

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
XXI СТОЛІТТЯ:
ВІД СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ
ДО СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
ДО XIV МІЖНАРОДНОГО
НАУКОВОГО КОНГРЕСУ**

Харків
Видавництво ХарРІ НАДУ
“Магістр”
2014

УДК 35.085
ББК 67
Д88

Видано за рішенням Вченої ради Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, протокол № 2/190 від 11 лютого 2014 р.

Голова редакційної колегії – *В. А. Ландсман*, к.пед.н., заслужений працівник освіти України.

Заступник голови редакційної колегії – *О. Ю. Амосов*, д.е.н., проф., заслужений діяч науки і техніки України.

Відповідальний секретар – *А. О. Кузнецов*, к.держ.упр.

Члени редакційної колегії: *В. В. Нікітін*, к.і.н., доц.; *М. З. Барка*, д.е.н., проф.; *К. Вацьковські*, д.е.н., проф.; *Л. Ю. Величко*, к.ю.н.; *О. Горелік*, PhD у сфері економіки ЗМІ; *А. О. Дегтяр*, д.держ.упр., проф.; *В. Б. Дзюндзюк*, д.держ.упр., проф.; *А. Х. Дікінов*, д.е.н., проф.; *Д. В. Карамішев*, д.держ.упр., проф.; *Ю. О. Куц*, д.держ.упр., проф.; *М. А. Латинін*, д.держ.упр., проф.; *В. М. Мартиненко*, д.держ.упр., проф.; *О. В. Орлов*, д.держ.упр., доц.; *П. О. Редін*, к.філол.н., доц.; *В. О. Сивоконь*, к.е.н., доц.; *М. М. Сорокун*; *В. М. Шур*, к.пед.н., доц.

Д88 Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу : зб. тез до XIV Міжнар. наук. конгресу. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2014. – 332 с.

ISBN 978-966-390-099-1.

У збірнику тез наукових доповідей, представлених до XIV Міжнародного наукового конгресу “Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу”, висвітлено проблеми публічного управління в умовах соціально-політичних трансформацій демократичного суспільства, визначено місце і роль держави в соціальному діалозі, діалектику взаємозобов’язань і взаємовідповідальності держави та громадянського суспільства, розкрито мету і процес пошуку суспільного консенсусу.

ISBN 978-966-390-099-1

УДК 35.085
ББК 67

© Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України, 2014

ЗМІСТ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА	8
<i>Ландсман В. А.</i> Діалог як соціальний інструмент	8
<i>Іжа М. М.</i> Процеси регіоналізації та децентралізації в контексті підвищення ефективності публічного управління	10
<i>Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л.</i> Публічне адміністрування: методологічний контекст	12
<i>Воронкова В. Г.</i> Управління суспільством в умовах соціальних трансформацій як головне призначення публічного адміністрування	13
<i>Древаль Ю. Д.</i> До питання про механізми управління конфліктами у сфері публічних відносин ..	15
<i>Крюков А. И.</i> Демократия как фактор современного публичного управления	17
<i>Лунячек В. Е.</i> Оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів в Україні: проблеми становлення	19
<i>Майстро С. В., Колонов О. М., Вітренко-Хрустальова Т. М., Хірамагомедов М. Г.</i> Механізм державного регулювання інноваційного розвитку галузей економіки України на екологічній основі	21
<i>Грицько Р. Ю., Надюк З. О.</i> Концепція державного управління безперервним професійним розвитком фахівців сімейної медицини на регіональному рівні	22
<i>Некрасов В. Н., Мелихова Б. С.</i> Противоречия публичного управления и их современные особенности	24
<i>Радченко О. В.</i> Проблематика визначення функцій науки “державне управління”	26
<i>Сичова В. В.</i> Гендерна складова демократизації державного управління	28
<i>Вацьковські К. С., Гордієнко Л. Ю.</i> Проекти публічно-приватно партнерства Польщі 2014 – 2020, що підтримуються фондами ЄС	30
<i>Соснін О. В., Савченко С. В.</i> Інформатизація і публічне управління – шлях до суспільства знань: аспекти взаємодії	31
<i>Авраменко Т. П.</i> Сучасне державне управління сферою охорони здоров’я – управління змінами	33
<i>Ажажа М. А.</i> Теоретичні аспекти застосування концепції Good Governance в контексті формування демократичного суспільства	35
<i>Амосова Л. В.</i> Формування іншомовної комунікативної компетенції фахівців у сфері публічного управління в умовах соціальних трансформацій	37
<i>Андрєв С. О.</i> Про готовність єдиної державної системи цивільного захисту до встановлення спеціальних режимів функціонування	38
<i>Астапова Т. О.</i> Навчання іноземній мові як інструмент соціально-політичних трансформацій демократичного суспільства	40
<i>Безуглий О. В.</i> Публічне адміністрування суспільно-політичних трансформацій у контексті теорії сталого розвитку глобалізованого світу	42
<i>Богачев Р. М.</i> Значення геополітичних процесів у формуванні та реалізації політики щодо охорони здоров’я населення	44
<i>Бондаревська К. В.</i> Державне регулювання аграрного сектора економіки: методи та інструменти впливу	45
<i>Ватковська М. Г.</i> Інформаційне забезпечення системи державного управління в галузі освіти України	47
<i>Гербеда С. В.</i> Соціальний діалог як спосіб зниження суспільно-політичних ризиків при прийнятті органами публічної влади управлінських рішень	49
<i>Дегтярєва Ірина Олександрівна.</i> Академічна автономія та децентралізація управління вищою освітою	50
<i>Загайнова Л. І.</i> Публічне управління в науково-освітній сфері України в умовах суспільних реформ ..	52
<i>Загребельна Л. С., Піддубна В. В.</i> Словотвірні особливості лексики офіційно-ділового стилю	54
<i>Захаров В. М.</i> Воспроизводство профессионального потенциала кадров регионального управления	56
<i>Кирій С. Л., Щегорцова В. М.</i> Цінності як основа формування громадянського суспільства в Україні ..	58
<i>Коваленко М. М.</i> Державне регулювання банківського сектора в умовах соціально-економічних трансформацій в Україні	60

<i>Ковальчук В. Г.</i> Принципи регіонального управління в умовах трансформацій демократичного суспільства	62
<i>Козюра І. В.</i> Особливості розвитку місцевого самоврядування в Україні: інституційний аспект ...	64
<i>Кравченко Т. А.</i> Стратегічні пріоритети розвитку сільських територій у контексті регіональної політики	66
<i>Меляков А. В., Поступна О. В., Степанко О. В.</i> Соціальний діалог як механізм узгодження інтересів громадян у контексті реалізації державної політики України з розвитку вищої освіти	68
<i>Мельникова К. І.</i> Шляхи підвищення якості надання публічних послуг в умовах соціально-політичних трансформацій	70
<i>Нестеряк Ю. В.</i> Державна політика у сфері інформаційної безпеки України	71
<i>Редін П. О.</i> Застосування технологій ЗНО при атестації державних службовців у галузі мовленнєвої культури	73
<i>Романенко К. М.</i> Щодо маркетингової парадигми державного управління	75
<i>Сап'рюк В. А.</i> Публічна дипломатія в процесі трансформації інтеграційних моделей російсько-українського приграничного співробітництва	77
<i>Селютіна Н. Ф.</i> Взаємодія місцевих органів влади та населення: соціокультурний підхід	78
<i>Степаненко С. В.</i> Соціальні трансформації: підходи до реалізації інноваційної політики	80
<i>Тарасенко Т. М.</i> Питання децентралізації в реформуванні місцевого самоврядування в Україні ...	82
<i>Терещенко Д. А.</i> Соціальне партнерство як складова державного управління розвитком трудового потенціалу України	84
<i>Федчишин С. А.</i> Проблеми розвитку дипломатичної служби в контексті останніх законопроектів про внесення змін до Закону України "Про дипломатичну службу"	85
<i>Фоміцька Н. В., Шевченко О. М.</i> Підходи до розуміння судового контролю через діяльність спеціальних контролюючих органів	87
<i>Фурсін О. О.</i> Теоретико-методологічні основи публічного адміністрування як дисципліни, науки і наукового напрямку	89
<i>Чала Н. Д.</i> Теорія ігор як інструмент моделювання державноуправлінських рішень	91
<i>Кучерява К. Я.</i> Взаємодія кооперативних об'єднань з органами державної влади в аграрній сфері ...	92
<i>Мілева Т. С.</i> Управління розвитком агропромислового виробництва і сільських територій в умовах соціально-політичних трансформацій суспільства	94
<i>Полковниченко Д. Ю.</i> Стратегічне управління процесом попередження надзвичайних ситуацій ...	95
<i>Салієнко О. О.</i> Парламентський контроль як форма взаємодії законодавчої та виконавчої гілок державної влади в Україні	97
<i>Носик О. А.</i> Узагальнення закордонного досвіду щодо запровадження компетентнісного підходу в органах публічної влади	98
<i>Александров О. В.</i> Інформаційно-аналітичне забезпечення публічного управління	100
<i>Белец Ж. А.</i> Державне регулювання застосування програмно-цільового методу бюджетування на місцевому рівні	102
<i>Білоконь М. В.</i> Негативні та позитивні аспекти соціально-політичних інтеграцій	104
<i>Бовдуй С. С.</i> Охорона праці як об'єкт державного управління	106
<i>Гнатенко А. І.</i> Особливості стратегічного планування регіонального розвитку в умовах трансформації демократичного суспільства в Україні	107
<i>Дзюндзюк Б. В.</i> Стан і перспективи розвитку у сфері інформатизації в Україні	109
<i>Долотенко Є. В.</i> Поняття державного управління системою охорони здоров'я України в контексті взаємодії держави та суспільства	111
<i>Загребельна Н. В.</i> Аналіз трудової міграції в сучасних соціально-економічних умовах	113
<i>Кібкало В. В.</i> Основні напрямки вдосконалення діючої системи пенсійного забезпечення	114
<i>Кондаков К. Г.</i> Шляхи вдосконалення державної політики впровадження електронного урядування в Україні	116
<i>Коняєв С. А.</i> До питання про існування війтівського управління у слобідсько-українських поселеннях	117
<i>Король А. В.</i> Сучасні проблеми державного управління екстреною медичною допомогою в Україні: методологічні підходи до вирішення	119
<i>Крест'янинова Е. Н.</i> Современные особенности развития публичного управления	120
<i>Кутьков В. П.</i> Використання системного підходу в маркетинговому управлінні регіоном	122
<i>Линник Р. В.</i> Перспективи розвитку сфери адміністративних послуг у Харківській області	124
<i>Лобойченко В. В.</i> Можливості та напрями використання стратегій в органах влади	126
<i>Морозова Н. Г.</i> Особливості та зміст соціально-трудова відносин суб'єктів зайнятості в інституті державної служби	127
<i>Негода А. С.</i> Умови конкурентоспроможності малого бізнесу в період трансформаційної кризи в Україні	129

Неділько А. І. Деконцентрація та децентралізація в системі публічного управління на місцевому рівні в Україні	131
Олефіренко С. В. Функції Головних управлінь юстиції у сфері співпраці з громадськістю	132
Олешко О. М. Морально-психологічні передумови корупції	134
Парамонов А. О. Специфіка територіальної організації влади в результаті соціально-економічних трансформацій	136
Романов О. С. Щодо визначення соціальної ролі державного службовця	137
Торгало Т. О. Основні проблеми публічного управління регіональним розвитком України	139
Чеботарьова І. О. Формування мовної компетентності керівників освіти в умовах ВНЗ	140
Чорнорук А. М. Трансформаційні перетворення в системі публічного управління	142
Шульга І. Л. Використання математичного апарату для визначення кількісних показників ефективності державного управління	144
Юр'єва О. І. Поняття механізму державного управління податковим боргом у контексті модернізації системи публічних фінансів	146
Яцук Л. П. Роль органів місцевого самоврядування у запобіганні соціального сирітства	148
Капустін І. В. Система моніторингових досліджень якості освіти на місцевому рівні: проблеми становлення (на прикладі Харківської області)	150
Новикова І. П. Национальные интересы в условиях современных политических трансформаций	152
МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СОЦІАЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ	154
Бабенко А. Г. Удосконалення механізму державного регулювання в аграрному секторі: макроекономічний аспект	154
Zine M. Barka. Social cohesion – economic development and social dialogue: some considerations	156
Бобровська О. Ю. Системний підхід як спосіб організації суспільного діалогу	157
Дикинов А. Х., Дикинова А. А. Инструменты повышения конкурентоспособности региональной экономики	160
Газарян С. В. Основи соціального діалогу у сфері трудових ресурсів	162
Жадан О. В. Функції держави в соціальному діалозі у сфері праці	163
Mazuryk Marcin, Zuzankiewicz Piotr. The institutionalization of social dialogue in Poland	165
Руденко О. М. Публічна влада та політична стабільність суспільства	166
Барило О. Г., Потеряйко С. П., Тищенко В. О. Соціальний захист населення від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру	168
Белай С. В. До питання взаємодії органів державної влади з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру	170
Гамова Г. І., Ткаченко Л. П. Соціальний діалог як чинник становлення правової держави	172
Сльчанінов Д. Б. Соціальний діалог: ймовірнісні моделі теорії обмежень	173
Закоморна К. О. Конституційно-правові засади соціального діалогу в пострадянських країнах	175
Мартиненко В. О. Механізм удосконалення управління державними установами	177
Немченко О. А. Оптимизация государственного аудита в процессе управления социальными процессами в регионе	179
Оленцевич Н. В. Соціальне партнерство як форма здійснення соціального діалогу	180
Сергєєва Л. М., Сергєєв М. А. Шляхи інституалізації форм взаємодії органів державної влади щодо звернень громадян	182
Соболь Р. Г. Вплив держави на систему соціального захисту громадян	184
Смірнова О. М. Державне регулювання як необхідна умова соціальної стабільності (на прикладі забезпечення психологічного захисту населення України)	186
Мишко А. М. Роль держави в реалізації проектів державно-приватного партнерства в морських портах України	187
Пастух К. В. Сутність механізму реалізації державної економічної політики на регіональному рівні	189
Фінкільштейн О. В. Роль держави в соціальному діалозі між бізнесом і ВНЗ	190
Хлєбнікова А. А. Система державно-громадянського управління як умова реалізації публічної влади	192
Яцкін В. І. Реалізація принципів соціального партнерства у сфері охорони праці	194
Сана Н. В. Формування антикризової програми публічного адміністрування	196
Нароженний С. М. Роль держави в розвитку державно-приватного партнерства	197
Нікулін К. О. Організаційні засади державного управління місцевими органами військового управління	199
Камок Т. В. Роль риторики в державному управлінні	201
Гук А. С. Європейський адміністративний простір у вимірах публічного врядування	202

ДЕРЖАВА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОЗOBOB'ЯЗАНЬ І ВЗАЄМОВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	204
<i>Бабинцев В. П.</i> Бюрократия и интеллектуальное сообщество как субъекты гражданского диалога: практика российского диалога	204
<i>Белова Л. О., Мельман В. О.</i> Роль молоді в соціальному діалозі “суспільство-влада”	206
<i>Куц Ю. О.</i> Етнополітична толерантність як засіб успішності соціального діалогу	207
<i>Толкованов В. В.</i> Концепція “доброго врядування” в публічному управлінні	208
<i>Бельська Т. В.</i> Глобальне громадянське суспільство як провідний актор міжнародного політичного процесу	210
<i>Сергієнко М. Г., Бобрицький С. М., Кривулькін І. М.,</i> Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів як основа для взаємодії між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування	211
<i>Гайдюкова Г. Н.</i> Роль територіального об'єднаного самоуправління в розвитку муниципального управління	214
<i>Даудова Г. В.</i> Проблеми реалізації державної інформаційної політики в Україні	215
<i>Купініч О. В., Ігнат'єв С. Є., Ткачов Д. С.</i> Інноваційні підходи до залучення міжнародної технічної допомоги на регіональному рівні	217
<i>Карпенко А. В.</i> Державно-приватне партнерство як механізм активізації інноваційної діяльності	219
<i>Кравцов О. В.</i> Вплив держави на розвиток громадянського суспільства в Україні	220
<i>Луговенко Н. В.</i> Роль інституту соціального діалогу в реалізації соціальної політики	222
<i>Мороз В. М.</i> Взаємозобов'язання і взаємовідповідальність між державою та громадянським суспільством: теоретичні аспекти виникнення протиріч	223
<i>Надутькіна І. Э.</i> Проблема етики в государственном управлении и вопрос морального выбора в профессиональной деятельности чиновника	225
<i>Орел Ю. Л.</i> Роль держави у становленні громадянського суспільства: досвід провідних країн світу з точки зору можливості його адаптації в Україні	227
<i>Сорокіна Н. Г.</i> Особливості взаємодії органів публічної влади з громадськістю на сучасному етапі державотворення	229
<i>Червякова О. В.</i> Глобалізаційні впливи як чинник суспільного розвитку України	230
<i>Григоренко Н. В.</i> Організаційно-правовий механізм підвищення рівня цивільної безпеки на регіональному рівні	232
<i>Шовгеня С. А.</i> Инновационное развитие системы образования: риски сторон, диалектика взаимных обязательств и взаимной ответственности.	234
<i>Афанасьєва Ю. В.</i> Узаємозобов'язання та взаємовідповідальність держави та соціального інституту сім'ї	236
<i>Кваша А. С.</i> Зміна парадигми суспільного розвитку як виклик для держави	238
<i>Книш П. В.</i> Транспарентність як атрибутивна характеристика сучасного публічного управління	239
<i>Коновалов Л. С.</i> Впровадження аудиту ефективності як напрямок удосконалення державного фінансового контролю	241
<i>Лопатченко І. М.</i> Соціально-психологічні фактори соціального сирітства та його профілактика	243
<i>Михайлик І. М.</i> Відповідальність держави в питаннях оплати праці педагогів системи загальної середньої освіти	244
<i>Попова С. В.</i> Соціальне партнерство як інститут розвитку ринку соціальних послуг	246
<i>Третяк М. В.</i> Благодійна діяльність українського бізнесу як прояв соціальної відповідальності	248
<i>Капітус О. Я.</i> Вплив соціальних мереж на державне управління та громадянське суспільство в Україні	250
<i>Кошкін А. О.</i> Подолання інцидентів – спільна справа держави, громади і людини	252
ПОШУК СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ – МЕТА Й ПРОЦЕС	253
<i>Дрешпак В. М.</i> Модернізація моделей упровадження державної інформаційної політики України	253
<i>Бутирська Т. О.</i> Державне будівництво як чинник досягнення суспільного консенсусу	254
<i>Коротич О. Б., Дегтярьова Ія Олександрівна.</i> Соціальний капітал як джерело суспільного консенсусу та конкурентоспроможності регіону	256
<i>Крутий О. М.</i> Публічний діалог: від форми спілкування до методологічної основи суспільного консенсусу	258
<i>Лозинська Т. М., Малько Ю. С.</i> Обґрунтування необхідності розробки стратегії розвитку сільських громад	260
<i>Маїшкарів Ю. Г.</i> Партнерство для забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні	262

<i>Мельниченко О. А.</i> Принципи соціального діалогу	263
<i>Огнева В. В.</i> Диалог власти и общества в современной России: как повысить отдачу?	265
<i>Орлов О. В.</i> Соціальний діалог – шлях до соціального консенсусу?	266
<i>Пархоменко-Куцєвіл О. І.</i> Реінжиніринг у системі державного управління: теоретичні засади	268
<i>Хижняк Л. М.</i> Самоорганізація студентів як фактор розвитку публічного управління у процесі модернізації вищої школи України	270
<i>Попов С. А.</i> Модель-підхід до формування напрямів удосконалення інноваційного розвитку системи державного управління	272
<i>Альбоцій О. В., Яценко О. А., Могилко В. О.</i> Свобода і демократія у структурі цивілізованого суспільства	274
<i>Боковикова Ю. В.</i> Особливості побудови суспільних відносин у сфері природокористування	275
<i>Болховитина Т. С.</i> Общественный мониторинг избирательного процесса в России как условие эффективности результатов политического участия	277
<i>Козуб В. П.</i> Принцип консенсусу в системі відносин громадянського суспільства	278
<i>Кузнецов А. О.</i> Человек и власть: к иррациональному обоснованию политики	280
<i>Медведев І. А., Івашина Л. П.</i> Ефективність взаємодії освіти і туризму на регіональному рівні	283
<i>Минко П. Є., Серенко А. О.</i> Портал знань “Ми розвиваємо електронне урядування” як ефективний інструмент для соціального діалогу	284
<i>Мирна Н. В.</i> Регіональна політика як засіб подолання конфлікту цінностей в об’єднаній Європі	286
<i>Наконечний В. В.</i> Консensusність сфери впливу держави і ефективності державних інститутів	287
<i>Обідіна Я. І., Апроценко Н. М., Пінчук Д. М.</i> Формування державної кадрової політики	288
<i>Тарабан С. В.</i> Інновації – важливий чинник економічного зростання і конкурентоспроможності національних економік	290
<i>Терещенко В. М.</i> Мова викладання у вищих навчальних закладах України: проблеми й перспективи	291
<i>Шамраєва В. М.</i> Зовнішньополітичні пріоритети України: результати 2013 р. і перспективи на майбутнє	294
<i>Борисенко К. Б.</i> Підготовка фахівців для сфери освіти у ВНЗ в умовах глобалізації	295
<i>Гаврилова О. О.</i> Володіння іноземною мовою як необхідна умова здійснення соціального діалогу на міжнародному рівні	297
<i>Інкоська Ю. М., Черноіваненко А. В.</i> Пошук суспільного консенсусу через довіру до влади	298
<i>Мезенцева Е. Е.</i> Противоречия стратегического управления организацией	300
<i>Радинська-Калініченко А. В.</i> Інститут публічно-приватного партнерства в системі економічних і соціальних відносин	302
<i>Архипова О. И.</i> Публичный аудит управленческих решений	304
<i>Бізікін С. В.</i> Історичні напрями розвитку земельних відносин в Україні	305
<i>Бучина О. В.</i> Публичное управление государственными услугами	307
<i>Глуха В. В.</i> Механізм оцінки динаміки розвитку депресивних регіонів України як процес пошуку суспільного консенсусу	309
<i>Довгалюк І. Г.</i> “М’яка влада” як спосіб впливу на територіальну громаду	311
<i>Лазько О. М.</i> Державна політика у сфері міжгетнічних відносин	313
<i>Радченко О. О.</i> Делегітимізація публічної влади в Україні як головна передумова масових протестів	314
<i>Федоров Г. О.</i> Функціонування територіальних кластерів: зарубіжний досвід	316
<i>Горблюк С. А.</i> Діалогова взаємодія як ключовий чинник розвитку індустріальних парків у регіонах України	318
<i>Капленко О. Ю.</i> Механізми забезпечення участі громадськості в місцевому самоврядуванні	320
<i>Кравченко С. Г.</i> Пам’ятки національного значення малих історичних міст як складова державного та самоврядного партнерства	321
<i>Сурнін В. О.</i> Механізми системи стримувань та противаг у розподілі повноважень між гілками влади в Україні	323
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	325

В. А. ЛАНДСМАН

ДІАЛОГ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ

Зустріч двох осіб подібна до контакту двох хімічних речовин: якщо є хоч щонайменша реакція, змінюються обидва елементи.

К. Г. Юнг

Особа виявляється, вступаючи у відношення з іншими особами.

М. Бубер

Діалог... Слово, яке ми вживаємо в різних сферах нашого життя часто й автоматично, не замислюючись над його значенням. А це іноді не дозволяє нам *дійсно* перейти від монологу, коли чуєш тільки себе, до діалогу, коли необхідно почути інших. Це вміння – слухати і чути інших – важливо в будь-якому спілкуванні, в будь-якій комунікації, але, мабуть, найбільш важливе воно в соціальному діалозі, коли необхідно, нехай не завжди швидко, але завжди мирно, розв'язувати гострі соціальні проблеми й вирішувати конфлікти. І тоді діалог стає не просто розмовою, бесідою двох і більше суб'єктів (як відомо, саме таке первинне значення цього поняття), а ефективним соціальним інструментом.

Про соціальне значення діалогу, в тому чи іншому контексті, писали і говорили різні автори, наприклад, досить яскраво це виявилось в концепціях М. Бубера і М. Бахтіна.

Наприклад, М. Бахтін стверджував, що діалог у своєму універсальному філософському сенсі можна розуміти як формат пізнання та існування, в якому осягається людина та її буття [1]. Не випадково філософ говорив про два взаємопов'язані значення поняття “діалог”: вузьке – діалог як подія спілкування людини, і широке – діалог як певна загальнолюдська реальність [3]. Зокрема він наголошував: “Діалогічні стосунки мають специфічну природу: вони не можуть бути зредуковані ані до чисто

логічних (навіть якщо це діалектичні), ані до лінгвістичних (композиційно-синтаксичних) стосунків. Вони можливі лише між завершеними висловлюваннями суб'єктів, які розмовляють, що різняться. Там, де немає слів і немає мови, не може бути жодних діалогічних стосунків; вони не можуть існувати серед об'єктів і логічних величин (понять, суджень тощо). Діалогічні стосунки передбачають мову, але вони не живуть в системі мови. Вони неможливі між елементами мови” [4, с. 117].

При цьому М. Бахтін вважав, що все живе є взаємопов'язаним, і тому діалог створює нове розуміння ситуацій, які вимагають змін [6].

З ідеями цього та інших авторів про важливість діалогу в суспільстві важко сперечатися, а ось що дійсно важко – організувати діалог таким чином, щоб він став соціальним інструментом – інструментом досягнення суспільної злагоди, розв'язання конфліктних ситуацій і соціальних проблем. Для того щоб це відбулось, щоб учасники діалогу рухалися назустріч один одному, а не в різні боки, рухалися до розуміння, а не до протистояння, досягли, врешті-решт, наміченого результату, слід звернути увагу на три важливі моменти.

По-перше, діалог має на увазі не лише двосторонню комунікацію, але й *спільне мислення*, що вимагає більшої міри участі всіх сторін діалогу в цьому процесі, ніж просто спілкування.

По-друге, діалог вимагає майстерного дотримання балансу між пошуком розуміння інших і бажанням бути зрозумілим іншими. Цим діалог, у певному сенсі, схожий на процес дихання: “вдихання” ідей інших змінюється наступним “видихом” своїх нових ідей, які, у свою чергу, “вдихаються” іншими, спонукаючи вже їх до “видиху” нових ідей і т.д. Дотримання вказаного балансу вимагає наявності в учасників діалогу чотирьох умінь: *слухати, відсторонятися, поважати, висловлюватися*.

Вміння слухати дозволяє дати відповіді на низку запитань: Які ідеї хочуть донести співрозмовники до інших? Що для них важливо насправді? Що це означає для інших? Що корисного можна взяти для себе? У чому я помиляюся? У чому ми всі помиляємося? Яким чином нова інформація може змінити точку зору? І тому подібне.

Вміння відсторонятися дозволяє зробити “крок назад”, відійти від звичної точки зору, прийняти (чи “приміряти”) нову, і рефлексувати вже з нової позиції. Це дозволяє не лише досягати консенсусу з іншими учасниками діалогу, але й знаходити неординарні, нерутинні рішення, уникати пасток аберації свідомості.

Повага до інших, до їх точки зору, її визнання нарівні з власною точкою зору – це саме те, що дозволяє перейти від безлічі монологів (які іноді помилково приймають за діалог) власне до діалогу.

Вміння висловлюватися не означає вміння красиво говорити. Воно означає здатність донести свою *оригінальну* ідею до іншого учасника (учасників) діалогу. Це вимагає правильного вибору каналу комунікації й зрозумілої форми кодування повідомлення, що несе ідею.

Таким чином, володіння цими чотирма вміннями створює згаданий вище баланс завдяки тому, що вміння слухати, вміння відсторонитися і повага до інших учасників діалогу дозволяють зрозуміти й тією чи іншою мірою прийняти точку зору, відмінну від власної. Водночас, вміння висловлюватися дозволяє реалізувати бажання бути зрозумілим іншими. Усе це робить діалог динамічним і результативним.

По-третє, необхідно розуміти, що найстрашнішим “вбивцею” діалогу є недовіра

учасників по відношенню один до одного. Саме вона не дозволяє здійснювати справжній діалог, а не його імітацію. Ставлення під сумнів того, у що ти вірив багато років, і визнання правоти інших, розуміння своїх помилок і прийняття нових ідей, порушення status quo і готовність до змін, які можуть порушити звичний устрій, – усе це може викликати недовіру і побоювання, але без цього неможливий повноцінний і результативний діалог.

За великим рахунком, усе, що потрібно для організації діалогу, – це встановлення принаймні мінімальної довіри між усіма учасниками діалогу, повага до них, вміння слухати і чути, готовність відмовитися від старого і пропонувати й сприймати нове. Просто? Легко? Ні, не просто і не легко, особливо, якщо йдеться про соціальний діалог. Проте очевидним є і те, що без діалогу неможливе існування не лише окремих індивідів, але й суспільства в цілому. Підтвердженням цьому є слова К. Ясперса, який наголошував, що ми повинні жити в постійному взаємообміні з іншими й постійно творити наново з того, що ми дізнаємося, чуємо, розуміємо і засвоюємо; тільки так, завдяки співучасті наших співтоваришів по роду людському, ми зможемо залучитися до духу [5, с. 27].

Список використаних джерел:

1. *Бахтин М. М.* Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин ; [сост. С. Г. Бочаров, примеч. С. С. Аверинцев и С. Г. Бочаров]. – М. : Искусство, 1979. – 423 с.
2. *Бубер М.* Два образа веры / М. Бубер ; под ред. П. С. Гуревича, С. Я. Левит, С. В. Лезова ; пер. с нем. – М. : Республика, 1995. – 464 с.
3. *Копьев А. Ф.* Психологическое консультирование: опыт диалогической интерпретации / А. Ф. Копьев // Вопросы психологии. – 1990. – Т. 3. – С. 17–25.
4. *Bakhtin M. M.* Speech Genres and Other Late Essays / M. M. Bakhtin. – Tx. : University of Texas Press, 1986. – 177 p.
5. *Jaspers K.* Philosophy of Existence / K. Jaspers. – Pens. : University of Pennsylvania Press, 2011. – 128 p.
6. *Maranhao T.* The Interpretation of Dialogue / T. Maranhao. – Chicago : University of Chicago Press, 1990. – 376 p.

М. М. ІЖА

ПРОЦЕСИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Проблема ефективності публічного управління вимагає пошуку механізмів її підвищення відповідно до викликів часу. У контексті цього виникає потреба розглянути процеси регіоналізації та децентралізації як глобальних тенденцій, які знаходять свої прояви і в Україні.

Регіоналізація є процесом регіонального структурування простору, а також повноцінного включення регіонів в економічне, соціальне й політичне життя на національному та транснаціональному рівнях [3, с. 107].

Переважаюча більшість дослідників причини регіоналізації вбачають у кризі сучасної держави-нації, яка вже не здатна так ефективно, як раніше, виконувати свої функції. Тому вона змушена передавати значну частину своїх повноважень, з одного боку, наднаціональним структурам (наприклад, Європейський Союз), а з іншого – регіонам. Прихильники такого підходу доводять, що передача повноважень і ресурсів на регіональний рівень може стати механізмом для більш ефективного вирішення проблем, які стоять перед суспільством, так як місцева влада завжди ближче до конкретних людей.

Розглядаючи проблему регіоналізації в межах Європейського Союзу, британський дослідник У. Булман виділяє низку причин регіоналізації та децентралізації, серед яких:

– спроба модернізації систем управління, яка завжди спирається на особливі національні традиції;

– спроба надати регіонам більше можливостей для самостійного зростання, внутрішнього розвитку і залучення зовнішніх ресурсів в умовах глобалізації;

– відповідь сучасних національних держав на ускладнення соціальних, економічних і екологічних проблем, що вимагають іншого підходу, ніж традиційний універсальний ієрархічний підхід згори донизу;

– віддзеркалення культурно-історичних проблем і відповідь на вимоги територіаль-

ної автономії, розширення політичних прав регіонів;

– поглиблення інтеграційних процесів та їх проникнення в компетенцію регіонів [1, с. 61].

До загальних причин, які зумовлюють регіоналізацію, на нашу думку, слід додати і внутрішньоуправлінські, а саме:

– намагання центрального уряду уникнути відповідальності за деякі рішення, тобто перекласти їх на регіональний рівень;

– зосередження уваги центрального уряду на політичних проблемах, розв'язання яких пов'язане з легалізацією вимог регіонів;

– неспроможність або нездатність центрального уряду контролювати або перешкоджати процесу розпорощення влади між рівнями управління.

Таким чином, регіоналізація – це процес делегування центром регіонам як територіальним одиницям субнаціонального рівня ширших повноважень у галузі державного управління, а також підвищення статусу регіону через реформування державного устрою країни. У Європі регіоналізація виступає, з одного боку, як протиставлення уніфікації і втраті своєї самобутності, а з іншого – як пропозиція нових, ефективніших форм управління і модернізації.

Разом із тим слід відзначити, що процес регіоналізації позитивно впливає на демократичні перетворення в країнах, і в Україні, зокрема. З точки зору підтримки демократичного процесу в державі, до позитивних моментів процесу регіоналізації можна віднести:

– розширення можливостей для регіонального експерименту, що є важливим аспектом процесу реформування суспільства;

– зменшення залежності регіонів від центру за рахунок отримання істотного обсягу повноважень, забезпечення відповідними ресурсами;

– скорочення дистанції між регіональною політичною елітою і пересічними громадя-

нами, що створює останнім додаткові канали для участі в політичному житті.

Крім процесу регіоналізації в контексті підвищення ефективності публічного управління для нашої держави актуальним також є питання децентралізації.

Формування демократичної моделі управління, становлення громадянського суспільства можливі лише за умови оптимального співвідношення централізації і децентралізації у сфері державного управління. Механізм взаємодії централізації і децентралізації виступає відправною передумовою ефективності й конструктивності управління.

Централізація в управлінні фактично підкреслює замкненість системи управління, коли воно будується з єдиного центру в напрямку “зверху вниз” з дотриманням строгих принципів єдності та чіткості розпорядництва. Характерними рисами централізації є збільшення кількості рівнів в управлінській ієрархії, зосередження прийняття більшості рішень на верхніх рівнях управління, обмеження участі органів управління нижчих рівнів у прийнятті рішень.

Децентралізація в управлінні, навпаки, підкреслює відкритість системи управління для рішень “знизу”. Багато локальних рішень можуть прийматись на середніх і нижчих рівнях організаційної ієрархії без шкоди для інтересів системи, яка функціонує як єдине ціле. Система управління, в якій гармонійно враховані принципи централізації і децентралізації (досягнуто оптимальної пропорції між ними), є по суті відкрито-замкнутою.

Централізація в державному управлінні покликана внести організуючий момент у функціонування органів державної влади, спрямовувати їх діяльність у русло реалізації єдиної державної політики. Цьому присвячено розділ VI Конституції України, де конкретизуються принципи державного управління, відповідно до яких воно має один вищий орган у системі органів виконавчої влади – Кабінет Міністрів України, який забезпечує загальне спрямування діяльності з організації виконання законодавчо-нормативних актів і якому підпорядковуються всі інші органи виконавчої влади [2].

Децентралізація є характерним явищем для сфери сучасного державного управління і зумовлена об’єктивними та суб’єктивними факторами. Проблема децентралізації в Україні стала актуальною внаслідок недосконалості розподілу управлінських функцій та повноважень між органами виконавчої влади різних організаційно-правових рівнів. Реальне здійснення державного управління постає як органічне переплетіння централізації і децентралізації.

Роль децентралізації постійно зростає, що становить загальну закономірність раціонального, конструктивного й ефективного управління. Разом з тим, перекося в сторону децентралізації також є небезпечними, оскільки можуть зумовити деструктивність діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Однак надмірна централізація, локалізуючи прийняття рішень на вершині державної піраміди, стримуючи ініціативу місцевих органів виконавчої влади у виробленні сучасних механізмів публічного управління, слабо враховуючи інтереси окремих регіонів, територіальних громад, колективів, організацій не може забезпечувати ефективності управління. Ця ситуація спостерігається в Україні, що надає особливої актуальності проблемі осучаснення державного управління.

Таким чином, основним завданням для України в умовах сьогодення є активно використовувати потенціал процесів регіоналізації та знайти баланс між централізацією та децентралізацією, що сприятиме підвищенню ефективності публічного управління.

Список використаних джерел:

1. *Іжа М. М.* Система регіонального управління: світовий досвід і Україна : монографія / М. М. Іжа. – Одеса : Друкарський дім, 2011. – 368 с.
2. Конституція України : офіц. текст [прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.]. – К : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.
3. *Топалова Е. Х.* Особливості вітчизняної та європейської моделей регіоналізації / Е. Х. Топалова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2011. – № 1 (4). – С. 107–115.

О. Ю. АМОСОВ, Н. Л. ГАВКАЛОВА

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Розвиток України в сучасних умовах господарювання визначається складним шляхом перетворень: від молоді незалежної держави у 1990-х до країни, яка за наші часи претендує на паритетне місце серед Європейських країн. Додамо до цього структурні перетворення, трансформації, модернізацію на рівні державного управління, що впливає на посилення впливу інститутів, які забезпечують дієвість публічного адміністрування.

В Україні публічне адміністрування переживає реформування та трансформацію, що визначається Законом про Адміністративну реформу. Необхідність реформування та трансформації викликана низкою проблем, які, перш за все, стосуються створення науково-методологічного підґрунтя публічного адміністрування, усвідомлення його провідної ролі в процесі здійснення регіонального управління та місцевого самоврядування, створення передумов для ефективності реалізації публічного адміністрування, визначення рівня владних повноважень на місцях, формування місцевих бюджетів та їх цільового розподілу, формування та розподілу синтезованого капіталу. Означене вище визначає актуальність і своєчасність питань, розглянутих у даному дослідженні.

Зазначені проблеми відображені в питаннях, що розглядаються в рамках нещодавно сформованого в Україні наукового напрямку – публічного адміністрування, – незважаючи на його розвиненість в світі, тривалий шлях еволюції та існуючі наукові доробки в багатьох країнах. Виникнення публічного адміністрування в Україні співпало з набуттям країною незалежності, що, на нашу думку, є символічним та позитивно вплинуло на розвиток теорії та практики публічного адміністрування в державі. Основні доробки провідних вітчизняних науковців з означених питань продовжують виникати поряд із еволюцією публічного адміністрування [1–3]. Незважаючи на численні публікації, в сучасній Україні відбувається процес еволюції моделі публічного адміністрування та продовжують існувати протиріччя у визначеннях публічного управління та публічного адміністрування, що

визначає доцільність представлення авторської дефініції явища, що досліджується.

З огляду на зазначене, метою роботи є теоретико-методологічне обґрунтування публічного адміністрування та визначення пріоритетів його розвитку в сучасній Україні.

Публічне адміністрування розтлумачується у широкому та вузькому сенсі. У вузькому значенні публічне адміністрування пов'язане з виконавчою гілкою влади та розглядається як професійна діяльність державних службовців та осіб, що працюють у соціальній сфері, у неурядових організаціях, в установах та в організаціях, що мають бюджетне фінансування та існують на спонсорські кошти з метою забезпечення життєдіяльності країни на рівні державного, регіонального, місцевого управління й здійснюють вивчення, розробку і впровадження публічної політики. Публічне адміністрування у широкому сенсі пов'язане з функціонуванням всіх гілок влади: законодавчою, виконавчою, судовою. Ми вважаємо при цьому, що публічне адміністрування – це модифікація класичного менеджменту в різних сферах життєдіяльності всього суспільства, тобто планування, організація, мотивація з акцентом на контроль за формуванням ресурсів, що має за мету їх ефективне використання органами влади (у тому числі, регіональними та місцевими), бізнесом, громадянами (всі зацікавлені сторони) за процесом надання публічних послуг.

Таким чином, представимо авторське бачення публічного адміністрування – це сукупність безпосередньої взаємодії громадян, державного та неурядового секторів, це планування, управління загальними справами міста, регіону, це – відносини, які включають офіційні інституції, неформальні домовленості й пов'язані із синтезованим (людським, інтелектуальним, соціальним) капіталом громадян. Таким чином, публічне адміністрування – це залучення всіх зацікавлених громадян до процесів, що відбуваються на рівні міста, району, регіону, країни з метою використання їх права, здібностей, можливостей здійснювати народну владу, самостійно приймати рішення та реалізовувати функції

публічного адміністратора – соціального контролера, що має здатність до самоорганізації.

Під методологією в контексті наукової галузі розуміємо фундаментальні положення вчення про структуру, логічну організацію, принципи, функції, методи та засоби діяльності. У контексті зазначеного представимо на розсуд авторське бачення методологічного підґрунтя публічного адміністрування. Так, об'єкт публічного адміністрування – відносини з приводу упорядкування суспільних справ на державному, регіональному, місцевому рівнях управління.

Предметом публічного адміністрування є закономірності, принципи, методи, форми, тенденції теорії та практики упорядкування та забезпечення вирішення суспільних проблем.

Функції публічного адміністрування: визначення, формулювання та ранжування суспільних проблем; реалізація публічного контролю, оцінка ефективності та результативності публічного адміністрування.

Відмінність публічного адміністрування полягає в тому, що воно базується на “само”: самодіагностиці проблеми, самовизначенні проблеми, самоформулюванні, самопропозиції вирішення проблеми, самовизначенні кращого варіанту політики, самовизначенні кошторису, самоприйнятті плану дій, самоконтролі, самооцінці.

Методи в публічному адмініструванні повторюють загальноприйняті в класичному менеджменті: адміністративні, економічні та соціально-психологічні.

Таким чином ми запропонували авторське бачення методологічного підґрунтя та вважа-

ємо за доцільне перейти до висвітлення різних точок зору на визначення поняття “публічне адміністрування”. Природа поняття “публічне адміністрування” носить значно ширший характер від більш звичного “державне управління”, але воно звужене від публічного управління. В сучасній організації суспільного життя управлінські дії здійснюють окрім спеціальних інститутів держави також органи місцевого самоврядування, громадські та приватні організації. Адміністрування передбачає особливий вид розпоряджень, що видаються повноважними органами в умовах демократії, коли існує багатобічність взаємозв'язків між політичними й суспільними інститутами.

Список використаних джерел:

1. Желюк Т. Л. Публічне управління: сучасні реалії та перспективи для України / Т. Л. Желюк // Публічне управління та регіональна політика в країнах Центральної і Східної Європи : зб. матеріалів доп. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Кримськ. навч.-консульт. центр Тернопіль. нац. екон. ун-ту, 22 жовтня 2012 р. – Тернопіль, 2012. – С. 15–20.

2. Шаров Ю. Європейські стандарти публічного управління: проекція на муніципальний рівень [Електронний ресурс] / Ю. Шаров, І. Чикаренко. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua

3. Реформа публічної адміністрації в Україні: проекти концепції та законів / Центр політико-правових реформ ; [упоряд. : І. Коліушко, В. Тимошук]. – К. : Фокус-Ю, 2006. – 192 с.

4. Pollitt C. Public Management Reform: A Comparative Analysis / C. Pollitt, G. Bouckaert. – Oxford : University Press, 2004. – 240 p.

В. Г. ВОРОНКОВА

УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЯК ГОЛОВНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Управління суспільством як головне призначення публічного адміністрування – це звернення до пізнання механізмів самоорганізації складних еволюційних та зверхскладних систем у стані, далекому від рівноваги, коли загострюється їх чуттєвість до незначних

флуктуацій на мікрорівні, які приводять до зміни поведінки всієї макросистеми. Руйнування динамічної рівноваги її структур і підсистем публічного адміністрування, вступ їх у “режим із загостренням”, фазу кризи, в якій нестійкі структури піддаються швидкій дезін-

теграції, приводять до зміни моделей адміністрування. Управління суспільством як головне призначення публічного адміністрування має дослідити: 1) теоретико-методологічні основи аналізу синергетичної парадигми; 2) зміни, які відбуваються в різних системах в умовах нестабільності; 3) дії механізму самоорганізації; 4) можливості соціального управління і суперечлива сутність кризи; 5) ідеї про креативність хаосу, його конструктивність, направленість його просування до нової соціальної організації.

Система публічного адміністрування – це різноманітність упорядкованих деяким відношенням чи зв'язаних певними ознаками елементів, які можуть представляти собою сукупність, для якої характерним є: функціональне призначення, що визначається принципом чи характером взаємозв'язку і взаємовідношення елементів; структура – будова, взаєморозташування її складових частин; потоки інформації; взаємозв'язки і взаємовідносини елементів системи.

Публічне адміністрування – це процес впливу суб'єкта на об'єкт, направлений на упорядкування, збереження, руйнацію чи збереження системи об'єкта відповідно до поставлених цілей. Управління як вид людської діяльності існує з тих пір, як виникла необхідність в сумісній діяльності людей. Кожна історична епоха вносить свої корективи у відношення суб'єкта управління, методи стимулювання, масштаби організації самого процесу, але тільки у XX ст. з'явилися і почали розвиватися наукові підходи до соціального управління. Публічне адміністрування в управлінні суспільством являє собою невід'ємну частину людського буття, без якого неможлива сумісна діяльність людей і суспільства в цілому.

Ефективне публічне адміністрування є одним із основних факторів соціального прогресу. Управління суспільством як головне призначення публічного адміністрування слід оцінити як акумульовані і логічно упорядковані за певними правилами знання, які представляють собою систему принципів, методів і технологій управління, розроблених на основі інформації, отриманої як емпіричним шляхом, так і в результаті використання досягнень ряду конкретних наук. Часто теорію публічного адміністрування розділяють на два рівні: перший представлений теоріями

соціального управління, які являють собою частину політико-економічних і соціально-філософських концепцій, що пояснюють механізм функціонування суспільства на різних історичних етапах; другий являє собою прикладну дисципліну, яка інтегрує в собі, з однієї сторони, фрагменти фундаментальних наукових теорій, в першу чергу математики, логіки, психології та інших, а з другої сторони – це сукупність практичних знань і навичок, які об'єднують достатньо багатоманітні об'єкти загальною задачею управління.

Управління суспільством як головне призначення публічного адміністрування – це цілеспрямований вплив соціального суб'єкта на власну суспільну, колективну і групову життєдіяльність, що здійснюється як безпосередній (у формах самоуправління), так і через спеціально створені інститути (державу, партії, суспільні об'єднання, кооперативи, підприємства, союзи). Управління – невід'ємна властивість всіх організованих систем різної природи, що забезпечує їх самозбереження і саморозвиток.

Публічне адміністрування являє собою складний процес взаємодії двох сторін: тієї, хто управляє; і тієї, ким управляють, в яких важливу роль відіграють зворотні зв'язки. Публічне адміністрування може бути представлено як сукупність двох складових підсистем. Традиційна підсистема публічного адміністрування виходить із пріоритету прямих зв'язків, в якій мало уваги зверталось на взаємозв'язок цих двох підсистем, тобто процес управління розглядався як односторонній процес, як жорстко управляючий вплив. Сучасна парадигма публічного адміністрування заключається в розгляді процесу управління як суб'єкт – суб'єктного відношення, що передбачає взаємодію двох підсистем – тієї, хто управляє, і тієї, ким управляють, аналіз цих підсистем як відкритих систем, кожна із яких здатна адекватно реагувати на імпульси одна одної. В результаті публічне адміністрування набуває характеру співуправління; управління зверхскладними системами, що являють собою вплив на їх власний механізм саморегуляції і самоуправління з метою його оптимізації [1].

Важливий аспект ефективного публічного адміністрування в управлінні суспільством – досягнення адекватності цих двох підсистем. Для реалізації цілей публічного адміністру-

вання необхідно дотримання принципу необхідної різноманітності: різноманітність управляючої системи повинна бути не меншою, чим різноманітність системи, якою управляють. Процес публічного адміністрування включає в себе три основних компоненти: 1) управлінська свідомість – мисленнєве здійснення процесу управління; 2) управлінська діяльність, що представляє собою реалізацію цілей і задач соціального управління; 3) результат управлінської діяльності. Для публічного адміністрування необхідно виробляти вміння оцінювати соціальні наслідки передбачуваних управлінських рішень, що є соціальним нервом будь-якого управлінського впливу.

Система публічного адміністрування є продуктом процесів самоорганізації, що приводять до змін, які відбуваються у суспільстві. Формування цієї системи прискорює креативність соціального життя. Якщо раніше для відкриття кордонів однієї держави потрібні були переважно воєнні дії, то сьогодні на зміну їм приходять способи інформаційного та економічного впливу, тільки локально підтримувані інколи воєнною силою. Цей перелом є надзвичайно болісним для багатьох країн, постільки

руйнує системи соціального управління, які склалися тисячоліттями. Спроби економічної, політичної та воєнної кооперації провідних держав світу є не що інше, як формування нових систем публічного адміністрування пов'язаного із глобалізацією світу. Проте неупереджено помітно всі ознаки вступу людської спільноти у новий формат системних криз, які вже охопили як розвинуті країни світу, так і ті, що розвиваються. Проте криза як кульмінація невизначеності очищає простір для креативних дій, сприяє генезису нових систем публічного адміністрування і створює переважно нові умови для їх функціонування [2].

Список використаних джерел:

1. *Воронкова В. Г.* Формування синергетично-рефлексивної моделі самоуправлінського суспільства: цивілізаційний контекст / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.] – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2012. – № 49. – С. 17–28.

2. *Грицяк І. А.* Європейське управління: теоретико-методологічні засади : монографія / І. А. Грицяк. – К. : К.І.С., 2006. – 398 с.

Ю. Д. ДРЕВАЛЬ

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ВІДНОСИН

Однією з важливих рис організаційного процесу є конфліктна взаємодія, від якої значною мірою залежать особливості “мікроклімату” в організації та розвитку будь-якого колективу. Відомо ж, що конфлікт є складною багаторівневою системою взаємодій, яка базується на певних суперечностях індивідів чи груп, що здійснюють різні рольові функції. Це повною мірою стосується і колективу публічної служби, якому властива складна сукупність конфліктних взаємодій різноманітного спрямування (горизонтальні, вертикальні, комбіновані тощо).

Відомо, що появу та загострення організаційних конфліктів спонукає складна сукупність макро- та мікро-факторів. До перших відносяться ті фактори, які не залежать від

учасників організаційної взаємодії, але значною мірою впливають на стан соціально-психологічного клімату в організації (розвиненість соціально-економічних та суспільно-політичних процесів, рівень життя населення, особливості галузевих відносин тощо). Фактори “мікросередовища”, у свою чергу, можуть розділятися на об'єктивні (насамперед, як комплекс нормативних і управлінських складових) та суб'єктивні (насамперед, як “мікроклімат” в організації). І, як уже доведено в недавніх дослідженнях, за умови забезпечення належних загальнополітичних умов саме суб'єктивний фактор значною мірою визначає спроможність організації реалізовувати конкретні завдання та ефективно розвиватися.

Характер конфліктної взаємодії в організаційному середовищі визначається декількома суттєвими обставинами. Найперше слід виділити сутність та спрямування розвитку організаційної (адміністративної) культури, під якою розуміється своєрідний корпоративний “мікроклімат”. Він, зокрема, значною мірою впливає на здатність організації ефективно працювати та розвиватися.

На сьогодні немає якогось єдиного тлумачення терміна “організація”. Проте всю різноманітність поглядів на термін “організація” можна звести до його тлумачення в трьох основних значеннях: 1) як союзу людей (громадського об’єднання чи державної установи), об’єданого спільною програмою дій чи поглядів; 2) як процесу дії (у значенні дієслова недоконаного виду – засновувати, встановлювати, налагоджувати, упорядковувати що-небудь); 3) як планомірного влаштування, побудови, складу чого-небудь. Зазначені значення тісно переплетені між собою, що дозволяє говорити про сутнісну та системну триєдність організації. Саме таке тлумачення організації – як явища, як дії, як процесу управління (у різних варіаціях, з неоднаковим наповненням) – прямим чином стосується сутності та спрямування організаційних конфліктів. Термін “організація”, – за оцінкою Г. А. Саймона, – застосовується “до системи комунікацій і зв’язків в межах групи людей, до числа яких входять і процеси вироблення та прийняття рішень” [1, с. 19].

Основними видами організаційних (адміністративних) конфліктів є: міжособистісні (вертикальні чи горизонтальні); міжгрупові (між структурними підрозділами, групами співробітників в одному підрозділі, керівництвом організації та персоналом, адміністрацією та профспілкою) та складні конфлікти за критерієм “особистість”-“група” (між керівником і колективом, між рядовим співробітником та колективом). До вже традиційних конфліктогенних напрямків в організації додаються і конфлікти за параметрами індивідуалізм/колективізм, дистанціювання від влади та наближення до влади, тягіння до невизначеності чи уникнення невизначеності тощо. Не випадково Л. Крісберг визначає конфлікти як “складне явище, що включає безліч спірних питань і сторін, і кожна сторона водночас залучена також у безліч конфліктів” [2, с. 27-28].

Управління організаційними конфліктами відзначається гармонійною сукупністю методів та підходів, а також особливостями їх забезпечення та реалізації. Найперше, за нашою оцінкою, слід приділити належну увагу правовому, організаційному, комунікативному, ціннісно-орієнтаційному та інноваційному механізмам.

У руслі правового механізму, який охоплює правові норми та правовідносини, видається можливим забезпечити нормативну основу для вдосконалення організаційної взаємодії (у даному відношенні важливо вирізняти норми найвищої юридичної сили та підзаконні акти, матеріальне та процесуальне право, а також правову статичку чи “правове поле”, та правову динаміку чи діяльність в рамках “правовому поля”). Оптимальним рівнем для налагодження ефективної організаційної взаємодії мають вважатися локальні нормативно-правові акти, які відображають та “формалізують” специфіку відносин у даному колективі.

Організаційний механізм складає сукупність різнобічних засобів та способів, спрямованих на узгодження цілей та функцій організації, а також раціоналізації взаємозв’язків між структурними підрозділами (зміст наведеного механізму, окрім іншого, дозволяє уникнути застосування категорії “інституційний механізм”, яка у своїй суті позначає тотожні регулятори, але водночас змушує дослідників відповідати на додаткові питання щодо відмінностей між “інститутами” та “інституціями”). Саме за допомогою зазначеного механізму видається можливим віднайти ефективні засоби врегулювання так званих “горизонтальних” конфліктних ситуацій.

Комунікативний механізм зосереджується в тих засобах, зв’язках і завданнях, які забезпечують належну циркуляцію інформаційних і комунікаційних потоків (насамперед, всередині даної організації, але також і у сфері відносин з “отоочуючим середовищем”). Недооцінювання чи навіть ігнорування зазначеного механізму загрожує приховуванням та навіть заморожуванням конфліктних ситуацій в колективі.

Ціннісно-орієнтаційний механізм має вважатися складною сукупністю стійких переконань та позитивних орієнтацій соціуму, окремих угруповань та конкретних індивідів

Саме за допомогою зазначеного механізму формуються ціннісні орієнтири та соціокультурні переконання. Все це, звичайно ж, стосується не лишу усього соціуму, а й конкретного організаційного середовища. При цьому слід враховувати, що організаційна культура відзначається значною динамічністю, а це надає значні можливості для її розвитку та вдосконалення. Основними засобами формування та розповсюдження культури в організації, за оцінкою фахівців, є звичаї, символи, а також історія організації.

Інноваційний механізм позначається створенням та забезпеченням належних умов для розвитку та вдосконалення організації, відмови від рутинних та неефективних методів управління організаційним процесом. Саме в руслі зазначеного механізму видається можливим впроваджувати в діяльність організації результати науково-дослідницької роботи, а також активізувати пошуки ефективної організаційної моделі.

Отже, управління організаційними конфліктами за допомогою механізмів визначається низкою позитивних якостей. До них першочергово слід віднести чітке розуміння проблеми, яка потребує реагування та розв'язання за допомогою різнобічних операційних заходів. За допомогою наявних механізмів видається можливим обрання загальних підходів, визначення різних форм та моделей, створення сприятливого психологічного клімату, застосування конкретних технологій та інструментів управління організаційними конфліктами.

Список використаних джерел:

1. Саймон Г. А. Адміністративна поведінка. Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції / Герберт А. Саймон ; пер. з англ. [Р. Ткачука]. – К. : АртЕк, 2001. – 392 с.

2. Крисберг Л. Мирозодидание, мирозохранение и разрешение конфликтов / Л. Крисберг // Социс. – 1990. – № 11. – С. 27-28.

А. И. КРЮКОВ

ДЕМОКРАТИЯ КАК ФАКТОР СОВРЕМЕННОГО ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Сегодня принято считать, что только демократия, может быть наиболее оптимальной формой современного публичного управления. Что только при демократии в полной мере может раскрыться личность, что демократия даёт возможность формировать власть с учётом мнения большинства, что только в демократическом обществе есть возможность каждому гражданину иметь право на высказывание и отстаивание своей точки зрения, что образцом демократической модели управления может выступать прежде всего, в широком смысле западная цивилизация, в узком смысле европейская система организации власти, основанная на принципах демократии.

Не опровергая этой достаточно распространённой точки зрения, хотел бы высказать некоторые сомнения, в том, что современная демократия в полной мере выполняет эти функции. Мне представляется, что мир сегодня меняет парадигму своего

развития. И если в 70-80-х и возможно даже в 90-х гг. прошлого века казалось, что в целом есть направление развития мира, то сейчас слишком много сомнений в том, что вообще кто-нибудь из мировой элиты внятно отдаёт себе отчет в том, что происходит. Мы можем наблюдать, что реальные показатели уровня жизни в странах Западной Европы и Северной Америки явно не растут. Экономический кризис, глобальный по своему масштабу, не идёт на убыль, а набирает обороты.

Мне кажется, что сегодня можно говорить не только о серьёзном экономическом кризисе но и о глубочайшем социально-политическом кризисе. Который проявляется в падении интеллектуального уровня политико-управленческой элиты, дезорганизации гражданского общества, размывании ценностей на которых оно основано.

Поэтому, на мой взгляд, происходящее сегодня в мире требует обновления языка

описания. Со второй половины 90-х гг. прошлого века в обиход вошло слово “неототалитаризм”. Оно не получило широкого распространения, однако, как мне представляется, в современных условиях оно гораздо лучше подходит для описания современной модели управления.

Одним из первых, кто использовал данное понятие, был сербский исследователь Зоран Видоевич, который в 2005 г. обобщил в качестве ключевых несколько признаков постмодернистского или неолиберального тоталитаризма, отличающего его от “классических” видов тоталитаризма. Они следующие:

1. Важнейшей опорой нового тоталитаризма является модель жизни “счастливого робота”, хорошо оплачиваемого, обращенного в первую очередь к приобретению вещей и денег, живого “гомоида”, который поддержит любой вид насилия со стороны своего государства, чтобы сохранить свой материальный уровень, глубоко апатичного и готового представить принятие судьбоносных решений тем, “кому за это платят”.

2. Главной характеристикой неототалитаризма является идеология неолиберализма, присвоившая себе “миссионерский” характер. Уверенность ее “проповедников” в том, что они призваны всеми средствами создавать мир по меркам своих интересов и ценностей.

3. Превращение либеральной демократии вследствие “имперской редукции исходной демократической мысли” в своеобразную тоталитарную демократию с тенденциями “демократического фашизма”. Когда олигархии и большой “бизнес” не только вмешиваются, но и определяют политические процессы. Когда распространяется “клонированное” политическое сознание.

4. Основная часть предпосылок либерального тоталитаризма находится в типе политической экономии сверхразвитого капитализма, при котором резко возрастает роль глобоцентрических корпораций в развитых странах и совокупной мировой экономике, их стремление действовать как фактическая планетарная власть, монополистически направлять развитие мировой экономики и политики.

5. Неолиберальный тоталитаризм формируется на основе связи и взаимодействия

трех ключевых факторов: неолиберального капитализма, планетарного насилия, и сверхсовременных технологий. На этой основе создается экономическое, политическое и военное превосходство, с помощью которого “новый порядок” или правит миром, или стремится им править.

6. Наличие непосредственной связи между неолиберальным тоталитаризмом и политическим содержанием глобализации. В отличие от “классических” типов тоталитаризма новый тип имеет планетарный масштаб, в его распоряжении огромная экономическая, технологическая, военная, политическая и пропагандистская мощь, которая подкрепляет амбиции на тотальную власть больше, чем когда-либо ранее.

7. Наличие невиданных до последнего времени возможностей индустрии сознания и создания ложного мнения, в которой массово производятся функциональные полуистины. Владеющие этой индустрией могут формировать и разрушать не только сознание, но и подсознание. Широкое распространение получают навязывание согласия с помощью манипуляций угрозами для свободы, исходящими от какого-либо внутреннего или внешнего врага.

При этом стоит добавить, что современные технологии, такие как мобильная связь, интернет, массовые коммуникации создают возможность современным демократическим государствам осуществлять тотальный контроль над собственными гражданами.

В труде “Одномерный человек” Г. Маркузе отмечает, что в развитой индустриальной цивилизации царит комфортабельная, умеренная, демократическая несвобода. Созданы мощнейшие механизмы подавления скептицизма и протеста в своем зародыше – телевидение, радио, газеты, шоу, реклама, лотерея. Повсюду царит лояльное “счастливое Сознание”, которое удовлетворено контролируемым комфортом, убаюкано ложной свободой и не желает пользоваться даже доступными ему критическими институтами....

Ги Дебор назвал современное западное общество “обществом Спектакля”, где господствуют зрелище и Спектакль. В Спектакль здесь превращается все – политические дебаты, террористические акты, продажа

уценених товарів. Спектакль властно вторгається в частну жизнь, деформує її, наповняючи своїми смислами, то єсть ідеологією, і починає видавати себе за саму жизнь. Человек в обществe Спектакля уже не различает, где кончается Спектакль и начинается реальность. Спектакль настолько тотален, что в него начинают верить даже те, кто его создают. Человек под воздействием Спектакля теряет самого себя, творческую суть, делающую его человеком. Спектакль превращает человека в пассивный, послушный объект манипуляции, в вещь, в товар. Уничтожив человека, превратив его в один из своих персонажей, Спектакль достигает своей истинной цели – самосозидания и самосохранения.

Всё высказанное выше заставляет сделать вывод о том, что возможно современная демо-

кратия всё больше превращается в свою противоположность используя демократическую риторику?

Список использованных источников:

1. *Быстрицкий А.* Неототалитаризм, или Скучные ошибки века / А. Быстрицкий, Д. Шушарин // *Международная жизнь*. – № 2. – 2012. – С. 50–61.

2. *Вахитов Р.* Либеральный тоталитаризм: репрессивные механизмы современного западного общества и их критический анализ в зарубежной философии 20 века / Р. Вахитов // *Восток : альманах*. – 2003. – № 3. – С. 43–54.

3. *Миронов О.* Толерантность: разнообразие по заранее утверждённой модели / О. Миронов. – Режим доступа : rodkom.org/2013/2948.html.

В. Е. ЛУНЯЧЕК

ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Оцінювання різних аспектів діяльності системи освіти в Україні потребує свого подальшого вдосконалення. Створення об'єктивної системи оцінювання – це один із послідовних кроків на шляху демократизації країни.

Історія становлення оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів (далі – ЗНЗ) в Україні на загальнодержавному рівні представлена наказом Міністерства освіти і науки (МОН) України “Про затвердження орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів” від 14.02.2005 р. № 99, який нині втратив чинність у зв'язку з виходом наказу МОН України “Про затвердження орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів” від 17.06.2013 р. № 772. У контексті нашого дослідження актуальним є додаток 2 до Наказу № 772, а саме: “Орієнтовні критерії оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів”.

Однією з проблем Орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності ЗНЗ, запропонованих у Наказі № 772, є їхня незбалансованість із позицій системного підходу. З тексту документа незрозуміло – у який спосіб визначено наведені для кожної підсистеми коефіцієнти вагомості? Велика кількість питань виникає також стосовно обґрунтування інтервалів, що запропоновані у стовпчику “Норми оцінювання”.

Суттєвим недоліком документу є об'єднання у одному розділі принципово різних видів ресурсів і застосування до них одного коефіцієнта вагомості. Питання виникають щодо багатьох запропонованих критеріїв і норм їх оцінювання. Не є зрозумілим, наприклад, чому забезпечення учнів та педагогічних працівників навчальною літературою (п. 1.5) за кількістю балів дорівнюється до забезпечення навчального процесу педагогічними кадрами (п. 1.7).

У документі немає посилань на типові методики, які могли б уніфікувати процес оці-

нювання для ЗНЗ України. На порядок денний виходить розробка інструментарію оцінювання й чітко прописаної процедури вимірювання. Потребує уточнення та конкретизації експертна оцінка численних якісних показників. ІТ-критерії, що запропоновані для вимірювання, представлені у різних розділах документа і мають різну вагомість. Увага не приділяється ІТ-компетентності керівного складу ЗНЗ.

Було б також доцільним розвести питання організації навчального і виховного процесу, виокремити показники, які безпосередньо на ці процеси не впливають, і відобразити їх в інших розділах (у тому числі і з урахуванням іншої вагомості).

Слід наголосити, що підходи, запропоновані в документі для вимірювання результативності навчально-виховного процесу, є морально застарілими й потребують модернізації з урахуванням технологій стандартизованого оцінювання знань. У запропонованій інтерпретації ми матимемо вплив суб'єктивного чинника і формалізм у проведенні оцінювання. Потребує уточнення методика обчислення частки учнів, які стали переможцями Всеукраїнських учнівських олімпіад із навчальних предметів та Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН. Обчислення цих показників за запропонованою формулою у відсотках веде до викривлення результатів.

Доопрацювання потребують і питання оцінювання діяльності управління загальноосвітнім навчальним закладом. Ситуація суттєво змінилася після затвердження доповнень до Типового положення про атестацію педагогічних працівників. Додаткову увагу необхідно звернути на освітній рівень адміністрації ЗНЗ. В Україні сьогодні документально не регламентовано наявності у них освітнього рівня “магістр” за однією із існуючих профільних спеціальностей “Управління навчальним закладом” або “Державне управління освітою” тощо. Розгляд процесу управління ЗНЗ у запропонованому документі відбувається фрагментарно. Адміністративне управління поєднано в одному розділі із елементами громадського управління, що викликає багато питань.

Доопрацювання потребує математичний апарат, запропонований в Орієнтовних критеріях оцінювання діяльності ЗНЗ. Наприклад, виникають питання щодо визначення рівня освітньої діяльності, коли ми підраховуємо результати “Загалом по розділу”. Наприклад, якщо виконати таку процедуру за розділом 1 “Ресурси та умови для організації діяльності ЗНЗ”, то для високого рівня інтервал становить 140 – 130 балів, для достатнього – 104 – 84 тощо. Це є можливим, якщо ЗНЗ мав усі показники тільки високого або тільки достатнього рівня. У разі коли частина показників була на високому, частина – на достатньому рівні, результат перебуватиме між 104 і 130 балами, що унеможливорює його інтерпретацію. Цей приклад стосується всіх рівнів і всіх розділів. Незрозуміло, що робити з розривами між визначеними інтервалами. Це зауваження стосується всього документа.

Виникає також питання щодо проведення оцінювання навчально-виховних комплексів. Ця процедура сьогодні чітко не прописана.

Таким чином головною проблемою запропонованих Орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності ЗНЗ є недостатність системного бачення об'єкта оцінювання. Удосконалення потребують процедури оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, створення уніфікованих методик оцінювання окремих показників їх функціонування, оприлюднення авторства цих методик і проведення, відповідно, ретельної наукової експертизи.

Додаткового аналізу і ранжування потребує значна кількість запропонованих показників. Окрему увагу необхідно приділити управлінській і кадровій складовим діяльності ЗНЗ як одним із найбільш вагомим підсистем у діяльності ЗНЗ. Принципово іншого бачення потребує ІТ-складова в діяльності ЗНЗ. Бажано виведення її в окремий розділ. Доопрацювання потребує математичний апарат запропонований у документі.

Виходячи із викладеного вище, слід зазначити, що Орієнтовні критерії оцінювання діяльності ЗНЗ потребують додаткової наукової і громадської експертизи.

**С. В. МАЙСТРО, О. М. КОЛЕНОВ,
Т. М. ВІТРЕНКО-ХРУСТАЛЬОВА,
М. Г. ХІРАМАГОМЕДОВ**

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСНОВІ

Світове співтовариство сьогодні стоїть перед складною дилемою: з одного боку, подальша інтенсифікація промислового виробництва (з усіма відомими екологічними наслідками) з метою підвищення рівня соціально-економічного розвитку країн; з іншого – загострення протиріччя між економікою й екологією, нерациональне використання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища.

Тобто, економічний розвиток являє собою діалектичний процес, де має місце протиріччя між досягненням максимальної продуктивності, з одного боку, і збереженням екологічної рівноваги – з іншого [1].

Україна володіє одним з найпотужніших у світі природним потенціалом, що дає змогу за відповідних умов вирішувати всі проблеми соціально-економічного розвитку. Однак інноваційний розвиток економіки України має бути, в тому числі, екологічно безпечним. Тому в зазначеному напрямі потрібно виділити екологічні пріоритети, розробити та запровадити відповідні механізми та інструменти їх реалізації й контролю з боку держави.

Слід зазначити, що в Україні на початку 2011 р. набув чинності Закон щодо стратегії державної екологічної політики України до 2020 р. Згідно з ним, метою державної екологічної політики є збереження та відновлення екосистеми на всій території України, що необхідна для гармонічного існування живої і неживої природи, досягнення рівноваги використання природних ресурсів, їх відновлення та розвитку суспільства, а також гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення [2].

Одним із напрямків реалізації механізму державного регулювання інноваційного розвитку галузей економіки України на екологічній основі є формування кластерів.

Переваги кластерної моделі інноваційного розвитку економіки України полягають в

отриманні ефекту від зростання масштабів виробництва, спеціалізації та синергії. За умови дії цих трьох ефектів є вірогідність суттєвого підвищення ефективності функціонування галузей економіки [3].

Тому доцільним є, наприклад, запровадження “органіко-екологічних” кластерів, як перспективного шляху розвитку аграрного сектора і сільських територій. Тим більше, що ця підтримка підпадає під заходи “зеленої скриньки” (реалізація екологічних програм), розмір якої за правилами СОТ не обмежується.

Також сприятиме підвищенню рівня екологічної безпеки України запровадження механізму відновлення родючості ґрунтів, тобто державна аграрна політика має містити екологічні пріоритети, а також відповідні механізми і інструменти їх реалізації та контролю з боку органів державної влади. Для відновлення природної родючості ґрунтів потрібно негайно повертатися до збалансованого ведення землеробства. Одним із таких шляхів є перехід аграрного виробництва на органічне землеробство й забезпечення виробництва на цій основі екологічно чистої продукції, особливо зернових культур, які є важливою складовою експортного потенціалу України.

Ураховуючи той факт, що екологічна ситуація в Україні характеризується значним рівнем техногенного навантаження на довкілля, необхідно запровадити дієві механізми забезпечення екологічної складової державної аграрної політики, узгодженої із завданнями сталого розвитку аграрної сфери і спрямованої на суттєве поліпшення стану довкілля шляхом прийняття законодавчих актів, які визначатимуть механізми заохочення суб'єктів господарювання до створення систем управління якістю та охорони довкілля відповідно до вимог міжнародних екологічних стандартів.

Підтримуючи необхідність посилення державного регулювання інноваційного роз-

виту галузей економіки України, необхідно мати на увазі, що нині в умовах глобальних макроекономічних викликів для України виникає нагальна потреба створювати умови для зростання попиту на інновації, здійснювати інвестиції в інновації, надавати пріоритетну підтримку розвитку металургійному комплексу, аграрному сектору, хімічній і нафтохімічній промисловості, машинобудівному і паливно-енергетичному комплексу, транспорту, науці та освіті. Не можна допускати, щоб і надалі привілеювала сировинна орієнтація вітчизняного виробництва з високим рівнем енерго- та капіталомісткого виробництва без урахування екологічної складової інноваційного розвитку.

Тому посилення уваги до взаємодії між інноваційним розвитком галузей економіки України та збереженням природних ресурсів і охороною навколишнього середовища має стати важливою складовою механізму формування та реалізації державної екологічної політики України.

Виходячи з цього, стратегії необхідно надати комплексного характеру, забезпечивши пріоритети екологізації, тим більше, що конкурентоспроможність галузей економіки безпосередньо залежить від повноцінного життєвого середовища для населення, забезпечення еколого-ощадливого використання природних ресурсів.

Отже, необхідно визнати необхідність відходу від усебічної капіталізації та інтенсифікації виробництва на користь сталого розвитку економіки з посиленням екологобезпе-

кової складової. Посилення уваги до взаємодії між галузями економіки, збереженням природних ресурсів, охороною довкілля має стати важливою складовою механізму державного регулювання інноваційного розвитку галузей національної економіки.

Таким чином, механізм державного регулювання інноваційного розвитку галузей економіки України має охоплювати не тільки соціально-економічний, а й природно-екологічний аспект, спрямований на створення та збереження повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь українців на основі раціонального використання всіх видів ресурсів, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, інформаційної інфраструктури, охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування.

Список використаних джерел:

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія / [авт. кол.: М. Бетлій та ін.]; за ред. О. М. Бородіної. – Ужгород: ІВА, 2006. – 496 с.

2. В Україні набув чинності закон щодо стратегії державної екологічної політики України до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/newline/show/v-ukraine-vstupil-v-silu-zakon-o-strategii-gosudarstvennoy-09022011154000>.

3. Латинін М. А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання: монографія / М. А. Латинін. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. – 320 с.

Р. Ю. ГРИЦКО, З. О. НАДЮК

КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕРЕРВНИМ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ФАХІВЦІВ СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

За визначенням Всесвітньої федерації медичної освіти (ВФМО), безперервний професійний розвиток (БПР) означає період освіти та підготовки фахівців сімейної медицини, що починається після завершення базової медичної освіти та післядипломної підготовки і триває протягом усього професійного життя фахівця.

У стандартах ВФМО безперервний професійний розвиток розглядається як професійне зобов'язання кожного лікаря, яке водночас є і передумовою постійного підвищення якості первинної медико-санітарної допомоги.

БПР відображає як широкий контекст цього етапу, так і покладає велику відповідаль-

ність на самого лікаря та асоціацію фахівців сімейної медицини за безперервне підвищення його компетентності та якості первинної медичної допомоги.

Стратегічним напрямком розвитку охорони здоров'я в Україні визнано первинну медичну допомогу (ПМД) з профілактичним спрямуванням роботи закладів ПМД на засадах сімейної медицини. Необхідність створення системи БПР фахівців сімейної медицини впливає із самої суті спеціальності “загальна практика – сімейна медицина” як поліпрофільної та інтегрованої.

Необхідність створення системи БПР сімейних лікарів впливає із самої суті спеціальності “Загальна практика – сімейна медицина” як поліпрофільної та інтегративної. Нові фундаментальні та прикладні знання в сімейній медицині змінюють методи профілактики, діагностики та лікування захворювань і способи медико-соціальної реабілітації хворих і травмованих. Отже, сімейний лікар повинен вчитись цьому фаху все життя, оскільки він має надавати первинну медико-санітарну допомогу на сучасному рівні, інтегруючи досягнення медичної науки у всіх сферах її впливу.

Аналогічним чином нові етико-деонтологічні вимоги та соціально-економічний розвиток суспільства змушують кожного сімейного лікаря брати на себе все нові медичні та соціальні обов'язки щодо формування, збереження і зміцнення здоров'я здорових і відновлення здоров'я хворих індивідуумів і громадського здоров'я територіальної громади сімейно-територіальної ділянки, на якій він працює. Роль БПР у наданні гарантій якісної медичної допомоги фахівцями сімейної медицини постійно зростає. Якщо сімейний лікар не здатний до систематичного навчання протягом всього періоду його професійної діяльності, він швидко втрачає необхідний рівень компетентності та не зможе задовольняти вимоги пацієнтів, роботодавців і свої потреби у самоствердженні, які виступають внутрішніми спонукальними мотивами професійного розвитку.

Метою Концепції є визначення основних підходів до створення і функціонування системи державного управління безперервним професійним розвитком і організаційно-методичного забезпечення цього процесу кожному сімейному лікареві та медичній сестрі

(фельдшеру), які працюють у закладах первинної медичної допомоги на засадах сімейної медицини.

Інструментами державного регулювання БПР фахівців сімейної медицини є локальні протоколи медичної допомоги, цільові програми (державні, регіональні та локальні), державна формулярна система лікарських засобів, навчальні посібники та монографічні видання з проблем сімейної медицини.

Реалізація такого важливого напрямку управління якістю медичної допомоги, яким є безперервний професійний розвиток, можлива лише за умови створення системи методичного забезпечення і організації цього складного і багатогранного способу навчання фахівців ЗП-СМ.

Безперервний професійний розвиток фахівців мають забезпечити обласні та територіальні навчально-тренінгові центри сімейної медицини, примірні положення про які затверджено названим вище наказом МОЗ України “Про затвердження примірного положення про територіальний навчально-тренінговий центр сімейної медицини” від 27.03.2013 р. № 240. Вони, окрім організації БПР кожного сімейного лікаря, зможуть взяти на себе такі питання, як опрацювання науково-інноваційних підходів до нормативно-правових актів щодо механізмів державного управління постійним підвищенням якості первинної медико-санітарної допомоги. Такі центри зможуть організувати науково-практичні дослідження та інноваційні розробки з різних аспектів лікувально-профілактичної роботи в закладах сімейної медицини, видавати необхідну наукову, навчальну та нормативно-правову літературу, проводити науково-практичні конференції, навчально-методичні семінари, тренінги, круглі столи та тематичні виставки, обмін досвідом з розвитку сімейної медицини тощо.

Через обласний навчально-тренінговий центр з'являється можливість вирішення багатьох проблем БПР та управління навчанням фахівців сімейної медицини, до БПР залучати професорів і викладачів вищих навчальних медичних закладів регіону, організувати міжнародні форуми з проблем сімейної медицини.

Упровадження концепції дасть змогу:

– сформувати систему державного управління безперервним професійним розвитком

фахівців сімейної медицини, що дозволить постійно підвищувати якість первинної медичної допомоги;

– підвищити фізичну, психологічну та професійну доступність якісної первинної медичної допомоги з проблем формування, збереження, зміцнення індивідуального здоров'я здорових людей та відновлення здоров'я хворих, а також поліпшення стану громадського здоров'я територіальних громад;

– удосконалити систему стандартизації, акредитації та атестації у сфері первинної медичної допомоги;

– забезпечити ефективну взаємодію органів управління всіх рівнів з метою підвищення якості первинної медичної допомоги;

– здійснити перехід до використання у сфері ПМД технологій з доказаною ефективністю і безпекою для пацієнтів при урахуванні раціональності та економічної доцільності їх застосування;

– розробити та упровадити мотиваційний механізм управління відповідальністю медичних працівників;

– удосконалити професійну компетентнісну підготовку медичних кадрів закладів сімейної медицини, засновану на принципах доказової медицини;

– підвищити роль науково-інноваційної роботи в закладах сімейної медицини;

– посилити роль громадських організацій в управлінні якістю первинної медичної допомоги;

– вплинути на зниження показників смертності, захворюваності та інвалідності, а також тривалість життя за рахунок поліпшення якості медичної допомоги;

– поліпшити ефективність використання фінансових ресурсів в охороні здоров'я із збільшенням фінансування їх первинної медичної допомоги на догоспітальному етапі з оплатою виконаної професійної роботи за її кількість і якість.

В. Н. НЕКРАСОВ, Б. С. МЕЛИХОВА

ПРОТИВОРЕЧІЯ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛІННЯ И ИХ СОВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Первое десятилетие XXI в. ознаменовано проблемой обострения управленческих противоречий. Базовым атрибутом публичного управления выступает “противоречие современного управления между объективной необходимостью усиления публичного характера управления и развитием отчуждения объектов управления от принятия управленческих решений” [2, с. 67–69].

Противоречие – это взаимодействие противопоставленных и взаимосвязанных сущностей как источников самодвижения и развития. Противоречие трактуется как противоположность интересов, условий, противоположных, противоречащих друг другу [3, с. 455].

Для публичного управления характерно возникновение противоречий, так как публичное управление представляет собой сложную систему. Из противоречия следует то, что любая власть предполагает асимметричность во взаимоотношениях между тем, кто ею облада-

ет, и тем, кто ей подчиняется: один командует и управляет, тогда, как другой подчиняется.

По мнению многих российских ученых, “асимметричность в распределении прав и обязанностей” способствует “монополизации принятия решения процесса разработки и реализации управленческих решений”. Монополизация принятия таких решений объясняется предрасположенностью России к преобладанию властно-политических факторов, определяющих все остальные аспекты общественной системы, а, также место и роль социальных групп, ресурсов, влияния экономических факторов.

А. Соловьев считает, что в современной России режим “управляемой демократии” трансформируется в “административный режим”, который сопровождается созданием “структурных предпосылок для складывания закрытого от общественности слоя, контролирующего все рычаги власти и управления” [4, с. 53–57]. Опираясь на перечисленные мнения, можно сделать

вывод, что в современной российской практике преобладает отчуждение объекта управления от субъекта принятия управленческих решений. Проблема отчуждения в России не нова. Стороны отчуждения впервые изложены в работах сторонников теории общественного договора. По мнению Ж. Руссо, отчуждение всегда имело ведущую роль в объяснении природы и сущности общества и государства. Сторонниками такого же мнения выступали Г. Мабли, М. Робеспьер и Г. Форстер.

Из отечественных ученых, огромный вклад в разработку проблемы отчуждения внесли Л. Карсавин, К. Леонтьев, Н. Лосский, Д. Мережковский, В. Розанов, В. Сорокин, П. Струве, Н. Федоров и др. Интерес к проблеме отчуждения усиливается в связи с входжением общества в эпоху информационного общества, когда появляются более новые формы отчуждения, придающие проблеме глобальный характер. Отчуждение представляет собой сложный процесс, охватывающий всю жизнедеятельность общества, индивида, и проявляющийся не только в противоречивости человеческой сущности, но и в характере социальных отношений. Осмысление отчужденческих отношений можно представить в системе, которая приведена автором на рис. 1¹.

Следовательно, при высоком уровне отчуждения представителей гражданского общества и предпринимательства от процесса принятия социально значимых управленческих решений управление приобретает бюрократический характер, а при низком наоборот.

Первое десятилетие XXI в. показало неспособность бюрократической модели управления справляться с вызовами новой эпохи, ее неготовность реагировать на изменившиеся запросы граждан. В связи с этим основная задача современного этапа сводится к переходу от бюрократической модели управления к модели публичного характера управления, который предполагает трансформацию роли

государства из “верховного правителя” в “менеджера”. Таким образом, основополагающее противоречие управления развивается между авторитарно-бюрократическим и публичным характером управления.

В системе управления разрешение противоречия между потребностью индивидуума в защите и соблюдении его интересов, т.е. справедливости и необходимости баланса между этими потребностями и возможностью удовлетворения с учетом интересов каждого и всех одновременно, другими словами эффективностью, смогло бы минимизировать варьированность конфликтов в обществе. Говоря о справедливости, обратимся к теории справедливости Дж. Ролза. По его мнению, справедливость “сама по себе первична и принципы справедливости являются объектами исходного соглашения, но в обществе как самодостаточной совокупности людей могут существовать как совпадение, так и конфликт интересов” [4, с. 534].

В таких странах, как США, Германия, Новая Зеландия, где публичное управление находится на другом качественном уровне, управленцы способны сбалансировать равновесие между справедливостью и эффективностью. Поэтому использование новых методик и повышение уровня знаний среди публичных управленцев, а также потребителей государственных услуг, будет создавать почву для повышения эффективности с одной стороны и соблюдения справедливости с другой.

Из выше сказанного можно сделать вывод, что эффективное управление способствует разрешению противоречия между необходимостью соблюдать принцип социальной справедливости и стремлением к экономической эффективности [5, с. 255].

Управление проектом представляет собой методологию, позволяющую не только точнее понять, что требуется сделать органам публичного управления для удовлетворения потребностей представителей гражданского общества



Рисунок. Система отчужденческих отношений

¹ Составлено автором по материалам исследования

и предпринимательства, но и определить необходимые ресурсы (человеческие, финансовые, временные и т.д.) и распределить их рационально, учитывая риски и возможности, распределить центр ответственности. Применительно к процессу публичного управления, проект следует рассматривать как комплекс взаимосвязанных, запланированных, целенаправленных и реализуемых мероприятий, предназначенных для достижения определенных целей с использованием ресурсов, имеющихся в наличии.

Внедрение проектного управления в деятельность органов публичного управления позволит в первую очередь четко определить цели, результаты и работы проекта с учетом возможных приемлемых рисков.

Результаты публичного управления, базирующегося на концепции проектного управления, доставляются потребителю (представителям гражданского общества и предпринимателям) в виде реализованных проектов и программ, целью которых является удовлетворение общественных потребностей.

Список использованной литературы:

1. Головкин М. Теневые отношения как форма развития основополагающего противоречия управления / М. Головкин, В. Некрасов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2011. – № 5. – С. 126.

2. Некрасов В. Н. Современные особенности публичного управления в России / В. Н. Некрасов, Д. А. Лимарева // Государственное управление и местное самоуправление : тезисы XI Международ. научн. конгресса, 24 марта 2011 г. – Х. : Изд-во ХарПИ НАДУ “Магистр”. – С. 67–69.

3. Ожегов С. Толковый словарь русского языка / С. Ожегов. – М., 1996. – С. 455.

4. Ролз Дж. Теория справедливости / Дж. Ролз ; науч. ред. В. В. Целищев ; [пер. с англ. В. В. Целищева при участии В. Н. Карповича и А. А. Шевченко]. – Новосибирск : Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – 534 с.

5. Дьякова В. В. Противоречие между социальной справедливостью и экономической эффективностью в современном публичном управлении / В. В. Дьякова. – М., 2011. – С. 225.

О. В. РАДЧЕНКО

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ НАУКИ “ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ”

У колі найбільш всеосяжних категорій філософії науки одне з чільних місць по праву займає категорія “функція”, яка обумовлює сенс, змістовну сутність та структуру діяльності будь-якого інституту, механізму, суб’єкта соціальних дій та навіть приладу. Будь-яка діяльність за відсутності функціонального призначення просто втрачає сенс. Так само й сутність власне науки як соціального феномену розкривається в її функціях [4].

Наука державного управління є відносно юною, вона ледве сягає порогу свого двадцятиріччя, однак розвивається досить бурхливо. За цей короткий строк напрацьовано значний творчий доробок вітчизняних науковців галузі державного управління, захищено сотні кандидатських і докторських дисертацій, підготовлено восьмитомну енциклопедію державного управління. Здавалось би, вже закладено фундаментальну базу нової науки, розвинуто

теорію, історію та прикладні аспекти, але суперечки навколо нашої науки не вщухають і досі, торкаючись навіть питання необхідності самого її існування.

У чому ж полягає розрив між тим, що робить наука державного управління, і тим, що очікують від неї держава та суспільство? На наш погляд, справа полягає у відсутності розуміння самого призначення науки державного управління, її функцій на сучасному етапі розвитку. Власне, у фундаментальній базі нашої науки виявляється абсолютно відсутній той самий чільний елемент, який, повторимо, розкриває собою сутність самої науки та відсутність якого ставить під сумнів сенс існування всієї науки. Адже спроби знайти визначення функцій науки державного управління як у вітчизняній науковій періодиці, так і навіть в енциклопедії державного управління виявилися абсолютно марними. Не знайшлося жодної публікації!

Перший та другий томи вищезгаданої енциклопедії за визначенням та назвою покликани були дати фундаментальні теоретичні та методологічні основи науки. У першому томі розкриваються функції держави як суспільного інституту, державного управління як механізму та процесу реалізації влади, державної влади як політичного інституту. Другий том містить статтю “Наука” [2, с. 402-403] без згадки про функції та статтю “Функція” [6, с. 662-664], в якій дотично згадується тільки функція державного управління. Але статті, присвяченої функціям науки державного управління немає! Єдину згадку про функції науки державного управління знаходимо в центральній статті енциклопедії “Наука державного управління” за авторством президента НАДУ Ю. Ковбасюка та О. Приходько, та й то згадку побіжну: “Наука державного управління виконує важливі інтегруючі функції. Вона узагальнює наукову картину державного управління” [3, с. 379].

Спробуємо хоча б частково надолужити виявлений пробіл. Отже, загальноприйнятими функціями науки в цілому є пізнавальна, світоглядна, виробнича, соціальна та культурна [5]. Представники юридичної науки найближче підійшли до предмету нашої розвідки, розкривши на он-лайн ресурсі основні функції науки теорії держави і права, до яких віднесли: а) пояснювальну (пояснення змісту і сутності закономірностей, що знаходяться в основі явищ і процесів державно-правового життя); б) прогностичну (передбачення можливих шляхів подальшого розвитку держави і права); в) евристичну (відкриття нових закономірностей державно-правового життя суспільства, збільшення нового знання про державу і право); г) методологічну (понятійний апарат теорії держави і права виконує роль своєрідного фундаменту при формуванні понятійного апарату інших юридичних наук); д) ідеологічну (вироблення ідей як результату теоретичного мислення з метою прогресивного перетворення державно-правової дійсності, – наприклад, ідей поділу влади, правової держави); е) політичну (частина загальнотеоретичної наукової доктрини в певній мірі впливає на політичний курс держави, тенденції розвитку його законодавства, – наприклад, вчення про правову державу, права людини) [1].

На наш погляд, основоположною функцією науки державного управління, як і інших наук, є *пізнавально-евристична* функція, покликана дати адекватне раціонально-теоретичне пояснення явищ і процесів навколишнього соціального світу, відкриття об'єктивних законів розвитку суспільства і держави.

Наступною функцією можна назвати *світоглядно-ідеологічну*, котра на базі розуміння закономірностей владних відносин і процесів покликана дати науково обґрунтований образ ідеальної держави та ідеального суспільства як ціннісний орієнтир та мету суспільного розвитку, могутній консолідаційний чинник для згуртування народу й політичних еліт навколо демократичного державотворення.

Тісно пов'язаною з попередніми є *прогностично-методологічна* функція науки державного управління, що, спираючись на ідеальні моделі та природні закони розвитку людства, має надати органам державного управління інструментарій формування та реалізації ефективної державної політики, здатної передбачити й уникнути негативні наслідки та спрямувати дії держави на досягнення бажаних результатів.

Культурно-освітня функція науки державного управління покликана забезпечити фахове професійне зростання державних службовців, формування у них відповідної раціонально-позитивної управлінської культури, спроможної до найповнішого використання людського потенціалу щодо виконання функцій та завдань держави і державної влади.

Виробничо-технологічна функція набуває все більшого значення в постіндустріальну інформаційну епоху, коли вже не робоча сила або автоматизація й технологізація економіки, а саме знання стає безпосередньою продуктивною силою й основним джерелом виробництва матеріальних і соціальних благ. Наука має надати політико-управлінській еліті новітні технології соціально-політичного врядування, мобілізації мас, консолідації зусиль соціальних спільнот навколо державотворчих процесів.

В інформаційному суспільстві наука перетворюється на соціальну силу. Це створює умови для появи *соціально-перетворювальної* функції науки державного управління покликана забезпечити позитивно-динамічне соціальне-

не відтворення людства, озброюючи органи публічного управління науково обґрунтованим інструментарієм стратегій, концепцій, програм соціального та економічного розвитку суспільства, подолання негативних явищ і врегулювання суспільно-політичних конфліктів тощо.

Список використаних джерел:

1. Види основних функцій науки теорії держави і права [Електронний ресурс] / Інтернет-сайт Юридичні послуги Он-лайн. – Режим доступу : <http://www.yurist-online.com/uslugi/yuristam/literatura/stati/tgp/016.php>.

2. Голубчик Г. Наука / Г. Д. Голубчик // Енциклопедія державного управління : у 8 т. – Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – К., 2011. – С. 402–403.

3. Ковбасюк Ю. Наука державного управління / Ю. В. Ковбасюк, О. Л. Приходько // Ен-

циклопедія державного управління : у 8 т. / Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – К., 2011. – С. 379–380.

4. Марцин В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Л. : Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с. – Режим доступу : <http://politics.ellib.org.ua/pages-4542.html>.

5. Некрасов С. Философия науки и техники: тематический словарь [Электронный ресурс] / С. И. Некрасов, Н. А. Некрасова. – Орёл : ОГУ, 2010. – Режим доступа : http://science_philosophy.academic.ru/435/Функции_науки.

6. Орлов О. Функція / О. В. Орлов // Енциклопедія державного управління : у 8 т. – Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – К., 2011. – С. 662–664.

В. В. СИЧОВА

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Демократична трансформація українського суспільства сприяє створенню для жінок і чоловіків рівних умов реалізації своїх можливостей в усіх сферах суспільства. У свою чергу, гендерна рівність призводить до подальшої демократизації суспільного життя, зокрема державного управління.

Підтвердження Україною наміру виконувати Рекомендації Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН “Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками і жінками, розвиток і мир у XXI столітті”, Декларацію Тисячоліття ООН, ратифікація Україною Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок визначили суттєво нові принципи організації і функціонування державного управління. У Державних програмах з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 р. та до 2016 р. зазначено, що забезпечення рівності жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави “є однією з передумов забезпечення стабільного розвитку українського суспільства на засадах демокра-

тії” [3], “утвердження демократії, запорукою розв’язання соціально-економічних проблем держави, європейської інтеграції України” [2].

Жінки складають більше половини населення України, що є підставою для більш-менш рівного представництва в системі державного управління. Проте рівень їхнього представництва в органах державного управління та місцевого самоврядування низький: менше 10 % – у складі Верховної Ради України, 12 % – серед депутатів обласних рад, 23 % – районних рад, 28 % – міських рад, серед сільських та селищних рад, відповідно 51 та 46 % [2]. У складі Кабінету Міністрів України лише 3 жінки-міністри, дві жінки – заступники міністра. Немає жодної жінки серед керівників обласних державних адміністрацій.

За даними Національного агентства України з питань державної служби, станом на 01.01.2014 р. серед державних службовців жінки складають 72,8 %, чоловіки – 27,2 %; керівні посади обіймають 51,5 % жінок та 48,5 % чоловіків. Разом із тим, простежується різке змен-

шення кількості жінок із зростанням категорії посади: з 65,2 % на посадах шостої категорії до 9 % – першої; переважна більшість жінок (81,5 %) працюють на посадах спеціалістів. Тож вплив українських жінок на прийняття політичних та управлінських рішень вельми незначний, від чого втрачає все суспільство, бо не використовує їхні інтелектуальні ресурси й досвід. Проте збільшується їхня відповідальність за виконання прийнятих рішень, що суперечить принципам демократичного врядування.

Гендерний підхід передбачає діалог статей з урахуванням їхньої взаємодії та взаємодоповнення. Гендерний паритет у державному управлінні ґрунтується на взаємній повазі до різних поглядів і позицій та розумінні відмінностей досвіду і потреб кожної статі. Ліквідація гендерної асиметрії сприятиме налагодженню толерантності у спілкуванні чоловіків та жінок, готовності допомагати одне одному, а не користатися “слабкостями” іншого, підвищенню довіри між цими демографічними групами. Вилучення гендерних питань з предметної сфери державного управління уповільнює розв’язання нагальних проблем суспільного розвитку.

У період 2011 – 2013 рр., коли гендерна політика не планувалася й не фінансувалася (відсутність Державних програм гендерної рівності), посилилася тенденція до ігнорування проблем гендерної рівності, зокрема, в державному управлінні (у 2010 р. відсутність в уряді жінок). Підвищення ефективності державної служби можливе за використання “інтеграційного” управлінського стилю, який орієнтований на колективну роботу, участь кожного, вміння об’єднати різні точки зору та швидко реагувати на зміни.

Гендерна освіта управлінців передбачає зміну їхньої організаційної культури шляхом використання спеціальних соціально-психологічних методів державного управління, подолання традиційних гендерних стереотипів на державній службі, зокрема, щодо стійкої тенденції швидкого кар’єрного просування чоловіків, у порівнянні з жінками.

Інтегрування гендерної компоненти в законодавство має збагатити культуру державного управління, що допоможе своєчасно й адекватно реагувати на зміни в соціальному, політичному, економічному житті держави.

Включення гендерної компоненти у програми перепідготовки та підвищення професійної кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування сприятиме зростанню рівня їхньої гендерної компетентності. У свою чергу, це може стати умовою, зокрема, для проведення гендерного бюджетування – управлінської технології, що містить гендерний аналіз державних послуг у галузях освіти, медицини, зайнятості, житлово-комунального господарства, культури та спорту, програм соціально-економічного розвитку. У 2011-2012 рр. команда українських фахівців із гендерних експертів, економістів і представників місцевих органів влади у партнерстві з Регіональним представництвом Фонду імені Фрідріха Еберта реалізовувала проект “Гендерне бюджетування на місцевому рівні”, що охопив 11 міст України [1, с. 84]. Застосування гендерного бюджетування посилює підзвітність громадянам органів державного управління, місцевого самоврядування з питань усунення гендерної дискримінації, збільшує державну підтримку третього сектора, сприяє відходу від традиційних методів формування бюджету і політики. Взаємоузгодженість дій інститутів держави і громадянського суспільства знижує адміністративний та бюрократичний тиск, зменшує авторитарні тенденції та можливості маніпулювання суспільною свідомістю.

Таким чином, гендерний підхід у державному управлінні містить гендерний аналіз законодавства, гендерну освіту, формування гендерної культури державних службовців, подолання традиційних гендерних стереотипів щодо управлінських здібностей жінок, їхнього кар’єрного зростання, досягнення гендерного балансу в органах державного управління з метою ухвалення узгоджених управлінських рішень та зрівняння відповідальності за їх виконання, використання “інтеграційного” управлінського стилю, підвищення гендерної компетентності чиновників, впровадження гендерного бюджетування тощо. Застосування гендерного підходу в державному управлінні сприяє демократизації та підвищенню ефективності останнього через збільшення його гнучкості, спроможності своєчасно й адекватно реагувати на сучасні виклики. Гендерно-чутливе державне управління є більш функціональним, сприяє встановленню діалогічної моделі державного управління.

Список використаних джерел:

1. Іваніна Т. Ю. Гендерне бюджетування : досвід українських міст / Т. Ю. Іваніна // Гендерна політика міст: історія і сучасність : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Харків, 23 – 25 жовт. 2013 р.) : наук. зб. – Х. : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – С. 83–85.

2. Концепція Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок

і чоловіків на період до 2016 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2012 р. № 1002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

3. Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1834 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

К. С. ВАЦЬКОВСЬКІ, Л. Ю. ГОРДІЄНКО

ПРОЕКТИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНО ПАРТНЕРСТВА ПОЛЬЩІ 2014 – 2020, ЩО ПІДТРИМУЮТЬСЯ ФОНДАМИ ЄС

Публічно-приватне партнерство (ППП) за визначенням, яке надано в роботі [1, с. 16], – це форма співпраці публічних органів з приватним сектором, метою яких є поліпшення реалізації інвестицій в інфраструктурні проекти або інші операції, що здійснюють публічні послуги за посередництвом поділу ризику, прив'язки фаховості приватного сектора або додаткового джерела капіталу.

У Польщі за ініціативою Міністерства регіонального розвитку (на сьогодні – Міністерства інфраструктури та розвитку) створено Публічно-приватну Платформу, яка має на меті здійснювати допомогу державним органам у підготовці і впровадженні проектів PPP.

Проекти PPP, що реалізуються в Польщі, як правило, об'єднують кошти ЄС, кошти самоврядування та приватні гроші (гібридні проекти).

Гібридні проекти характеризуються більшим ступенем складності ніж традиційні проекти PPP. Вони повинні результативно реалізувати закладені цілі органів місцевого самоврядування й одночасно бути настільки привабливими, щоб залучити потенційних інвесторів. Крім того, до таких проектів додаються вимоги щодо умов, які необхідні для отримання дотації ЄС.

Формула гібридних проектів стає популярною у воєводствах, які інтенсивно використовують додаткове фінансування ЄС. Фонди, що надаються Європейською комісією, є важливим додатковим джерелом фінансування проекту PPP для приватного партнера.

Для Європейської комісії преференційні напрями майбутньої підтримки із фондів ЄС збігаються зі сферами, особливо цікавими для PPP.

Проекти, що об'єднують модель PPP з фондами ЄС, одночас відповідають правилам PPP і правилам, що стосуються фондів ЄС.

З такими проектами пов'язані додаткові, специфічні ризики, наприклад, ризик ступеня фінансування, ризик повертання фонду ЄС або ризик значних змін у проекті, що вимагатиме акцептування Європейської комісії.

Враховуючи досвід реалізації проектів PPP 2007–2013, за рекомендацією Ради ЄС були розроблені загальні положення щодо проектів 2014–2020 [1, с. 16], а саме: введення визначення PPP; упевненість, що бенефіціантом проекту PPP може бути публічний або приватний суб'єкт; упевненість щодо можливості зміни бенефіціанта в процесі реалізації проекту PPP без шкоди для правил, що стосуються терміну; визнання прийнятності витрат у випадку виплати відшкодування ЄС на цільовий депозитний рахунок, якщо контракт PPP передбачає понесення публічним суб'єктом видатків, розкладених за операційними фазами проекту, або після закінчення терміну.

JASPERS (Joint Assistance to Support Projects in European Regions) визначило чотири моделі PPP:

– PPP1 (PPP1) – експлуатація й утримання з приватних коштів (DB+O): етап будівництва є відокремленим від етапу експлуатації

й утримання за двома різними умовами. За першою умовою приватному суб'єкту передається функція проектування і будівництва. За другою – тому ж самому або іншому приватному суб'єкту передається експлуатація й утримання інфраструктури;

– ППП2 (PPP2) – проєктуй – будуй – експлуатуй (DBO): публічний суб'єкт визнає замовлення на етапі забудови, експлуатації та утримання приватним суб'єктом на підставі однієї умови DBO;

– ППП3 (PPP3) – паралельне фінансування інвестиційних видатків: використовується з метою фінансування двох інфраструктур, що доповнюють одна одну на підставі двох окремих умов. Відповідно до першої умови приватний суб'єкт проєктує і будує одну інфраструктуру, а на підставі другої приватний суб'єкт (той же або інший) проєктує, будує й фінансує іншу інфраструктуру, а також експлуатує та утримує обидві інфраструктури. Дотація ЄС використовується для фінансування тільки для першої інфраструктури;

– ППП4 (PPP4) – проєктуй – будуй – фінансує – експлуатуй (DBFO): DBFO – це модель, в якій ризики, пов'язані з проєктом, будівництвом, фінансуванням та експлуатацією, переносяться на приватний суб'єкт. DBFO може становити класичну модель на основі концесії з доходів від зборів, що стягуються з користувачів, які платять приватним суб'єктам, або модель, що використовує оплати за наявність або з'єднання двох моделей.

Отже, залучення приватного капіталу в новій фінансовій перспективі ЄС 2014–2020 на засадах, які визначені Європейською комісією, як вважають у Міністерстві інфраструктури та розвитку [1, с. 3], буде мати позитивний вплив як у масштабі бюджету ЄС, так і бюджетів польських публічних суб'єктів.

Для підтримки проєктів ППП Міністерство регіонального розвитку здійснює інформаційну й підтримуючу діяльність, у тому числі за допомогою ЄС. На різних зустрічах і конференціях, що організуються з метою обміну знаннями і досвідом позитивних розв'язань, які стосуються підготовки та реалізації ППП, ідентифікації бар'єрів при їх підготовці, а також створення розв'язань, скерованих на розвиток ППП, у тому числі зразкової документації, а також процедур, пов'язаних з підготовкою таких проєктів.

Конференції проводяться по всій Польщі. Організуються вони органами державної адміністрації, органами місцевого самоврядування, торгово-промисловими палатами, а також приватними суб'єктами.

У січні 2011 р. була впроваджена веб-сторінка (польською та англійською мовами – www.ppp.gov.pl), на якій знаходиться різна інформація, що стосується ППП.

Крім того, у 2012 р. було створено інформаційні пункти фондів ЄС та підвищено кваліфікацію 100 консультантів.

Міністерство регіонального розвитку у співпраці з Європейським центром знань організує семінари, тематика яких охоплює питання, що стосуються досвіду щодо впровадження проєктів ППП з використання фондів ЄС, а також проєктів ППП, які об'єднують різні джерела фінансування.

Таким чином, досвід розробки та впровадження проєктів ППП Польщі може бути корисним для України, яка робить перші кроки в цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Działania Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie partnerstwa publiczno-prywatnego [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ppp.gov.pl/PlatformaPPP/Strony/default.aspx.

О. В. СОСНІН, С. В. САВЧЕНКО

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ І ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ – ШЛЯХ ДО СУСПІЛЬСТВА ЗНАТЬ: АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

Перетворення інформації в найважливіший ресурс розвитку сучасної цивілізації, усвідомлення інформації і знань в якості товару, засобом управління особистістю і суспільством,

інструментом влади і знаряддям в економічній і політичній боротьбі – все це фактори, що визначили перехід людства до нової стадії розвитку – інформаційно-комунікаційної поряд

з аграрною та індустріальною. Безперервне зростання об'ємів інформації на фоні стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, коли людство не встигло ще засвоїти ідеї про інформаційне суспільство соціологів Д. Белла, А. Тоффлера, М. Маклюена, Е. Масуди та інших, ЮНЕСКО висловило занепокоєність щодо обмеженості їх уявлень, відзначивши, що ними не було опрацьовано достатньо повно уявлення про знання і змістовну інформацію як ресурс розвитку суспільства.

Формування суспільства знань почало відбуватися не сьогодні, ще стародавні суспільства світу ставили їх в основу свого розвитку, але сьогодні поглиблення уявлень про інформаційне суспільство, поява наукових ідей про суспільство знань позначається потребою формування більш ґрунтовних “стратегій випереджаючого розвитку”. Вони базуються на всезростаючій динамічності розвитку світу, який нас оточує, науки і освіти.

Інформаційно-комунікаційне суспільство, яке ми будуємо, безумовно, є функціональним блоком суспільства знань, яке охоплює більш широке коло соціальних, культурних, економічних, політичних і економіко-правових аспектів перетворень. Воно краще відображає складність і динамізм змін, що відбуваються в сучасному світі, і потребу створення публічного управління в країні. Можемо відмітити, що серед найбільш істотних рис, які характеризують суспільство знань, слід відзначити знання і змістовну інформацію в якості головної перетворюючої сили суспільства і субстанції, яка разом із креативним потенціалом освіченої людини і новітніми знаннями утворюють інформаційні ресурси країни в якості стратегічного ресурсу розвитку суспільства.

Входження цивілізації на новий щабель розвитку – в “інформаційне суспільство” і “суспільство знань” – пред'являє якісно нові вимоги до системи освіти і науки. Їх метою повинна стати підготовка людини до майбутньої професійної діяльності за рахунок накопичення і системного бачення дедалі зростаючого об'єму упорядкованих знань, що впливають на розвиток особистості та подальшу генерацію нових знань. Не випадково характер змін, що відбуваються в освіті, отримали нову концепцію “нова парадигма освіти” (освіта на

все життя). Нова парадигма освіти характеризується наступними факторами: 1) зміщення основного акценту з засвоєння значних об'ємів інформації на оволодіння способами безперервного набуття нових знань і вміння вчитися самостійно; 2) оволодіння навичок роботи з будь-якою інформацією, з різноманітними суперечливими даними, формування критичного, а не репродуктивного мислення; формування професійної компетентності [1].

Теоретико-правові аспекти взаємодії держави, інформаційного суспільства і суспільства знань, визначення їх нормативно-правового поля та нормативно-технічного забезпечення процесу почалося після прийняття в 1998 р. законів України “Про національну програму інформатизації”, “Про Концепцію Національної програми інформатизації” та “Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 1998 – 2000 рр.”. Інформаційні відносини, тобто відносини, що виникають при одержанні, використанні, поширенні і зберіганні інформації, регулюються Конституцією України, законами України “Про інформацію” (1992), “Про науково-технічну інформацію” (1993), “Про захист інформації в автоматизованих системах” (1994), “Про рекламу” (1996), “Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України” (1997), “Про видавничу справу” (1997), “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації” (1997).

Зрозуміло, що концепція суспільства знань з'явилася пізніше, чим теорія постіндустріального та інформаційного суспільства. Її авторами стали П. Дракер, Р. Райх, Н. Штер, Т. Сакайя. У сучасній соціально-гуманітарній науці слід виділити два підходи до сутності і перспектив розвитку інформаційного суспільства і суспільства знань. Згідно першого підходу, інформаційна і знаннева революції співпадають, перша з необхідністю тягне за собою іншу. Такої позиції дотримуються в основному представники постіндустріалізму, інформаційного суспільства і суспільства знань. У рамках другого підходу, представленого роботами зарубіжних та вітчизняних філософів, політологів і соціологів, що відносять себе до постмодерністського напрямку, інформаційна і знаннева революції не ототожнюються.

Поняття “суспільство знань” нашоветується на певні труднощі, постільки виникає необхідність відсторонення ідеологічних конструкцій від реальних стратегій сучасного цивілізаційного розвитку, представляє собою новий соціальний проект, здійснення якого є результатом розвитку сучасних цивілізаційних тенденцій. Вони сприяли тому, що знання, інформаційні технології перетворилися сьогодні в домінують суспільного розвитку. У багатьох країнах світу під їх впливом здійснюються величезні зміни, що охоплюють буквально всі сфери людської життєдіяльності. Стрибокподібно змінюється зміст виробничого процесу, який стає все більш інтелектуальним, насиченим, а продуктивність збільшується в сотні раз. Піддаються значним змінам управлінські процеси, які використовують нові організаційні та інформаційні технології, ініціюють творчі здібності людини. У цілому ж формування суспільства знань як похідної інформаційного суспільства виступає однією з нових форм соціальної організації, а наукова діяльність у суспільстві виступає однією з інтелектуальних сил соціального і інтелектуального прогресу [2]. Таким чином, суспільство знань – це змістовна, аксіологічна трансформація інформаційного суспільства, що відбувається у зв'язку із зростанням кількості і якості інформаційно-комунікаційних мереж як необхідної, але недостатньої умови, яка зможе привести до бажаного суспільства.

У довгостроковому інноваційному прогнозі розглядаються два сценарії. Розробка методологічних основ концепції “інформаційного суспільства знань” повинна відбуватися не тільки у форматі сучасної наукової картини світу, закономірностей саморозвиваючих систем, що виявляються сучасним природознавством, але й потребами створення в Україні публічного управління. Пізнання природної і соціальної дійсності характеризується багатовимірними глибинними зв'язками, які визначають все більш посилену тенденцію до взаємодії природних і суспільних наук, інтеграції знань про природу і суспільство. У цих зв'язках, з одного боку, проявляється єдність матеріального світу, а з іншого – інваріантні риси методології сучасної епохи, її способу мислення.

Список використаних джерел:

1. На пути к обществам знаний : интервью с заместителем Генерального директора ЮНЕСКО по вопросам коммуникации и информации г-ном А. В. Ханом // Наука в информационном обществе : информ. изд. / сост. Е. И. Кузьмин, В. Р. Фирсов. – СПб., 2004. – С. 22–26.

2. От информационного общества – к обществам знания. ЮНЕСКО // Всемирный саммит по информационному обществу : информ. изд. / сост. Е. И. Кузьмин, В. Р. Фирсов. – СПб., 2004. – С. 82–84.

Т. П. АВРАМЕНКО

СУЧАСНЕ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я – УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ

Національна сфера охорони здоров'я гостро реагує на будь-які суспільні деструктивні процеси, наслідки яких в тій чи іншій мірі виявляються і в державному управлінні сферою охорони здоров'я. На сьогодні у вітчизняній медичній галузі обставини склалися таким чином, що її вже не турбує здоров'я населення, а цікавлять лише проблеми власного виживання, фінансові потоки переважно ідуть повз галузь, вимиваючи через тіньові механізми значні бюджетні ресурси. За дея-

кими оцінками, у сфері державної охорони здоров'я склався сталий “тіньовий” сектор, оборот якого значно перевищує бюджетне фінансування галузі [6]. Саме тому перед наукою державного управління сферою охорони здоров'я стоїть вкрай важливе завдання – вироблення ефективних механізмів державного управління змінами.

Тому в даній публікації ми, виходячи із загальних тенденцій деформаційних процесів в країні в цілому, розглянемо найбільш

поширені деформації державного управління сферою охорони здоров'я (далі – ДУСОЗ), з'ясуємо їхню сутність, причини виникнення, наслідки цих процесів для СОЗ, а також можливі шляхи їхнього подолання.

Деформаційні процеси в ДУСОЗ – це сукупність порушень, основною характерною рисою яких є те, що вони тим чи іншим чином негативно впливають на суспільні відносини у сфері реалізації прав громадян на охорону здоров'я та гарантовану медичну допомогу.

Основними проявами деформації ДУСОЗ є:

- деформації ДУСОЗ професійної діяльності медичних працівників (непрофесіоналізм, демотивація, порушення прав пацієнтів);
- деформації ДУСОЗ у сфері посадових порушень (корупція, бюрократизація, порушення прав як пацієнта, так і медичного працівника).

Причини та умови виникнення ДУОЗ. Деформація ДУОЗ виникає в результаті таких чинників [5]:

1. Загальнодержавних: неефективні форми управління в результаті нестійкості політичної сили в країні, часта зміна керівного складу; розбалансованість соціально-економічної системи, непослідовна, часто діаметрально протилежна соціально-економічна політика уряду; зниження економічного і політичного впливу і авторитету державної влади; законодавчі колізії, домінування адміністративно-командної моделі управління; системна корупція в країні; нерозвиненість громадянського суспільства, правовий нігілізм й низький рівень правової культури та правосвідомості громадян [6].

2. Внутрішньогалузевих [1–5; 7]:

– диспропорція в розподілі інформації: медичні працівники знають про хвороби більше, ніж споживачі медичних послуг тощо;

– невизначеність на медичному ринку (на ринку медичних послуг): відсутність можливості достовірно прогнозувати захворюваність, її характер, перебіг та ефективність лікування утруднює управління ресурсами;

– складна структура взаємозв'язків у сфері охорони здоров'я значно утруднює збір та аналіз інформації, громадський контроль і тим самим сприяє проявам деформації ДУСОЗ;

– відсутність реакції на зміну економічної ситуації в країні;

– недоліки кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я;

– диспропорційність у фінансово-організаційній структурі сфери охорони здоров'я: розподіл коштів між медичними закладами здійснюється залежно від ресурсних показників, що обумовлює екстенсивний розвиток цих закладів – орієнтацію на кількість, а не на якість, тощо.

Нерозвиненість нормативно-правової бази: деякі правові норми в галузі охорони здоров'я досі не переглянуті з радянських часів, і тому продовжують діяти, хоча суттєво змінилися і політичні, і соціально-економічні умови функціонування СОЗ. Це призвело до суперечностей у нормативно-правовій базі, яка регламентує діяльність СОЗ, декларативності й неузгодженості цих норм між собою та іншими правовими актами, що утруднює їх виконання та ін. [8].

Таким чином, деформаційні процеси в державному управлінні СОЗ призводять до поширення цих негативних явищ і власне у сфері охорони здоров'я і вимагають перегляду підходів у прийнятті управлінських рішень, виробленні державної політики в сфері охорони здоров'я. Тобто використання сучасних форм управління – управління змінами.

Розглянемо деякі з них [6]:

1. Механізми, що мають *національний характер* і стосуються країни в цілому, – це вироблення нової державної політики в СОЗ, яка б враховувала соціально-економічні, географічні, національні, історичні тощо особливості нашої країни.

2. Механізми державного управління *переважно національного характеру, але з прицільною дією щодо сфери охорони здоров'я:* перегляд державних механізмів фінансування сфери охорони здоров'я; широке впровадження стандартизації в СОЗ; прозорість дозвольної політики тощо.

3. Програми, дія яких розповсюджується на *регіональному рівні*. Переважно це механізми, що ініційовані керівництвом певного регіону і мають вплив на його території (вони здебільшого перегукуються з національними стратегічними механізмами).

4. Механізми державного управління *змінами саме у сфері охорони здоров'я*, що впроваджуються на регіональному рівні та рівні МОЗ АР Крим, управлінні охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської місь-

ких держадміністрацій; медичних закладів АР Крим, обласних та муніципальних медичних закладів. Це програми, що перегукуються з програмами національного характеру, але мають суто регіональний вплив.

5. Локальні програми, що мають, переважно вплив на конкретному територіальному рівні, в конкретних медичних закладах територіальних громад (наприклад пілотні проекти у деяких районах країни) [6].

Список використаних джерел:

1. Доклад о положении с коррупцией в мире в 2006. Основные положения Transparency International [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.transparency.org/publications/gcr/gcr_2006. – Название с экрана.

2. Основні шляхи подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні / [за заг. ред. В. М. Лехан, В. М. Рудого]. – К. : Вид-во Раєвського, 2005. – С. 74.

3. Попченко Т. Основні причини корупції в сфері охорони здоров'я та методи її дослідження / Т. Попченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Одес. ре-

гіон. ін-ту держ. упр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 2 (34). – С. 187–193.

4. Попченко Т. П. Основні причини корупції в сфері охорони здоров'я / Т. П. Попченко // Державне управління та місцеве самоврядування : тези VIII Міжнар. наук. конгр., Харків, 27–28 берез. 2008 р. – Х. : ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. – С. 289–290.

5. Попченко Т. П. Реформування сфери охорони здоров'я в Україні: організаційне, нормативно-правове та фінансово-економічне забезпечення : аналіт. доп. / Т. П. Попченко. – К. : НІСД, 2012. – 96 с.

6. Попченко Т. П. Розвиток державно-управлінських механізмів протидії виникненню корупції у сфері охорони здоров'я в Україні : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / Тетяна Петрівна Попченко. – К., 2010. – 250 с.

7. Регулирование предпринимательской деятельности в системах здравоохранения европейских стран : пер. с англ. / [за ред. Р. Б. Солтман и др.]. – М. : Весь Мир, 2002. – С. 115.

8. Ціборовський О. М. Шляхи систематизації законодавства України у сфері охорони здоров'я / О. М. Ціборовський, С. В. Істомін, В. М. Сорока. – К., 2011. – С. 54–55.

М. А. АЖАЖА

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ GOOD GOVERNANCE В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

У документах Програми розвитку ООН в 1997 р. запропоновано Нову концепцію розуміння державного управління в понятті “Good Governance” (“хороше управління”). Документи пояснюють “Good Governance” як здійснення економічної, політичної та адміністративної влади (authority) з метою управління (manage) життям країни на всіх рівнях [1]. Загальний напрям сучасних адміністративних реформ описується сьогодні поняттям “governance” – це таке управління, яке відповідає вимогам відкритого, демократичного і справедливого суспільства [2]. За методологією ООН “Good Governance” розкриває наступні ключові характеристики [3]: співпраця і спільна праця

громадян та влади (Participatory); визнання верховенства права (Rule of Law); прозорість влади та її рішень (Transparency); чуйність реагування, оперативність (Responsiveness); орієнтація на консенсус (Consensus Oriented); рівність і відсутність дискримінації (Equity and Inclusiveness); результативність, ефективність і економічність (Effectiveness and Efficiency); підзвітність влади громадянам (Accountability).

З другої половини 90-х рр. ХХ ст. науковцями різних країн почала приділятися увага “Good Governance” як новій концепції державного управління. В українській науці з державного управління проблеми впровадження в діяльність органів влади основних посту-

латів Good Governance приділяють увагу такі науковці, як О. Бейко, В. Корженко, В. Воронкова, В. Нікітін, Л. Приходченко, М. Свірін, В. Стрельцов та ін.

Передбачається, що “Good Governance” будеться на основі принципів поділу влади, народовладдя, виборності і змінюваності вищих посадових осіб, підзвітності інститутів виконавчої влади, верховенства закону, політичного плюралізму, відкритості та транспарентності, партисипативності, незалежності засобів масової інформації, має демократичний характер [4]. Одночасно “Good Governance” розуміється як досягнення цілей у встановлені терміни і з мінімальними витратами суспільних ресурсів, поєднання демократичності та ефективності. “Хороше управління” (“Good Governance”) об’єднує механізми, процеси і інститути, через які громадяни і групи виражають свої інтереси, реалізують свої законні права, виконують обов’язки і балансують між відмінностями [5].

До ключових характеристик “Good Governance” відносяться [6]: *участь* (усі громадяни мають голос у прийнятті рішень – прямо або шляхом легітимних інститутів, які представляють їх інтереси; така участь ґрунтується на свободі асоціацій і слова, а також на здатності до конструктивного діалогу); *верховенство права* (чесність та неупередженість правових структур, особливо тих, які забезпечують дотримання прав людини); *прозорість* (свобода інформації; її повнота та доступність для всіх, хто в ній зацікавлений); *чутливість* (всі інститути вчасно реагують на потреби громадян); *орієнтація на згоду* (дотримання балансу інтересів для досягнення широкого консенсусу з питання про те, що найбільше відповідає потребам групи і якими способами, за допомогою яких процедур цього слід домагатися); *справедливість* (усі громадяни мають можливість поліпшити свій добробут); *результативність і дієвість* (максимально ефективне використання ресурсів для задоволення потреб громадян); *підзвітність* (уряд, приватний бізнес та структури громадянського суспільства підзвітні громадськості та інституційним носіям прав); *стратегічне бачення* (лідери та громадськість виходять з довготривалих перспектив управління та розвитку особистості і чітко уявляють собі ті заходи, які необхідні для їх реалізації).

Надумку В. Корженка, “Good Governance” – це “справедливе управління”, беручи до уваги суб’єктивний відтінок поняття “справедливість” [7]. Більшість сучасних західних учених складовими “Good Governance” називає наступні [8]: конституційний лад; демократичні вибори; повага до прав людини; влада закону (правопорядок); політична відкритість; стабільність і зрозумілість законів; терпимість, справедливість; громадська участь; суспільні видатки, спрямовані на досягнення суспільних (публічних) цілей; незалежність судів; прозорість діяльності влади; відсутність корупції; активні та незалежні засоби масової інформації; свобода інформації; компетентність органів влади; політична нейтральність органів влади (державна служба, заснована на заслугах); підзвітність влади суспільству із загально вагомих питань. “Good Governance” розкриває такі базові аспекти [9]: сприйняття суспільством влади як легітимної; громадяни перебувають у центрі уваги тих, хто приймає рішення; управлінські програми, орієнтовані на суспільство і засновані на громадській згоді; швидка пристосовність публічної адміністрації до потреб громадян при розподілі суспільних фондів.

Таким чином, можна зробити висновок, що загальний зміст концепції “Good Governance” в контексті формування демократичного суспільства полягає в тому, що державне управління має стати менш жорстким і регламентованим; базуватися, скоріше, на горизонтальних, ніж на вертикальних зв’язках між державними органами, організаціями громадянського суспільства та бізнесом, що сприятиме реальній спроможності владних структур реагувати на потреби громадян, й у свою чергу до підвищення рівня довіри громадян до органів врядування та їх посадовців.

Список використаних джерел:

1. Governance for sustainable human development: A UNDP policy document / United Nations Development Programme. – January 1997 // <http://magnet.undp.org/policy/default.htm>.

2. Сморгунов Л. В. Сравнительный анализ политико-административных реформ: от нового государственного менеджмента к понятию “governance” / Л. В. Сморгунов // Политические исследования (Полис). – 2003. – № 4.

3. Меркулова Т. В. Развитие электронного правительства в Украине на фоне мировых тенденций / Т. В. Меркулова, Е. Ю. Кононова. – Режим доступу : http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/Merkulova_Kononova.pdf/

4. Goran Hyden. Governance and Development / Hyden Goran, Court Julius // World Governance Survey Discussion. Paper 1. – United Nations University. – August 2002. – P. 11-12.

5. UNDP. 2002. Good Governance and Sustainable Human Development. — Governance for Sustainable Human Development. A UNDP Policy Document. – Режим доступу : <http://magnet.undp.org>

6. Понкин И. В. Общая теория публичного управления : избранные лекции / И. В. Понкин ; Международный ин-т государственной службы и управления Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации. – М., 2013. – 196 с.

7. Корженко В. В. Методологічні та евристичні інтенції сучасної концепції Governance / В. В. Корженко, В. В. Нікітін. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/1/01.pdf>.

8. Plumptre Tim. Governance and Good Governance: International and Aboriginal Perspectives / Tim Plumptre, John Graham // Institute On Governance. – December 3, 1999. – 27 p. – Режим доступу : <http://www.iog.ca/publications/govgoodgov.pdf>.

9. Governance: Concepts and Applications, Corkery, Joan (ed.), with IAS Working Group, International Institute for Administrative Studies – Brussels, 1999. – P. 173.

10. Воронкова В. Г. Філософія розвитку сучасного українського суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія / В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : ЗДІА, 2012. – 286 с.

Л. В. АМОСОВА

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, зміцнення міжнародних контактів і співробітництва, реформування системи державного управління та підвищення ролі в цих процесах органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування зумовлюють якісно нові вимоги до підготовки нового типу управлінця, здатного належним чином представляти країну на міжнародному рівні і захищати її інтереси в рамках міжнародної співпраці.

З огляду на це, майбутнім управлінцям під час навчання необхідно набути як професійної, так і комунікативної іншомовної компетенції. У даному випадку йдеться про набуття необхідних знань, умінь та навичок користування іноземною мовою в певних умовах, у специфічному оточенні та в специфічній сфері діяльності.

Здійснення управлінцями професійно орієнтованої іншомовної діяльності передбачає виконання дій на основі розвитку загальної компетенції і комунікативної мовленнєвої компетенції.

Загальна компетенція – це компетенція, що не є специфічною для мовлення, але така, що необхідна для будь-якого виду діяльності, у тому числі й мовленнєвої. Вона складається із загальних знань управлінців, їхніх умінь і життєвого досвіду.

Комунікативна мовленнєва компетенція – компетенція, що забезпечує суб'єктові можливість діяти, виконувати професійно спрямовану діяльність, застосовуючи спеціальні лінгвістичні засоби. Вона складається з лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного компонентів. Кожен з цих компонентів містить, зокрема, знання, вміння й навички.

Так, лінгвістична компетенція включає лексичні, фонологічні, синтаксичні знання і вміння та інші параметри мови як системи незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації. Цей компонент пов'язаний не лише з рівнем і якістю знань, але й з когнітивною організацією та способом, за яким знання зберігаються, з їх доступністю.

Соціолінгвістична компетенція стосується соціокультурних умов користування мовою. Через чутливість до соціальних конвенцій (правил ввічливості, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, класами та соціальними групами, лінгвістичних кодифікацій деяких основних ритуалів у житті суспільства) соціолінгвістичний компонент пронизує весь процес спілкування між представниками різних культур, навіть тоді, коли його учасники часто не усвідомлюють цього впливу.

Прагматична компетенція пов'язана з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукуванням мовних функцій, актів мовлення тощо. Вона пропонує сценарії або програми інтерактивних обмінів.

Іншомовна комунікативна мовленнєва компетенція особистості реалізується в процесі виконання різних видів мовленнєвої діяльності, а саме: сприйняття, усвідомлення та відтворення (усне або письмове).

Структура моделі іншомовної комунікативної діяльності управлінців включає:

– сфери спілкування (професійну, соціально-побутову, сферу міжособистісного спілкування);

– різновиди комунікативної діяльності (участь у дискусіях, бесіди з іноземними колегами, забезпечення тих чи інших побутових потреб);

– комунікативні завдання (написання ділового листа та інших документів, аргументування своєї точки зору);

– мовленнєві інтенції, стимули, які породжують саме дане мовленнєве відтворення (запит або повідомлення інформації, спонукання співрозмовника до дії, моральний чи інтелектуальний вплив на співрозмовника тощо);

– конкретні мовленнєві дії, комплекс яких складає власне предметний зміст навчання.

Визначення структури іншомовної комунікативної компетенції фахівців у сфері публічного управління є необхідним для забезпечення методично коректного цілепокладання навчання іноземної мови та його результативності. Практична мета навчання конкретизується завданнями засвоєння знань, формування і розвитку навичок і вмінь, які забезпечують дію лінгвістичної, соціолінгвістичної та прагматичної компетенцій.

Список використаних джерел:

1. *Арынханова Э. К.* Формирование готовности студентов к самообразовательной деятельности на основе профессиональной компетенции [Электронный ресурс] / Э. К. Арынханова. – Минск : ГУ “Бел ИСА”, 2008. – Режим доступа : <http://www.belisa.org.by>.

2. *Бориско Н. Ф.* Общевропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. Анализ некоторых аспектов / Н. Ф. Бориско // Иноземні мови. – 2005. – № 1. – С. 8–11.

3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. д.пед.н., проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

4. *Овчарук О. М.* Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. М. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні : реком. з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2003. – С. 57–81.

5. *Пометун О. І.* Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів / О. І. Пометун // Презентація на нараді Центру тестових технологій, Київ, 19.10.2004. – К, 2004. – 10 с.

С. О. АНДРЕЄВ

ПРО ГОТОВНІСТЬ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО ВСТАНОВЛЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Надскладна суспільно-політична ситуація в Україні, пов'язана із масовими заворушеннями у м. Києві, захопленням адміністративних будинків низки міністерств, а також облдержадміністрацій, нападами на праців-

ників правоохоронних органів, що набула особливого загострення у січні 2014 р., на наш погляд, містить ознаки надзвичайної ситуації (далі – НС) соціального характеру загальнодержавного рівня. До того ж, вона свідчить

про існування на даний момент реальних передумов для введення в країні у встановленому порядку режиму надзвичайного стану.

У зв'язку із цим, видається актуальним розгляд питання щодо готовності єдиної державної системи цивільного захисту (далі – ЄДС ЦЗ) до встановлення таких спеціальних режимів її функціонування як режим НС та режим надзвичайного стану.

Відповідно до ч. 1, 2 ст. 8 Кодексу цивільного захисту України (далі – Кодекс ЦЗ) забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту здійснюється ЄДС ЦЗ, яка складається з функціональних і територіальних підсистем та їх ланок. Положення про ЄДС ЦЗ, типові положення про функціональну і територіальну підсистеми затверджуються Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) [1].

ЄДС ЦЗ залежно від масштабів і особливостей НС, що прогнозується або виникла, може функціонувати в одному з таких режимів: повсякденного функціонування; підвищеної готовності; НС; надзвичайного стану.

Положенням про ЄДС ЦЗ визначається перелік заходів, що здійснюються у відповідному режимі, завдання та порядок взаємодії суб'єктів забезпечення цивільного захисту під час функціонування зазначеної системи у відповідному режимі [1, ст. 11].

З урахуванням характеру тієї НС соціального характеру, що склалася в нашій державі на поточний момент, зокрема беручи до уваги її масштаби та важку прогнозованість, вбачається за доцільне сконцентрувати увагу, в першу чергу, на режимах НС та надзвичайного стану, котрі цілком можуть бути запроваджені для ЄДС ЦЗ найближчим часом.

Так, згідно зі статей 14, 15 Кодексу ЦЗ у разі виникнення НС за рішенням відповідно КМУ, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської чи Севастопольської міських державних адміністрацій для ЄДС ЦЗ у повному обсязі або частково для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється режим НС.

Режим надзвичайного стану для ЄДС ЦЗ у повному обсязі або частково для окремих її територіальних підсистем тимчасово встановлюється у межах території, на якій введено правовий режим надзвичайного стану відпо-

відно до Закону України “Про правовий режим надзвичайного стану”.

Необхідно зазначити, що одночасно із введенням в дію з 01.07.2013 р. Кодексу ЦЗ, в Україні були визнані такими, що втратили чинність, три закони [2–4], кожен з яких закріплює існування окремої державної системи, призначеної для вирішення завдань щодо протидії НС різного характеру, – цивільної оборони України [2], єдиної державної системи з питань запобігання та реагування на НС техногенного та природного характеру [3], єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій [4].

Із набранням чинності Положенням про ЄДС ЦЗ, затвердженим постановою КМУ від 09.01.2014 р. № 11 [5] (що має відбутись з дня на день, коли цю постанову буде опубліковано в офіційному виданні. – *Прим. авт.*), можна буде стверджувати про остаточну ліквідацію перелічених вище державних систем, оскільки втратять чинність статусні постанови КМУ, що визначали організаційно-правові засади їх функціонування.

Натомість, ЄДС ЦЗ на сьогодні не являє собою організовану сукупність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інших структур, з ефективними управлінськими зв'язками та формами взаємодії та, власне, як система, існує номінально, “на папері”. Це твердження ґрунтується, передусім, на тому, що основні структурні елементи ЄДС ЦЗ (функціональні і територіальні підсистеми) не створені у визначеному законодавством порядку, що обумовлено відсутністю затверджених КМУ типових положень про відповідні підсистеми.

Забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні фактично здійснюється великою кількістю суб'єктів забезпечення цивільного захисту на різних організаційно-правових рівнях управління (КМУ, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх структурними підрозділами з питань цивільного захисту, силами цивільного захисту, підприємствами, установами, організаціями), функції яких в цій сфері визначені у Кодексі ЦЗ та інших законодавчих актах.

Через недосконалість системи управління процесами цивільного захисту, недостатню діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення реалізації політики у сфері цивільного захисту, ефективність вітчизняної державної системи з протидії НС залишається низькою, на що вже неодноразово звертали увагу як експерти [6-7], так і вищі органи державної влади [8-10].

Враховуючи викладене є вагомі підстави припускати, що, за умови встановлення режиму НС чи режиму надзвичайного стану для ЄДС ЦЗ, її діяльність, як цілісної системи, буде скоріше носити формальний, ніж реальний характер. Тому, уявляється вкрай необхідним якнайшвидше прийняття підзаконних нормативно-правових актів, які регламентуватимуть діяльність ЄДС ЦЗ України, та забезпечення практичної розбудови її інституціональних засад на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 89. – Ст. 3589.

2. Про Цивільну оборону України : Закон України від 03.02.1993 р. № 2974-XII // ВВР України. – 1993. – № 14. – Ст. 124.

3. Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру : Закон України від 08.06.2000 р. № 1809-III // ВВР України. – 2000. – № 40. – Ст. 337.

4. Про правові засади цивільного захисту : Закон України від 24.06.2004 р. № 1859-IV // ВВР України. – 2004. – № 39. – Ст. 488.

5. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : постанова КМУ від 09.01.2014 р. № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.

6. Інформація про стан та проблеми функціонування єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mns.gov.ua/content/program_KMU_inform.html.

7. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mns.gov.ua/files/prognoz/report/2012/8_2012.pdf.

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 травня 2008 р. “Про стан функціонування єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру” : Указ Президента України від 26.06.2008 р. № 590/2008 // Офіц. вісн. України. – 2008. – № 48. – Ст. 1554.

9. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту на 2009 – 2013 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2009 р. № 156 // Офіц. вісн. України. – 2009. – № 16. – Ст. 495.

10. Віктор Янукович наголошує на необхідності створення нової системи реагування на техногенні катастрофи і природні лиха, 29.03.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/ru/news/27260.html>.

Т. О. АСТАПОВА

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

При навчанні іноземній мові в умовах трансформаційних процесів сучасного суспільства, перш за все, необхідно визначити його принципи та методи. Оскільки термін “метод” має різ-

не плумачення, класифікація методів навчання викликає певні труднощі, тому що в основі їх назв лежать найрізноманітніші ознаки. В залежності від того, який аспект мови переважає

у навчанні, метод має назву граматичного чи лексичного. Згідно з тією роллю, яку відіграють рідна мова та переклад у процесі навчання іноземних мов, методи діляться на перекладні та безперекладні (прямі). Назва методу може бути зумовлена видом мовленнєвої діяльності, що складає мету навчання, у зв'язку з чим розрізняють усний метод та метод навчання читання. У назві методу може відбиватися спосіб розкриття значень іноземних слів: прямий (безперекладний) і непрямий (перекладний), а також головний канал надходження іноземної інформації: візуальний, аудіо-візуальний; зв'язок методу навчання з психічними процесами оволодіння іноземною мовою: свідомий та інтуїтивний, штучний та природний. Відомі методи, які були названі іменами їх авторів – методи Берліца, Гуена, Пальмера, Уеста, Фріза, Ладо, Лозанова, а також методи, в яких зафіксовано фактор часу: короткочасний, інтенсивний або певні психологічні феномени: методи релаксації, гіпнопеції, сугестації, активізації резервних можливостей особистості. В залежності від способів організації матеріалу та використання специфічних допоміжних засобів методи мають також відповідні назви: метод програмованого навчання, метод з використанням ЕОМ і т. ін.

У період післявоєнних десятиліть формується характерна тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу – його наближення до реального процесу спілкування. Розробкою комунікативного методу в тій чи іншій мірі займалось багато наукових колективів та методистів у різних країнах. Найбільш вагомий внесок в обґрунтування методу зробили найпопулярніші його прихильники і насамперед Г. Уїдоусан, У. Литлвуд (Англія), Г. Е. Піфо (Германія), Ю. І. Пассов (Росія).

Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування (в інтерпретації Ю. І. Пассова), а саме:

1) діяльнісний характер мовленнєвого спілкування, що втілюється в комунікативній поведінці вчителя як учасника процесу спілкування та навчання, і в комунікативно

вмотивованій, активній поведінці учня як суб'єкта спілкування;

2) предметність процесу комунікації, яка має бути змодельована обмеженим, але точно визначеним набором предметів обговорення (тем, проблем, подій і т. ін.);

3) ситуації спілкування, що моделюються, як найтипівіші варіанти стосунків слухачів;

4) мовленнєві засоби, які забезпечують процес спілкування та навчання в даних ситуаціях.

Відповідно, Ю. І. Пассов висуває принципи комунікативного методу:

1) мовленнєва спрямованість навчального процесу, яка полягає не стільки в тому, що ставиться мовленнєва практична мета (це характерно для багатьох інших методів), скільки в тому, що шляхом до цієї мети є саме практичне користування іноземною мовою;

2) індивідуалізація при керівній ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації та активності учнів з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери і статусу конкретної особистості в колективі;

3) функціональність, яка забезпечує відбір іноземного матеріалу;

4) ситуативність, що розглядається як засіб мовленнєвої стимуляції і як умова розвитку мовленнєвих навичок; при цьому під "ситуацією" розуміють систему взаємовідносин співрозмовників, яка відбувається в їх свідомості;

5) новизна, яка проявляється в постійній зміні предмета розмови, обставин, завдань.

У процесі навчання за комунікативним методом слухачі набувають комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Вони навчаються комунікації у процесі самої комунікації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативно виправданими дефіцитом інформації, вибором та реакцією. Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія учнів інколи, хоч і далеко не завжди, проходить за співучастю викладача в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. З самого початку учні оволодівають

усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понадфразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. Об'єктом оцінки є не тільки правильність, але й швидкість усного мовлення та читання.

Список використаних джерел:

1. Бех П. О. Концепція викладання іноземних мов в Україні / П. О. Бех, Л. В. Биркун // Іноземні мови. – 1996. – № 2. – С. 3–8.

2. Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) V-IX класи / керівн. авт. кол. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 1998. – 32 с.

3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. – К. : Ленвіт, 1999.

4. Методика інтенсивного об'єднання іноземними мовами / под ред. Бухбіндера и Китайгородской. – К. : Вища шк., 1988.

О. В. БЕЗУГЛИЙ

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Наприкінці ХХ ст. людська цивілізація повністю оформилася в техногенну, засобом життя й розвитку якої є виробництво матеріальних цінностей та благ для подальшого споживання й використання їх людиною. Вже в умовах інформаційного суспільства, на початку ХХІ ст., це зумовило віднести до низки головних об'єктивних протиріч сучасності суперечність між теперішнім і майбутнім у людському існуванні. Ця теза також конкретизується як суперечність між людською цивілізацією й навколишнім середовищем Землі та зумовлена якісно іншим рівнем публічного адміністрування та новою архітектурою інституцій державної влади.

Сучасні соціально-політичні трансформації мають ознаки розвитку лише за умов незворотних змін матеріальних та ідеальних об'єктів у суспільстві, у наслідок чого виникає їх новий якісний стан. Діалектичне розуміння суспільно-політичного розвитку пов'язане з єдністю та боротьбою суперечностей, суспільний прояв яких визначає сутність основних механізмів державного управління. Таким чином, здійснення державного управління в сучасних умовах вимагає розв'язання суспільно-політичних, економічних та інших суперечностей відповідно до принципів сталого розвитку. За визначенням Комісії ООН зі сталого розвитку, його мета – задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи

під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [1].

Історія виникнення наукового усвідомлення проблем глобального розвитку із застосуванням методології системного аналізу та системного підходу починається у 1970 р., коли за ініціативи Дж. Форестера та Денніса Медуз низка фахівців з різних галузей науки розпочали комплексне дослідження зазначених проблем [3]. Вчені застосували системний підхід до вивчення глобальної проблематики та розробили математичні моделі суспільного розвитку. Результати дослідження опубліковано в 1972 р. у науковій доповіді “Римського клубу” під назвою “Межі зростання”.

У зазначеній доповіді було поставлене питання про соціально-екологічне розуміння середовища людської діяльності, сформульовано важливу світоглядну тезу про необхідність зміни взаємин між людиною й середовищем її перебування, доцільність орієнтації на розвиток. Таке бачення процесів світового суспільного розвитку винесло на порядок денний нові наукові завдання в галузі державного управління і місцевого самоврядування. Наступні наукові розвідки, які набули суттєвого прогресу й продовжуються сьогодні, значно розвинули теорію сталого розвитку.

Зокрема, набуло суттєвого поширення дослідження т.зв. середовищ сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного,

на перетині яких, має відбутися оптимально збалансоване функціонування усіх інститутів сучасного суспільства [2]. Такий підхід розглядає проблему у кількох аспектах: соціальному, політичному, правовому, технологічному, інформаційному, управлінському тощо), хоч вони й не завжди стосуються саме *сталого розвитку* [1].

Більш широке розуміння соціально-політичних трансформацій розкривають т.зв. виміри сталого розвитку, до яких сучасні науковці відносять економічний, культурний, політичний та екологічний.

Економічний вимір включає до себе попередні дослідження середовищ сталого розвитку та акцентує увагу на природному капіталі то його економічної сутності.

Культурний вимір розглядає соціально-політичні трансформації у глобальному суспільстві через призму поведінки людини та культурного розмаїття народів. Таким чином, питання людський цінностей знайшло своє, більш конкретизоване місце, у дослідженнях що стосуються адміністрування людського розвитку.

Політичний вимір сталого розвитку враховує інтереси народів, націй, корпорацій, окремих особистостей та інших агентів соціально-політичних трансформацій під час публічного управління суспільним розвитком при здійсненні як глобального так і національного та локального адміністрування.

Екологічний вимір розглядає відносини людських поселень та навколишнього середовища, та в більш вузькому розумінні вивчає потоки природних ресурсів та викидів і роль людини як споживача природних благ.

Такий розподіл вирішив низку проблем наукових досліджень сталого розвитку, зокрема розділив економічний та екологічний підхід до визначення проблематики, й дозволив застосування поняття політичних інтересів та їх агентів, як джерело впливу на суспільно-політичні трансформації.

Сучасний розвиток зумовлений трансформаціями потоків впливу на людину. Зокрема, якщо у XX ст. держава мала усі основні важелі впливу на адміністрування життєдіяльності громадянина, тобто усю повноту влади

відповідно до якої вибудовувалась певна архітектура державних інституцій.

Глобальні потоки впливу особисто на громадянина, на відміну від національних, були не суттєвими і не визначними, так само, на місцевому рівні, де задовольнялись побутові потреби громадянина. В умовах домінування державної влади адміністративний вплив носив надто локальний характер.

Сучасні реалії дозволяють спостерігати зовсім іншу тенденцію у трансформації потоків адміністративного впливу [1]. Так, глобальні процеси, що сьогодні визначають економічне та інформаційне середовище існування та самореалізації громадянина, його комунікацію з усім світом, відтіснили національні інституції й відіграють домінуючу роль. На тлі цього відбулася локалізація та актуалізація територіальних громад, про що свідчить бурхливий розвиток інституту місцевого самоврядування наприкінці XX – початку XXI ст. в європейських країнах. Таким чином, зміна потоків впливу спричинила зміну архітектури державної влади, як на національному рівні, так і на місцевому, що спричиняє нові виклики та умови адміністративно-територіального реформування в Україні.

У зазначеному контексті забезпечення добробуту та задоволення потреб сільських, селищних чи міських мешканців значною мірою відбувається саме на рівні територіальної громади. Саме територіальна громада в сучасних умовах стає суб'єктом управління розвитком населених пунктів, а сталість розвитку (англ. – sustainability) є головним мотивом у цьому процесі. Забезпечення сталого розвитку територіальних громад в Україні має відбуватися відповідно до загальних принципів, що задекларовані в міжнародних документах та відповідають місцевим умовам. Це пов'язано з тим, що їх реалізація дозволяє уникати “меж зростання” громад та досягати соціально-економічних показників на рівні розвинутих країн світу. Теорія сталого розвитку суспільства охоплює всі без виключення аспекти людської життєдіяльності, що, в свою чергу, певним чином позначається на навколишньому середовищі (як соціальному, так і природному).

Список використаних джерел:

1. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект : [монографія] / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, О. К. Чаплигін та ін. ; за заг. ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. – 236 с.

2. Дейлі Г. Поза зростанням: Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі. – К. : Інтелсфера, 2002. – 297 с.

3. Meadows D. L. The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome’s Project on the Predicament of Mankind / D. L. Meadows et al. – N.-Y. : Universe Books, 1972. – 211 p.

Р. М. БОГАЧЕВ

ЗНАЧЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ОХОРОНИ ЗДОРОВ’Я НАСЕЛЕННЯ

Основний мінус України як держави в умовах сьогодення – це зниження чисельності населення з 1980-х років, що спричинило демографічну кризу через високий рівень смертності (особливо чоловіків працездатного віку та сільського населення) та низькі показники народжуваності. У 2012 р. Україна за швидкістю темпів скорочення кількості населення посіла четверте місце у світі [3; 5; 14].

Майбутнє України нерозривно пов’язане з геополітичною ситуацією на планеті. Найсильніше на Україну впливають чотири геополітичні вектори: європейський, пострадянський, американський і близькосхідний [5; 8].

Депопуляція за рахунок зниження народжуваності, зростання смертності (особливо в частині постаріння населення) підтверджується демографічними даними. На одну жінку репродуктивного віку приходиться 1 (1,1) дитина замість 3 (3,7). Інтенсивно погіршується не тільки стан здоров’я, але й глибинний клітинний потенціал населення [4].

Актуальні та потенційні проблеми українського суспільства прямо впливають на всі сфери його життєдіяльності, у тому числі на охорону здоров’я: за рахунок погіршення загального стану здоров’я населення; епідемій (СНІД, туберкульоз, сифіліс тощо); наслідків радіаційних забруднень після аварії на ЧАЕС. Останні дослідження і наукові публікації свідчать про критичний стан системи охорони здоров’я в Україні, що вказує на недостатність державного управління галуззю з великою кількістю фундаментальних проблем [4].

Одним із найбільш економічно залежних факторів, які визначають життєвий рівень населення і його основний показник – стан здоров’я,

є екологічна складова умов життєдіяльності. Проживання в сприятливих екологічних умовах впливає на збільшення тривалості життя і зменшення економічних витрат на відтворення народонаселення. Також вищий економічний рівень забезпеченості сприяє більшій екологічній захищеності і, як результат, – вищому рівню здоров’я й більшій тривалості життя [3-4; 11-12].

У світовому масштабі чітко виділяється й зберігається розвиток спеціалізованих великих демографічних, соціально-історичних, геополітичних і, нарешті, соціально-екологічних центрів. Усі ці центри диференціюються залежно від історичних змін, статистики, природних факторів. Однак із розвитком людства усе більш позначається його спільність, пов’язана з глобальною проблемою виживання, яка вже не обмежується факторами, властивими кожному окремому центру [12-13].

Центр Брауна (США) провів цікаві дослідження, на основі яких поверхня нашої планети розділена на кілька регіонів. В одних регіонах спостерігається скорочення чисельності населення Землі (причому це характерно для регіонів, які досягли високого культурного й економічного рівнів); в інших – бурхливе зростання кількості населення за рахунок зниження рівня смертності та високого показника народжуваності; у третіх – стрімке зниження чисельності населення внаслідок перевтоми, сировинного використання природних багатств і дефіциту джерел підтримки життя [7; 14].

Людський капітал включає два рівні: це відтворення або репродуктивний потенціал (здорові діти, підвищення психофізіологічних потенцій наступних поколінь). Тут ми зустрічаємося з дуже глибокими протиріччями тех-

носферних соціальних механізмів і природно-еволюційних процесів. Це проблема вже не соціальна, а глобальна або регіонально-глобальна (чи навіть космоєкологічна) [3-4; 9].

З огляду на оцінку сильних і слабких сторін України слід зазначити, що держава має всі необхідні ресурси, як природні, так і людські, для того, щоб бути енергонезалежною, високотехнологічною, інноваційною, а також геополітичним регіональним (а в деяких сферах і світовим) лідером.

Для оцінки стану людського капіталу (в розрізі здоров'я) необхідним є використання показників людино-годин споживання, людино-годин виробництва на кожну одиницю внутрішнього валового продукту. У всіх регіонах і на рівні країни цей показник потрібно поступово зіставляти з економічними показниками, тоді стане очевидно, які економічні плани, включаючи й геополітичні аспекти, відповідають збереженню нації, тобто народонаселенню [4; 10; 12].

Список використаних джерел:

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З. С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.

2. Дешко Л. Зарубіжний досвід державного регулювання господарювання у сфері охорони здоров'я / Л. Дешко // Медичне право. – 2008. – № 1. – С. 27–37.

3. Екологічні проблеми України та шляхи їх вирішення: тези доп. держ. студ. наук. конф. – Біла Церква, 2013. – 99 с.

4. Кочін І. В. Глобальні проблеми екологічного стану і здоров'я населення України, придніпровсько-донецького регіону інтенсивної промислової діяльності та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / І. В. Кочін, П. І. Сидоренко, Т. М. Гут. – Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/node/1216>.

5. Крисаченко В. Геополітика / В. Крисаченко // Наук. інструментарій українознавця: довідник. – К.: ННДІУВІ, 2012. – 376 с.

6. Лехан В. М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір [Електронний ресурс] / В. М. Лехан, Г. О. Слабкий, М. В. Шевченко. – К., 2009. – 34 с. – Режим доступу: <http://www.uiph.kiev.ua/index.asp?p=development>.

7. Мировая статистика здравоохранения ВОЗ / Всемирная организация здравоохранения, 2010 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.who.int/whosis/whostat/ru/index.html>.

8. Нартов Н. А. Геополитика: учеб. для студ. вузов, обучающихся по специальностям “Государственное и муниципальное управление”, “Международные отношения”, “Регионоведение” / Н. А. Нартов, В. Н. Нартов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Единство, 2007. – 527 с.

9. Паламарчук М. О. Виклики сепаратизму в Україні. Сучасний стан / М. О. Паламарчук // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 4 (21). – С. 64–68.

10. Попченко Т. П. Побудова української моделі охорони здоров'я в умовах ринкової економіки / Т. П. Попченко // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 2 (19). – С. 115–120.

11. Регіональна економіка: підруч. [Електронний ресурс] / за ред. Є. П. Качана – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1201051238543/rps/printsipi_rozmischennya_produktyvnyh_sil.

12. Слабкий Г. О. Регіональні особливості стану здоров'я населення України: монографія / Г. О. Слабкий, Н. В. Медведовська. – К., 2010. – 174 с.

13. Україна в 20 років – куди йдемо далі? – К.: Інститут світової геополітики, 2011. – 59 с.

14. Ярош Б. О. Загальна теорія політики: навч. посіб. для студ. спец. “Політологія” вищ. навч. закладів / Б. О. Ярош, О. Б. Ярош. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – 240 с.

К. В. БОНДАРЄВСЬКА

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ: МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ

Аграрний сектор економіки кожної країни світу забезпечує продовольчу безпеку держа-

ви, зайнятість сільського населення, формує експортний потенціал. На жаль, аграрна галузь

України, незважаючи на наявність родючих земель та значних посівних площ, знаходиться на низькому рівні свого розвитку. Серед деструктивних явищ у сфері сільського господарства – низька рентабельність основних видів продукції (особливо у галузі тваринництва), нездатність вітчизняних підприємств витримувати конкуренцію на світовому ринку, банкрутство дрібних господарств, загроза продовольчій безпеці країни в умовах зростання обсягів імпорту, безробіття на селі, поширення трудової міграції. Практично всі наявні проблеми може вирішити побудова ефективного механізму державного регулювання економіки. Досить тривалий час більшість зарубіжних і вітчизняних учених вважало ринок саморегульованим механізмом. Однак, як засвідчує практичний досвід, так званого “чистого” ринку просто не існує. Очевидною є необхідність здійснення державою цілого комплексу заходів щодо прямого та опосередкованого впливу на розвиток аграрного сектору. Цільова направленість державної політики має орієнтуватися на створення умов для забезпечення функціонування сільського господарства з метою забезпечення населення країни достатніми обсягами продовольства, формування аграрних комплексів, розвиток сільських територій.

Будь-яка регуляторна політика держави має здійснюватися з урахуванням принципів, серед яких доцільно особливо відзначити наступні: пріоритетність галузі; аграрний протекціонізм; забезпечення гарантій самостійності та запобігання прямому втручання у виробничу діяльність аграрних підприємств; поєднання економічних і соціальних цілей; рівноправність господарюючих суб'єктів усіх форм власності [1, с. 85].

Вищезазначені принципи разом із методами, формами та інструментами державного впливу формують методологічний комплекс регуляторної політики. Так, методи державного регулювання являють собою способи впливу суб'єкта управління (держави) на об'єкти управління (сільськогосподарські підприємства) шляхом застосування широкого кола інструментів (бюджетно-податкових, грошово-кредитних, цінових тощо) з метою забезпечення ефективного функціонування галузі сільського господарства. Серед основних методів державного впливу на діяльність аграрної

сфери особливої уваги заслуговують адміністративні, правові та економічні. Так, застосування адміністративних методів притаманне у більшій мірі командно-адміністративній економіці, оскільки їх дія заснована на чинниках заборони, дозволу та примусу. В умовах ринку ця група методів може бути використана в умовах кризової ситуації, продовольчої небезпеки, загрози нормальному функціонуванню галузі та життєдіяльності населення.

Правові методи базуються на застосуванні чинної законодавчої бази з метою регулювання усіх аспектів розвитку АПК. Зокрема, основними нормативно-правовими актами в розрізі державного регулювання сільськогосподарського виробництва є: Закон України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” від 18.10.2005 р. № 2982-IV; Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України” від 24.06.2004 р. № 1877-IV (поточна редакція від 11.08.2013 р.); Закон України “Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві” від 17.10.1990 р. № 400-XII (поточна редакція від 10.06.2012 р.).

Економічні методи забезпечують досить широкий спектр дії з урахуванням законів ринку. До них належать прогнозування, планування, програмування, матеріальне стимулювання і санкції, фінансування і кредитування, використання таких економічних категорій, як прибуток, собівартість, ціна, заробітна плата тощо [2, с. 105]. Результат від застосування економічних методів є беззаперечним, зокрема через значний комплекс інструментів та важелів, за допомогою яких виражається їх дія.

Значно покращити стан аграрного сектору на сучасному етапі його функціонування можна за допомогою цінових інструментів впливу, які можуть не лише стимулювати сільськогосподарське виробництво, а й вирішити проблему диспаритету цін. Ключовими складовими цінового регулювання має стати: встановлення фіксованих цін на основні види продукції рослинництва і тваринництва; державний нагляд і контроль цін; установлення меж підвищення цін для підприємств-монополістів.

Серед непрямих засобів впливу на рівень цін – стабілізація через позичкові ставки, обмеження пропозиції продукції, прямі компен-

саційні платежі, що здійснюються за двома напрямками: частина коштів розподіляється на 1 га посіву або на 1 голову тварин, а інша – лише за умови виробництва якісної продукції, що відповідає вимогам СОР, на 1 т виробленої продукції [3].

Іншим проблемним питанням є різниця цін, за якими реалізують виготовлену продукцію сільськогосподарські підприємства і господарства населення (таблиця).

Фінансові втрати в даному випадку досить значні, особливо з огляду на обсяг виготовленої продукції за рік (17806,8 млн грн по Україні). Це явище здійснює негативний вплив і на рівень рентабельності вітчизняних підприємств.

Таким чином, постає необхідність у побудові ефективного механізму державного регулювання економіки, який має включати комплекс методів та інструментів нормативно-

правової, цінової, бюджетно-податкової, грошово-кредитної та зовнішньоекономічної політики, як на рівні держави, так і на рівні кожного регіону країни.

Список використаних джерел:

1. Білик Ю. Д. Державний захист вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника та протекціоністська політика в Україні / Ю. Д. Білик. – К. : Урожай, 2000. – 192 с.

2. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – 3-тє вид. – К. : Знання, 2006. – 262 с.

3. Шульга О. А. Диспаритет цін і напрями його послаблення в контексті цінового регулювання в аграрному секторі України [Електронний ресурс] / О. А. Шульга. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2009_5_2/31.pdf.

Таблиця

Втрати грошової виручки сільськогосподарськими підприємствами за рахунок різниці цін (2012 рік)

Види товарної продукції	Населення	Сільськогосподарські підприємства		
	Реалізаційна ціна 1 т (грн)	Реалізаційна ціна 1 т (грн)	Втрати грошової виручки за рахунок різниці цін	
			на 1 т (грн)	на весь обсяг за 2012 рік млн грн
Зернові культури	1726,7	1547,1	179,6	6046,9
Картопля	1616,0	1139,6	476,4	208,6
Овочі	2803,9	1956,6	847,3	814,8
Плоди і ягоди	5985,4	2707,1	3278,3	930,4
Худоба та птиця (ж. в.)	16803,9	13456,9	3347,0	5811,7
Молоко та молочні продукти	2687,1	2662,2	24,9	58,8
Яйця (за 1 тис. шт.)	979,7	627,0	352,7	3934,8
Усього	–	–	–	17806,8

М. Г. ВАТКОВСЬКА

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі суспільного розвитку державноуправлінська діяльність зазнає суттєвих змін як за змістом, так і за технологією. Здебільшого ці зміни пов'язані з інформатизацією усіх ланок суспільного життя. Сьогодні

персональні комп'ютери та інтернет приходять у життя людей значно швидше, ніж технології, що змінили їх життя у ХХ столітті [7, с. 47]. Це впливає на зміни у змісті та характері праці, у тому числі праці управлінця, яка

стає більш інтелектуальною, її основою стає інформація.

Інформаційні процеси сучасного суспільства обумовлюють корінну перебудову форм і методів державного управління. Особливо це стосується ланки управління в галузі освіти. “Акцент у сучасній освіті переноситься з предметного змісту на операційні уміння особистості орієнтуватися в інформаційному просторі, знаходити, опрацювати і застосовувати потрібну інформацію у власній діяльності. <...> успішність навчання залежить від того, наскільки ефективно використовуються сучасні технології та засоби навчання” [4, с. 12]. Отже, сьогодні, коли українське суспільство перебуває на шляху трансформації до “суспільства знань”, сфера яка безпосередньо відповідає за виховання та освіти підрастаючого покоління, несе відповідальність за майбутню успішність в інформаційному суспільстві української молоді. Таку успішну соціалізацію вельми складно забезпечити без модернізаційних процесів усієї галузі освіти України.

В українській науці дослідження з теми інформатизації та модернізації державного управління з'явилися порівняно нещодавно, у своїй сукупності вони мають міждисциплінарний характер та охоплюють собою філософські, педагогічні та політичні рефлексії, розробки у сфері маркетингу, менеджменту, інформатики та галузі науки державного управління.

Концептуальні засади безпосередньо модернізації освіти розкриваються у працях В. Андрущенка [1], А. Вітченка, Б. Гершунського [5], В. Кременя [6]. Дослідженням питань інформаційного забезпечення приділяють увагу Е. Афанасьєв [2] та В. Ярошенко, які під інформаційним забезпеченням розуміють “сукупність документів, а також сукупність методів і засобів їх отримання, організації, зберігання та обробки” [2, с. 8]. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності розглядається у роботі О. Степанової, яка визначає його як “дії з надання сучасної, достовірної та повної інформації суб'єкту управління”. На думку І. Герчикової, інформаційне забезпечення передбачає: розповсюдження інформації, тобто надання користувачам інформації, що потрібна для вирішення науково-виробничих завдань; створення найбільш сприятливих умов для розповсюдження інформації.

Нове суспільство потребує нових знань, вмінь, умінь та підходів до управління. У постіндустріальному суспільстві головне значення надається інформації, включеній у функціонування наукового знання [3, с. 150]. Постіндустріальне суспільство, за Д. Беллом, – це суспільство, в якому головне місце посідає інтелектуальна технологія, заснована на інформації. Основним виробником інформації стає професіонал, головним інструментом якого повинен стати комп'ютер, що дозволяє виконувати велику кількість операцій у короткостроковий термін.

Сьогодні гостро стоїть питання не лише інформатизації та автоматизації управлінських процесів, але й проблема переходу від співвідношення поняття “людина-техніка” до поняття “людина-знання”.

У новому суспільстві, де ключовою ланкою стає “інтелектуальний працівник” [7], повинна суттєво змінитись система управління. У “суспільстві знання” особливо гостро постає питання не лише нової концепції управління, але й нової системи освіти, здатної забезпечувати необхідний рівень компетенції для управлінців.

Інформатизація системи державного управління у галузі освіти в Україні з урахуванням описаних вище тенденцій, здатна викликати стратегічні зміни, що стосуватимуться як суб'єкта управління (безпосередньо органи державного управління центрального та регіонального рівнів), так і об'єкта управління (заклади та організації освітньої галузі). У проєкті національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. зазначається, що держава виходить з того, що освіта є стратегічним ресурсом розвитку суспільства. Пріоритетом розвитку освіти визначено впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усі ланки української освіти. Реалізація плану впровадження ІКТ забезпечується шляхом поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх, інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу та шляхом модернізації системи управління освітою, заснованої на розвитку автоматизованої системи управління освітою. В. Кремень зазначає: “модернізуючи освіту, ми маємо по-новому відповісти на ряд запитань: чого навчати, як учити, на чому вчити” [7] і до цих запитань можна

додати: як модернізувати державне управління в галузі освіти. Модернізація державного управління передбачає: перехід до програмно-цільового управління; впровадження новітніх інформативно-управлінських і комп'ютерних технологій; підвищення інформаційної компетентності управлінців усіх рівнів.

Нова модель державного управління освітньою галуззю повинна базуватися на розбудові інформаційного забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого мають змінитися навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою.

Список використаних джерел:

1. *Андрущенко В. П.* Модернізація освіти: політика і практика / В. П. Андрущенко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 12–15.
2. *Афанасьев Э. В.* Эффективность информационного обеспечения управления / Э. В. Афанасьев, В. Н. Ярошенко. – М. : Экономика, 1987. – 111 с.

3. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл ; [пер. с англ. В. Л. Иноземцев]. – М. : Academia, 1999. – 787 с.

4. *Вітченко А.* Модернізація освіти в Україні: стратегія прориву чи його імітація (критичний аналіз заходів щодо реалізації державної політики в освітній галузі) / А. Вітченко // Університет. – 2010. – № 1. – С. 5–13.

5. *Гершунский Б. С.* Философия образования в XXI века. (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Б. С. Гершунский. – М. : Совершенство, 1998. – 608 с.

6. *Кремень В. Г.* Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень // Вісник НАН України. – 2001. – № 3. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/All/herald/2001-03/7.htm>.

7. *Перекрестова Л. В.* Информационное пространство управления предприятием / Л. В. Перекрестова, Н. Н. Нелюбова. – Волгоград : ВолГУ, 2004. – 210 с.

С. В. ГЕРБЕДА

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК СПОСІБ ЗНИЖЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ ПРИ ПРИЙНЯТТІ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Досвід країн світу з найбільш сталим розвитком економіки і політичної демократії засвідчує, що у ході подолання різноманітних кризових явищ традиційні механізми державного управління були неспроможні подолати соціальні ризики, які нерідко призводили до загострення соціальної напруги в суспільстві, а за певних умов перетворювалися на плацдарм політичної боротьби, супроводжувалися підвищенням рівня протесаної активності громадян, масовими страйками та акціями соціального протесту. Тоді як соціальний діалог та цивілізовані процедури добровільного примирення за столом переговорів сприяли істотному зниженню соціальної напруги, забезпеченню оптимального балансу інтересів держави, людей праці, роботодавців та суспільства в цілому. А відтак – підвищенню рівня довіри до влади та публічної еліти.

Окремі тенденції розвитку державного управління в Україні зумовлюють підвищення актуальності питань: удосконалення змісту та наповненості управлінських процесів, насамперед у найбільш уразливих сферах суспільного життя; визначення дієвих шляхів подолання сучасних ризиків, які постійно виникають в процесі державно-управлінської діяльності з питань соціальної і економічної політики.

Про актуальність теми також свідчать статистичні дані Національної служби посередництва і примирення (НСПП).

Так, у 2013 р. було проведено 2053 примирні процедури, спрямованих на сприяння вирішенню колективних трудових спорів між найманими працівниками та роботодавцями, зокрема 1756 узгоджувальних зустрічей, 250 засідань примирних комісій та 47 засідань трудових арбітражів.

У даному періоді НСПП сприяла вирішенню 458 вимог найманих працівників у 209 колективних трудових спорах, безпосередніми учасниками яких стали 1,6 млн працівників на 7414 суб'єктах господарювання.

У результаті заходів, здійснених НСПП у ході сприяння вирішенню КТС(К) та запобігання їх виникненню погашено заборгованість із виплати заробітної плати в сумі 448 млн 256,1 тис. грн, або 74,7 % від загальної суми боргу (599 млн 836,2 тис. грн), що стала основною причиною виникнення спорів та конфліктних ситуацій.

Також, НСПП сприяла зниженню соціальної напруги між сторонами конфліктів при проведенні найманими працівниками 14 страйків та інших видів протестних дій, пов'язаних з частковим або повним припиненням роботи, а також 29 акцій соціального протесту, у яких вимоги найманих працівників відповідно до ст. 2 Закону України "Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)" могли стати предметом КТС(К) [1-2].

Отже, питання конструктивного діалогу органів публічної влади з найбільш репрезентативними інституціями громадянського суспільства, зокрема профспілками та організаціями роботодавців доцільно розглядати як окремий аспект соціальної безпеки держави та як індикатор успішності в державному управлінні.

Однією із найскладніших сфер державно-управлінського впливу на соціальні та економічні відносини є забезпечення оптимального балансу в процесі узгодження інтересів сторін соціального діалогу з приводу їхніх прав і відповідальності. Отже, залучаючи професійні спілки та організації роботодавців до вироблення чи узгодження управлінських рішень з питань соціальної та економічної політики, органи публічної влади

можуть певним чином поділяти свої суспільно-політичні ризики та публічну відповідальність з іншими сторонами соціального діалогу.

У цьому контексті соціальний діалог як феномен є надзвичайно гнучким і багатограним, який може розглядатися в широкому спектрі різноманітних форм і методів його змістовного наповнення, від взаємних консультацій сторін до питань делегування органами публічної влади окремих повноважень іншим сторонам соціального діалогу.

Серед найбільш поширених форм узгодження інтересів сторін соціального діалогу з приводу їхніх прав і відповідальності слід виокремити практику укладання колективних договорів і угод, а також прийняття рішень примирних комісій.

Отже, можна зробити висновок, що навіть у формі взаємних консультацій з найбільш важливих питань соціальної та економічної політики держави, соціальний діалог дозволяє органам публічної влади апробувати проекти своїх управлінських рішень на сприйняття їх суспільством, більш об'єктивно оцінити ризики і спрогнозувати ймовірні суспільно-політичні наслідки від впровадження таких рішень.

Список використаних джерел:

1. Інформація про стан соціально-трудова відносин, колективні трудові спори (конфлікти) в Україні у грудні 2013 року. – Режим доступу : http://www.nspp.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5956:-2013-&catid=13:2010-01-19-21-48-27&Itemid=9.

2. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80>.

Ірина Олександрівна ДЕГТЯРЬОВА

АКАДЕМІЧНА АВТОНОМІЯ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Процес реформування системи державного управління вищою освітою безпосередньо пов'язаний з поняттями академічної автономії та децентралізації управління. Шукати шляхи

демократизації управління, модернізації системи вищої освіти слід саме у царині збільшення прав, свобод і відповідальності громадянського суспільства, зокрема самих суб'єктів освітньо-

наукової галузі – університетів, ректорів, студентів, викладачів. Але, з іншого боку, в умовах становлення громадянського суспільства, браку правового регулювання та високої корумпованості системи важливо все ж знайти баланс між ступенем автономії та управлінням з боку держави, провести межу, які сфери діяльності можна делегувати органам академічного самоврядування, а які залишаться прерогативою виключно держави, а у яких питаннях профільне Міністерство та вищі навчальні заклади повинні дійти суспільного консенсусу. Українська система вищої освіти не може і не повинна переходити на рівень вільного ринку і бути абсолютно позбавленою впливу органів державної влади, але держава повинна забезпечити їй механізми децентралізації та свободи від зайвого бюрократичного впливу.

Академічна автономізація та децентралізація управління вищою освітою є тенденцією загальноєвропейського, навіть світового освітнього простору, про що свідчить низка документів, ухвалених ООН/ЮНЕСКО, ЄС, асоціаціями університетів за останні 20-30 років. Можна стверджувати, що міжнародні організації взяли на себе функцію формування ідеології управління, стратегії та цілей формування світового/європейського освітньо-наукового простору. У “Всесвітній декларації про вищу освіту” 1998 року визначено як пріоритетний напрямок – посилення державно-громадської моделі управління та організації вищої освіти: “Вищим навчальним закладам має бути надана автономія в їхніх внутрішніх справах, однак така автономія має супроводжуватися чіткою і прозорою підзвітністю урядові, парламентові, студентам і суспільству в цілому” [2]. Водночас визнано, що в управлінні вищою освітою, і навчальними закладами зокрема, важливу роль має відігравати державно-громадське партнерство і зв’язки між зацікавленими гравцями – державою, інституціями та особами, які приймають управлінські рішення та відповідають за формування політики на національному й інституційному рівнях, адміністрацію, професорсько-викладацьким складом, науковцями, студентами, працевдавцями, неурядовими об’єднаннями. Таким чином, державно-громадське партнерство на основі спільних інтересів, взаємної довіри та поваги має бути основним методом оновлення вищої

освіти [2]. Автономія – це міра самоврядування, яка необхідна установам вищої освіти для ефективного ухвалення рішень відносно своєї навчальної роботи, норм, управління і діяльності, і яка сумісна з державними системами підзвітності, особливо в тому, що стосується державного фінансування, а також з повагою до академічної свободи і прав людини [2].

Автономія традиційно розглядається в контексті чотирьох типів:

1) організаційна автономія (організаційна структура університетів, адміністрування, процедури виборів, обсягу повноважень і звільнення керівника, включення зовнішніх учасників в управлінські структури та ін.);

2) фінансова автономія (тип бюджетного фінансування, право розпоряджатися майном і коштами, самостійно утворювати організаційно-юридичні особи);

3) кадрова автономія (кадрові рішення, заробітна плата, кар’єрний розвиток працівників);

4) академічна автономія (кількість студентів, право запроваджувати нові навчальні плани, програми та наукові дослідження, контроль якості освіти).

За оцінками європейських експертів (Європейська асоціація університетів), Україна має такі показники автономії (дерегуляції) [1]: організаційна – 44 % (26 місце), потрібно більше свободи включати зовнішніх членів в управлінські структури, у виборі керівника, у визначенні структури університетів, має бути законний механізм утворення власних юридичних осіб. Фінансова автономія – на рівні 46 %, 21 місце. Система державного бюджетування та фінансового контролю занадто централізована та забюрократизована. Тотальний контроль з боку Міністерства та інших державних установ (Державне казначейство, КРУ, Податкова інспекція та ін.) позбавляє університети елементарного права розпоряджатися бюджетними і власними коштами, можливості довготермінового та стратегічного планування і розвитку матеріальної бази.

У кадровій автономії система вищої освіти України має непогані показники – 73 %, 13 місце; але серед проблем фахівці називають такі: обмеження кількості штатних одиниць, брак регулювання найму іноземних викладачів, регулювання рівня заробітної плати, відсутність статусу державного службовця для викладачів.

Академічну автономію вищі навчальні заклади України мають на 51 % (23 місце), випередивши Нідерланди, Угорщину, Туреччину, Литву, Грецію та Францію. Головними проблемами є система державного замовлення, що не відповідає потребам сучасної ринкової економіки та об'єктивної дійсності; а також питання акредитації та ліцензування вищих навчальних закладів – це виключна прерогатива держави, Міністерства та інструмент централізації управління вищою освітою в Україні. У той же час у європейських країнах акредитація належить до компетенції незалежних агенцій, а поняття державного замовлення взагалі відсутнє або регулюється іншими механізмами. Крім того, експерти серед системних проблем відзначають непрозорість системи управління та її зв'язку з реальною практикою і відсутність діалогу між державою та системою вищої освіти.

Отже, в умовах соціально-політичних змін демократичного суспільства система державного управління трансформується тією мірою, якою посилюється активна громадська позиція і відповідальність, зміцнюється та незалежнюється голос академічних лідерів та інших

учасників. Процеси децентралізації управління вищою школою повинні мати на меті посилення її автономії, підвищення якості освіти та гнучкості системи вищої освіти. Міжнародний та європейський досвід свідчить про єдино можливий шлях трансформації системи управління вищою освітою – створення дієвих механізмів державно-громадського партнерства, посилення суспільного контролю, оптимізації і децентралізації управління вищою освітою.

Список використаних джерел:

1. *Estermann T.* The State of University Autonomy and Funding in Ukraine – An external analysis / Thomas Estermann // ATHENA Workshop Ukraine, Kiev 6 November 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eua.be/Libraries/ATHENA/6_Thomas_Estermann_ATHENA_CW_UA_TE_pres_II_Ukrainian_situation.sflb.ashx.

2. Higher Education in the Twenty-first Century. Vision and Action: UNESCO World Conference on Higher Education, Paris 5 – 9 October 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001163/116345e.pdf>.

Л. І. ЗАГАЙНОВА

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В НАУКОВО-ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ РЕФОРМ

Робота присвячена аналізу засобів і механізмів державного управління у науковій сфері України в умовах адміністративних та суспільних реформ. Обґрунтовано пропозиції щодо підвищення ефективності державного управління процесами модернізації наукової сфери України.

Наукова сфера України – інституціонально розвинена, розгалужена у всіх регіонах держави інфраструктура з наявним корпусом професійно-кваліфікованих інтелектуальних кадрів. Наука України отримала світове визнання своїми досягненнями в основному у природничих та технічних науках, відома методично-технологічними й експертно-аналітичними інформаційними ресурсами у всіх галузях знань. На нинішньому етапі розвитку України і досі

зберігся масштабний науково-дослідницький комплекс, здатний ефективно продукувати результати світового рівня, та фактично сформувалася нова національна суспільно-гуманітарна сфера. У зв'язку з тим, що перед суспільством поставлені завдання [1] проведення реформ з метою побудови конкурентоспроможної інноваційної економіки, модернізація держави передбачає повноцінне використання інтелектуального потенціалу та інтенсифікацію його діяльності. У цьому контексті актуальним є оцінка ефективності державного управління науковою сферою України та спроможності її до реформування, оскільки вона концептуально не змінювала протягом останніх десятиліть інституціональну структуру та тематичні пріоритети. Перед державним управлінням по-

стають також проблеми реформування системи фінансування науки, організації наукового супроводу економічних й державно управлінських реформ та координації процесів модернізації в науково-освітньому просторі України.

Управління науковою та науково-технічною діяльністю здійснюється на основі поєднання принципів державного регулювання та самоврядування і автономії наукових інституцій.

Органи державної влади фінансують наукову сферу України, забезпечують інституційне формування систем наукових організацій, здійснення міжгалузевої координації наукової діяльності, сприяння розвитку форм інтеграції науки, освіти і виробництва. До повноважень органів державної влади відносяться: прийняття законів та інших нормативних правових актів, розробка і проведення єдиної державної науково-технічної політики; вибір пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки; формування та реалізація державних наукових та науково-технічних програм і проектів, а також визначення органів виконавчої влади, відповідальних за їх виконання і фінансування за рахунок коштів державного бюджету; встановлення системи економічних та інших пільг з метою стимулювання наукової діяльності та використання її результатів; сприяння розвитку інноваційної діяльності; організація науково-технічного прогнозування; формування ринків наукової та науково-технічної продукції (робіт і послуг); створення, реорганізація, ліквідація державних наукових інституцій; охорона прав інтелектуальної власності; формування системи технічного регулювання та сертифікації відповідно до законодавства, системи забезпечення єдності вимірювань, системи науково-технічної інформації, патентно-ліцензійної справи та управління ними; організації державної системи наукової атестації [2].

Наскільки ефективним є державне управління показує аналіз стану та ресурсного забезпечення наукової сфери [3]. Як свідчить світовий досвід, соціально-економічний розвиток країни залежить від того, яка частка ВВП витрачається на наукові дослідження, від ефективності координаційної системи у державі та від інноваційної активності самих суб'єктів наукової сфери. Зростання витрат на визначені пріоритетними напрями розвитку науки може кардинально змінити функ-

ціональну роль науки в модернізації країни. Вирішення гострих проблем у науковій сфері особливо актуальне для подолання фінансово-економічної кризи в Україні та забезпечення сталого зростання національного господарства у довгостроковій перспективі. Основні засоби підвищення ефективності державного управління процесами розвитку науково-освітньої сфери має базуватися на створенні:

- підтримки з боку держави та суспільства щодо стимулювання людської активності у сферах конкурентоспроможних технологій, методик та продукції;

- умов інтеграції вищої школи і наукових закладів України у міжнародний освітній простір, яка значною мірою пов'язана з необхідністю здійснення переходу до створення системи критеріїв оцінювання якості освіти та наукових досліджень за міжнародними стандартами;

- світогляду, за яким освіта та наука розглядаються як головні механізми відтворення економічного зростання, як важливі чинники стабільного розвитку суспільства у XXI ст.

Постійної уваги всіх державних структур потребують проблеми, які значною мірою стримують, а в ряді випадків унеможливають розвиток наукової і освітньої сфери України та призводять до руйнації системи науки і підготовки кваліфікованих кадрів в державі. Перш за все, необхідно скерувати зусилля на підготовку основоположних стратегічних документів розвитку науково-освітньої сфери з урахуванням умов адміністративно-суспільного реформування, потребують перегляду нормативно-правові акти щодо ліцензування, акредитації, а також атестації науково-педагогічних працівників. Неможливо успішно розвивати науково-освітню сферу за нормативно-правовими актами, більшість диспозицій яких зорієнтовані на вчорашній день, зокрема, в питаннях управління, власності та фінансово-економічної політики, взаємовідносин з виконавчою владою різних рівнів, з бізнесом. Надзвичайно важливим представляється необхідність запровадження науково-обґрунтованого прогнозування розвитку ринку праці в Україні з урахуванням реального стану та тенденцій розвитку економіки. А відтак, і створення чіткого механізму державно-приватного партнерства, взаємодії центральних та регіональних органів виконавчої влади, наукових інституцій та навчальних

закладів при формуванні державного замовлення на науку та підготовку кадрів. Необхідно розробити та запровадити правові засади стимулювання роботодавців і інвесторів до участі у розвитку закладів науки та якісному відновленні трудових ресурсів держави, що має базуватись на взаємній зацікавленості та відповідальності.

Таким чином, на сьогодні для успішного здійснення суспільно-економічного реформування всі інтелектуальні сили науково-освітньої та державно-управлінської сфер України мають бути спрямовані на завдання розбудови високотехнологічної держави з освітою та наукою за кращими світовими стандартами.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України “Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” від 12 березня 2013 р. № 128/2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15521.html>.

2. Указ Президента України “Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>; Закон України (із змінами та доповненнями) “Про наукову і науково-технічну діяльність” від 13 грудня 1991 р. № 1977-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165; розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю” від 8 жовтня 2012 р. № 780-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/780-2012-%D1%80#n8>; Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 4. – Ст. 23.

3. Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості (січень-травень 2013 р.) / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ukrstat.gov.ua/sichen_traven_2013\[1\].zip](http://www.ukrstat.gov.ua/sichen_traven_2013[1].zip).

Л. С. ЗАГРЕБЕЛЬНА, В. В. ПІДДУБНА

СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

Повноцінність розвитку мови визначається її функціонуванням у всіх сферах людської діяльності та реалізацією у стильовій системі літературної мови. Необхідно враховувати ті закономірності й правила мовної комунікації, які виникають разом із її функціями і виявляються в загальноприйнятих способах використання лексики в різних стилях, маючи встановлені практикою норм. Нормативність повинна зважати на ці закономірності та правила.

Відомо, що мовний стиль – це “усвідомлена суспільством підсистема в системі загальнонародної мови, закріплена за тими чи іншими ситуаціями спілкування, яка історично склалася й характеризується набором засобів вираження і певними принципами їх відбору” [1, с. 582]. Щодо стильових норм офіційно-

ділового стилю (ОДС), то вони визначаються лише в конкретному тексті, а їх вибірковість і сполучуваність є різною залежно від жанрової приналежності. У зв'язку з тим, що лексичний склад в офіційно-діловому мовленні активно реагує на соціально-економічні зрушення, дослідження екстралінгвістичних чинників в ОДС має вагоме значення для вивчення розвитку і становлення такого різновиду літературної мови та його норм.

ОДС своїм лексичним складом суттєво відрізняється від усіх інших стилів української мови. Його лексика зі стилістичного боку розглядається як книжний елемент, а саме мовлення передбачає попереднє продумування, логічну впорядкованість тексту, сувору нормативність [2, с. 75]. Норми в

офіційно-діловому мовленні на лексичному рівні характеризуються добором та певною організацією тематично зумовленої лексики. Тут представлені загальнозживані слова, стилістично обмежена лексика, канцеляризм, певна термінологія як невід’ємна характерна риса ОДС. Становлення лексичних норм цієї сфери виявляється на різних рівнях, зокрема й на словотвірному, який має характерні особливості. При розгляді цього питання необхідно звернути увагу на внутрішній словотвірний потенціал, який посідає важливе місце при творенні лексем ділового мовлення.

Аналіз словотвірних особливостей лексики ОДС дозволяє виокремити такий спосіб словотворення, як *універбація*, що позначає стягнення словосполучення в одну одиницю. Слід звернути увагу на те, що розвиток лексичного складу мови полягає не лише в появі нових найменувань на позначення відповідних об’єктів дійсності, але й у вдосконаленні та раціоналізації одиниць номінації, виявом чого є процеси універбації. Така тенденція є реалізацією одного із загальних законів розвитку лексики, явищем вторинної номінації [3, с. 1].

Універбація відбувається різними шляхами. Стягнення розмежованих номінацій відбувається *семантичним* і *лексичним* способами.

1. *Семантична універбація* представлена *суфіксальною деривацією* та *еліптичною субстантивацією*.

1.1. Суфіксальна деривація є найбільш активним способом стягнення словосполучення в одну одиницю: *книгарня* (книжкова крамниця), *слюсарня* (слюсарна майстерня), *цегельня* (завод, що виробляє цеглу), *свинарник* (приміщення для свиней), *селище* (населений пункт), *тракторист* (водій трактора), *книгар* (працівник книжкової торгівлі), *ковбасник* (фахівець ковбасного виробництва), *комісіонер* (посередник у торговельних операціях). Тут лексика в основному представлена назвами установ, а також осіб за ознакою.

1.2. При *еліптичній субстантивації* нове значення, що виникає в дериваті внаслідок сполучення словотвірних частин, називається словотвірним значенням, яке вказує на переведення слова (або основи слова) з однієї частини мови в іншу або його вживання у функції іншої частини мови. Щодо поняття “еліптична”, то тут передбачається пропускання якогось члена

речення, що може бути встановлений із контексту: *комірне* (плата за проживання у квартирі, у готелі), *поденне* (у значенні іменника – плата за кожний відпрацьований день), *відрядний* (той, хто їде у відрядження). Спостереження свідчать про те, що цей спосіб універбації в діловому мовленні менше виражений.

2. *Лексичний спосіб* універбації полягає у творенні слів шляхом *абрєвіації* та *основоскладання*, які є продуктивними.

2.1. Абрєвіація – це утворення слів поєднанням початкових складів кількох слів або перших літер слів словосполучення. Цей лексичний спосіб стягнення відповідає вимогам часу і законам мовної економії. ДСТУ 3582-97 “Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі” встановлює загальні вимоги та правила скорочень слів в українській мові, особливі випадки скорочень та умови їх застосування. У цьому державному стандарті подано визначення термінології і правила скорочень, а також подано словник скорочень з умовами використання. Характеризуються прийоми скорочень слів (стягування, відсікання, а також поєднання цих прийомів). Звертається увага на те, що під час стягування крапка після скорочень не ставиться, а під час відсікання – ставиться: *кілометр* (км), *гривня* (грн), *сторінка* (с.), *копійка* (при цифрі – к.), *Харківська область* (Харк. обл.). Ініціална абрєвіація записується початковими літерами без крапок: мале підприємство – МП, творче об’єднання – ТО, Велика Вітчизняна війна – ВВВ, вищий навчальний заклад – ВНЗ, публічне акціонерне товариство – ПАТ, приватне акціонерне товариство – ПрАТ, Кодекс законів про працю – КЗпП та ін.

При скороченні назв наукових ступенів, учених звань і посад у кінці скорочень крапки ставляться: доктор наук із державного управління – *д.держ.упр.*; кандидат філологічних наук – *к.філол.н.*; доктор економічних наук – *д.е.н.*; доктор психологічних наук – *д.психол.н.*, кандидат сільськогосподарських наук – *к.с.-г.н.*; кандидат юридичних наук – *к.ю.н.*; членкореспондент – *чл.-к.*; науковий співробітник – *н.с.*; академік – *акад.*; професор – *проф.* та ін.

2.2. Активно утворюються і функціонують деривати, утворені шляхом основоскладання: *діловодство*, *справочинство*, *документобіг*, *правочин*, *землевласник*, *землекористування*,

капіталовкладення, кредитоспроможність, лісозаготівля, місцезнаходження, самоврядування, працездатність та ін.

Утворення складноскорочених слів відбувається таким чином:

– поєднанням початкових частин слів: Кабмін, Мінфін, Мінюст;

– поєднанням початкового складу або цілого слова і кінцевої частини слова: *військокомат*, *Дніпрогес*;

– поєднанням початого складу (складів) і цілого іншого слова (*Нацбанк*, *облдержадміністрація*, *сільрада*).

2.3. Характерною в передачі російських сталих словосполучень іменника з прикметником українськими відповідниками є модель стягнення словосполучення в одну одиницю: рос. *исконный житель* – укр. *тубілець*; рос. *занятия хлебопашеством* – укр. *хліборобство*; рос. *имущество после отца* – укр. *бать-*

ківщина; рос. *еженедельный журнал* – укр. *тижневик*; рос. *ремесленное занятие* – укр. *ремісництво* та ін.

Отже, словотворення є одним із найважливіших джерел збагачення лексики офіційно-ділового стилю через семантичний і лексичний способи універбації.

Список використаних джерел:

1. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

2. *Тихоненко О. В.* Становлення норм офіційно-ділового стилю української мови у 20-30-ті рр. ХХ ст. : монографія / О. В. Тихоненко. – Х. : Майдан, 2013. – 180 с.

3. *Думчак І. М.* Універбація в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. : 10.02.01 “Українська мова” / І. М. Думчак. – Івано-Франківськ, 1998. – 16 с.

В. М. ЗАХАРОВ

ВОСПРОИЗВОДСТВО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА КАДРОВ РЕГИОНАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Последнее время общество сживалось со словом “модернизация”, как в недалеком прошлом с “перестройкой”. Поначалу с трудом: признание, что страна отстала и нуждается в переменах, шло в разрез с убаюкивающей идеологией “стабилизации на грани процветания”, с укоренившейся инерционностью. И все же смена тональности в оценках ситуации вызрела.

Модернизация государства базируется на упрочении институтов гражданского общества, росте устойчивости бизнес-структур, достижении зрелости правовой системы, включая законодательство, суды и адвокатуру; формировании располагающей собственными ресурсами муниципальной власти и вытекающее из этого переустройство политической системы. Формирование инновационной экономики, в свою очередь, предусматривает превращение интеллекта, творческого потенциала человека в ведущий фактор экономического роста [3, с. 13-14].

Проблема воспроизводства профессионального потенциала носит междисциплинарный характер, что обуславливает необходимость применения в ее разрешении комплексных под-

ходов, новейших методов и технологий с учетом экономических, юридических, социологических, психологических и других факторов. Однако проблемам управления кадровым потенциалом региона, практике и перспективам его развития, создания устойчивых механизмов финансирования кадрового обеспечения регионов, особенно на уровне местного самоуправления, системе поиска и отбора руководящих кадров уделяется недостаточное внимание.

Процесс воспроизводства профессионального потенциала государственного и муниципального управления региона представляет собой обоснованную совокупность социально-экономических и организационных мероприятий по комплектованию органов власти и управления; разработке и реализации долгосрочных целевых программ по формированию и развитию системы региональной кадровой политики; повышению престижа государственной и муниципальной службы, развитию системы социальных гарантий; формированию кадрового потенциала и резерва с учетом существующих должностей и перспектив развития органов

власти и управления, а так же образовательных и возрастных изменений в составе кадров; формированию и развитию системы подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров, повышению эффективности и качества профессионального обучения, разработке нормативов профессионального развития; профессионализации лиц, впервые принятых на государственную и муниципальную службу, и их профессиональной адаптации на соответствующих должностях [2].

Методологией и инструментами построения эффективной системы воспроизводства профессионального потенциала кадров регионального управления, ориентированной на инновационное развитие, являются программно-целевое и проектное управление, направленные на эффективное достижение целей и задач социально-экономического развития региона, обеспечение инновационной активности и привлечение интеллектуально-человеческого капитала на гражданскую и муниципальную службу, в экономику и социальную сферу [3, с. 16].

Одна из главных особенностей использования программно-целевого управления процессом воспроизводства профессионального потенциала государственного и муниципального управления состоит в том, что оно позволяет усилить роль целевой стадии управления, сориентировать его на достижение ожидаемых результатов. Реализация программно-целевого управления создает благоприятные условия для согласования целей и интересов различных субъектов кадровой работы, осуществления взаимосвязей между ними [5].

Важнейшим элементом процесса воспроизводства профессионального потенциала управленческих кадров является система компетентностно-ориентированного обучения. В этом аспекте наиболее значимым является создание условий профессиональной подготовки граждан, отвечающим текущим и перспективным социально-экономическим потребностям развития региона. Крайне важным при формировании системы профессионального развития является принцип практической ориентированности учебных планов и программ обучения специалистов органов государственного и муниципального управления [4, с. 420]. Вторым необходимым принципом организации системы профессионального развития

является постоянное научно-аналитическое обеспечение данного процесса.

Профессиональное развитие можно охарактеризовать как двойственный социальный процесс: с одной стороны, это развитие личности госслужащего, накопление и использование профессиональных знаний, умений, навыков; с другой – это такое совершенствование социально-профессиональной структуры в рамках института государственной и муниципальной службы, которое позволяет реагировать на происходящие социально-экономические изменения в обществе. Профессиональное развитие осуществляется на основе программ органов власти и управления по профессиональному развитию государственных служащих, основанных на индивидуальных планах профессионального развития государственных служащих. Индивидуальный план развития – это программа повышения личной эффективности государственного гражданского и муниципального служащего, суть которой заключается в целенаправленном и комплексном развитии его профессиональных качеств [1].

Применение программно-целевого управления в процессе профессионального развития государственных гражданских и муниципальных служащих позволяет:

- прогнозировать ежегодную потребность в профессиональной переподготовке, повышении квалификации и стажировке государственных и муниципальных служащих по направлениям, видам, формам и продолжительности обучения;

- прогнозировать ожидаемую результативность дополнительного профессионального образования;

- разрабатывать этапы реализации программ развития, перечень мероприятий, показатели, позволяющие оценивать ход и результаты их реализации, а также нормативы профессионального развития.

Не менее важным звеном в процессе воспроизводства является формирование кадрового резерва государственной и муниципальной службы. Формирование кадрового резерва – способ оперативного реагирования аппарата управления на потребности в формировании и функционировании органов государственной власти и местного самоуправления.

Однако, несмотря на все достоинства данной технологии воспроизводства кадрового по-

тенциала, одной из значимых проблем функционирования кадрового резерва является непрозрачность процесса его администрирования и недостаток информированности лиц, состоящих в резерве, о своих перспективах. Кроме этого, нормативно не закреплены положения о назначении на вакантные должности из резерва. Очевидно, что сохраняющаяся ситуация не позволяет использовать в полном объеме позитивный потенциал этой кадровой технологии.

Таким образом, применение новых технологий кадровой политики обусловлено осознанием тупиковой ситуации – процесс воспроизводства и совершенствования профессионального потенциала государственного и муниципального управления не будет эффективным до тех пор, пока этот процесс будет строиться в рамках прежних стереотипов. Стала очевидной необходимость пересмотра и коренного изменения принципов формирования кадровой политики. В качестве такой основы наиболее перспективным является использование программно-целевого управления.

Список использованной литературы:

1. О федеральной программе “Реформирование и развитие системы государственной службы Российской Федерации (2009 – 2013

годы)” : Указ Президента РФ от 10 марта 2009 г. № 261 // Российская газета. – 2009. – 11 марта.

2. О долгосрочной целевой программе “Формирование и развитие системы региональной кадровой политики на 2011 – 2015 годы” : постановление правительства Белгородской области от 23.10.2010 г. № 357-пп [Электронный ресурс] // Консультант плюс. – Режим доступа : <http://centrfo.consultant.ru/belgorod/list/2010/1120.html>.

3. *Боженев С. А.* Долгосрочная целевая программа “Формирование и развитие системы региональной кадровой политики на 2011 – 2015 годы” / С. А. Боженев // Государственное и муниципальное управление: теория и практика. – 2010. – № 1. – С. 13–20.

4. *Захаров В. М.* Формирование системы профессионального развития кадров государственной и муниципальной службы в Белгородской области / В. М. Захаров // Вестник Белгородского университета потребительской кооперации. – 2006. – № 1. – С. 415–422.

5. *Митерев М. А.* Программно-целевые методы планирования как инструмент государственного управления развитием социально-экономических систем [Электронный ресурс] / М. А. Митерев // Труды МЭЛИ : электрон. журн. – М., 2009. – Режим доступа : <http://www.meli.ru/e-magazine/index.htm>.

С. Л. КИРІЙ, В. М. ЩЕГОРЦОВА

ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Сьогодні Українська держава стоїть на порозі суспільних перетворень, які виникли як результат протиставлення ідеологічних догм та різного роду постулатів, канонів, норм, правил двох цивілізаційних вимірів – старої посттоталітарної, заснованої на поєднанні командно-адміністративних методів управління з первинним накопиченням капіталу в умовах “дикого капіталізму”, монополії держави в суспільних відносинах та нової свідомості, яка базується на принципах самоорганізації, ринкових механізмах регулювання економічних відносин в поєднанні з людиномірністю у відносинах держави і суспільства. Таке протистояння виникає лише в тому випадку, коли “старе” намагається

усіма відомими засобами зберегти існуючий порядок речей, а “нове” вже відчуло зародження власної сили та незворотності трансформаційних процесів. Першопричинами виникнення таких протистоянь є не що інше, як зміни ціннісних орієнтирів суспільства в цілому або так званої “критичної” його маси.

Саме цінності, як стверджує сучасна наука, слугують ядром найважливіших спрямовуючих векторів суспільних перетворень – ідеології, політичної культури, системи соціальних відносин, а отже й державно-владного режиму. Відповідно на основі цінностей формуються стратегічні цілі розвитку держави, тобто прийняті на даний момент пріоритети в цінностях

покладено в основу прогностичних моделей майбутнього розвитку суспільства. Система цінностей соціуму створює універсальні інститути суспільства як правила взаємовідносин між різними соціальними формаціями, а також і специфічні норми, які регулюють економічну, культурну, духовну сфери життєдіяльності. Водночас вони також в суспільстві виступають джерелом інституціоналізації держави та влади [3, с. 11]. Однак первинним носієм цінностей залишається кожна окрема людина як суб'єкт суспільних відносин і об'єкт їх актуалізації. Цінності людини – це той елемент людської свідомості, який регулює перебіг процесу задоволення потреб і реалізації інтересів, в основі яких лежать категорії, пов'язані з формуванням та розвитком культури суспільства. Полікультурність сучасного світу породжує різноманіття ціннісного середовища – в одному просторовому вимірі можуть між собою співіснувати різні за своїм характером ціннісні виміри, але лише ті, які не спрямовані на руйнацію суспільної свідомості.

Розвиток будь-якого суспільства відбувається лише в умовах суспільно-політичних та соціально-економічних реалій, які у великій мірі визначають його ціннісну парадигму, а особистість – з одного боку як носій цих цінностей, а з іншого як елемент їх формування стає можливим лише в умовах громадянського суспільства [4, с. 9]. Водночас становлення та розвиток громадянського суспільства можливе лише за умов, коли особистості в суспільстві створюють відповідні сприятливі умови в усіх сферах суспільної життєдіяльності, а суспільна свідомість стає сферою в якій відбувається формування інтересів, потреб, мотивів як окремої особистості, так і соціальної групи. Таким чином, цінності з одного боку визначають напрямок розвитку суспільства, а з іншого самі ним формуються.

У цінностях відображається ставлення особистості до предмета, подій чи явища, в якому виявляється важливість їх для людини. В своїй поведінці, прийнятті рішень, судженнях вона орієнтується на пріоритети в цінностях. Найважливіші для людини і суспільства цінності визначають його систему ціннісних орієнтацій, від чого в подальшому залежить його громадська активність, яка є в рушійною силою становлення громадянського суспільства.

Громадянське суспільство як сфера соціальної самоорганізації, яка відбиває розгортання недержавних приватних відносин і взаємодії індивідуальних і колективних інтересів, що визначається реалізацією свободи особистості і в умовах демократії чинить вирішальний вплив на формування соціальних цінностей, визначає найвищою соціальною цінністю людину та її право на свободу, справедливість, рівність, гідність, які забезпечують її соціальну інтеграцію. Особливими рисами українського ціннісного виміру громадянського суспільства є індивідуалізм, антропоцентризм, світоглядна толерантність, кордо центризм, глибинний оптимізм, відповідальність. Громадянське суспільство повноцінно функціонуватиме, лише за умови коли владна еліта держави буде сповідувати цінності притаманні власне її народові, а в іншому випадку – між владою і народом відбудуватиметься постійна конфронтація.

Особливе місце в системі ціннісного виміру суспільства постають цінності правлячої еліти, оскільки саме на цих цінностях формуються відносини між особистістю та спільнотою, громадянином і державою, людиною і світом. Цінності владної еліти поступово набувають загальнодержавного значення і розповсюджують на всі шари суспільної стратифікації, як зразки задоволення потреб та реалізації власних інтересів. В. Плугова наголошує на таких цінностях управлінської еліти [2, с. 163]:

– цінності суспільно-політичної сфери (повага, традиції, патріотизм, партійна приналежність);

– цінності, пов'язані зі способом життя (спокійне життя, кар'єра, успіх);

– цінності, пов'язані з професійною діяльністю (матеріальний інтерес, задоволення працею, потреба у творчості);

– комунікативні цінності (родина, друзі, захоплення).

Ціннісно-культурний вимір сучасної української правлячої еліти виявляється спрямованим не тільки на постійне й переважне використання адміністративних важелів влади, але й однобічне відображення особистих інтересів. Право як управлінська цінність було й залишається за межами функцій української елітарної владної культури. Адже в демократичному суспільстві право “диктує” керівним суб'єктам

певні правила та моделі поведінці. Не можна говорити, що в українських реаліях цього не відбувається, однак норми права в українській дійсності застосовуються вибірково. А це, у свою чергу, пов'язане з невизначеністю її наслідків як для кожної окремої особистості, так і конкретних лідерів, партій, політиків.

Відсутність ґрунтовних ціннісно-правових орієнтацій є ознакою не лише української владної еліти, але зумовлена значно більш стійкою ментальною традицією. Дію останньої тим більше відчутно тому, що внутрішнє заперечення цінності права підкріплюється й постійною наявністю подвійних стандартів відповідальності, які привчили керівників різного рівня уникати будь-якої реальної відповідальності перед суспільством [1, с. 14]. До пріоритетних механізмів налагодження конструктивної суб'єкт-об'єктної взаємодії владної еліти України й системи її професійних цінностей належать: раціональне збалансування суспільно-політичних інтересів; кардинальна зміна управлінської культури, філософії державного управління; розвиток соціальних механізмів “природного” виділення “кращих людей”; підвищення ефективності системи політичної освіти населення й професійної підготовки управлінських кадрів тощо.

М. М. КОВАЛЕНКО

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

Банківський сектор – це динамічна система, частина національної економіки, яка характеризується специфічними функціями, складається із банківських установ та є складовою економічної діяльності в країні. До банківського сектора належать усі банківські установи, включаючи також і Національний банк України (НБУ). Банківський сектор відноситься до фінансового сектора економіки, причому в Україні, його більша питома вага належить саме банківським установам. Крім фінансового сектора, економіка складається з реального сектора, в основі котрого лежить

Таким чином, трансформаційні процеси, які відбуваються в українському суспільстві сьогодні, є наслідком протистояння ціннісних вимірів владної еліти, сформовано на основі цінностей тоталітарної системи, що є нехарактерним для української національної традиції державотворення.

Список використаних джерел:

1. *Добіжа В. В.* Формування політичної культури сучасної владної еліти України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.03 “Політична культура та ідеологія” / В. В. Добіжа. – К., 2008. – 22 с.
2. *Плугова В.* Деякі аспекти мотивації персоналу у процесі адміністративного реформування / В. Плугова // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / редкол. А. О. Чемерис (голов. ред.) [та ін.]. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2002. – Вип. 1/2. – С. 161–165.
3. *Радченко О. В.* Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення : монографія / О. В. Радченко. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2009. – 380 с.
4. *Ременець О. В.* Базові цінності становлення громадянського суспільства в Україні : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 “Соціальна філософія та філософія історії” / О. В. Ременець. – К., 2011. – 16 с.

виробництво промислової та сільськогосподарської продукції.

Банківський сектор виступає особливим об'єктом державного регулювання, який потребує пильної уваги щодо своєї діяльності з боку державних органів та має важливе значення для соціально-економічного розвитку країни. Це обумовлюється тим, що за допомогою банківського сектора відбувається процес “консолідації” робочої сили, засобів і предметів праці в єдиний виробничий механізм, через який реалізуються інтереси людини, колективу і держави тощо. Рух фінансів стимулює пе-

реробку матеріальних і сировинних ресурсів, виробництво готових продуктів і послуг, забезпечує зростання інтелектуального потенціалу і добробуту суспільства.

У новітній історії саме банки відіграють значну роль у формуванні господарських відносин на засадах побудови не здорової економіки, спрямованої на забезпечення повноцінної життєдіяльності та розвитку суспільства, а хрестоматистики, яка зосереджується винятково на накопиченні нереальних, ефемерних багатств, джерелом котрих є спекуляції та лихварство. Новий уклад економічних відносин, глобалізація економіки, перманентність кризових процесів в економіках більшості країн світу, досить низький рівень добробуту більшості населення та темпів розвитку трудового потенціалу України, незадовільний стан превентивних та протекційних дій державних органів вимагає утворення нової системи всіх організацій державного регулювання банківського сектора економіки України, які мають здійснювати завдання держави і реалізовувати функції у сфері функціонування банківського сектора.

Сучасна форма державного втручання до банківської справи практично звелася до регулювання лише діяльності банків і потребує корінного перегляду. З погляду науки державного управління більш доречним уявляється застосування поняття “державне регулювання банківського сектора”, яке є значно ширшим у плані його використання як певної частини державного регулювання економіки й безпосередньо стосується проблеми державного регулювання діяльності банків. Банки змогли б брати більш активну участь в інноваційно-інвестиційній діяльності суб’єктів господарювання за умови обов’язкового дотримання стандартів соціальної відповідальності під час ведення банківської справи. Лише наявність ефективного державного регулювання може забезпечити досягнення вимог, що висуваються до банківського сектора в нинішніх незадовільних умовах соціально-економічного розвитку країни.

Ринковий механізм не в змозі самостійно забезпечити глибокі структурні зміни у виробництві, реалізацію стратегічних напрямів розвитку науки і техніки, вирішувати актуальні соціальні питання українського суспільства. Ринкова саморегуляція і державне регулюван-

ня – два основні способи впливу на економіку, що доповнюють один одного. Завдання саморегуляції зводиться до того, що господарюючі суб’єкти певною мірою обмежують свою діяльність без будь-якого зовнішнього примусу до цього. Це виявляється в тому, що встановлення “правил гри” і розв’язання конфліктів здійснюється самими учасниками ринку без прямого втручання держави. З цією метою створюються спеціальні організаційні структури – організації саморегулювання (СРО). В Україні нині діє п’ять СРО, функції яких зводяться до розробки єдиних обов’язкових правил поведінки банків на ринку банківських послуг, а також розроблення і впровадження у практику стандартів корпоративного управління та внутрішнього контролю в банках. Завдання, що стоять перед СРО, є критерієм визначення межі ринкового саморегулювання для банківського сектора. В умовах, коли в країні складається надзвичайна ситуація, що вимагає мобілізації всіх внутрішніх і фінансових ресурсів для соціально-економічного відновлення країни, держава повинна максимально включитись у регулювання банківського сектора. Саме тоді банківські СРО повинні залучатися до формування та апробації ефективних ініціатив і пропозицій з подолання кризової ситуації як у банківському секторі, так і в економіці країни загалом.

В умовах чинного законодавчого поля діяльність НБУ характеризується низьким рівнем прямого та непрямого контролю, що може спонукати до проявів безвідповідальності цього органу за результати своєї діяльності. Відповідальність НБУ має бути посилена внесенням змін до Закону “Про Національний банк України” відносно розширення основного функціонального призначення цього органу та набуття статусу повноцінного інституту розвитку економіки. Крім того, що НБУ повинен відповідати за забезпечення стабільності грошової одиниці України, він має у будь-якому випадку нести відповідальність і за сприяння економічному розвитку та зайнятості. Важливо переглянути стандарти незалежності центрального банку нашої країни та виходити з позиції, що у будь-якому випадку НБУ повинен підкорятися системі державних інтересів та набуті імунітету до потенційно нездорових зовнішніх та внутрішніх сил впливу. При цьому має бути задіяний механізм, що надасть

можливість досягти взаємного узгодження та зведення до єдиної системи грошово-кредитної і бюджетної політики. Цього можливо досягти лише в умовах ефективного протиборства корупційним проявам – дотриманні системної профілактики корупції та боротьби з нею, заснованих на реалізації таких заходів, як зміна ієрархії цінностей у суспільстві, забезпечення рівності всіх перед законом, приведення відповідності між рівнем повноважень державного чиновника та покаранням за корупційний злочин, гарантування неминучості покарання.

Для підвищення ефективності реалізації державного регулювання банківського сектора необхідно вдосконалити діючу організаційну структуру банківського регулювання та банківського нагляду й передбачити впровадження організаційної структури банківського державного контролю в рамках єдиної системи державного контролю за банківським сектором України. Методичною основою організації банківського регулювання має бути застосування синергетичного підходу під час планування

та реалізації грошово-кредитної політики. Це дозволить забезпечити консолідацію значної частини банківських установ, підвищити якість та доступність банківських продуктів і фінансових послуг, удосконалити грошово-кредитні відносини й змінити напрями руху банківських ресурсів з урахуванням вимог інноваційного розвитку національної економіки. При цьому банківське регулювання здійснюватиметься з дотриманням технології досягнення встановленої мети, технології протидії й розпорошення “стороннього”. Крім того, слід переглянути й зміст банківського нагляду, що має ґрунтуватися на посиленні ступеня застосування якісних та ризик-орієнтованих вимог, а також забезпечити здійснення банківського нагляду окремим від НБУ державним органом, створеним на базі діючої наглядової інфраструктури НБУ. Органи банківського регулювання та банківського нагляду мають стати об’єктами державного банківського контролю, що є важливою умовою функціонування державного регулювання банківського сектора.

В. Г. КОВАЛЬЧУК

ПРИНЦИПИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Серед закономірностей регіонального управління найбільш характерними в сучасних умовах суспільного розвитку України є такі: 1) системність (аналізу, опрацювання, рішень, дій); 2) поєднання розвитку системи управління з інтересами мешканців відповідної території; 3) урахування і використання специфічного потенціалу регіону; 4) результативність управління, яка виражається в тій чи іншій конкурентоспроможності регіону.

Ці закономірності обумовлюють зміст і спрямованість регіонального управління на сучасному етапі соціально-політичних трансформацій демократического общества та впливають на формування його найважливіших принципів. До основних принципів регіонального управління відносяться такі: децентралізація, партнерство, субсидіарність, мобільність і адаптивність, принцип виділеної

компетенції [1, с. 79-80]. Не заперечуючи в цілому такого набору принципів, доцільно внести деякі роз’яснення, уточнення і доповнення.

Перш за все, слід зазначити, що категорія “децентралізація” завжди повинна розглядатися з іншою ключовою категорією понятійного апарату організаційної теорії управління – “централізацією”, що позначає два різноспрямовані процеси. Децентралізація в регіональному управлінні означає передання регіональною владою певних функцій іншим організаційним структурам, що володіють достатньою самостійністю і здатністю їх виконувати (наприклад, муніципальним утворенням, об’єднанням підприємств, торгово-промислової палаті, громадським комітетам, асоціаціям, іншим організаціям).

Тому перший, основоположний принцип регіонального управління повинен формулю-

ватися як збалансоване поєднання централізації та децентралізації управління. Саме раціональне поєднання цих процесів у регіональній діяльності здатне створити об'єктивну основу для отримання суспільно значимих результатів. Наслідком цього стає підвищення ефективності управлінських впливів, поява в регіональному співтоваристві зон спільної компетенції та взаємної відповідальності, партнерства, субсидіарності, подальшого взаємного делегування повноважень і перерозподілу функцій.

Вважаємо, що за змістом принципу виділеної компетенції, який позначає закріплення функцій суб'єктів регіонального управління на основі ресурсного забезпечення реалізації кожної функції, більше підходить інше формулювання, а саме: принцип ресурсного забезпечення закріпленої компетенції. На нашу думку, до згаданого вище переліку принципів регіонального управління, з урахуванням сучасних уявлень, тенденцій і процесів необхідно додати наступні, найбільш актуальні для вітчизняної теорії і практики:

– принцип наукової обґрунтованості регіональної політики, планування, вироблення рішень, програм, проектів (із застосуванням досягнень загальносвітового менеджменту), яка вкрай необхідна регіональній еліті й якої дуже не вистачає у багатьох регіонах;

– принцип стратегічності (або стратегування), без якого сьогодні неможливо уявити стабільне, ефективне управління: даний принцип передбачає оцінку процесів нестабільності та випадковості багатьох факторів, мінливих умов зовнішнього оточення, можливостей адаптації до них і запобігання загрозам, тобто багатосторонню ув'язку зовнішніх і внутрішніх факторів і шляхів розвитку (на основі цього принципу вибудовується система стратегічного управління);

– принцип інноваційності, що припускає не тільки відповідне управління інноваційними процесами, регулювання і підтримку інноваційних зрушень у різних секторах економіки та соціальної сфери, але і акумуляцію нових знань усередині системи управління, систематичне здійснення організаційних, структурних, економічних і соціальних нововведень, пошук і впровадження нових схем і технологій управління, а за необхідності – проведення прогресивної трансформації, оновлення регіонального управління;

– принцип державно-приватного партнерства та співпраці, який виходить на передній план у нових умовах розвитку українських регіонів, коли спостерігається зв'язок господарських відносин з інституційними змінами, зокрема, зміцнення взаємодії державних органів, регіональних структур і суб'єктів бізнесу в формуванні сучасних напрямків і моделей розвитку регіонального співтовариства;

– принцип узгодженості всіх елементів системи регіонального управління, який полягає в постановці обґрунтованих цілей і завдань діяльності, виборі належних методів управління і раціональному розподілі ресурсів;

– принцип раціоналізації структури регіонального управління, який полягає у формуванні ефективних і керованих організаційних структур управління, які б забезпечували досягнення поставлених цілей і завдань;

– принцип використання верифікованої і достовірної інформації, який передбачає створення ефективної системи циркуляції інформаційних потоків, що забезпечує одержання суб'єктом регіонального управління необхідної інформації про стан об'єкта управління.

Виходячи з викладеного, до базових принципів сучасного регіонального управління можна віднести такі: збалансоване поєднання централізації і децентралізації; наукова обґрунтованість; стратегічність; інноваційність; державно-приватне партнерство та співпраця; мобільність та адаптованість; субсидіарність; ресурсне забезпечення закріпленої компетенції; узгодженість всіх елементів системи регіонального управління; раціоналізація структури регіонального управління; використання верифікованої і достовірної інформації. Спираючись на зазначені принципи, регіональне управління має забезпечувати досягнення поставлених цілей і виконання відповідних завдань.

Варто зазначити, що принципи регіонального управління повинні залишатися незмінними. Змінюватися можуть тільки методи та інструменти управління, залежно від зовнішніх і внутрішніх умов розвитку регіону, наявних ресурсів, поставлених завдань і цілей.

Авторські опрацювання та узагальнення дають змогу стверджувати, що відповідно до головної мети – підвищення якості життя населення – регіональне управління покликане вирішувати цілу низку найважливіших завдань,

у рамках яких реалізується безліч різних за обсягом і змістом задач і заходів організаційного, економічного, фінансового, інвестиційного, інноваційного, правового, соціального, суспільно-політичного характеру [2]. Але, теорією і практикою регіонального управління поки не вироблені достатньо переконливі, результативні методологічні установки для повноцінного вирішення назрілих і виникаючих проблем соціально-економічного розвитку регіонів в умовах становлення демократичного суспільства. Формування сучасної системи регіонального управління дасть змогу кон-

кретному регіону України ефективно використовувати свій механізм управління, вписатися в глобальні процеси суспільного розвитку і забезпечити зростання якості життя населення

Список використаних джерел:

1. Гаврилов А. И. Региональная экономика и управление / А. И. Гаврилов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 239 с.
2. Ковальчук В. Г. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону : монографія / В. Г. Ковальчук. – Х. : Золоті сторінки, 2013. – 296 с.

I. В. КОЗЮРА

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

З метою оцінювання сучасного стану, виявлення проблемного поля та завдань інституційного розвитку місцевого самоврядування в Україні проведено у 2013 р. відповідне експертне соціологічне опитування, підґрунтям якого виступили попередні експертні опитування щодо проблем та пріоритетних напрямів реформування місцевого самоврядування в Україні 2004 р. та в 2007-2008 рр.

В якості експертів було залучено 282 особи – посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, державних службовців, наукових співробітників та викладачів, представників ЗМІ, політичних партій та неурядових організацій, які займаються питаннями регіонального й місцевого розвитку. Дослідження проведено переважно на базі міста Києва та Полтавської області, а також методом онлайн-опитування.

Так, щодо визначення найбільш актуальних напрямів трансформації системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні більше третини переконані, що дуже актуальні “врегулювання питань міжбюджетних відносин та розмежування повноважень державної регіональної влади і органів місцевого самоврядування”. Менше експертів вважає дуже актуальним “повернення повноцінного самоврядування

на районному та обласному рівнях з відповідними інститутами” (24,5 %) та “реорганізацію місцевих держадміністрацій в органи з контрольно-наглядовими функціями” (20,6 %). Найменш актуальним для опитаних (27 % різко негативних відповідей) залишалося “формування нового адміністративно-територіального устрою шляхом об’єднання територіальних громад”. Отже, можемо зробити такі висновки.

1. Результати проведеного експертного опитування вказують на недостатній рівень розвитку місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі, отже, реформування місцевого самоврядування в Україні сьогодні є одним з найактуальніших і невідкладних завдань.

2. Серед фахівців – теоретиків і практиків – втрачає популярність компромісне бачення суті та ролі місцевого самоврядування, або так звана громадсько-державницька парадигма місцевого самоврядування, що поєднує в собі державні і самоврядні засади й регулює їх взаємовідносини. Найбільш актуальною для України, як у теоретичному, так і в практичному плані, стає так звана громадська концепція місцевого самоврядування, в основі якої лежить ідея природних прав територіальної громади, “неза-

лежності місцевої влади, її орієнтованості передусім на інтереси місцевих жителів і вирішення місцевих справ". Такий вибір можна пояснити реагуванням муніципального експертного середовища на сучасні особливості інституційного розвитку місцевого самоврядування в Україні, а саме коливальний напрям інституційної трансформації місцевого самоврядування та збільшення ролі держави, контролю і регламентації діяльності органів місцевого самоврядування.

3. На підтвердження основних підходів і концептів сучасної інституційної теорії, в руслі концентрування європейської дослідницької традиції на динаміці та векторах центр-локальних відносин, встановлено, що інституційний розвиток місцевого самоврядування визначається переважно ресурсним середовищем, історично обумовлений та певною мірою залежить від таких чинників, як адаптивної спроможності інституційної системи, діяльності окремих суб'єктів, поєднання різноспрямованих інституційних змін, що призводить до невизначеності інституційного статусу місцевого самоврядування. Найбільш важливими для формування інституційного механізму розвитку місцевого самоврядування є створення спеціальних спеціалізованих і міжвідомчих органів та формування відповідної інфраструктури.

4. За умови низької ефективності інструментів та механізмів здійснення реформи більшість заходів з реформування системи територіальної організації влади, місцевого самоврядування не можуть бути реалізовані повною мірою у відповідності з досягненнями очікуваних результатів. Сучасний стан нормативно-правового та фінансового забезпечення реформування не відповідає його потребам. Дієвою силою державно-управлінських реформ виступає їх кадрове та фінансове забезпечення.

5. На порядку денному належне інституційне забезпечення розвитку місцевого самоврядування, впливовий інструмент трансформаційних змін – інститути управління реформою: інститут Президента України разом допоміжними і консультативними органами; органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади; Уряд України; Вер-

ховна Рада України; асоціації органів місцевого самоврядування.

6. Недосконалість правового механізму та відсутність чіткого фінансового механізму реалізації реформи; формальний, імітаційний характер реформ; відсутність стратегічного бачення розвитку країни; централізація, концентрація повноважень у міністерствах та відомствах на центральному рівні; корупція в органах державної влади, органах місцевого самоврядування перешкоджають успішному інституційному розвитку місцевого самоврядування в Україні.

7. Пріоритетними напрямами реформування місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі за результатами експертного опитування виявлено розмежування повноважень державної, регіональної влади і органів місцевого самоврядування та врегулювання питань міжбюджетних відносин; повернення повноцінного самоврядування на районному та обласному рівнях з відповідними інститутами; запровадження механізмів демократії участі на місцях. Реформування адміністративно-територіального устрою України, на думку експертів, у даних умовах не входить до числа першочергових завдань проведення адміністративної реформи. Отже, актуалізується питання зміни чинної моделі територіальної організації влади, приведення її у відповідність з європейськими засадами і світовими стандартами шляхом перерозподілу владних повноважень на користь місцевого самоврядування, в руслі здійснення системних суспільних реформ.

Список використаних джерел:

1. Інституційний розвиток місцевого самоврядування в Україні в умовах державно-управлінських реформ: монографія / кол. авт.: І. В. Козюра (кер.), Ю. Г. Іванченко, А. О. Краснейчук, О. М. Руденко, Л. Є. Шкляр та ін. – Лубни: Інтер Парк, 2013. – 180 с.

2. Козюра І. В. Сучасний стан та перспективи інституційного розвитку місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / І. В. Козюра // Державне управління: удосконалення та розвиток: Електронне наукове фахове видання. – 2013. – № 9. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua>

Т. А. КРАВЧЕНКО

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Трансформаційні процеси, що відбуваються в українському суспільстві в останні роки, актуалізують питання наукових досліджень сільських територій.

Якщо в працях українських науковців головна увага приділяється переважно теоретичним та прикладним дослідженням сільського населення та його розселення, аналізу компонентної та територіальної організації сільського господарства, агробізнесу, то на часі вивчення проблем розвитку місцевого самоврядування в сільській місцевості, комплексного розвитку та моделювання територіальної організації сільських територій. На порядок денний постали також питання визначення напрямків сталого розвитку сільських територій, що трактується як збалансований розвиток відповідно до природно-ресурсного, соціально-економічного, демографічного, соціокультурного, рекреаційного потенціалу території у такий спосіб, щоб не зашкодити здатності прийдешніх поколінь задовольняти свої потреби.

Починаючи з 1991 р., чисельність сільського населення зменшилася на 2,5 млн осіб, а кількість сільських населених пунктів на 348 одиниць. Разом із тим кількість сільських рад збільшилася на 1067 одиниць. З майже 12 тис. територіальних громад більш як половина має чисельність жителів менш як 3 тис. осіб, з них 4809 громад – менш як 1 тис. осіб, а 1129 громад – менш як 500 осіб, у більшості з яких не утворено, відповідно до законодавства, виконавчих органів місцевих рад, немає бюджетних установ, комунальних підприємств тощо. Органи місцевого самоврядування таких громад фактично не можуть здійснювати надані їм законом повноваження. Дотаційність 5419 місцевих бюджетів становить понад 70 %, 483 територіальні громади на 90 % утримуються за рахунок коштів державного бюджету. Суттєвого вдосконалення потребує також система територіальної організації влади з метою підвищення ефективності управління суспільним розвитком на відповідній території.

Без подолання негативних тенденцій в розвитку сільських територій, де проживає 31,9 % населення України, наша держава не зможе ефективно конкурувати з соціально-економічними системами інших розвинених країн, в яких рівні життя сільського та міського населення максимально зближені.

Напрями політики регіонального розвитку на основі пріоритетів сільських територій багатогранні, тісно переплітаються з іншими напрямками регіональної політики, вимагають для реалізації системного підходу.

На сьогодні політика розвитку сільських територій в Україні здійснюється в основному в рамках державної регіональної політики та державної аграрної політики. Тому необхідно виокремити сільські території як самодостатній об'єкт регулювання і вирішувати проблеми їх розвитку комплексно з прив'язкою до європейських принципів і стандартів.

В європейській практиці розвиток сільських територій діє в наступних моделях: 1) галузева модель розвитку (сільський розвиток через модернізоване сільське господарство, секторний розвиток); 2) перерозподільча (вирівнювальна) концепція розвитку (характерна для депресивних територій); 3) територіальний збалансований розвиток (передбачає підтримку не лише сільськогосподарського виробництва, а й інших напрямів та форм підприємницької діяльності).

Тому першочерговим кроком у формуванні сучасної державної політики розвитку сільських територій має стати визначення для кожного регіону України відповідних моделей розвитку. Також важливо розробити державними органами управління сучасні механізми для забезпечення модернізації економічних комплексів сільських територій. Для цього доцільно використати сукупність інституційних, організаційно-економічних, інформаційних, соціально-психологічних механізмів. Це все потребує вдосконалення стратегічного планування розвитку сільських населених пунктів, посилення ролі в цьому

процесі територіальних громад, формування ефективного інституційного механізму державної підтримки інноваційного розвитку, покращення доступу підприємств до інновацій та інвестицій.

Найбільш доцільними і перспективними стратегіями, що можуть бути реалізовані сільськими громадами в контексті регіонального розвитку через залучення недержавних інвестицій або державної допомоги (наприклад, в рамках Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування, державних грантів, цільових програм), є:

1) запровадження програм енергоефективності та розвитку відновлювальної енергетики, що дасть змогу сільським громадам економити на енергоносіях (приклад – проекти Асоціації “Енергоефективні міста України”);

2) розвиток органічного сільського господарства – адже “це не тільки додана вартість для фермера, але і хороша інвестиція для майбутніх поколінь”;

3) розвиток сільського зеленого туризму (приклад – програма екологічного маркування “Зелена садиба” в Україні);

4) створення дорадчих центрів з питань розвитку сільських територій;

5) модернізація та будівництво об’єктів житлово-комунального господарства (приклад – успішні проекти з покращення водопостачання в селах в рамках Швейцарсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO);

Переконані, що відродження сіл повинно розпочатись за ініціативи самих територіальних громад, які прийматимуть активну участь у вирішенні власних проблем. Саме забезпечення дієвого сільського самоврядування через інструменти соціальної мобілізації (залучення волонтерів, обмін досвідом, навчання молоді, створення центрів інформації тощо) сприятиме відродженню села і стане передумовою створення власної, а не запозиченої моделі розвитку сільських територій.

Умови життєдіяльності, інтереси і потреби конкретних сільських громад неможливо повністю врахувати при виробленні державної політики та підготовці програм щодо забезпе-

чення сталого розвитку сільських територій в цілому. Очевидно, що внаслідок регіональних диспропорцій та історичних особливостей розвитку можливості територіальних громад суттєво відрізняються, а проблеми сільрад столичного передмістя дещо інші, ніж, скажімо, малих сіл Запорізької області. Тому вбачаємо за доцільне, для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій, запропонувати наступне:

– активізувати роботу з імплементації європейського досвіду поступового відходу від фінансування регіональних проектів за рахунок коштів бюджетів всіх рівнів і переходу до ефективної мобілізації небюджетних коштів, активного залучення додаткових джерел фінансових ресурсів (у т.ч. інвестиції, залучені за рахунок муніципальних позик). Також слід застосовувати нові механізми фінансування, зокрема державно-приватного партнерства та можливостей Державного фонду регіонального розвитку;

– розробити та затвердити на місцевому рівні необхідну документацію для сприяння реалізації програм і проектів соціально-економічного розвитку сільських територій;

– пришвидшити затвердження Концепції розвитку сільських територій на період до 2025 року, яка забезпечить максимальний розвиток сільських територій усіх регіонів.

Список використаних джерел:

1. Булавка О. Г. Розвиток сільських територій / О. Г. Булавка, К. І. Якуба, В. С. Дієсперов, М. С. Александров // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 182 с.

2. Довідник соціальних стандартів, нормативів, вимог і обмежень (для використання при плануванні соціально-економічного розвитку сільських громад і територій) / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивка, О. Г. Булавка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 90 с.

3. Павлов О. І. Сільський розвиток в Україні: теорія, практика, політика, управління / О. І. Павлов. – Одеса : Астропринт, 2008. – С. 208.

**А. В. МЕЛЯКОВ, О. В. ПОСТУПНА,
О. В. СТЕПАНКО**

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК МЕХАНІЗМ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Обраний Україною шлях на європейську інтеграцію зумовлює необхідність інтенсивних змін в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Останніми роками відбуваються модернізаційні процеси як в освітній сфері в цілому, так і в галузі вищої освіти зокрема. Мета цих трансформацій – досягнення рівня найкращих світових освітніх стандартів. Вирішення цього важливого завдання неможливе без комплексного дослідження та законодавчого врегулювання діяльності цих органів. Зауважимо, що напрацювання законодавчої бази у галузі вищої освіти в суверенній Україні відбувалося поступово, кожний з етапів характеризується значною кількістю нормативних актів, суть яких зводиться до збереження досягнень минулого й одночасного приведення системи освіти у відповідність до нових соціально-економічних вимог і процесів державотворення, забезпечення умов перспективного розвитку галузі в процесі входження країни у систему міжнародної співпраці.

Досліджуючи зміст багатьох нормативних документів, значна частина вітчизняних науковців вказує на деякі їх недоліки: нечіткість у формулюванні завдань державної політики, а також на те, що багато положень цих документів і досі залишаються не виконаними. Так, С. Кириченко вважає, що в Україні не створено умов для участі громадськості в процесі вироблення та прийняття рішень щодо освіти, досі не вироблено процедур громадського контролю, звітності державних органів управління освітою, участі громадськості у прийнятті важливих рішень [1, с. 87]. Крім того, не відбулося децентралізації управління освітою, держава не повністю виконує свої фінансові зобов'язання щодо освітньої сфери, державні стандарти освіти поки що не є гнучкими та не враховують регіональних особливостей, приватний сектор розвивається повільно і не створює альтернативи й конкуренції державним закладам тощо [6, с. 67].

Слід зазначити, що на початку третього тисячоліття реформа національної освітньої сфери спрямовувалися на її подальшу модернізацію, що знайшло відображення в Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), відповідно до якої, метою державної політики щодо розвитку освіти є “створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя...” [3, с. 64]. У результаті реалізації положень Доктрини українська освіта має стати конкурентоспроможною в європейському і світовому освітньому просторі, а людина – захищеною, мобільною на ринку праці і в контексті особистісного духовно-світоглядного вибору.

У ст. 4 Закону України “Про освіту” зазначено, що держава визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства [7, с. 5]. Це підтверджує і Президент України В. Янукович: “Для мене... освітня галузь є пріоритетною, адже за великим рахунком освіта – це головна складова гуманітарної сфери. Вона навчає і виховує, творить людину і громадянина” [9].

Проте пріоритетність освіти ще залишається однією з найбільш значущих для людини та українського суспільства проблемою, як і нове ставлення суспільства до освіти. Саме державні органи влади породжують ситуацію, коли на практиці ігноруються принципи, проголошені на законодавчому рівні. Крім того, не спрацьовують проголошені принципи гуманізації й гуманітаризації в соціально-економічних умовах, що склалися в державі, оскільки вони ґрунтуються на можливості особистості, яка отримала знання та вміння, ефективно соціалізуватися. На жаль, в Україні склалася ситуація, коли законодавче забезпечення галузі вищої освіти не відповідає реаліям сьогодення і не враховує загальновідомого факту, що ефективність діяльності системи освіти є одним із ви-

значальних чинників соціально-економічного розвитку будь-якої держави [8, с. 1110].

Усі вищезазначені чинники, а також вирішення проблем трансформації освіти, зумовили необхідність прийняття нової Національної стратегії розвитку освіти на 2012 – 2021 роки [4], в якій наголошується, що зусилля органів управління освітою всіх рівнів, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави мають бути зосереджені на реалізації пріоритетних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, вирішенні перспективних завдань сталого розвитку, серед яких – розроблення нової, удосконалення чинної законодавчої та нормативно-правової бази. Для вирішення цього завдання в національній системі вищої освіти необхідно забезпечити, перш за все, завершення розроблення та прийняття Верховною Радою України Закону України “Про вищу освіту (нова редакція)” і постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій”.

Зауважимо, що сьогодні більшість політиків, державних службовців, науковців, працівників освіти та представників громадськості вважають, що цей документ мав би стати інструментом розв’язання освітніх проблем, які накопичилися в національній системі освіти, й дати освітянам відповіді на запитання, що їм робити завтра, через рік, в довгостроковій перспективі, як реагувати на повсякчасні виклики, що постають перед ними. Однак, на думку учених, документ ні за ступенем розуміння того, куди, як і за рахунок чого має рухатись українська освіта, ні за якістю підготовки, ні за жанром в жодній мірі не може вважатися проектом документу, що визначає стратегію розвитку національної системи освіти [1; 2; 5].

Підсумовуючи відзначимо, що вітчизняні законодавчі акти спрямовані на сприяння процесам демократизації взаємовідносин на всіх рівнях функціонування галузі вищої освіти. Також багато зроблено для модернізації нормативно-правової бази у галузі вищої освіти та створення програми послідовного зближення її з європейським освітнім і науковим простором. Про це свідчить наявність цілої низки нормативно-правових актів, але на сьогодні існують проблеми правового ме-

ханізму забезпечення якісного виконання модернізації вищої освіти, яке можна вирішити тільки за допомогою спілкування між представниками виконавчої гілки державної влади та різними соціальними суб’єктами, які представляють інтереси значних соціальних груп, принциповою функцією яких є взаємне повідомлення своїх позицій та рішень стосовно цілей, інструментів та стратегії втілення освітньої політики на будь-якому рівні.

Список використаних джерел:

1. *Кириченко С.* Шляхи формування правової держави і громадянського суспільства / С. Кириченко. – К., 1999. – 178 с.
2. *Лікарчук І.* Національна стратегія розвитку освіти: коли за туманом нічого не видно [Електронний ресурс] / І. Лікарчук. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/school_today/24135.
3. Національна доктрина розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Вища освіта. Нормативно-правові акти про організацію освіти у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації : у 2 кн. / [М. І. Панов, Ю. П. Битяк, Г. С. Гончарова та ін.] ; за ред. М. І. Панова. – Х. : Право, 2006. – С. 62–71.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – 37 с. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
5. *Полянський П.* Нова стратегія розвитку освіти – це блеф і акредитація ідеї модернізації [Електронний ресурс] / П. Полянський. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/news/24036>.
6. *Поступна О. В.* Механізми державного управління вищою освітою на регіональному рівні : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / О. В. Поступна. – Х., 2009. – 231 с.
7. Про освіту : Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-ХІІ // Освіта України. Збірник законів: довідковий вид; заред. С. О. Борисенка. – Х. : Бурун Книга, 2007. – С. 3–46.
8. *Шаповал Р. В.* Правове регулювання освіти в Україні / Р. В. Шаповал // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 1110–1115.
9. *Янукович В. Ф.* Для мене освітня галузь є пріоритетною [Електронний ресурс] / В. Ф. Янукович. – Режим доступу : <http://www.osvita.ua>

К. І. МЕЛЬНИКОВА

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Суспільно-політичні трансформації, що відбуваються в Україні, потребують реформування чинної системи державного управління та переорієнтування управлінської діяльності органів влади на відхід від усталених стереотипів діяльності.

Визначальним критерієм оцінки діяльності органів влади стає задоволення потреб громадян в отриманні якісних публічних послуг.

Практика свідчить про те, що підвищення якості надання публічних послуг кардинально змінює уявлення громадськості про державну службу, підвищує довіру населення України до органів влади та зменшує соціальну напруженість в суспільстві.

Отже, якісні публічні послуги і досконалі механізми їх надання є головною умовою підвищення довіри громадян до органів влади, стабілізації і підвищення якості життя усіх верств населення. Саме тому в усьому світі влада все більш зосереджує увагу на сприянні соціального та економічного розвитку через надання якісних публічних послуг населенню. Що ж стосується України, то ефективність надання послуг громадянам на місцях, саме там, де населення є у безпосередньому контакті з державним апаратом та з органами місцевого самоврядування, все ще залишається низькою. Бюрократична тяганина та грубість, великі черги вже стали звичним явищем у деяких установах та організаціях. Як наслідок, падає довіра до державних службовців та працівників органів місцевого самоврядування з боку громадськості, що в свою чергу підриває авторитет державної влади взагалі.

Проведені дослідження дозволили визначити ряд проблем в сфері надання публічних послуг з боку державних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а саме:

– у низці випадків має місце суперечливе правове регулювання, що призводить до затягування строків вирішення окремих питань;

– у деяких органах державної виконавчої влади та місцевого самоврядування відсутня інформація про види та порядок отримання тих чи інших публічних послуг;

– строки, які встановлюються для надання окремих видів послуг, є необґрунтовано тривалими, а в деяких випадках взагалі порушуються;

– у більшості владних установ встановлені обмеження щодо днів та годин прийому громадян;

– не завжди враховується зручність отримання публічних послуг громадянами з точки зору розташування державних установ, розміру приміщень та ін.;

– мають місце випадки, коли державні службовці вимагають від громадян документи, які не передбачені законодавством;

– деякі державні установи примушують громадян, які звернулися за тими чи іншими послугами, до отримання супутніх платних послуг;

– у деяких випадках у наданні публічних послуг на місцевому рівні є обмеження через брак фінансових ресурсів для їх отримання, через відсутність соціальної інфраструктури та ін.;

– існуюча система надання публічних послуг не завжди чітко розмежує відповідальність за надання неякісних послуг населенню між різними рівнями публічної влади, не забезпечує своєчасне надання послуг, їх відкритість, прозорість та ін.

Така ситуація зумовлює необхідність вдосконалення механізмів надання публічних послуг населенню, суттєвого підвищення їх якості.

Останнім часом в Україні були прийняті законодавчі акти, спрямовані на підвищення ефективності надання публічних послуг [1–5].

Суттєві заходи щодо підвищення якості і доступності надання публічних послуг передбачені також Програмою економічних реформ на 2010 – 2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”, що була розроблена Комітетом з економічних реформ при Президентіві України. Зокрема, цієї Програмою передбачені заходи щодо поліпшення адміністрування пенсійної системи, надання соціальної підтримки мало-забезпеченим верствам населення, підвищення якості у сфері надання житлово-комунальних послуг та ін.

На нашу думку, подальше підвищення якості публічних послуг, що надаються з боку органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, можливе шляхом впровадження таких заходів, як:

- встановлення чітко визначеної номенклатури публічних послуг, які дійсно є важливими для споживачів;

- удосконалення нормативно-правової бази у сфері надання публічних послуг;

- у системі органів виконавчої влади – розмежування тих із них, які займаються виробленням політики, і тих, що займаються поточним адмініструванням, а серед останніх виділити ті органи, які надають публічні послуги;

- децентралізація надання публічних послуг з метою максимального їх наближення до споживачів;

- регламентування процедури надання публічних послуг;

- створення для суб'єктів надання публічних послуг таких же умов, що мають місце в приватному секторі економіки;

- продовження роботи з розробки стандартів надання публічних послуг з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- встановлення більш широких меж часу для прийому громадян в органах влади;

- розробка чіткого переліку публічних послуг, в якому слід зазначити їх платність або безоплатність;

- забезпечення доступу споживачів публічних послуг до інформації щодо їх наявності та умов надання;

- періодичне проведення соціологічних досліджень щодо визначення потреб споживачів та рівня їх задоволеності наданими послугами з боку органів влади;

- забезпечення споживачів публічних послуг правом вибору способу їх отримання;

- запровадження механізму реагування органів влади на скарги споживачів публічних послуг;

- створення центрів з надання публічних послуг у кожному регіоні;

- доведення системи надання публічних послуг населенню до рівня міжнародних стандартів;

- упровадження в життя системи управління якістю відповідно до стандарту ДСТУ ISO серії 9001-2001 в органах виконавчої влади та ін.

Усі ці заходи сприятимуть упровадженню нових принципів публічного управління в діяльність органів влади, підвищенню ефективності їхнього функціонування та якості і доступності послуг, що надаються населенню з їх боку.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про адміністративні послуги” від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

2. Закон України “Про державну службу” від 16 грудня 1993 р. № 3723-XII. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

3. Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

4. Закон України “Про житлово-комунальні послуги” від 24 червня 2004 р. № 1875-IV. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

5. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Програми запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади” від 11 травня 2006 р. № 614. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>

Ю. В. НЕСТЕРЯК

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації та розвитку інформаційного суспільства ефективна інформаційна політика держави насамперед покликана сприяти захистові від внутрішніх та зовніш-

ніх загроз усіх середовищ національного інформаційного простору. Для України, на думку проф. О. Гриценка, перш за все проблема полягає в тому, що цей простір немає чітко ви-

значених і юридично закріплених кордонів, а тому порушення його суверенітету формально не можуть розглядатися як втручання у внутрішні справи згідно з чинним міжнародним законодавством [1, ст. 361]. Наслідком цього і є зростання актуальності проблем інформаційної безпеки як здатність держави, суспільства та окремої особистості забезпечити усталеність свого розвитку і можливість протистояти негативним інформаційним впливам на індивідуальну і суспільну свідомість.

При цьому можна виділити такі загальні принципи інформаційної безпеки: 1) принцип законності і правового врегулювання інформаційної безпеки (сьогодні ЗМІ у більшості випадків не несуть практично ніякої відповідальності за помилкову інформацію, спрямовану не проти конкретної особи, а на масову аудиторію); 2) принцип узгодженості інтересів особистості, суспільства і держави (з одного боку, окрема особа зацікавлена в конфіденційності інформації про приватне життя тощо, а з іншого – суспільство зацікавлене в інформації про антисоціальну поведінку, приховані прибутки тощо); 3) принцип інтеграції з міжнародними системами безпеки; 4) принцип економічної ефективності, згідно з яким результативність засобів інформаційної безпеки повинна перевищувати витрати на них.

Законодавчо в Україні поняття “інформаційна безпека” визначене Законом України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” – як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [3].

Існує достатньо багато авторських визначень терміну “інформаційна безпека”. Зважаючи на сучасні реалії та розвиток інформаційних технологій, на нашу думку, доцільно розширити поняття інформаційної безпеки як комплексу системних превентивних заходів із надання гарантій захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільству й дер-

жаві від негативних інформаційних впливів в економіці, внутрішній і зовнішній політиці, в науково-технологічній, соціокультурній і оборонній сферах, системі державного управління; самостійного й незалежного розвитку всіх елементів національного інформаційного простору та забезпечення інформаційного суверенітету країни; захисту від маніпулювання інформацією і дезінформації та впливів на свідомість, підсвідомість і психіку як індивіда, так і суспільства в цілому; спроможність держави нейтралізувати чи послабити дію внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз.

Дослідники визначають три рівня забезпечення інформаційної безпеки. На рівні особи – формування критичного раціонального мислення на основі принципів свободи вибору; на суспільному рівні – формування якісного інформаційного простору, плюралізм, багатоканальність отримання інформації, незалежні, потужні ЗМІ, що належать вітчизняним власникам; на державному рівні – інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності державних органів, інформаційне забезпечення внутрішньої і зовнішньої політики на міждержавному рівні, система захисту інформації з обмеженим доступом, протидія правопорушенням в інформаційній сфері, комп’ютерним злочинам. При цьому, на переконання українських науковців А. Чічановського та О. Старіша, стан захищеності національних інформаційних ресурсів визначається саме сукупністю збалансованих інтересів особистості, суспільства і держави [2, с. 352].

Якщо інтереси особи полягають у реалізації конституційного права доступу до інформаційних ресурсів та їх використання для фізичного, духовного й інтелектуального розвитку, захисту персональних даних, то інтереси суспільства полягають у забезпеченні інтересів особи, зміцненні демократії, досягненні суспільної злагоди і духовному становленні суспільства як єдиної нації. В інтересах ж правової держави – створити умови для гармонійного розвитку національної інформаційної інфраструктури та для реалізації громадянами своїх конституційних прав доступу та використання інформаційних ресурсів з метою забезпечення соціально-політичної й економічної стабільності, законності і правопорядку, суверенітету і територіальної цілісності держави.

Саме тому розвиток України як суверенної, демократичної, правової та економічно стабільної держави можливий тільки за умови забезпечення належного рівня її інформаційної безпеки. Прийнята у липні 2009 року “Доктрина інформаційної безпеки” України мала надати нового стратегічного імпульсу в діяльності органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у забезпеченні інформаційної безпеки, формуванні і реалізації державної інформаційної політики в Україні. Однак чимало вітчизняних дослідників та експертів критично оцінюють цей документ. Характерною ознакою Доктрини, на переконання головного консультанта Інституту законодавства Верховної Ради України О. Олійника, є відсутність в жодному із її розділів оцінки поточного стану інформаційної безпеки нашої країни, що не дає можливості визначитися щодо позитивних здобутків та невирішених проблем у цій важливій сфері забезпечення національної безпеки [4]. Тобто з якого реального стану інформаційної безпеки доцільно починати відлік вдосконалення правового, організаційного, науково-методичного, матеріально-технічного забезпечення державної політики у цій сфері діяльності.

Аналіз стратегічних документів в інформаційній сфері виявляє наявне принципове нерозуміння того, що керівні документи державної політики у сфері інформаційної безпеки мають спиратися на науково-методичні основи, що відповідають сучасній геополітичній ситуації та умовам політичного і соціально-

економічного розвитку української держави. Відсутня цілісна інформаційна політика держави у сфері формування національного інформаційного простору, розвитку системи засобів масової комунікації, розвитку міжнародного інформаційного обміну та інтеграції інформаційного простору України у світовий інформаційний простір. Тож розробникам доктринальних засад державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки, на наше переконання, варто використовувати науково-методичні напрацювання вітчизняних науковців, дослідників та експертів.

Список використаних джерел:

1. *Гриценко О. М.* Українські ЗМІ в контексті глобальних процесів / Україна на шляху до Європи / О. М. Гриценко ; упоряд. : В. І. Шкляр, А. В. Юричко. – К. : Етнос, 2006. – С. 265–379.
2. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем : підручник / А. А. Чічановський, О. Г. Старіш. – К. : Грамота, 2010. – 568 с.
3. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
4. *Олійник О. В.* Доктрина інформаційної безпеки України: здобутки і проблеми (управлінський аспект) [Електронний ресурс] / О. В. Олійник. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzizvr/2010_2/p2_17.html.

П. О. РЕДІН

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗНО ПРИ АТЕСТАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У ГАЛУЗІ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ

Не секрет, що одним із достатньо болючих питань на сьогодні в Україні є питання освіченості кадрів державної служби, зокрема й у сфері мовної культури. Усвідомлення цього факту спонукає до пошуків подолання негативних проявів і утвердження таких механізмів добру кадрів в орган державної влади, фаховість і висока мовна культура яких не викликали б сумнівів і слугували б еталоном для пересічних громадян. Важливість пошуку таких механізмів особливо загострюється у зв'язку з тим,

що вітчизняне мовне законодавство передбачає для державних службовців обов'язок володіти державною мовою й певними мовами національних меншин на достатньо високому рівні, хоча й не визначеному чітко й однозначно (що само по собі є також проблемою, яка унеможливує на етапі прийняття особи на роботу в лави держслужбовців визначення рівня володіння мовою конкретно особою по відношенню до певного державою встановленого освітнього стандарту знання мови).

Як свідчить аналіз мовного законодавства, одним із поширених правових понять, що торкаються проблеми регулювання мовного питання у сфері державної влади, є поняття “володіння мовою в обсягах, достатніх для виконання службових обов’язків”. Зокрема в нещодавно прийнятому Законі України “Про засади державної мовної політики” в розділі XI “Перехідні положення” це поняття застосовується в пп. 12 та 13, у яких ідеться про мову місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. У п. 12 говориться: “На посади в місцеві державні адміністрації призначаються громадяни України, які мають відповідну освіту і професійну підготовку, володіють державною мовою, регіональними мовами або мовами меншин в обсягах, достатніх для виконання службових обов’язків відповідно до вимог ст. 11 Закону України ”Про засади державної мовної політики“, а в п. 13 указується: ”На посаду можуть бути призначені особи, які мають відповідну освіту і професійну підготовку, володіють державною мовою та регіональними мовами в обсягах, достатніх для виконання службових обов’язків відповідно до вимог ст. 11 Закону України “Про засади державної мовної політики” [1].

Формула “володіння мовою в обсягах, достатніх для виконання службових обов’язків”, стала на сьогодні настільки буденною й звичною, що у свідомості пересічного громадянина існує впевненість у тому, що цей обсяг десь кимось уже чітко визначений, а всі державні службовці й посадові особи місцевого самоврядування зонайкраще володіють цим “обсягом”. Насправді, така впевненість ґрунтується значною мірою на буденному, а не термінологічному розумінні: аналіз чинної вітчизняної нормативної бази засвідчує, що конкретних правових норм, які б чітко визначали критерії й показники “достатнього обсягу знання мови” або які б відсилали до підзаконного нормативного акта, де було б це все чітко прописано, немає, а згадана вище правова формула є лише узуальним зворотом, що позначає бажаний рівень володіння мовою особами, які відповідно до характеру своєї діяльності повинні досягти цього рівня.

У такій ситуації актуальними є завдання вироблення чітких вимог, які б давали уяв-

лення про те, що означає формула “володіння мовою в обсягах, достатніх для виконання службових обов’язків”, який її правовий зміст, а також об’єктивних механізмів визначення відповідності мовної підготовленості державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування встановленим критеріям.

Видається, що одним із дійсно об’єктивних інструментів визначення мовної компетентності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а отже, відповідності їхніх знань, умінь, навичок нормативними вимогам, зафіксованим у законодавстві, може стати зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), апробація моніторингового й контрольно-оцінювального потенціалу якого ось уже триває кілька років в Україні й засвідчує, що це один із небагатьох реформаторських проектів у державі, який викликає довіру в громадян.

Упровадження процедур ЗНО для оцінювання рівнів мовно-культурної підготовленості державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з метою визначення відповідності цієї підготовленості встановленим законодавчо вимогам може стати одним із кроків на шляху повернення довіри громадян до держави, законодавства. У разі відсутності механізму об’єктивного й неупередженого оцінювання мовної підготовленості державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування й надалі існуватиме ситуація, коли законодавчо закріплена вимога до службовців про необхідність знання мови в достатніх для виконання службових обов’язків обсягах залишатиметься не реалізованою на практиці багатьма учасниками державноуправлінського процесу.

Варто зазначити, що впровадження процедури ЗНО для оцінювання мовної культури державних службовців має ґрунтуватися, з одного боку, на напрацюваннях Українського центру оцінювання якості освіти щодо створення тестів, їх розмноження, проведення тестування, обробки й оцінювання результатів, з другого, – на досвіді Міністерства охорони здоров’я, яке вже не перший рік проводить масове ЗНО студентів-медиків, з третього, – на досвіді зарубіжних країн, у яких зовнішнє оцінювання мовленнєвої компетентності осіб, які претендують на зайняття посади в органах державної влади, уже є звичним інструментом відбору кращих.

Цей досвід можна перейняти, наприклад, у наших недалеких сусідів і колишніх “братів” по радянській державі – Литви, Латвії або в більш віддалених країн, перед якими свого часу поставала проблема визначення рівня мовної грамотності державних управлінців, скажімо, у Франції. У такий спосіб вдасться нехворобливо імплементувати у вітчизняну систему щодо роботи з кадрами в державній службі потенційно корисний важіль, покликаний забезпечити добір якісних за своїми характеристиками майбутніх представників органів державної влади.

Для поступового введення системи ЗНО культури мовлення державних службовців уже на сьогодні мають розпочинатися роботи з підготовки в межах Національного агентства України з питань державної служби й НАДУ при

Президентів України фахівців із організації й проведення процедур ЗНО, створення специфікацій тестів, бази даних тестових завдань тощо. Паралельно повинна здійснюватися розробка стандарту рівнів володіння мовою державними службовцями й посадовими особами місцевого самоврядування, посібників щодо мовної підготовки публічних управлінців, інформаційно-довідкових джерел, здатних забезпечити поліпшення культури мовлення осіб, які претендують на посади в органах влади тощо.

Список використаних джерел:

1. Про засади державної мовної політики : Закон України 03.07.2012 р. № 5029-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5029-17/page>.

К. М. РОМАНЕНКО

ЩОДО МАРКЕТИНГОВОЇ ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У процесі розширення соціальних функцій маркетингу як складової соціального управління, що стало реальністю нашого часу, сформувався передумови його використання в державному управлінні. Це зростання регулюючої ролі держави в умовах глобалізації і відповідно посилення ролі цілеспрямованого моделювання людством тенденцій розвитку постіндустріальної цивілізації. Держава стає активним учасником регулювання ринкових відносин з застосуванням маркетингових технологій, оскільки сама стає маркетинговим суб'єктом.

Загалом слід констатувати, що соціально-економічні процеси в суспільстві сьогодні досить складні й суперечливі. Рішення, які ухвалюються державними органами без об'єктивної й достовірної інформації, широкого обговорення й консультацій у суспільстві, часто викликають значний резонанс і невдоволення окремих соціальних груп. Про це нам постійно нагадують події на різноманітних ринках, передусім пов'язані з ціновими перекручуваннями та дисбалансами попиту і пропозиції. Тому підвищити ефективність державного керування без активного використання маркетингу досить проблематично, а складність ринкових процесів і активне

втручання в них держави вимагають сьогодні виділення в системі маркетингу такого його різновиду як державний маркетинг [4, с. 70].

Держава як суб'єкт маркетингу поруч із продавцями й споживачами виконує на ринку специфічну роль. Не задовольняючи безпосередньо потреби споживачів, вона повинна регулювати цей процес і сприяти ефективному досягненню компромісу інтересів з мінімальними витратами для суспільства. Це обумовлене необхідністю розглядати економічні й соціальні процеси в єдності й взаємодії. При цьому держава на відміну від окремого підприємства зацікавлена в ефективному функціонуванні економіки в цілому. З іншого боку, державу можна розглядати з позиції надання громадянам важливих соціальних послуг (безпека, охорона навколишнього середовища й т.п.). Тобто вона представляє специфічне підприємство, яке надає населенню широкий набір послуг.

Необхідність залучення маркетингу до державного управління, таким чином, обумовлена передусім тим, що сучасна держава системно контролює розвиток виробництва, а останнє є складним комплексом в системі ринкових відносин, які пов'язані між собою процесами обміну. Маркетинг означає управління ринком з

метою здійснення обміну для задоволення потреб і запитів людини, і таким чином дозволяє державі здійснювати управління ринковими відносинами у напрямі їх подальшої соціоцентричної і гуманоцентричної трансформації.

Ці ж чинники діють і в Україні в процесі її ринкової та демократичної трансформації. Формування ринкової економіки та демократичного контролю з боку громадянського суспільства по відношенню до держави створює необхідність для органів державного управління застосовувати маркетингові технології в своїй діяльності. Останні дають можливість системі державного управління чітко орієнтуватися на потреби суспільства, ринкової економіки та окремих соціальних суб'єктів і використовувати систему ринкових відносин для реалізації загальнодержавних цілей.

Слід підкреслити багатоплановість використання маркетингу в державному управлінні. Мова йде і про глибоку перебудову принципів державного управління на базі маркетингової методології регулювання, і про державне управління як системоутворюючий чинник формування маркетингових управлінських відносин, і про безпосередню участь органів державного управління у цій системі відносин як повноправного маркетингового суб'єкта.

Правда, держава бере участь у маркетингу не тільки безпосередньо, але і опосередковано: у вигляді регламентування умов ринкової діяльності. Загалом можна констатувати, що застосування маркетингу в державному управлінні детермінується глобальними тенденціями трансформації ринкових відносин, а для України актуалізується ще й необхідністю адаптувати систему державного управління до потреб соціальної модернізації українського суспільства.

Вважаємо, що застосування маркетингового інструментарію обумовлене, насамперед, ринковою трансформацією суспільства, яка принципово змінює його середовище й у якому суб'єкти ринкової економіки не можуть регулюватися переважно адміністративними методами. В цих умовах органи державного управління, задовольняючи потреби населення і маючи часто обмежені ресурси, отримують можливість використання маркетингових технологій, що дозволяє, по-перше, підвищити результативність державних програм і послуг, по-друге, створює наукову основу для визначення стратегії й тактики управління відповід-

но до потреб населення, по-третє, оптимізує весь управлінський цикл – від визначення цілей і завдань політичними лідерами до оцінки їхніх виборчих програм з погляду споживачів, по-четверте, забезпечує масову підтримку владним структурам, ріст довіри до їхньої політики й активну участь населення в державних програмах, по-п'яте, у державних службовців формується стереотип мислення, орієнтований на потреби громадян.

У контексті соціально-ринкових трансформацій перед державою, яка розуміється як “держава розвитку”, що виконує функції забезпечення духовного й фізичного здоров'я населення, розвитку освіти, захисту родини, материнства й дитинства, виховання підростаючого покоління, стимулювання розвитку виробництва, науки й національної культури, підвищення якості життя й росту добробуту населення постають нові завдання. Мова, по суті, йде про новий підхід у системі державного управління, здатний реформувати бюрократичні структури, перетворивши їх у відкриті організації, що чутливо реагують на насущні суспільні потреби й інтереси. У цьому контексті державний маркетинг може бути інтерпретований також як один з механізмів реформування вітчизняного державного управління.

Таким чином, важливою передумовою застосування маркетингу в державному управлінні є розуміння його соціальної сутності в контексті концепції розширення соціальних функцій маркетингу. Це стосується передусім ціннісно-соціальних категорій, а не просто матеріальних обмінів. У розширено-соціальній інтерпретації маркетингові відносини фактично набувають узагальнено-соціального ціннісного обміну і стають набагато складнішими, ніж навіть загально-ринкові процеси обміну. Застосування маркетингової парадигми дозволяє соціальним суб'єктам досягати найбільш широкого визначення характеру своєї діяльності, в тому числі для державного управління – це не просто реалізація державної програми, а забезпечення якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Агарков О. А. Концепція соціально-державного маркетингу / О. А. Агарков // Грані : наук.-теорет. і громад.-політ. альманах. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. нац. ун-т, Центр соц.-політ. досліджень, 2009. – № 2. – С. 70–74.

В. А. САПРЫКА

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ В ПРОЦЕССЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ИНТЕГРАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ РОССИЙСКО-УКРАИНСКОГО ПРИГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Дискуссия о возможностях использования потенциала российско-украинского сотрудничества в научном сообществе затрагивает различные отрасли знаний, таких как экономика, геополитика, география, регионология, международные отношения и социология [1–4]. Исследователь Моравчик отмечает, что Европейский Союз в первую очередь воспринимает приграничное сотрудничество, как способ преодоления традиционного протекционизма европейских государств [5]. В тоже время понимание идеи приграничного сотрудничества в Европейском Союзе в качестве исключительно экономического инструмента было бы ошибкой. Европейская политика соседства добавляет геополитический контекст в структуру приграничья и как следствие использования интеграционных моделей приграничного сотрудничества, а именно еврорегионов. Одной из приоритетных задач развития еврорегионов ЕС является участие гражданского общества в процессах приграничного сотрудничества. В то же время развитие процессов приграничного сотрудничества на территории российско-украинского приграничья, часто воспринимается как ограничение барьерного действия новых государственных границ и реинтеграция. В прошлом, соседние области, примером служит Белгородская и Харьковская области, имели тесные производственные, торговые и социальные связи и их хозяйство развивалось как часть единого экономического пространства. Использование интеграционных моделей приграничного сотрудничества является попыткой сокращения разрыва между хозяйственными связями и ограничениями в контактах соседних районов, а также возможность преодоления сложностей с пересечением границы для населения.

Стремление понять и интерпретировать сущность интеграционных процессов дает возможность утверждать, что приграничное сотрудничество и региональная интеграция могут стать основой для разработки и реализации конструктивных проектов для России и Украины. На границе Российской Федерации

и Украины созданы и функционируют четыре еврорегиона – еврорегионы “Днепр” и “Слобожанщина” (2003 г.), еврорегион “Ярославна” (2007 г.), еврорегион “Донбасс” (2010 г.). Однако применение европейских форм и моделей приграничного межрегионального сотрудничества нуждается в существенной проработке и переосмыслении. В процессе внедрения интеграционных моделей российско-украинского приграничного сотрудничества противоречивым является не только и столько нормативно-правовое закрепление сотрудничества приграничных территорий, но само понимание необходимости реализации приграничного взаимодействия. В настоящее время между российскими и украинскими регионами действует порядка 300 соглашений, которые реализуют всего 26 приграничных и трансграничных проектов, возрастающие противоречия между правительствами Российской Федерации и Украины в геополитической сфере негативно влияют не только на действующие проекты, но и превращают модели приграничного сотрудничества в декларативные практики [6].

С одной стороны, граница стала реальным барьером для населения, бизнес-структур, мешая полноценному развитию регионов. С другой – проекты и программы приграничного сотрудничества фактически не дают преимуществ для развития приграничных территорий, являясь декларативными и имитационными. Наблюдается недостаток применения методов публичной дипломатии и социальных технологий в процессе внедрения моделей приграничного сотрудничества России и Украины.

В тоже время можно отметить, возможности в области публичной дипломатии в процессах российско-украинского приграничного сотрудничества достаточно велики. В отличие от межгосударственных и региональных проектов и программ, практика “малых” проектов и общественного сотрудничества достаточно эффективна в приграничном сотрудничестве. Процессы общественного взаимодействия сосредоточены в сфере общественно-культурного

и научного направления и в целом не зависят от официальной позиции органов власти. Экспертный опрос (N = 30, еврорегион “Слобожанщина”, 201 г.), позволил отметить меры и возможности, способствующие активизации процессов приграничного и межрегионального взаимодействия, а именно:

- создание ассоциаций российско-украинских общественных организаций; проведение форумов, школ и т.д.

- финансово-организационная поддержка общественных организаций;

- развивать региональные общественные организации;

- развивать культурные и духовные связи двух народов;

- активизировать работу молодежных организаций;

- внедрение совместных проектов с государственной поддержкой;

- содействие данными организациями в проведении мероприятий, в том числе финансовая, правовая поддержка, реклама в СМИ с целью привлечения большого количества людей;

- субсидированное финансирование общественных инициатив;

- равноправное партнерство;

- внедрение финансовых инструмента, поддержание совместных проектов, интегрированных НПО;

- проведение культурных мероприятий и использование социальной рекламы;

- информационная поддержка, широкий доступ к СМИ, обеспечение финансирования, содействие политическим партиям.

Таким образом, большинство отмеченных экспертами мер и возможностей для активизации процессов приграничного и межрегио-

нального взаимодействия опираются в той или иной степени на методы публичной дипломатии и социальных технологий. Стоит отметить, что процессы трансформации интеграционных моделей российско-украинского приграничного сотрудничества напрямую зависят от использования контактной функции границы, а также возможностей местного сообщества преодолевать появляющиеся барьеры.

Список использованной литературы:

1. *Немець К. А.* Прикордонні соціогеосистеми: тенденції та особливості розвитку: монографія / К. А. Немиць, Г. О. Кулешова, Л. М. Немиць. – Х., 2012. – 246 с.

2. *Черномаз П. А.* Еврорегион “Слобожанщина” и перспективы украинско-российского трансграничного сотрудничества [Электронный ресурс] / П. А. Черномаз. – Режим доступа: <http://euroregion.ru/files/Chernomaz/cher.pdf>.

3. *Промский Н. И.* Интеграционные процессы в СНГ в среднесрочной и долгосрочной перспективе / Н. И. Промский // Вестник Российского государственного гуманитарного университета. – 2010. – № 6. – С. 215–223.

4. *Чекалина Т. Н.* Развитие и пространственная дифференциация трансграничного сотрудничества в Балтийском регионе: автореф. дис. ... канд. географ. наук / Т. Н. Чекалина. – Краснодар, 2007. – 21 с.

5. *Moravcsik A.* Is there a Democratic Deficit in World Politics / A. Moravcsik // Conference at Princeton University. – April 5-th 2007.

6. Заседание Комитета по вопросам экономического сотрудничества Российско-Украинской межгосударственной комиссии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://premier.gov.ru/news/7425>.

Н. Ф. СЕЛЮТИНА

ВЗАЄМОДІЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА НАСЕЛЕННЯ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД

У сучасному українському суспільстві спостерігається процес взаємодії традиційної, національної та сучасної культури як результат суспільно-економічних та політичних перетворень, модернізації суспільства, змін у

системі державного управління та місцевого самоврядування.

Одним з перших сформулював суть соціокультурного підходу П. Сорокін. Він звертає увагу на те, що “структура соціокультурної

взаємодії ... має три аспекти, невіддільних один від одного: 1) особистість як суб'єкт взаємодії; 2) суспільство як сукупність взаємодіючих індивідів з його соціокультурними відносинами і процесами і 3) культура як сукупність значень, цінностей і норм, якими володіють взаємодіючі особи, і сукупність носіїв, які об'єктивують, соціалізують і розкривають ці значення. Жоден з членів цієї нероздільної тріади (особистість, суспільство і культура) не може існувати без двох інших" [4, с. 218].

Специфіка соціокультурної методології, за О. С. Ахієзером, полягає в тому, що предметом є не тільки культура, але й цілісна діяльність. Зміни насамперед у культурі, у відповідних культурних програмах міняють зміст діяльності [1, с. 29–36].

Невід'ємним компонентом соціокультурного явища, поряд з людиною, суспільством і культурою є взаємодія, яка реалізується через комунікацію. Ми вважаємо, що джерелом соціокультурного явища є *взаємодія*, і саме взаємодія може бути предметом дослідження у аналізі трансформаційних процесів сучасного українського суспільства через те, що категорія "взаємодія" є основою функціонування суспільства, яке розглядається як цілісна соціокультурна система. Розуміння і пояснення моделей розвитку країни має базуватися на врахуванні зміни характеру взаємодій між соціальними суб'єктами. Тому дослідження особливостей взаємодії влади та населення на теоретичних засадах соціокультурного підходу надасть можливість більш чітко зрозуміти трансформаційні процеси, що відбуваються у державному управлінні та місцевому самоврядуванні в Україні.

У державному управлінні/місцевому самоврядуванні суб'єктом управлінської дії є держаний службовець/посадова особа місцевого самоврядування або відповідний орган місцевої влади. Якщо відносини між владою та населенням розглядати як партнерські, то вони набувають характеру суб'єкт-суб'єктних відносин і суб'єктом виступають як представники влади (особа, яка займає певну посаду в органах державної влади чи в органах місцевого самоврядування або сам цей орган), так і представники населення (окремі громадяни, їх об'єднання, організації). Наявність суб'єкт-суб'єктних відносин у взаємодії влади та населення є необхідною умовою функціонуван-

ня демократичної держави та громадянського суспільства, побудова яких оголошена й поступово реалізується в Україні.

Структурно-функціональну схему взаємобміну складає парадигма засобів взаємобміну між підсистемами суспільства Т. Парсонса [3, с. 229] та схема засобів взаємобміну між соцієтально-функціональними структурами М. І. Лапіна [2, с. 10]. Вона складається з чотирьох елементів: 1) управління та контроль; 2) соціальний статус, соціальна роль; 3) ресурсний потенціал; 4) культура, духовність.

Кожен з елементів є унікальною самодостатньою системою і одночасно тісно взаємопов'язаною з іншими, впливає на них та здійснює безперервний взаємобмін засобами, який не має початку й кінця. Серед елементів і засобів взаємобміну даної схеми відсутні початкові чи домінуючі, це може бути лише ситуативно на певний відрізок часу у певних умовах.

Система управління та контролю впливає на культуру та духовність шляхом розробки та реалізації ідеології. Культура під впливом ідеології та на основі традицій формує цінності, на основі яких впорядковується ресурсний потенціал, тобто вибудовується ієрархія ресурсів. Враховуючи пріоритетність ресурсів (знання, навички, вміння, матеріальні кошти), утворюється піраміда соціальних статусів та соціальних ролей, які формулюють електоральні вимоги до тих, кому потім делегують соціальну функцію управління та контролю і які будуть формувати ідеологію.

У складі системи культури та духовності відбувається становлення ціннісних настанов, які є визначальними в напрацюванні типів управління та контролю, на основі яких виробляються управлінські впливи системою управління та контролю на систему соціальних статусів і соціальних ролей. Вона, в свою чергу, визначає межі можливостей соціальних дій та норми користування ресурсами. Ресурсний потенціал надає системі культури та духовності матеріальні кошти і створює умови для її формування та розвитку. На цій базі знову починають вироблятися ціннісні настанови.

Слід відмітити, що крім вищезазначених безперервних кіл взаємобміну існують ще декілька напрямів. Система управління має владу розподіляти цінні для даного суспільства ре-

сурси, а система ресурсного потенціалу надає управлінню необхідні матеріальні кошти та інформацію. Система культури утворює ціннісні шаблони, у межах яких формується ієрархія соціальних статусів та визначаються соціальні ролі, а система соціальних ролей і статусів забезпечує престижність та статусність.

Якщо розглядати систему державного управління та місцевого самоврядування будь-якої країни крізь призму соціокультурного підходу, то можна констатувати той факт, що їх специфіка, особливості, від'ємні характеристики своїм корінням лежать у культурі даного суспільства. При такому підході культура розглядається як загальна основа для відтворення чи зміни будь-якого суспільства та системи державного управління й місцевого самоврядування.

Таким чином, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства для дослідження системи державного управління й системи місцевого самоврядування, особливо у напрямку взаємодії влади та населення, цілком доцільно використовувати методологію соціокультурного підходу. Соціальний й культурний аналіз управ-

лінських процесів надає можливість більш ґрунтовного дослідження взаємодії влади та населення з урахуванням латентних основ та причин поведінки суб'єктів даної соціальної взаємодії, яка обумовлюється соціально-психологічними структурами самоідентифікації особистості, цінностями, нормами, статусами, ролями, потребами, інтересами, стимулами та мотивами суб'єктів взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Ахизер А. С. Философские основы социокультурной теории и методологии / А. С. Ахизер // Вопросы философии. – 2000. – № 9. – С. 29–45.
2. Лапин Н. И. Социокультурный подход и социетально-функциональные структуры / Николай Иванович Лапин // Социологические исследования. – 2000. – № 7. – С. 3–12.
3. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс. – М., 1997. – 547 с.
4. Сорокин П. А. Человек, цивилизация, общество / А. П. Сорокин ; [общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Союмонов ; пер. с англ. С. А. Сидоренко]. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.

С. В. СТЕПАНЕНКО

СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Такий прогрес майже завжди забезпечувався за рахунок нещадної експлуатації та збіднення навколишнього середовища, експансії “закону джунглів” – хто сильніший, той і виживе. По, суті такі нероздільні сфери як економіка доквілля та суспільні інститути функціонували ізольовано одна від одної. Почала руйнуватись сама природна основа існування та внутрішнього світу людини. Суспільство такого типу фактично жило за рахунок майбутніх поколінь. Як наслідок – на початку XXI ст. світ зіштовхнувся з глобальними екологічними проблемами, голодом та збідненням більшості населення Землі, деградацією моралі, наростанням регіональних та міжетнічних конфліктів, тероризмом.

Економічний підхід у подоланні цих викликів полягає в оптимальному використанні

обмежених ресурсів та застосування природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій для створення потоку сукупного доходу, який би забезпечував принаймні збереження (не зменшення) сукупного капіталу (фізичного природного або людського), з використанням якого цей сукупний дохід створюється. Водночас перехід до інформаційного суспільства призводить до зміни структури сукупного капіталу на користь людського, збільшуючи нематеріальні потоки фінансів, інформації та інтелектуальної власності. Уже тепер ці потоки перевищують обсяги переміщення матеріальних товарів усемеро. Розвиток нової економіки стимулюється не лише дефіцитом природних ресурсів, а й зростанням обсягів інформації та знань, що набувають значення затребуваного товару.

Серед вітчизняних учених, роботи яких присвячено питанням екологічної безпеки та сталого розвитку, – О. Барановський, З. Варналій, А. Гончарук, Я. Жаліло, Т. Ковальчук, А. Козаченко, Т. Костюк, Ю. Лисенко, В. Мунтіян, В. Приходько, Г. Тарасенко. Процеси формування економіки знань та їх кореляція з процесами нагромадження та використання людського капіталу набули широкого висвітлення у працях О. Грішнєвої, А. Гальчинсько-го, В. Гейця, Л. Федулової та багатьох ін.

Ці обставини примусили прогресивну міжнародну громадськість та відомі недержавні міжнародні організації започаткувати новий підхід до подолання зазначених глобальних проблем, який отримав назву концепції сталого розвитку (sustainable development). Він значною мірою став продовженням концепції ноосфери, сформульованої академіком В. Вернадським ще в першій половині ХХ ст. Суть його полягає в обов'язковій узгодженості економічного, екологічного та людського розвитку таким чином, щоб від покоління до покоління не зменшувалися якість і безпека життя людей, не погіршувався стан довкілля й відбувався соціальний прогрес, який визнає потреби кожної людини. Водночас сучасні відтворювальні процеси потребують обґрунтування інноваційної та інвестиційної діяльності в умовах соціальних трансформацій.

З погляду екології, сталий розвиток має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем, їх життєздатність, від чого залежить глобальна стабільність усієї біосфери. Особливого значення набуває здатність таких систем самооновлюватись й адаптуватись до різноманітних змін, замість збереження в певному статичному стані або деградації та втрати біологічного різноманіття.

Країни-лідери за визначенням індексного показника сталого розвитку в якому використані масштабуючі коефіцієнти для забезпечення однакової ваги економічного, екологічного та соціального вимірів не належать до супердержав із домінуючими ідеологіями та економіками. Базові галузі промисловості цих країн не зорієнтовані на використання значних природних ресурсів чи дешевої робочої сили. Характерна особливість цих країн – домінування у структурі доданої вартості їхніх

економік значної частки інтелектуальної та високотехнологічної праці. Усі ці країни перебувають серед світових лідерів за індексами екологічного виміру, конкурентоспроможності та за індексом суспільства заснованого на знаннях. Вони активні в інноваційній діяльності, спрямовують близько 3 % і більше свого ВВП на дослідження та розвиток.

З початку 90-х рр. минулого століття ці країни активно розбудовували у себе модель “екологічної економіки” та “економіки знань”. Вони почали масово виробляти нові знання, “екосистемні” товари і послуги, а через кілька років ввели до своєї стратегії ще один продуктивний фактор розвитку – соціальний капітал. Тому на сьогодні це країни з добре гармонізованими складовими сталого розвитку: економічною, екологічною та соціальною. Вони найбільшою мірою наблизилися до моделі розумного (Smart) суспільства, що є вищою формою розвитку суспільства заснованого на знаннях.

Теорія і практика показують, що на межі століть вчення В. Вернадського про ноосферу виявилось необхідною платформою для напрацювання триєдиної концепції сталого еколого-соціально-економічного розвитку. Узагальнення цієї концепції були зроблені на всесвітніх самітах ООН у 1992 та 2002 рр. за участю понад 180 країн світу, багатьох міжнародних організацій та провідних учених. Отже, нова концепція системно поєднала три головні компоненти сталого розвитку суспільства: економічну, природоохоронну і соціальну.

Системне узгодження та збалансування цих трьох складових – завдання величезної складності. Зокрема, зв'язок соціальної та екологічної складових призводить до необхідності збереження однакових прав нинішніх і майбутніх поколінь на використання природних ресурсів. Взаємодія соціальної та економічної складових вимагає досягнення справедливості при розподілі матеріальних благ між людьми й надання цілеспрямованої допомоги незаможним прошаркам суспільства. Нарешті, взаємозв'язок природоохоронної та економічної складових потребує вартісної оцінки техногенних впливів на довкілля. Вирішення цих завдань – найголовніший виклик сьогодення для національних урядів, авторитетних міжнародних організацій та всіх прогресивних людей світу.

Розвиток економіки країни безпосередньо пов'язаний з формуванням ефективної державної інноваційної політики, її реалізація передбачає визначення пріоритетів і концептуальних засад інноваційного розвитку країни, формування нормативно-правової бази щодо відносин між державними інституціями та інноваційно-активними суб'єктами підприємницької діяльності, використання прямих і опосередкованих методів регулювання інноваційної діяльності з метою її активізації, формування і розвитку відповідної інфраструктури.

Основною умовою досягнення довготривалих, позитивних темпів економічного зростання як реального сектора економіки, так і окремих підприємств є активна інноваційна та інвестиційна діяльність. Зважаючи на те,

що активізація інноваційно-інвестиційної діяльності належить до системних питань макроекономічного розвитку, вирішення яких має здійснюватись насамперед на державному рівні, дослідження теоретичних і практичних питань формування державної інноваційно-інвестиційної політики становить важливу проблему в сучасній науці.

Список використаних джерел:

1. Інноваційна політика України: проблеми та перспективи : зб. наук. пр. / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф. В. П. Горбуліна. – Вип. 1. – К. : ДП НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2007. – 264 с.
2. Economic Report of the President, Wash., 2001 – P. 247.

T. M. ТАРАСЕНКО

ПИТАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В РЕФОРМУВАННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Одним з пріоритетів України є розбудова такої системи місцевого самоврядування, яка дозволить реалізувати права і свободи громадян, можливості і потенціал територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення. Ключовим питанням, яке необхідно вирішити у ході реформування місцевого самоврядування є забезпечення передачі максимально можливого обсягу владних повноважень органам місцевого самоврядування та чіткого розмежування їх повноважень з повноваженнями виконавчої влади. Тобто мова йде про децентралізацію. Необхідність закріплення у Конституції України положень щодо розширення прав місцевого самоврядування відповідно до принципів децентралізації та субсидіарності, посилення захисту прав і свобод людини відзначено в “Європейському порядку денному для України – 2014” [2].

Децентралізацію можна представити як метод управління, що спрямований на розвиток територій та місцевої демократії. При розгляді проблем децентралізації дослідниками підкреслюється важливість моменту пошуку

балансу централізації та децентралізації як необхідність для ефективної діяльності органів місцевої та центральної влади. Серед причин, які спонукають до передачі більшого обсягу повноважень органам місцевого самоврядування, фахівці виділяють більший рівень ефективності та підзвітності органів місцевого самоврядування, кращі перспективи місцевого розвитку, а також впровадження демократії та захист прав громадян [1, с. 9].

Врахування характеристик децентралізації дозволяє дослідникам виділити ключові аспекти змісту децентралізації: передача частини повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування як засіб забезпечення більшого врахування інтересів населення; передача цих повноважень має супроводжуватися передачею необхідних для цього ресурсів і наданням права органу місцевого самоврядування приймати рішення щодо переданих повноважень з урахуванням місцевих особливостей; передача повноважень (від органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування більш високого рівня

адміністративно-територіального устрою на більш низький рівень) має здійснюватися на основі принципу субсидіарності – передачі повноважень на максимально близький до громадянина рівень управління, який здатний виконати це повноваження ефективніше, ніж інші органи [3, с. 7-8]. Виділені положення водночас можна розглядати як завдання на шляху зміцнення основ місцевого самоврядування в Україні. В основу забезпечення розподілу повноважень при реформуванні територіальної організації влади має бути покладено принцип субсидіарності. Закріплення цього принципу у вітчизняному законодавстві сприятиме утвердженню механізму стримування централізації. Також важливим є висновок, що передача більшого обсягу повноважень органам місцевого самоврядування супроводжується одночасним збільшенням відповідальності цих органів. Тим самим можна говорити, що зміцнення позицій органів місцевого самоврядування в Україні матиме наслідком підвищення їх відповідальності перед громадянами за забезпечення належного рівня їх життєзабезпечення.

Також важливим моментом у реформуванні місцевого самоврядування в Україні є необхідність досягнення розширення прав територіальних громад щодо вирішення питань місцевого значення. Адже повноваження місцевого самоврядування по суті є повноваженнями територіальних громад. Це питання розглядається у нерозривній єдності з реформою адміністративно-територіального устрою. Здійснення змін у цьому напрямі має забезпечити зміцнення статусу громади як базової одиниці адміністративно-територіального устрою в Україні.

Відповідно при розгляді проблематики децентралізації виокремлюється важливе питання, яке потребує вирішення – конкретизація статусу територіальної громади як базового елементу системи місцевого самоврядування в Україні. Про відсутність єдності підходу до визначення статусу територіальної громади у вітчизняному законодавстві свідчить розбіжність ідейних платформ, що покладені в основу законодавчих положень. Так, у Конституції України місцевого самоврядування розглядається як право територіаль-

ної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення, у Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” місцевого самоврядування визначається як гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення. Застосування різних підходів, які базуються на основах громадівської та державницької теорії, активно розглядається дослідниками. Разом із тим, сьогодні немає єдності поглядів щодо шляхів врегулювання цього питання. Спільним для багатьох досліджень з цього питання є висновок про необхідність законодавчого закріплення статусу територіальної громади як суб’єкта права.

Це концептуальне протиріччя розкриває глибину проблеми формування та розвитку сучасної системи місцевого самоврядування в Україні, визначення місця цього інституту в організації й регулюванні життя суспільства. Існування таких розбіжностей пояснює існуючий дисбаланс в територіальній організації влади у цілому. Вирішення проблеми розподілу повноважень між органами виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до сутності правової, демократичної держави та громадянського суспільства дозволить досягти балансу інтересів у системі відносин держава – регіон – територіальна громада.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація та ефективне місцевого самоврядування : навч. посіб. для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. – К. : ПРООН / МПВСР. – 2007. – 269 с.
2. Європейський порядок денний для України – 2014 / Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/Evropejskyj%20porjadok%20dennyj%202014.pdf.
3. Ткачук А. Місцеве самоврядування та децентралізація : практ. посіб. / А. Ткачук ; Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO”. – К. : ТОВ “Софія”, 2012. – 120 с.

Д. А. ТЕРЕЩЕНКО

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Розвиток українського демократичного суспільства, що переживає якісну трансформацію, вимагає розвитку соціального партнерства як інституту, що формує згоду в суспільстві через досягнення балансу інтересів між соціальними групами та державою. Особливу роль соціальне партнерство набуває для розвитку трудового потенціалу країни, який є основою формування конкурентних переваг національної економіки, досягнення високих параметрів людського розвитку, входу України до кола найбільш розвинутих постіндустріальних країн світу.

В Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 р. зазначено, що на даний час особливо гострою є проблема невідповідності наявного трудового потенціалу сучасним вимогам економічного і соціального розвитку країни, що зумовлює необхідність вжиття державою системних заходів для підтримання, відновлення і розвитку трудового потенціалу в умовах фінансової кризи та на етапі стабілізації економіки. Оптимальний варіант ефективного розв'язання проблеми полягає у концентрації зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, інших сторін соціального діалогу із залученням коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел на здійснення заходів, пов'язаних з: визначенням стратегічних пріоритетів розвитку трудового потенціалу відповідно до напрямів державної політики щодо реалізації інноваційної моделі розвитку економіки та суспільства; створенням організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного повноцінного формування трудового потенціалу; поліпшенням якості трудового потенціалу та підвищенням ефективності його використання [1].

Отже, на державному рівні визначено необхідність залучення широкого кола суб'єктів, які можуть мати значення для вдалого вирішення нагальних проблем розвитку трудового потенціалу країни, до процесів державного управління. Тому соціальне партнерство, “в основі якого лежать артикуляція інтересів

кожної із сторін, пошук цивілізованих способів взаємодії у розв'язанні соціально значимих проблем” [2, с. 638-639], слід розглядати як дієву складову державного управління розвитком трудового потенціалу регіонів і країни.

Серед можливих форм партнерства органів державного управління і органів місцевого самоврядування з групами населення можна виокремити наступні: консультації; переговори; узгоджувальні процедури; представництво у громадських органах при органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування, органах управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування; участь у підготовці проектів та /або висновків щодо проектів законів, інших актів законодавства з питань або в частині розвитку трудового потенціалу регіонів і країни; внесення пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази щодо розвитку трудового потенціалу; участь у проведенні наукових досліджень з актуальних проблем розвитку трудового потенціалу країни шляхом співпраці з науково-дослідними установами; утворення та організація діяльності недержавних структур сприяння працевлаштуванню та професійному самовизначенню всіх соціальних груп і вікових категорій населення тощо.

Як з'ясовано, розвиток трудового потенціалу країни тісно взаємопов'язаний з розвитком системи соціального партнерства, яке здатне значно розвантажити державу від багатьох функцій. Роль соціального партнерства у розвитку трудового потенціалу країни багатогранна. Автор вважає, що соціальне партнерство як складова державного управління розвитком трудового потенціалу країни може бути:

– організаційно-економічним важелем підвищення ефективності використання трудового потенціалу регіонів і країни, що, у свою чергу, стає потужним чинником підвищення соціальних гарантій і прискорення нагромадження капіталу, у забезпеченні яких і полягає важливе завдання соціального партнерства – реалізація інтересів сторін;

– елементом механізму державного управління розвитком трудового потенціалу країни, колективно-договірному регулюванню соціально-трудова відносин, що на основі узгоджених дій з реалізації інтересів кожного суб'єкта встановлює оптимальні параметри процесів соціального розвитку і нагромадження капіталу;

– організаційно-економічно-правовою основою для створення умов щодо максимальної повної реалізації кількісних та якісних характеристик економічно активного населення на даному етапі та в перспективі; забезпечення зайнятості і соціального захисту населення, охорони і безпеки праці; професійного навчання працівників; збереження трудового потенціалу суспільства; підвищення доходів працівників на основі зростання продуктивності праці; підвищення ефективності виробництва;

– чинником формування пріоритетів і принципів державного управління розвитком трудового потенціалу країни та соціально-відповідальної політики у демографічній, соціально-економічній, культурній, екологічній сферах життєдіяльності суспільства; підвищення мотивації до праці з метою забезпечення високих кінцевих результатів роботи, що сприятиме зростанню рівня життя в країні; усунення соціальної напруги у суспільстві і зменшення на цій основі негативних економічних наслідків;

– інструментом організації відносин власності, що за згодою з партнерами визначатиме рівні умови створення ринку праці, капіталу, засобів виробництва через узгодження політики податків, цін та ін.;

– ідеологією забезпечення досягнення консенсусу з питань зайнятості населення; створення додаткових робочих місць; застосування

найманої праці з дотриманням вимог техніки безпеки та вимог охорони здоров'я; забезпечення нормального режиму праці і відпочинку; забезпечення права працівників на участь в управлінні працею на підприємстві та ін.

Таким чином, активна участь соціального партнерства у процесі державного управління розвитком трудового потенціалу може значно покращити соціальну ситуацію в країні, нормалізувати відносини між органами державної влади або органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян і інститутами територіального, професійного, економічного самоуправління, сприяти інтеграції України до світового економічного, політичного, наукового та освітнього простору. Тому одним із основних завдань держави у формуванні й розвитку трудового потенціалу країни має бути законодавче та організаційне забезпечення розвитку соціального партнерства.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 липня 2009 року № 851-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-2009-%D1%80>.

2. Діденко Н. Г. Соціальне партнерство / Н. Г. Діденко // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; НАДУ при Президенті України. – Т. 7: Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. кол. : І. А. Грицяк (співгол.), Ю. П. Сурмін (співгол.) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – С. 638–640.

С. А. ФЕДЧИШИН

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ В КОНТЕКСТІ ОСТАННІХ ЗАКОНОПРОЕКТІВ ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ДИПЛОМАТИЧНУ СЛУЖБУ”

Важливого значення для розвитку дипломатичної служби України має вдосконалення законодавства, що визначає особливості її організації та функціонування, становить правову основу та передумови подальшого

реформування. У цьому сенсі безумовний інтерес викликають законопроекти з приводу дипломатичної служби, які зареєстровані або вже розглядаються Верховною Радою України, аналіз та обговорення їх змістовних положень.

Зокрема слід відзначити урядовий законопроект “Про внесення змін до Закону України “Про дипломатичну службу” (щодо уточнення окремих положень)”, що був розроблений Міністерством закордонних справ України на виконання відповідних доручень Президента України та зареєстрований у парламенті 22 листопада 2012 р. (реєстр. № 11453). Пізніше даний проект було відкликано суб’єктом законодавчої ініціативи та згодом повторно внесено практично в тій же редакції (21 березня 2013 р., реєстр. № 2604) [2].

Основні положення невеликого за обсягом проекту “Про внесення змін до Закону України “Про дипломатичну службу” від 21 березня 2013 р. (далі – законопроект) зводиться до: (1) уточнення змісту поняття “закордонні дипломатичні установи України”, розмежування понять “дипломатичне представництво України в іншій державі” та “консульська установа України в іншій державі”, відокремлена їх нова редакція, нова редакція поняття “постійне представництво України при міжнародній організації”; (2) запровадження підходу, згідно якого статус, завдання і функції дипломатичного представництва та консульської установи України в іншій державі, постійного представництва України при міжнародній організації мають регулюватись одним правовим актом – Положенням про закордонні дипломатичні установи України, що затверджується Президентом України.

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України у висновку на законопроект висловило щодо нього певні зауваження і пропозиції та узагальнило, що законопроект “за результатом розгляду в першому читанні доцільно відправити на доопрацювання”. Погоджуючись із тим, що положення законопроекту не є бездоганними, та загалом розділяючи критичні висновки Головного науково-експертного управління Верховної Ради, на нашу думку, слід відзначити, що окремі положення законопроекту є перспективними з позиції вдосконалення законодавства про дипломатичну службу. У зв’язку з цим відповідні напрацювання не можуть бути просто відкинуті, а заслуговують на розвиток та схвалення.

Так, позитивним є прагнення подальшого вдосконалення статусу закордонних дипломатичних установ, запровадження єдності законодавчої термінології. Зокрема, це стосується

і розрізнення понять “дипломатичне представництво України в іншій державі” і “консульська установа України в іншій державі”, їх нової редакції (не дивлячись на певні її недоліки). Так, у ст. 6 Закону України “Про дипломатичну службу” від 20 вересня 2001 р. закріплено уніфіковане визначення поняття “дипломатичні представництва та консульські установи України за кордоном” [3]. Такий стан речей не сприяє вдосконаленню статусу цих установ, які хоч і тісно пов’язані, проте мають низку відмінностей щодо організації та правового статусу, котрі визначаються як в національному, так і міжнародному праві. Крім того, уніфікованість понять є небажаною з огляду на запровадження чіткої законодавчої термінології, науково обґрунтованої та логічно виваженої. У кожного поняття як окремої форми мислення має бути власне визначення, яке розкриває його зміст та відрізняє від інших властивими лише йому сутнісними видовими ознаками. В іншому ж випадку, при виробленні спільного визначення для декількох понять безумовно втрачаються їх видові (спеціальні) риси, а залишаються лише родові (загальні), які можуть задовольнити обидва поняття. У логіці подібні операції пов’язують з окремою помилкою у визначенні понять – “порушення співмірності визначень” (зокрема у нашому випадку “визначення є досить широким”).

При цьому, окремим напрямком вдосконалення законодавчих термінів має стати їх аналіз на відповідність положенням Конституції України, яка у тому числі містить і терміни у досліджуваній нами сфері (наприклад, у п. 5 ст. 106 – “глави дипломатичних представництв України в інших державах та при міжнародних організаціях” тощо [1]). Відзначимо й те, що вдосконалення термінології є важливим, але не вирішальним кроком на шляху вдосконалення законодавства України про дипломатичну службу.

Заслужує на увагу пропозиція законопроекту врегулювати статус всіх закордонних дипломатичних установ в єдиному нормативно-правовому акті. На нашу думку, така систематизація є можливим шляхом вдосконалення законодавства про закордонні дипломатичні установи, який би дозволив провести суцільну ревізію нормативних положень, вирішити ряд змістовних та певні формальні проблеми у сфері правового забезпечення цих установ. По-

перше, сьогодні взагалі відсутнє Положення про постійне представництво України при міжнародній організації як це безпосередньо вимагається ч. 10 ст. 6 чинного Закону України “Про дипломатичну службу”. Не існує і будь-якого іншого загального нормативно-правового акту, який визначав би статус представництв України міжнародних організаціях. На разі затверджено лише положення про окремі представництва, наприклад Про представництво України при Європейських Співтовариствах (Європейському Союзу) від 21 квітня 1997 р., Про Місію України при НАТО від 15 вересня 1998 р. тощо.

По-друге, у Положенні, запропонованому законопроектом, можна було б вирішити недоліки Положення про дипломатичне представництво України за кордоном, що затверджене Розпорядженням Президента України від 22 жовтня 1992 р. Зокрема, воно: а) є досить застарілим, після його затвердження прийнято ряд основоположних актів, які в ньому не враховані (Конституція України, закони “Про дипломатичну службу”, “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” та ін.); б) не враховує низки важливих питань організації та діяльності дипломатичних представництв України в інших державах (порядок утворення, організаційну структуру, повноваження та ін.); в) низка його норм є копіюванням (без належної імплементації) положень Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18

квітня 1961 р.; г) затверджене не Указом (як це вимагається чинним законодавством), а розпорядженням Президента України та ін. [4].

Підсумовуючи, зазначимо, що нами проаналізовано, безумовно, не всі проблемні аспекти положень відповідних законопроектів, що навряд чи можливо в межах невеликої за обсягом роботи. У свою чергу, підкреслимо необхідність подальшого реформування вітчизняної дипломатичної служби, вдосконалення законодавства України про дипломатичну службу, широкого громадського обговорення та наукового аналізу відповідних законопроектів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

3. Про дипломатичну службу : Закон України від 20 вересня 2001 р. № 2728-III зі змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 42. – Ст. 1881.

4. Федчишин С. А. Дипломатичне представництво України за кордоном: сучасні проблеми організації та правового забезпечення : монографія / С. А. Федчишин ; за заг. ред. д.ю.н., проф. Н. П. Матюхіної. – Х. : ФІНН, 2011. – 264 с.

Н. В. ФОМІЦЬКА, О. М. ШЕВЧЕНКО

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ

Поняття судового контролю досить широко використовується у теорії державного управління. Але його місце в системі державного контролю розглядається лише в межах правового захисту від будь-яких дій чи бездіяльності органів державного управління. Тобто, провідні дослідники науки державного управління розглядають той аспект діяльності судів, коли вони здійснюють контроль за органами державного управління. Так, В. Авер'янов зазначає, що “у стислому вигляді

сутність судового контролю можна визначити як використання судом своїх повноважень у випадку встановлення факту, що державний орган здійснив незаконну, необґрунтовану або несправедливу дію чи прийняв подібне рішення (акт)” [1]. Аналогічних поглядів притримується і О. Андрійко, зазначаючи, що контроль “не є основною функцією судових органів” [2, с. 11]. Подібні підходи до визначення судового контролю відображені в дослідженнях Ю. Ковбасюка та В. Бакуменка,

які стверджують, що судовий контроль – “діяльність судів, яка базується на законі щодо перевірки правомірності актів та дій органів виконавчої влади, їх посадових осіб із застосуванням, якщо виникає необхідність, правових санкцій” [3, с. 619]. На таку характеристику судового контролю звертає увагу і Ю. Битяк, визначаючи його як “специфічний вид контролю у сфері державного управління, особливістю якого є те, що його здійснюють не систематично, не повсякденно, як, наприклад, контроль з боку спеціалізованих контролюючих органів або прокурорський нагляд за законністю в державному управлінні, а одноразово під час розгляду справ (адміністративних, цивільних, кримінальних)” [4]. Тобто згідно зі ст. 340 Кримінально-процесуального кодексу України, як зазначає Ю. Битяк, “поряд із вирішенням питання про винність особи в кримінальному злочині та її відповідальність, суд перевіряє законність дій органів управління, посадових осіб та інших громадян” [4]. Таким чином, науковці наголошують на несистематичності здійснення контролю, що є абсолютно точним та його застосуванні щодо дій органів влади і їх посадових осіб, що вимагає доповнення.

Усі наведені дослідження базуються на законодавстві України щодо судочинства, яке не містить практично визначення поняття судового контролю. Лише в п. 5 ст. 21 Закону “Про судоустрій в Україні” використовують поняття судового контролю (і саме в сенсі, на який вказують провідні науковці) для визначення іншого поняття “слідчі судді”, як такі, “які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, передбаченому процесуальним законом” [5]. Усі інші згадування про контроль у вказаній сфері законодавства, пов’язані з внутрішнім функціонуванням системи судочинства.

Однак, поняття судового контролю можна розглядати ще в одному аспекті, а саме при здійсненні державного контролю спеціальними контролюючими органами. Слід зазначити, що, виходячи з широкого розуміння поняття державного контролю, часто поряд застосовується як тотожне йому поняття “контрольна діяльність”. Про такий вид діяльності здебільшого іде мова стосовно системи спеціальних

контролюючих органів, “для яких контроль є основним видом діяльності з конкретних питань, з яких цей вид діяльності “здійснюється ґрунтовніше і професійніше” [6, с. 307]. Однак узагальнення досліджень вказує і ще на один підхід у розкритті змісту “контрольна діяльність”, як послідовності дій за окремими стадіями. При такому підході на підсумковій стадії приймається рішення суб’єктом контролю про його результати [7, с. 17].

За результатами контрольних перевірок, що здійснюють спеціалізовані контролюючі органи (служби, інспекції), можуть порушуватися адміністративні або дисциплінарні провадження, ставитися питання про кримінальне переслідування, відшкодування збитків. Тоді в цьому процесі на етапі прийняття рішень починають діяти органи судової влади. Оскільки за результатами контролю спеціалізованих контролюючих органів настає адміністративна або кримінальна відповідальність, то рішення про міру відповідальності чи невинності може прийняти лише відповідний суд. Він оцінює результати контролю спеціалізованих контролюючих органів та органів досудового слідства “з погляду відповідності закону, приймає певне рішення по справі, яким може змінити чи скасувати управлінське рішення (акт управління)” [4], не лише стосовно законності дій державних органів, а що не менш важливо – стосовно встановлення вини об’єкта контролю. Тобто такі дії суду при здійсненні контрольної діяльності владними органами можуть розглядатися як “судовий контроль”. Таким чином судовий контроль в державному управлінні – це заснована на законі діяльність судів по перевірці правомірності актів і дій органів держави, їх посадових осіб стосовно як суб’єкта так і об’єкта державного контролю.

Список використаних джерел:

1. Авер’янов В. Б. Адміністративне право України [Електронний ресурс] / В. Б. Авер’янов. – Режим доступу: <http://books.br.com.ua/themes/7/60>.
2. Андрійко О. Ф. Державний контроль: нові погляди на його сутність і призначення / В. Б. Авер’янов, О. Ф. Андрійко, В. Л. Коваленко // Державний контроль у сфері виконавчої влади: наук. доп. / за заг. ред. В. Б. Авер’янова. – К., 2000. – С. 10–13.

3. Ковбасюк Ю. В. Судовий контроль / Ю. В. Ковбасюк, В. Д. Бакуменко // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держупр. при Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпуненко (співголова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – 748 с.

4. Битяк Ю. П. Адміністративне право України [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Ю. П. Битяк. – К. : Юрінком Інтер.– 2005 – Режим доступу : http://www.ebk.net.ua/Book/law/bityak_admpu/annotation.htm.

5. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс] : Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

6. Яскевич А. Й. Контроль / А. Й. Яскевич // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук. ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.] ; Національна академія державного управління при Президентіві України. – Т. 8: Публічне врядування / наук. ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.] ; Львівський регіональний інститут державного управління Національна академія державного управління при Президентіві України. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 630 с.

7. Фоміцька Н. В. Контроль у державних інституціях / Контроль у державних інституціях : навч. посіб. / Н. В. Фоміцька, Н. С. Миронова, Л. В. Набока ; за заг. ред. д.е.н. проф. О. Ю. Амосова. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2012. – 144 с.

О. О. ФУРСІН

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ДИСЦИПЛІНИ, НАУКИ І НАУКОВОГО НАПРЯМКУ

Теоретико-методологічними основами публічного адміністрування є морфогенетичний підхід до аналізу саморегуляції соціальних систем, що досліджує форму і конструкцію будь-якого об'єкта. Базовими для аналізу публічного адміністрування у саморегуляції соціальних систем слугують наступні методи: синергетичний, що використовується для аналізу публічного адміністрування як нелінійної системи; порівняльно-історичний, що дозволяє проаналізувати різні форми публічного адміністрування як саморегуляції соціальної системи, що представляє собою дисипативну структуру; динаміку становлення публічного адміністрування у темпоральних координатах певної історичної епохи; феноменологічний, що дозволяє досягнути сутність феномена публічного адміністрування як складного суперечливого феномена, що розвивається “зі знаком плюс” і “зі знаком мінус”, прагнучи до своєї цілісності; системний, що направлений на виявлення структури публічного адміністрування як динамічної системи, яка сприяє саморозвитку соціальної системи та її саморегуляції; діалектичний, що дає можливість розглянути розвиток публічного адміністрування у взаємодії з оточуючим світом та осо-

бистістю; синергетично-діалектичний, що дозволяє досягнути світ на основі принципів, методів, підходів до аналізу соціальної системи з точки зору синергії і діалектики; загальнонаукові методи – аналогії, аналізу і синтезу, сходження від абстрактного до конкретного, що сприяють філософському осмисленню публічного адміністрування у системі саморегуляції соціальних систем; структурно-логічного моделювання – для словесного опису концептуальних підходів до формування та розвитку соціально-управлінських систем соціального управління; компаративістський – для порівняння концептуально-специфічних соціально-управлінських систем, сформованих на різних теоретико-методологічних засадах; структурно-функціональний – для розкриття основних характеристик механізмів публічного адміністрування, взаємозалежності окремих суспільних і політичних процесів у розвитку і динаміці саморегуляції соціальних систем; наукової абстракції і нелінійного (недетермінованого) мислення – з метою виявлення взаємодії прямих і зворотних зв'язків у лінійних (суб'єкт-об'єктних) і нелінійних (суб'єкт-суб'єктних) системах; комплексний метод – забезпечується соціально-філософським усвідомленням пу-

блічного адміністрування як формування цілісної суб'єкт-суб'єктної парадигми управління складними соціальними системами; економіко-математичні – для побудови моделі прогнозування управління складними соціальними системами з використанням зворотних зв'язків в усіх сферах життєдіяльності соціального організму; метод антропологічної експертизи, направлений на виявлення гуманістичної компоненти в управлінській діяльності, в центрі якої “людина як міра всіх речей”; виявлення позитивного соціального індикатора публічного адміністрування та впровадження ефективної моделі публічного адміністрування зі зворотними зв'язками на рівні територіальної громади і міжнародного глобалізованого соціуму.

Одним з основних законів є закон синергії. Закон синергії – це загальний закон організації. Етимологічно “синергія” походить від грецького слова “synergeia”, що означає співдружність, сумісні дії. Формулювання закону синергії зводиться до того, що цей закон означає сукупність елементів, які утворюють організовану систему, якщо її потенціал більше суми потенціалів елементів, які в неї входять окремо. Під потенціалом в загальному випадку розуміється наявність можливостей (якостей, енергії, інших ресурсів), що дозволяють зробити щонебудь і виконувати певну роботу. Так, потенціал індивіда характеризується його інтелектуальними здібностями, фізичною силою, типом особистості; потенціал господарської організації може характеризуватися виробничою потужністю, річними комерційними змінами, об'ємом продаж тощо. Зміст закону синергії зводиться до того, що властивості цілого (єдиного, монолітного) не зводяться до суми властивостей його частин; ціле більше суми своїх частин (А. А. Богданов).

Зворотне ж співвідношення, тобто коли ціле менше суми своїх частин, ймовірно лише для дезорганізованої системи. Внаслідок дії закону синергії виявляється синергетичний ефект, який зумовлений появою нової якості, стає достоїнством цілого. Проте не будь-яке об'єднання зусиль, вмінь і ресурсів, коли мова йде про організацію штучних систем, автоматично створює цю синергетичну дію. Нерозуміння механізму синергетичної взаємодії не дає можливості розуміти і пояснювати поведінку навіть відносно простих систем. Справа

не тільки в тому, що поєднується, але істотно те, як поєднується, які спонукальні сили цьому сприяють. Головне тут – зв'язки, які встановлюються між частинами, так як саме від них встановлюється міцність поєднання частин. І, навпроти, слабкість зв'язків приводить до розриву комунікації і розпаду організації як цілісного утворення.

Ефект синергії виникає завдяки появі джерел, що виникають після інтеграції частин, під якими розуміється вплив зумовлюючих факторів. В конкретних умовах системи тієї чи іншої природи чи виду склад цих факторів, а отже, і конкретний механізм впливу на продуктивність функціонування можуть бути різними. До загальних чи типових джерел синергії слід віднести: 1) концентрацію розузгоджених ресурсів в одному місці, масоване використання яких зразу дозволяє системно вирішувати великі задачі і отримувати більш масштабні результати, порівняно з їх використанням на потреби локальних заходів; 2) упорядкування зв'язків, підвищення ступеня поєднання елементів чи координації дій частин, при яких їх зусилля узгоджуються і направляються в сторону необхідного результату; 3) активізацію дій однієї частини самим фактом присутності іншої частини, яка виступає немов би каталізатором (наявність “активностей”, за А. А. Богдановим), так що, чим більше частин, учасників, тим вище фонове значення активності, енергетичний потенціал поля взаємодії; 4) функціональну спеціалізацію частин, включаючи і професійний і спеціальний розподіл праці і такі її вигоди, як висока якість продукції і послуг, а також інші переваги, що проявляються із збільшенням розмірів організації; 5) можливість взаємодії частин, що особливо важливо в екстремальних умовах. Реалізація джерел синергетичного ефекту чи, теж саме, врахування вимог закону в практичній діяльності розцінюється як істотні передумови успішного функціонування великих господарських організацій. Великі фірми вже давно зрозуміли це і турбуються про те, щоб отримати ефект від взаємодоповнюваності підрозділів і служб, застосовуючи партисипативний стиль управління, використовуючи загальні ресурси, освоюючи нові продукти, що в цілому повинно створювати синергетичний ефект як на стадії дослідження, так і на стадії виробництва.

Список використаних джерел:

1. *Воронкова В. Г.* Управление как единый социальный организм / В. Г. Воронкова // *Новая парадигма: альманах научных работ.* – 1999. – Вып. 10. – С. 8–19.

2. *Горский Ю. М.* Гомеостатика: модели, свойства, патологии / Ю. М. Горский // *Гомеостатика живых, технических, социальных и экологических систем.* – Новосибирск : Наука, Сиб. отд., 1988. – 322 с.

Н. Д. ЧАЛА

ТЕОРІЯ ІГОР ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Управлінська практика нерозривно пов'язана із вибором альтернатив, себто прийняттям рішень. У роботах з державного управління В. Авер'янова, Г. Атаманчука, А. Васильєвої, Є. Кубка, Б. Лазарева, Н. Нижник, В. Селіванова, М. Стрельбицького, В. Цветкова в основному акцентується увага на організаційно-правовому аспекті прийняття рішень. Серед вітчизняних вчених, зокрема у працях Б. Лазарева, прийнято розрізняти поняття “управлінське рішення” та “акт державного управління”. Найбільш повно та системно розглянуто методологію прийняття державних рішень, на наш погляд, у роботі В. Бакуменка [1]. Значна увага до зазначеної теми вказує на її актуальність, водночас ускладнює науковий пошук прогалин та можливостей поглибленого дослідження.

Надзвичайно важливо на етапі прийняття державноуправлінських рішень оцінити вигоди від їх реалізації та витрати на їх впровадження. Доволі часто розробка та прийняття державноуправлінських рішень відбувається в умовах недостатнього ресурсного забезпечення (фінанси, кадри, час, інформація тощо), цим і пояснюється брак обґрунтованості, системності та витрати на додаткове корегування рішень. У сфері економічного розвитку прийняття державно-управлінських рішень ускладнюються ірраціональним політичним впливом. Прийняття державноуправлінських рішень без оцінки їх наслідків може призвести до різких збурень у суспільстві. Наочно ця теза підтверджується тривалим протистоянням політичних сил у центрі Києва в листопаді 2013 р. – лютому 2014 р., яке розпочалося із офіційної заяви на передодні саміту ЄС щодо призупинення європейської інтеграції. Історики матимуть час дослідити глибинні процеси протистояння влади та опозиції, а також персоніфікувати цей процес і внести його до календаря подій.

Окремі галузі вітчизняної економіки декілька разів потрапляли у кризові пастки, саме через не належну оцінку наслідків прийняття державно-управлінських рішень, тут можна пригадати тези Асоціації олійників, автовиробників, виноробів при вступі до СОТ. Метою роботи є запропонувати інструмент для оцінки державноуправлінських рішень задля уникнення невизначеності і унеможливлення стихійності їх наслідків.

Теорія прийняття рішень використовує для оцінки ефективності управлінських рішень системний підхід. Водночас варто зауважити, що в теорії прийняття рішень оцінка зводиться до розрахунку вигід, витрат [2], ризиків, якості прийнятих рішень [3, с. 150] для чого у більшості випадків використовуються експертні оцінки, макроекономічні моделі, факторний аналіз. На практиці при оцінці можуть виникати проблеми внаслідок неузгодженості думок експертів, обмеженнями макроекономічних моделей, горизонтом прогнозування при визначенні факторів. На наш погляд, для нівелювання впливу політичного чинника на державноуправлінські рішення в сфері економічного розвитку, визначення зовнішньо-економічного вектору, розрахунку наслідків участі в інтеграційних об'єднаннях, а також прогнозування ситуації може бути застосована теорія ігор.

Теорія ігор вивчає ситуації з декількома учасниками, які в її термінах називаються гравцями. Кожен з гравців має певну свободу вибору дій. Своїми діями гравець впливає не тільки на свій результат, але й на результати інших. Результат оцінюється за заданою для кожного гравця функцією виграшу. Вважається, що метою гравця є максимізація виграшу [4]. Тривалий час теорія ігор розроблялася тільки на теоретичному рівні, але, починаючи з 1980-х рр., вона активно використовується при побудові моделей пове-

дінки на ринку [4], поступово поширюючись на моделювання політичних процесів [5] та інші сфери, в яких, на перший погляд, математичні моделі не можуть бути застосовані.

Аналіз складових конкурентоспроможності України в 2013 р. [6] чітко вказує, що гальмом економічного розвитку країни є незадовільний розвиток інституційного середовища. Інституції є вкрай важливими для підтримки й посилення нестабільного економічного зростання, враховуючи те, що держава відіграє більш значущу роль на міжнародному рівні для економік багатьох країн [6, с. 13]. Впливи інституційного середовища, себто державноуправлінські рішення при моделюванні можуть бути описані як обмеження та норми діяльності. У такому разі може бути побудовано математичну модель для опису прийняття державно-управлінських рішень в умовах функціонування різних інституцій. Використання математичного апарату теорії гри дозволить оцінити не тільки альтернативні управлінські рішення, але й розрахувати економічні вигоди для суспільства функціонування інституційного середовища, ефективність інститутів та вплив корупції на загальні витрати з утримання.

На потужний потенціал розширення галузей застосування теорії ігор вказує неодноразова оцінка Нобелівським комітетом (1994 р., 2005 р.) праць науковців у цій сфері. Останньою нагородою було відмічено роботу із синтезу суспільних інститутів, тобто пошуку оптимальних, з точки зору заданого критерію

ефективності, правил гри. У вітчизняній науці державного управління тільки робляться перші спроби застосування теорії гри і моделювання державноуправлінських рішень. Але стрімке зростання наукових розробок на межі теорії ігор та експериментальної економіки чітко вказує на необхідність подальших наукових розвідок на цьому векторі.

Список використаних джерел:

1. Бакуменко В. Д. Державно-управлінські рішення : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко. – К. : ВПЦ АМУ, 2012. – 344 с.
2. Аналіз вигід і витрат. Концепції і практика / Ентоні Е. Боардмен, Девід Х. Грінберг, Ейдан Р. Вайнінг, Девід Л. Веймер ; [пер. з англ.]. – К. : АртЕк, 2003. – 568 с.
3. Теорія прийняття рішень органами військового управління : монографія / В. І. Ткаченко, Є. Б. Смірнов та ін. / за ред. В. І. Ткаченка, Є. Б. Смірнова. – Х. : ХУПС, 2008. – 545 с.
4. Меньшиков И. С. Лекции по теории игр и экономическому моделированию / И. С. Меньшиков. – М. : ООО “Контакт плюс”, 2010. – 336 с.
5. Корнієнко В. О. Моделювання процесів у політико-комунікативному просторі : монографія / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк, А. А. Шиян. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 207 с.
6. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013. Фонд ефективного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf.

К. Я. КУЧЕРЯВА

ВЗАЄМОДІЯ КООПЕРАТИВНИХ ОБ'ЄДНАНЬ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Кооперативи виступають третім альтернативним сектором народного господарства поряд з державним та приватним. Кооперація є рухом, що на добровільних началах згуртовує людей задля досягнення своїх цілей, задоволення потреб, є об'єднанням людей з активною громадянською позицією, котрі прагнуть самостійно й безпосередньо приймати участь у підвищенні власного добробуту, створенні комфортних умов життєдіяльності. Як соціальні організації з економічним змістом коо-

перативи в демократичному суспільстві виступають партнерами уряду в реалізації завдання досягнення соціального добробуту. Спільність інтересів держави і кооперації, їх узгодженість у вирішенні економічних та соціальних питань на місцевому, регіональному і національному рівнях обумовлюють виключну важливість їх плідної взаємодії, зокрема в аграрній сфері [1].

Серед здобутків такої співпраці у процесі розвитку кооперативних відносин у сільському господарстві маємо досить розроблену законо-

давчу базу, сформовану національну систему кооперативних організацій, що співпрацюють з анлогічними міжнародними інституціями (зокрема Міжнародним кооперативним альянсом). Та все ж експерти вказують на низку недоліків економічного, правового, організаційного та інформаційного характеру. Особливої уваги, на наш погляд, вимагає питання якості комунікації учасників процесу, що матиме наслідком прийняття рішень у сфері державного регулювання кооперативних відносин за безпосередньою участю представників кооперативних об'єднань.

Суттєвим проривом у цьому напрямку став проект “Рідне село”, що є частиною процесу соціоекономічної модернізації аграрного сектору. Зокрема, основні положення даної ініціативи було розроблено Міністерством Аграрної політики та продовольства України за участі Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, профільних громадських організацій, аграрної науки, міжнародних експертів та аграріїв [2]. Проект широко обговорювався, висвітлювався у ЗМІ, було проведено опитування на місцях. Мінагрополітики ініціювало створення навчально-практичних центрів розвитку сільських територій при 19 навчальних закладах аграрного спрямування, у яких селяни можуть отримати більш повну інформацію щодо створення сільгоспокооперативів [3].

Але проблеми статистичного спостереження щодо діяльності сільськогосподарських кооперативів, моніторингу їх створення та функціонування залишаються невирішеними. Вивчення інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади на місцях свідчить, що більшість з них містять вкрай обмежені дані щодо діяльності кооперативів, часом відсутні мінімальні дані, як то кількість кооперативів, їх види, програми підтримки таких організацій, що діють в області в рамках державних програм. На нашу думку, це є наслідком, перш за все, відсутності координації діяльності органів державної влади саме з цього питання.

У цілому, забезпечення комплексної координації діяльності державних установ має відбуватися на локальному (в межах однієї установи), вертикальному (в межах виконавчої гілки), горизонтальному (на рівні конкретної адміністративно-територіальної одиниці) та інтегральному (загальнодержавному) рівнях [4].

І. Соловійов зазначає, що комплекс заходів, спрямованих на регулювання розвитку сіль-

ськогосподарської кооперації має включати створення на державному рівні електронної системи інформаційного супроводження кооперативної діяльності та наукових досліджень у сфері кооперативних відносин, що дозволить зацікавленим особам вчасно отримувати інформацію та обґрунтовано коригувати управлінські рішення щодо кооперативів [5].

Таким чином можемо констатувати, що значення комунікативної складової у процесі прийняття управлінських рішень щодо кооперативного розвитку аграрної сфери важко переоцінити. Брак інформації чи її викривлення не дають учасникам діалогу повного розуміння реальної ситуації, створюють підґрунтя для недовіри та провокують безсистемність у процесі імплементації комплексу заходів, спрямованих на регулювання зазначених процесів. На наш погляд, ключовим завданням в контексті розв'язання даної проблеми має стати визначення єдиного центру, що взяв би на себе комплекс обов'язків інформаційно-комунікативного характеру (координація, консультації, спостереження, моніторинг тощо). Таким центром може стати вищий навчальний заклад аграрного спрямування.

Список використаних джерел:

1. Аналітична записка. Заходи поглиблення співпраці споживчої кооперації України з Європейськими кооперативними організаціями як чинник прискорення Євроінтеграції [Електронний ресурс]. – К. : НІСД, 2012. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor18/03.htm>.
2. Ініціатива “Рідне село”. Практичні кроки. Господарства населення та сільськогосподарська кооперація. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/apk?nid=3389>.
3. Цього року ще понад 8 тисяч голів сільських та селищних рад навчатимуться створювати сільгоспокооперативи [Електронний ресурс] // Уряд. портал. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246258511.
4. Аналітична записка. Комунікація влади та громадськості: інституційний аспект [Електронний ресурс]. – К. : НІСД, 2011. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/293/#_ftn23.
5. Кооперативні читання: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практ. Конференції, 4–6 квітня 2013 р. – Житомир : Житомир. нац. агрокол. ун-т, 2013.

Т. С. МІЛЄВА

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУСПІЛЬСТВА

Одним із найвагоміших чинників сучасної суспільної трансформації є глобалізація. Як зазначала у своїй роботі “Мистецтво управління державою” М. Тетчер, “...початок XXI століття має свої особливості, що визначають зміст мистецтва управління державою в наші дні, які можна передати одним словом – “глобалізація” [7]. Тобто ніякі специфічні умови, особливості національного розвитку, кризові стани і внутрішні трансформації не можуть відмінити неможлиму дію об’єктивних законів глобалізації розвитку [1].

Попри ті відмінності, які характерні для визначення сутності глобалізації, всі автори відзначають її суперечливий характер. З одного боку, глобалізація дозволяє підвищити ефективність розподілу і використання наявних ресурсів, а з іншого – підвищує ймовірність втрати державними органами влади контролю над економічними та соціальними процесами всередині країни та за її межами і можливості впливати на ситуацію [5].

В умовах глобалізаційних викликів аграрний сектор України як основний сектор економіки потребує модернізації. Сьогодні у валовій доданій вартості країни частка АПК становить близько 13 %. Основоположним є соціальне значення галузі як економічної бази життєдіяльності третини населення країни та незамінного виробника продуктів харчування і сировини для промисловості; сільські території є місцем оздоровлення людей, а сільське населення – оберегом національних звичаїв і традицій [6].

Модернізація аграрного сектора являє собою процес його техніко-технологічного і ресурсного оновлення, досягнення високого рівня конкурентоспроможності та стійких темпів розвитку на основі впровадження агроновацій з дотриманням принципів екологічної прийнятності та соціальної спрямованості сільськогосподарської діяльності. Головними підсумками такого процесу мають стати забезпечення національної продовольчої безпеки у розрізі усіх

її складових і зміцнення позицій країни на глобальному продовольчому ринку [8].

Модернізація аграрного сектора як суспільно-виробничої системи передбачає осучаснення і гармонізацію його складових: інституційної, соціальної, економічної, техніко-технологічної та інших. В сучасному розумінні модернізація аграрного сектора можлива на основі соціоекономічного підходу, який розглядає економічний і соціальний аспекти розвитку у нерозривній єдності.

Основною передумовою модернізації аграрного сектора є визнання багатофункціональності сільського господарства.

Багатофункціональність сільського господарства полягає в тому, що його результатом є виробництво суспільних благ, до яких належать: продовольча безпека країни; вплив на навколишнє середовище (формування та охорона агроландшафтів, агробіологічного різноманіття, збереження родючості ґрунтів); підтримання життєдіяльності населення на сільських територіях через використання їх природних ресурсів для економічної діяльності; відтворення і розвиток селянства як носія національної ідентичності [2].

Сучасна ситуація розвитку сільських територій характеризується відсутністю узгодженої стратегії підвищення ефективності виробництва в сільському господарстві та сприяння створенню належного соціуму на селі. Відсутність механізму взаємного впливу між ними суттєво знижує можливість поліпшення життя і діяльності сільських жителів. За 1990 – 2012 рр. кількість сільських населених пунктів в Україні зменшилася на 354 одиниці, і цей процес відбувається в 17 областях [4].

Подолання суперечностей у розвитку аграрного сектора вимагає перегляду усталеного підходу до сільського господарства як до галузі, що має виключно виробничо-комерційне призначення. Аграрна політика України має бути адаптованою до глобальних

тенденцій аграрного розвитку, в якому виділяються два стратегічних напрями:

– розвиток аграрного виробництва з урахуванням регіональної специфіки та необхідності підвищення його конкурентоспроможності;

– сільський розвиток на основі громад [3].

Трансформація системи управління розвитком агропромислового виробництва і сільських територій має передбачати зміщення акцентів у діяльності органів державного управління на:

– організаційну роботу з цілеспрямованого формування агропромислових територіально-виробничих міжгосподарських об'єднань з високим рівнем спеціалізації та концентрації галузей агропромислового виробництва для найповнішого використання переваг сільських територій;

– запровадження в практику низових рівнів управління розвитком агропромислового виробництва і сільських територій елементів стратегічного управління на основі середньо-і довгострокового програмування комплексного розвитку агропромислового виробництва і сільських територій;

– розбудову системи міжгосподарського і громадського самоврядування по всій управлінській вертикалі з переданням їм частини державних повноважень управління регіональним розвитком агропромислового виробництва;

– запровадження механізмів державної підтримки інноваційно-інвестиційних проєктів місцевих програм розвитку, що реалізуються організованими в самоврядні об'єднання сільгоспвиробниками [6].

Список використаних джерел:

1. Білорус О. Г. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко та ін. – К. : ІСЕМВ НАНУ, 2001. – 733 с.

2. Бородіна О. Сільський розвиток в Україні: проблеми становлення / О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 74–85.

3. Геєць В. Соціоекономічна модернізація аграрного сектора України (концептуальні положення) / В. Геєць, В. Юрчишин, О. Бородіна, І. Прокопа // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 4–14.

4. Лупенко Ю. О. Про наукову діяльність Національного наукового центру “Інститут аграрної економіки” у 2012 році та завдання на перспективу / Ю. О. Лупенко // Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 16–24.

5. Мудрак Р. Споживчий аспект продовольчої безпеки / Р. Мудрак // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 82–89.

6. Присяжнюк М. Про необхідність і напрями поглиблення аграрної реформи / М. Присяжнюк, П. Саблук, М. Кропивко // Економіка України. – 2011. – № 6. – С. 4–16.

7. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / М. Тэтчер ; пер. с англ. – М. : Альпина Букс, 2007. – 504 с.

8. Шубравська О. В. Перспективи модернізація аграрного сектора України / О. В. Шубравська, К. О. Прокопенко // Економіка України. – 2013. – № 8. – С. 64–76.

Д. Ю. ПОЛКОВНИЧЕНКО

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Виникнення надзвичайних ситуацій завжди означає переривання нормальної течії життя суспільства. Внаслідок загибелі людей, втрати здоров'я під впливом чинників ризику, стресів, генетичних відхилень порушується увесь процес відтворення, передусім робочої сили. До суспільних відносин вноситься крайня напруженість, конфліктність. Порушується відтворення матеріальних благ, включаючи всі його фази: виробництво, розподіл, обмін і

споживання. У разі глобальних надзвичайних ситуацій на порядок денний перед суспільством постає проблема збереження своєї цілісності, підтримка режиму нормальної діяльності соціально-економічної системи. Звідси закономірно впливає необхідність організації управління в надзвичайних ситуаціях, маючи на увазі їх запобігання або зведення до мінімуму ризику їх виникнення, ліквідацію їх наслідків.

Управління будь-яким об'єктом, у тому числі надзвичайною ситуацією, завжди починається з постановки цілей. Стосовно надзвичайних ситуацій формування цілей управління в методологічному плані визначається двома фундаментальними характеристиками суспільства як системи, що саморозвивається. По-перше, його здатністю забезпечити власну стабільність. Це досягається за рахунок так званих негативних зворотних зв'язків, завдяки яким суспільство, як і будь-яка складна система, здатне долати зовнішні шкідливі дії, зменшувати ризик свого руйнування. По-друге, здатністю забезпечити власний розвиток, використовуючи позитивні зворотні зв'язки, які сприяють підтримці мінливості системи, її еволюції.

Ці характеристики дозволяють сформулювати двоєдину мету управління, що ідеалізується, в надзвичайних ситуаціях – забезпечити розвиток суспільства за умови його повної безпеки для здоров'я і життя людей. Як і будь-який ідеал, ця мета є принципово недосяжною, адже певна міра ризику завжди присутня. Проте практична цінність такої мети полягає в тому, що вона полегшує процес реального ціле визначення – метою практичного управління виступає максимальне наближення до ідеалу. У нашому випадку це запобігання і/або зведення до мінімуму ризику виникнення надзвичайної ситуації, її наслідків. Мета, що ідеалізується, передбачає також найбільш доцільний спосіб оцінки ефективності управління.

“Нульовий” ризик як ідеальна мета не вибирається, це закономірно впливає з об'єктивної потреби суспільства зберігати свою цілісність і динамічну стійкість як складної системи. В той же час, власне цілі та завдання, тобто міра просування цієї системи до ідеалу в реальному масштабі часу, як і засоби їх досягнення, вибираються суспільством, виходячи з конкретних екологічних, культурно-історичних і соціально-економічних умов. Такий розклад зумовлює той тип управління, який суспільство в цілому повинне здійснювати відносно надзвичайних ситуацій – стратегічне управління.

Формування стратегічних цілей – відправна точка і в той же час найважливіший етап планування й управління. Стосовно надзвичайних ситуацій розробка стратегії управління, маючи перед собою як ідеальну мету

досягнення повної безпеки розвитку суспільства (у соціальному, економічному, екологічному і технологічному аспектах), має на увазі встановлення реальних стратегічних цілей і пріоритетів, виконання яких дозволяє наблизитися до ідеалу. В принципі можливі три типи цілей, три типи стратегій управління в надзвичайних ситуаціях: 1) запобігання причинам їх виникнення; 2) запобігання самим надзвичайним ситуаціям; 3) пом'якшення, максимальне послаблення їх наслідків.

Стратегія запобігання причинам виникнення надзвичайних ситуацій має на увазі недопущення таких дій або процесів, які представляють пряму загрозу життю і здоров'ю населення. Можливі два варіанти здійснення цієї стратегії.

Перший варіант – відмова від конкретних заходів господарського і іншого характеру, які створюють джерело потенційно небезпечної ситуації. Це можливо на проектній стадії відповідних розробок, коли здійснюється вибір технології. Цей варіант стратегії запобігання причинам виникнення технологічної катастрофи здійснюється шляхом модифікації інтересів конкретних соціальних груп у бік повнішого забезпечення інтересів усього суспільства в безпеці розвитку і відповідної зміни у виборі технології.

Другий варіант реалізації стратегії – знищення або повне перепрофілювання об'єктів, джерел підвищеної небезпеки для здоров'я і життя людей в тих випадках, коли об'єкти вже споруджені або експлуатуються.

Друга стратегія, запобігання самій надзвичайній ситуації, передбачає, що причини, які породжують цю ситуацію, усунути неможливо або не вдається і починається “ланцюгова реакція” подій, що ведуть до катастрофи. Тому необхідно перервати цю реакцію, не допустившись остаточного виходу небезпечного процесу з-під контролю. Так, за допомогою вбудованих габаритних систем у разі збою (неполадки) забезпечується автоматичне відключення блоку управління ядерним реактором, пригнічення джерела займання при пожежах і так далі. Необхідно також гарантувати безпеку населення, наприклад, превентивну евакуацію, термінове укриття і тому подібне. Таким чином, в причинно-наслідковому ланцюзі розвитку технологічної катастрофи блокується ланки – “результат”, “експозиція” і “наслідки”.

Третя стратегія, пом'якшення наслідків, має на увазі орієнтацію на максимальне послаблення, локалізацію усіх наслідків надзвичайної ситуації, яку не можна або не вдалося не допустити. Якщо продовжити причинно-наслідковий ланцюг подій, що обумовлюють виникнення технологічної катастрофи, то кожен наступний ланку можна представити у вигляді ланцюга наслідків другого, третього і так далі порядків.

Кожна з наведених стратегій не лише не виключає інші, а навпаки, передбачає їх спільне існування, що при необхідності забез-

печують можливість переключитися з однієї стратегії на іншу залежно від ситуації.

Список використаних джерел:

1. *Порфирьев Б. Н.* Государственное управление в чрезвычайных ситуациях / Б. Н. Порфирьев. – М. : Наука, 2001. – С. 37.

2. *Burton I.* The human ecology of extreme geophysical events / I. Burton, R. Kates, G. White. – Toronto, 1996. – 33 p.

3. *Kates R.* Perilous Progress. Managing the Hazards of Technology / R. Kates, C. Hohenemser. – Boulder, 1995. – P. 67–90.

О. О. САЛІЄНКО

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТА ВИКОНАВЧОЇ ГІЛОК ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Співпраця законодавчої та виконавчої гілок державної влади багатогранна, зважаючи на різноманіття правових форм взаємодії, особливе місце серед яких займає парламентський контроль.

Парламентський контроль за урядовою діяльністю – “це така правова форма діяльності Верховної Ради України, юридична природа якої визначається тим, що парламент, Рахункова палата та Уповноважений Верховної Ради з прав людини знаходяться в умовах, коли вони мають безпосередньо використовувати норми права для реалізації конкретних юридичних завдань з аналізу діяльності органів виконавчої влади та їх посадових осіб на предмет відповідальності її законодавству України” та вживати необхідні заходи з метою попередження в майбутньому порушень [3, с. 84-85].

Водночас кожна державна система, що здійснює парламентський контроль, має свої характерні особливості управлінської діяльності, а отже і “відповідний контроль за його здійсненням та регламентацію його процедур”. Здійснення ефективного контролю потребує чіткої організаційної роботи щодо його проведення. Належна організація парламентського контролю вже на початковій стадії створює необхідні умови для формування засад його подальшого здійснення, забезпечує виконання поставлених

завдань та сприяє підвищенню ефективності учасників контролю [1, с. 212–215].

Контроль з боку парламенту є найбільш ефективним, коли орган законодавчої влади має доступ до різноманітних джерел інформації та може її аналізувати. Цю думку розвиває й вчений Ю. Тодика, посилаючись на американського державознавця В. Мормана, зазначає, що “міністри мають збирати точну і детальну інформацію про свої програми та діяльність, а парламент здатний отримувати й аналізувати отриману інформацію, вимагати від міністрів подання докладних письмових звітів” [5, с. 27].

Отже, серед форм парламентського контролю за урядовою діяльністю можна виділити наступні: інформаційний, юридичний та політичний.

Інформаційний парламентський контроль за діяльністю уряду здійснюється через: заслуховування щорічний і позачергових послань Президента України з питань внутрішнього та зовнішнього становища України; заслуховування звітів Кабінету Міністрів України; проведення “Днів уряду”; запити до Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України; проведення парламентських дебатів, парламентські слухання. Юридичним парламентським контролем є депутатські звернення; парламентські розслідування тощо. Політич-

ним парламентським контролем слід вважати усунення з посади Президента України в порядку імпичменту; резолюція Верховної Ради України про недовіру Кабінету Міністрів України; звільнення з посад інших посадових осіб серед органів виконавчої влади [4, с. 44-45].

За Конституцією України парламентський контроль поширюється на процес формування уряду, оскільки склад Кабінету Міністрів України формується Президентом України за участю Верховної Ради України. Кандидатура на посаду голови уряду вноситься Президентом України на розгляд парламенту під час якого ця кандидатура відповідає на поставлені депутатами питання.

Таким чином, Основний Закон України не наділяє Верховну Раду повноваженнями щодо персонального формування складу Кабінету Міністрів України, однак, у той же час, у разі “формування опозиційної глави держави більшості” в парламенті, він може суттєво впливати не тільки на призначення кандидата на посаду Прем’єр-міністра України, а й на формування інших посад у складі уряду. Це обумовлено тим, що Конституція України закріпила право висловлювати недовіру всьому складу уряду “у разі неврахування парламентської більшості в процесі формування персонального складу Кабінету Міністрів України” [2, с. 9].

На процесі формування складу уряду здійснення парламентського контролю не обмежується. Верховна Рада України розглядає Програму діяльності Кабінету Міністрів України на весь строк повноважень. Програма вважається схваленою якщо за неї проголосувала більшість від конституційного складу парламенту. За результатами розгляду урядової програми Верховна Рада України приймає відповідну постанову [4, с. 59–60].

Отже, парламентський контроль як одна з форм взаємодії законодавчої та органів виконавчої влади дає змогу парламентові отримувати достовірну й об’єктивну інформацію про фактичне виконання урядом своїх обов’язків і повноважень, належним чином реагувати на виявлені порушення і, відтак, спрямований на забезпечення конституційної законності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Андрійко, О. Ф. Розвиток законодавства про державний контроль у сфері виконавчої влади в Україні / О. Ф. Андрійко // *Правова держава : щорічник наук. пр. Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.* – Вип. 11. – К. : Вид. Дім “Юрид. кн.”, 2000. – С. 209–216.
2. Забезпечення контрольної функції у стосунках між законодавчою та виконавчою гілками влади : Вісник Програми сприяння парламенту України університету Індіани. – № 69а. – Квітень 2005. – К. : Б. в., 2005. – 60 с.
3. Залюбовська І. К. Законодавче забезпечення парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади в Україні: сучасність та перспективи (Проект Закону України “Про основні засади парламентського контролю в Україні”) / І. К. Залюбовська // *Актуальні проблеми держави і права.* – Вип. 19 / *Одеська нац. юрид. акад.* – О. : Юрид. л-ра, 2003. – С. 84–89.
4. Ківалов С. В. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади в Україні (історія, теорія, перспективи) : монографія / С. В. Ківалов, І. К. Залюбовська. – О. : Юрид. л-ра, 2004. – 152 с.
5. Проблеми законності : респ. міжвід. наук. зб. / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого ; відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 1999. – Вип. 37. – 244 с.

О. А. НОСИК

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСТНОГО ПІДХОДУ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Уся система кадрової роботи за кордоном спрямована на професіоналізацію державної служби. Правовою основою системи підготовки та підвищення кваліфікації публічних службов-

ців у зарубіжних країнах є відповідні підзаконні нормативно-правові документи, які визначають право публічних службовців на постійне навчання та зобов’язують їх проходити професій-

ну підготовку. Європейська система професійної підготовки струнка та багаторівнева, але в кожній країні вона має свої особливості.

Європейський Союз завжди приділяв увагу інституційному розвитку органів публічної влади, підтвердженням чого є створення Європейського інституту публічної адміністрації (EIPA), який займається навчанням державних службовців, прикладними дослідженнями, консультуванням державних органів країн-членів ЄС і країн-кандидатів на членство в ЄС, створення Європейської мережі державного управління (EPAN) – неформального об'єднання державних службовців усіх країн – членів ЄС, започаткованого з метою надати можливість професіоналам з державного управління обмінятися досвідом і знаннями, воно є платформою для обміну досвідом у питаннях державного управління серед представників країн-членів ЄС, заснування та утримання веб-сайту для активізації співробітництва мережі EPAN та налагодження її внутрішніх і зовнішніх комунікацій тощо [1].

Фахова підготовка з державного управління у західних країнах здійснюється на засадах довгострокового і короткотермінового підвищення кваліфікації, тобто без надання академічних ступенів. З цією метою в цих країнах утворено головні загальнонаціональні заклади, часто підпорядковані главі уряду або іншому вищому керівництву. Також в європейській системі професійної підготовки функціонують спеціалізовані вищі навчальні заклади для навчання керівних кадрів.

Програми навчання європейських навчальних закладів державного управління спрямовані на розвиток професійних компетентностей у сфері інформаційного менеджменту, управління людськими ресурсами, лідерства, менеджменту, мовної підготовки, комунікацій, планування та організації, фінансів, урядових відносин, публічної політики тощо. Особлива увага приділяється розвитку таких компетентностей керівника, як стратегічне мислення, відповідальність, мистецтво управляти, етика та ціннісні орієнтири.

Сьогодні функціонування системи публічної служби країн Європи будується на основі моделі управлінських компетентностей. Тому компетентнісний підхід при розробці навчальних програм дає змогу максимально задоволь-

нити потреби розвитку персоналу. Зараз провідні компанії та державні установи формулюють свої вимоги до персоналу на мові компетенцій [2]. Розробка та впровадження так званих “профілів (або моделей) компетенцій” (з вимогами до окремих категорій співробітників: керівників вищого рівня, лінійним менеджерам, адміністративному персоналу) є невід’ємною частиною управління ефективності багатьох компаній, організацій, установ. Компетентнісний підхід став за останні роки де-факто стандартом у галузі освіти багатьох західних країн, а також країн пострадянського простору.

Так, в основі розробки навчальних програм у Німеччині, де неперервне навчання є однією з обов’язкових умов кар’єрного зростання державних службовців, лежить компетентнісний підхід. На початку кожного навчального плану наводиться перелік компетентностей, розвиток та вдосконалення яких передбачається у процесі навчання. Стандартна типологія компетентностей зорієнтована на певну сферу професійної діяльності та включає предметні, особистісні та соціальні компетентності [3]. Під час навчання керівних кадрів особлива увага приділяється розвитку компетентностей щодо концептуальних та інноваційних здібностей, формування умінь з володіння інструментами модернізації управління, управління персоналом тощо.

Сьогодні саме компетентнісний підхід успішно застосовується не тільки в бізнесі, а й у публічному управлінні розвинутих країн, зокрема США, Канади, Німеччини, Великобританії, Австрії, Нідерландів, оскільки дає змогу фахівцям з управління персоналом ефективно відбирати працівників, визначаючи комплекси характеристик професійної придатності (профілі компетентності) під конкретні трудові функції та завдання (профілі компетенцій), що надзвичайно важливо для динамічного функціонування організацій у будь-якій професійній сфері. Водночас у працівників виникає можливість демонструвати свою професійну спроможність, незалежно від того, яким шляхом (освітою чи досвідом) вона набула.

Прийом на державну службу та просування по ній є органічно пов’язаними з безперервним та регулярним навчанням державних службовців. Працівникам, уперше прийнятим на державну службу, пропонуються програми, спрямовані на отримання загальних знань

і навичок, необхідних для виконання посадових обов'язків, існують програми до (чи після) призначення на нову посаду. Під підготовкою державних службовців розуміється довготермінове та короткотермінове навчання, дослужбова підготовка та підвищення кваліфікації. У процесі кар'єрного зростання державний службовець регулярно повинний відвідувати різні курси перепідготовки, проходити стажування.

Інституційна база застосування компетентнісного підходу вищезазначених країн ще й досі формується: створюються відповідні професійні стандарти, методи навчання і процедури оцінювання не тільки на рівні організацій, професійних спільнот, а й у системі державного регулювання. Так, у країнах ЄС у межах Європейської системи акредитації майстерності запроваджується Карта особистісних умінь (Personal Skills Card) з метою виявлення та кваліфікації набутих професійних компетентностей, що забезпечує єдиний підхід до професійної кваліфікації на європейському ринку праці [4].

Опис поведінкових характеристик професійної діяльності є окремою методичною проблемою. Для виконання цієї роботи не існує жорстких рекомендацій. Показовим є формування пакетів загальних компетенцій у сфері державної служби, які мають кваліфікаційну спрямованість. Так, для керівників усіх рівнів державного управління США запроваджено перелік загальних компетентностей, які рекомендовано враховувати при розробленні кваліфікаційних вимог, навчальних програм, планів професійного розвитку службовців [4].

Модель професіоналізму службовця, сформована на засадах компетентнісного підходу, передбачає чітку конкретизацію описів трудової діяльності з урахуванням основних на-

прямів, функцій, завдань у межах компетенцій посад державної служби та визначення необхідних кваліфікаційних рівнів компетенції, що дасть змогу провадити систематичне оцінювання службовців, здійснювати атестацію та кваліфікування, визначити конкретні (у термінах складових професійної спроможності, відображених у карті компетентності службовця) потреби в підвищенні кваліфікації, планувати посадові переміщення та професійний розвиток.

Таким чином, у більшості зарубіжних країн велике значення має професійна підготовка і перепідготовка державних службовців з метою набуття чи підвищення певного рівня компетентностей. Результати навчання державних службовців є умовою для просування по службі, присвоєння чергового рангу, чину, звання, підвищення заробітної плати.

Список використаних джерел:

1. Європейський досвід державного управління : курс лекцій / уклад : О. Ю. Оржель, О. М. Палій, Ю. Д. Полянський та ін. ; за заг. ред. О. Ю. Оболенського. – К. : НАДУ, 2007. – 76 с.

2. Охрименко А. А. Компетентностный подход как фактор повышения результативности деятельности государственных органов и организаций [Електронний ресурс] / А. А. Охрименко. – Режим доступу : <http://www.competencii.ru/>

3. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2013. – 120 с.

4. Сучасна концепція професіоналізму в публічному управлінні та підходи до його оцінювання : наук. розробка / Л. Г. Штика, Л. М. Гогіна, І. І. Нинюк та ін. – К. : НАДУ, 2009. – 40 с.

О. В. АЛЕКСАНДРОВ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Публічне управління як головний елемент демократичного суспільства є формою суспільної діяльності, в тому числі і органів державної влади, що передбачає узгодження інтересів різних суспільних груп у процесі

підготовки та ухвалення рішень органами влади. Публічне управління як процес пошуку найкращих варіантів використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики [1, с. 15] повинно базуватись на

достовірній інформації про сучасний стан та прогнозних результатах наукової аналітичної діяльності. Саме тому питання інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, як особливий напрям інформаційної діяльності, що пов'язаний з виявленням, опрацюванням, збереженням та поширенням інформації переважно у сфері управлінської, політичної та економічної діяльності [2, с. 38], є особливо актуальним питанням сьогодення.

Оскільки однією із загальних світових тенденцій сучасності є посилення впливу глобалізації майже на всі процеси суспільного буття, що зумовлює перехід світового суспільства до своєї наступної стадії розвитку – глобального інформаційного суспільства, в якому інформація стає “стратегічним ресурсом і ініціатором трансформації” [3], це обумовлює потребу посилення інформаційно-аналітичного забезпечення публічного управління з обов'язковим дотриманням загальних операційних процедур:

- збір і первинну оцінку інформації на достовірність і відносності;
- обробку і накопичення інформаційних одиниць;
- оцінку, аналіз, узагальнення інформації та даними;
- підготовку інформаційних повідомлень у межах поточного інформування;
- підготовку аналітичних “сигнальних” повідомлень у межах запланованих інформаційно-аналітичних розробок проблеми чи ініціативне інформування з актуальних питань зацікавлених замовників;
- розсилку інформаційних повідомлень, аналітичних довідок, доповідей, звітів замовникам інформаційно-аналітичних розробок та іншим зацікавленим споживачам для обслуговування всіх видів діяльності держави, інших суб'єктів господарювання.

З метою отримання максимально ефективних висновків інформаційно-аналітичної діяльності необхідно враховувати, що аналітика об'єднує три найважливіших компоненти:

- організаційне забезпечення інформаційно-аналітичної роботи;
- методологію цього процесу;
- технолого-методологічне забезпечення розробки і створення інструментальних засобів для її ведення.

На даний час в Україні функціонують численні інформаційно-аналітичні служби. Серед найбільших центрів, які здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення публічного управління, слід відзначити Головне управління інформаційної політики Адміністрації Президента України, Раду з питань інформаційної політики при Президенті України, Міжвідомчу комісію з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації Служби безпеки України, Управління розвитку інформаційного суспільства та інформаційної безпеки Секретаріату Кабінету Міністрів України, Комітет Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, комісію з питань гласності та засобів масової інформації Верховної Ради України, Громадську Раду з питань свободи слова та інформації та ін. Проте, на даний час, науково-методологічне та кадрове забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності публічного управління знаходиться в стані свого становлення: так, з метою інтелектуально-кадрового забезпечення лише у 2008 р. в Національній академії державного управління при Президенті України відкрита нова спеціальність “Публічна політика та управління” за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки “магістр” на денній, заочній та вечірній формах навчання.

Оскільки аналітичні служби, які функціонують в Україні, працюють автономно, за конкретними оперативними чи постійно діючими запитами абонентів, між ними відсутня координація, зокрема, для спільного формування й використання джерельної бази, що створюється в процесі інформаційно-аналітичного супроводу публічного управління, це створює перешкоди на шляху накопичення, систематизації та створення баз даних опрацьованої інформації.

Одним з інструментів підвищення ефективності публічного управління є впровадження електронного урядування, яке сприятиме розвитку електронної демократії задля досягнення європейських стандартів якості електронних державних послуг, підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування [4].

Незважаючи на те, що з метою підвищення ефективності інформатизаційно-аналітичної діяльності схвалено Концепцію Національної програми інформатизації [5], сформульовані Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007 – 2015 рр. [6] та прийнято 15 постанов Кабінету Міністрів України, які формують загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплюють право особи на інформацію в усіх сферах суспільного та державного життя України, інформаційно-аналітичне забезпечення публічного управління в Україні перебуває на етапі становлення, в процесі якого основним завданням є розробка та впровадження системи аналітичного опрацювання інформації, яка повинна забезпечити високу ефективність публічного управління, тому, з метою підвищення стандартів інформаційно-аналітичного забезпечення необхідно:

– затвердити єдину систему обробки та зберігання у загальнодержавній базі даних інформації та аналітичних висновків з питань публічного управління, забезпечення інтерактивного доступу до даних для учасників системи та інших користувачів;

– підвищити якість підготовки спеціалістів інформаційно-аналітичної діяльності до роботи в умовах інформаційного суспільства;

– створити потужній телекомунікаційний центр на базі мережі Internet з метою доступу до зарубіжних баз даних для обміну інформацією;

– упроваджувати електронне урядування.

Список використаних джерел:

1. Keeling D. Management in Government / D. Keeling. – London : Allen & Unwin, 1972.

2. Телешун С. О. Політична аналітика в системі публічного управління / С. О. Телешун, С. В. Сьомін, О. Р. Титаренко та ін. – К. : НАДУ, 2008. – 284 с.

3. Bell D. The social Frameworks of the Information Society / D. Bell. – N.-Y : MIT Press, 1979. – P. 500–549.

4. Концепція розвитку електронного урядування в Україні, 13.10.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр).

5. Концепція Національної програми інформатизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр).

6. Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007 – 2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98>

Ж. А. БЕЛЕЦ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ БЮДЖЕТУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Державні фінанси мають стратегічне значення для регулювання, зокрема, реального сектора економіки та фінансового сектора, забезпечення розвитку регіонів, підтримки підприємницької діяльності, а їх потенціал є основою економічного та соціального розвитку України. Ефективність системи управління державними фінансами має важливе значення для забезпечення стабільності бюджетної системи, а також загальної фінансової безпеки та стійкого економічного зростання. До складу системи управління державними фінансами входить низка елементів, зокрема державний бюджет, місцеві бюджети, поза-

бюджетні фонди, фінанси державного корпоративного сектора. До складових системи управління державними фінансами, зокрема, належить середньострокове бюджетне прогнозування, середньострокове бюджетне планування та програмно-цільовий метод [3].

Бюджетним кодексом України, що набрав чинності 1 січня 2011 р. [1], визначено законодавчі підстави для застосування програмно-цільового методу складення та виконання місцевих бюджетів. Статтею 20 зазначеного Кодексу [1] визначено особливі складові програмно-цільового методу в бюджетному процесі: бюджетні програми, відповідальні

виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм, результативні показники бюджетних програм та детальний порядок розроблення і реалізації бюджетних програм із застосуванням програмно-цільового методу.

Упродовж 2009-2010 рр. було проведено підготовчий етап до запровадження програмно-цільового методу бюджетування на місцевому рівні. Елементи програмно-цільового методу використовувалися в 37 місцевих бюджетах Житомирської, Львівської, Луганської областей та Автономної Республіки Крим, м. Києва. Протягом 2011 р. кількість учасників збільшилася до 118 місцевих бюджетів. 2012 р. до експерименту було залучено 346 місцевих бюджетів усіх регіонів, а 2013 р. – 692 місцевих бюджети, тобто всі місцеві бюджети, з якими держава має прями міжбюджетні відносини.

З метою практичного впровадження програмно-цільового методу в бюджетному процесі на місцевому рівні в ході реалізації експерименту було визначено етапи запровадження програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів із конкретизацією завдань за кожним етапом та заходи щодо їх реалізації, розроблено та затверджено:

- Інструкцію про статус та особливості участі в бюджетному процесі відповідальних виконавців бюджетних програм місцевих бюджетів;

- правила складення та форми паспортів бюджетних програм місцевих бюджетів і звітів про їх виконання;

- типові переліки бюджетних програм та результативних показників їх виконання в галузях бюджетної сфери;

- типову відомчу класифікацію видатків та кредитування місцевих бюджетів;

- структуру коду програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів і кодифікатор бюджетних програм місцевих бюджетів;

- методику порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, що виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів [3].

Крім того, здійснено заходи щодо навчання представників фінансових органів, головних розпорядників коштів місцевих бюджетів, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, працівників територіальних органів Казначейства.

Водночас у результаті проведення експерименту із запровадження програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів виявилася потреба вдосконалення нормативно-правової та методологічної бази та запровадження системи оцінки ефективності виконання бюджетних програм місцевих бюджетів.

Модернізація системи складання та виконання місцевих бюджетів і регулювання міжбюджетних відносин має відбуватися в напрямку зменшення залежності місцевих бюджетів від державного на основі створення стимулів до розкриття внутрішнього потенціалу розвитку регіонів, збільшення надходжень до місцевих бюджетів, зменшення неефективних витрат.

Зважаючи на складну фінансову ситуацію в місцевих бюджетах України, підвищення ефективності управління бюджетними коштами є одним із головних напрямків реформ. Застосування ПЦМ на місцевому рівні дасть змогу підвищити кредитоспроможність місцевих бюджетів, забезпечить збільшення інвестиційної привабливості та залучення додаткових ресурсів [2].

Пріоритетними напрямками реформування міжбюджетних відносин у середньостроковій перспективі є впровадження державних соціальних стандартів надання суспільних послуг і фінансових нормативів бюджетної забезпеченості, запровадження середньострокового планування показників місцевих бюджетів, повноцінне функціонування програмно-цільового методу бюджетування на рівні місцевих бюджетів.

Задля досягнення названих цілей слід ужити таких заходів:

- конкретизувати цілі та завдання в бюджетних програмах, що реалізуються за ПЦМ;

- удосконалити методологічну базу планування та виконання місцевих бюджетів і впровадити відповідне програмне забезпечення для обслуговування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом;

- запровадити систему моніторингу та оцінки ефективності виконання бюджетних програм на основі комплексного аналізу використання розпорядниками бюджетних коштів і досягнутих результатів у процесі реалізації бюджетних програм, унести відповідні зміни до системи результативних показників бюджет-

них програм, які б дали змогу повномасштабно визначати економічний та/або соціальний ефект від використання бюджетних коштів [2].

Запровадження програмно-цільового методу в бюджетному процесі на місцевому рівні дасть змогу відстежувати ефективність і результативність витрачання бюджетних коштів шляхом проведення оперативного моніторингу та оцінки виконання бюджетних програм, а прийняття управлінських рішень за результатами такої оцінки – забезпечити досягнення результату, установленого стратегічними документами держави, підвищення рівня забезпеченості населення послугами належної якості і відповідно – довіри до влади.

М. В. БІЛОКОНЬ

НЕГАТИВНІ ТА ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ІНТЕГРАЦІЙ

Ліберальні та досить демократичні процеси початку ХХ ст. неодноразово призводили до зовсім недемократичних, драматичних та навіть катастрофічних результатів. Не є таємницею, що націонал-соціалісти прийшли до влади в Німеччині за наслідками демократичних виборів. А наслідком ліберальних процесів у Російській імперії стали громадянська війна, прихід до влади більшовиків, а згодом створення тоталітарної, людиноненависницької держави – СРСР.

Кожного разу, аналізуючи сучасні соціально-політичні процеси, наука спирається на систему знань і практичного досвіду, що накопичені на засадах реального історичного процесу в минулому. Має бути вірним і зворотне твердження: розуміння сучасних соціально-політичних процесів відкриває шлях пізнанню минулих. Таким чином, логічно було б припустити, що розуміння актуальних для сучасності соціально-політичних феноменів, відкриє шлях пізнанню майбутніх трансформацій глобального соціуму і, відповідно, системи публічного адміністрування.

У сучасному суспільстві досить поширена детермінація націоналізму в зв'язці з певним етносом. Однак, якщо повернутися до основних причин виникнення націй, то

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 24 верес. 2013 р. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2013. – 176 с.

2. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році : щорічне послання Президента України до Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-13>.

3. Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 774-р : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80>.

вони виявляться насамперед економічними та соціально-політичними, але не етнічними. По-суті, нація – це соціально-економічна, культурно-політична та духовна спільнота індустріальної епохи [1]. Побудова індустріального суспільства, яке повномасштабними темпами розгорталось в ХІХ ст., супроводжувалося, на тлі світового історичного процесу, згортанням політики колоніалізму і виникненням такого феномену як націоналізм.

Якщо об'єктивними причинами виникнення національних об'єднань і відповідно, націоналізму, можна прийняти початок індустріальної епохи, то подальшим стимулом розвитку можна припустити закінчення епохи колоніалізму і розпад імперій. При цьому націоналізм може виявлятися як і в постколоніальному, так і в постімперському соціумі. Однак характер таких процесів є різним за визначенням. Постколоніальне суспільство тяжіє до процесів само-ідентифікації нації через прагнення до максимального суверенітету і незалежності політикуму, як від колишньої метрополії, так і від решти світу. У свою чергу, постімперське суспільство страждає від цілого комплексу політичних і економічних проблем, викликаних втратою впливу метрополії на колишні колонії.

Глобалізація є наступним етапом розвитку міжнародної взаємодії, протиставляючи себе спочатку економічному, потім політичному, а в результаті і соціально-культурному аспектам націоналізму.

В умовах реалій сучасності, процес глобалізації порушує гостре питання співвідношення суверенітету держав і міжнародних інтеграційних процесів. Економічна кооперація та розширення ринків є рушіями інтеграційних процесів, зрештою, створюючи процес глобалізації.

Суб'єкти міжнародних процесів, що залишаються поза інтеграцією, або якимось чином штучно обмежують свою інтеграцію, програють конкуренцію суб'єктності в політичному, економічному, соціально-культурному аспектах, і відповідно, втрачають перспективи свого подальшого розвитку.

Власне, суверенітет – це вільне, незалежне від будь-яких зовнішніх сил верховенство державної влади [2]. Але за реалій ліберального суспільства, тісної міжнародної економічної кооперації та транскордонної гуманітарної взаємодії, абсолютність державної влади викликає обґрунтований сумнів. Таким чином можна припустити, що абсолютний суверенітет у міжнародній практиці неможливий, і відповідно, існує певний рівень диференціації державного суверенітету.

Модерні процеси тісної інтеграції соціально-політичних систем ведуть собою інтенсивну взаємодію та інтеграцію гуманітарних сфер та проникнення публічної сфери в приватну. Виникає закономірне питання – чи є така небезпека в сучасному демократичному світі виникнення вже забутого питання тоталітаризму.

Енциклопедичний словник з державного управління дає таке визначення тоталітаризму – це політичний режим, в умовах якого держава та політична влада повністю підпорядковують собі суспільство і особистість, усі аспекти їхньої життєдіяльності, придушують право та свободи людини і громадянина [3, с. 710].

Таке визначення дає привід припустити, що протиставлення тоталітаризму і демократії є не зовсім коректним. Вірним було б швидше протиставлення свободи особистості і тоталітаризму.

Демократія – це термін, який означає, що основним суб'єктом державного управління є народ, а єдиним джерелом влади в державі є сукупна воля громадян цієї держави. Але людина, хоч і соціальна, але дуже складна істота. Відповідно перманентного консенсусу, у будь-якому питанні, що виникає в соціумі, бути не може за визначенням. Таким чином, демократія – це, швидше, ситуаційна влада більшості громадян, але не влада всіх громадян взагалі.

Сучасне розуміння демократії передбачає дотримання інтересів меншості, але тільки в тій мірі, поки це не перешкоджає здійсненню інтересів більшості. Відповідно, абсолютною влада народу не може бути за визначенням, але максимально можливе дотримання інтересів меншості можна назвати ліберальною демократією.

Антитеза, в такому разі, може бути неліберальна демократія – недотримання прав і інтересів меншості більшістю. Надмірне втручання публічної сфери в приватну є нічим іншим, як проявом тоталітаризму. Можна зробити висновок, що неліберальна форма демократії цілком може співіснувати з певними проявами тоталітаризму.

На нашу думку, проблематика, що являє себе при аналізі деяких соціально-політичних процесів, що відбувались протягом ХХ ст., показують необхідність інтенсифікації досліджень таких процесів, що мають актуальне відображення у ХХІ ст.: співвідношення націоналізму та глобалізації; небезпеки виникнення проявів тоталітаризму на тлі проникнення публічної сфери соціуму в приватну.

Список використаних джерел:

1. *Андерсон Б.* Воображаемое сообщество. Размышления об истоках и распространении национализма / Б. Андерсон. – М. : Канон-Пресс-Ц, 2001. – 320 с.
2. *Политология: энциклопедический словарь* / под общ. ред. Ю. И. Аверьянова. – М. : Изд-во Моск. коммерч. ун-та, 1993. – С. 367.
3. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.

С. С. БОВДУЙ

ОХОРОНА ПРАЦІ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Розв'язання проблем охорони праці працюючих, забезпечення безпечних і здорових умов роботи є найважливішим соціальним завданням сучасної держави. Проте при цьому охорона праці є також і чинником національної безпеки. Охорона праці забезпечує безпеку праці, тобто такі умови праці, за яких на працівників не впливають шкідливі та небезпечні виробничі чинники або відсутній неприпустимий виробничий ризик, пов'язаний з можливістю завдання збитку здоров'ю працівників. У свою чергу, безпека праці є складовим елементом системи соціально-економічної безпеки, оскільки соціально-економічна сфера, що включає безпеку праці й усі показники, що характеризують її, характеризується внутрішніми загрозами, під якими розуміється нездатність країни до самозбереження і саморозвитку, слабкість інноваційного чинника, неефективність системи державного регулювання економіки, невміння встановлювати оптимальний баланс інтересів і використовувати досвід розв'язання соціальних протиріч і конфліктів.

Крім того, дискусії, що пройшли останніми роками в більшості європейських країн, показали, що інвестиції, спрямовані на покращення умов праці, приносять прибуток (вигоду) не лише працівникам і суспільству в цілому, але також і підприємствам (компаніям, фірмам). Показниками економічного ефекту при цьому можуть бути: 1) економія виплат по відшкодуванню шкоди потерпілим; 2) зниження суми страхового внеску в результаті отримання знижки до страхових тарифів по соціальному страхуванню від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань; 3) підвищення продуктивності праці.

Таким чином, зрозуміло, що ефективне розв'язання проблеми забезпечення безпеки праці (а саме це є основною метою охорони праці) можливо лише на основі системного підходу і реалізації принципу системності в управлінні охороною праці, який передбачає всебічне опрацювання рішень, що приймаються, аналіз можливих альтернатив, координацію зусиль на різних напрямках, оцінку

можливих наслідків управлінських дій в кожному елементі та компоненті системи.

Управління охороною праці засноване на взаємозв'язку і взаємодії керуючої системи і керованого об'єкта, яким виступає сама охорона праці, оскільки, як відзначалося раніше, охорона праці – це система забезпечення безпеки життя, збереження здоров'я і працездатності працівників в процесі трудової діяльності, що включає різні заходи, спрямовані на досягнення цілей охорони праці.

Можливо, виникає закономірне питання: чи є визначення охорони праці як системи “даниною моді” називати будь-яку множину системою, або ж перераховані заходи дійсно визначають систему? Звичайно, перерахований набір заходів не можна визначити як систему, що характеризується організаційно-структурною цілісністю. Проте охорона праці як сукупність заходів, набуває системних властивостей, оскільки їх здійснення спрямоване на забезпечення здоров'я людини, що виступає носієм об'єктивно властивих системних якостей, будучи основною компонентою суспільства.

У рамках соціальної системи будь-якого рівня людина є елементом, мінімальним нерозчленованим носієм соціальної системної якості, суть людини є сукупність усіх громадських стосунків. Саме тому охорона праці не є механічною випадковою сукупністю заходів, їх реалізація обумовлює виникнення нової якості (нового рівня безпеки життя), яку неможливо досягти при проведенні заходів окремо, не взаємопов'язано. Таким чином, об'єкт, що має системний характер, змінюється під впливом керуючої системи (суб'єкта), яка функціонує в суспільстві, що представляє цілісність політичних, економічних, соціальних підсистем складної багаторівневої структури.

Нерозривний зв'язок керуючої системи із складною системою, яким є суспільство, спочатку зумовлює її складність і необхідність застосовувати правила і принципи системного підходу при вивченні та практичному функціонуванні самої керуючої системи. Керуюча система утворює сукупність органів,

призначених для впливу на об'єкт управління з метою переведення його в заданий стан.

Кожен орган цієї сукупності виконує свої специфічні функції, взаємопов'язані зі специфікою керованого об'єкта. При цьому функція розглядається як напрям діяльності суб'єктів управління по здійсненню організуючого впливу на керовані об'єкти. Як відомо, одне з найважливіших правил системного підходу в проектуванні керуючої системи полягає в тому, що функції мають пріоритет перед структурами і визначають їх, і тільки слідом за зміною функцій змінюються структури керуючої системи. Недотримання цього правила призводить до створення підсистем, що не несуть чітко визначених функцій.

Крім того, серед вимог системного підходу, невиконання яких призведе до послаблення керуючої системи, в нашому випадку можна назвати такі:

- розробка стратегічних цілей;
- випереджаюча постановка завдань управління всієї системи в цілому перед постановкою завдань функціональних структур;
- розмежування прав і відповідальності різних рівнів управління (центру і регіонів, галузі і підприємства);
- налагодження дієвої координації між різними відносно самостійними структурами по вертикалі ієрархічних рівнів управління і по горизонталі однорівневих суб'єктів управління;

– створення чіткої системи потоків інформації і регульовальників з використанням принципів зворотного зв'язку;

– створення і функціонування систем методів ухвалення рішень і контролю над їх виконанням;

– застосування різноманітних методів управління, що включають адміністративні, правові й економічні механізми управління.

Системоутворюючою ознакою, що об'єднує об'єкт і суб'єкт управління, виступає загальна соціально значуща мета. Відносно системи управління охороною праці правомірним є твердження, що такою метою є збереження здоров'я працівників. При цьому на кожному фіксованому інтервалі часу мета трансформується в конкретні завдання. Для управління охороною праці актуальне завдання може бути визначено як зниження професійного ризику втрати здоров'я і працездатності до рівня прийняттого, об'єктивно неусувного на цьому етапі розвитку науки і техніки.

Список використаних джерел:

1. Бьюрстрем Л. М. Рентабельность безопасности / Л. М. Бьюрстрем // Охрана труда и социальное страхование. – 2002. – № 10. – С. 47–50
2. Роик В. Перспективы безопасности труда / В. Роик // Социальная защита. – 2003. – № 8. – С. 7–10.

А. І. ГНАТЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

На сучасному етапі системної трансформації демократичного суспільства в Україні реальним підґрунтям ефективного господарювання стає забезпечення стабільного збалансованого розвитку регіонів шляхом впровадження інноваційної регіональної політики, побудованої на ефективному використанні переваг стратегічного планування. Одним із дієвих інструментів такого підходу є стратегії регіонального розвитку, орієнтовані на задіяння механізмів комплексної модернізації соціально-економічного

розвитку регіонів, визначення базових пріоритетів регіонального розвитку на середньо- і довгострокову перспективу, підвищення конкурентоспроможності регіональних комплексів.

Стратегія соціально-економічного розвитку – це сформований на довгостроковий період напрям розвитку країни в цілому і кожного з її регіонів окремо, включаючи систему заходів, забезпечуючи досягнення поставлених цілей [1, с. 13]. Окрім того, документ є результатом соціального діалогу, а також суспільного

консенсусу між державою та громадянським суспільством, що офіційно підтверджує взаємовідповідальність сторін у складних умовах соціально-політичних трансформацій.

Проте попри те, що стратегія є першочерговим документом, що визначає траєкторію розвитку кожної з країн світу, на жаль, на сьогодні офіційно затверджені її в Україні не існує [1, с. 13]. Зокрема, жодна зі стратегій, що розроблялася різними науково-аналітичними та урядовими організаціями, не була затверджена офіційно, окрім Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) “Шляхом європейської інтеграції”, а пізніше Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. Звичайно, така ситуація впливає на всі сфери суспільно-політичного життя держави, що спричиняє у представників політичних сил, бізнесових кіл і громадськості виникнення сумнівів щодо реалістичності документів стратегічного характеру [2-3].

Незважаючи на це, сьогодні всі регіони України мають власні стратегії розвитку. Всі вони є розробленими на основі єдиної методологічної бази та вимог щодо їх формування, розроблених Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та схвалених постановою Кабінету Міністрів України.

Проведений аналіз дозволяє виокремити проблеми та особливості стратегічного планування регіонального розвитку в умовах трансформації демократичного суспільства в Україні:

1. Відсутність загальнонаціональної стратегії розвитку України як першочергового документа, що визначає траєкторію розвитку країни та її регіонів на довгострокову перспективу, а також конкретний механізм її реалізації.

2. Наявність значних відмінностей у проєктах стратегій розвитку України, які розробляються різними науково-аналітичними установами та громадськими організаціями, що пояснюється відсутністю єдиного методологічного забезпечення стратегічного планування розвитку країни.

3. Відмінність структурних елементів стратегій розвитку регіонів України, не дивлячись на наявність єдиної методологічної бази. Зокрема, у 13 регіонів із 27 не сформульовано місію розвитку як найвищу мету регіонально-

го розвитку (у 48 %), а також у семи регіонах (26 %) не конкретизовано механізм реалізації стратегії, а дані про відповідальних виконавців за реалізацію заходів стратегій висвітлено лише у 7 регіонів (26 %). Все це значно впливає на ефективність використання стратегій як інноваційного інструменту стратегічного планування регіонального розвитку.

4. Фрагментарне відображення пріоритетних напрямів розвитку, зазначених у Державній стратегії регіонального розвитку, у регіональних стратегіях розвитку. Причому, стовідсотково вони знаходять своє відображення у регіонах з високим та середнім рівнем розвитку – а це лише у 10 із 27 регіонів (близько 37 % від їх загальної кількості).

5. Відмінність інструментарію, що використовується під час розробки стратегій регіонального розвитку. Зокрема, неповне використання переваг сценарного підходу, який за допомогою науково обґрунтованого стратегічного прогнозування відображає можливі сценарії розвитку регіональної системи в умовах мінливості зовнішнього середовища.

6. Необхідність підпорядкованості та узгодженості між такими стратегічними документами, як регіональні стратегії розвитку, щорічні програми соціально-економічного розвитку, цільові програми, проєкти, що фінансуються шляхом реалізації Угод щодо регіонального розвитку, а також Програмою економічних реформ на 2010 – 2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”.

7. Орієнтація стратегій регіонального розвитку переважно на середньострокове планування, що унеможливує здійснення послідовних радикальних інновацій в довгостроковій перспективі. Часовий розріз стратегічних документів в Україні переважно орієнтований на короткострокові та середньострокові дії, на швидке поточне реагування, а значить знаходиться під загрозою заполітизованого вирішення проблем.

8. Необхідність підвищення ролі та значення екологічної складової в процесі стратегічного планування регіонального розвитку з метою забезпечення реалізації ідей та принципів триєдиної концепції сталого розвитку.

Таким чином, можна констатувати, що стратегічне планування регіонального роз-

витку в Україні має цілу низку характерних особливостей. З метою покращання ситуації, що склалася, необхідним є максимізація використання потенціалу стратегій регіонального розвитку як інноваційного інструменту стратегічного планування. Доцільним є усунення недосконалостей правового положення стратегій регіонального розвитку, оскільки, з одного боку, вони повинні бути затверджені, а з іншого – їх дотримання не є нормативно закріпленим. Це може стати першим кроком на шляху утвердження стратегій як результату суспільного консенсусу та соціального діалогу в складних умовах соціально-політичних трансформацій.

Список використаних джерел:

1. Кизим Н. А. Практика составления и проблемы реализации стратегии развития

Украины и регионов / Н. А. Кизим, Ш. А. Омаров // Проблемы экономики. – 2010. – № 4. – С. 13–21.

2. Панухник О. В. Методичне забезпечення стратегічного планування в регіонах України [Електронний ресурс] / О. В. Панухник. – Режим доступу: <http://firearticles.com/economika-ukr/138-metodichne-zabezpechennya-strategichnogo-planuvannya-v-regionax-ukrayini-panuxnik-o-v.html>.

3. Рекомендації щодо стратегічного планування економічного і соціального розвитку України на довгострокову перспективу [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Програми Розвитку ООН в Україні. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_59817AMDGP_strategic_planning_ukr.pdf.

Б. В. ДЗЮНДЗЮК

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Аналізуючи сучасний стан сфери інформатизації в Україні сьогодні, треба перш за все розглянути діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), бо саме на неї покладена місія із державного регулювання процесу формування інформаційного суспільства [1].

НКРЗІ бере активну участь в розробці та впровадженні таких загальнодержавних проєктів, як “Відкритий світ” (створення нової системи шкільної освіти із використанням новітніх інформаційних технологій), “Вчасна допомога” (створення єдиних регіональних оперативно-диспетчерських служб із використанням сучасних GPS-технологій), “Електронний реєстр пацієнтів”, “Єдине вікно подання електронної звітності”, “Єдиний державний портал адміністративних послуг”.

На сьогодні стан реалізації вищезазначених проєктів суттєво відрізняється. У “Відкритому світі” станом на грудень 2013 р. бере участь лише 1301 школа із приблизно 17000 по всій Україні. Проєкт “Вчасна допомога” реалізується лише у двох областях – Вінницькій та

Дніпропетровській. “Електронний реєстр пацієнтів” ще не було почато, є лише “Положення про електронний реєстр пацієнтів” затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2012 р. Для реалізації “Єдиного вікна подання електронної звітності” Кабінетом Міністрів було затверджено “План заходів щодо реалізації Концепції створення та функціонування автоматизованої системи “Єдине вікно подання електронної звітності” від 17 жовтня 2013 р., що передбачає закінчення реалізації проєкту в березні 2015 р. Для реалізації “Єдиного державного порталу адміністративних послуг” наприкінці 2012 р. Мінекономрозвитку було створено пілотну версію порталу, але потім проєкт не отримав подальшого розвитку і лише 11 вересня 2013 р. Кабінет Міністрів затвердив план заходів зі створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг.

Що стосується впровадження в Україні електронного урядування, то існує так звана “Концепція розвитку електронного урядування в Україні”, схвалена Кабінетом Міністрів 13 грудня 2010 р. Її реалізація була передбачена у три

етапи на період до 2015 р. Достатньо буде розглянути лише її перший етап (2011-2012 роки):

- розроблення необхідної нормативно-правової та нормативно-технічної бази, зокрема щодо надання адміністративних послуг в електронній формі, а також єдиних стандартів, протоколів і регламентів взаємодії суб'єктів електронного урядування, їх гармонізація з міжнародними стандартами;

- забезпечення функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади всіх рівнів на основі єдиних стандартів;

- створення єдиної загальнодержавної системи електронного документообігу;

- створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів та веб-сайтів органів державної влади та органів місцевого самоврядування на усіх рівнях;

- забезпечення надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування послуг в електронній формі громадянам і суб'єктам господарювання з використанням Інтернету, зокрема реєстрація суб'єктів господарювання, подання звітності;

- створення єдиної інформаційної системи, що містить реєстр адміністративних послуг, які надаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, та інформацію про умови їх отримання;

- створення Єдиного веб-порталу адміністративних послуг;

- створення спеціальних центрів (пунктів) надання послуг, центрів обслуговування населення (кол-центрів);

- створення умов для участі громадян, їх об'єднань і суб'єктів господарювання у процесі підготовки державних рішень;

- створення спеціального веб-порталу з метою забезпечення прозорості використання державних фінансів;

- забезпечення розвитку Національної системи конфіденційного зв'язку.

Зі всього переліченого станом на початок 2014 р. було розвинуто систему центрів надання адміністративних послуг та створено пілотну версію “Єдиного державного порталу адміністративних послуг”.

Існує величезна проблема із введенням системи електронного документообігу на державному та регіональному рівнях. Наприклад, в “Звіті постійної комісії Харківської обласної

ради з питань забезпечення прав людини, свободи слова та інформації про роботу за період з листопада 2012 року по листопад 2013 року” дається наступна інформація: “Через неналежне фінансування Програми інформатизації Харківської області “Електронна Харківщина” (2011 – 1 %, 2012 – 1,13 %, 2013 – 2,87 %) немає можливості здійснити кроки з виконання запланованих Програмою ключових завдань та забезпечити побудову мультисервісної мережі органів виконавчої влади та місцевого самоврядування області, на базі якої надалі буде запроваджено єдину систему електронного документообігу ОВВ та ОМС із використанням електронного цифрового підпису...”. Очевидним є факт не лише неналежного піклування процесом розвитку електронного урядування з боку держави та його недостатнє фінансування на державному та місцевому рівнях, а й недостатнє фінансування регіональних програм інформатизації.

Якщо порівнювати рівень розвитку електронного урядування в Україні із іншими країнами світу, то можна скористатись індексом розвитку електронного урядування ООН – це комплексний показник, що оцінює готовність та можливості національних державних структур у використанні інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для надання громадянам державних послуг. Усі країни, що були досліджені, ранжуються в рейтингу на основі зваженого індексу оцінок за трьома основними складовими: ступінь охоплення та якість інтернет-послуг; ступінь розвитку ІКТ-інфраструктури; людський капітал. Дослідження проводиться регулярно з 2003 р. кожні два роки, останнє було в 2012 р. Отже, у 2012 р. Україна посіла 68 місце (0.5653), а в 2010 р. – 54 місце. Росія: 2012 р. – 27 місце (0.7345), 2010 р. – 59 місце. Білорусь: 2012 р. – 61 місце (0.6090), 2010 р. – 64 місце. На першому місці опинилась Південна Корея (0,9283), на останньому – Сомалі (0,064). Усього у 2012 р. було досліджено 190 країн [2].

У світі можна знайти країни, що знаходяться на будь-якому етапі розвитку сфери інформатизації та інформаційного суспільства. Процеси такого розвитку не є унікальними та багато в чому повторюються в кожній із країн. Головна проблема, пов'язана з подальшою інформатизацією та розвитком інформаційного суспільства в Україні, лежить на поверхні – відсутність діючої, єдиної, всеохоплюючої та

реальної за строками виконання та обсягами фінансування стратегії інформатизації, що враховувала б особливості регіонів.

Список використаних джерел:

1. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та ін-

форматизації : Указ Президента України від 23 листопада 2011 р. № 1067/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1067/2011>.

2. UN E-Government Development Survey [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unpan3.un.org/egovkb/datacenter/countryview.aspx>.

Є. В. ДОЛОТЕНКО

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Відавна люди замислювалися над природою життя, його тривалістю, захворюваннями, природою смертю, накопичували знання про людський організм та вплив на нього довкілля, лікувальні властивості води і рослин. Ще у прадавніх державах з'явилися перші паростки наукової медицини як ремесла і мистецтва лікувати людей, а влада почала приділяти цьому увагу.

Тоді з'явилися й перші спроби розробити і прийняти правила медичної діяльності, які з часом набули правових форм і стали нормами тогочасних законів. Паралельно розвивалися й удосконалювалися медицина та законодавство, медичні й правові знання.

Спочатку спроби державної влади внести правовий порядок у сферу медичної діяльності мали епізодичний характер. Однак із розвитком держав та зміцненням державної влади медична діяльність поступово перетворилася в діяльність з охорони населення.

Значущість питань охорони здоров'я населення зумовила піднесення їх до рівня одного з важливіших державних завдань, внутрішньої функції сучасної держави, а це вимагає не тільки здійснення ефективного державного управління, а й формування та реалізації державної політики у цій сфері [1, с. 5].

Держава – політико-владна організація суспільства, що має соціальне призначення, виражає і захищає загальнонаціональні цілі й інтереси, функціонує та розвивається на правовій основі і використовує за необхідності для здійснення державної влади примусову силу з метою забезпечення стабільності і зміцнення правопорядку [2, с. 14].

Держава як суб'єкт управління суспільним розвитком існує не одне тисячоліття і проявила себе як універсальна організація суспільства. Вона є формою і способом упорядкування та забезпечення нормальних умов життєдіяльності людей [2, с. 13].

Державна політика – це обраний особою, державними органами, урядом напрям дії, завдяки якому вони задовольняють певні свої потреби чи використовують свої можливості, що відображаються в досягнутих результатах і в реальному впливові на життя суспільства.

Державна політика відіграє надзвичайно важливу роль у суспільному житті. Саме вона покликана своєчасно виявляти назрілі проблеми розвитку суспільства, аналізувати їх, встановлювати причини виникнення, складності, суперечливості та знаходити шляхи розв'язання цих проблем [3, с. 51].

Державна політика у тій чи іншій галузі реалізується органами державної влади через державне управління.

Державне управління – цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи і громадянина з метою досягнення загально-суспільних цілей та завдань [4, с. 38].

Державне управління є частиною соціального управління, тобто керування людьми та їхніми колективами з боку державних органів [5, с. 110].

Становлення України як незалежної держави супроводжується значними труднощами. Розпочаті глибокі політичні та соціально

орієнтовані економічні ринкові перетворення здійснюються водночас з перебудовою державного апарату, у тому числі й управлінського, та демократизацією суспільства. В цих умовах здоров'я людини розглядається як соціально-економічна цінність.

Саме тому проблеми охорони здоров'я ті діяльність, що спрямована на збереження і зміцнення здоров'я, вимагають постійної уваги з боку держави. Охорона здоров'я визнається одним із пріоритетних напрямів державної політики України та одним із основних факторів її національної безпеки [2, с. 22-23].

Система державного управління, що діє у сфері охорони здоров'я, має риси як загальної (універсальної) системи державного управління, так і специфічні риси системи управління об'єктами соціально-культурної (гуманітарної) сфери, яка має свої особливості.

Аналіз вітчизняної системи державного управління охороною здоров'я засвідчив, що управління системою охорони здоров'я в державі забезпечується спеціальними діями та заходами щодо управління й організації діяльності всіх складових цієї системи з метою найбільш повного задоволення потреб громадян у збереженні та зміцненні здоров'я.

Об'єктом управління охороною здоров'я в нашій державі є вся система охорони здоров'я України, суб'єктом – система державної влади та місцевого самоврядування у вигляді спеціально утворених органів влади, які взаємодіють і між якими розподілені певні функції управління охороною здоров'я [1, с. 25].

Згідно з ст. 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування [6, ст. 49].

Право на охорону здоров'я – це передусім забезпечення відповідного життєвого рівня. Крім того, це право передбачає також наявність безпечного для життя і здоров'я людини навколишнього природного середовища.

В основу формування державної політики і стратегії розвитку охорони здоров'я має бути покладені права та інтереси людини, зокрема,

забезпечення рівності між громадянами в питаннях охорони здоров'я і доступність медичної допомоги для всіх прошарків суспільства [7, с. 95].

Таким чином, підводячи підсумки, ми можемо сказати, що державне управління охороною здоров'я як багатоаспектна координація організаційних умов спільної діяльності людей, спрямована на досягнення оптимальної охорони здоров'я населення.

Державне управління охороною здоров'я виходить передусім з того, які соціальні очікування задовольняє галузь, тобто яку соціальну роль вона відіграє в суспільстві. Виходячи із соціальних завдань, будується стратегія розвитку галузі як державної інституції.

Список використаних джерел:

1. *Гладун З. С.* Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування і реалізації) : монографія / З. С. Гладун. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 460 с.

2. Державне управління реформуванням системи охорони здоров'я України : навч.-наук. вид. / авт. кол. : М. М. Білинська, Я. Ф. Радиш, І. В. Рожкова та ін. ; за заг. ред. проф. М. М. Білинської. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – 240 с.

3. Державне управління : курс лекцій / В. Д. Бакуменко, Д. І. Дзвінчук, О. С. Поважний. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 536 с.

4. *Мельник А. Ф.* Державне управління : підручнику / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна ; за ред. А. Ф. Мельника. – К. : Знання, 2009. – 582 с. – (Вища освіта 21 століття).

5. Медичне правознавство / А. А. Бабанін, О. О. Миронова, О. В. Біловицький, О. Ю. Скребкова. – Сімферополь : Ната, 2012. – 552 с.

6. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua (дата звернення: 20.01.2014).

7. *Сидоренко Т.* Правові засади реформування галузі охорони здоров'я: стан, проблеми, перспективи розвитку / Т. Сидоренко, Л. Жуковіна // Право України. – 2005. – № 12. – С. 95–97.

Н. В. ЗАГРЕБЕЛЬНА

АНАЛІЗ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Міграція є невід'ємною, постійною і дуже важливою частиною буття сучасного суспільства. Міграційні процеси завжди впливали на стабільність чи розлад суспільства, були суттєвим фактором існування держав, націй і окремих людей. Тенденція розвитку у свою чергу залежить від політичних, економічних, соціальних, географічних, природних та інших чинників розвитку людського суспільства. Десятки мільйонів осіб перебувають поза межами країн свого громадянства. На планеті нараховується близько мільярда внутрішніх мігрантів, тобто постійно переміщається одна шоста населення землі. Аналіз і врахування загально-світових міграційних тенденцій, їх наслідки є одним із важливих чинників формування міжнародної та внутрішньої політики української держави, оскільки в сучасних економічних умовах людський чинник відіграє важливе значення для розвитку та процвітання країни.

Слід зазначити, що протягом усієї історії людства міграція завжди була мужнім проявом волі індивідуума для того, щоб залишити усі негаразди та досягти найкращого в житті. Тому на сьогоднішній день в результаті глобалізації та досягнень у галузі зв'язку та транспорту значно збільшилась кількість людей, які прагнуть, а також здатні переїхати в інші місця для проживання та праці. З плином часу масштаби трудової міграції зростають в усіх регіонах країни.

За статистичними даними ООН у світі, з 1990 р. чисельність міжнародних мігрантів зросла майже на 40 млн осіб, а за період 2005 – 2010 рр. – на 10,5 млн, станом на грудень 2011 р. у світі емігрантів налічується приблизно 214 млн людей [1]. Таким чином, по відношенню до загальної кількості сучасного населення Землі – 7 млрд осіб [2], а це приблизно 3 %, зрозуміло, що це не дуже багато, але потрібно пам'ятати, що в нашому сучасному світі зростає не тільки кількість мігрантів, але й змінюються причини їхньої міграції.

Найпотужніші хвилі еміграції з України у ХХ столітті як у східному, так і в західному напрямі були зумовлені соціально-економічними

причинами. Не став винятком і хронологічно останній міграційний рух, який розпочався на початку 1990-х рр. і триває дотепер. Загалом він також має характер трудової (“заробітчанської”) міграції. На початку 90-х рр. імміграція в Україну перевищувала еміграцію. З 1990 по 1993 р. за рахунок зовнішньої міграції населення країни збільшилось на 565,4 тис. осіб, та з 1994 р. проглядається зворотна тенденція, а саме протягом періоду з 1994 р. по 2001 р. міграційні втрати населення становлять 669,4 тис. осіб.

Отже, якщо в період 80-х та 90-х рр. ХХ ст., а також на початку 2000-х рр. міграційні процеси в основному носили економічний та трудовий характер, то з 2011 р. у світі почала відчутно зростати так звана екологічна міграція людей. При цьому в міграційних процесах беруть участь не тільки представники бідного населення, але й середнього класу та відносно забезпечені люди. Такі міграційні процеси значно впливають на рівень економіки країни, яку залишають мігранти [2]. Також слід зазначити, що за останньою статистикою на 2012 р. майже 2/3 працюючого населення України хоче емігрувати за кордон, для пошуку більш оплачуваної роботи.

Потрібно звернути вагу на те, що Україна посідає п'яте місце у світі серед країн з найбільшою кількістю емігрантів. За кількістю ми поступаємося тільки Мексиці – 11,9 млн осіб, Індії – 11,4 млн, Росії – 11,1 млн, та Китаю – 8,3 млн.

Щодо причин для міграції громадян України, то як правило існує дві: економічні проблеми в державі та проблеми екології в окремих регіонах. У 2010 р. за кордоном знаходилося 6,6 млн громадян України, що виїхали в різні роки, а це майже 15 % від загальної кількості нинішнього населення країни, які є працездатними. Також того ж року в Україну, за даними Світового Банку, заробітчани переказали своїм сім'ям суму, яка дорівнює об'єму річного потоку офіційно залучених інвестицій в нашу державу за 2010 р. [4]. При тому українці щороку все більше працевлаштовуються в чужих країнах на висо-

кооплачувані та престижні управлінські, виладацькі, інженерні та інші посади. Все більше українців від'їжджають в чужі країни, щоб працювати. З часом вони отримують вид на проживання в чужих країнах. Скоріше за все, повертатись в Україну для постійного проживання більшість з них не планують, але всі вони планують підтримувати зв'язки з Україною через бізнес. Зустрічами з родичами, друзями і т.д.

Таким чином, державна політика має бути спрямована на удосконалення інфраструктури національного ринку праці; розробити політику регулювання міграції щодо експорту та імпорту; створити вагомні стимули для кваліфікованої робочої сили та забезпечити збалансованість попиту та пропозиції робочої сили. А також розробити заходи з державного управління щодо міграційних процесів в Україні. Для цього потрібно врахувати сучасні міграційні тенденції та причини, що їх породжують. Розробити програми підтримки та захисту українців за кордоном та програми асиміляції представників інших держав в Україні. Для цього в бюджеті країни потрібно передбачити достатнє фінансування.

Список використаних джерел:

1. Головіна С. В. Регулювання українського ринку робочої сили відповідно до циклічності економіки / С. В. Головіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 11. – С. 175–180.

2. Мазурок П. В. Методологічні та інституціональні основи визначення інфраструктури ринку праці України / П. В. Мазурок // Регіональна економіка. – 2010. – № 1. – С. 51–56.

3. Прибиткова І. Зарубіжна трудова міграція як форма само зайнятості мешканців України / І. Прибиткова // Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. – К., 2003. – С. 57.

4. Пухлій В. Г. Соціальні наслідки глобалізації в Україні / В. Г. Пухлій. – К.: Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, 2006. – 22 с.

5. К 2050 году число международных мигрантов почти удвоится [Електронний ресурс] / Центр новостей ООН. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/news>.

В. В. КІБКАЛО

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В умовах переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки об'єктивно необхідною постає зміна підходів до управління пенсійними системами. Наявність великої кількості нерозв'язаних теоретичних та практичних проблем управління пенсійними системами, їх недостатнє вивчення, а також теоретична та практична значущість удосконалення організаційно-економічного механізму управління пенсійними системами обумовлюють актуальність теми.

Проблема модернізації або радикальної трансформації наявних пенсійних систем – одна з головних на порядку денному більшості країн світу, у т.ч. й України. Необхідність перетворення пов'язана і з вартістю пенсійного забезпечення осіб похилого віку, що стійко зростає і спричинена феноменом “постаріння

населення”, і з властивим пенсійним системам інституційним “застаріванням”.

Це пояснюється тим, що вітчизняна пенсійна система формувалася майже сторіччя тому й базувалася на економічних і соціальних відносинах, що склалися на той момент. Якісна зміна матриці економічних і трудових відносин, яка відбулася з того часу, а також вікова структура соціуму потребують не просто заміни окремих механізмів вітчизняної пенсійної системи, а й перегляду базових основ її існування.

До основних причин розбалансування бюджету ПФУ слід віднести: системне порушення принципу економічної залежності видатків споживання від отриманих доходів і ВВП; дисбаланс в рамках доходної та видаткової частин бюджету ПФУ, що зумовлюється негативними демографічними чинниками; низька якість

управлінських рішень; наявність окремих пільг зі сплати страхових внесків; здійснення Фондом низки невластивих йому видатків, які передбачені законодавством; високі темпи скорочення страхувальників та кількості застрахованих осіб; законодавче обмеження об'єкта справляння страхових внесків максимальною величиною; диспропорція в розмірі пенсій різних категорій громадян викликає соціальне напруження та створює додаткове навантаження на пенсійну систему. Власні надходження (доходи) ПФУ, левову частку яких становлять обов'язкові внески підприємств, установ, організацій і громадян, у 2011 році покривали лише 67,3 % усіх видатків Фонду.

Збільшення пенсійних видатків відбувається не лише в абсолютних величинах – зростає їхнє співвідношення з ВВП та обсягами видатків зведеного бюджету України.

Натомість більшості європейських країн вдається стримувати наростання тягаря пенсійних зобов'язань, більш того – має місце зменшення пенсійних видатків у співвідношенні з ВВП. Зниження відсотка пенсійних видатків відносно ВВП свідчить про ефективність пенсійних реформ у цих країнах, зокрема про поліпшення фінансової спроможності та зміцнення стійкості суспільних фінансових систем.

Однак в Україні пенсійні видатки зростають випереджальними темпами відносно економічної спроможності їхнього забезпечення.

Відповідно зростають бюджетні трансферти ПФУ. Якщо у 2000 – 2003 рр. асигнування коштів державного бюджету становили близько 12 % доходів пенсійної системи, то вже у 2004 р. – 16 %, у 2006-2007 рр. – близько чверті, а в роки найбільш різкого підвищення пенсій (2005 р., 2008 р.) та у кризовому 2009 – 2011 рр. – близько третини. Крім того, що збільшення асигнувань коштів державного бюджету суперечить утвердженню страхових принципів у пенсійній системі, це створює додаткові загрози для макроекономічної стабільності країни загалом.

Співвідношення обсягів загальних пенсійних видатків з видатками Зведеного бюджету України в 1991 – 1996 рр. становило близько 20 %, у 1997 – 2003 рр. – близько третини. Від початку пенсійної реформи це співвідношення вже перевищує 40 %, у 2008 р. сягнуло 48,2, а в 2009 – 2011 рр. – близько 54 % видатків зведено-

го бюджету. Тобто видатки ПФУ сягають більш як половину загального обсягу видатків зведеного бюджету України. Цілком очевидно, що бюджет нездатний покрити обвальне зростання пенсійних видатків, і подальше неконтрольоване їхнє збільшення ставить під загрозу виконання державою своїх функцій та зобов'язань яку соціальної, так і в інших сферах.

Серед заходів, спрямованих на встановлення більш щільного зв'язку між пенсійними внесками та виплатами, найчастіше застосовують: збільшення тривалості періоду сплати внесків для одержання повного розміру пенсії (останні приклади – Франція 2003 р., Австрія 2004-2005 рр.); обрахунок повного розміру пенсії з урахуванням заробітків упродовж усього життя, а не на основі заробітної плати в останній рік роботи; застосування зниженого або підвищеного розміру пенсії для осіб, які виходять на пенсію, відповідно, раніше або пізніше звичайного віку (запроваджено у багатьох країнах Євросоюзу, в тому числі в нових країнах-членах – Латвії, Литві, Естонії, Угорщині, Польщі, Словаччині, Словенії).

Важливим завданням щодо подальшого розвитку пенсійної системи є запровадження цілісної системи звітності, фінансового обліку та державного контролю у сфері соціального страхування.

В основу пенсійної системи України покладена солідарна система, а точніше, радянська система пенсійного забезпечення, що була запроваджена ще у 30-ті рр. минулого століття. Враховуючи сучасні фактори соціально-економічного розвитку країни, можна констатувати, що система віджила себе, і ризик не виплати пенсій є досить високим, тому потрібне якнайшвидше запровадження накопичувальної системи, яка стимулюватиме до пенсійних заощаджень усіх громадян, особливо з більш високими доходами.

Система добровільного недержавного пенсійного забезпечення за пенсійними схемами з визначеними внесками вимагає менших адміністративних витрат. Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди. Цей рівень пенсійної системи ґрунтується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат, що буде доповненням до виплат із

системи загальнооб'язкового пенсійного страхування (першого та другого рівнів). Незважаючи на те, що третій рівень пенсійної системи на сьогодні як такий існує, йому ще далеко до поняття реально діючого механізму. В нашій державі ринок недержавних пенсійних фондів поки що розвинений недостатньо, в тому числі через низький розвиток фондового ринку. Ці фонди з погляду громадян є ненадійними через недостатній рівень регуляції їх діяльності і недостатній контроль з боку держави.

Реальними і першочерговими кроками на шляху вдосконалення системи пенсійного забезпечення мають стати комплексні системні заходи щодо детінізації економіки, створення робочих місць, легалізація ринку праці, зниження тиску на фонд оплати праці і спрощення податкового адміністрування, забезпечення належного рівня заробітної плати і доходів

населення. Органічне поєднання комплексу вищезазначених заходів є реальним підґрунтям реформування системи пенсійного забезпечення України в сучасних умовах.

Для створення універсальної законодавчої бази подальшого реформування пенсійної системи слід скасувати практику регулювання умов пенсійного забезпечення деяких категорій громадян окремими законодавчими актами, що дозволить у майбутньому ухвалити єдиний акт у цій сфері – Пенсійний кодекс України.

Список використаних джерел:

1. Дані офіційного сайту Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/news>.

2. Джерело: Інститут демографії і соціальних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/public.html>.

К. Г. КОНДАКОВ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Приєднання України до ініціативи “Партнерство “Відкритий уряд” накладає на державу зобов'язання підвищувати рівень відкритості та прозорості діяльності державних органів, залучати інститути громадянського суспільства до формування державної політики, протидіяти корупції та впроваджувати нові інформаційні технології. Електронне урядування як інститут громадянського суспільства сприяє розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприяє створення умов для відкритого і прозорого державного управління. Національна політика розвитку інформаційного суспільства в Україні ґрунтується на засадах пріоритетності науково-технічного та інноваційного розвитку держави, формування необхідних для цього законодавчих і сприятливих економічних умов; усебічного розвитку загальнодоступної інформаційної інфраструктури, інформаційних ресурсів та забезпечення повсюдного доступу до телекомунікаційних послуг та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); сприяння збільшенню різно-

манітності та кількості електронних послуг, забезпеченню створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів; поліпшення кадрового потенціалу; посилення мотивації щодо використання ІКТ [2-3].

Формування загальнодоступної інформаційної інфраструктури держави здійснюється шляхом розвитку національної, галузевих і регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів, інформаційно-аналітичних систем органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Це потребує тісного соціального діалогу між громадянами і державою. Однією з головних умов успішної реалізації національної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні є забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування для роботи в інформаційному суспільстві. З іншого боку, необхідно забезпечити вільний доступ до засобів ІКТ та інформаційних ресурсів, особливо у сільській місцевості та важкодоступ-

них населених пунктах; підвищити на засадах співпраці приватного сектора економіки та органів місцевого самоврядування комп'ютерну грамотність населення, зокрема пенсіонерів, малозабезпечених, людей, що потребують соціальної допомоги та реабілітації, селян.

Для реалізації державної політики впровадження електронного урядування, згідно з [1, с. 4], потрібно узгодити діяльність усіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суспільства, громадянина та людини, бізнесу; сформувати та реалізовувати державну політику впровадження електронного урядування як невід'ємну складову державної політики сталого розвитку України; змінити принципи державного управління, структуру та функції органів державної влади та органів місцевого самоврядування і їх взаємодію між собою, суспільством, громадянами та бізнесом; підвищити ефективність інформатизації адміністративних процесів в органах державної влади та місцевого самоврядування; забезпечити навчання державних службовців, громадян, представників бізнесу ІКТ, застосуванню технології електронного урядування; створити систему мотивації розвитку електронного урядування та використання його можливостей.

Слід зазначити, що для ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні потрібно покращити соціальний діалог громадян з державою, що здійснюється за допомогою електронних інформаційних систем з

участю державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Для цього є потреба у покращанні розробки навчальних та методичних програм для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з надання електронних послуг органами державної влади та місцевого самоврядування у рамках Національної програми розвитку інформаційного суспільства в Україні. Це дасть змогу підвищити рівень захисту прав і свобод людини та її добробуту, забезпечити ширшу участь громадян в управлінні державою, сприятиме розвитку демократії; підвищенню ефективності державного управління, продуктивності праці у всіх сферах економіки.

Список використаних джерел:

1. Баранов О. А. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] / О. А. Баранов, М. С. Демкова, С. В. Дзюба та ін. ; за ред. А. І. Семенченко. – Режим доступу : <http://evgeniy625.livejournal.com/66038.html>

2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 8. – С. 9.

3. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. № 2250-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-p/card6#Public>

Є. А. КОНЯЄВ

ДО ПИТАННЯ ПРО ІСНУВАННЯ ВІЙТІВСЬКОГО УПРАВЛІННЯ У СЛОБІДСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ

Останнім часом з проведенням широкого спектру реформ економічного та політичного характеру в Україні доволі актуальною стала проблема науково-політичного осмислення невитребуваного потенціалу українського державотворення, включаючи і багатий історичний досвід місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування України, як і будь-якої іншої країни, відображає певні традиції свого народу, рівень розвитку суспільства та має давню історію [1]. Досвід самоврядування міст Сло-

божанщини XVII-XVIII ст. визначається як такий, що разом з історичними особливостями самоврядних традицій міст та містечок Наддніпрянщини, заклав юридичну основу вітчизняного місцевого самоврядування.

На сьогоднішній час досить дискусійним залишається питання існування в слобідсько-українських містах власне міського самоврядування з елементами німецького міського права. Нечисленні згадки про діяльність війтівського управління не дають вичерпної ін-

формації про роль і місце цього самоврядного інституту в житті слобідських поселень.

На відміну від міст Наддніпрянщини, в українських містах Слобідської України, як правило, міське самоврядування мало обмежений характер і не позбавляло міщанський стан повною мірою від опіки місцевих козацьких адміністрацій. Тут воно не мало такої різноманітності, а до того ж, не користувалось у повному обсязі самоврядними правами, оскільки переважна частина міського населення підпорядковувалась місцевій козацькій адміністрації та російським воєводам. На землях “Дикого поля” у безпосередній близькості до кордонів зі степом склався особливий уклад міського життя. Тут міста постали як оборонні форпости, а відтак, в Слобідських містах склалася особлива соціальна організація, в якій переважав військово-служилий елемент.

Цей факт можемо пояснити тільки особливостями існування перших слобідських поселень та їх громад. В умовах прикордонного життя, масового пошкодження населення в ході Визвольної війни, труднощів переселенських процесів та утвердження нового життя і побуту не могла проявитися належним чином соціальна диференціація населення, що була притаманна українцям в Малоросії [3]. Тому не дивно, що ідея окремого міщанського самоуправління була поглинена більш значною та широкою соціальною ініціативою загальнокозацького автономного управління. Присутність у містах Слобожанщини до початку XVIII ст. російських воєвод, які бачили у міських “черкасах” населення, схоже на великоросійських “посадських”, теж не сприяло утвердженню ідеї про самостійне й окреме міщанське управління [2].

До того ж населення слобідських міст за родом своїх занять мало в чому відрізнялось від власне сільських мешканців. Заняття землеробством поруч з сільськими промислами було характерним і для полкового козацтва, і для козаків “городової служби”, і, навіть, для цехових. Значним прошарком міського населення в цей час було поспільство [2]. В умовах, коли між різними верствами міського населення існувала різниця не в правовому статусі, а скоріше в матеріальному, чітких кордонів між станами існувати не могло. “Розмитість” соціальних контурів між групами міського населення дозволяло постійно змінювати свою на-

лежність до того чи іншого стану і цей процес був постійним. Матеріальна забезпеченість давала можливість переходу із стану “городового козацтва” у стан “козаків полкової служби”, із поспільського – у когорту цехових тощо.

Проте, за матеріалами 1677 – 1685 рр., ми бачимо появу в слобідських поселеннях стану населення, що за своїм соціальним положенням та родом повинностей цілком відповідав поняттю “міський стан”, а отже, мав користуватися певними привілеями самоуправління, притаманними міщанському населенню Малоросії. Доволі часто згадується і посада *війта* як голови місцевого самоуправління, а це ще раз доводить справедливість припущення про те, що за наявності органів самоуправління має бути і саме самоуправління, до того ж, згідно тих самих документів в Харкові та інших полкових і сотенних містах Слобідської України існувала і Ратуша [2]. Війтівський “уряд” існував і в невеликих містах та містечках Слобожанщини [4], а також в межах сільських поселень, де він очолював не козацьку, а поспільську громаду [1]. Тож, очолюване *війтом* міське самоврядування, хоча і було значно обмежене козацьким урядом, мало вивести Слобідські міста у правовому відношенні на рівень окремої особливої юридичної особи, що трималася у соціально-політичних відносинах свого часу виключно на міщанах, а в середині міста мала почати формуватися окрема міська громада (хоча до її складу входило і не все населення міста) [5].

Починаючи з 70-х рр. XVII ст., все помітнішим стає поступове злиття ратушного та полково-сотенного управління у цивільних справах. Давній устрій міського самоврядування, привнесений у Слобожанщину її першими “насельниками”, був порушений тим, що частина міщан, а згодом і усе некозацьке населення міста стало козаками, перейшовши під владу полковника, сотника або “городового отамана” [6]. Скориставшись нагодою внаслідок царського розпорядження полковник І. Сасов в Острогозьку, Ф. Донець – у Харкові записали місцеве населення вказаних міст у козацький стан, через що міщан у містах з юридичної точки зору зовсім не залишилося, а отже, ні для кого та ні з кого було тримати окреме міське самоуправління. Місто втрачає свої особливі органи самоуправління (*війти*), а разом з ними і той хиткий правовий статус як юридичної особи, що була

поглинена в цей час більш потужною та розповсюдженою юридичною особою – Слобідським козацьким полком. З юридичним “зникненням” міщанського стану разом з його власними органами самоуправління зникає і міська громада. У містах залишилися лише окремі суспільні групи та категорії населення.

Наслідком ліквідації елементів міського самоврядування стало виведення міст Слобожанщини із-під влади воєвод, обмеження норм звичаєвого права для широкого загалу міського населення, встановлення козацької моделі самоуправління, отримання права приватної власності на землю, пільги щодо торгівлі та ремесла, розвиток нових суспільно-правових форм і методів організації суспільства.

Історично доведено неможливість подібних соціально-політичних явищ в системі владно-розпорядчих інститутів сучасної України.

Список використаних джерел:

1. *Кириченко Ю. М.* Поширення Магдебурзького права та його особливості в містах України / Ю. М. Кириченко // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 361.

2. *Багалей Д. И.* История города Харькова за 250 его существования (1655 – 1905) : ист. монография : в 2 т. / Д. И. Багалей, Д. П. Миллер. – Т. 1. – Репринт. изд. – Х., 1993. – 572 с.

3. *Коняев С. А.* Особливості становлення та еволюції міського самоврядування м. Харкова середини XVII – першої половини XVIII століття / С. А. Коняев // Публічне управління: виклики XXI століття : зб. тез XIII міжнар. наук. конгресу, 21-22 березня 2013 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Magіstr”, 2013. – С. 98–99.

4. *Антонов А. Л.* История Харьковского городского самоуправления. 1654 – 1917 гг. / А. Л. Антонов, А. Ф. Парамонов, В. Л. Маслийчук. – Х. : Регион-информ, 2004. – 200 с.

5. *Швидько Г. К.* Державне управління і самоврядування в Україні : історичний нарис. – Ч. 1 / Г. К. Швидько, В. Л. Романов. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 138 с.

6. *Горобець В. М.* Система управління в Українській козацькій державі / В. М. Горобець // Історія державної служби в Україні : у 5 т. : Голов. упр. держ. служби України ; Ін-т історії НАН України. – К. : Ніка-Центр, 2009. – Т. 1. – 544 с.

А. В. КОРОЛЬ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКСТРЕНОЮ МЕДИЧНОЮ ДОПОМОГОЮ В УКРАЇНІ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ

Забезпечення населення безплатною, своєчасною та ефективною медичною допомогою при станах, що загрожують життю людини (екстреною медичною допомогою), є одним з найважливіших завдань системи охорони здоров'я будь-якої сучасної держави. Розв'язання цієї проблеми для України є одним з найактуальніших завдань реформи системи охорони здоров'я в цілому. Адже наявні в Україні середні показники смертності від впливу зовнішніх причин у 3-5 разів вищі за показники країн ЄС. При цьому в Україні близько 24 % постраждалих помирають у лікарнях, а 76 % – поза їх межами, на місці настання невідкладного медичного стану чи на шляху до лікарні (для порівняння у розвину-

тих країнах відсоток померлих у лікувальних закладах складає понад 70 %).

Надання екстреної медичної допомоги в Україні, на нашу думку, повинне долати такі виклики сьогодення: технічно і морально застаріле транспортно-медико-технічне забезпечення процесу надання екстреної медичної допомоги; невідповідність сучасним організаційним та технічним вимогам, що застосовуються у країнах – членах Європейського Союзу приймальних відділень багатопрофільних лікарень, до яких надходять пацієнти у станах, що загрожують життю; недостатній рівень оснащення закладів охорони здоров'я та бригад швидкої медичної допомоги сучасними засобами зв'язку та навігації; інституційні проблеми управління

системою (роз'єднаність, розпорошеність сил та засобів, ресурсів, що забезпечують надання екстреної медичної допомоги) тощо.

Ці фактори спричиняють, на нашу думку, несвоєчасність, недостатню послідовність і водночас низьку якість екстреної медичної допомоги населенню України як у повсякденних умовах, так і у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Загальні питання державного управління сферою охорони здоров'я були предметом наукових досліджень таких українських учених: Н. Авраменко, Я. Базилевича, В. Бакуменка, М. Білинської, Р. Богатирьової, Ю. Вороненка, І. Герича, З. Гладуна, Д. Джафарової, Є. Заремби, В. Загороднього, В. Князевича, Б. Лемішка, В. Лехан, Л. Матюхи, В. Москаленка, З. Надюка, Я. Радиша, В. Руденя, О. Сердюка, І. Солоненка, М. Хобзєя, О. Черниш, Н. Ярош та ін.

Проте, незважаючи на глибину розробки даної проблематики і не применшуючи вагомості її значущості внеску вказаних вчених, зазначимо, що теоретичні і практичні аспекти державного управління екстреною медичною допомогою в Україні досліджені недостатньо. Проблема застосування та удосконалення механізмів державного управління екстреною медичною допомогою ще не стала предметом окремого комплексного дослідження.

Для розробки практичних рекомендацій щодо напрямів удосконалення механізмів державного управління екстреною медичною

допомогою в Україні є потреба проведення комплексного дослідження, яке включало би вирішення таких завдань:

1) визначення сутності інституту екстреної медичної допомоги як об'єкта державного управління;

2) дослідження концептуальних засад розвитку інституту екстреної медичної допомоги на теренах України;

3) узагальнення зарубіжного досвіду організації надання екстреної медичної допомоги та ролі держави у забезпеченні цього процесу;

4) уточнення понятійного апарату науки державного управління у сфері охорони здоров'я;

5) аналіз сучасного стану та особливостей державного управління екстреною медичною допомогою в Україні;

6) обґрунтування можливості використання кращих зарубіжних практик державного управління екстреною медичною допомогою у національній сфері охорони здоров'я України;

7) розробка структурно-функціональної моделі організаційного механізму державного управління екстреною медичною допомогою в Україні тощо.

Опрацювання даного науково-практичного завдання за таким алгоритмом надасть можливість комплексного дослідження запропонованої проблематики, що дозволить удосконалити системи надання екстреної медичної допомоги в Україні.

Е. Н. КРЕСТЬЯНИНОВА

СОВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ

В системе общественных отношений все чаще наблюдается процесс обострения управленческих противоречий. В соответствии с определением, представленным в Большом энциклопедическом словаре, противоречие есть противоположность интересов, наличие в чем-нибудь условий, противоположных, противоречащих друг другу. Любая система в процессе эволюции подвержена возникновению конфликтных ситуаций, противоречий, без которых поступательное развитие не

представляется возможным. Для публичного управления также характерно возникновение различного рода противоречий. Функционирование системы публичного управления связано с множеством внутренних и внешних переменных. Следовательно, публичное управление постоянно балансирует на грани между множеством основополагающих и производных от них противоречий.

Одними из самых многочисленных разновидностей социально-политических проти-

воречий, которые возникают в процессе споров государственных структур и различных институтов по поводу перераспределения и реализации публичной власти, являются возникающие противоречия в государственно-управленческой среде. Объект таких конфликтов в сфере государственного управления – распоряжение властью. В толковом словаре Ожегова власть трактуется как право и возможность распоряжаться кем-либо/чем-либо, подчинять своей воле. Чаще всего применение публичной власти достигается путем публичного управления, т.е. в результате процесса реализации власти.

Сегодня отечественными и зарубежными учеными значительное внимание уделяется развитию публичного управления. В научной литературе, несмотря на большое количество трактовок данного термина, унифицированного определения публичного управления не существует. Одни авторы под публичным управлением понимают комбинацию механизмов рынка, а также идей и технологий управления частным сектором [1, с. 39]. Другие – нормотворческую, распорядительную, контрольную, организационную и иную деятельность. Она осуществляется на основе установленных норм, правил и процедур. Третьи же считают, что публичное управление – это упорядочение отношений путем не только официально-властного установления государством, органами местного самоуправления, общественными организациями различных общеобязательных правил, но и с помощью выработанных самим обществом, коллективом граждан и негосударственными органами местного самоуправления, общественными организациями различных общеобязательных правил [2, с. 134]. Четвертые же трактуют публичное управление как управление обществом вместе с обществом.

Профессор В. Н. Некрасов выделяет пять основных этапов в исследовании публичного управления: 1-й этап – публичное администрирование: Вильсоном обозначена проблема дихотомии “политика/управление”, к которой сводилось исследование публичного управления. 2-й этап – сформулирована общая теория управления. В частности исследовались принципы государственного управления; 3-й

этап – менеджмент и публичная политика: расширены подходы к исследованию концепции публичного управления; в публичное управление внедрены рыночные подходы; 4-й этап – концепция “обновленного управления”: полная трансформация в определении целей публичных органов власти, и переходом от минималистской к максималистской модели государства; 5 этап – концепция “эффективности публичного управления”: изучение коммуникаций и взаимодействий между менеджерами государственных, частных и общественных организаций, так как именно в этой сфере принимаются значимые для всего общества решения и осуществляются управленческие функции, влияющие на эффективность публичного управления. Каждый из этих этапов, так или иначе, связан с поиском новых моделей демократии, формированием потребностей в новых моделях, принципах публичного управления и механизмах разрешения управленческих проблем [3, с. 11].

На современном этапе развития публичного управления на кафедре менеджмента Южно-Российского института Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте РФ под руководством В. Некрасова сформирована школа публичного управления, в рамках которой исследуются современные проблемы и тенденции развития публичного управления, предлагаются варианты их модернизации [4, с. 7]. Профессором В. Некрасовым раскрыто основополагающее противоречие функционирования системы управления, суть которого заключается в том, что наряду с объективной необходимостью придания публичного характера управлению, происходит отчуждение объекта управления от процесса разработки и реализации управленческих решений [5, с. 125]. Данное противоречие это противоречие “между объективной необходимостью усиления публичного характера управления и развитием отчуждения объектов управления от принятия управленческих решений”.

Из данного противоречия следует, что любая власть предполагает асимметричность во взаимоотношениях между тем, кто ею обладает, и тем, кто ей подчиняется: первый командует и управляет, тогда как второй подчиняется.

В наше время важность интересов и потребностей человека является неоспоримым фактом, поэтому публичное управление должно быть направлено на улучшение качества их удовлетворения. Профессор Г. Атаманчук подчеркивает, что настоящая государственная политика непременно выходит на человека, задевает его интересы и должна способствовать удовлетворению его потребностей. Публичное управление призвано сглаживать противоречия в обществе, регулировать общественные отношения путем непосредственного участия всех заинтересованных сторон (гражданского общества, бизнес-структур) в управлении делами государства. Таким образом, необходимо уделять большое внимание модернизации системы управленческой деятельности публичного управления, разрабатывать и осваивать современные технологии по всем аспектам его функционирования.

Список использованной литературы:

1. *Мальковская И.* Трансформация государства и эволюция публичного админист-

стрирования в условиях / *И. Мальковская* // Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: Политология. – 2006. – № 8. – С. 39.

2. *Усманова Р. М.* О соотношении понятий “Публичное регулирование”, “Публичное управление” и “Публичная власть” / *Р. М. Усманова* // Общество: политика, экономика, право. – 2011. – № 3. – С. 134.

3. *Лимарева Д. А.* Противоречия Современного Публичного Управления : монография / *Д. А. Лимарева, В. Н. Некрасов.* – Ростов-н/Д. : Юри РАНХиГС при Президенте РФ, 2012. – С. 11.

4. *Некрасов В. Н.* Государственная закупочная политика: сущность и особенности механизмов реализации : монография / *В. Н. Некрасов, А. И. Морозова.* – Ростов-н/Д. : Futuris Print, 2013. – С. 7.

5. *Головкин М. В.* Теневые отношения как форма развития основополагающего противоречия управления / *М. В. Головкин, В. Н. Некрасов* // Менеджмент в России и за рубежом. – 2011. – № 5. – С. 125.

В. П. КУТЬКОВ

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ В МАРКЕТИНГОВОМУ УПРАВЛІННІ РЕГІОНОМ

Проблеми дослідження ролі маркетингу в регіональному управлінні полягають у відсутності загально визнаного системного підходу, який більшістю авторів лише декларується і який особливо важливий у дослідженні такої складної соціально-економічної системи як регіон. Адже саме даний підхід дає ключ до розуміння призначення будь-якої частини, будь-якого компонента системи. Це особливо важливо для діяльності регіону, що відрізняється динамічністю розвитку і характеризується посиленням взаємовпливу, взаємозалежності, взаємодії всіх складових частин сучасного суспільства. Так, все більш тісно переплітаються економічні, політичні, соціальні, духовні процеси, і регіон стає все більш інтегрованим у світове співтовариство.

Визначаючи маркетинг у якості нової парадигми управління регіоном, вважаємо, що саме він

повинен забезпечити різноманітне поєднання елементів регіональної системи для досягнення поставлених цілей. При формуванні моделі регіональної маркетингової системи необхідно визначити її сутність та роль у регіональній системі. Говорячи про маркетингову систему, можна виходити з визначення, згідно з яким система є будь-яка організація спеціалізованих елементів, об'єднаних в єдине ціле для вирішення конкретних завдань [3]. У зв'язку з цим, під маркетинговою регіональною системою будемо розуміти сукупність елементів, які включають суб'єкти та об'єкти маркетингу, а також характеристики їх станів, що знаходяться в закономірно універсальних зв'язках між собою та призначених для вирішення конкретних регіональних завдань.

Роль маркетингової регіональної системи полягає в знаходженні і описі такого співвідношення елементів, при якому ступінь досяг-

нення задоволення потреб є відносно найвищою [1]. При формуванні такої системи пропонуємо використовувати наступний перелік процедур системного аналізу:

по-перше, виявити склад системи, тобто визначити частини. Нерідко дослідницьке завдання вимагає не тільки розчленування системи на складові частини, але і поділ їх на компоненти;

по-друге, визначити структуру системи, що представляє собою сукупність зв'язків між її елементами. Структура – це внутрішня форма системи, її будова, яку не можна зводити лише до складу системи, набору компонентів. Слід підкреслити багатоструктурність будь-якої системи. Наприклад, існують організаційна структура, що виражає сукупність відносин субординації і координації; інформаційна структура, що виражається в певних формальних і неформальних потоках інформації, та ін.;

по-третє, визначити функції компонентів системи (цілеспрямовані дії елементів), їх внесок у реалізацію системи в цілому. Принципово важливим є гармонійне, несуперечливе поєднання функцій різних елементів. Саме несуперечність, узгодженість функцій відрізняє гармонійну систему від хаотичного набору предметів і процесів. Разом з тим, в будь-якій реальній системі функції елементів узгоджені не повністю, між ними завжди є суперечності, які нерідко знижують ефективність системи в цілому. Тому пізнання функцій елементів повинно здійснюватися не окремо, а в їх єдності, у взаємодії, у виявленні суперечностей між ними, ступеня їх узгодженості;

по-четверте, виявити причини, що об'єднують окремі елементи в систему, в цілісність. Дані причини називаються інтегруючими факторами. Тому одним з вихідних первинних інтегруючих факторів у регіональній маркетинговій системі є мета.

Побудова моделі маркетингової системи, по суті, буде полягати в знаходженні і визначенні структурної схеми співвідношення певних елементів. Побудова такої моделі не є самоціллю, а може служити інструментом для управління маркетинговими функціями [2].

У запропонованій нами моделі маркетингового управління територія з розташованими на ній господарюючими суб'єктами розглядається в якості товару, а потенційні і реальні споживачі виступають у ролі покупця. Елемен-

ти регіональної маркетингової системи, на наш погляд, можна умовно поділити на три групи.

Перша група включає суб'єкти маркетингової системи: кінцевого споживача (людини, яка купує товари і послуги для особистого споживання), організацію (набуває товар для використання у своїй діяльності), виробника (господарюючого суб'єкта, що займається виробництвом товарів і послуг) та організацію, що спеціалізується на конкретних маркетингових функціях (оптова та роздрібна торгівля), покупця регіону (інвесторів, туристів, підприємців), фахівців з маркетингу (професійна група у складі органів управління регіоном).

У другу групу входять елементи, які являють собою об'єкти маркетингової системи. До них можна віднести: фактори зовнішнього середовища, імідж регіону, конкурентні переваги, цільові групи споживачів в регіоні, платоспроможність, попит, товарний портфель, інвестиційний портфель, рівень життя, якість життя, стратегічний маркетинг, стратегічне управління, регіональний бюджет, доходи підприємств.

У третю групу включені елементи, що відображають характеристики станів і дій суб'єктів маркетингової системи, до даними елементів віднесені потреба, пропозиція, цінності, пріоритети, стратегічне поле діяльності, потенціал, господарська діяльність підприємств, задоволення, добробут.

Запропонована модель регіональної маркетингової системи спрямована на підвищення ефективності господарської діяльності в регіоні та рівня і якості життя населення. На основі впровадження даної моделі стане можливим:

– приймати ті управлінські рішення, які пов'язані із задоволенням потреб цільових сегментів регіону;

– сприяти формуванню конкурентних переваг і іміджу регіону;

– зацікавлювати господарюючі суб'єкти у вирішенні регіональних проблем;

– концентрувати діяльність на пріоритетних напрямках розвитку;

– забезпечувати підвищення добробуту регіону, господарюючих суб'єктів і населення.

Принципи, на яких базується модель, відображають об'єктивні вимоги до маркетингового управління. У їх числі:

– пріоритетність соціальних цілей;

– єдність економічних і соціальних процесів, що протікають в регіональному господарстві;

– узгодженість усіх суб'єктів регіональної маркетингової системи;

– взаємовигідність відносин, як для регіону в цілому, так і для кожного господарюючого суб'єкта та населення;

– взаємозалежність рівня і якості життя населення від задоволення потреб цільових сегментів регіону.

Список використаних джерел:

1. *Окландер М. А.* Проблеми формування маркетингової системи країни / М. А. Оклендер. – К. : Наук. думка, 2002.

2. *Панкрухин А. П.* Маркетинг територій. 2-е изд. / А. П. Панкрухин. – СПб. : Питер, 2006. – 416 с.

3. *Черепанов В. Р.* Основи системного підходу до розгляду складних соціально-економічних систем / В. Р. Черепанов, О. С. Конотопцев. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2003. – 132 с.

Р. В. ЛИННИК

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СФЕРИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Актуальним для Харкова і Харківської області є питання якісного надання адміністративних послуг. Процес розвитку законодавства про адміністративні послуги триває близько п'яти років у нашій державі, іде процес адаптації міжнародного досвіду в цій сфері.

Основою доктрини адміністративних послуг є концепція служіння держави (влади) людині (суспільству), тому категорія “послуг” у своїй основі має те ж саме навантаження, що й у приватному секторі, – це діяльність щодо задоволення певних потреб особи, яка здійснюється за зверненням цієї особи.

Починаючи з кінця 80-х років минулого століття, багато розвинутих країн світу, зокрема Велика Британія, США, Канада, Нідерланди, Швеція, Фінляндія та інші запровадили систему оцінювання роботи органів влади, що ґрунтується на очікуваннях та уподобаннях споживачів. Це фактично і було початком запровадження доктрини “служіння” (“надання послуг”). Серед критеріїв оцінки якості публічних (у т.ч. адміністративних) послуг, наприклад у Канаді, називалися: своєчасність, професійність, компетентність службовців, доброзичливість, комфорт, справедливість, результат.

У Великій Британії велике значення у підвищенні якості публічних послуг відіграла Хартія Громадянина. Зокрема Урядом було визначено, що підвищувати якість послуг необхідно шляхом встановлення стандартів роботи публічних служб щодо надання послуг.

На основі Хартії Громадянина було встановлено десятки національних (загальнодержавних) та більше ста тисяч місцевих хартій. Тобто органи затверджують власні хартії, де визначають стандарти послуг, які ними надаються, та цілі, які прагнуть досягти.

Оцінку дотримання вимог хартій здійснюють, насамперед, споживачі відповідно до методики, що була описана В. Тимощуком, А. Кірмач [4].

Адміністративна послуга була визначена в Україні як державна послуга, яка є результатом здійснення суб'єктом повноважень щодо прийняття згідно з нормативно-правовими актами на звернення фізичної або юридичної особи адміністративного акта, спрямованого на реалізацію та захист її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків (отримання дозволу (ліцензії), сертифіката, посвідчення та інших документів, реєстрація тощо).

Сьогодні в Україні основним нормативним актом у цій сфері є Закон України “Про адміністративні послуги” [2]. На виконання цього законодавчого акту прийнято сотні підзаконних нормативно-правових актів. До них слід віднести і рішення органів місцевого самоврядування, оскільки вони вправі надавати доволі широкий спектр адміністративних послуг.

Першочергове завдання для органів місцевого самоврядування в сфері надання адміністративних послуг – це створення центрів

надання адміністративних послуг, тобто постійно діючих робочий органів або структурних підрозділів виконавчого органу міської, селищної ради або Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, районної, районної у містах Києві, Севастополі державної адміністрації.

Відповідно до положень Закону України “Про адміністративні послуги” [2] центри надання адміністративних послуг утворюються при міських радах (їх виконавчих органах) міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення, Київській, Севастопольській міських, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністраціях.

У населених пунктах, які є адміністративними центрами областей, районів і Автономної Республіки Крим, а також у містах Києві та Севастополі центри надання адміністративних послуг утворюються за рішенням відповідних селищних або міських рад і можуть забезпечувати надання адміністративних послуг, у тому числі відповідними обласними, районними та міськими державними адміністраціями, на основі узгоджених рішень.

Органам місцевого самоврядування рекомендовано керуватися у своїй діяльності із забезпечення функціонування центрів надання адміністративних послуг затвердженим постановою КМУ від 20 лютого 2013 р. № 118 [3].

Харківською міською радою було ухвалено Положення про Центр надання адміністративних послуг м. Харкова. Цей Центр – це постійно діючий робочий орган Харківської міської ради, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії із суб’єктами надання адміністративних послуг. Центр надання адміністративних послуг м. Харкова утворюється з метою забезпечення надання адміністративних послуг при Харківській міській раді.

Основними завданнями Центру є:

- 1) організація надання адміністративних послуг у найкоротший термін та за мінімальної кількості відвідувань суб’єктів звернень;
- 2) спрощення процедури отримання адміністративних послуг та поліпшення якості їх надання;
- 3) забезпечення інформування суб’єктів звернень про вимоги та порядок надання ад-

міністративних послуг, що надаються через адміністратора [1].

У роботі Центру беруть участь:

– Харківська міська рада та її виконавчі органи на підставі затвердженого переліку адміністративних послуг;

– Харківська обласна державна адміністрація на підставі укладеної угоди про співробітництво;

– територіальні органи виконавчої влади на підставі укладених угод про співпрацю;

– адміністратори Центру та державні адміністратори Єдиного дозвільного центру міста Харкова.

Суб’єкт звернення для отримання адміністративної послуги у Центрі звертається до адміністратора – посадової особи міської ради, яка організовує надання адміністративних послуг [1].

Адміністратор призначається на посаду та звільняється з посади головою місцевої держадміністрації, міським або селищним головою. Кількість адміністраторів, які працюють у центрі, визначається органом (посадовою особою), що прийняв рішення про утворення центру [3].

Разом із цим слід зазначити, що адміністративні послуги в Харківській області надають і територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади. Управління Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ та інших органів виконавчої влади надають послуги відповідно до встановлених нормативів у конкретному органі влади. При чому такі нормативи не погоджуються з рішеннями органів місцевого самоврядування, які встановлюють правила надання послуг на конкретній території, тому існує багато невизначених питань.

Отже, неврегульованість багатьох питань щодо надання адміністративних послуг ставить такі перспективні завдання для органів публічної влади України:

- 1) систематизація адміністративних послуг;
- 2) введення у виключних випадках “адміністративного спрощення”, в результаті якого зменшилося б навантаження на державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, було б спрощено адміністративну процедуру для громадян і бізнесу, а в ре-

зультаті це дало б довіру населення до органів влади і зниження рівня корупції;

3) упорядкування плати за надання адміністративних послуг у формі адміністративного збору;

4) прийняття Адміністративно-процедурного кодексу України.

Список використаних джерел:

1. Положення про Центр надання адміністративних послуг м. Харкова: затверджено рішенням 27 сесії Харківської міської ради VI скликання від 20.11.2013 р. № 1333/13

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : city.kharkov.ua

2. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 76. – Ст. 3067.

3. Про затвердження Примірного положення про центр надання адміністративних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2013 р. № 118 // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 16. – Ст. 557.

4. Тимощук В. П. Оцінка якості адміністративних послуг / В. П. Тимощук, А. В. Кірмач. – К. : Факт, 2005. – 88 с.

В. В. ЛОБОЙЧЕНКО

МОЖЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ В ОРГАНАХ ВЛАДИ

Сучасне визначення стратегії, яке стало широко прийнятим, дав у 1980 р. К. Ендрюс у своїй роботі “Концепція корпоративної стратегії”, де він стверджує, що стратегія визначається рішеннями, прийнятими в організації, які: визначають чи виявляють її наміри, завдання або цілі; створюють основні плани для досягнення цілей; визначають види діяльності організації або спектр послуг, що надаються нею; ідентифікує наявний чи необхідний тип організації різних ресурсів; конкретизує природу економічного і неекономічного впливу діяльності організації на своїх співробітників, клієнтів, партнерів і суспільство [1].

Якщо визначення стратегії не викликає серйозних суперечок, то стратегічний менеджмент різними авторами трактується дещо по-різному. Однак можна виділити два основних підходи. Перший акцентує на змісті стратегії, ігноруючи процес її вироблення і впровадження, тобто докладно відповідаючи на питання “що”, упускає відповідь на питання “як” [5]. Другий підхід зміщує зміст і процес, не відокремлюючи їх один від одного, що ускладнює поділ “що” і “як” [3].

На наш же погляд, більш доцільним є третій підхід – розділяючи зміст і процес, приділяти ретельну увагу їм обом, розуміючи при цьому, що зміст стратегії визначає природу

дій, те, яким чином використовується стратегія, її особливості, шляхи перетворення стратегічних ідей на дії, а процес стратегічного менеджменту описує те, яким чином стратегія виробляється і впроваджується. Тут хотілось би звернути увагу, що стратегія може бути не лише “плановою”, але й “спонтанною”. Те, як саме “спонтанна” стратегія або незаплановані ідеї можуть впливати на діяльність організації, досить докладно показує в своїх роботах Г. Мінцберг [4].

Стратегія, що розробляється організаціями, дозволяє спланувати і, у певному сенсі, передбачати події невизначеного майбутнього, визначити напрямки діяльності організації для досягнення поставлених цілей. Стратегія забезпечує необхідними шляхами для ідентифікації і здійснення змін, зважаючи при цьому на те, щоб уникнути різного роду загроз і перешкод у діяльності. Отже, стратегія визначає новий напрямок, що дозволяє організації досягати її цілей, і використовується, щоб фокусувати необхідні дії (стратегія як фокус), створювати їхню погодженість (стратегія як погодженість), а також визначає нове “обличчя” організації (стратегія як “обличчя” організації). Зупинимося докладніше на відзначених аспектах.

Стратегія як фокус. Як відзначає Г. Мінцберг, люди схильні до того, щоб переслідувати

індивідуалістичні цілі або цілі невеликої групи людей, які можуть не збігатися і навіть вступати в протиріччя з інтересами організації та/або її клієнтів, причому, подібна ситуація може мати місце в будь-яких організаціях [4].

Стратегія через фокусування розрізаних зусиль, координації дій в одному чи декількох напрямках допомагає подолати подібну небажану ситуацію. Зрозуміло, що без такої координації організація може перетворитися в сукупність індивідумів, що переслідують власні інтереси і “тягнуть ковдру” в різні сторони.

Слід зазначити, що, звичайно, фокус дій є необхідним, але не слід робити його занадто жорстким. Організація з надмірно сфокусованою стратегією може виявитися нездатною до гнучкої реакції, коли це буде необхідно. Тобто щоб мати успіх, організації потрібно мати як загальний напрямок діяльності, так і можливість корегувати його в залежності від обставин.

Стратегія як погодженість. Пропонуючи загальний напрямок, вказуючи точки прикладання зусиль, стратегія допомагає погодити дії окремих структурних підрозділів і співробітників організації.

Але і тут ми можемо спостерігати парадокс. Незважаючи на очевидну корисність для організації погодженості розрізаних дій, вона може іноді призводити до певних негативних наслідків (і про це варто пам'ятати), – коли дії і процедурна частина щодо них досить повно визначаються стратегією, працівники звикають до діяльності, що виконується у певних рамках, а це, в свою чергу, призводить до зниження їхньої самостійності, ініціативності та активності, які є важливими факторами, оскільки без них важко швидко й адекватно реагувати зовнішні та внутрішні зміни. Щоб уникнути цього, стратегія також повинна бути по-своєму парадоксальною, – з одного боку, фіксованою (тобто чітко і ясно

визначеною), а з іншого – гнучкою, здатною пристосовуватися до змін.

Стратегія як “обличчя” організації. Стратегія не лише фокусує і погоджує дії усередині організації, але також формує певне уявлення про організацію (причому, як усередині організації, так і ззовні), створює в певному сенсі її власне “обличчя”, яке відрізняє її від інших подібних організацій.

Як зазначає П. Крістенсон [2], стратегія дозволяє узнати організацію без її відвідування. Цей важливий аспект стратегії обов'язково варто враховувати при її розробці, оскільки позитивний образ організації полегшує її спілкування з різними акторами.

Хотілося б підкреслити, що розглянутий нами поділ є функціональним і дозволяє краще зрозуміти можливості використання стратегії, хоча, зрозуміло, що в реальності стратегія використовується як єдине ціле й одна функція доповнює інші.

Список використаних джерел:

1. *Andrews K. R.* The Concept of Corporate Strategy / K. R. Andrews. – Homewood, 111: Irwin, 1980. – 326 p.
2. *Christenson P. R.* Business Policy: Text and Cases / P. R. Christenson [and others]. – 5-th ed. – Homewood, 111: Irwin, 2003. – 407 p.
3. *Delbecq A. L.* The Management of Decision Making in the Firm: Three Strategies for Three Types of Decision Making / A. L. Delbecq // *Academy of Management Journal*. – 2007. – № 10 (4). – P. 329–339.
4. *Mintzberg H.* Grafting Strategy / H. Mintzberg // *Harvard Business Review*. – 1997, July-Aug. – P. 65–75.
5. *Mintzberg H.* Tracking Strategy in an Entrepreneurial Firm / H. Mintzberg, J. A. Waters // *Academy of Management Journal*. – 1992. – № 25 (3). – P. 465–499.

Н. Г. МОРОЗОВА

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ЗАЙНЯТОСТІ В ІНСТИТУТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Соціально-трудові відносини зайнятості у сфері державної служби України виступають особливим об'єктом державної політики зайня-

тості, а тому потребують детального вивчення їх характерних властивостей, необхідних для визначення основних напрямів та здійснення

ефективних заходів управлінського впливу на процес формування та розвитку ринку праці у сфері державно-службових відносин. Наповнення трудової сфери конкретним змістом здійснюється в процесі формування і реалізації соціально-трудова відносин зайнятості, яка визначає становище людини у сфері праці, її спосіб життя, клімат у трудовому колективі, ефективність трудової соціалізації людини. При цьому соціально-трудова відносини в інституті державної служби залежать не тільки від трудової поведінки самої людини, а й від багатьох інших факторів, головним та визначальним з-поміж яких є вплив держави.

Особливістю соціально-трудова відносин у сфері державної служби, що зумовлена природою найму, є подвійний статус індивіда, який одночасно є громадянином держави та працівником державного органу. Досить детальну характеристику суб'єктам соціально-трудова відносин в інституті державної служби дають науковці Г. Чанишев і Н. Болотін, а саме державних службовців відносять до категорії працівників, подібних до найманих (залежна праця з виконанням особливих функцій) і відмічають, що регулювання їх праці хоча і здійснюється спеціальними законами, але спостерігається процес зближення статусу цих працівників, зокрема, у питаннях надання гарантій щодо зайнятості, норми робочого часу, часу відпочинку, матеріальної відповідальності, соціальних гарантій, пов'язаних з материнством [1, с. 15-16]. Незважаючи на те, що регламентація праці державних службовців вміщує спеціальні норми, відносини, пов'язані з застосуванням праці на державній службі, за правовою сутністю не відрізняються від відносин інших категорій найманих працівників і тому вони повинні називатися соціально-трудова відносини.

Головним чинником, який опосередковує виникнення і функціонування соціально-трудова відносин у сфері державної служби, є соціальний статус індивідів, розподіл цих статусів у суспільстві, у межах яких і з позицій яких вступають у взаємодію між собою та із соціальним цілим суспільні індивіди [2, с. 110]. З вищезазначеного випливає, що соціальний статус особистості в інституті державної служби – це місце людини, особистості в суспільній ієрархії, обумовлене її походженням, професією, віком, статтю, сімейним станом.

З огляду на вищезазначене можливо зробити узагальнення, згідно з яким під соціально-трудова відносинами у сфері державної служби слід розуміти об'єктивно наявні соціально-економічні, адміністративно-правові взаємозв'язки і взаємозалежності індивідів за участю держави, які зумовлені відповідною професійною діяльністю, що передбачає формування державної політики, забезпечення її реалізації і спрямовані на досягнення гармонійного сполучення інтересів працюючих працівників на державній службі і держави. Соціально-трудова відносини в інституті державної служби, як і будь-яке багатоаспектне соціальне явище, з функціонального погляду являють собою складну систему.

Провідними складовими системи соціально-трудова відносин належить найманим працівникам і роботодавцям. І сторонами і суб'єктами соціально-трудова відносин називають найманих працівників, роботодавців і державу. Відмінність між цими поняттями полягає в тому, що сторони соціально-трудова відносин є носіями первинного права в цих відносинах, а суб'єкти можуть володіти як первинними, так і делегованими первинними носіями права.

Виділення в системі соціально-трудова відносин їх сторін дає змогу чітко визначити функції, права та повноваження суб'єктів, оскільки держава в інституті державної служби може виступати в ролі роботодавця, гаранта прав у соціально-трудова сфері. У сучасних умовах розвитку суспільних відносин суб'єктам соціально-трудова відносин властиві певні характерні риси, що дозволяють ідентифікувати цей суб'єкт саме як сторону соціально-трудова відносин.

Так, у межах системи соціально-трудова відносин у сфері державної служби її суб'єкти є не тільки власниками робочої сили, а й свідомими учасниками соціально-економічних процесів. Суб'єкти соціально-трудова відносин у системі державного управління володіють різними професійними компетенціями, особистими цілями, світоглядністю тощо.

У соціально-трудова відносинах у сфері державної служби роботодавця як юридичну особу представляє уповноважена особа – керівник державного органу. Останній укладає трудові угоди, звільняє працівників, виконує

різні функції щодо організації зайнятості, оперативного управління власністю, відповідно до укладеного трудового договору. Крім того, роботодавець, який діє в умовах встановленого інституціонального простору має ряд обмежень, у вигляді інституцій – як формальних законів, норм, так і неформальних – правил, звичаїв.

На державу як наймача та роботодавця покладається завдання формування соціальної спрямованості праці державних службовців, які перебувають у неї на службі. Постійність такого завдання пояснюється, на нашу думку, передусім особливостями соціально-трудових відносин державних службовців. Основною функцією сучасної держави в умовах адміністративних реформ є не політична, соціально-творча або стратегічно-управлінська, а організаційно-захисна. Ефективність сучасного управління зайнятстю на державній службі залежить від багатьох факторів. Однак визначальним, як слушно вважають науковці, і ми погоджуємося з ними, є якість соціального зв'язку як між суспільством і державою, так і між працівниками зайнятими на державній службі як мікросистем [3, с. 24].

Таким чином, сторонами і суб'єктами соціально-трудових відносин зайнятості в інституті державної служби, на нашу думку, є: державні службовці і держава, яка має статус роботодавця та особливого соціального інституту, який у той чи інший спосіб впливає на зміст, на характер державно-службових відносин.

При цьому державний службовець як сторона і носій первинного права в системі соціально-трудових відносин може реалізовувати свої права та інтереси безпосередньо (укладаючи трудову угоду з роботодавцем). Разом з тим, всім соціально-трудовим відносинам державних службовців притаманне їх направленість на виконання завдань і функцій держави.

Посилення загальних гуманістичних тенденцій в соціально-трудовому розвитку державно-службових відносин повинно не обмежуватися лише захистом трудових прав державних службовців, а поширюватися на вирішення всього спектру проблем зростання якості життєдіяльності працівників. Це завдання передбачає активного формування відповідного інституціонального середовища, яке може сприяти розвитку соціально-трудових відносин в інституті державної служби України

Список використаних джерел:

1. Чанишева Г. Окремі теоретичні проблеми сучасного трудового права України (до постановки питання) / Г. Чанишева, Н. Болотіна / Право України. – 1999. – № 9. – С. 13–19.
2. Дубенко С. Д. Державна служба і державні службовці в Україні: [навч.-метод. посіб.] / С. Д. Дубенко ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Н. Р. Нижник. – К. : Ін Юре, 1999. – 244 с.
3. Скуратівський В. А. Гуманітарна політика в Україні / В. А. Скуратівський, В. П. Трошинський. – К. : Міленіум, 2002. – 262 с.

А. С. НЕГОДА

УМОВИ КУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

З переходом від планової до ринкової економіки перед урядом України постали складні завдання переорієнтації не тільки економічної політики, але й усіх сфер суспільства до нових принципів управління господарством, формування нових соціальних звичок та моделей поведінки. Процес переходу виявився більш складним та більш тривалим, ніж очікувалося. Слід зазначити, що він тримає дотепер. Більш того, по суті, це не

перехід, а трансформація, отже, на даному етапі в Україні тривають саме трансформаційні зміни.

Наведемо тлумачення терміну “трансформація”.

Трансформація (лат. *transformatio* – змінювати) – процес перетворення однієї економічної системи на іншу, що супроводжується відмиранням одних елементів, рис, властивостей і появою інших [1, с. 716].

Нерідко процес трансформації супроводжується різного роду кризами. Тому також застосовують термін “трансформаційна криза”. Розглянемо його.

Трансформаційна криза – багатогранне явище, в основі якого специфічний глибокий спад економіки, зниження рівня та якості життя населення, зростання бідності, пов'язані з реформістськими, еволюційними перетвореннями економіки і переходом від однієї моделі господарського механізму до іншої або з революційними ліберально-демократичними перетвореннями і переходом від однієї соціально-економічної системи – до іншої – із системною трансформацією [1, с. 685].

З огляду на вище зазначене можна сказати, що в Україні триває системна трансформаційна криза.

Кризи періоду незалежності – фінансові, економічні, політичні та соціальні – спричинені не самою трансформацією як такою, а незабезпеченістю умов для її реалізації (перебудова економіки відбувалася за рахунок вольового рішення). Це яскравий приклад того, що державні управлінські рішення мають враховувати соціально-економічну даність, бути забезпеченими необхідними ресурсами, бути гарантовано реалізованими, послідовними та узгодженими між собою, враховувати наступні економічні та соціальні наслідки.

Уроки, які людство винесло з останньої фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр., трансформувалося у стратегію подальшого розвитку [2]:

- збереження стабільності усіх існуючих соціальних систем;
- поступова відмова від переспоживання товарів та послуг;
- забезпечення рівних можливостей щодо продуктивної зайнятості, освіти, охорони здоров'я тощо;
- захист природного середовища – переорієнтація виробництва на застосування екологічнозбережувачих технологій;
- посилення громадського контролю за діяльністю уряду.

Чинниками, що забезпечують його формування, є наявність потужного середнього класу, незалежність судової влади та засобів масової інформації, а також високий рівень громадянської самоорганізації [2, с. 19].

Створення умов для конкурентоспроможності національного підприємництва стало провідним завданням одразу ж з набуттям незалежності. Також надамо тлумачення термінам “конкуренція” та “конкурентоспроможність”.

Традиційно конкуренція сприймається як змагання. Проте хочемо зазначити, що відбулася підміна понять, перенесення змагання із товарної сфери до сфери міжлюдських взаємовідносин. Відповідно до основних положень економічної теорії, товари конкурують між собою, що призводить до появи нових, більш якісних товарів та послуг на ринку, за конкурентними цінами, що таким чином запускає ринковий механізм. Перемагає кращий, найсильніший, конкурентоздатний (конкурентоспроможний). Тому більш доцільним, на наш погляд, є тлумачення конкуренції як позаособистісного спонукання, запропоноване Ф. Хайеком, та, на жаль, нині забуте.

Конкуренція, а більш точно кажучи, змагання, між людьми призводить до розпаду різноманітних конфліктів, сприяє застосуванню недобросовісних методів ведення підприємницької діяльності: економічні відносини набувають кримінального характеру, відбувається розкіл суспільства, все це має негативний соціальний та економічний ефект.

Люди мають змагатися в іншому, бути орієнтованими на інше (суспільна корисність, людяність, взаємодопомога, відповідальність).

Забезпечення умов для конкурентоспроможності національного підприємництва, у тому числі сектора малого та середнього підприємництва можливе через реалізацію такого державного механізму:

- усунення державою усіх перешкод для розвитку конкуренції та підприємницької діяльності;
- установлення єдиних правил ведення підприємницької діяльності;
- захист прав власності;
- усунення перешкод у виробничо-господарчій діяльності, надання економічної свободи підприємцям у розкритті їх таланту та здібностей, у виготовленні товарів та послуг.

Можемо виділити щонайменше три способи такого “визволення”: захист власності; виключення можливості рейдерства; формування фондів стимулювання малого бізнесу.

Держава може брати участь у фінансуванні. Наприклад, запровадити безпроцентні кредити. Зауважимо, що держава не повинна бездумно видавати гроші та інші ресурси, проте обирати оптимальні напрямки їх видатків. Необхідно направити підприємницьку ініціативу у творче русло та передбачити, віднайти можливість та організувати необхідні умови та стимули, таким чином, щоб вони були ефективними не тільки з точки зору сьогодення, але й майбутнього. Важливо звернути увагу, що слід відмовитися від вживання словосполучення “державна підтримка малого та середнього бізнесу”. Держава не повинна його підтримувати. Вона має його стимулювати.

Є необхідним план такої підтримки, яка б мала найбільший мультиплікативний ефект. Наприклад, за кількістю робочих місць, чим більше їх може бути створено, тим краще. Точки мультиплікації можуть бути різними за різних умов: у межах району, регіону, країни.

Мультиплікативний ефект відобразатиме не тільки рівень економічної соціалізації населення, але й реальний стан конкурентоспроможності підприємницьких структур.

Отже, для забезпечення умов конкурентоспроможності малого підприємництва в Україні необхідна: неухильна політична воля, забезпечена необхідними ресурсами; реальний захист власності та економічної конкуренції; активізація підприємницької активності шляхом дерегуляції підприємницької діяльності та її стимулювання.

Список використаних джерел:

1. Економічна енциклопедія : у 3 т. – Т. 2 / ред. кол. : С. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Вид. центр “Академія”, 2001. – С. 716.

2. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. Б. Є. Патона. – К. : Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2012. – 72 с.

А. І. НЕДІЛЬКО

ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

Деконцентрація та децентралізація влади є провідними принципами найрозвинутіших країн світу обумовлює організації публічного управління, особливо на місцевому рівні. Сьогодні Україна прагне запровадити ці принципи, що підтверджується рядом стратегічних документів, в тому числі Програма економічних реформ України на 2010 – 2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”.

Під деконцентрацією розуміють організаційний процес, який полягає в переданні прав щодо прийняття рішень представникам центральної влади на місцях [7, с. 9]. Розрізняють вертикальну і горизонтальну деконцентрацію. Вертикальна деконцентрація передбачає, що всі повноваження з представництва інтересів центральної влади на місцях належить тільки одному державно-владному суб’єкту. Горизонтальна деконцентрація передбачає на місцевому рівні створення декількох “центрів

влади” з розподілом обов’язків за галузевим принципом.

Децентралізація полягає в переданні прав на прийняття рішень органам місцевого самоврядування, які не знаходяться в ієрархічному підпорядкуванні центральним органам державної влади [7, с. 10]. Тобто місцеві органи управління самостійно приймають рішення щодо надання певних суспільних послуг населенню та фінансування своєї діяльності.

Важливе місце в цих процесах належить організації системи місцевого самоврядування та реалізації принципу субсидіарності. Відповідно до ст. 1 Європейської хартії місцевого самоврядування: місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону, здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [4]. Відповідно до принципу субсидіарності тери-

торіальні громади мають право, в межах закону, вирішувати будь-яке питання, що входить до їх компетенції і його вирішення не доручене іншому органу влади. Відповідальність за публічні справи повинні нести органи влади, які найбільш пов'язані з громадянами [1, с. 94-95].

На жаль, в Україні до сьогодні питання деконцентрації та децентралізації остаточно не вирішено, адже частина повноважень, якими повинні бути наділені органи місцевого самоврядування, залишаються в компетенції державних адміністрацій або ж чітко не розмежовані між ними.

Відповідно до ст. 13 Закону України “Про місцеві державні адміністрації” [6] та ст. 32 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” [6] перераховані ті ж повноваження, але для різних органів, що, у свою чергу, знижує ефективність їх функціонування, а в деяких випадках до конфліктів у вирішенні певних питань, що у свою чергу негативно впливає на регіональний розвиток та систему надання послуг населенню з боку органів місцевої влади.

Для вирішення вище зазначених проблем необхідно виконати наступні завдання: вдосконалити механізм делегування повноважень, а саме визначити, що необхідно делегувати та способи делегування; розробити чітку систему відповідальності та контролю; удосконалити законодавчу базу для повноцінної діяльності місцевих органів влади [2, с. 271].

У майбутньому нормальне функціонування місцевого самоврядування в Україні, можливе при здійсненні децентралізації державного управління на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу держави, зокрема району та області. За таких умов можливе запровадження принципу субсидіарності, що сприятиме ви-

рішенню проблеми якісного функціонування органів державної влади та, зокрема, органів місцевого самоврядування та забезпечення соціально-економічного розвитку України в цілому.

Список використаних джерел:

1. *Izdebski H.* Samorzud terytorialny Podstawy ustroju i dzialalno Wci. Wydanie III Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa, 2004. – 272 s.

2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З. Варналія. – С., 2007.

3. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін.]; Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні” – DESPRO. – К.: ТОВ “Софія”. – 2012. – 128 с.

4. Європейська хартія про місцеве самоврядування 1985 року // Віче. – 1993. – № 6.

5. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р. // ВВР України. – 1997. – № 24.

6. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 9 квітня 1999 р. // ВВР України. – 1999. – № 20/21.

7. *Макаров Г. В.* Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні / Г. В. Макаров, О. М. Держалюк, Ю. Б. Каплан; Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2011. – 54 с.

8. Програма економічних реформ України на 2010 – 2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.

С. В. ОЛЕФІРЕНКО

ФУНКЦІЇ ГОЛОВНИХ УПРАВЛІНЬ ЮСТИЦІЇ У СФЕРІ СПІВПРАЦІ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Вивчаючи структуру та завдання Головних управлінь юстиції, необхідно зазначити, що з початку становлення України як незалежної держави вони значно розширились та деталізувались.

Згідно з Положенням “Про Головні управління юстиції Міністерства юстиції України в

Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі” основними завданнями головного управління юстиції є [4]:

– реалізація державної правової політики, державної політики з питань банкрутства, забезпечення реалізації державної політики у

сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб);

- забезпечення роботи нотаріату;
- експертне забезпечення правосуддя;
- здійснення в межах повноважень міжнародно-правового співробітництва.

Так, на сьогоднішній день вищевказані завдання вирішуються Державною виконавчою службою, Державною реєстраційною службою, відділом нотаріатом, відділом з питань банкрутства та сектором правової роботи та правової освіти.

Для кращого розуміння впливу Головних управлінь юстиції на громадськість необхідно зупинитись на діяльності відділу з питань банкрутства та сектора правової роботи та правової освіти.

Розвиток суспільних відносин викликав потребу в участі держави в окремих економічних процесах, що привело до створення в структурі Головних управлінь юстиції відділу з питань банкрутства. Згідно з наказом Міністерства юстиції від 23 червня 2011 р. “Про затвердження положень про територіальні органи Міністерства юстиції України” Головні управління юстиції через зазначені підрозділи забезпечують реалізацію політики з питань банкрутства.

Сфера цієї діяльності Головного управління юстиції поширюється виключно на юридичних осіб – суб’єктів господарювання, відносно яких розпочата процедура банкрутства. Специфіка банкрутства напряму пов’язана із порушенням прав працівників підприємства-банкрута на отримання заробітної плати [1, с. 29]. В цьому контексті Головне управління юстиції через відділ з питань банкрутства та державну виконавчу службу виконує функції примусового стягнення з боржника на користь його працівників затриманої заробітної плати. Також слід зазначити, що власне ця функція є одна із небагатьох, яка безпосередньо впливає на фінансово-матеріальне становище конкретної людини, що в кінцевому результаті сприяє зростанню рівня легітимності органів Головного управління юстиції серед населення.

Важливою структурною одиницею органів юстиції, яка безпосередньо співпрацює з громадськістю є сектор правової роботи та правової освіти. Головним завданням цього сектору є:

- надання безкоштовної правової допомоги населенню;

- доведення до відома населення інформації, що стосується діяльності Головних управлінь юстиції;

- роз’яснення громадянам їхніх прав та обов’язків;

- створення громадських приймалень.

Детальніше розглянути роботу цього сектору можна на прикладі Львівської області. У Львівській області створено і діють 27 районних, міських міжвідомчих координаційно-методичних рад (МКМР) з правової освіти населення. Одним із засобів реалізації зазначеного напряму діяльності є створення та діяльність громадських приймалень на базі управлінь юстиції, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, виїзних консультативних пунктів.

Протягом I півріччя 2013 р. у Громадській приймальні Головного управління юстиції області, безкоштовну правову допомогу отримали – 468 громадян, у тому числі інваліди I-III групи, ветерани війни та праці, пенсіонери та інші категорії громадян.

Головним управлінням юстиції протягом I півріччя 2013 р. проведено 28 правоосвітніх заходів в навчальних закладах області, якими охоплено близько 4600 студентів та учнів.

Зважаючи на євроінтеграційні процеси, які зараз відбуваються в Україні важливе значення у діяльності сектора правової роботи та освіти Головних управлінь юстиції має надання безоплатної правової допомоги населенню. Так, Законом України “Про безоплатну правову допомогу”, який набрав чинності 9 липня 2011 р., передбачено формування в Україні системи безоплатної правової допомоги.

Відповідно до цього Закону система складається з двох взаємопов’язаних складових – систем безоплатної первинної та безоплатної вторинної правової допомоги.

Безоплатна первинна правова допомога передбачає надання правової інформації, консультацій, роз’яснень з правових питань, складення заяв, скарг, інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру). Право на отримання такої допомоги мають всі особи, які перебувають під юрисдикцією України, а надавати її з 9 липня 2011 р. зобов’язані всі органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [3].

Безоплатна вторинна правова допомога полягає у забезпеченні захисту особи від обвинувачення, представництва особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також складенні документів процесуального характеру. Право на отримання такої допомоги мають малозабезпечені особи, а також особи, віднесені до певних соціально вразливих груп (діти-сироти, ветерани війни, реабілітовані особи, інші категорії осіб). Наданням таких видів правової допомоги із залученням адвокатів і займаються Головні управління юстиції.

Одним із засобів реалізації правової освіти для населення Львівщини є створення та діяльність громадських приймалень на базі управлінь юстиції, місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, виїзних консультативних пунктів.

Сьогодні у Львівській області працює 98 громадських приймалень, створених при управліннях юстиції, райдержадміністраціях, центрах соціальних служб для молоді, виконавчих органах районних, міських рад, педіатричному будинку-інтернаті для інвалідів та

осіб похилого віку тощо, а також 155 виїзних консультативних пунктів для надання правової допомоги громадянам найбільш віддалених районів сільської місцевості [2].

Список використаної літератури:

1. *Бордаченко О.* Закон про банкрутство: нові етапи взаємодії / О. Бордаченко // Судовий вісник. – 2012. – № 3. – С. 29.

2. Громадські приймальні Львівщини. – Режим доступу : <http://obljust.lviv.ua/napriamkydiialnosti/hromadska-pryimalnia/680-hromadskipryimalni-lvivshcyny-nadaiut-takozh-onlain-konsultatsii>.

3. Загальна інформація про стан формування системи безоплатної правової допомоги. – Режим доступу : <http://obljust.lviv.ua/napriamkydiialnosti/bezoplatna-pravova-dopomoha/208-zahalna-informatsiia-pro-stan-formuvanniasystemy-bezoplatnoi-pravovoi-dopomohy>.

4. Про затвердження положень про територіальні органи Міністерства юстиції України : наказ Міністерства юстиції України № 1707/5 / Офіц. вид. – К. : Офіційний вісник України, 2011. – № 49.

О. М. ОЛЕШКО

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ КОРУПЦІЇ

Відомий факт, що корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальної справедливості, вона перешкоджає економічному розвитку та загрожує належному і справедливому функціонуванню країни в цілому, та має негативні наслідки для громадян.

Важливим компонентом протидії будь-якому негативному явищу є усунення причин його виникнення, це твердження в повній мірі має відношення і до корупції в державних інститутах.

Серед низки чинників цього негативного явища слід в першу чергу виділити морально-психологічні. На думку одного з провідних вітчизняних дослідників корупції Миколи Мельника [1], поширення коруп-

ційних проявів в Україні пов'язане з такими основними морально-психологічними моментами:

– втрата моральних засад свого колишнього статусу у членів суспільства, низька оцінка своєї ролі у регулюванні суспільних відносин, девальвація моральних цінностей, деморалізація суспільства;

– соціально-економічна і політична нестабільність суспільства породжує у громадян, у тому числі й у державних службовців, дух невизначеності і невпевненості у завтрашньому дні (синдром тимчасовості);

– послаблення імунітету суспільства до корупції та антикорупційної мотивації суспільства, що обумовлюється: перетворенням корупційних відносин з соціальної аномалії в соціальну норму (правило поведінки);

– сприйняттям громадськістю корупції як невід’ємного елемента суспільних відносин; невірою значної частини населення в серйозності намірів політичного керівництва щодо протидії корупції та можливість відчутних позитивних зрушень у цій сфері; атмосферою правового нігілізму і безкарності за порушення закону;

– невизнання значною частиною населення корупції соціальним злом, незрозуміння її суспільної небезпечності для суспільства, держави, окремої особи;

– корінні зміни світогляду, ідеологічних орієнтацій громадян нашої держави, які стосуються сфери публічної влади;

– професійною та моральною деформацією частини керівників і посадових осіб, які займають відповідальні посади, що виявляється у вчиненні або поблажливому ставленні до корупційних діянь, порушень службової етики;

– поширення корисливої спрямованості у діяльності службовців публічної сфери, їх готовність до порушення закону та норм моралі, а також зорієнтованість значної частини населення на протиправне вирішення життєвих питань [3].

Слід також згадати, що одним із чинників корупції в органах державної влади є конфлікт інтересів, тобто коли посадовець опиняється в ситуації прийняття рішення, або на користь держави чи громади, або на власну користь. Імовірність прийняття суспільно корисного рішення у великій мірі залежить від морально-етичних і психологічних переконань службовця. Таким чином рівень моральності чиновників є важливим компонентом формування “коефіцієнту корисної дії” тієї державної установи в якій вони працюють.

Актуальність вивчення морально-психологічних факторів корупції обумовлюється ще і тим, що корупція – це не тільки соціальне явище, але і психологічне та моральне. Якщо з нею не боротися, то вона становиться повсякденним способом мислення, який буде обумовлювати наш спосіб життя і наші дії.

Світовий досвід засвідчує, що у тих країнах, де корупція поширена значною мірою, корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, корупція стає соціальною нормою для всіх членів суспільства. Внаслідок цього відбувається злам у суспільній психології – люди у

своїй поведінці з самого початку психологічно налаштовані на протиправні дії по відношенню до держави і суспільства [3].

У наукових колах досить часто корумпованість вітчизняних суспільних відносин пов’язують з нашим колишнім радянським минулим. Саме така психологічна атмосфера, на думку багатьох дослідників, була притаманна тодішньому суспільству.

Якщо згадати, то одним із принципів радянського суспільства був принцип “ти – мені, я – тобі”. Важливу значущість мали особисті зв’язки. Але заради справедливості варто зазначити, що в сучасних умовах, якщо взяти Україну, психологічна атмосфера не поліпшилась, а установка на вирішення своїх проблем поза рамками правового поля і досі залишається нормою для значного прошарку населення.

Внаслідок правового нігілізму, відсутності досвіду державотворення в умовах перехідного періоду, більшість українців ідентифікують саме поняття демократії з безладдям, всездозволеністю і нашою залежністю. Не відчувши ще демократичних цінностей громадянського суспільства, значна частина населення України вже розчарувалась в них. Тому зараз у багатьох спостерігається ностальгія за минулим, де не було безробіття, інфляції, економічної нестабільності.

Таким чином протидія корупції, розробка і впровадження в державне управління антикорупційних програм, мають бути нерозривно пов’язані з підвищенням правової, політичної, національної свідомості громадян України.

Список використаних джерел:

1. *Мельник М. І.* Біографія [Електронний ресурс] / Микола Іванович Мельник // Офіційний сайт Українського юридичного товариства – Режим доступу : <http://justice.org.ua/chleni/melnik-mikola-ivanovich>.

2. *Мельник М.* Корупційні злочини: сутність і поняття / М. Мельник // Право України. – 2000. – № 11. – С. 126–130.

3. *Марч Є. В.* Боротьба з корупцією : посіб. для державних службовців [Електронний ресурс] / Є. В. Марч, Р. П. Марчук // Офіційний сайт Донецького обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади. – Режим доступу : www.cpk.donetsk.ua/sites/default/files/marichmarчук.pdf.

А. О. ПАРАМОНОВ

СПЕЦИФІКА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В РЕЗУЛЬТАТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Упродовж багатьох років тривають пошуки оптимальних шляхів здійснення адміністративної, адміністративно-територіальної та інших структурних реформ, зорієнтованих на зміну територіальної організації влади, які виявили різні підходи до конституційних, соціально-економічних і політичних змін. Проблемними залишаються питання відносин органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, перерозподіл фінансових потоків, територіальний поділ на регіональному та місцевому рівнях тощо.

Усе це робить актуальним дослідження питання підвищення ефективності здійснення публічної влади на регіональному рівні, головною метою якої має бути створення здатної до самовдосконалення і саморегуляції децентралізованої моделі організації влади спроможної в умовах ринкової економіки ефективно впливати на процеси соціально-економічного й культурного розвитку та забезпечувати якісний рівень надання управлінських послуг населенню на рівні європейських стандартів.

Можна довго перераховувати представницьке поле наукових досліджень різних аспектів зазначеної проблематики. Зосередимо свою увагу на використаних в роботі працях таких авторів, як: Т. Безверхнюк, С. Саханенко, Е. Топалова [1], І. Кондіус [2] та А. Заєць [3].

Однією найважливіших ознак трансформаційних перетворень в країні є розвиток місцевого самоврядування. Тобто головна мета підвищення ефективності територіальної організації влади – побудова децентралізованої моделі організації влади, яка була б спроможна в сучасних умовах трансформаційних змін у світі результативно та ефективно впливати на процеси соціально-економічного та культурного розвитку враховуючи при цьому екологічну складову моделі сталого розвитку сучасного регіону.

Перспективи успішного соціально-економічного розвитку країни багато в чому залежать від можливостей промислово-потужних регіонів та науково-освітніх центрів –

таких як Харків, який одночасно є потужним промисловим і науковим осередком, який здійснює великі відрахування до державного бюджету і вже хоча б силу цих обставин, заслуговує на особливу увагу до перспектив свого подальшого розвитку.

Та все ж не потрібно забувати й про той факт, що посилення диспропорцій в розвитку регіонів не сприяють становленню громадянської злагоди та реалізації цілої низки необхідних країні сучасних реформ, що особливо актуалізується в умовах європейської інтеграції України та подоланні наслідків світової фінансово-економічної кризи. Тож очевидно, що на порядку денного постає питання про підвищення ефективності територіальної організації влади в умовах трансформаційних змін у суспільстві.

Як зазначає більшість фахівців-науковців, модернізація як процес передбачає впровадження не тільки економічних змін, а й реформування більшості сфер суспільних відносин, одними з ключових серед яких є відносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Виконання європейського принципу субсидіарності закріпленого Маастріхтським договором від 1992 р., передбачає можливість виконання тих функцій і повноважень з якими органи місцевого самоврядування можуть впоратися самостійно без втручання з боку центральної влади. В Україні цей принцип не виконується через закріплення в Конституції 1996 р. інших принципів, принципів централізації влади. Через це розвиток місцевого самоврядування в нашій країні уповільнений – це потрібно змінювати, якщо ми хочемо долучитися до європейської моделі врядування та сталого розвитку.

Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України останніх років дає підстави зробити висновок, що закріплена Конституцією України модель територіальної організації влади продемонструвала недостатню спроможність в умовах ринкової економіки результативно та ефективно впливати на процеси соціально-економічного і культурного розви-

тку територій та забезпечувати якісний рівень надання громадських послуг населенню, що відповідав би європейським стандартам. Можна стверджувати, що пошук оптимальної моделі територіальної організації влади в цілому органічно пов'язаний з процесом децентралізації владних повноважень з метою розмежування, збалансування та уникнення їх дублювання між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

Трансформація місцевих органів виконавчої влади передбачає перетворення цих органів загальної компетенції в контрольно-наглядові органи в системі виконавчої влади шляхом вилучення у них та передачі відповідним органам місцевого самоврядування функцій і повноважень організаційно-господарського характеру. З 1991 р. в Україні триває активний пошук адекватної моделі територіальної організації влади в цілому та організації місцевого самоврядування зокрема. У процесі визначення та уточнення форми правління інституалізації влади як у центрі, так і в регіонах більшість політиків, місцева еліта, учені дотримуються думки про необхідність децентралізації влади, що є не лише привабливим, але і безальтернативним шляхом розвитку України. Саме у децентралізації влади вони бачать можливості збалансування соціально-економічного розвитку територій, оптимального врахування їх культурних, етнічних, історичних, демографічних, екологічних та інших особливостей розвитку.

Проте очевидним є те, що в українській науці цій проблематиці відводиться ще об-

маль уваги, фактично окреслені питання ще не стали предметом спеціального дослідження. Як наслідок, на сучасному етапі розвитку держави не існує всебічно обґрунтованої теорії і моделі територіальної організації влади, яку можна було б покласти в основу розробки відповідних політичних документів, законодавчих та нормативно-правових актів, державної політики в сфері державотворення, місцевого самоврядування і регіонального розвитку [3].

Таким чином, проблема удосконалення системи територіальної організації влади є сьогодні надзвичайно актуальною і потребує її ґрунтовного та всебічного подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. *Безверхнюк Т. М.* Європейські стандарти врядування на регіональному рівні : [монографія] / Т. М. Безверхнюк, С. Є. Саханенко, Е. Х. Топалова ; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – 276 с.

2. *Кондіус І. С.* Визначення збалансованості розвитку регіону / І. С. Кондіус // Стратегія забезпечення сталого розвитку України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 20 травня 2008 р. : у 3 ч. / РВПС України НАН України. – К. : РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 3. – С. 178–182.

3. Територіальна організація влади в Україні: статус і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування / за заг. ред. А. Зайця. – К. : Вид. дім “Ін Юре”, 2002. – 928 с.

О. С. РОМАЗАНОВ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОЛІ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Соціальний статус особистості визначають як позицію особистості в соціальній системі, пов'язану з належністю до певної соціальної групи чи спільноти, сукупність її соціальних ролей та якість і ступінь їх виконання [1, с. 582].

Вступ особи на державну службу зумовлює виникнення у неї особливого соціально-професійного статусу. Відповідно до цього

соціального статусу визначається місце особи в стратифікаційній системі українського суспільства, як члена специфічної соціально-професійної групи – державних службовців.

Але якщо соціальний статус є “позицією в соціальній системі”, то певною моделлю поведінки, що відповідає даному статусу й характеризує його динаміку є соціальна роль [2, с. 167]. Таким чином можна казати про те, що “соціаль-

ному статусу державного службовця” відповідає “соціальна роль державного службовця”.

Кожна соціальна роль передбачає наявність низки складових, які розкривають її зміст.

Різні автори наводять різний перелік елементів, що, на їх думку, формують соціальну роль. Але більшість з них провідне місце в структурі соціальної ролі відводять правам та обов’язкам, зі здійсненням яких пов’язується реалізація рольової моделі поведінки.

Під статусними правами розуміють певну сукупність закріплених за конкретним соціальним статусом прав, що визнанні суспільством, знайшли своє відповідне закріплення в писаних або неписаних соціальних нормах та пов’язанні з виконанням визначеної статусної ролі. Статусні обов’язки – це моральні чи юридичні зобов’язання діяти або утриматися від дії відповідно до приписів соціальних норм.

Як відзначають С. Ківалов та Л. Біла, статусні права та обов’язки можна поділити на суб’єктивні громадянські (такі, що державні службовці мають, як громадяни України) та службові права і обов’язки (такі що надаються їм, як особам, які займають посади в органах публічної влади) [3, с. 53]. Службові права та обов’язки відрізняються від суб’єктивних громадянських своїми цілями і завданнями, та саме вони визначають специфіку соціальної ролі державних службовців. У свою чергу, службові права та обов’язки поділяють на два види: загальні, що закріплені в положеннях Закону України “Про державну службу” і спеціальні, які встановлюються іншими нормативно правовими актами для конкретних посад державних службовців.

Стаття 12 Закону України “Про державну службу” закріплює обов’язковість діяльності державних службовців під час виконання посадових обов’язків лише у межах повноважень, визначених законодавством, та відповідно до посадових інструкцій. Таким чином встановлюються межі для вибору можливої поведінки щодо реалізації соціальної ролі державного службовця, тобто статусний діапазон [4, с. 107].

Будь яка соціальна роль, характерна для статусу державного службовця містить два аспекти, а саме рольового очікування та рольового виконання.

Рольове очікування містить в собі як ряд вимог до особи державного службовця вза-

галі, так і встановлює вимоги безпосередньо до норм поведінки державних службовців в конкретних обставинах. Міра виконання цих вимог та ступінь дотримання особистістю моделі, очікуваної від неї поведінки, формують другий аспект статусної ролі – рольове виконання.

Рольове очікування та рольове виконання майже ніколи повністю не співпадають, виконання залежить від індивідуальних особливостей конкретної особи. Тож від того наскільки виконання соціальної ролі відповідає очікуванням залежить характер суспільної реакції на дії як окремих державних службовців, так і всієї статусної групи.

За умов значної розбіжності очікувань та виконання при реалізації соціальної ролі державного службовця до осіб застосовуються спеціальні соціальні санкції. Як правило, такі санкції встановлюються формально та існують у вигляді норм юридичної відповідальності (дисциплінарної, адміністративної, кримінальної та ін.). Але можуть мати і неформальний характер та бути передбаченими іншими формами соціальних норм: нормами моралі, звичаєвими нормами, корпоративними нормами.

За умов близької відповідності поведінки заданим стандартам відбувається суспільне заохочення у вигляді підвищення авторитету, формування позитивного іміджу соціального статусу, а отже, зростає і престиж соціальної позиції.

Таким чином ми можемо зробити наступні висновки.

По-перше, соціальна роль державного службовця є діяльністю особи щодо реалізації її соціально-професійного статусу.

По-друге, соціальну роль державного службовця характеризує низка елементів, до яких належать статусні права та обов’язки, статусний діапазон, статусні вимоги до поведінки та санкції, передбачені за неналежне виконання соціальної ролі.

По-третє, основні складові елементи соціальної ролі державного службовця визначаються відповідними нормативно-правовими актами.

По-четверте, належна реалізація соціальної ролі державного службовця полягає у відповідності рольового виконання з боку особи встановленим рольовим очікуванням.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – 748 с.

2. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. посіб. / Г. В. Дворецька. – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с.

3. Ківалов С. В. Державна служба в Україні : підруч. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла – Одеса : Юридична література, 2003. – 368 с.

4. Кравченко А. И. Введение в социологию : учеб. пособ. / А. И. Кравченко. – М. : Новая школа, 1995. – 144 с.

Т. О. ТОРГАЛО

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ

Однією з умов трансформації регіонального економічного розвитку України та державної регіональної політики є удосконалення нормативно-правової бази України у бік регіональної та місцевої демократизації. Запровадження демократичних законодавчих засад системи відносин “центр-регіон” дасть змогу територіальним громадам стати юридично дієздатними та економічно спроможними у вирішенні нагальних питань [3].

Прагнення України до європейської інтеграції ставить перед державою головні завдання: реформування владних відносин у напрямку публічного управління; визначення довгострокових принципів реалізації стійкого розвитку на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях; створення умов для збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності; реформування адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування.

У 1995 р. Україна стала членом ради Європи та взяла на себе низьку зобов'язань, серед яких – розвиток регіональної та місцевої демократії. Відповідно до принципів встановлених Європейською хартією місцевого самоврядування та з урахуванням глобалізаційних процесів, для формування ефективного публічного управління в Україні, все більш актуальним становиться потреба перерозподілу та передачі повноважень, ресурсів та завдань на всіх рівнях державного управління (центральному, регіональному, місцевому) від держави до органів місцевого самоврядування.

Серед актуальних проблем регіонального розвитку України є: диспропорції та незбалансованість соціально-економічного розвитку регіонів; невідповідність системи адміністративно-територіального устрою України сучасним вимогам господарювання та ефективності публічної влади; неможливість повною мірою врахувати реальні потреби територіальної громади; застарілість системи та принципів організації регіонального управління, що перешкоджає ефективній реалізації державної політики та політики місцевих органів влади.

Проблеми регіонального управління та регіонального розвитку досліджували у своїх працях вітчизняні науковці: В. Бакуменко, Ю. Білоконь, З. Варналій, В. Воротін, І. Кресіна, В. Куйбіда, Е. Лібанова, Ю. Макагон, В. Мамонова, Н. Мікула, М. Орлатий, С. Романюк, О. Скрипнюк, А. Ткачук, Л. Чернюк та інші. Напрацювання української регіоналістики висвітлюють дослідження світової науки та відображають загальні тенденції регіонального розвитку. Так, розвинуті країни світу, у тому числі країни ЄС, запроваджують процеси зближення та синхронізації економік (їх інституціональних механізмів), але нерівномірні темпи розвитку окремих місцевих економік, заважають цим процесам, внаслідок перерозподілу багатств та ресурсів у світовому масштабі [2]. Тому пріоритетом регіональної політики в таких умовах стає створення сприятливих умов для забезпечення високоефективного використання регіонами власного ресурсного потенціалу, зменшення диспропорцій соціально-економічного

розвитку регіонів, підвищення стандартів та якості життя населення незалежно від місця проживання. Децентралізація та передача повноважень до місцевих органів управління і є тим механізмом, що дає змогу у повній мірі використовувати регіону свій ресурсний потенціал. Тенденцією децентралізації повноважень вважається передача на низові рівні управління більшого обсягу коштів (бюджетно-податкова децентралізація). Практикою регіонального розвитку країн світу стає посилення інтенсивності прикордонного співробітництва, для активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів, створенню євро регіонів, транскордонних кластерів, що дає змогу вивести регіональну політику на новий рівень міжнародних інтеграційних та коопераційних зв'язків [1].

Серед основних проблем державного управління регіональним розвитком України залишаються наступні: проблема адміністративно-територіального устрою, а саме існування в межах однієї територіальної громади інших громад, подрібненість адміністративно-територіальних одиниць, неврегульованості процедури визначення статусу міст та критерії віднесення міст до різних категорій; проблема централізації системи регіонального управління та недостатнє використання господарського потенціалу регіону; проблема відсутності забезпечення населення якісними публічними послугами; проблема низької активності громадян у здійсненні публічної влади; невизначеність пріоритетів

державної регіональної політики, їх зв'язку із забезпеченням збалансованого соціально-економічного розвитку територій; відсутність узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів; недостатня спроможність держави до довго- та середньострокового планування, що призводить до втрати державою здатності вирішувати проблеми регіонального розвитку в межах договірних відносин у тристоронньому вимірі між органами влади, органами місцевого самоврядування та громадськості.

Вирішення вище названих проблем можливе за умов систематичного, науково обгрунтованого законодавчого врегулювання та удосконалення механізмів регіонального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Постанова ЄС від 17.12.2013 р. № 1299 відносно заходів щодо підтримки Європейського фонду регіонального розвитку у рамках програми “Європейського територіального співробітництва”: матеріал з офіційного вісника ЄС від 20.12.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0259:0280:BG:PDF>.

2. *Воротіна В. Є.* Державне управління регіональним розвитком України: монографія / В. Є. Воротіна. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.

3. *Тацій В. Я.* Конституційно-правові засади становлення української державності / В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика. – Х.: Право, 2003. – 328 с.

І. О. ЧЕБОТАРЬОВА

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВНЗ

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується інтенсивною реалізацією основних положень компетентнісного підходу. В процесі проведення нашого дослідження ми провели аналіз змісту магістерських програм за спеціалізацією “Управління освітою” (Master of Education in educational Leadership and management) на наявність предметів спрямованих на формування мовної компетентності майбутніх керівників, запропоно-

ваних провідними університетами англомовних країн та України. У рамках цієї роботи ми розглянули досвід англомовних країн з метою впровадження його в системі освіти України.

Сьогодні існує багато публікацій, присвячених формуванню компетентностей у магістрантів взагалі і значно менше уваги приділяється проблемі формування саме мовної компетентності. Трактуювання поняття “мовна компетентність” в науковій літературі є нео-

днозначним, що ускладнює можливість теоретичних узагальнень у цій області і свідчить про те, що питання є малодослідженим. Таким чином виникає необхідність розробки теорії і практики формування мовної компетентності керівників навчальних закладів. Мусимо заважити, що проблеми з формування мовної компетентності існує на рівні магістерської підготовки. На наш погляд, мовна діяльність відіграє консолідуючу роль в моделі майбутнього керівника освіти. Мовна компетентність формується в мовній діяльності і розглядається як один з показників якості освіти. Від рівня мовної компетентності залежить авторитет керівника [1]. На наш погляд мовна компетентність то є навички застосування мовних і немовних засобів в конкретному контексті, вміння ефективно впливати на співбесідника, уява про діяльнісну мету свого мовлення, усвідомлення комунікативного сенсу спілкування.

У межах нашого дослідження ми розглянули навчальні плани провідних університетів англomовних країн: Фітчберзький університет (Fitchburg University) США, університет Капелла (Capella University) США, університет Нью Кастела (New Castle University) Австралія, університет Ля Троб (LaTrobe University) Австралія, університет Каплан Сити Лондон, Великобританія (Kaplan City University London), Королівський університет (Queen's University) Кінгтон, Онтаріо, Канада, Бристольський університет (University of Bristol) Великобританія. Серед університетів України, що готують керівників навчальних закладів, ми обрали Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, Українську інженерно-педагогічну академію, м. Харків. Підготовка керівників освіти в усіх країнах здійснюється в умовах магістратури.

У навчальних планах університетів США значаться предмети зі спеціалізації управління закладами освіти. Предмети, що відносяться до формування мовної компетентності відсутні, або залишаються на вибір студентам. Ми можемо зробити висновок, що формування мовної компетентності в процесі підготовки майбутніх керівників в системі освіти США в умовах ВНЗ не є пріоритетною [2].

В університетах Австралії в навчальних програмах з підготовки керівників управління освітою не представлені предмети щодо

формування мовної компетентності. Але для студентів останніх курсів пропонується отримати диплом з іноземних мов. Потрібно пройти ще один додатковий рік, та студенти отримують відразу два диплома по основній спеціальності та іноземній мові [3].

Проаналізувавши навчальні плани в межах магістерських програм в університетах Великобританії, ми можемо зробити висновок, що вони спрямовані на формування професійних умінь і навичок керівника у системі освіти, формування його мовної компетентності реалізується через формування інших компетентностей керівника.

У Канаді магістерські програми з підготовки керівників навчальних закладів також не передбачають предметів безпосередньо спрямованих на формування мовної компетентності магістрантів, майбутніх керівників освіти [4].

В університетах України учасники магістерських програми отримують знання щодо глобальних тенденцій у розвитку освіти, вміння на практиці впроваджувати інноваційні технології в освітньому процесі, набувають компетентності в правових, фінансових та інших питаннях, що стосуються освітньої діяльності. Але в навчальних планах також не має предметів, спрямованих на формування мовної компетентності [5].

Виходячи із викладеного вище, зробимо висновок, що сучасна система підготовки майбутніх керівників в системі освіти як в англomовних країнах, так і в Україні орієнтована виключно на розвиток професійних умінь і навичок. Поза увагою залишається формування мовної компетентності, зокрема в умовах магістратури, що викликає суперечність між вимогами до професійної компетентності сучасного керівника освіти і реальним станом його підготовки до комунікативної складової в його діяльності.

На порядок денний виходить проблема підвищення рівня мовної компетентності майбутнього керівника освіти шляхом розробки ефективних форм і методів, спрямованих на її розвиток в умовах магістратури.

Подолання виявлених суперечностей зумовлює потребу наукового осмислення та вирішення проблеми формування мовної компетентності майбутнього керівника освіти в процесі його фахової підготовки. Велика увага на

магістерському рівні має приділятися вивченню державної мови. Щоб відповідати вимогам європейської освіти, керівник освіти має досконало володіти хоча б одною європейською мовою.

Питання формування мовної компетентності майбутніх керівних кадрів освіти є виключно важливим в процесі компетентизації освіти. Формування мовної компетентності є важливим завданням навчання мові у вищому навчальному закладі. В процесі подальшої роботи ми плануємо розробити технологію формування мовної компетентності керівників освіти в процесі їх професійної підготовки в умовах ВНЗ.

Список використаних джерел:

1. *Мацько Л. І.* Культура української фхової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько. – К. :

Кравець Л. В., 2007. – 360 с.

2. Українська інженерно-педагогічна академія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pmpn.ucoz.ru/index/upravlinnja_navchalnim_zakladom/0-16.

3. Fitchburg State University [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.fitchburgstate.edu/academics/undergraduate-evening-programs/bachelor-of-science-in-occupationalvocational-education>.

4. New Castle University [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.masterstudies.com/Master-of-Leadership-and-Management-in-Education/Australia/UoN/>.

5. Queen's University [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.queensu.ca/calendars/sgsr/Education.html>.

А. М. ЧОРНОРУК

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Проведення змін в системі публічного управління вимагає теоретичної обґрунтованості. Здійснення перетворень необхідно починати із з'ясування сутності та змісту форм, в яких вони мають бути. Суттєвим негативним фактором, що впливає на процес створення ефективної системи публічного управління є термінологічна невизначеність. В наукових публікаціях та документах вищих органів державної влади зміни, що здійснюються в системі публічного управління чи окремих її складових, як правило, здійснюються шляхом реформування, оптимізації, модернізації, модифікації чи трансформації окремих процесів або складових системи.

Необхідним науковим завданням у рамках цього дослідження є розкриття сутності кожного з перерахованих видів перетворення системи публічного управління, співставлення змісту здійснюваних процесів та встановлення логічного взаємозв'язку між ними.

У найбільш загальному визначені реформа – це перетворення, зміна, перебудова чогонебудь [1, с. 1120]. Тлумачні словники дещо більше розкривають сутність цього поняття і трактують реформу як зміну, перебудову, що

має на меті покращення існуючого стану, здійснюється переважно законодавчим шляхом та за умов збереження основ структури об'єкта реформування [6, с. 501; 7, с. 524].

Енциклопедія з державного управління розглядає реформи як суспільне явище і визначає їх як еволюційні якісні зміни, особливостями яких є спрямованість на прогресивний суспільний розвиток, поступовість змін, цілеспрямованість, законність та збереження основ існуючого державного і суспільного ладу, що визначають загальні межі та орієнтири змін. [3, с. 547–549]. Як зазначає С. Кравченко, державний та суспільний лад об'єднані більш широким поняттям – конституційний лад [4, с. 18]. Останній, в більшості країн світу, закріплений в окремому документі – конституції. Таким чином, варто доповнити визначення реформ уточненням щодо того, що зміни не повинні порушувати конституційний лад загалом, та конституцію (за умови її наявності) зокрема.

Ще один з видів перетворень у системі публічного управління – оптимізація є процесом покращення певного об'єкта з метою досягнення його максимальної ефективності [1, с. 721]. Інші джерела розкривають цей процес

з іншого боку і визначають оптимізацію як процес вибору найкращого з можливих варіантів, найбільш відповідного певним умовам [3, с. 205]. Невід’ємною складовою процесу оптимізації є критерій оптимальності, який служить мірилом у визначенні меж максимальної ефективності об’єкта або орієнтиром, умовою вибору найкращого варіанту.

На сьогодні світова наука і практика не має загальноприйнятих підходів до оцінки оптимальності публічного управління. Одні науковці критерієм оптимальності публічного управління вважають певні стандарти, що схвалені світовою спільнотою та побудовані на принципах демократії у політиці і ринкових відносин в економіці. Інші визначають його за допомогою індексу розвитку людського потенціалу. Однак найчастіше під оптимальністю публічного управління розуміють якість держави в цілому [2, с. 423-424]. У науці державного управління існує багато підходів до розуміння цього складного за своєю суттю явища, розгляд яких не відноситься до даного дослідження.

Модернізація означає зміни (оновлення, удосконалення) з метою відповідності сучасним умовам [6, с. 365]. З позиції суспільного розвитку, модернізацію розуміють як процес переходу від традиційного суспільства до сучасного, оновлення його відповідно до умов сьогодення [4, с. 37]. Модернізація держави як певна система змін стає необхідною тоді, коли завершується та вже перестає діяти попередня модель держави і гальмується її подальший розвиток. Система змін, що впроваджується, має привести державу у відповідність із наявними в сучасному світі досягненнями державного будівництва, тенденціями розвитку державності, а також потребами, особливостями і досягненнями національного розвитку [2, с. 394].

Суспільну модернізацію можна розглядати у двох аспектах: як перетворення конкретного суспільства у напрямі його осучаснення і постійного вдосконалення або як наближення соціальних і політичних систем до максимально можливого рівня розвиненості.

Модифікація у загальному розумінні означає видозміну предмета або явища, що характеризується появою у нього нових ознак, властивостей за умови збереження сутності [1, с. 550]. З іншого боку, це невелика зміна у чому-небудь з метою його удосконалення,

підвищення ефективності, усунення певних відхилень тощо [8]. Як приклад можна навести трактування С. Кравченко поняття “політична модифікація”, під якою слід розуміти видозміну політичної системи, що характеризується наданням їй нових властивостей, але в межах базових принципів наявного її устрою і функціонування [4, с. 35].

Трансформація, за визначенням у словниках, є зміною, перетворенням виду форми, істотних властивостей чого-небудь [1, с. 1339; 6, с. 584]. З точки зору розвитку суспільства, трансформаційні процеси передбачають радикальні структурні перетворення, внаслідок яких відбувається перехід до якісно нового стану організації суспільства. Рушійною силою таких перетворень є системно-кризовий стан суспільства, який створює необхідні передумови для прийняття рішення щодо демонтажу віджилієї суспільної системи, ліквідації її елементів, які найчастіше не відповідають світовому рівню суспільного розвитку та його тенденціям. В межах суспільної трансформації, зазвичай, здійснюються зміни політичної системи, проводиться загальна демократизація суспільних відносин, оновлюються економічні основи суспільної системи, здійснюється орієнтація на економіку ринкового типу, відбувається пристосування до вимог світового ринку, що передбачає створення нових форм зовнішньоекономічної діяльності, а також змінюються духовно-культурні орієнтири суспільного розвитку [5, с. 1051-1052].

Отже, проведений теоретичний аналіз дає можливість зробити певні висновки. Залежно від рівня розвитку держави загалом і публічного управління в ній, зокрема, модернізація може як оновити деякі елементи суспільної системи, так і, як у випадку суспільної трансформації, кардинально її видозмінити. Подібні корінні зміни можна досягти як революційним, так і еволюційним шляхом. У першому випадку перетворення здійснюються за допомогою революції, в другому – за допомогою комплексу реформ. Як зазначають науковці, на сучасному етапі суспільного розвитку реформаторський шлях змін вважається більш доцільним, ніж революційний.

Таким чином, співвідношення між модернізацією, трансформацією, оптимізацією та модифікацією з одного боку, та реформами – з

другого, можна розглядати як співвідношення “мета – шлях”. Існує думка, що за аналогією реформи можуть здійснюватися також з метою модернізації, трансформації, оптимізації та модифікації [4, с. 37]. Можна частково погодитися з цим поглядом – стосовно співвідношення реформ із оптимізацією, модифікацією і модернізацією (у випадку якщо зберігається загальна структура об'єкта), які за своєю природою не змінюють сутності. Враховуючи, що за своїм призначенням реформи публічного управління змінюють систему, але не докорінно, трансформаційні перетворення можна розглядати лише як наслідок проведення комплексу реформ.

Список використаних джерел:

1. Большой толковый словарь русского языка / [сост. и главн. ред. С. А. Кузнецов]. – СПб. : Норинт, 2000. – 1356 с.
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / [наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (гол.) та ін.]. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 2. – 692 с.

3. Етимологічний словник української мови : [у 7 т.] / [уклад. В. Т. Коломієць, В. Г. Скляренко ; голов. ред. О. С. Мельничук]. – К. : Наук. думка, 2003 – Т. 4. – 656 с.

4. Кравченко С. О. Державно-управлінські реформи: теоретико-методологічне обґрунтування та напрями впровадження : монографія / С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2008. – 296 с.

5. Новейший философский словарь / [сост. и главн. ред. А. А. Грицанов]. – 2-е изд. переработ и доп. – Мн. : Интерпрессервис ; Книжный дом, 2001. – 1280 с.

6. Словник іншомовних слів / [уклад. Л. М. Шкарапути]. – К. : Наук. думка, 2000. – 680 с.

7. Глумачний словник української мови / [уклад. Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига]. – Х. : Синтекс, 2002. – 672 с.

8. Oxford dictionaries. Language matters [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/modify.

І. Л. ШУЛЬГА

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО АПАРАТУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Визначення ефективності діяльності політико-управлінських відносин залежить як від якісних, так і від кількісних показників діяльності кожного зі складників державного управління. Для визначення кількісних показників роботи органу державної влади, на нашу думку, можна застосовувати дослідження операцій для немарківських систем масового обслуговування. Немарківськими системами масового обслуговування є ті, яким властива багатоступінь операцій [1, с. 132]. Таке застосування математичного апарату пояснюється тим, що процес надання адміністративних послуг є також багатоступінний, характеризується наявністю черги та залежить від кількості працівників, які забезпечують роботу державного органу.

Проілюструємо механізм визначення кількісних показників на прикладі надання адміністративних послуг. З метою забезпечення належної доступності адміністративних по-

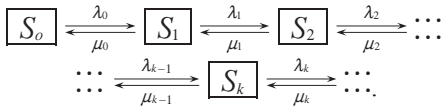
слуг населенню створені відповідні Центри надання адміністративних послуг (далі – Центри). На нашу думку, для визначення кількісних показників діяльності Центру, можна застосувати дослідження для одноканальних систем масового обслуговування з чергою, на яку не накладено обмежень ні щодо часу очікування, ні щодо довжини черги [1 с. 136].

До Центру надходять заяви з певною інтенсивністю $\lambda_0, \lambda_1, \lambda_2, \dots, \lambda_k, \dots$. Іntenсивність стала, тому, ототожнюючи, маємо $\lambda_i = \lambda$. Аналогічно потік обслуговувань має інтенсивність $\mu_i = \mu$, обернений середньому часу обслуговування заяви $t_{об}$. Математично завдання полягає у знаходженні фінальних ймовірностей стану системи та чисельних характеристик її ефективності. Визначимось із позначеннями: $L_{сист}$ – середня кількість завдань в системі, $W_{сист}$ – середній час перебування завдання в системі, $L_{чер}$ – середня кількість завдань, що

перебувають у черзі, $W_{\text{чер}}$ – середній час перебування завдання у системі, $P_{\text{зайн}}$ – ступінь зайнятості системи. A – абсолютна пропускна здатність системи, тобто середня кількість завдань, що обслуговуються за одиницю часу. У даному випадку вона дорівнює λ , оскільки черга необмежена. Відносна пропускна здатність, тобто, середня частка заяв, що надійшли до Центру – Q . За умов необмеженості у часі та по розміру черги $Q = 1$.

Стани системи будемо нумерувати по кількості заяв, що знаходяться на розгляді в Центрі: S_0 – канал вільний (заяв немає), S_1 – канал зайнятий (обслуговується одна заява), черги немає, S_2 – канал зайнятий, одна заява в черзі, і так далі, S_n – канал зайнятий, $k - 1$ заява стоїть у черзі.

Оскільки теоретично кількість станів нічим не обмежено, граф-схема діяльності системи матиме вигляд, зображений на рисунок,



Це система загибелі та розмноження з багатьма станами. Як бачимо, на граф-схемі по всім стрілкам потік завдань з інтенсивністю λ переводить систему зліва направо, а зправа наліво – потік обслуговувань з інтенсивністю μ .

Перед тим як записати залежності ймовірностей, переконаємось у їх існуванні. З плином часу ($t \rightarrow \infty$) черга запитів може необмежено зростати. Якщо середня кількість вхідних на розгляд завдань менша середнього числа виконаних завдань (за одиницю часу), тобто відношення $\frac{\lambda}{\mu} < 1$, то черга заяв не зростатиме. У протилежному випадку ($\frac{\lambda}{\mu} \geq 1$) черга зростатиме нескінченно.

Складемо систему алгебраїчних рівнянь для визначення ймовірності – p станів Центру S_0, S_1, \dots, S_k . Для стану S_0 маємо $\lambda_0 p_0 = \mu_1 p_1$ (3.1). У нашому випадку маємо $\lambda p_0 = \mu p_1$. Для стану S_1 маємо $(\lambda + \mu)p_1 = \lambda p_0 = \mu p_2$, а з урахуванням залежності (1) це рівняння матиме вигляд $\lambda p_1 = \mu p_2$. Аналогічно для стану S_2 маємо: $\lambda p_2 = \mu p_3$. У загальному вигляді $\lambda p_{k-1} = \mu p_k$, де k набуває значення від 0 до n . Отже, ймовірності $p_0, p_1, p_2, \dots, p_n$ задовольняють систему рівнянь:

$$\begin{cases} \lambda p_0 = \mu p_1, \\ \lambda p_1 = \mu p_2, \\ \lambda p_2 = \mu p_3, \\ \dots \\ \lambda p_{k-1} = \mu p_k, \\ \lambda p_{n-1} = \mu p_n \end{cases} \quad (2)$$

Розв'язуючи систему рівнянь, отримаємо загальну закономірність для будь-якого $p_k = \left(\frac{\lambda}{\mu}\right)^k p_0$ (3).

З теорії ймовірностей знаємо, що $p_0 + p_1 + p_2 + \dots + p_n = 1$ (4). Підставимо всі ймовірності станів $p_0, p_1, p_2, \dots, p_n$, виражені через p_0 , в рівність суми ймовірностей станів системи, визначеної залежністю (4) та, здійснивши елементарні алгебраїчні, спрощення отримаємо:

$$\left(1 + \frac{\lambda}{\mu} + \left(\frac{\lambda}{\mu}\right)^2 + \dots + \left(\frac{\lambda}{\mu}\right)^{n-1}\right) p_0 = 1 \quad (5)$$

Для нескінченної кількості станів закономірність (5) матиме вигляд

$$p_0 = \left[1 + \frac{\lambda}{\mu} + \left(\frac{\lambda}{\mu}\right)^2 + \dots + \left(\frac{\lambda}{\mu}\right)^k + \dots\right]^{-1} = \frac{1}{1 + \rho + \rho^2 + \dots + \rho^k + \dots} \quad (6)$$

де $\rho = \frac{\lambda}{\mu}$.

Оскільки кінцеві ймовірності існують лише при $\rho < 1$, то геометричний ряд із цим знаменником залежності (6), зводиться до суми $\frac{1}{1-\rho}$. Тому $p_0 = 1 - \rho$, а з урахуванням (3) маємо, що $p_1 = \rho p_0, p_2 = \rho^2 p_0, \dots, p_k = \rho^k p_0, \dots$ (7). Отже, кінцеві ймовірності інших станів можна визначити за формулами: $p_1 = \rho(1 - \rho), p_2 = \rho^2(1 - \rho), \dots, p_k = \rho^k(1 - \rho) \dots$ (8)

За таких умов середню кількість заяв, що знаходяться в системі можна розрахувати за формулою математичного очікування, яка із врахуванням (8) набуває вигляду $L_{\text{сист}} = \sum_{k=1}^{\infty} k p_k = (1 - \rho) \sum_{k=1}^{\infty} k \rho^k$ (9). У розглядуваному випадку (при $\rho < 1$) $L_{\text{сист}} = \frac{\rho}{1 - \rho}$. Середня кількість заяв, що знаходяться на розгляді $L_{\text{чер}} = L_{\text{сист}} - L_{\text{об}}$ (11), де $L_{\text{об}}$ – середня кількість заяв, що розглядаються. Середню кількість заяв, що розглядаються визначимо за формулою математичного очікування їх кількості, яке набуває значення 0 (у випадку відсутності заяв до розгляду) або 1 (коли система зайнята) $L_{\text{об}} \cdot p_0 + 1 \cdot (1 - p_0)$. Тобто, середня кількість

заяв, що розглядаються, дорівнює ймовірності того, що система зайнята: $L_{об} = L_{зайн} = 1 - p_0$ (12). З урахуванням (8) $L_{об} = P_{зайн} = \rho$ (13). За формулою (11) із врахуванням (10) та (13) $L_{сер} = \frac{\rho^2}{1-\rho}$ (14). Окрім того доведено, що при будь-якому потоці заяв, абиякому розподілі часу вирішення та довільній організації вирішення середній час перебування звернення в системі дорівнює середньому числу заяв у системі, поділеному на інтенсивність потоку звернень (формула Літла), тобто $T_{сист} = \frac{1}{\lambda} L_{сист}$ (15), та $T_{сер} = \frac{1}{\lambda} L_{сер}$ (16). На основі цих залежностей та із врахуван-

ням (14) та (10) середній час перебування заяви на розгляді $T_{сист} = \frac{\rho}{\lambda(1-\rho)}$ (17), а середній час перебування заяви в черзі – $T_{сер} = \frac{\rho^2}{\lambda(1-\rho)}$ (18).

Список використаних джерел:

1. Венцель Е. С. Исследование операций: задачи, принципы, методология: пособие для вузов / Е. С. Венцель. – М. : Дрофа, 2000. – 206 с.
2. Закон України “Про звернення громадян” від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.

О. І. ЮР'ЄВА

ПОНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Розвиток України як незалежної, соціально орієнтованої держави в умовах соціально-політичних трансформацій демократичного суспільства, обумовлює потребу в ефективному функціонуванні механізму державного управління. Формування та реалізація податкової політики як складової економічної політики держави, направленої, в першу чергу, на створення сприятливих умов ведення бізнесу, побудови партнерських відносин між владою та підприємствами, забезпечення фінансової безпеки країни і соціального захисту громадян, є одним з пріоритетних напрямків діяльності органів державного управління.

Невід'ємною складовою податкової політики держави є управління податковим боргом. Здійснюючи управління податковим боргом, держава повинна в усілякий спосіб сприяти створенню умов для існування ринкового середовища, тобто забезпечувати стягнення податкового боргу з урахуванням можливості подальшого ведення бізнесу боржником, а також забезпечувати фінансування важливих загальносуспільних потреб за рахунок використання потенціалу податкових методів впливу на економіку країни.

Значні обсяги заборгованості платників податків зі сплати податків та зборів до бюджету обумовлюють необхідність удосконалення механізму державного управління по-

датковим боргом в частині зменшення обсягів податкового боргу та створення відповідних умов для його ефективного адміністрування.

Слід зазначити, що нечітке визначення категорій та понять призводить до неоднозначного їх тлумачення і, як наслідок, до неефективного застосування у практичній діяльності. Зауважимо, що в економічній літературі досить ретельно розглянуто поняття “податковий механізм” державного управління через який реалізується податкова політика в державі, в той час як комплексні дослідження механізму державного управління податковим боргом практично відсутні. Це, у свою чергу, робить певні перешкоди для здійснення системних досліджень в управлінні податковим боргом та ускладнює вибір напрямів його удосконалення та розвитку. Тому дослідження поняття “механізму державного управління податковим боргом” та надання пропозицій щодо його удосконалення є актуальним завданням науковців при розробці рекомендацій по формуванню податкової політики держави.

Проблематика управління податковим боргом у науковій літературі висвітлюється фрагментарно. Питанню погашення податкового боргу присвятили свої роботи В. Бортняк, І. Бабін, О. Тимченко, А. Яковлева, О. Онишко, В. Валігура, О. Іванишина та інші науковці. Проте залишаються малодослідженими у ві-

тчизняній науці теоретичні питання щодо сутності поняття механізму державного управління податковим боргом, що зумовлює необхідність подальших наукових розробок з цієї важливої проблеми. Отже, метою статті є визначення поняття механізму державного управління податковим боргом на основі аналізу сучасних наукових розробок та чинного законодавства.

У межах дослідження для з'ясування сутності механізму державного управління податковим боргом доцільно розглянути підходи науковців до визначення терміну “механізм державного управління”. На думку автора, заслуговують на увагу трактування цього терміну різними науковцями з точки зору системного підходу визначення.

Вітчизняна наука під механізмом державного управління розуміє “практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей, а згідно з характером факторів впливу виокремлюють політичні, економічні, соціальні, організаційні та правові механізми” [2].

Разом з тим, цікавим з точки зору науки державного управління є визначення терміну “механізм державного управління”, що надається науковцем Н. Р. Нижник як складової частини системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Механізм управління охоплює: цілі управління, елементи об'єкта та їх зв'язки, на які здійснюється вплив, діяння в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали [4]. Однак таке трактування механізму державного управління передбачає однобічний вплив на об'єкт управління, що, на нашу думку, не в повній мірі розкриває сутність терміну.

На думку Г. Атаманчук, механізм державного управління – це складна система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління. Механізм державного управління є “інструментом” реалізації виконавчої влади держави [1]. Таке визначення механізму державного управління, на нашу думку, певною мірою прирівнюється до системи дер-

жавного управління та її суб'єктному складу та ототожнює його із поняттям “інструмент”.

За А. Кузнецовим, механізм державного управління – це система, тобто внутрішньо організована сукупність елементів, що мають спільну природу та утворюються на основі дії об'єктивних закономірностей та суспільних випадковостей, з метою самозбереження чи саморозвитку існуючих зв'язків між окремими суспільними явищами [3].

Як трактує О. Радченко, механізм державного управління – це системна сукупність інституцій, структур, послідовних дій, форм, станів і процесів у державі як продукт організованої людської діяльності, що має на меті реалізацію інтересів і потреб людей та вирішення нагальних суспільно-політичних проблем за рахунок державного впливу й регулювання суспільної життєдіяльності на основі установлених суспільних цінностей, норм і правил; є формою реалізації функцій держави та має суб'єктом органи державного управління [5].

Найбільш прийнятним, на думку автора, з позиції змістовного наповнення цієї категорії є визначення, яке запропоновано О. Федорчаком, а саме: механізм державного управління – це складна система, призначена для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, методи, важелі, інструменти впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням [6].

Базуючись на узагальненій позиції вітчизняних дослідників, з точки зору науки державного управління, на думку автора, механізм державного управління податковим боргом є складною управлінською категорією та являє собою засіб послідовної реалізації організаційних, правових та економічних дій, що ґрунтуються на об'єктивних законах, базових принципах, цільовій спрямованості, функціональній визначеності з використанням відповідних методів та податкових інструментів, які орієнтовані на досягнення мети мінімізації податкового боргу.

Іншими словами, – це система податкових методів, важелів та інструментів, які використовуються державними органами влади для забезпечення вжиття заходів з погашення податкового боргу за наявності відповідного нормативно-правового, організаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення.

Враховуючи вищенаведене, нагальними є подальші наукові розробки у сфері дослідження складових механізму державного управління податковим боргом, порівняння процесу формування та реалізації механізму державного управління податковим боргом в інших країнах та на основі цього аналізу – надання рекомендацій щодо розроблення технологій управління в напрямі протидії та мінімізації податкового боргу в Україні.

Отже, механізм державного управління податковим боргом є складною управлінською категорією. З точки зору проведення структурної модернізації економіки України та створення сучасної ефективної системи управління публічними фінансами, запровадження дієвого механізму управління податковим боргом, спрямованого на партнерські відносини між державою та платником податків, стимулювання прозорої фінансово-економічної діяльності підприємств є запорукою активізації ділової активності бізнесу в Україні та формування системи соціальної відповідальності як держави так і громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Г. В. Теорія державного управління : курс лекцій / Г. В. Ата-

манчук. – М. : Юридическая литература, 1997. – С. 86.

2. Державне управління : словник-довідник / Українська Академія держ. управління при Президенті України; Інститут проблем держ. управління та місцевого самоврядування; [В. М. Князев (заг. ред.), В. Д. Бакуменко (уклад.), В. Д. Бакуменко (заг. ред.)]. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.

3. Кузнецов А. О. Механізм державного управління: етимологія поняття / А. О. Кузнецов. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2005. – 17 с.

4. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков; за ред. Н. Р. Нижник. – К. : УАДУ, 1998. – 160 с.

5. Радченко О. В. Категорія “механізм” у системі державного управління / О. В. Радченко // Держава та регіони : наук.-вироб. журн. – 2009. – № 3. – С. 64–69.

6. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О. В. Федорчак // Демократичне врядування : електрон. наук. фах. вид. ЛРІДУ НАДУ : науковий вісник. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.

Л. П. ЯЦУК

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЗАПОБІГАННІ СОЦІАЛЬНОГО СІРІТСТВА

За даними Державної служби статистики України, загальна чисельність дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на кінець 2012 р. становить 92865 [2]. Тільки протягом 2012 р. більше, ніж 14 тис. дітей було надано статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, із них 10112 – у результаті ухвалення судового рішення про позбавлення їх батьків батьківських прав.

Серед основних причин, які впливають на кількість соціальних сиріт, науковці визначають такі [3, с. 6, 9–11]:

– асоціальна поведінка батьків, поширення алкоголізму і наркоманії, і як наслідок – жорстоке поводження з дітьми;

– недієздатність батьків, у тому числі й через психічні розлади;

– передчасна смертність населення;

– збільшення кількості позашлюбної народжуваності;

– високий рівень безробіття й бідності в країні;

– збільшення кількості неповнолітніх батьків, які психологічно та матеріально неспроможні самостійно виховувати дітей;

– зростання злочинності, коли батьки відбувають покарання у місцях позбавлення волі;

– руйнування традиційних сімейних цінностей.

Таким чином, питання запобігання соціального сирітства є серед актуальних проблем у галузі державного управління. Підтвердженням необхідності здійснення профілактичної роботи у вирішенні проблеми соціальних сиріт наголошується у державних нормативно-правових актах.

Зокрема, однією з провідних цілей Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 р. є організація результативної роботи щодо запобігання соціальному сирітству, реабілітації бездоглядних та безпритульних дітей, розвитку сімейних форм виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, активізацію громади шляхом залучення її представників до планування змін в інтересах дітей та їх впровадження на місцевому рівні.

З метою створення системи раннього виявлення та профілактики негативної ситуації в родині, особливо в сім'ях з дітьми та забезпечення 100 % охоплення соціальними послугами вразливих верств населення у 2012 р. створено інститут соціальних працівників. Для цього в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді введено 12 тисяч посад фахівців з соціальної роботи, які працюють у кожній сільській, селищній та міській громадах.

Також, Указом Президента України від 22 жовтня 2012 р. № 609/2012 затверджена Національна стратегія профілактики соціального сирітства на період до 2020 р. [5], що має на меті забезпечення реалізації кожною дитиною права на виховання в сім'ї, зростання у безпечному сімейному оточенні, підвищення ефективності роботи державних органів та органів місцевого самоврядування із запобігання соціальному сирітству, вдосконалення системи надання соціальних послуг дітям і сім'ям з дітьми.

Соціальні проблеми на локальному рівні вирішують органи місцевого самоврядування (ОМС). Конституція гарантує мешканцям сіл, селищ і міст самостійне вирішення питань місцевого значення. Визначились основні напрямки регулювання взаємин громадян та ОМС на рівні національного законодавства. Доведено, що ефективність діяльності органів влади підвищується в тому випадку, якщо вона підкріплюється активністю самих громадян, їх ініціативою та самостійністю. Со-

ціальна активність як діяльний стан завжди спрямовується на зміну ситуації з урахуванням ступеня ефективності результатів цього перетворення. У стані активності людина підіймається над стандартом, реалізує неординарні зусилля для досягнення суспільно значущої мети. Соціально-активний громадянин здатен підійматися над рівнем вимог ситуації, він ставить цілі, надмірні з точки зору вихідної задачі. Завдяки активності людина справляється з внутрішніми та зовнішніми обмеженнями своєї діяльності [1, с. 13].

Отже, проблеми мають вирішуватися як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Адже, усіх нас поєднує територія та громада, де ми мешкаємо. Через те зрозуміло, що менше буде проблем у нашого міста, району чи села, то краще буде наше особисте самопочуття [1, с. 2].

Підтвердженням вищезазначеного є наступне, органи місцевого самоврядування міст Києва (2012 р.), Броварів (2009 р.) та Білої Церкви (2010 р.) Київської області, використовуючи кращий міжнародний досвід та підтримку благодійної організації “Партнерство “Кожній дитині” експериментально відпрацювали певну модель профілактики соціального сирітства шляхом запровадження механізмів міжвідомчої взаємодії в процесі раннього виявлення вразливих сімей з дітьми, вироблення управлінських рішень з врахуванням найкращих інтересів дитини, розвитку сімейно орієнтованих послуг в громаді. Однією з таких послуг є “патронат над дітьми”, що передбачає тимчасовий догляд та виховання дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, батьками складних життєвих обставин та на період прийняття рішення про набуття дитиною статусу дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, та визначення форми її влаштування [4]. На сьогодні за рахунок місцевих програм функціонує 5 сімей патронатних вихователів, завдяки яким 31 дитина уникнула досвіду інтернатного виховання, в середньому протягом 3,5 місяців були прийняті рішення з врахуванням найкращих інтересів конкретної дитини. Загальні витрати на надання послуг одній дитині в сім'ї патронатного вихователя у два рази менші ніж у центрі соціально-психологічної реабілітації дітей, у чотири – чим у будинку дитини.

Таким чином, попри певні результати проблема запобігання соціального сирітства залишається актуальною, гострою і потребує запровадження більш ефективних превентивних механізмів і послуг, в тому числі шляхом законодавчого врегулювання експериментально перевірених та відпрацьованих успішних ініціатив, запроваджених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

На наше глибоке переконання надійною опорою успішної реалізації державної політики щодо запобігання соціального сирітства має бути:

– розвинене місцеве самоврядування і дієздатні територіальні громади. Де б створювалися оптимальні умови для підтримки соціально незахищених категорій дітей, яке полягає не в ізоляції знедолених дітей від громади, а в їх інтеграції в громаду через ефективну соціально-психологічну підтримку дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, захист їхніх майнових, житлових та юридичних інтересів, а також формування сімейних цінностей як першочергових засад розвитку територіальної громади;

– необхідно вдосконалити умови, форми та методики надання соціальних послуг. Саме для цього повинна бути тісна співпраця орга-

нів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, місцевою владою школами та медичними установами міста, району чи села, службою у справах дітей, відділом освіти.

Список використаних джерел:

1. *Азарова Т. В.* Інформаційне забезпечення процесу рішення соціальних проблем на місцевому рівні / Т. В. Азарова, Л. К. Абрамов. – ІСКМ, Кіровоград, 2003. – 116 с.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. *Пеша І. В.* Причини соціального сирітства та розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт в умовах трансформації українського суспільства [Електронний ресурс] / І. В. Пеша. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Usoc/2006_2/59-68.pdf.

4. Сімейний патронат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.patronat.in.ua/useful-information/istoriya-simeynogo-patronatu-v-ukrayini>

5. Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року : Указ Президента України від 22.10.2012 р. № 609/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>

I. В. КАПУСТІН

СИСТЕМА МОНІТОРИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯКОСТІ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ (на прикладі Харківської області)

Одним з основних завдань, визначених Національною доктриною розвитку освіти, є створення систем моніторингу ефективності прийняття управлінських рішень, їх вплив на якість освітніх процесів [3]. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. ключовим напрямом державної політики визначає забезпечення національного моніторингу системи освіти, а перспективним напрямом забезпечення моніторингу якості освіти – створення моделі проведення моніторингових досліджень для різних рівнів управління освітою (внутрішньо шкільного, регіонального, національного),

проведення моніторингу якості ресурсного забезпечення, освітніх процесів та результатів [4].

На сьогодні в Україні в цілому створена нормативно-правова база для проведення моніторингових досліджень на всіх рівнях управління освітою. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 р. № 1283 затверджено Порядок проведення моніторингу якості освіти, яким визначено механізм організації, проведення моніторингу якості дошкільної, позашкільної, початкової, базової і повної загальної середньої, професійно-технічної, базової та повної вищої освіти,

основні завдання та методи моніторингу. При цьому наголошується на тому, що моніторинг проводиться на всіх рівнях управління освітою: локальному, регіональному та загальнодержавному рівні [2].

Із метою отримання інформації про сучасний стан розвитку освіти в Україні, запроваджено низку національних моніторингових досліджень у галузі дошкільної та загальної середньої освіти.

Однак слід зазначити, що на сьогодні відсутня національна система показників якості освіти, у результаті чого національні дослідження здійснюються безсистемно.

Задекларована необхідність створення національної системи моніторингу якості освіти, яка б реалізувалася на всіх рівнях управління освітою, з одного боку, та відсутність показників якості освіти, з іншого, – зумовило пошук шляхів розбудови системи регіональних моніторингових досліджень.

Так, у період з 2007 по 2010 р. у Харківській області було реалізовано програмно-цільовий проект “Моніторинг якості загальної середньої освіти”, мета якого полягала в створенні ефективної регіональної системи моніторингу якості загальної середньої освіти в Харківському регіоні [1].

Відповідно до вищезазначеного програмно-цільового для отримання достовірної інформації про стан освіти в області, виявлення чинників, що впливають на перебіг освітніх процесів, була розроблена система показників, яка надає можливість здійснювати комплексну оцінку та багатоаспектний аналіз явищ, що відбуваються в освітньому просторі регіону. Ця система показників охоплює умови функціонування освітньої сфери, освітні процеси та результати освітніх процесів.

Організаційна схема моніторингу якості освіти передбачала реалізацію вищезазначеного проекту на трьох рівнях: обласному, районному (міському), рівні загальноосвітніх навчальних закладів.

За чотири роки проведено 32 регіональні дослідження, якими було охоплено 7 935 учителів, 164 368 учнів і 2 566 батьків учнів (усього 174 869 учасників).

Зокрема, у межах моніторингу умов функціонування та розвитку освітньої сфери були

проведені дослідження за такими напрямками, як діяльність методичних служб; стан запровадження профільного навчання; навчально-методичне забезпечення навчально-виховного процесу.

За показниками освітніх процесів, за цей період здійснено моніторинг викладання базових дисциплін у 6-х класах загальноосвітніх навчальних закладів, якості природничої освіти у 7-х класах загальноосвітніх навчальних закладів, україномовної освіти у 9-х, 10-х, 11-х класах загальноосвітніх навчальних закладів, підготовки учнів до участі в зовнішньому незалежному оцінюванні.

Моніторинг результатів освітніх процесів в Харківській області проводився за підсумками державної підсумкової атестації, зовнішнього оцінювання, профільного навчання та учнівських олімпіад.

У межах вищезазначених досліджень здійснюється аналіз результатів моніторингу на основі використання аналітичних методів математичної статистики (кореляційного, однофакторного дисперсійного, регресійного аналізу).

Результатом реалізації програмно-цільового проекту стало створення регіональної моделі моніторингу якості освіти на всіх рівнях управління освітою.

У 2010/2011 навчальному році в Харківській області здійснювалися такі дослідження, як моніторинг рівня підготовки одинадцятикласників до роботи з тестовими завданнями за технологіями зовнішнього незалежного оцінювання з таких предметів, як українська мова та література, математики, історія України (листопад-грудень 2010 р.) та моніторинг рівня підготовки вчителів та учнів 8-х класів загальноосвітніх навчальних закладів області до міжнародного порівняльного дослідження TIMSS (березень 2011 р.).

Крім вищезазначених досліджень, у 2010-2011 роках у Харківській області проводилися дослідження з питань підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання; рівня навчальних досягнень учнів, які навчаються в ЗНЗ з навчанням мовами національних меншин; допрофільного навчання з історії України; діяльності районних (міських) методичних об'єднань.

Із метою підвищення якості загальної середньої та дошкільної освіти, оцінювання її результативності, визначення ефективності управлінських рішень, вивчення умов, що впливають на результативність діяльності дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів області в Харківській області протягом 2011/2012-2013/2014 навчальних років планується проведення моніторингових досліджень за такими напрямками: державна підсумкова атестація учнів 4, 9, 11 класів; зовнішнє незалежне оцінювання; робота з обдарованими учнями; ефективність діяльності освітніх округів; якість поглибленого і профільного навчання; якість дошкільної освіти.

Таким чином, у Харківському регіоні на сьогодні створена регіональна система моніторингу якості освіти, одним із перспективних шляхів реалізації якої є розробка системи моніторингових досліджень на рівні навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Байназарова О. О. Моніторинг якості загальної середньої освіти: досвід Харківського регіону / О. О. Байназарова, І. В. Капустін, Л. Д. Покроєва, С. Б. Ставицький. – Х. : ХОН-МІБО, 2006. – 60 с.

2. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 р. № 1283 (зі змінами та доп.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-p>.

3. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.

И. П. НОВИКОВА

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИНТЕРЕСЫ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

Политическая трансформация представляет собой политический процесс существенного изменения условий и механизмов функционирования политической системы в целом или отдельных ее частей, ведущих к возникновению новых форм политических организаций и институтов, к смене форм государственного правления или политического режима [4]. Основным критерием политической трансформации является масштабность и значимость происходящих политических изменений.

Они постоянно сопровождают жизнь государства и воздействуют на реализацию политики как внутри, так и за его пределами. Осуществление политики связано с национальными интересами страны – осознанными потребностями государства, определяемыми экономическими и геополитическими отношениями данного государства в данную эпоху, культурно-историческими традиция-

ми, необходимостью обеспечения безопасности, защитой населения от внешней угрозы и внутренних беспорядков, экологических катастроф и т.д. [4]. В науке выделяют два уровня национальных интересов государства: главные внешнеполитические интересы (обеспечение безопасности и целостности как социально-экономической, политической, национально-исторической и культурной общности, защита экономической и политической независимости государства) и специфические интересы (частные интересы государства в сфере международных отношений) [5].

Национальный интерес включает три основных элемента: военная безопасность, экономическое процветание, развитие и государственный суверенитет [1]. Однако в наши дни эти элементы претерпевают существенные изменения под давлением новых фактов и обстоятельств.

На современном этапе развития национальные интересы претерпевают значительные изменения, которые связаны с тем, что в качестве акторов мировой политики выступают не только государства, но и различные правительственные и неправительственные международные организации, а формы влияния транснациональных институтов зависят от политических, экономических и других компонентов мощи того или иного государства. Поэтому реализация государством национальных интересов зависит от транснациональных факторов (усиление роли международных правительственных организаций, соглашений, режимов торговли и коммуникаций, увеличение доли ТНК в экономике, свободное движение финансов, товаров, услуг, а также деятельность международных неправительственных организаций).

Все это свидетельствует о том, что содержание государственного суверенитета, национальных интересов трансформируется в сторону увеличения их роли в социальной сфере, но государство является субъектом способным обеспечить безопасность своей страны и свое влияние на стабильность мировой политической системы [2].

Исследование процессов мировой трансформации приводит к выводу о наличии объективных факторов, которые воздействуют на политику государства в современных условиях и требуют от государства и общества учитывать современные изменения при формировании национальных интересов и их реализации:

– в сфере политики – процесс демократизации мира, выражающийся в распространении демократических ценностей, институтов и процедур государствами Запада – лидерами современного мира и неправительственными организациями;

– в экономической сфере – процесс международного разделения труда, увеличение доли ТНК в производстве, а в сфере финансов – возрастает объем и скорость движения финансовых средств;

– во внешней политике – это выражается в усилении роли международных организаций, соглашений о коммуникациях, режимах торговли;

– в информационной сфере – возникают новые информационные и коммуникацион-

ные технологии, ведущие к интенсификации общения, способствующие децентрализации общества;

– в социально-политической сфере – наблюдается становление, развитие и все большее усиление влияния международных неправительственных организаций и неформальных объединений, которые пытаются воздействовать на политику государств в своих интересах;

– в сфере обеспечения безопасности – государству бросают вызов трансграничные угрозы. К ним относятся: организованная международная преступность и самый ее радикальный вид – терроризм, распространение оружия массового поражения, а также деградация окружающей среды, глобальные эпидемии и др. [2].

Таким образом, трансформация национальных интересов заключается в стремлении государства получить преимущества от процесса мировых изменений, что требует определенных уступок при стремлении сохранить свой суверенитет в необходимом объеме.

Список использованной литературы:

1. Александров М. А. О соотношении национальных ценностей и национальных интересов во внешней политике государства [Электронный ресурс] / М. А. Александров ; Центр военно-политических исследований. – Режим доступа : <http://www.eurasian-defence.ru>

2. Асеев А. Д. Национальные интересы России системе геополитической безопасности [Электронный ресурс] / А. Д. Асеев // Вестник Военного университета. – 2007. – № 4 (12). – С. 59–62. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru>

3. Игрицкий Ю. И. Глобализация и будущее национального государства. Глобализация: Контуры XXI века: Реф. сб. / Ю. И. Игрицкий, П. Хирст, Дж. Томпсон ; РАН ИНИОН. – М., 2002. – С. 210.

4. Политическая наука : словарь-справочник [Электронный ресурс] / сост. проф. полит. наук И. И. Санжаревский. – Режим доступа : <http://enc-dic.com/politology/Transformacija-politicheskaja-2019.html>

5. Политология. Словарь [Электронный ресурс] / В. Н. Коновалов. – М. : РГУ, 2010. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/politology/>

А. Г. БАБЕНКО

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Україна була і залишається крупною аграрною державою, де сконцентрована чверта частина світових запасів родючих чорноземів. Рациональне використання землі, трудового потенціалу та інших ресурсів – це пріоритетний напрям інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Поряд із цим важлива роль належить вдосконаленню механізму державного регулювання в аграрному секторі економіки. Ефективність регулюючих механізмів, позитивний вплив державних структур на розвиток сільськогосподарського виробництва підтверджуються досвідом багатьох країн світу.

На сучасному етапі розвитку ринкового середовища в Україні переважає механізм саморегулювання, що не може сприяти піднесенню економіки. Втручання держави в окремі регулюючі процеси протягом вже багатьох років, на жаль, не досягло ефективних зрушень щодо підвищення ефективного розвитку як в цілому сільського господарства, так і його основних галузей виробництва.

Зокрема, виробництво валової продукції сільського господарства України у 2012 р. становило 223,2 млрд грн, що на 59,6 млрд грн менше досягнутого рівня 1990 р. Практично весь період з 1991 по 2012 р. сільське господарство характеризується зменшенням обсягу валової продукції в порівнянні з базовим 1990 р.

Водночас значно погіршилась економічна ситуація в аграрному секторі. Рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва за період аналізу зменшився з 42,6 до 20,5 % – більше як у 2 рази.

Головною причиною такого становища, на наш погляд, є диспаритет цін між галу-

зями агропромислового комплексу. Ціни на матеріально-технічні ресурси, що реалізуються аграрним структурам зростають більш високими темпами в порівнянні з реалізаційними цінами на сільськогосподарську продукцію. При такому положенні в аграрній сфері спостерігається динаміка необґрунтованого зростання собівартості практично всіх видів сільськогосподарської продукції, а отже, і зменшення економічного ефекту.

З метою виходу із такого становища необхідно запустити науково обґрунтований механізм державного регулювання. Для одержання реального економічного і соціального ефекту слід запровадити (починаючи з 2015 р.) цінове регулювання. Держава може встановити регульовані реалізаційні ціни на окремі види товарної продукції: зерно, насіння соняшнику, худоба та птиця на м'ясо, молоко.

Рівень реалізаційних цін повинен забезпечувати не лише повне відшкодування виробничих затрат аграрних підприємств, але й досягти зростання загальної рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Проведений аналіз показав, що у 2012 р. реалізаційні ціни в сільськогосподарських підприємствах по семи видах товарної продукції були нижчими, ніж в господарствах населення. Такий стан свідчить про недоліки щодо якості перш за все тваринницької продукції. Що стосується рослинницької продукції (картопля, овочі, плоди і ягоди), то на ціну впливає не лише її якість, але й терміни її реалізації (постачання) споживачам. Лише у 2012 р. в сільськогосподарських підприємствах України недоодержано грошової виручки за рахунок низької якості продукції на суму 17,8 млрд грн (таблиця).

Таблиця

Втрати грошової виручки за рахунок різниці цін у сільськогосподарських підприємствах, 2012 р.

Види товарної продукції	Населення		Сільськогосподарські підприємства	
	Реалізаційна ціна 1 т (грн)	Реалізаційна ціна 1 т (грн)	Втрати грошової виручки за рахунок різниці цін	
			на 1 т (грн)	на весь обсяг за 2012 рік (млн грн)
Зернові культури	1726,7	1547,1	179,6	6046,9
Картопля	1616,0	1139,6	476,4	208,6
Овочі	2803,9	1956,6	847,3	814,8
Плоди та ягоди	5985,4	2707,1	3278,3	930,4
Худоба та птиця	16803,9	13456,9	3347,0	5811,7
Молоко та молочні продукти	2687,1	2662,2	24,9	58,8
Яйця	979,7	627,0	352,7	3934,8
Усього	–	–	–	17806,8

Україні необхідно розробити регульовані реалізаційні ціни господарств, а також з цього питання прийняти закон Верховної Ради України. Першим етапом щодо запровадження регульованих цін може бути 2015 р.

Цьому процесу буде передувати глибокий та всебічний аналіз стану аграрної економіки на макрорівні, а також в окремих регіонах України.

У перелік товарної продукції сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств, на яку встановлюються регульовані ціни повинні входити: зерно, насіння соняшнику, цукрові буряки, молоко, а також всі види худоби та птиці на м'ясо. Що стосується усього асортименту овочевих культур, плодів і ягід, картоплі, яєць то ця продукція реалізується без регулюючих механізмів. Ціни на цю продукцію на споживчому ринку формуються під впливом попиту та споживання.

За нашими підрахунками обґрунтування та запровадження регулюючих державних цін на вищезгадані види товарної продукції вже в 2015 р. додатково можливо одержати виручку від реалізації в обсязі близько 5 млрд грн. Прогнозні розрахунки на період 2015 – 2020 рр. показують: в аграрному секторі країни впродовж шести років можливо досягти позитивної динаміки збільшення обсягів валової продукції, а також маси прибутку. Все це забезпечить на кінець прогнозованого періоду (2020 р.) досягти суттєвого підвищення економічної ефективності в аграрній сфері, а також забезпечити оптимальний рівень рентабельності виробництва – в межах 40-50 %.

Зростання ефективності аграрного виробництва передбачається здійснити не лише за рахунок державного регулювання реалізаційних цін на продукцію. Є ще великі можливості (резерви) щодо скорочення виробничих затрат (собівартості) на сировину, матеріали, основні засоби, що поставляються в аграрний сектор з інших галузей АПК.

Оптимізація та здійснення на практиці цінових пропорцій в аграрному комплексі сприятиме вирішенню ряду важливих проблем: повного забезпечення населення країни продуктами харчування згідно раціональних норм; скорочення обсягів імпортованої продукції; покращення експортних можливостей країни тощо.

Список використаної літератури:

1. *Бабенко А. Г.* Актуальні питання державного регулювання аграрного сектору України / А. Г. Бабенко // Вісник Черкаськ. ун-ту. Серія "Економічні науки". – 2013. – № 24 (227). – С. 42–45.
2. *Бондаревська К. В.* Особливості реалізації державної регіональної політики в галузі сільського господарства / К. В. Бондаревська // Вісник Запорізьк. ун-ту : зб. наук. пр. Економічні науки. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – С. 107–112.
3. *Могильний О. М.* Регулювання аграрної сфери / О. М. Могильний // Ужгород : ІВА, 2005. – 400 с.
4. *Корецький М. Х.* Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці / М. Х. Корецький. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 260 с.
5. *Скибицька Л.* Вплив державного регулювання на стабілізацію економіки України / Л. Скибицька // Вісник Київ. держ. торг. ун-ту. – 2000. – № 3.

ZINE M. BARKA

SOCIAL COHESION – ECONOMIC DEVELOPMENT AND SOCIAL DIALOGUE: SOME CONSIDERATIONS

“Social dialogue” will be used in this paper as designating “tripartism” dealings between the government as representing the State, and employers’ and workers’ organizations with an objective to addressing issues and formulating and implementing policies of a social and economic character. Social dialogue can be considered as a greater understanding of the conflicting interests of the parties.

In many countries such dealings have led to social agreements, contracts or pacts between the parties, often guaranteeing social peace and stability over time. Social dialogue may also be understood as collective bargaining, at the national, sectoral or enterprise levels.

The Origins of Social Dialogue

Many countries around the world have experience with social dialogue. In Europe and South America especially there are countries that have lengthy histories of social dialogue. In Europe social dialogue has developed in democratically governed countries since the Second World War.

“Social dialogue” (in the meaning of ILO) appears to have originated as lately as 1985 in a European context. The emergence of European social dialogue in the 1980s was the outcome of a crucial initiative taken by Jacques Delors, the incoming President of the European Commission, in January 1985. Delors believed that the launching of the Single European Market programme should go hand in hand with the organisation of a European social area, with social dialogue lodged at a central place. Delors convened a meeting of all major trade unions on 31 January 1985. At this historic meeting, these organisations agreed to engage in furthering the European social dialogue [4]. This was then enshrined in Articles 138 and 139 of the Amsterdam Treaty of 1997 [5].

Aims and Purposes of Social Dialogue

In the context of the International Labour Organization it is appropriate to recall that at the end of the Second World War, in 1944 in Philadelphia, the International Labour Conference adopted a Declaration which redefined the aims and purposes of the Organization and gave it an extended mandate. In addition to proclaiming such pro-

found principles as “labour is not a commodity”, that “freedom of expression and of association are essential to sustained progress” and that “poverty anywhere is a threat to prosperity everywhere”, this Philadelphia Declaration has a number of specific objectives: the recognition of the right of collective bargaining, the cooperation of labour and management in the continuous improvement of productive efficiency, and the collaboration of workers and employers in the preparation and application of social and economic decisions.

The ILO recognizes that real development can only be achieved if social progress goes hand in hand with economic development. Actually, in a context of globalization and the spread of liberal market there is some evidence of a shift in emphasis from more economic growth to more economic and social development, and a greater realization the well-being of society as a whole.

In the developing countries, structural adjustment programmes often carry, among other things, devaluation, the removal of subsidies, the reduction of government expenditure, the abolition of trade barriers, and most of all the reduction of social protection. These measures have profound and often devastating consequences for various groups in society. Here again, social dialogue is a powerful instrument through which solutions to such problems can be found. The burden that such situations or economic crises can inflict, particularly on the labour force, can be minimised or even averted completely through the process of social dialogue.

Supporting Studies

Recent years have witnessed an emerging consensus among intergovernmental bodies ranging from the World Bank’s “*World Development Report, 1995*”, to the OECD’s recent study of trade and labour standards, to the ILO’s own recent “*World Employment*” and “*World Labour Reports*” about the value of social dialogue in a more globalized world.

Role of Institutions

Governments and particularly the Ministry of Labour should be able to assume different roles as the need arises, whether this may involve regu-

lating, encouraging, moderating, conciliating or even arbitrating where necessary. On the other hand, workers' and employers' organizations should be structured in such a way as to be effective, enjoy sufficient representativeness and legitimacy to speak and act with authority on behalf of their constituents, be financially independent and possess the necessary technical knowledge and capacity to enable them to participate competently in the tripartite dialogue.

Obstacles to Social Dialogue

The effective functioning of social dialogue requires the existence of a democratic system of government and a functioning market economy. In many countries these basic conditions are not met. There is no proper separation of powers at the national level as between the executive, the legislature and the judiciary. Many countries, particularly the developing countries, are still under authoritarian rule with the inevitable suppression of civil liberties due mainly to the absence of the rule of law. Even where, in these countries, basic rights are guaranteed in the Constitution or the laws, they are not respected. In addition, the market economy system is not developed and the state remains the largest employer in the individual organizations.

It would still be naive to think the social dialogue for panacea. Conflicts will not simply disappear, but social dialogue can offer a framework within which to approach them and to find solutions.

Conditions for an effective social dialogue

For purposes of simplicity, we will consider only the followings:

1. Fundamental rights should be established and recognized, particularly the right of association, the right of union membership and the collective bargaining. Also, workers must have right to strike and adequate protection against any kind of union discrimination must be provided.

2. The trade union and employers' organizations must be representative and independent, to

represent the interests of their members, to work in a democratic manner on the basis of transparent processes and to have the necessary technical capacity and access to adequate information in order to participate properly in social dialogue.

3. Suitable institutional support by the state for creation of an environment allowing the trade union and employers' organizations to operate freely.

Social dialogue is at the center of the European social model

Social dialogue is part of *acquis communautaire* and represents the basis of the European social model [3].

Concluding remarks

In fact, there is no model for social dialogue, which can be transferred directly from one country to another. Although the observance of the universal principles of freedom of association, right to union membership and collective bargaining have to be guaranteed, it is important the social dialogue to be adapted to the national circumstances, so it to include the local conditions and to meet the most demanding situations, and also to be possible decisions to be made on the level that is closest to the problems. Finally, the social dialogue should obviously evolve over time in order to follow the development of the society and economy.

Some references:

1. *Kuruvilla Sarosh*. Social dialogue for Decent Work. Discussion Paper for ILO. – Geneva, 2003.
2. European Commission (EC). Industrial Relations in Europe 2010. – Brussels, October 2010.
3. The Treaties of Maastricht (1992) and Amsterdam (1997).
4. *Dufresne A., C. Degryse and P. Pochet (eds)*. The European Sectoral Social Dialogue, actors, developments and challenges. – Brussels, 2006.
5. *Brandolini E. M. et al*. Europe as our common future: the European welfare model. INP-DAP. – Rome, 2007.

О. Ю. БОБРОВСЬКА

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЯК СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ДІАЛОГУ

Становлення України як демократичної держави супроводжується складними процесами становлення державності, соціального саморегулювання і недержавного, суспіль-

ного управління. Суспільне життя суттєво ускладнилось. Останнє пов'язане з розширенням суспільних інтересів окремих груп соціуму – відповідних соціальних колективів, і з

інтересами окремих індивідів, які прагнуть досягти суспільно значущих цілей політичного, соціально-економічного, екологічного, технологічного чи іншого характеру. Однак їх задоволення поки не супроводжується зростанням реальних можливостей держави. Сформувалась соціальна нерівність, поглибилась соціальна асиметрія, що породжує соціальні конфлікти й наростання кризових явищ. Причини конфліктів багатоаспектні. Вони мають і об'єктивний, і суб'єктивний характер. Перші пов'язані з розподілом суспільних ресурсів, які є завжди обмеженими, з існуючими підходами до вирішення проблем, з різним уявленням про суспільні цінності. Конфлікти виникають і через розподіл владних функцій, і через суперництво чи бажання одержати певні привілеї та інші чинники. Передумовою їх вирішення стає соціальний діалог. Суб'єктами соціального діалогу є влада, народ і суспільні організації.

Огляд деяких конфліктів, що виникають у Верховній Раді України, між владою й окремими соціальними групами населення, ілюструє їх системний характер, невпорядкованість технологій і процедур їх розв'язання. Це спонукає до поглиблення уваги науковців і практиків до вивчення можливостей своєчасного упередження конфліктів демократичними методами, пріоритетними серед яких стає соціальний діалог. Однією з першочергових причин конфліктів, що виникають, визначається відсутність умінь з налагодження соціального діалогу, що виявляється у відносинах, які формуються між органами державного управління й громадським суспільством – політичними партіями, громадськими організаціями, окремими соціальними групами, населенням, інтереси яких не збігаються з інтересами або метою влади. Процеси врахування всього різноманіття соціальних інтересів, запобігання та ліквідація конфліктів, гармонійна побудова соціальних відносин у суспільстві та їх толерантності в умовах активізації дії світоглядних та ідеологічних чинників з боку державної і місцевої влади потребують чіткого визначення. Їх необхідно здійснювати шляхом узгодження інтересів, налагодження демократичних соціальних відносин, зміцнення соціальних зв'язків, необхідних для їх реалі-

зації із наступним обґрунтуванням, управлінським регулюванням і координацією процесів соціальної взаємодії. Застосовувані методи регулювання соціальних зв'язків, відносин і взаємодії – моральні цінності і нормативно-правові документи, законодавчі акти, які враховують загальносистемні суспільні програми (Закон України “Про політичні партії”, Закон України “Про об'єднання громадян”, Закон України “Про місцеве самоврядування” тощо).

Налагодженню соціального діалогу і взаємної довіри між владою і суспільством, зростанню суспільної довіри до влади сприяє використання сучасних концепцій публічного менеджменту, серед яких найбільш ефективною вважають Концепцію належного урядування (Good Governance). Теоретичне підґрунтя цієї Концепції і її принципи передбачають постійний діалог громадської думки, співучасті громадян в управлінні справами громади, громадську експертизу рішень влади, що дозволяє формувати ідеологічну основу демократичного публічного управління, окремою інтегруючою функцією якого слід розглядати організацію й постійне здійснення процесу суспільного діалогу [2, с. 11].

Необхідність застосування соціального діалогу як способу забезпечення суспільної злагоди характеризує і виокремлює особливий вид діяльності із системного вирішення проблем безконфліктної реалізації інтересів громадянського суспільства і його окремих соціальних груп населення в різних регіонах і сферах життєдіяльності. Їх системне вирішення зумовлює дотримання соціально-етичної поведінки і соціальної відповідальності учасників у здійсненні ряду завдань, які доцільно здійснювати в такій послідовності:

- систематизація типів суспільних проблем, визначення їх складності та стану в історичному і сьогодишньому часі;
- підготовка до проведення соціального діалогу, у т.ч. визначення учасників діалогу з боку зацікавлених сторін і влади;
- виявлення умов, суперечностей і порушень інтересів населення та можливостей їх розв'язання;
- презентація інтересів кожної із зацікавлених сторін і вимог та умов їх дотримання;

– створення умов із забезпечення учасників соціальної взаємодії повною і об'єктивною інформацією стосовно стану й характеристики розглядуваних проблем;

– пошук спільних інтересів;

– широке обговорення стану проблемних ситуацій;

– вибір методів аналізу шляхів розв'язання суперечностей і вирішення соціальних питань;

– досягнення консенсусу щодо укладення угод, узгодження програм і планів;

– планування конкретних заходів, необхідних ресурсів і відповідальних за дотримання домовленостей;

– визначення строків і меж контролю за вирішенням порушених питань;

– аналіз, оцінювання, контроль і регулювання результатів суспільної дії.

Щоб технологія процесу соціального діалогу була повністю і якісно здійснена, необхідні спільні дії науковців, практиків і усіх зацікавлених сторін щодо їх побудови, справедливого розв'язання і виконання. Неприпустимо вважати, що досягнення консенсусу й укладання суспільних угод і є кінцевим результатом соціального діалогу. Критерієм його закінчення і якості проведення діалогу повинно розглядатися також дотримання соціальних угод, узгодженість програм і планів, організація і здійснення спільних дій з їх реалізації. У процесі створення умов щодо досягнення поставлених цілей необхідні аналіз і оцінка внеску всіх учасників в розв'язання соціальних проблем.

Особливість соціальних проблем (складність, комплексність, частота виникнення) обумовлюють специфіку організаційного механізму проектування і здійснення процесу соціального діалогу і необхідність визначення його методичного підґрунтя.

Розглянуті проблемні питання здійснення соціального діалогу свідчать, що проблема необхідності застосування і вміння його проведення визначаються не тільки з початком наростання кризових явищ, коли суспільні справи не завершуються позитивним очікуваним результатом, спричиняють соціальне напруження і створюють “осередки захворю-

вання” й унеможливають сподівання суспільства на краще майбутнє.

Соціальний діалог необхідний і тоді, коли мова йде про вибір стратегічних цілей і ключових напрямів розвитку суспільства, підтримку сталості його динаміки, вибір методів розв'язання складних завдань, поєднання нових процесів з існуючими під час проведення модернізаційних заходів і дій з їх гармонізації. Необхідність проектування і здійснення процесу соціального діалогу в суспільстві визначається значною динамічністю ділового світу, глобалізацією і постійними викликами у внутрішньому й зовнішньому середовищі, нестабільністю економічних процесів, заостренням економічних та інших проблем.

Комунікативна взаємодія стає особливим видом людської діяльності і зумовлює необхідність ретельного опрацювання та подальшої розробки методичного, організаційного і технічного забезпечення технологій соціального діалогу й інтеракцій, у яких учасники узгоджують і координують спільні і власні інтереси та пропозиції, плани й методи їх здійснення.

Опанування демократичних способів і правил взаємодії влади із суспільством і зовнішнім середовищем зумовлює необхідність формування керівників і державних службовців нового типу, створення системи публічного управління превентивного характеру, у якій можна заздалегідь передбачити й толерантно врегулювати проблеми як макроекономічні, так і проблеми неекономічного характеру, специфічні для держави і різних груп соціуму як у власній країні, так і за її межами.

Список використаних джерел:

1. Про План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 342/2013. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/342/2013>.

2. Управління змінами в публічному адмініструванні : навч. посіб. / Ю. П. Шаров, І. А. Чикаренко, Т. В. Маслова та ін. ; за наук. ред. Ю. П. Шарова. – Дніпропетр. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – 148 с.

А. Х. ДИКИНОВ, А. А. ДИКИНОВА

ИНСТРУМЕНТЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Приобретение региональными системами экономической самостоятельности в условиях рынка вызывает необходимость переоценки положения и функций каждого региона в системе координат экономического пространства, в котором осуществляется принятие решений, обеспечивающих условия его эффективного функционирования. Среди региональных проблем особое место занимает формирование конкурентоспособности территорий с учетом своеобразия локальных отношений и общих закономерностей национальной экономики. На всех последовательно сменяемых исторических этапах конкурентоспособность экономических систем, претерпевающая процесс эволюции, объективно обуславливает развитие производительных сил и производственных отношений, рост производительности труда, персонифицированное накопление финансового капитала, расширение рыночной инфраструктуры. Таким образом, проблематика повышения конкурентоспособности объективно приобретает приоритетный характер в экономической науке.

Конкуренция регионов является относительно новым объектом анализа. В традиционной регионалистике проблема межрегиональной конкуренции представлена весьма ограниченно. До начала процесса либерализации в России регион не выступал как самостоятельный субъект хозяйствования. Соответственно, региональная экономика не рассматривала регион в качестве субъекта экономических отношений, носителя особых интересов, отличных от интересов других регионов и страны в целом. Однако развитие процессов глобализации и информатизации изменили положение и роль региона в национальной экономике. Регион постепенно становится не только самостоятельно действующим экономическим агентом, но и одним из ведущих участников мировых конкурентных процессов.

В рейтинге стран по индексу конкурентоспособности в 2008 г. Россия занимала только

58 позицию. Чтобы страна как единое целое смогла в обозримом будущем претендовать на достойное место в мировой экономике, именно регионам предстоит сыграть роль локомотивов в решении задачи повышения конкурентоспособности национальной экономики

Однако конкурентоспособность региона следует рассматривать не только с точки зрения соперничества между регионами, но и с точки зрения их сотрудничества. Наличие у региона новой технологии, новой продукции, новой идеи, в получении которых могут быть заинтересованы другие регионы, служит свидетельством его конкурентоспособности. При этом большое значение имеет способность региона налаживать отношения с другими регионами внутри страны и на международном уровне, которая является его уникальной компетенцией.

Проведенные исследования показали, что в условиях интеграции в мировую экономику регионы РФ вынуждены все более активно конкурировать между собой по трем основным направлениям: 1) за размещение и сохранение предприятий, получение новых инвестиций; 2) за сохранение и привлечение человеческих ресурсов; 3) за развитие туризма. В то же время отметим ряд сфер, в которых конкуренция российских регионов пока недостаточно развита, что не соответствует основным тенденциям усиления межрегиональной конкуренции в развитых странах. В рассматриваемых ниже сферах в ближайшее время, несомненно, будут наблюдаться серьезные изменения: привлечение нового населения, особенно высококвалифицированных кадров, молодежи; создание или привлечение образовательных и научных организаций; перемещение в регионы федеральных управленческих структур, привлечение банковского капитала; создание центров телекоммуникаций, информатики, логистики, центров компетенции, современных кластеров экономики.

На современном этапе социо-эколого-экономического развития регионы, эффек-

тивно использующие имеющийся потенциал, находящие рациональные пути его наращивания, создающие благоприятные условия для ведения бизнеса в условиях единого экономического пространства и нарастающей конкуренции, получают больше возможностей для решения задач сбалансированности и самодостаточности регионального и местных бюджетов, занятости населения, повышения его жизненного уровня. Однако здесь наблюдается некий парадокс, связанный с тем, что конкурентные отношения, превращенные в самоцель и провозглашенные как один из механизмов стимулирования роста, в реальности превратились в механизм взаимного уничтожения конкурирующих субъектов РФ.

Одной из главных внутренних угроз “сверхконкуренции” является резкое обострение неравномерности регионального развития, в значительной степени усиленное как искусственным банкротством ряда отраслей промышленности, так и самим принципом “сверхконкуренции”, заложенным в основу действующей модели развития. Результатом конкуренции регионов за ресурсы и устранение государства как механизма эффективного перераспределения ресурсов между территориями, стало появление доминирующих регионов, в которых сконцентрированы инвестиционные товарные потоки, и регионов “депрессивных”, инвестиционная привлекательность которых понижена ниже критической отметки.

Здесь действуют не только объективные экономико-географические факторы, но и обстоятельства субъективные, связанные с властным и административным ресурсом, наличием групп поддержки в органах исполнительной и законодательной власти. В этих условиях конкурентное преимущество получают административные центры и мегаполисы, где сконцентрированы власть и крупный бизнес. Характерным примером получения конкурентных преимуществ за счет концентрации административных функций являются Москва и московский регион в целом. Результатом такой сверхконцентрации ресурсов стала новая волна урбанизации, в ходе которой социальные и инфраструктурные проблемы

крупных городов обострились до предела, в то время как малые города и сельская местность стали зоной деградации и депопуляции.

Другая сторона конкуренции регионов и неравномерности развития территорий является появление инвестиционно избыточных регионов, которые по сравнению с депрессивными регионами и территориями, имеют заведомые преимущества, усиливающиеся в ходе развития и способствующие поляризации субъектов страны. К ним относятся, в первую очередь, московский регион и крупные промышленные центры с населением свыше миллиона человек. Несколько особняком стоят сырьевые регионы с малой плотностью населения и высокой душевой Добычей полезных ископаемых.

Экономическая избыточность благополучных регионов влечет за собой целый ряд негативных социальных и экономических моментов, что отличает избыточное, гипертрофированное развитие от сбалансированного и устойчивого. Опережающее развитие инвестиционной и деловой активности вызывает диспропорции роста, связанные с отставанием роста инфраструктуры и коммунальной сферы от роста населения и товарно-денежных потоков, и все чаще ведет к неразрешимым противоречиям, характерным для мегаполисов, особенно в сфере экологии, транспорта и социальных отношений.

Список использованных источников:

1. *Барабанов А. С.* Территориальный маркетинг в регионе: особенности и перспективы развития / А. С. Барабанов // Технологии управления социально-экономическим развитием региона : материалы II Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием, г. Уфа, 20-21 октября 2009 г. – Уфа : ИСЭИ УНЦ РАН, 2009. – С. 187–194.

2. *Глазьев С.* Перспективы российской экономики в условиях глобальной конкуренции / С. Глазьев // Экономист. – 2007. – № 5. – С. 3–16.

3. *Лаврикова Ю. Г.* Кластеры: стратегия формирования и развития в экономическом пространстве региона / Ю. Г. Лаврикова. – Екатеринбург : Ин-т экономики УрО РАН, 2008. – 232 с.

С. В. ГАЗАРЯН

ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ У СФЕРІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Актуальність питання обумовлена тим, що збереження і розвиток трудових ресурсів України – це стратегічне завдання сталого розвитку країни та досягнення Цілей розвитку тисячоліття. Підґрунтям для цього є дані Держкомстату щодо чисельної трудової еміграції працездатного населення України в той час, коли в державі існує власна проблема нестачі робочих рук з тенденцією на погіршення. Населення в Україні скорочується і старішає. На цьому фоні, як не парадоксально, збільшується чисельність економічно неактивного населення. У результаті все це в найближчому майбутньому не просто стане основним негативним чинником на шляху економічного зростання, а переросте у широкомасштабну загрозу національним інтересам України.

Водночас основною ознакою сучасного етапу цивілізаційного розвитку є різке зростання ролі людини в системі факторів виробництва, що зумовлює необхідність глибокої соціальної переорієнтації економічних пріоритетів. Людина ставиться у центр соціально-економічної системи. Відбувається більш повне задоволення усього спектру її потреб, включаючи потребу у самореалізації, і одночасно стає кінцевою метою виробництва і умовою його сталого розвитку. У світі на перший план висувається забезпечення державою розвитку і реалізації людського потенціалу, розширення можливостей реалізації права громадян на гідну працю, стимулювання створення нових робочих місць та забезпечення стабільного функціонування ринку праці.

Тому ключова роль у стратегії соціально-економічного розвитку України повинна відводитися збереженню і розвитку трудових ресурсів. Стратегічні національні інтереси у сфері трудових ресурсів повинні реалізовуватися, насамперед, через соціальний діалог, під яким в Україні розуміється, згідно із Законом України “Про соціальний діалог в Україні”, “процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконав-

чої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин” [3]. Крім того, цей Закон визначає правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою вироблення та реалізації державної соціальної і економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві.

Адже, чимало управлінських дій має позитивне сприйняття одними та одночасно негативне – іншою. Так, бізнес бажає зменшення (а краще – повного скасування) податків та інших обов’язкових платежів, відміни будь-яких дозволів та ін. Влада, прагнучи до наповнення бюджету, настроєна на їх збільшення. Населення не підтримує спроби влади та виробників підвищити ціни, враховуючи недостатній рівень доходів, низький рівень життя у більшості населення країни. Хоча все це – дві сторони одного цілісного процесу, які одночасно взаємовиключають і взаємоприпускають один одного: надходження до бюджету у вигляді податків та інших платежів дозволяють владі фінансувати заклади соціальної інфраструктури, послугами яких користується населення, в т. ч. підприємці, члени їх сімей та їх наймані працівники.

Відзначимо, що в сучасних умовах дія “боротьби” протилежностей видозмінюється, не приводить до революційних змін, оскільки комунікативна парадигма, що поступово оволодіває суспільством, передбачає можливість ведення діалогу, пошуку консенсусного вирішення проблем, що виникають на підставі полнності інтересів. Тому переважну увагу під час підготовки та прийняття рішення слід приділяти саме людському чиннику: оприлюднювати проекти рішень; у засобах масової інформації публікувати статті з описом проблем, що виникають, та способів, за допомогою яких передбачається їх вирішувати; залучати населення та підприємців до спільного

пошуку шляхів розв'язання поставлених завдань через участь у громадських слуханнях; підтримувати громадські ініціативи та ін.

Крім того, прийняттю виваженого рішення сприятиме створення в органах управління аналітичної групи, яка б займалася не просто збором інформації та її первісною обробкою, а здійснювала діагностику та аналіз поточної ситуації, виявляла тенденції, що склалися, прогнозувала майбутні дії, готувала рекомендації щодо пілотного апробування рішень, які встановлюють нові норми в соціально-трудових відносинах.

Такий підхід, виходячи з переконання, що “соціальна справедливість є запорукою збереження громадянського миру та соціальної злагоди, забезпечення збалансованого суспільного розвитку” [1], дозволить своєчасно виявляти кризові ситуації, застосовувати якісно інші управлінські інструменти згідно з оновленими властивостями об'єкта управління через реалізацію відомої тріади Гегеля “теза – антитеза –

синтез”. Складність завдань, що стоять перед країною у цей непростий час переконує, що за умови постійної взаємодії і співпраці влади, бізнесу, громадянського суспільства поставлені цілі щодо досягнення в Україні соціальної справедливості [1–2] є цілком реальними.

Список використаних джерел:

1. Декларація соціальної справедливості: гідна праця та соціальний захист : Декларація від 19.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=148588&cat_id=34941.

2. Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення і стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 р. : постановою Кабінету Міністрів України від 15.10.2012 р. № 1008. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/doccatalog/list?currDir=26378>.

3. Про соціальний діалог в Україні : Закону України від 23.12.2010 р. № 2862-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 255.

О. В. ЖАДАН

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В СОЦІАЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ У СФЕРІ ПРАЦІ

Активна участь держави в соціальному діалозі у сфері праці є ключовою умовою досягнення балансу інтересів з іншими його сторонами – роботодавцями і найманими працівниками. Водночас окремими урядовцями все частіше висловлюється пропозиція щодо виведення органів державної влади з числа суб'єктів переговорного процесу при укладенні Генеральної та територіальних угод, надання їм функцій лише арбітра й регулятора соціально-трудових відносин, що є неприпустимим на етапі формування нової соціально-економічної системи, розбудови громадянського суспільства, незавершеності інституціоналізації сторін роботодавців і профспілок.

Специфіка функцій держави у соціальному діалозі у сфері праці полягає в тому, що вона виступає одночасно і як носій публічної влади, і як соціальний партнер. Держава як носій публічної влади має повноваження, що традиційно поділяються на законодавчі,

виконавчі і судові. Держава ухвалює закони, якими повинні керуватися суб'єкти соціального партнерства, у тому числі легалізує їх правосуб'єктність, процедури їхньої взаємодії. Вона забезпечує виконання законів за допомогою актів керування, контролю і нагляду у сфері праці. Крім того, вона має судову систему, що включає органи юрисдикції, які беруть участь у розгляді економічних спорів та інших справ, зокрема трудових конфліктів.

Як законодавець держава повинна гарантувати дотримання законодавства у сфері соціально-трудових відносин, що врегульовуються Конституцією України, Кодексом законів України про працю, законами України “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)”, “Про колективні договори і угоди”, “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, “Про оплату праці”, “Про зайнятість населення”, “Про охорону праці”, “Основи законодавства України

про загальнообов'язкове державне соціальне страхування”, “Про соціальний діалог в Україні” та іншими актами законодавства, що регулюють соціально-трудові відносини.

Як арбітр вона уповноважує свої виконавчі органи організувати взаємодію з профспілками та асоціаціями роботодавців, створювати сприятливі умови для ведення колективних переговорів, вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) тощо; надає свої представницькі функції органам виконавчої влади, яку представляють.

Як власник засобів виробництва, через відповідну систему управління ними, держава (тобто управлінський апарат) у відносинах із профспілками намагається розв'язувати проблеми значною мірою за рахунок трудящих. У той же час органи державної влади не можуть не шукати діалогу з профспілками, аби створити певний соціальний клімат, необхідний для проведення докорінної ринкової перебудови.

Держава як соціальний партнер може розглядатися у двох аспектах: як роботодавець і як партнер у правовому механізмі соціального співробітництва, носій загальнодержавних інтересів. Як роботодавець держава в особі адміністрації державних підприємств поряд з іншими роботодавцями бере участь у ринковій конкуренції. Як представники інтересів держави в системі соціального партнерства сьогодні, відповідно до чинного законодавства, виступають виконавчі органи державної влади різних рівнів.

Нині в Україні сформувалась і функціонує система державних органів, що регулюють процеси соціального діалогу у сфері праці, провідну роль серед яких відіграють Міністерство соціальної політики України, Національна тристороння соціально-економічна рада, а також Національна служба посередництва і примирення.

Мінсоцполітики України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту, соціального обслуговування населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну [1].

Відповідно до Закону України “Про соціальний діалог в Україні” Національна тристороння соціально-економічна рада – постійно діючий орган, що утворюється Президентом України для ведення соціального діалогу [3]. Її основними завданнями є: вироблення консолідованої позиції сторін соціального діалогу щодо стратегії економічного і соціального розвитку України та шляхів вирішення існуючих проблем у цій сфері; підготовка та надання узгоджених рекомендацій і пропозицій Президентові України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України з питань формування і реалізації державної економічної та соціальної політики, регулювання трудових, економічних, соціальних відносин.

Національна служба посередництва і примирення – це постійно діючий державний орган для сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів), утворений Президентом України відповідно до Закону України “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)” [2]. Одними із найважливіших її завдань є сприяння вирішенню колективних трудових спорів (конфліктів) та державне регулювання представництва сторін у соціальному діалозі.

В умовах глобалізації економіки до розглянутих вище функцій держави слід додати функцію ініціатора та учасника міжнародних соціально-трудових відносин. Це стосується зокрема питань співпраці з Міжнародною організацією праці, регулювання міжнародної трудової міграції, контролю за діяльністю транснаціональних корпорацій на території країни.

Роль держави в регулюванні соціально-трудових відносин надзвичайно важлива. Практика свідчить, що роботодавці з метою зниження витрат виробництва прагнуть до збереження, навіть до зниження рівня оплати праці, до економії на умовах і безпеці праці, скорочення робочих місць за рахунок досягнень науково-технічного прогресу. А наймані працівники прагнуть до підвищення заробітної плати, до безпеки і поліпшення умов праці, збереження робочих місць і т.д. У цих умовах саме законодавчі і виконавчі органи державної влади повинні забезпечити раціональне поєднання інтересів працівників та роботодавців.

Список використаних джерел:

1. Про Положення про Міністерство соціальної політики України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 389/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України

від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>

3. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://zakon.rada.gov.ua>

Marcin MAZURYK, Piotr ZUZANKIEWICZ

THE INSTITUTIONALIZATION OF SOCIAL DIALOGUE IN POLAND

This article attempts to present an evolutionary path of changes in the legal and political system which allowed the formation and functioning of legal institutions of social dialogue in Poland.

After World War II a new political and legal systems based on the soviet assumptions were adopted. Nationalization and expropriation were carried out. Communists failed to carry out the collectivization of agriculture and were unable to subordinate structures of the church to the state. Private business activity was gradually reduced. The culmination of the construction of the new system was the constitution of 22 July 1952, which introduced so-called socialist democracy, centrally controlled economy and social ownership of the means of production, as well as new constitutional principles: power of people, unity of state power, worker-peasant alliance, leading role of the working class and the principle of cooperation between state authorities and government. Marginalized private sector had no impact on employer – employee legal relations. Social organizations were deprived of the possibility of action or were subjected to strict control of the state apparatus.

In the 1970s new social organizations were established as an expression of resistance to the totalitarian state. They had the support of the Catholic Church. However the real turning-point was the establishing of “Solidarity” movement in the 1980. Social, economic and political crises led to mass protest in July and August of the 1980. Communist authority was forced to establish a dialogue with protesters. For the first time in the history of the communist Poland government agreed with demands of the protesters. The result

of so called “August agreements” was the establishment of independent trade union – “Solidarity”, which was based on Christian values and focused on defending the rights of workers. The establishment and legalization of “Solidarity” broke the principle of unity of the union, which was criticized by the International Labour Organization, and gave rise to the construction of trade union pluralism and the hope for socio-economic reforms in Poland. In the absence of appropriate regulation, social agreements were concluded, which became the primary instrument setting down relations “Solidarity” with the government. As the result of imposition of martial law in the December of 1981 “Solidarity” was banned.

Attempts to reform the economy in the 80’s did not produce any effects. They worsen the living conditions and have impact on expanding the underground structures of “Solidarity”. As the result of discussions between the government and the opposition new agreement was adopted, which quarantined essential social, economic and political changes. On the 7th April 1989 amendment to law on trade unions legalizing trade union pluralism was adopted. As a consequence on 17th April 1989 “Solidarity” trade union was registered.

From a formal point of view a period of political transformation in Poland has two cut-off dates. The first is the year 1989 with such important political events as the Round Table and the so-called contractual elections. The second is the year 1997, the entry into force the new constitution, which defined the institutional framework of the state. Constitutional regulations give lasting viability for the institutions of social dialogue. Polish social dialogue institutions are character-

ized by significant diversity. The main feature of these institutions is flexibility.

In the 90s of XX century the Tripartite Commission for Social and Economic Affairs was established. Establishment of the Commission was one of the consequences of adopting the "Act on state enterprise" which met the needs of society. Social dialogue taking place at the forum of the Tripartite Commission was established as an initiative of two parties: the government and trade unions. Employers have played in this imitative the much smaller role. It was established in order to create a dialogue and understanding between the government and the organizations of workers and employers in terms of directions and methods of implementation of socio-economic policy of the state. Participation in the Committee of representatives of the government is to strengthen dialogue and cooperation of social partners and facilitate the reconciliation of their interests with the public interest.

The main forum for working out a common position of the government and local government in Poland is a Joint Commission of Government and Local Government. The Commission was established by Order № 20 of the Prime Minister of 22 July 1993 as his advisory body. Then gradually began to change its legal status. Commission

should be regarded as permanent and important forum for dialogue between two basic structures of the state system of public authority – the government and the local government.

The Joint Commission Representatives of the Government and the Polish Episcopate, acting on the basis of Art. 4 of the Act of 17th May 1989 on the relationship between the State and the Catholic Church in the Polish Republic considers issues related to the development of relations between the state and the Church. Relationships between state and the Catholic Church have been fundamentally altered only after the democratic changes in 1989. The government began a constructive dialogue, allowing, inter alia, an agreement form 1990 with the Bishops on the quorum of the Joint Commission of Representatives of the Government and the Polish Episcopate.

To conclude, it should be noted that social dialogue in Poland contributed to the transformation of the Polish political system. Social dialogue was taken into consideration in the constitution – in the preamble and in Article 20, what enabled the process of institutionalization of social dialogue. It should however be emphasized that the effectiveness of social dialogue depends on the participants, because compromise and agreement to come into force must always be accepted by all the parties.

О. М. РУДЕНКО

ПУБЛІЧНА ВЛАДА ТА ПОЛІТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА

Політико-правовий вимір стабільності суспільного розвитку визначається головним чином розвиненістю політичної системи суспільства, де центральне місце займають суспільно-політичні відносини, істотно важливою особливістю та характеристикою яких є влада і способи її реалізації. Останнє передбачає наявність ефективної взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства у процесі забезпечення стабільності на рівні політичної системи суспільства. Отже, саме через впровадження в державній владі дієвих механізмів взаємодії з політичною та публічною владою стає можливим розвиток основних пріоритетів громадянсько-

го суспільства та їх репрезентації в базових елементах політичної системи суспільства. Структура останньої безпосередньо пов'язана з реалізацією публічної влади.

Публічна влада являє собою відносно сталу організацію громадянського суспільства, що здійснює організацію і управління суспільством відповідно до політичних, економічних, соціальних та духовних його потреб. На законодавчому рівні поняття публічна влада не закріплено, проте воно претендувати на статус повноцінного суб'єкта політичної системи зважаючи на наявність основних суб'єктів публічної влади (народ, інститути місцевого самоврядування, інститути територіальної влади),

об'єктів (владні компетенції, пріоритети) та правових дій відповідної взаємодії.

Публічна влада є оптимально можливою в тому випадку, коли вона, формуючись у рамках розвиненого громадянського суспільства, є повноцінним суб'єктом політичної системи. При цьому політична система є системою правової держави з відповідними їй характеристиками. Публічна влада, виникаючи як влада народу, захищає інтереси громадян, намагається віднайти і запропонувати оптимальний баланс співдіяльності всіх елементів політичної системи суспільства і за умови наявної політичної довіри, вже втрачає необхідність бути протипоставленою політичній та державній владі. Таке першочергове призначення публічної влади є актуальним в умовах політичної недовіри, нестабільності, коли вона отримує повноваження щодо вирішення публічних завдань. Будучи представником громадянського суспільства, публічна влада природно виступає опорою і в той самий час антиподом держави.

Відтак, можна стверджувати, що громадянське суспільство повинно набувати значення повноправного суб'єкта політичної системи, жодним чином не протиставляючись державній владі. Це є ідеальне розуміння взаємовідносин громадянського суспільства та державної влади в рамках політичної системи, адже їх головною та єдиною метою є забезпечення стабільного стану суспільства, який має ідеальний характер та в чистому вигляді існувати не може, що обумовлене динамічністю будь-якої відкритої системи.

Враховуючи значення держави та державної влади для забезпечення політичної стабільності, слід зауважити, що інтереси, пріоритети та цінності держави й суспільства загалом надають політичній системі цілеорієнтованого характеру, визначаючи мету всієї політичної системи та мету розвитку суспільства з точки зору його стабільності. Метою політичної системи є визначення цілей, шляхів та напрямів розвитку суспільства. На реалізацію основної мети спрямовано виконання ряду функцій політичної системи, серед яких головною функцією та одночасно метою є здійснення політичного процесу (прийняття та реалізації державно-політичних рішень), в якому, з одного боку, буде враховано інтереси різних соціальних груп, а з іншого – відбуватиметься утримання, зміцнен-

ня та використання політичної влади в суспільстві. Політичний процес виступає як функціональна характеристика політичного життя в цілому, визначаючи виконання суб'єктами влади своїх специфічних ролей і функцій. Він відображає певну сукупність дій, які здійснюються суб'єктами, носіями та інститутами влади щодо реалізації своїх прав і пріоритетів у політичній сфері. У політичному процесі взаємодіють різні суб'єкти політики і фактори, в результаті чого відбуваються зміни і перетворення в політичній сфері суспільства на основі вироблення та реалізації політичних рішень.

Враховуючи, що механізм прийняття політичних рішень формується на взаємодії інтересів і прагнень суб'єктів громадянського суспільства та інструментів і ресурсів, які є в розпорядженні державної влади як представника інтересів держави, з точки зору сутності політичного процесу та умов його здійснення важливими питанням виявляється визначення відповідних функцій, які повинні відображати в своєму змісті суспільні цінності, створюючи умови для продукування нових суспільних цінностей, які б поділялися більшістю соціальних суб'єктів. Це, перш за все, нормативність та обов'язковість, що розповсюджується на всіх соціальних суб'єктів у процесі забезпечення суспільної стабільності. Виконання зазначених функцій спрямоване на забезпечення життєздатності та ефективної діяльності політичної системи; упорядкованості політичної діяльності та політичного життя; владно-політичну, державно-політичну та державноуправлінську стабілізацію; національну інтеграцію; цілісності громадянського суспільства; формування демократичної правової держави. Слід підкреслити, що в даному випадку прикінцева мета політичної влади та призначення політики, які зазвичай постулюються, не повною мірою відображають ті пріоритети суспільного розвитку, які утворюються в процесі забезпечення суспільної стабільності – поза увагою залишається можливість перетворення та змін у меті політичної влади та призначення політики, що виникає під час нестабільності суспільства. Так, спадкоємність в умовах нестабільності може викликати конфронтацію на рівні політичної системи та громадянського суспільства, ототожнюючись з архаїчністю та консервативністю, а за умов

конфлікту – з реакційністю державної влади. При цьому інноваційність навпаки може призвести до розвитку суспільно-політичного протистояння, до виникнення опору змінам у значних верств населення та на рівні підсистем суспільства. Це необхідно враховувати в аналізі забезпечення суспільно-політичної стабільності і стійкості політичної системи.

Таким чином, процес забезпечення політичної стабільності фактично являє собою політичні зміни, що поєднують як конструктивні, так і деструктивні трансформації в межах політичного процесу. Отже, політичні зміни можуть розглядатися як геополітичні та суспільно-політичні трансформації, обумовлені духовними, ціннісними, економічними, соціальними, культурними тощо чинниками; як специфічний тип модифікації владних ме-

ханізмів, що регулюють політичні процеси суспільного розвитку; як суто інституційні та функціонально-організаційні перетворення всередині політичної системи і відбуватися на рівні ідей, цінностей і моральних норм; теорій, концепцій і стратегій; умов, потреб та інтересів, цілей; структури. Такий підхід до поняття політичних змін обумовлює їх здатність до продукування інноваційного розвитку та управління в рамках так званої політичної транзитології. Фактично мова повинна йти про інноваційні механізми інтеграції суспільства, де публічна влада як один з основних суб'єктів державного управління повинна виступати його інтегративною характеристикою, що забезпечує цілісність та стабільність процесів суспільного розвитку в цілому та кожної підсистеми суспільства зокрема.

О. Г. БАРИЛО, С. П. ПОТЕРЯЙКО, В. О. ТИЩЕНКО

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ТА ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Важливу роль у функціонуванні системи цивільного захисту відіграє стан соціального захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій. Адже від усвідомлення населенням та працівниками сфери цивільного захисту того, що держава як гарант дотримання вимог Конституції України [1] гарантує соціальний захист, з одного боку, – населенню, яке може постраждати від негативних наслідків надзвичайних ситуацій, а з іншого боку – працівникам системи цивільного захисту, які свідомо йдуть на ризик життю і здоров'ю задля виконання завдань щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій залежить рівень сталого розвитку держави в цілому. Однією із складових функціонування органів державного управління щодо забезпечення соціального захисту населення є нормативно-законодавча діяльність.

Дослідження [2] свідчать про те, що головними джерелами права соціального захисту України є нормативно-правові акти. І закони, як відомо, є їх найвищим і найважливішим видом. Серед законів України, якими врегульовані відносини соціального захисту, найвищу силу має

Конституція України [1] – Основний Закон нашої держави. Норми, що містяться в Конституції України, є головним джерелом всіх галузей права, в тому числі і права соціального захисту. Конституція України проголосила Україну соціальною державою і серед інших прав закріпила основні права людини і громадянина в соціальній сфері. А саме, ст. 46 закріплює право громадян на соціальний захист. Це право базується на загальних засадах діяльності соціальної держави, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Право на соціальний захист громадян включає в себе “право на забезпечення їх у разі втрати повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом”. Права людини і громадянина у сфері соціального захисту реалізуються на підставі законів, які врегульовують відповідно інститути права соціального захисту, та законів, що стосуються інших галузей права, але містять положення щодо соціального захисту.

На жаль, у даний час існує тенденція росту числа законів та підзаконних нормативно-правових актів з одночасним зниженням їхньої якості, неузгодженості, суперечливості та, як наслідок, обмежений час дії, численні зміни й доповнення, що призводять до неефективності закону, підриває принцип його верховенства.

Оцінити ступінь стабільності закону можна за допомогою таких показників: міра відображення конституційних принципів; відповідність принципам і нормам міжнародного права; ступінь правової регламентації основних суспільних відносин; адекватність відображення цінностей, потреб та інтересів; відповідність вирішуваним завданням економічного, соціального й політичного розвитку; рівень якості закону; відсутність суперечностей з іншими законами; наявність прямої дії закону; ефективність дії закону тощо. Частково можна погодитися із цим твердженням щодо відсутності суперечностей в законах та наявності їх прямої дії [2; 4].

З часу отримання незалежності соціальне законодавство України має певні здобутки, які наблизили його до стандартів Європейського Союзу. Це, передусім, стосується забезпечення соціального захисту населення, постраждалого від надзвичайних ситуацій. У той же час це законодавство містить значну кількість неузгоджених між собою норм щодо соціального захисту окремих категорій громадян: ветеранів війни та праці, жертв політичних репресій, чорнобильців, інвалідів та інших, а також норм окремих законів щодо сімей з дітьми, малозабезпечених сімей. Крім того, чіткої узгодженості потребують численні законодавчі акти із законами, що регулюють соціальні стандарти та надання соціальних послуг. Принциповим недоліком чинного законодавства є те, що значний масив норм правового регулювання соціальних відносин і досі встановлюється підзаконними нормативними актами, а не законами України. При цьому існують численні випадки суперечностей норм законодавчих та підзаконних актів, що суттєво порушує систему правового регулювання у сфері соціального захисту та конкретні права громадян.

Соціальний захист є невід'ємним правом людини та похідним від права на життя, поняттям досить широким, яке включає в себе соціальне забезпечення, соціальне обслугову-

вання, надання пілг та ін. Зважаючи на це, масив законодавства є значним, що призводить до виникнення ряду проблем. Одним із недоліків незадовільного стану соціального захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій на даний час вбачається відсутністю систематизації нормативно-правових актів, їх великою кількістю. Наприклад, тільки пенсійне забезпечення здійснюється більш ніж по двадцяти законах [3-4].

Слід відокремити безсистемність та хаотичність у формуванні масиву нормативно-правових актів у сфері соціального захисту. Основними причинами такого явища є: порушення пріоритету у правовому регулюванні; незбалансованість у системі чинного законодавства; прийняття нових законів без їх зв'язку з уже діючими; порушення системних зв'язків між законами та підзаконними актами; відсутність єдності в термінології, що порушує, узгодженість системи правових актів.

Відомчі нормативні акти, які досить широко застосовуються у правозастосовній діяльності у сфері соціального захисту, порушують пріоритет у правовому регулюванні. Пріоритет інструкцій, наказів свідчить про панування відомчих начал в управлінні, про відсутність твердих законодавчих основ. При виданні наказів, інструкцій, роз'яснень, листів та інших актів важливо, щоб відомчі акти приймалися на основі та на виконання закону, служили засобом його конкретизації та розвитку [4].

Аналіз законодавства України у сфері цивільного захисту свідчить про те, що держава приділяє значну увагу питанням соціального захисту населення, яке постраждало внаслідок надзвичайних ситуацій та працівників, що беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, але в цьому законодавстві існують дублювання та протиріччя, що призводять до різного тлумачення положень нормативно-законодавчих актів та зниження їх прямої дії [4].

Підсумовуючи вищезазначене, слід відмітити, що законодавство України у сфері цивільного захисту в цілому спрямовано на забезпечення соціального захисту населення та працівників системи цивільного захисту від наслідків надзвичайних ситуацій, але існують певні особливості щодо підходів до вирішення зазначених питань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 8 грудня 2004 р. № 222-IV. – К., 2004.

2. Тарасюк Т. М. Закони як джерела права соціального захисту України [Електронний ресурс] / Т. М. Тарасюк. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1345/93>.

3. *Большот А. В.* Конституційно-правові засади соціального захисту в Україні та проблеми їх реалізації [Електронний ресурс] / А. В. Большот. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1341/93>.

4. *Тищенко В. О.* Механізми державного управління у сфері цивільного захисту : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / В. О. Тищенко. – К., 2012. – 237 с.

С. В. БЕЛАЙ

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ПІД ЧАС ВРЕГУЛЮВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

На сьогоднішній день у світі все частіше виникають кризові явища. Зміни соціальної політики країн Європи викликають невдоволення громадян, яке виражається у виникненні страйків, заворушень. Події “Арабської весни” доводять здатність громадян відстоювати права на достойний рівень життя впритул до крайніх насильницьких дій – революцій та громадянських війн. Україна не є виключенням в цьому питанні, мирні акції “Євромайдану” перейшли межу закону та переросли у масові заворушення. Захоплення будівель державних установ насильницьким способом, використання “коктейлів Молотова” є злочинами відповідно до чинного законодавства України. Жертви та постраждалі як з боку протестувальників та і з боку особового складу сил охорони правопорядку є доказом неефективної діяльності органів державної влади.

Таким чином, взаємодія влади з громадськістю на сьогоднішній час є вкрай актуальною, основними завданнями якої є врегулювання кризових явищ, а також недопущення загибелі населення та повалення конституційного ладу держави.

У дослідженні питань взаємодії сучасні наукові дослідження галузі наук державного управління наголошують на вирішенні проблеми соціальної взаємодії. Соціальна взаємодія є безпосереднім або опосередкованим процесом обміну соціальними діями між двома та більше соціальними об'єктами (або суб'єктами), а соціальна дія – це будь-який

прояв соціальної активності, метою якого є цілеспрямований вплив на інших людей. Соціальна взаємодія характерна будь-якій сфері суспільства. Залежно від сфер життєдіяльності суспільства розрізняють такі її види:

– економічна (інтерактанти – власники та наймані працівники);

– політична (інтерактанти або співробітники, або протиборці – представники політичних партій, громадських рухів тощо, суб'єкти державної влади);

– професійна (інтерактанти – представники різних професій);

– демографічна (інтерактанти є представниками різних вікових категорій, статей, національностей, рас);

– сімейно-родинна;

– територіальна (інтерактанти можуть зіткатися, співпрацювати, конкурувати між собою);

– релігійна (інтерактанти є представниками різних релігій, або віруючими чи атеїстами) [1].

Основою соціальної взаємодії є соціальний діалог. Відповідно до Закону України “Про соціальний діалог в Україні” [2] соціальний діалог – це процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин.

Соціальний діалог здійснюється між сторонами соціального діалогу відповідного рівня у формах [2]: обміну інформацією; консультацій; узгоджувальних процедур; колективних переговорів з укладення колективних договорів і угод.

Для ведення соціального діалогу на національному і територіальному рівнях законодавством України з рівного числа представників сторін соціального діалогу відповідного рівня утворюються Національна тристороння соціально-економічна рада та територіальні тристоронні соціально-економічні ради. За ініціативою сторін можуть утворюватися галузеві (міжгалузеві) тристоронні або двосторонні соціально-економічні ради та інші тристоронні органи соціального діалогу (комітети, комісії тощо).

До основних завдань Національної ради належать [2]:

– вироблення консолідованої позиції сторін соціального діалогу щодо стратегії економічного і соціального розвитку України та шляхів вирішення існуючих проблем у цій сфері;

– підготовка та надання узгоджених рекомендацій і пропозицій Президентові України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України з питань формування і реалізації державної економічної та соціальної політики, регулювання трудових, економічних, соціальних відносин.

Аналіз чинного законодавства України доводить, що соціальний діалог в більшій мірі законодавцем розглядається в сфері трудових відносин роботодавця та працівника. Отже, слід погодитись з думкою проф. О. М. Крутій про те, що Національна тристороння соціально-економічна рада при Президентові України потребує розширення свого складу за рахунок залучення представників громадських організацій, що не діють у сфері трудових відносин. Таке розширення дозволить діяльності цієї Ради вийти за межі трудових відносин. Це забезпечить дійсно діалогічний характер взаємодії державної влади та громадськості та зробить Національну раду інструментом такої взаємодії [3].

До того ж на сьогоднішній час є велика кількість критики громадськості з приводу За-

кону України “Про соціальний діалог в Україні” [2], а саме у обмеженні кола сторін діалогу. Справа в тому, що наявні критерії репрезентативності нівелюють участь профспілок та організацій роботодавців, які тільки розвиваються і не в змозі пройти так званий “репрезентативний бар’єр”. Актуальним залишається питання захисту інтересів громадян, які входять до нерепрезентативних профспілок та перебувають поза системою соціального діалогу. Більше того, деякі його статті суперечать нормам Конституції України, зокрема ст. 36 “про рівність прав усіх профспілок” [4].

Таким чином доцільно зазначити, що соціальним діалог є дієвим механізмом взаємодії органів державної влади з громадськістю під час врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Проведений аналіз виявив прогалини нормативно-правової бази України в питаннях здійснення соціального діалогу влади та громадськості на вирішення яких необхідно спрямувати подальші дослідження.

Список використаних джерел:

1. Взаємодія органів державної влади з громадськістю: теорія та практика державного управління : монографія / А. О. Дегтяр, А. В. Халецький, С. В. Белай. – Донецьк : Донбас ; ООО “РА Ваш імідж”, 2012. – 438 с.

2. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 28. – Ст. 255.

3. Крутій О. М. Державноуправлінський аспект соціального діалогу: від форми спілкування до методологічної основи суспільного консенсусу [Електронний ресурс] / О. М. Крутій // Дискусійний майданчик XIV міжнародного наукового конгресу “Публічне управління XXI ст.: від соціального діалогу до суспільного консенсусу”. – Режим доступу : <http://docs.google.com/file/d/0B5PLeqrIVLsIT1ZXd3RYYW8ybkZISHNFREdNVjlyczcwcT k0/edit?pli=1>.

4. Рой В. Монологи соціального діалогу в Україні [Електронний ресурс] / В. Рой // Проект ін-ту Горшеніна / Сайт “Лівий берег”. – Режим доступу : http://blogs.lb.ua/vyacheslav_roy/196113_monologi_sotsialnoho_dialogu.html.

Г. І. ГАМОВА, Л. П. ТКАЧЕНКО

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Сучасне українське суспільство на гіркому досвіді переконалося в тому, що необхідно вміти налагоджувати соціальний діалог, який є засобом здійснення комунікативних зв'язків, умовою взаєморозуміння людей, провідним чинником взаємодії культур. Ідеї діалогу мають глибоке історичне коріння. Проблематикою соціального діалогу займалися: філософи К. Барт, М. Бахтін, М. Бердяєв, М. Бубер, психологи Л. Виготський, Ж. Піаже, мовознавці С. Бураго, І. Франко, Д. Шмельов, Л. Щерба, Л. Якубинський.

Діалог цікавив ще давньогрецьких філософів – софістів, Сократа, Платона, Аристотеля, філософів епохи еллінізму. Діалоговий простір вони створювали на основі духовної культури, визнавали плюралізм думок, рівноправ'я точок зору, загальнолюдські принципи свободи, цінності особистості зокрема і суспільства в цілому. Діалоги Платона можна розглядати як особливий вид філософської літератури, що розкриває філософську тему під час інсценізації бесіди кількох осіб.

Сократ дав перше визначення діалогу – це “розмова двох по-різному думаючих людей”. У Давній Греції визначено й перші види діалогів: історичний (діалоги Цицерона), та філософський (діалоги Платона, діалоги між представниками різних філософських течій).

Діалоги середньовіччя характеризуються стриманістю, лаконічністю викладу думок, духовністю змісту. Середньовічний спосіб філософствування подано в діалогах Томи Аквінського та Мануція Фелікса. Однак діалоги середньовіччя – це “не живі” діалоги, а твори у вигляді уявних розмов.

Епоха Відродження визначила нові напрями для діалогу. Діалог було визначено як пошук єдиної, вічної, незмінної, абсолютної істини. Через діалог було висунуто нові філософські теорії, наприклад, сатиричний антисхоластицизм Еразма Роттердамського в його філософському трактаті “Похвала глупості”, діалозі “Юлій” та виклад матеріалістичних та атеїстичних ідей у діалогах Джордано Бруно “Про причину, початок і єдність”, “Про без-

кінечність, Всесвіт і світи”. Ранньобуржуазні мислителі Ф. Бекон, Дж. Локк, Б. Спіноза та інші піддали критиці діалог як недостатньо обґрунтований пошук істини. Одним із перших відійшов від діалогічного стилю мислення Леонардо да Вінчі, мотивуючи це тим, що “там, де йде спір, але не досягнуто згоди, немає й істинної науки”.

Нові часи ознаменувалися діалогічною суперечністю між ідеалістами та матеріалістами (діалог Д. Бернлі “Три розмови між Гіласом і Філонусом”). Загальновідомим став діалог між Вольтером і Дідро. Німецька класична філософія відкрила категорії “Я” і “ТИ”, започаткувавши тим самим антропологічну філософію (Л. Фейєрбах). А Гегель вперше здійснив критику Канта у вигляді діалогу.

Соціальний діалог виступає в ролі інтегруючого компонента державотворення та державного управління. Аналіз суспільно-політичного розвитку України за два останні століття доводить неможливість розбудови незалежної держави без паритетного соціального діалогу. Так, кінець XIX – початок XX ст. визначилося революційним зламом суспільних відносин, ворожим протистоянням ідеологій, що значно звузило можливості діалогу. Від конструктивного діалогу переходять до полеміки, до повної неґації минулого (особливо недавнього) і заперечення спільності поглядів та інтересів, до нищівної критики ідейних супротивників.

Суспільно-політична ситуація середини XX ст. довела необхідність діалогічного типу спілкування. Зараз в Україні з'явилися тенденції до синтезу та компромісу. Виникає уявлення про можливості мирного співіснування ідеологій, їх об'єднання на підґрунті об'єктивної, наукової співпраці. Соціальний діалог виступає як об'єктивна необхідність і умова розвитку особистості, культури, держави.

Становлення правової держави нерозривно пов'язано з діалоговою комунікацією. Правова база України перебуває в стадії пошуку. Назріла необхідність у розробці досконалої законодавчої бази, реформуванні судової системи,

напрацюванні досвіду взаємодії між різними правовими інституціями. Суспільству як ніколи раніше потрібен компроміс не лише між різними політичними силами, а й впевнена злагоджена робота всіх гілок влади та правових органів. Розвиток демократичних ініціатив у нашій країні вимагає постійного діалогу і з пересічними громадянами, які є повноправними розбудовниками громадянського суспільства. Соціальний діалог дає змогу організувати постійну співпрацю людей, установ, організацій,

органів влади тощо. Розвиткові соціального діалогу мають сприяти засоби масової комунікації. Рейтинги доводять високу популярність політичних ток-шоу: “Свобода слова”, “Майдан”, “Час влади”, однак, аналіз цих передач показує, що практика соціального діалогу в нашій країні потребує вдосконалення, оскільки має навчити нас слухати не лише себе, а й співрозмовника, бути толерантними, вміти шукати спільне в різних точках зору й на основі цього виробляти стратегії, що підуть на користь державі.

Д. Б. ЄЛЬЧАНІНОВ

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ: ЙМОВІРНІСНІ МОДЕЛІ ТЕОРІЇ ОБМЕЖЕНЬ

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про соціальний діалог в Україні” [1] (далі – Закон) “соціальний діалог – процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин”. Згідно зі ст. 4 (ч. 1) Закону “соціальний діалог здійснюється на національному, галузевому, територіальному та локальному (підприємство, установа, організація) рівнях на тристоронній або двосторонній основі”. Нарешті, у ст. 8 (ч. 1) Закону вказано, що “соціальний діалог здійснюється між сторонами соціального діалогу відповідного рівня у формах: обміну інформацією; консультацій; узгоджувальних процедур; колективних переговорів з укладення колективних договорів і угод”. Отже, графічна модель соціального діалогу на тристоронній основі має такий вигляд (рис. 1):

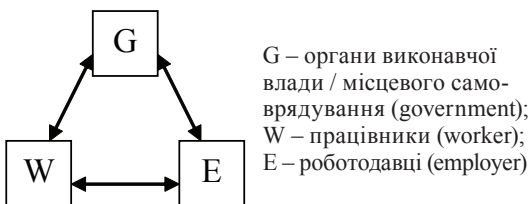
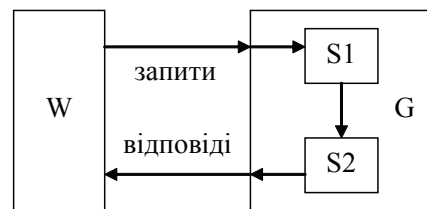


Рис. 1. Графічна модель соціального діалогу

Кожна сторона соціального діалогу має декількох представників. Тому модель соціального діалогу має враховувати особливості людської поведінки, пов'язані зі статистичними флуктуаціями (продуктивність людини може змінюватись залежно від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів) та залежними подіями (одна людина має виконати свою частину роботи, щоб інша людина почала виконувати свою). Відповідні моделі розглядаються у теорії обмежень (theory of constraints), методи якої дозволяють розв'язувати протиріччя між необхідною продуктивністю та наявними ресурсами [2].

Нехай у соціальному діалозі з боку органу виконавчої влади беруть участь два державних службовця. Розглянемо фрагмент моделі соціального діалогу: представники працівників подають запити на отримання інформації, обробка запиту відбувається послідовно (рис. 2).



S1 та S2 – відповідно перший та другий державний службовець (servant)

Рис. 2. Фрагмент моделі соціального діалогу

Припустимо, що ймовірнісна модель роботи державного службовця S1 описується таким розподілом:

$$P(S_1=1)=1/5; P(S_1=2)=3/5; P(S_1=3)=1/5.$$

Іншими словами, він спроможний за певний час обробити один запит з ймовірністю 1/5, два запити – з ймовірністю 3/5, три – з ймовірністю 1/5.

Середня продуктивність державного службовця S1 визначається математичним сподіванням:

$$M(S_1)=1*1/5+2*3/5+3*1/5=2.$$

Розглянемо ймовірнісну модель соціального діалогу (рис. 2), де державні службовці працюють абсолютно однаково S1=S2.

Імітаційну модель цього процесу розглянуто у тезах [3]. Розрахунки для моделі без врахування залишків наведено у тезах [4].

У процесі соціального діалогу на кожен запит має бути дана відповідь. Всі гіпотетично можливі ситуації, що виникли б на першій ітерації процесу соціального діалогу, подано у табл. 1, де R2 – кількість необроблених запитів другим державним службовцем, G – кількість відповідей органу державної влади, P(G) – ймовірність кількості відповідей органу державної влади у певній ситуації.

Таблиця 1

Розрахунки першої ітерації процесу соціального діалогу

S1	P(S1)	S2	P(S2)	R2	G	P(G)
1	1/5	1	1/5	0	1	1/25
1	1/5	2	3/5	0	1	3/25
1	1/5	3	1/5	0	1	1/25
2	3/5	1	1/5	1	1	3/25
2	3/5	2	3/5	0	2	9/25
2	3/5	3	1/5	0	2	3/25
3	1/5	1	1/5	2	1	1/25
3	1/5	2	3/5	1	2	3/25
3	1/5	3	1/5	0	3	1/25

На основі даних табл. 1 маємо наступні формули розрахунків розподілу ймовірностей відповідей органу державної влади на першій ітерації:

$$P(G=1)=P(S_1=1)*[P(S_2=1)+P(S_2=2)+P(S_2=3)]+P(S_2=1)*[P(S_1=2)+P(S_1=3)]=9/25;$$

$$P(G=2)=P(S_1=2)*[P(S_2=2)+P(S_2=3)]+P(S_2=2)*P(S_1=3)=3/5;$$

$$P(G=3)=P(S_1=3)*P(S_2=3)=1/25.$$

Середня продуктивність органу державної влади на першій ітерації визначається математичним сподіванням:

$$M(G)=1*9/25+2*3/5+3*1/25=1,68.$$

Підкреслимо, що середня продуктивність органу державної влади в цілому є меншою, ніж середня продуктивність кожного окремого державного службовця. Цей факт неодмінно треба враховувати у процесі аналізу та оптимізації діяльності органів влади на всіх рівнях.

Аналогічним чином отримується розподіл ймовірностей залишків R2:

$$P(R_2=0)=18/25; P(R_2=1)=6/25; P(R_2=2)=1/25.$$

Третина всіх гіпотетично можливих ситуацій, що виникли б на другій ітерації процесу соціального діалогу, подано у табл. 2, де R^2 – кількість запитів, необроблених другим державним службовцем на першій ітерації.

Таблиця 2

Фрагмент розрахунків другої ітерації процесу соціального діалогу

S1	P(S1)	S2	P(S2)	R^2	P(R^2)	R2	G	P(G)
1	1/5	1	1/5	0	18/25	0	1	0,0288
1	1/5	1	1/5	1	6/25	1	1	0,0096
1	1/5	1	1/5	2	1/25	2	1	0,0016
1	1/5	2	3/5	0	18/25	0	1	0,0864
1	1/5	2	3/5	1	6/25	0	2	0,0288
1	1/5	2	3/5	2	1/25	1	2	0,0048
1	1/5	3	1/5	0	18/25	0	1	0,0288
1	1/5	3	1/5	1	6/25	0	2	0,0096
1	1/5	3	1/5	2	1/25	0	3	0,0016

На основі даних та розрахунків, що аналогічні першій ітерації, маємо наступний розподіл ймовірностей на другій ітерації:

$$P(G=1)=0,3152; P(G=2)=0,6096; P(G=3)=0,0752; M(G)=1,76.$$

Аналогічно можна розрахувати наступні ітерації. Цю модель доречно застосовувати для аналізу та проектування процесу соціального діалогу.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про соціальний діалог в Україні” [Електронний ресурс] : станом на 23.12.2010 р. / Офіційний портал Верховної

Ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.

2. *Детмер У.* Теория ограничений Голдратта: системный подход к непрерывному совершенствованию / У. Детмер. – М. : Альпина паблишерз, 2012. – 443 с.

3. *Єльчанинов Д. Б.* Впровадження методів теорії обмежень в діяльність органів влади / Д. Б. Єльчанинов // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення

діяльності органів влади : матеріали VII Міжнарод. наук.-практ. конф., 28 листоп. 2012 р. – Ч. I. – Полтава : ПолтНТУ, 2012. – С. 127-128.

4. *Єльчанинов Д. Б.* Теория ограничений в государственном управлении: вероятностные модели / Д. Б. Єльчанинов // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади : матеріали VIII Міжнарод. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2013 р. – Ч. II. – Полтава : ПолтНТУ, 2013. – С. 34–36.

К. О. ЗАКОМОРНА

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ

Однією з тенденцій світового конституційного процесу є всеохоплююча соціалізація конституційно-правового регулювання життя суспільства. Даний напрямок конституційної регламентації є відповіддю на стрімкий стрибок науково-технічного прогресу, який відбувся в другій половині ХХ ст. і призвів до ускладнення відносин у сфері економіки та подальшого розшарування соціальної структури суспільства. Основними варіантами соціалізації конституційного матеріалу пострадянських країн є: проголошення держави соціальною; встановлення принципів соціальної справедливості, соціального партнерства, рівноправності і солідарності; закріплення економічних і соціальних прав людини; введення системи гарантій реалізації соціальної політики держави (Конституції Республіки Білорусь (ст. 1-2), Республіки Вірменії (ст. 1, 3), Республіки Казахстан (ст. 1), Російської Федерації (ст. 7), України (ст. 3) та ін.

Реалізація вищевказаних конституційних принципів передбачає створення інститутів соціального діалогу. Не можна не погодитися з абсолютно справедливим твердженням про те, що в сучасному пострадянському суспільстві особливу роль у підтримці внутрішніх і зовнішніх відносин між інститутами політичної системи мають механізми, які сприяють встановленню партнерських зв'язків [1]. Тому проблеми функціонування інститутів соціального діалогу в країнах молодого демократії активно досліджу-

ються представниками різних галузей науки (П. Андерсен, У. Бек, В. Кисельов, В. Михєєв, О. Петроє, В. Чиркін, В. Шаповал та ін.).

У науковій доктрині та законодавстві категорія “соціальний діалог” вживається в декількох значеннях: 1) види соціального партнерства (колективні переговори, консультації); 2) особлива форма дискусії, предметом якої виступають інтереси різних соціальних груп; 3) процес досягнення спільних домовленостей в сфері соціально-економічних відносин між суб'єктами, які представляють інтереси сторін – працівників, роботодавців і держави [2]. Отже, соціальний діалог забезпечує взаємодію інститутів громадянського суспільства і держави, причому остання виконує функції регулятора умов співпраці в соціально-економічній сфері.

Незважаючи на те, що в Європі конституційно-правове регулювання соціального діалогу отримало розвиток ще в середині ХХ ст., в Україні довгий час ця сфера суспільних відносин не мала належної законодавчої регламентації. До 2010 р. конституційні основи політики соціального діалогу конкретизував Указ Президента України “Про розвиток соціального діалогу” [3]. І тільки з прийняттям Закону України “Про соціальний діалог в Україні” на вищому державному рівні було визнано необхідність ведення соціального діалогу з метою вироблення та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та за-

безпечення підвищення рівня і якості життя громадян [4]. На сучасному етапі законодавство України про соціальний діалог також включає: закони України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності”, “Про організації роботодавців”, “Про колективні договори і угоди”, “Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)”. Відповідно до Закону України “Про соціальний діалог в Україні” (ст. 4) і Указу Президента України “Про Національну тристоронню соціально-економічну раду” забезпечувати соціальний діалог покликаний постійно діючий орган – Національна тристороння соціально-економічна рада, до якої входять представники держави, професійних спілок та організацій роботодавців [5].

Основні засади соціального діалогу проголошені і в Конституції Республіки Білорусь. Так, ст. 14 розд. I “Основи конституційного ладу” фіксує, що відносини у соціально-трудовій сфері між органами державного управління, об’єднаннями наймачів і професійними спілками здійснюються на принципах соціального партнерства та взаємодії сторін. Дані конституційні положення розвинуті в чинному законодавстві та інших нормативно-правових актах, зокрема в Трудовому кодексі, Законі “Про професійні спілки”, Указі Президента “Про Національну раду з трудових і соціальних питань”, Концепції розвитку системи соціального партнерства в Республіці Білорусь й ін. Саме у цій Концепції сформульоване досить розгорнуте поняття соціального діалогу як найбільш ефективної форми формування і реалізації соціально-економічної політики держави, заснованої на узгодженні інтересів різних верств і груп населення (праці та капіталу) через переговори, відмови від конфронтації та насилля [6]. Указом Президента Республіки Білорусь “Про затвердження Положення про Національну раду з трудових і соціальних питань” було запроваджено інституцію, подібну до вітчизняної Національної тристоронньої соціально-економічної ради. Відповідно до даного Положення Національна рада з трудових і соціальних питань підтримує взаємодію Уряду Республіки Білорусь, республіканських об’єднань наймачів та профспілок щодо реалізації соціально-економічної політики, захисту трудових прав, економічних і соціальних інтересів громадян [7].

Отже, проголошення в конституціях пострадянських країн держави соціальною покликано гарантувати людині стандарти соціального забезпечення, необхідні для її гідного життя в соціумі. Конституційні норми про соціальну справедливість, рівність і солідарність створюють фундамент для розвитку інструментів запобігання конфлікту в соціально-економічній сфері. Одним з дієвих механізмів досягнення стабільності в цій галузі є інститут соціального діалогу. На сучасному етапі в Україні процес інституціоналізації соціальної взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства знаходиться на стадії становлення і потребує подальшого вдосконалення. У зв’язку з цим слід звернути увагу на позитивний зарубіжний досвід конституційно-правової регламентації ролі держави у здійсненні політики соціального діалогу.

Список використаних джерел:

1. Кареткевич А. Г. Проблемы социального взаимодействия в трансформирующихся переходных обществах [Электронный ресурс] / А. Г. Кареткевич. – Режим доступа : <http://journal.org/articles/2009/sociol3.html>.
2. Петрос О. Социальный диалог у державному управлінні: спроба структурування проблеми [Електронний ресурс] / О. Петрос. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/dutp/2008-2/doc-pdf/petroe.pdf>.
3. Про розвиток соціального діалогу : Указ Президента України від 29.12.2005 р. № 1871 // Офіц. вісник України. – 2005. – № 52. – Ст. 3271.
4. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.
5. Про Національну тристоронню соціально-економічну раду : Указ Президента України від 02.04.2011 р. № 347 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ntser.gov.ua/ua/about/documents.html>.
6. Русакович А. Социальное партнерство: опыт Германии и Беларуси // [Электронный ресурс] / А. Русакович // Wider Europen Review. – 2007. – № 3 (13). – Режим доступу : <http://www.w-europe.org/>.
7. Сборник действующих нормативных правовых актов Президента Республики Беларусь (1994–2000) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ncpi.gov.by/sbornik/sb_text/.

В. О. МАРТИНЕНКО

МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ УСТАНОВАМИ

Побудова незалежної, демократичної, правової України зумовлює інтенсивні соціальні, державно-правові перетворення, інтеграційні процеси, що відбуваються на часі в країні. Мова йде про одночасне вирішення двох взаємопов'язаних завдань: розбудову основ незалежної демократичної держави та кардинальне реформування соціально-економічної та політичної сфер. Відповідно, істотно змінюється роль держави, її функції, що потребує удосконалення системи державного управління і означає перехід до принципово нових механізмів управління державними установами.

Як показує досвід останніх років, у сучасних умовах трансформації України в світове співтовариство, більшість державних установ виявилися неспроможними вести ефективну конкурентну боротьбу на ринку, і це пов'язано з декілька факторами. Перш за все, немає чіткого уявлення, якою ж є система управління державною установою і як реформувати її структуру. По-друге, це організаційна структура державних установ, яка потребує модернізації, якщо не з боку керівництва, то через тиск зовнішнього середовища, що стає на заваді досягнення мети управління. По-третє, ефективність управління державною установою залежить від багатьох чинників, серед яких важливе місце займає задоволеність громадян якістю наданих послуг. Основна проблема полягає в тому, що бракує методології трансформування діяльності державних установ у напрямку надання якісних послуг. Водночас орієнтація на клієнта-споживача державних, громадських послуг та наближення управління до нього є одним із пріоритетів сучасної парадигми державного управління. Адже ціна недостатньо виваженого рішення або помилки може бути надзвичайно високою. До того ж, слід урахувати і суто економічний аспект. Громадянин – кінцевий споживач державних послуг – оплачує послуги наперед через податкові органи і не має реального впливу (контролю за якістю), як це він робить під час придбання конкретного товару або комерційної послуги. Тобто, такі важливі чинники ринкової економіки, що безпосередньо впливають на якість, як конкуренція,

ціна, економічна доцільність у випадку якості надання послуг органами влади та державними установами не спрацьовують. Зрозуміло, що громадяни вправі питати, наскільки результативно і ефективно державні інституції працюють і як витрачаються їхні кошти, але у порівнянні зі становищем покупця на ринку ефект від таких дій незначний. Отже, як показує досвід зарубіжних країн, дієвим виходом із зазначеної проблематичної ситуації є використання технологій поліпшення якості діяльності державних установ, що базуються на стандартах ISO 9000. Проте способи вирішення даного питання достатньо різняться в різних країнах, але існує загальне визнання того, що клієнти не повинні зловживати послугами або марнувати їх, обов'язком має бути допомога собі у прийнятті рішень.

В основу стандартів з надання управлінських послуг, на думку В. Долечека [1], мають бути закладені наступні питання:

- 1) платності та визначення вартості управлінських процедур;
- 2) визначення суб'єктного складу відносин щодо надання управлінських послуг;
- 3) чіткої регламентації законодавцем загальних вимог до надання управлінських послуг (гарантування отримання результату в найкоротший розумно обґрунтований строк (максимум – один місяць);
- 4) введення процедури “адміністративного оскарження”, а також адміністративної юстиції, що передбачено Концепцією адміністративної реформи, яке стосується інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб в адміністративному порядку;
- 5) максимальної “прозорості” управлінських процедур щодо забезпечення прав і свобод громадян, відкритості для населення, засобів масової інформації та громадськості.

Зазначені відносини мають бути закріплені в спеціальному Законі України “Про державні послуги громадянам”. Хоча цей Закон і матиме загальний характер, необхідно, щоб у ньому визначалися повноваження органів виконавчої

влади та місцевого самоврядування, підприємств і установ, створених ними, приватного сектора щодо якості надання державних послуг громадянам у сфері публічної влади, обов'язки посадових осіб щодо ввічливого і культурного спілкування з громадянами та стандарти отримання результату.

Для досягнення такої мети слід вирішити ряд завдань, серед яких чи не найважливішим є запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади та місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення та реалізації прав і свобод громадян, надання державних, управлінських та громадських послуг.

Якість послуг, які надаються населенню державними установами, органами місцевого самоврядування та приватними підприємствами, є одним із головних критеріїв оцінки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Орієнтація на якість обслуговування населення, надання безпечних, доступних, затребуваних послуг визначає цінність системи державного управління для громадян. Це, в свою чергу, потребує: неухильного застосування в діяльності урядових структур принципів законності та прозорості; вишукування нових технологічних можливостей для вдосконалення якості надання послуг; використання методів та форм менеджменту приватного сектору в державному [3].

Вимоги до якості державних послуг мають включати: стандарти виконавця – перелік кваліфікаційних і компетенційних вимог, який гарантує відповідність виконавця державній адміністративній послугі (тобто підтверджує, що він може бути виконавцем такої послуги); стандарти установи – репутація, імідж, безпека від ризиків, приміщення і персонал; стандарти результату – перелік характеристик (критеріїв) задоволення послугами вимог споживачів.

Управління якістю має стати невід'ємною частиною процесу надання послуги. Воно включає [2]: вимірювання і перевірку ключових видів діяльності в рамках процесу надання послуги з метою уникнення небажаних тенденцій і незадоволення споживачів; самоконтроль залученого до надання послуги персоналу як невід'ємну частину вимірювання параметрів процесу; остаточне, при безпосередній взаємодії зі споживачем, оцінювання постачальником послуги, що надається, з метою визначення перспектив стосовно її якості.

Надана споживачем оцінка послуги – це остаточна міра її якості. Організація, яка надає послуги, має впровадити практику постійного оцінювання і визначення ступеня задоволеності потреб споживача [1].

Тому надання якісної послуги можливе тільки у випадку створення такої організаційної культури, яка б стимулювала та зумовлювала високий рівень роботи виконавців.

Аналіз сучасних підходів до управління державними установами, що ґрунтуються на нових цінностях державного управління – простота структура та процесів, гнучкість і автономія, управління через організаційну структуру тощо, – показав, що найдієвішими інструментами організаційного покращення є управління за цілями та управління шляхом делегування у взаємозв'язку з процесним підходом, на чому і базуються сучасні системи управління якістю роботи й прийняття управлінських рішень.

Останнім часом в Україні зроблено чимало для того, аби система управління державними установами відповідала європейським стандартам. Зокрема, основними напрямками оцінки стану та вдосконалення управління державними установами є: цілісний правовий статус державних установ; правомочність, відповідальність та певна підзвітність працівників державних установ; ефективність управління державними установами та необхідний кадровий контроль; професійний рівень та відповідна стабільність кадрів; суттєвий розвиток ресурсів в усій сфері європейської інтеграції.

Такі пріоритети зумовлюють необхідність суттєвого оновлення та вдосконалення, набуття принципово нового характеру законодавчих та нормативно-правових актів забезпечення діяльності державних установ щодо регулювання усіх видів роботи, відповідальності за прийняття управлінських рішень і надання послуг населенню, впровадження системи планування діяльності та оцінювання професійної компетентності персоналу державних установ, що базується на відповідних стандартах.

Список використаних джерел:

1. *Долечек В. О.* Підходи до побудови моделі гарантії якості послуг / В. О. Долечек // Економіст. – 2004. – № 4. – С. 69–71.
2. *Шаповал М. І.* Менеджмент якості : підруч. / М. І. Шаповал. – К. : Тов. “Знання”, КОО, 2003. – 475 с.

3. Якісні управлінські послуги – головна умова підвищення довіри населення до органів влади : монографія / Ю. О. Куц,

С. В. Краснопорова, О. К. Чаплигін та ін. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2006. – 192 с.

О. А. НЕМЧЕНКО

ОПТИМИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА В ПРОЦЕССЕ УПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫМИ ПРОЦЕССАМИ В РЕГИОНЕ

Усложнение социально-политических условий и хозяйственной жизни в России, расширение сфер деятельности хозяйствующих субъектов, тенденция к преобразованиям последних, увеличение информационных потоков – все это требует организации адекватной системы государственного аудита на основе создания надежного правового “фундамента” реформирования существующей его структуры и преобразования методов действия.

По нашему мнению, основные пути организации и развития системы государственного аудита в России представляются в следующем:

1) формирование системной и завершенной нормативно-правовой базы (в том числе стандартизация государственного аудита);

2) реформирование организационных структур;

3) приведение методологической основы в соответствие с современными условиями;

4) формирование системы процедур контроля (методической базы);

5) материально-техническое (включая социально-бытовое) и финансовое обеспечение функционирования контролирующих органов.

На современном этапе развития российской системы городов, основную часть поселений, находящихся на нисходящей стадии жизненного цикла, составляют моногорода, возникшие на ранних стадиях индустриализации страны, хозяйственная специализация которых связана с промышленным производством начальных технологических переделов. Для каждой фазы жизненного цикла функциональной специализации свойственно изменение ключевых характеристик состояния основных секторов экономики и социально-демографической сферы города, что вызывает особенности организации и развития системы государственного социального аудита.

В связи с этим при организации и проведении государственного социального аудита

необходимо выделить основные требования к стратегическим планам территориального развития:

Таким образом, объектом деятельности органов государственного аудита выступают не только финансовые ресурсы, которые рассматриваются в качестве одного из средств достижения результатов, но и другие, связанные с ними социальные, материальные, трудовые, информационные ресурсы, а также следствия от их использования.

Особенную значимость подобное расширение горизонта деятельности органов государственного аудита приобретает в связи с тем, что ни один независимый контрольный орган не исследует всю подсистему территориальной экономики в её целостности. Акцентирование внимания при осуществлении государственного аудита лишь на финансовой составляющей, не даёт населению региона полной, качественной, актуальной информации о том, как им управляют. Поэтому основной задачей государственного социального аудита является получение полной и достоверной информации о деятельности власти, оценка этой деятельности, предоставление обществу данных по результатам аудита.

Реформы местного самоуправления в России нацелены на повышение меры социальной ответственности органов муниципальной власти перед гражданами. Основная забота о социальном положении населения переходит на местный уровень. В то же время, местное сообщество, которое является социальной основой местного самоуправления, теряет доверие к органам муниципальной власти.

Противоречия между интересами граждан и органов государственной, муниципальной власти становятся одной из причин разбалансированности социального пространства. Известные модели согласования таких интересов далеко не оптимальны.

Мировой опыт свидетельствует, что достижение баланса интересов государства и гражданского общества, в упрощенном варианте – интересов человека и социальных общностей, возможно с помощью социальных технологий как инновационной системы методов выявления и использования социального потенциала. Одной из проблем в отношениях органов муниципальной власти и институтов гражданского общества, развития самоуправления, является низкий уровень информационного взаимодействия. В этих условиях возрастает роль социального аудита деятельности органов муниципальной власти. Полученная гражданами в результате аудита достоверная информация открывает возможность объективно оценивать социальную ситуацию, выявлять социальные риски и придавать импульс развитию институтов гражданского общества.

Созданные человеком информационные и технологические ресурсы, интеллектуальные продукты преимущественно используются в экономической сфере. Но применительно к социальной сфере на региональном уровне информационные технологии пока не заняли определенного места в социологической науке.

Для реального выявления социальных проблем, поиска плодотворных решений востребованы инструменты и активизация институтов гражданского общества, проведение независимых от государства исследований, независимой аналитики и независимого консалтинга, что предполагает существование независимых от государства заказчиков и исполнителей таких работ. Речь идет о различных видах аудита – финансовом, экологическом, управленческом, экономическом. В системе аудита особое место занимает социальный аудит деятельности органов власти – как способ всесторонней и объективной оценки состояния социальных отношений, социаль-

ной политики и ее коррекции в регионе (муниципальном образовании).

Редукция социального аудита в сферу муниципального управления, в область реализации социальных программ обусловлена базовой потребностью субъектов социальных отношений в координации усилий для повышения результативности и эффективности в решении вопросов жизнедеятельности населения муниципального образования.

Заключенные в социальном аудите возможности эффективного контроля и верификации действий по управлению социальными программами, отработки действенного механизма “обратной связи” органов власти и населения отвечают целям оптимизации социальных отношений в обществе и, как следствие, повышению качества жизни человека.

Таким образом, применение социального аудита в отношении к властным структурам, особенно в условиях реформирования системы муниципального управления, представляется теоретически и практически значимым и актуальным. Социальный аудит на муниципальном уровне позволяет оптимизировать связи и отношения между органами муниципальной власти и институтами гражданского общества, а также определять степень социальной эффективности их взаимодействия.

Список использованной литературы:

1. Бликанов А. В. Государственный аудит: оценка эффективности / А. В. Бликанов // Аудиторские ведомости. – 2009. – № 3. – С. 62–64.
2. Варфоломеева Ю. А. Аудит: сущность и виды / Ю. А. Варфоломеева // Аудитор. – 2009. – № 2. – С. 16–23.
3. Смирнов В. В. Концепция, методика и процесс эффективного социально-экономического развития региона / В. В. Смирнов // Аудит и финансовый анализ. – 2009. – № 6.

Н. В. ОЛЕНЦЕВИЧ

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ФОРМА ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ

Соціально-політичні події, які сьогодні відбуваються в Україні, як ніколи раніше загострили проблему пошуку оптимальних форм

здійснення соціального діалогу та досягнення консенсусу між представниками різних політичних сил суспільства для забезпечення

виходу із політичної і соціально-економічної кризи, що охопила країну. Отримавши свій прояв через масштабні акції протесту проти дій влади, нинішня політична криза має, на наш погляд, глибоке економічне коріння.

Ліберальна за своєю суттю модель розвитку вітчизняної економіки, що реалізувалася українською політичною елітою протягом двох останніх десятиліть, продемонструвала результати, що не здатні задовольнити суспільні очікування ані в економічній, ані в соціальній сферах. Збереження однобокої спеціалізації української економіки, відсталість базових технологій, високий рівень витратності й енергоємності промислового виробництва формують значні економічні ризики і зумовлюють надмірну залежність національного господарства від кон'юнктури світових ринків і зовнішнього постачання енергоресурсів.

Ослаблення соціальних функцій держави, фактичне самоусунення його зі сфери регулювання трудових відносин, комерціалізація освіти та охорони здоров'я призвели до серйозних втрат у соціальній сфері. Як демонструє практика, відмова від державного патерналізму радянського зразка не призвела до автоматичного перерозподілу соціальних ризиків і відповідальності на користь бізнесу або ж самих найманих працівників, що є характерним для розвинутих країн з ринковою економікою. Наслідком цього стало скорочення загальної чисельності та тривалості життя населення, погіршення його демографічної та територіальної структури, деформація трудової мотивації і професійної свідомості на тлі значної майнової диференціації і поляризації суспільства за рівнем і якістю життя. І хоча в Україні відсутня офіційна статистика щодо майнового розшарування населення, проте за оцінками експертів, різниця між статками найбільш багатих та найбідніших верств українського соціуму становить сьогодні біля 40 разів, а 100 найбільш заможних українців володіють активами, вартість яких сягає 61 % ВВП країни [1].

Необхідність подолання сформованих негативних тенденцій вимагає суттєвих змін у формуванні і реалізації економічної політики держави, що передбачає як стратегічну мету – перегляд системи розподілу національного доходу, а як тактичні завдання – зміну підходів до здійснення реформ, вибір оптимальних інстру-

ментів і методів їх проведення, визначення тих соціальних сил, на які вони повинні спиратися і в інтересах кого здійснюватися. З усією очевидністю постає питання про підвищення економічної та соціальної ролі держави, про встановлення оптимальних форм взаємодії держави та бізнесу у вирішенні найбільш важливих для економічного розвитку українського суспільства проблем. Серед можливих варіантів налагодження такої співпраці пропонується запровадження моделі соціального партнерства, що є, з одного боку, формою здійснення соціального діалогу, а з іншого – може розглядатися як механізм реалізації державно-приватного партнерства в соціальній сфері і, зокрема, у сфері регулювання соціально-трудових відносин задля забезпечення соціальної злагоди і стабільності економічного розвитку.

За визначенням, соціальний діалог є способом урівноваження інтересів і узгодження позицій його учасників щодо питань формування і реалізації державної політики. Він може відбуватися як у політичній, так і в соціально-економічній сфері за допомогою механізму консультацій, проведення перемовин, досягнення спільних домовленостей між представниками влади, бізнесу, неурядових організацій, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства у питаннях регулювання трудових, соціальних і економічних відносин у суспільстві. Якість і результативність соціального діалогу стає індикатором розвитку демократії як у політичній, так і в економічній сфері, оскільки саме можливість соціального діалогу є визначальним атрибутом існування демократичного суспільства і держави.

Досвід соціального партнерства в європейських країнах вказує на його ефективність у підвищенні конкурентоспроможності і стійкості економіки за рахунок примирення економічних інтересів і суперечливих вимог, створення атмосфери взаємної довіри і відповідальності між бізнесом і професійними спілками. Він засвідчує можливість використання інструментів соціального партнерства для згладжування соціальної нерівності, формування більш справедливої системи розподілу доходів, включення бізнесу в забезпечення соціальних процесів у державі. Зокрема, це стосується участі ділових кіл у професіоналізації населення, організації підготовки і перепідготовки

кадрів, створення закладів соціальної сфери, фінансування систем медичного і пенсійного недержавного страхування, здійснення цільових програм щодо окремих категорій і верств населення. Перехід до подібної практики означав би запровадження принципів соціальної відповідальності у діяльність вітчизняного бізнесу, що цілком відповідає загальносвітовим тенденціям розвитку країн, що приєдналися до мережі Глобального договору. Розвиток соціального партнерства в його різних формах – важлива складова процесу посилення соціальної спрямованості сучасної ринкової економіки, за рахунок якої забезпечується поєднання економічної ефективності і соціальної справедливості в суспільстві і перетворення його в модель соціальної політики держави.

Разом із тим, оцінюючи перспективи розвитку соціального партнерства і принципів корпоративної соціальної відповідальності, слід пам'ятати про цільові орієнтири бізнес-структур – націленість на комерційний успіх і конкурентоспроможність, досягнення яких входить у протиріччя із необхідністю здійснення значних витрат на фінансування соціальної діяльності. А отже держава має заохочувати таку діяльність і створювати належні умови для поширення її масштабів. Серед першочер-

гових завдань, що потребують вирішення на державному рівні, – створення відповідного інституційного середовища для реалізації моделі соціально відповідальної поведінки всіма учасниками соціально-трудових відносин. Для цього слід удосконалити законодавчу базу і упорядкувати чинні нормативні акти в напрямку визначення правових меж соціально відповідальної поведінки і приведення всіх без винятку підприємств до базового рівня соціальної відповідальності. Необхідним кроком є посилення відповідальності державних органів влади за виконання своїх функцій щодо захисту політичних і соціально-економічних прав і свобод громадян; створення можливостей для реалізації їх економічних інтересів і проявів соціальної свідомості; сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства і форм соціального діалогу; забезпечення контролю за додержанням норм діючого законодавства у сфері соціально-трудових і економічних відносин.

Список використаних джерел:

1. Зануда А. Имущественное неравенство в Украине: хуже, чем на “Диком Западе” [Електронний ресурс]/А. Зануда. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2012/02/120210_ru_inequality_usa_uk_ukraine_yg.shtml

Л. М. СЕРГЄЄВА, М. А. СЕРГЄЄВ

ШЛЯХИ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЩОДО ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН

Право на звернення є важливим конституційно-правовим засобом захисту та однією з організаційно-правових гарантій дотримання прав і свобод громадян. Це право має дві складові. Перша складова, звернення громадян є однією з форм участі населення в державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ, можливість активного впливу громадянина на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Друга складова – це спосіб відновлення порушеного права громадянина через подання до органів державної влади скарг, заяв і клопотань. З огляду на зазначене – це функція виконання соціальних обов'язків органів державної влади.

Постановка питання про інституалізацію взаємодії державних органів із приводу звернень громадян, на наш погляд, стає можливим, виходячи зі практики правового регулювання даної сфери, а також із загальних положень теорії права. Уточнимо, що “інститут права – це система відносно відособлених правових норм у рамках певної галузі права, які регулюють певну групу (вид) суспільних відносин” [1, с. 36]. Правові інститути покликані регламентувати окремі ділянки, фрагменти, сторони суспільного життя. Вони мають відносну автономію, тому що стосуються у певній мірі самостійних питань. Інституалізація – це процес впорядкування, форма організації і стандартизації

чого-небудь, у даному випадку взаємодії щодо звернень громадян [2]. Під формами діяльності органів публічної влади розуміють зовнішню сторону їх функціонування, тобто сукупність його однорідних дій, які здійснюються у певних організаційних рамках, визначених законодавством. Іншими словами, форми діяльності – це однорідна діяльність органів державної влади, через які реалізуються їх функції [3].

Питання форм діяльності органів державної влади є одним з найбільш дискусійних у сучасному державотворенні, про що свідчить розмаїтість думок щодо питання про їх класифікацію. На нашу думку, найбільш обґрунтованою і конструктивною є позиція тих науковців, що, розглядаючи форми діяльності як особливий структурний елемент правового статусу органів публічної влади, розмежовують правові (юридичні) та організаційні (неправові) форми їх діяльності в залежності від характеру породжуваних наслідків.

Правові форми являють собою діяльність, пов'язану зі здійсненням юридично значущих дій у жорстко визначеному законом порядку. Правові форми являють собою однорідну діяльність, яка пов'язана з прийняттям правових актів і тягне за собою юридично значимі наслідки. Джерельна база регулювання правових форм взаємодії державних органів із приводу звернень громадян, що складається з Конституції України, законів, підзаконних актів, дозволяє стверджувати про підвищену увагу з боку держави до розглянутого феномена. Установлено, що у всіх гілках влади є спеціальні нормативні акти щодо розгляду звернень громадян, у яких, у тому числі, зачіпається питання взаємодії державних органів із цього приводу. Зазначимо, що в правових актах є положення як про внутрішню взаємодію структурних підрозділів державного органу, так і з іншими державними органами.

Неправові форми діяльності – це однорідна діяльність, що не вимагає повного і суворого юридичного оформлення, не пов'язана з учиненням юридично значущих дій і прийняттям правових актів. У сучасній державознавчій літературі висловлено багато підходів до класифікації неправових форм діяльності органів державної влади. Зокрема, російський теоретик М. Байтін пропонує виділяти три такі форми: організаційно-регламентуючу, організаційно-господарську й організаційно-ідеологічну,

Фахівці з адміністративного права Д. Бахрах, А. Альохін, Ю. Козлов – власне організаційну діяльність і здійснення матеріально-технічних операцій [3]. Відомий український державознавець О. Фрицький поряд із правовою, матеріально-технічною і організаційною формами виділяє проміжні організаційно-правові форми [4]. Вважаємо, що неправові форми діяльності органів державної влади найбільш доцільно поділяти на організаційні й матеріально-технічні.

Організаційна діяльність у цілому є підзаконною. Вона здійснюється в рамках чинного законодавства й у межах компетенції органу. Однак правом тут регламентується лише загальна процедура вчинення дій. Організаційні дії найчастіше проводяться в порядку поточної управлінської діяльності. Організаційні форми діяльності поділяються на основні та допоміжні. Наприклад, основними організаційними формами взаємодії органів державної влади щодо розгляду звернень громадян можуть бути: засідання робочих груп, комісій, самостійна робота певних державних структур стосовно вирішення питання порушеного у зверненні тощо. Допоміжними організаційними формами діяльності – проведення координаційних нарад; офіційні візити до осіб, які направили звернення; індивідуальний прийом громадян і посадових осіб, телефонні переговори тощо.

Організаційні форми, за думку Г. Атаманчука, можна охарактеризувати як “способи вільного колективного пошуку оптимального варіанта вирішення якоїсь управлінської проблеми” [5]. Такого роду дії або передують реалізації влади, або є наслідком, що впливає з процесу такої реалізації, а сама їх роль – винятково допоміжна. Кожна така дія не викликає безпосередніх юридичних наслідків, однак вносить свою певну частку в кінцевий правовий результат. Доцільно відзначити, що конкретний перелік таких форм обумовлюється специфікою правової форми, конкретним змістом реалізованої компетенції, а також особливостями структури і персонального складу компетентного органу.

До видів матеріально-технічних форм належать робота з депутатськими запитами і зверненнями, різними інформаційними запитами, діловодство, охорона, збір і опрацювання інформації, проведення обстежень, здійснення статистичного обліку тощо.

Форми про взаємодію державних органів із приводу звернень громадян мають потребу в подальшому дослідженні та уніфікації. Це буде сприяти результативності взаємодії державних органів у зв'язку зі зверненнями громадян.

Список використаних джерел:

1. Правознавство : навч. посіб. / [В. П. Марущак, С. О. Козуліна, К. І. Ровинська, Є. О. Львова та ін.]; за заг. ред. В. П. Марущак. – Одеса : ОРИДУ, 2010. – 250 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн [Електронний ре-

сурс]. – Режим доступу : <http://www.slovnuk.net>.

3. Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : [підруч.] / О. Н. Ярмиш, В. О. Серьогін ; [за заг. ред. Ю. М. Тодики]. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 672 с.

4. Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підруч. / О. Ф. Фрицький. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.

5. Атаманчук Г. В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы) : [учеб. пособ.] / Г. В. Атаманчук. – М. : ОАО НПО “Экономика”, 2000. – 302 с.

Р. Г. СОБОЛЬ

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА СИСТЕМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН

Наразі в Україні провідне місце в системі соціального захисту громадян посідає загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Воно передбачає матеріальну підтримку громадян при виникненні страхових випадків за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або роботодавцем, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Залежно від страхового випадку, законом передбачено такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: пенсійне страхування; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; страхування на випадок безробіття; медичне страхування [2].

Організаційно-адміністративне забезпечення такої діяльності (за винятком медичного страхування) на підставі профільних законів здійснюється відповідними фондами, а саме: Пенсійним фондом України (далі – ПФУ); Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (далі – ФВП) [1]; Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі – ФНВ); Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (далі – ФБ).

Функціонування усіх чотирьох фондів зумовлено єдиною логікою, що спирається на страховий принцип. Вказані фонди призначені для соціальної допомоги громадянам, які з певних причин опинились у скрутних життєвих умовах унаслідок втрати заробітку. Основна розбіжність полягає в тому, що для ФВП, ФНВ та ФБ ймовірність настання страхового випадку менша 100 %, тоді як для ПФУ вона становить 100 % [3]. При цьому в діяльності фондів відсутні будь-які регіональні, галузеві та інші розбіжності принципового характеру: учасниками фондів, а отже й застрахованими особами є усі без винятку працівники, за яких сплачуються страхові внески. За вказаної умови навіть громадянство застрахованої особи не має значення.

Отже, логічно припустити, що в силу спільної логіки функціонування усі чотири фонди повинні мати спільні ознаки, насамперед: організаційно-правовий статус; структура органів управління; підзвітність та підконтрольність; ступінь транспарентності.

Організаційно-правовий статус. Згідно зі ст. 14 Закону України “Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” страхові фонди є некомерційними самоврядними організаціями. Чинне законодавство не містить прямого визначення цього терміну. Згідно з класифікацією інституційних секторів економіки України “некомерційна господарська діяльність (неко-

мерційні організації) – самостійна систематична господарська діяльність, здійснювана суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку”.

З іншого боку, самоврядування – внутрішня самоорганізація певної системи (трудового колективу, громадської організації, регіональної влади тощо), спрямована на самодостатній розвиток. За самоврядування переважна більшість питань розвитку вирішуються без втручання центральних органів влади. В юридичному значенні самоврядування класифікується як місцеве, регіональне, професійне та громадське.

Підсумовуючи, за логікою авторів Закону України “Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування”, страхові фонди є суб'єктами господарювання, діяльність яких не спрямована на одержання прибутку та здійснюється без втручання центральних органів влади. Відповідні норми закріплені в усіх чотирьох профільних законах.

Натомість Положення про Пенсійний фонд України визначає статус останнього як центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України – Міністра соціальної політики України. Пенсійний фонд України входить до системи органів виконавчої влади.

Отже, маємо правову колізію, коли підзаконний акт суперечить нормам чинного законодавства.

Згідно із Законом України “Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” “управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюють правління та виконавчі дирекції страхових фондів, які забезпечують визначені законами конкретні види соціального страхування”. При цьому “виконавча дирекція страхового фонду є виконавчим органом правління фонду, який забезпечує виконання рішень правління”. Виконавча дирекція є підзвітною правлінню фонду та здійснює діяльність від імені страхового фонду в межах та порядку, що визначаються його статутом та положенням про виконавчу дирекцію, яке затверджується правлінням страхового фонду.

Отже, статус виконавчих дирекцій трьох із чотирьох фондів (ПФУ, ФВП та ФНВ) є однаковим. Попри термінологічні розбіжності, виконавчі дирекції виконують функції, аналогічні функціям колегіальних виконавчих органів господарських товариств – правління чи дирекція. З певними обмовками такий орган можна вважати структурним підрозділом Фондів.

Натомість функції виконавчої дирекції Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття виконує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції. А відповідно до Положення про державну службу зайнятості України “Державна служба зайнятості України є центральним органом виконавчої влади”.

Отже, стосовно органів управління фондами відсутня правова колізія, як у випадку з організаційно-правовим статусом. Натомість має місце неуніфікований підхід у частині статусу виконавчих органів фондів.

Чинне законодавство в частині регулювання діяльності правлінь фондів містить ще певну кількість розбіжностей. Зрозуміло, що такі розбіжності у загальному випадку не мають принципового характеру та можуть бути врегульовані підзаконними актами та внутрішніми нормативними документами фондів. Проте в контексті уніфікації законодавства про соціальне страхування було б правильним та корисним такі розбіжності усунути на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням” від 18.01.2001 р. № 2240-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 14. – Ст. 71.

2. Ковтун Н. В. Сучасні тенденції розвитку страхової діяльності в Україні: макроекономічні і регіональні аспекти / Н. В. Ковтун // Статистика України. – 2010. – № 3. – С. 38–44.

3. Мних М. В. Страхування і його роль у забезпеченні соціального захисту населення / М. В. Мних // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 39–45.

О. М. СМІРНОВА

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА СОЦІАЛЬНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ (на прикладі забезпечення психологічного захисту населення України)

Визнання Конституцією України найвищою соціальною цінністю безпеку людини, зокрема її життя та здоров'я, визначає довгострокові цілі та пріоритети розвитку держави загалом та окремих її сфер діяльності. Функції держави в конкретних сферах реалізуються через відповідні політики (економічну, інвестиційну, інноваційну та ін.), де і конкретизуються. З метою цілеспрямованого створення умов для забезпечення цивільного захисту, одним з компонентів якого є психологічний захист населення, держава формує цілі, принципи та власні пріоритети державної політики у сфері цивільного захисту.

Набрання чинності Кодексом цивільного захисту України [1, с. 9] закріпило імперативне входження до науково-теоретичного та практичного обігу сфери державного управління нормативного терміну “цивільний захист”, під яким закріплено функцію держави, спрямовану на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [2, с. 6]. Функції держави виступають провідними напрямками діяльності органів виконавчої влади. Саме через функції виявляються очікувані результати публічної діяльності та межі компетенції органу [3, с. 426].

Розглядаючи державну політику як діяльність органів державної влади та органів державного управління, яка відображає суспільний лад та економічну структуру країни, необхідно звернути увагу на форму соціально-економічної системи. Життєдіяльність кожної людини та суспільства залежить від сукупності відносин, які складаються в системі виробництва, розподілу, обміну та споживання, тобто від економіки держави. Сучасна соціально-економічна система України прагне дотримуватися принципів ринкової економіки, але ринкові механізми суспільної діяльності не охоплюють ті сфери, що надають послуги, які не мають платоспроможного попиту або

не приносять прибутку, є байдужими до вирішення соціальних проблем людини та питань соціального захисту [4, с. 105]. Соціальна спрямованість нерідко зводиться лише до підтримки знедолених людей але справжній її зміст полягає в забезпеченні добробуту, встановленні в суспільстві соціальної злагоди, запровадженні превентивних заходів з недопущення зубожіння, безробіття, втрати здоров'я населенням. Для заповнення недосконалості ринкового механізму різноманітні функції соціальної спрямованості, перерозподілу ресурсів та забезпечення безпеки закріплено за державою.

Забезпечення стабільності державних інститутів, дотримання соціально-правових норм передбачає певне втручання держави в суспільні відносини, організацію або налаштування відповідної системи з метою підтримання її стабільності та безпеки – тобто державне регулювання окремих сфер суспільної діяльності.

Отже, з метою забезпечення соціальної стабільності та зміцнення національної безпеки держави необхідним є державне регулювання, яке передбачає впорядкування, юридичне закріплення та охорону суспільних відносин шляхом застосування правових норм.

Психологічний захист населення, виходячи з тлумачення цивільного захисту, це – функція держави по забезпеченню діяльності, яка спрямована на зменшення та нейтралізацію негативних психічних станів та реакції серед населення у випадках загрози та виникнення надзвичайних ситуацій. Отже, психологічний захист населення виступає органічною складовою соціальної стабільності, якщо розуміти її як стійкий стан соціальної системи, який дозволяє їй ефективно функціонувати та розвиватися в умовах зовнішніх та внутрішніх впливів, зберігаючи свою структуру та основні якісні параметри.

Державне регулювання психологічної складової цивільного захисту являє собою сукупність заходів, використовуючи які, держава, через спеціально уповноважений орган виконавчої влади, централізовано визначає,

упорядковує та контролює діяльність органів і підрозділів цивільного захисту по забезпеченню психологічного захисту [5, с. 222].

Основою державного регулювання є законодавча база, у якій передбачено механізм врегулювання інтересів та дій усіх суб'єктів визначеної сфери. Державне регулювання психологічної складової цивільного захисту базується на розпорядчих документах, які встановлені державою та спеціально уповноваженим органом виконавчої влади, якому держава делегувала регуляторні повноваження по забезпеченню цивільного захисту.

Науково-теоретичне забезпечення державного регулювання сфери цивільного захисту та побудова відповідних механізмів потребують ґрунтовних досліджень наукою державного управління. Актуальність наукового пошуку у цьому напрямі зумовлена потребою у забезпеченні належного рівня безпеки та психологічного захисту населення, створення дієвої, досконалої організаційно-правової бази сфери цивільного захисту.

В подальшому планується дослідження організаційно-правового механізму державного регулювання психологічною складовою цивільного захисту.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України // Голос України. – 2012. – № 220 (5470).

2. Андреев С. О. Про дискусійність та неоднозначність нормативного терміну “цивільний захист” / С. О. Андреев // Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно-рятувальні та спеціальні роботи : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – С. 286.

3. Чубенко А. Г. Оптимізація системи управління у сфері цивільного захисту: питання розмежування компетенції (організаційно-правовий аспект) / А. Г. Чубенко // XII Всеукр. наук.-практ. конф. рятувальників, м. Київ, 22-23 верес. 2010 р. : матеріали конф. – К. : ІДУЦЗ НУЦЗУ, 2010. – С. 425–429.

4. Мельниченко О. А. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання : [монографія] / О. А. Мельниченко. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. – 232 с.

5. Смірнова О. М. Визначення поняття державного регулювання психологічного захисту у сфері цивільного захисту України / О. М. Смірнова // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. – Вип. 2 (41). – С. 219–226.

А. М. МИШКО

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В МОРСЬКИХ ПОРТАХ УКРАЇНИ

Від ефективності функціонування морських портів, рівня їх технологічного та технічного оснащення, відповідності системи управління та розвитку інфраструктури сучасним міжнародним вимогам залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку.

Закон України “Про морські порти України” [1] регулює відносини у сфері портової діяльності, зокрема встановлює основи державного регулювання діяльності в морських портах, порядок будівництва, відкриття, розширення та закриття морських портів в Україні, порядок провадження на їх території господарської діяльності, у тому числі надання послуг, визначає правовий режим об'єктів портової інфраструктури.

Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 р. [2] розроблена відповідно до Закону України “Про морські порти України” з урахуванням основних засад реалізації державної політики у сфері транспорту. Вона визначає прогнози щодо вантажопотоків, завдання, основні напрями та шляхи розвитку морських портів і портової галузі в цілому.

Застосування механізмів державно-приватного партнерства в Україні передбачає, насамперед, створення відповідних правових та організаційних передумов його реалізації.

У Законі України “Про державно-приватне партнерство” [3]: передбачено аналіз ефективності здійснення державно-приватного партнерства та виявлення можливих ризиків, пов'язаних з його реалізацією, прово-

дяться шляхом: а) детального обґрунтування соціально-економічних та екологічних наслідків здійснення державно-приватного партнерства; б) порівняння основних показників реалізації проекту (рентабельності, рівня витрат, якості послуг тощо) із залученням приватного партнера та без такого залучення; в) виявлення видів ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ризиками, що здійснюється відповідно до методики, затвердженої Кабінетом Міністрів України; г) визначення форми реалізації державно-приватного партнерства.

Державна підтримка здійснення державно-приватного партнерства може надаватися шляхом надання гарантій державою та гарантій Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування; шляхом фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими програмами; в інших формах, які передбачені законом.

Мета партнерства держави та приватного бізнесу полягає в тому, щоб використовувати переваги обох форм власності без глибоких соціальних змін та потрясінь. Досвід створення різноманітних форм таких партнерств дає змогу при безумовному збереженні важливіших національних об'єктів в державній власності передавати правомочності власника приватному бізнесу. Це стосується таких функцій, як спорудження, експлуатація, утримання та управління об'єктами виробничої та соціальної інфраструктури.

За дослідження щодо участі приватного бізнесу у транспортній галузі, яке проводилося за базою даних Світового банку, визначено такі типи взаємодії приватного капіталу та держави у проектах державно-приватного партнерства: контракти підряду, концесії; обслуговування, оренда та передача об'єкта; будівництво, обслуговування, експлуатація та передача об'єкта; нові проекти або проекти "з нуля"; будівництво, експлуатація та передача об'єкта; будівництво, володіння та експлуатація об'єкта; приватне будівництво та експлуатація об'єкта; оренда об'єкта; продаж активів.

Стратегічно важливу роль у процесі залучення інвестиційного капіталу у транспортну сферу відіграє цілеспрямована політика держави щодо стимулювання інвестиційної діяльності та формування відповідного економіко-

правового механізму. При цьому використання різних форм та інших інструментів інвестування у сферу модернізації та розбудови інфраструктури ринку транспортних послуг має базуватися на диференційованому підході до суб'єктів, видів і процесів внутрішньодержавного й іноземного інвестування. ДПП є поєднанням базових інтересів приватного і державного секторів, коли на кожну зі сторін покладається виконання властивих функцій (підприємницької та регулятивної відповідно) з метою оптимального вирішення соціально значущих завдань з надання транспортних послуг [4].

Основними завданнями державної політики розвитку морських портів є: підвищення конкурентоспроможності портової галузі; модернізації і розвитку об'єктів портової інфраструктури загального користування; забезпечення ефективного державного регулювання спеціалізованих послуг, що надаються в морському порту; забезпечення створення рівних і конкурентних умов для провадження господарської діяльності та отримання послуг у морському порту; забезпечення технологічного розвитку портової галузі та підготовки спеціалістів портової галузі; залучення приватних інвестицій для розвитку морських портів; активна участь у міжнародних організаціях з метою створення умов для транскордонних перевезень вантажів; приведення стандартів роботи морських портів у відповідність з європейськими тощо.

Список використаних джерел:

1. Про морські порти України: Закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI, редакція від 11.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>
2. Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року : розпорядження КМУ. Стратегія від 11.07.2013 р. № 548-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>
3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/12134.html>.
4. Бойко О. В. Державно-приватне партнерство в системі інвестиційних форм розвитку інфраструктури ринку транспортних послуг: зарубіжний і вітчизняний досвід / О. В. Бойко, І. В. Дідовець // Держава та регіони : наук. вир. журн. – 2011. – № 2. – С. 21–28.

К. В. ПАСТУХ

СУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Національна держава як осередок стабільності в хиткому світі глобальності у ХХІ ст. матиме достатньо важелів, інструментів і сили для забезпечення розвитку, покращення добробуту своїх громадян, забезпечення їхніх прав і свобод [1, с. 17]. Для того щоб впорядкувати, вдосконалити суспільну, колективну та приватну життєдіяльність людей, держава виконує політичну, соціальну, міжнародну та економічну функції.

Економічні функції держави полягають у створенні умов, необхідних для ефективної економічної діяльності суспільства. Їх можна об'єднати за такими напрямками: формування правових основ функціонування економіки; усунення недоліків ринкового саморегулювання; перерозподіл прибутків; забезпечення людей необхідними товарами, а економіку – необхідною кількістю грошей [4, с. 357].

Для з'ясування ролі держави в економіці в економічній літературі використовуються різні терміни, одним із яких є “державна економічна політика”. На думку В. Золотарьова, сутністю державної економічної політики є забезпечення її рівноваги та сталого розвитку, а її науковою основою виступають стратегічні орієнтири [3, с. 9].

Спираючись на праці багатьох вчених, визначимо державну регіональну економічну політику як сукупність організаційних, правових і економічних заходів, здійснюваних державою у сфері регіонального розвитку відповідно до нинішніх і стратегічних цілей. Ці заходи спрямовуються на стимулювання ефективного розвитку продуктивних сил регіонів, раціонального використання ресурсів, створення нормальних умов життєдіяльності населення забезпечення екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства.

Зазначимо, що в регіональному аспекті держава встановлює цілі, завдання, пріоритети, визначає права, сфери, ресурси й методи роботи регіонів, здійснює певні дії, доручає виконання окремих завдань для економічної, соціальної, екологічної, науково-технічної, гуманітарної, національної, управлінської, зовнішньоеко-

номічної, демографічної складових частин державної регіональної економічної політики. Важливим є надання соціального спрямування регіональній економічній політиці, бо вона має забезпечити високий рівень добробуту народу, його заохочення до соціального прогресу.

З. Манів, І. Луцький, С. Манів стверджують, що “найвищою стратегічною ціллю державної регіональної економічної політики має бути вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів. Адже побудова соціалістичної держави, яка проголошена Конституцією України, за своєю суттю означає забезпечення єдиних життєвих стандартів для всіх громадян держави, незалежно від місця їх праці і проживання” [5, с. 120].

Державна регіональна економічна політика має цілеспрямовуватись на комплексний розвиток регіонів, який містить комплекс державних рішень, які узгоджені зі стратегією держави.

Державна економічна політика на рівні регіону формується і реалізується таким чином, щоб забезпечити територіальну цілісність України, створити рівноправні умови функціонування регіональних господарських комплексів для активізації ролі територій у проведенні економічних реформ і вирішенні соціальних проблем, які є нагальними.

Для практичного здійснення регіональної економічної політики держави необхідним є створення відповідного механізму.

Термін “механізм” (з грец. – знаряддя, пристрій) трактують як сукупність ланок або деталей, що передає чи перетворює рух, систему, що визначає порядок якого-небудь процесу, діяльності, будь-яких явищ [7, с. 355], “реалізація” – як здійснення наміченого плану, програми, проекту [7, с. 483], “державна політика” – як напрям дій або утримання від них, обрані органами державної влади для вирішення певної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем [2, с. 483].

Механізм реалізації державної регіональної економічної політики, на думку більшості вчених, визначається як система конкретних економічних важелів і організаційно-економічних за-

собів, за допомогою яких здійснюється державний вплив на просторову організацію суспільства, забезпечується соціально-економічний розвиток регіонів та удосконалюється структура їхнього господарського комплексу.

У наукових дослідженнях відзначають такі складові механізму державної регіональної економічної політики, як: законодавчо-нормативна база, бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку, прогнозування і програмування, нові форми територіальної організації продуктивних сил та між-регіонального співробітництва.

Важливим практичним інструментом реалізації державної регіональної економічної політики є чіткий законодавчий розподіл повноважень, відповідальності, фінансово-економічної бази між наступними рівнями управління: загальнодержавним, регіональним та місцевим.

Як відомо, взаємовідносини держави й регіонів, відповідні організаційні структури управління соціально-економічними процесами визначає законодавча база.

Слід відмітити, що механізм державної регіональної економічної політики поєднує методи прямого та опосередкованого впливу на соціально-економічні процеси. Ці методи можуть бути заохочувальними і обмежувальними, активними і пасивними. Методи прямого економічного регулювання – цільове фінансування, пряма фінансова допомога, надання субсидій та субвенцій. Методи опосередкованого економічного регулювання – важелі податкової, кредитно-грошової, амортизаційної, зовнішньоекономічної політики держави [6, с. 34].

З метою вдосконалення механізмів реалізації державної регіональної економічної політики, необхідно продовжити подальші

наукові дослідження за такими напрямками: узагальнення теоретико-методологічних засад державної регіональної економічної політики, вивчення зарубіжного досвіду та сучасного стану реалізації державної економічної політики на рівні регіону.

Список використаних джерел:

1. Дзюндзюк В. Б. Розвиток публічного управління в XXI сторіччі: тенденції та виклики / В. Б. Дзюндзюк // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. – № 1 (43). – 452 с.

2. Державне управління : словн.-довід. / уклад. : В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, В. М. Князев, С. О. Кравченко, Л. Г. Штика ; за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.

3. Золотарьов В. Ф. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / В. Ф. Золотарьов – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. – 292 с.

4. Латынин Н. А. Парадоксы нашего времени и планы на будущее / Н. А. Латынин // Публічне управління: виклики XXI століття : зб. тез XIII Міжнар. наук. конгресу, 21-22 березня 2013 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. – 368 с.

5. Манів З. О. Регіональна економіка : навч. посіб. / З. О. Манів, І. М. Луцький, С. З. Манів. – Львів : Магнолія-2006, 2009. – 638 с.

6. Регіональна економіка : підруч. / В. В. Журавель, О. В. Поспелов, Г. П. Рекурн, В. Б. Родченко ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 271 с.

7. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкаралута. – К. : Наук. думка, 2000. – 680 с. – (Словники України).

О. В. ФІНКІЛЬШТЕЙН

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СОЦІАЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ МІЖ БІЗНЕСОМ І ВНЗ

Соціальний діалог є основним інструментом реалізації соціальної політики у демократичній, правовій державі. Європейський досвід засвідчує ефективність його використанні при вирішенні питань зайнятості, оплати праці й доходів населення, соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти тощо. Його основною

функцією є узгодження інтересів різних груп та учасників в певній сфері. Особливе місце в ньому посідає держава, основна роль якої полягає у створення платформи для соціального діалогу між різними учасниками та нормативне оформлення прийнятих рішень з подальшим контролем за їх виконанням [3, с. 105].

Соціальний діалог особливо необхідний при вирішенні проблем соціальної сфери, зокрема при формуванні державної політики щодо вищої освіти. У даному випадку основними учасниками діалогу виступають держава, бізнес та ВНЗ, які є рівноправними.

В Україні такий діалог в тристоронньому форматі відсутній. На даний момент ситуація між трьома основними учасниками реалізації освітньої політики виглядає наступним чином: держава без участі роботодавців-бізнесу формує попит на фахівців шляхом надання державного замовлення, вона ж визначає програму підготовки (навчальні програми, плани), ВНЗ здійснює навчальний процес відповідно до вказівок державних органів, оскільки його автономія мінімальна, і працює в межах визначених стандартів, а бізнес отримує фахівця, якого не замовляв, не брав участі у його підготовці тощо.

З вищевикладеного робимо висновок, що на сьогоднішній день існує взаємозв'язок тільки між окремими учасниками, зокрема: державою та ВНЗ, за якого державні інститути практично визначають напрями та особливості діяльності ВНЗ, що не можна назвати діалогом; бізнесом та ВНЗ, за якого працедавець отримує фахівця, підготовленого вишом.

Проте слід відзначити, що останнім часом розвиваються відносини бізнес-університет, що формуються на засадах партнерства, які проявляються у програмах стажування для студентів та викладачів, студентських конкурсах, екскурсій на підприємства, підтримка досліджень лабораторій ВНЗ.

Відносини між бізнесом та державою з питань освіти взагалі відсутні.

Відсутність діалогу між трьома основними учасниками спричиняє одну з головних проблем вітчизняної професійної освіти – низьку якість підготовки фахівців та диспропорції між попитом та пропозицією на ринку праці, що призводить до високого рівня безробіття серед молоді – 11 %, що є вищим за середній по Україні (7,5 %) [4].

У результаті винними в цій ситуації представники бізнесу визначають ВНЗ, доводячи, що останні не розуміють реалій бізнесу, готуючи спеціаліста, а представники вишів відповідають зорієнтованістю бізнесу лише на швидке отримання прибутку і відсутності зацікавленості у підготовці фахівця в стінах вишу [2, с. 12].

Спільної думки обидві сторони щодо місця держави в даній проблемі: через пануючу роль держави та високу централізацію в управлінні вищою освітою відбувається надмірна бюрократизація ВНЗ, що ускладнює співпрацю ВНЗ та роботодавців. Крім цього, держава при формуванні державного замовлення не враховує попит на професію через п'ять років та затребуваність спеціалістів тієї чи іншої професії, навчальні стандарти визначають спеціалісти державних органів, що не знають бізнес-реалій, викладачі, через відсутність контактів з бізнесом та відповідно можливості регулярного стажування, викладають застарілий матеріал. Як результат, низький рівень підготовки фахівця та освіти загалом в країні, що приводить до безробіття, а отже, і до зниження добробуту суспільства загалом.

На сьогоднішній день партнерство між бізнесом та університетом розвивається, що засвідчує звіт Центру “Корпоративної соціальної відповідальності” [2]. Щорічно кількість компаній та вишів, що співпрацюють одне з одним зростає, проте обидві сторони наголошують на бажанні розширенні меж співпраці, але це неможливо без втручання держави, а саме створення платформи для партнерських стосунків.

На думку представників бізнесу та ВНЗ, ефективне партнерство між ними неможливе без наступних кроків з боку держави:

- внесення змін до нормативно-правової бази щодо підвищення автономності ВНЗ та їх фінансової незалежності;
- орієнтація на підготовку фахівців для бізнес-партнерів;
- запровадження можливості ендавменту;
- створення малих інноваційних підприємств при ВНЗ та галузевих інститутах НАН України;
- участь компаній у розробці навчальних програм, наданні місць проходження практики;
- запровадити фінансові пільги та заходи нематеріального стимулювання для компаній, які започатковують програми партнерства з ВНЗ;
- підвищити матеріально-технічну базу ВНЗ;
- посилити державний контроль якості підготовки фахівців у ВНЗ та їх працевлаштування із залученням компаній.

Експерти дослідження “Досвід працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців” зазначили, що роль держави у розвитку партнерства бізнес-університет полягає у створенні умов, що задовольняють суспільні потреби шляхом узгодження інтересів бізнесу, ВНЗ. Тому держава повинна визначити пріоритетні, стратегічні напрями розвитку системи освіти, а компанії впливати на вдосконалення програм навчання залежно від розвитку потреб ринку. В такий спосіб замовлення формується двома основними роботодавцями, а ВНЗ здійснює підготовку.

На думку експертів, держава має спростити процедуру внесення змін до навчальних програм і гарантувати відпрацювання випускниками ВНЗ у компаніях, які фінансували їхнє навчання, а компаніям у разі неможливості зміни навчальних планів запроваджувати факультативні заняття [1].

Таким чином, партнерські відносини між бізнесом та університетом можуть розвиватися тільки при активній підтримці держа-

ви, яка має визначити платформи співпраці. Створення такої платформи можливе за умови соціального діалогу між державою, університетами та бізнесом, в якому держава має відігравати керуючу та регулюючу роль.

Список використаних джерел:

1. Досвід працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bestuniversities.com.ua>

2. Зінченко А. Якісна освіта: роль партнерств / М. Саприкіна, О. Янковська, О. Вінніков, А. Зінченко. – К., 2013. – 20 с.

3. Лосиця І. О. До питання соціального діалогу: аналіз новітнього законодавства / І. О. Лосиця // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Юридические науки”. – Т. 24 (63). – № 1. – 2011. – С. 105–112.

4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>

А. А. ХЛЄБНІКОВА

СИСТЕМА ДЕРЖАВНО-ГРОМАДЯНСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Система державно-громадянського управління включає: 1) територіальні та галузеві центри соціального партнерства; 2) центр соціального партнерства, інститут радників, консультантів, спільні колегії; 3) центри соціального патерства наукового експертного забезпечення; 4) зовнішньо орієнтовані колективні структури держави і громадянського суспільства; 5) інтегровані принципи організаційної взаємодії держави і громадських організацій; 6) демократичний стиль управління, що детермінується впливом громадських організацій. Функцію інтеграції державної влади і влади громадських організацій виконують такі моделі дорадчих органів:

1. Громадська рада, яка формується з ініціативи органу виконавчої влади, який скликає установчі збори за участю інститутів громадянського суспільства, до складу якої можуть бути залучені як представники від кожного

інституту, так і працівники органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, представників вітчизняних і міжнародних експертних і наукових організацій, підприємств, установ та організацій (за згодою керівників), а також окремі фахівці.

2. Громадська експертна рада або експертна комісія, до складу якої входять експерти, фахівці, що працюють у неурядових структурах: представники недержавних аналітичних центрів, юридичних, аудиторських та інших компаній та науковці, хоча членами такої ради не можуть бути фахівці, котрі працюють у державних органах.

3. Центр громадянської експертизи – незалежний аналітичний центр, українська неурядова і неприбуткова організація, діяльність якої спрямована на інформаційну, аналітичну та експертну підтримку здійснення системних змін як у публічному, так і у приватному секторах.

4. Неурядові дослідницькі (аналітичні) центри, які є невід'ємним компонентом політичного процесу, які впливають на розробку та прийняття владних рішень; беруть участь у забезпеченні демократичного, прозорого та чесного характеру виборів у органи державної влади всіх рівнів та місцевого самоврядування.

Сьогодні в Україні необхідно ще сформувати умови для становлення системи державно-громадянського управління, що реалізуються стихійно, проте мережа громадських організацій повинна набути системного характеру, мати спеціалізовані кадри, механізми, технології й інші властивості суб'єкта – носія влади для повноцінної співпраці з державою. Основні завдання концепції громадянського суспільства полягають у створенні сприятливих умов для подальшого розвитку громадянського суспільства; зміцнення демократії в Україні; удосконалення нормативно-правової бази з питань громадянського суспільства і доступу громадян до інформації; розроблення та впровадження ефективного механізму налагодження комунікацій між органами виконавчої влади та зазначеними інститутами; формування громадянської культури суспільства через виявлення активної громадянської позиції. Головна задача взаємодії органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства – це формування позитивного іміджу України та регіонів з метою забезпечити подальший розвиток громадянського суспільства та зміцнення його інститутів, підвищення рівня громадянської культури суспільства, активізації участі громадян у діяльності інститутів, формування та реалізації державної політики в умовах інформаційного суспільства. Функція громадянського суспільства по відношенню до держави – це підтримка багатоманітності життєвих практик, а по відношенню до окремого індивіда – створення структур і механізмів, що стримують втручання держави в життя громадян. Громадянське суспільство аналізується на трьох рівнях: 1) об'єктивному (вивчення інститутів і структур громадянського суспільства); 2) функціональному (аналіз функціонування і взаємозв'язків різних елементів і структур громадянського суспільства); 3) суб'єктивному (вивчаються агенти соціальної дії). У цілому до інститутів громадянського суспільства відносять всю сукупність неурядових інститутів і самоорганізуючих поселенських груп, здатних

до організованих і відповідальних колективних дій на захист суспільно значущих інтересів у рамках раніше встановлених правил громадянського чи правового характеру, включаючи при цьому не тільки недержавні некомерційні організації, але також і політичні партії, профспілки, громадські неурядові організації, незалежну пресу.

5. Головною цінністю громадянського суспільства, що цементує зміст діяльності всіх інститутів і структур, називають толерантність, а в якості принципів розглядають пріоритет фундаментальних прав і свобод людини і громадянина; визнання і рівний фізичний захист всіх форм власності; розподіл влади; ідеологічна і політична багатоманітність; розвиток всіх форм самоуправління; автономію університетів і професійних товариств; свободу віросповідання; незалежність від держави ЗМІ.

Публічна влада виступає у двох формах: 1) державна влада, 2) влада місцевого самоврядування (муніципальна влада). Для обох форм публічної влади притаманна низка спільних ознак: 1) спрямованість на виконання суспільних завдань і функцій; 2) інституційний характер, тобто функціонування через відповідні публічні інститути (органи публічної влади); 3) легітимність; 4) відособленість апарату, що здійснює цю владу, від населення; 5) об'єднання підвладних за територіальною ознакою; 6) загальність, тобто охоплення владою всіх осіб на відповідній території; 7) безперервність функціонування (за наявності окремих тимчасових органів); 8) універсальність, тобто спрямованість на вирішення усіх справ суспільного значення; 9) обов'язковість владних рішень для всіх суб'єктів на відповідній території; 10) функціонування у правових формах (нормотворчій, установчій, правозастосовній, контрольній та інтерпретаційній), тобто діяльність за законодавчо встановленою процедурою і оформлення владних рішень правовими актами; 11) можливість використання передбачених законодавством засобів примусу для реалізації своїх рішень; 12) право встановлювати і стягувати загальнообов'язкові податки і збори з населення; самостійне формування бюджету. Водночас для державної влади притаманні певні особливості, в першу чергу, державний суверенітет, загальнодержавний масштаб дії, спрямованість на першочергове виконання загальнонаціональних потреб, по-

стійний правовий зв'язок з населенням через інститут громадянства, наявність субординаційних відносин всередині державного апарату, наявність особливих органів – так званих “силових структур” (армія, суд, прокуратура, служба безпеки, органи виконання покарань та ін.). Матеріально-фінансовою основою державної влади є загальнонародна та державна власність, а також кошти державного бюджету.

Безумовно, найбільш суттєвою ознакою державної влади є її суверенітет. Однак легальне (законодавче) визначення державного суверенітету є більш розгорнутим і міститься в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., яка розглядає цей політико-правовий феномен як верховенство,

самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах.

Список використаних джерел:

1. *Воронкова В. Г.* Формування синергетично-рефлексивної моделі самоуправлінського суспільства: цивілізаційний контекст / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2012. – № 49. – С. 17–28.

2. *Черленяк І. І.* Синергетичні моделі оптимізації системи державного управління : монографія / І. І. Черленяк. – Ужгород : Ліра, 2010. – 656 с.

В. І. ЯЦКІН

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Ідея соціального партнерства, що набула широкого розповсюдження в країнах Західної Європи та США після Другої світової війни, наразі значною мірою реалізується у сфері охорони праці. Адже намагання втілити в життя мету будь-якого капіталістичного виробництва – максимізацію прибутку, так чи інакше призводить до загострення відносин між роботодавцями та працівниками й вимагає державного втручання в процеси відновлення конструктивного діалогу на взаємоузгоджених принципах.

Ще 1919 р. урядами різних країн було створено Міжнародну організацію праці (далі – МОП) (англ. – International Labour Organization), конвенції та рекомендації якої стали основою врегулювання протиріч між трудом та капіталом в багатьох державах світу. Незважаючи на те, що Україна ратифікувала більшість документів МОП, значна частина їх положень, у тому числі тих, що стосуються питань безпеки та охорони праці, досі не виконуються. Вихід із непростой ситуації, що склалась у відповідній галузі, вбачається, у тому числі, за рахунок розвитку соціального партнерства та соціальної відповідальності бізнесу.

Існує чимало визначень поняття “соціально-відповідальність бізнесу”. Європейська

комісія розглядає його досить широко: “Корпоративна соціальна відповідальність – це концепція, що відображає добровільне рішення компаній брати участь у покращанні суспільства та захисті оточуючого середовища” [4]. Інші трактування, зазвичай, акцентують увагу на окремих аспектах соціальної відповідальності бізнесу, але в тій чи іншій формі всі вони включають питання безпеки праці.

Отже, соціальна відповідальність бізнесу не вичерпується обов'язком щодо сплати податків, а передбачає також реалізацію сучасної концепції охорони праці, що включає превентивний підхід до управління професійними ризиками. Йдеться про поінформованість робітників щодо відповідних ризиків, вилучення шкідливих або небезпечних факторів виробничого середовища, зниження їх рівня, впровадження безпечних технологій, використання засобів індивідуального та колективного захисту, організацію медичної профілактики тощо.

На міжнародному рівні ідея щодо необхідності підтримання та охорони здоров'я робітників знайшла своє відображення у статті сьомій Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, прийнятого у 1966 р. [3]. Пакт уперше деталізував положення права кожної людини на сприятливі умови

праці, проголошеного у частині першій Загальної декларації прав людини, затвердженої ООН у 1948 р. Серед них право на “умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни” (англ. safe and healthy working conditions) [1].

Ознайомлення з англійською версією відповідного документу засвідчило, що вже у середині ХХ ст. у документах ООН та МОП використовувався термін “здоров’я” (англ. – health). Однак спеціалісти низки країн довгий час використовували це формулювання у дещо зміненому вигляді, перекладаючи його як “професійна безпека та гігієна праці”. Таким чином, в юридичній традиції багатьох держав, і Україна тут не стала виключенням, поняття “гігієни” без вагомих причин підмінило термін “здоров’я”, після чого останній на довгі роки фактично випав з понятійного ряду, пов’язаного з охороною праці. Оригінальне звучання терміну зберігалося лише в англомовних країнах, де більш звичну для нас сферу безпеки та охорони праці, наразі йменують галуззю “професійної безпеки та здоров’я” (англ. – occupational safety and health).

У зв’язку з цим постає питання, що саме згідно з законом роботодавця зобов’язаний гарантувати працівникам разом з безпекою праці – лише гігієну чи здоров’я у цілому? Якщо відповідь обмежується безпекою та гігієною праці, то обов’язки роботодавця вичерпуються необхідністю забезпечення відповідних параметрів лише в межах виробничого процесу. Саме таким чином і трактувалися до останнього часу в Україні завдання охорони праці. Однак, якщо мати на увазі здоров’я працівників, то необхідний більш комплексний підхід: важливо знати, яким був стан здоров’я робітника до моменту вступу в трудові відносини, чи не погіршився він у процесі трудової діяльності або навіть після завершення професійної кар’єри.

Відображення сучасної концепції охорони праці простежується у відповідній термінології практично всюди. Численні країни вже врахували нові підходи та перейшли на відповідну термінологію, відновивши ключове поняття “здоров’я”. Таким чином, лише одне уточнене формулювання послужило основою для оновлення концепції охорони праці.

Нинішня ситуація у сфері охорони праці потребує запровадження нових підходів до реалізації конституційного права кожного робітника на охорону здоров’я та медичну допомогу, на працю в умовах, що відповідають вимогам безпеки. Ра-

тифікація Україною Конвенції МОП “Про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці” № 187 від 2006 р. обумовлює необхідність відображення її положень у вітчизняному законодавстві [2]. Однак у ньому все ще відсутня вельми важлива частина – економіко-правовий механізм, який би спонукав роботодавця здійснювати ефективні заходи із забезпечення здорових та безпечних умов праці. При цьому вирішального значення набуває практика використання державою економічних важелів, політики стимулювання та розвитку в суспільстві культури корпоративної соціальної відповідальності.

Отже, забезпечення ефективного розвитку системи охорони праці на державному рівні та її впровадження на кожному окремому підприємстві надасть змогу створити безпечні умови праці за рахунок профілактики професійних захворювань і травмувань, продовження терміну активної працездатності тощо. З метою забезпечення дієвого державного регулювання у сфері охорони праці особливо важливою є скоординована й ефективна співпраця структур, задіяних у відповідній системі, розвиток соціального партнерства та діалогу, постійна взаємодія з роботодавцями та працівниками, заходи з роз’яснення та поширення положень, які стосуються безпечної життєдіяльності працівника в умовах виробничого середовища.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини : міжнар. док. № 187 від 2006 р. від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс] / ООН. – 1948. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Конвенція про основи, що сприяють безпеці та гігієні праці № 187 : міжнар. док. від 15.06.2006 р. [Електронний ресурс] / Міжнародна організація праці. – 2006. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_515.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : міжнар. док. від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс] / ООН. – 1966. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
4. Promoting a European framework for corporate social responsibility – Green Paper [Electronic Resource] / European Commission. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2001. – 28 p. – Access Mode : http://www.corporatejustice.org/IMG/pdf/greenpaper_en.pdf.

Н. В. САПА

ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОЇ ПРОГРАМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Сучасний кризовий стан суспільно-економічного розвитку, що охопив весь світ, вимагає подальшої трансформації окремих суспільно-політичних утворень базових соціальних інститутів (економічних, політичних, культурних тощо) та вдосконалення стандартів життя громадян. Визначення та реалізація пріоритетів соціально-економічного і політичного розвитку суспільства, окремі реформи державного управління не можуть привести до конструктивних та якісних змін без розробки та застосування дієвих механізмів антикризового державного управління, спрямованих перш за усе, на усунення причин кризових явищ на основі позитивної взаємодії між суб'єктами державного управління та суспільством та на адекватну реакцію держави на кризові явища та впливи, як самоорганізуючої системи.

У дослідженнях з державного управління українських вчених недостатньо уваги приділяється антикризовому державному управлінню, у публікаціях зарубіжних фахівців антикризовий менеджмент розглядається як макроекономічна проблема, проблема управління підприємствами різних форм власності. Проблемна ситуація дослідження посилюється ще й тим, що в соціально-історичному вимірі існує суперечливе уявлення про місце та роль антикризового державного управління у формуванні та життєдіяльності будь-якого суспільства, без наявності якого воно не здатне до самоорганізації і саморегуляції суспільного організму як єдиного цілого.

Сучасне суспільство потребує пошуку нових напрямків підвищення ефективності антикризового управління національною економікою, аналізу причин і факторів, стримуючих сталий розвиток суспільства. Зокрема, в Україні, антикризове державне управління в основному носить іррегулярний характер і потребує подальшого системного впровадження. Все це говорить про необхідність вирішення проблем, пов'язаних з розвитком теорії і методології антикризового державного управління національною економікою, соціальними та політичними процесами.

Недостатньо дослідженими в сучасній вітчизняній літературі з державного управління є сучасні механізми, методи, принципи та моделі антикризового державного управління в умовах переходу суспільства та всієї світової спільноти на новий етап соціального розвитку, який визначається якісно новими економічними, політичними, соціокультурними змінами. У зв'язку з цим виникає потреба у комплексному дослідженні проблеми становлення і розвитку механізмів антикризового державного управління в Україні як на рівні центру, так і регіонів.

Формування антикризової програми передбачає суміщення заходів по мінімізації ризиків з підготовкою інноваційної бази після кризового розвитку. Її реалізація передбачає глибоке розуміння і врахування закономірностей циклічного розвитку економіки. Приймаючи за теоретичну основу аналізу довготривалого розвитку світової економічної системи концепцію зміни техніко-економічних парадигм, слід визначити стан української економіки на довгочасній траєкторії.

Українська економіка відстає від найбільш передових у технологічному відношенні країн мінімум на 40-50 років, тобто практично на тривалість повного Кондратьєвського циклу. Як свідчить світовий досвід, для відстаючих у технологічному відношенні країн у період глобальної кризи і депресії з'являється шанс скоротити відставання. Для цього необхідна стратегія швидкого розповсюдження запозичення технологій, які, наприклад, реалізувала Японія, а потім Південна Корея. Стратегія запозичення частково була використана в СРСР у 20-30-і рр. Разом із тим ситуація ускладнюється наслідком особливостей української економічної політики і ризиків, пов'язаних з антикризовим державним регулюванням; саме це регулювання носить суперечливий і неоптимальний характер, постільки часто визначається інтересами і мотиваціями різних груп.

Незважаючи на необхідність модернізації економіки та її переведення на інноваційний

шлях, економічна та інноваційна активність все ж таки понизилася. Вихід із ситуації лежить у розробці адекватної ситуації і світовим тенденціям розвитку антикризової стратегії розвитку України, яка враховує зміни, яких зазнає економічна теорія, світові тренди у економічній динаміці і українські особливості, включаючи специфіку економічного зростання в період 1998 – 2008 рр., а також необхідність збереження нематеріального багатства України. Будь-яке управління повинно включати в себе конструкти антикризового управління і задіяти цей механізм по мірі кризового розвитку соціальної системи. Особливостями антикризового державного управління є: мобільність і динамічність у використанні ресурсів, проведенні змін, реалізації інноваційних програм; використанні програмно-цільових методів розробки і реалізації державно-управлінських рішень; прискорення процесу реалізації антикризових заходів та підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

У контексті досліджуваної теми також дано авторське визначення категорії “механізми антикризового державного управління” як цілісного поняття, що об’єднує загальні принципи і сутність механізмів антикризового державного управління в єдину цілісну ефективну модель, що є актуальною в умовах сучасних трансформацій в Україні. Механізм антикризового державного управління – сукупність заходів, засобів і важелів щодо формування нових інститутів, організаційних структур, створення і вдосконалення відповідної правової бази для забезпечення регламентованої діяльності об’єкта управління шляхом розробки управлінських рішень, принципів та процедур щодо передбачення кризи, аналізу її симптомів, заходів зниження негативних наслідків кризи під час регулювання об’єкта управління,

прогнозування можливих змін внаслідок впровадження певного механізму та вибором на основі цього аналізу форм та засобів втілення механізму для забезпечення розвитку та процвітання суспільства в цілому.

Нами доведено необхідність впровадження антикризового державного управління в Україні, що детермінується системною кризою, яка виявилася у процесі становлення та розвитку ринкових відносин. Циклічний розвиток соціально-економічних систем вказує на те, що неможливо повністю виключати повторення кризових потрясінь у майбутньому. Сама криза сприяє оздоровленню економіки, інституційної структури, фінансової системи у різних країнах. Йдеться про чергування значного підйому соціально-економічної активності протягом тривалого часу і зниження цієї активності з реальною загрозою знищення системи. Поточна криза є частиною процесу соціальної та економічної трансформації. Тенденції розвитку антикризового державного управління в Україні свідчать про те, що необхідною умовою виходу з кризи є наявність власної стратегії антикризового державного управління, орієнтованої на збереження економічного потенціалу і створення необхідних умов для зростання нових інноваційних виробництв. Для цього необхідна ефективна система стратегічного планування і потужний національний механізм антикризового державного управління, розроблений на рівні публічного адміністрування.

Список використаних джерел:

1. *Sana H. B.* Механізм державного управління у формуванні інноваційного розвитку суспільства / *H. B. Сапа* // Вісник Донецького держ. ун-ту управління “Менеджер” : наук. журн. – Донецьк : МПП “ВІК”, 2009. № 2 (48). – С. 161–165.

С. М. НАРОЖНИЙ

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

У системі господарського партнерства з бізнес-структурами важливу роль відіграє держава, яка формує її інституціональне середовище, займається питаннями організації

та управління процесами в цій сфері, виробляє стратегію і принципи, на яких будуються відносини бізнесу з владою і суспільством в рамках партнерських проектів. Вона отримує

концесійні і орендні платежі, контролює ціни, доходи, якість послуг, виконання приватним оператором закріплених в договорі обов'язків. Крім того, держава виробляє тарифну і митну політику, що стимулює приватну діяльність на об'єктах державної власності, визначає проекти, субсидовані з бюджету. Вибір механізмів державного регулювання для виконання зазначених функцій визначається в залежності від галузі, типу партнерства, соціальної значущості проектів та інших факторів.

Система державного управління державно-приватним партнерством (ДПП) в кожній країні значною мірою визначається рівнем розвитку економіки і особливостями національного законодавства щодо її регулювання.

Надаючи приватному оператору право самостійної адміністративно-господарської діяльності на своїх об'єктах, держава і місцеve самоврядування здійснюють контроль і загальний нагляд за дотриманням договорів ДПП. Це робиться з метою моніторингу господарської діяльності і належного виконання положень договорів усіма їх учасниками, а також своєчасного усунення недоліків у роботі приватних компаній. Від імені держави контрольні функції можуть здійснювати як спеціально уповноважені органи (агентства), так і профільні міністерства та відомства.

У розвинених країнах спеціальні органи з управління, регулювання і контролю діяльності ДПП, як правило, не створюються. Загальні функції нагляду за виконанням договорів покладаються на органи, уповноважені укладати договори ДПП, – на міністерства та відомства, в тому числі регіональні. Специфічні функції управління і регулювання, пов'язані з цінами на продукцію і послуги, з контролем за дотриманням антимонопольного законодавства та ін., здійснюються у межах повноважень відповідні міністерства, відомства або створювані ними структури. У такій системі важливу роль відіграють державні фінансові органи. Наприклад, у Великобританії загальну регулюючу політику ДПП проводить міністерство фінансів [2].

Регулюючі функції держава здійснює також, беручи участь у створенні відповідної ринкової інфраструктури ДПП (керуючих, консалтингових, юридичних, інформаційно-аналітичних та інших компаній).

Інший шлях розвитку системи управління та регулювання ДПП обрали країни Центральної та Східної Європи, а також багато країн, що розвиваються. У його основі лежать створення спеціального законодавства з ДПП, в першу чергу щодо концесії, і формування відповідних державних органів з управління і регулювання ДПП з акцентом на концесії. Так, наприклад, у Сербії, Хорватії, Коста-Ріці та інших країнах створені національні агентства з ДПП, концесій, державних інвестицій [1]. Це органи, які виконують організаційну і технічну роботу, пов'язану з підготовкою проектів ДПП, наданням концесій та перевіркою діяльності концесіонерів.

Ще одним підходом до управління ДПП є створення в ряді країн галузевих агентств з питань ДПП. Зокрема, у Польщі діє спеціальне агентство, утворене відповідно до Закону про платні шляхи [3].

Отже, визначальними характеристиками будь-якого регулюючого державного органу у сфері ДПП є: ступінь залежності від зацікавлених міністерств та відомств; обсяг повноважень; вироблення правил функціонування ринку проектів ДПП.

Завдання особливої складності полягає у забезпеченні незалежності регулюючих органів. Вибір підходу для її вирішення багато в чому визначається національним законодавством, розвиненістю інститутів громадянського суспільства в кожній конкретній країні, незалежністю судів, іншими інституційними чинниками. Для того щоб гарантувати справедливість прийнятих рішень, регулюючий орган повинен бути вільним від політичного втручання і тиску, мати достатньо повноважень, щоб приймати рішення без ризиків втручання зацікавлених сторін: міністерств і приватного сектора. Його перебування у структурі міністерства або у прямому підпорядкуванні міністерству підвищує вірогідність захисту ним відомчих інтересів всупереч суспільним. А головне завдання такого органу полягає в захисті інтересів суспільства і споживачів. Саме з цієї причини він повинен бути виведений з відомчого підпорядкування і керуватися у своїй роботі тільки законом.

Регулювання не повинно бути обтяжливим і для приватного сектора. В ідеалі воно покликане стимулювати нововведення, підвищення продуктивності праці, не створюючи при цьому перешкод зростанню прибутковос-

ті бізнесу. Держава повинна розробити набір індикаторів для контролю за виконанням приватним сектором контракту ДПП, збільшення прозорості самого процесу контролю та відповідальності регулюючих органів.

Об'єктами контролю та нагляду мають бути тільки передбачені договорами зобов'язання і загальні вимоги, встановлені чинним законодавством до суб'єктів господарювання. Установлення операторам додаткових вимог, не передбачених договорами та законодавством, не припускається.

Для здійснення ряду функцій державні регулюючі органи можуть залучати відповідні установи, громадські організації (земельні, екологічні, профспілкові та ін.).

Разом з тим, щоб регулюючий вплив був достатньо ефективним, відповідний державний орган повинен мати право накладати штрафи та інші санкції відповідно до законодавства і чітких правил. Необхідно, щоб штрафи і пені були пов'язані з розміром збитку, спричиненого користувачам, конкурентам або суспільству, і поверталися їм як компенсація.

В Україні склалася своя система контрольно-наглядових органів з відповідними функціями.

Сфера їх компетенції дозволяє контролювати діяльність як органів виконавчої влади, так і приватних компаній, що працюють за державними контрактами, в тому числі, за проектами ДПП. Основна проблема для обох сторін господарського партнерства в Україні полягає в тому, що функції з управління ДПП не достатньо чітко розкриті в положеннях (статутах) цих органів, відсутня регламентація цієї діяльності.

Список використаних джерел:

1. *Варнавский В. Г.* Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В. Г. Варнавский. – М. : Наука, 2005. – 237 с.

2. *Павлюк К. В.* Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 13–17.

3. *Renda A.* Public Private Partnerships: National Experiences in the European Union / A. Renda, L. Schrefler // Briefing note № IP/A/IMCO/SC/2005-160 governed by the provisions of Framework Service Contract IP/A/IMCO/FWC/2005-33. – Access mode: euro2005.inform/news/11/p7273.

К. О. НИКУЛІН

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

Функціонування місцевих органів військового управління здійснюється на тих самих принципах, що покладені в основу організаційних засад державного управління в цілому та дозволяють обрати найбільш оптимальні варіанти структури і функціонування органів військового управління на місцях, чітко розподілити компетенцію між його ланками, усунути паралельність і дублювання у виконанні функцій і, тим самим, забезпечити високу ефективність роботи з метою досягнення бажаних результатів при мінімальних затратах праці, матеріально-фінансових ресурсів і організаційних зусиль.

Система організаційних принципів місцевих органів військового управління можна поділити на дві групи, а саме: принципи побу-

дови апарату управління (галузевий принцип; територіальний принцип; лінійний принцип; функціональний принцип, принцип подвійного підпорядкування; принципи діяльності управлінських структур (раціональний розподіл повноважень; відповідальність органів управління; поєднання колегіальності і єдиноначальництва в управлінні)).

На відміну від державного управління, яке за своєю суттю здебільшого є політичним та здійснюється центральними органами державної влади, державне управління Збройними Силами України є виключно адміністративним та здійснюється не лише центральними органами військового управління, але й місцевими органами військового управління тому військове

управління як різновид державного управління є складним структурованим явищем.

Як відомо, будь-яка держава не може здійснювати власні повноваження стосовно суб'єктів управління з центру. Це призводить до необхідності побудови відповідних державноуправлінських механізмів на місцевому рівні. Таким чином, у системі державного управління можна відокремити центральну ланку державної влади і управління та державного управління на місцевому рівні. Через нього забезпечується реалізація загальнодержавних інтересів та державної політики у відповідній сфері на рівні території.

Державне управління на місцевому рівні в основному будується відповідно до територіального поділу країни. Отже, під "місцевим" або "територіальним" розуміється рівень, що є нижчим, ніж загальнодержавний. Зокрема, відповідно до ст. 133 Конституції України територіальними одиницями України є автономна республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища, села і саме до них багато в чому прив'язується військова організація держави на територіальному рівні.

У системі управління військова організація держави та військове управління відокремлюється його центральна ланка – рівень загальнодержавних інституцій та місцева ланка. При цьому остання може будуватись за двома напрямками – з прив'язкою до територіального поділу країни (військові комісаріати, інші місцеві органи виконавчої влади, що входять до військової організації держави) та без такої (оперативні командування, повітряні командування, військово-морські зони, прикордонні напрямки, військові гарнізони тощо).

З метою реалізації рішень органів державної влади безпосередньо у Збройних Силах здійснюється постійна організаторська та управлінська діяльність спеціально утвореними для цього державою військовими органами управління, які об'єднані в єдину систему відповідно до основних ланцюгів організаційної структури Збройних Сил.

Вищим органом воєнного управління, який підпорядкований безпосередньо Міністру оборони, є Генеральний штаб Збройних Сил України. На нього покладені такі функції, як: організаційна, планування, коорди-

наційна, управлінська, мобілізаційна, контрольна. Начальник Генерального штабу несе відповідальність за здійснення Збройними Силами України своїх функцій та покладених завдань. З цією метою він видає накази, директиви військам та організовує й контролює їх виконання. Структуру Генерального штабу затверджує Міністр оборони України.

До системи органів управління обороною входять військові комісаріати, які є місцевими органами військового управління та створюються Міністерством оборони відповідно до адміністративно-територіального поділу України. Загальне керівництво та контроль за їх діяльністю здійснює командування Сухопутних військ через штаби оперативних командувань. Військові комісаріати є частиною управління, де воєнний апарат безпосередньо взаємодіє з апаратом виконавчої влади на місцях.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 р. № 389, військові комісаріати є місцевими органами військового управління, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації в особливий період людських і транспортних ресурсів на відповідній території.

Військові комісаріати утворюються в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві, інших містах, районах, районах у містах.

Залежно від обсягів облікової, призовної та мобілізаційної роботи, крім районних, міських, районних у містах, можуть утворюватися:

– об'єднані районні військові комісаріати для обслуговування кількох районів чи районів у містах обласного значення або районів і міст районного значення чи кількох районів у містах обласного значення та району (районів);

– об'єднані міські військові комісаріати для обслуговування одночасно м. Севастополя та району або міста обласного значення та району (районів).

Військові комісаріати у своїй діяльності керуються Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міноборони, наказами і директивами Міністра оборони та наказами і директивами начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил, іншими правовими актами.

Т. В. КАМОК

РОЛЬ РИТОРИКИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Красномовство є мистецтво керувати умами.
Промови достойної людини
завжди спрямовані до вищого блага.

Платон

У сучасних умовах суттєво змінилася роль комунікації в процесах суспільного розвитку. У тоталітарному суспільстві, якому притаманна жорстка ідеологія, домінує монологічна модель комунікації, де головним вважають не обмін думками, а беззастережну підтримку певної точки зору. На відміну від цього, за умови діалогічності, права на власну думку, на раціональну суперечку, стан справ змінюється. Новий комунікативний простір потребує рівноцінних співрозмовників, які не залежать один від одного і можуть обстоювати в комунікативних процесах власну позицію.

Прикладом цього виступає конкурсний відбір до Президентського кадрового резерву “Нова еліта нації”, завданням якого є формування ефективного кадрового складу задля забезпечення всіх ланок системи публічної влади сучасним державним менеджментом. Однією з головних вимог при відборі кращих державних службовців було вміння презентувати власний інноваційний проект. Тобто, така складова публічної діяльності, як вміння застосовувати ораторське мистецтво в донесенні власних думок до державної комісії, було одним із головних критеріїв відбору.

Як зазначає П. Редін, перед молодим державним службовцем, політиком, науковцем стоїть завдання не просто донести до аудиторії ту або іншу думку, а переконати своїх опонентів, аргументовано спростувати в разі необхідності їхню позицію [3]. Практика доводить, що сьогодні є службовці, які вміють красиво говорити та переконливо виступати, але, на жаль, не можуть вірно донести зміст власних думок.

Саме тому риторика – наука красномовства – потрібна державним службовцям для творчого використання. Вміння переконувати співрозмовника, правильно й красиво говорити, привертати увагу й здобувати довіру слухачів потрібне нам в усіх сферах життя. Володіння мистецтвом слова – одна з умов для досягнення успіху в багатьох професіях. Уміння складати й виголошувати промови необхідне юристові (риторика

й виникла як мистецтво складання судових промов). Політик, що говорить грамотно й переконливо, викликає повагу й довіру громадян.

Мистецтво ратора (оратора) полягає в його володінні усним словом як засобом впливу на слухачів. Воно ґрунтується на культурі мислення, глибокій і різнобічній освіченості, засвоєнні досвіду найкращих ораторів минулого і ораторів сучасних, бездоганному знанні мови й досконалому володінні мовленням, а також на оволодінні культурою спілкування. Оратор має бути наділений розумом, ерудицією, даром слова, певним рівнем майстерності, бути комунікабельним. Сьогодні, коли суспільство живе в умовах девальвації слова, особливо важливим є особиста порядність оратора, його безкомпромісність, щирість, спроможність обстоювати власні погляди, вміння зрозуміти проблеми людей, до яких він звертається.

Загальновідомо, що публічний виступ має бути правильним, стислим, доцільним, виразним. Ще 335 р. до н.е. було створено першу теорію ораторського мистецтва, що зберегла свою актуальність й до сьогодні. Йдеться про “Риторику” Аристотеля, в якій він визначає її як мистецтво переконливого впливу, як здатність знаходити різні засоби впливу на кожний предмет [1].

Завдання риторики, як зазначає Г. Сагач, полягає у відборі й систематизації таких смислових компонентів, які дозволяють публічному виступу повністю здійснювати функцію переконання (ефективного впливу) [4]. Ключові принципи будови такого мовлення: правильне слововживання, наголос та мінімум зайвої інформації. При будові речення потрібно прямувати до ясності.

Сучасне мовлення – це швидке мовлення. У російській та українській мовах швидкість мовлення складає 120 слів на хвилину, в англійській – 160, у французькій – 185 слів на хвилину. Це середня швидкість мовлення.

Для того щоб аудиторія сприймала виступ, потрібен чіткий план виступу. Основні цілі публічного монологу – повідомлення та

вплив. Найвищий прояв майстерності публічного виступу – це контакт з аудиторією.

Підготовка – це перший крок до успішного виступу. Для цього потрібно відповісти на запитання: “Для чого мій виступ? Хто буде мене чути? Яка моя мета та яке завдання?”. Залежно від змісту, призначення, способу проголошення й обставин спілкування виділяють такі жанри публічного виступу: доповідь, промова, виступ, повідомлення.

Основні правила успішного виступу – це, по-перше, підготовка плану та схеми виступу, по-друге, зовнішній вигляд, по-третє, правильне використання інтонації та тембру, по-четверте потрібно бути активним, енергійним та усміхатися. Як зазначав Ф. Ларошфуко, у мові, в очах і виразі обличчя оратора має бути стільки ж красномовства, скільки в підборі його слів [2].

Окрім того, ораторське мистецтво – це й уміння говорити красиво, прикрашати свою мову. Цю особливість мистецтва слова відображає одна з його назв – “красномовство”. Але, навіть досконало володіючи мовою, оратор перш за все повинен мати, що сказати, вміти добирати інформацію. Недаремно риторика на ранніх етапах свого розвитку поєднувалася з філософією, тобто слово не відділялося від думки.

Інформація, яку оратор сповіщає аудиторії, повинна бути точною та достовірною. Потрібно наводити факти та аргументи, котрі підтверджують все сказане оратором. Потрібно пам'ятати, що останні фрази залишаються довше у пам'яті. В. Сухомлинський ясно усвідомлював величезні можливості живого слова: “Слово – це найточніший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людсько-

го характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Словом можна створити красу душі, а можна і спотворити її” [5].

Звідси виникає нагальна потреба у більш активному використанні в навчальному процесі підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування елементів ораторського мистецтва. Публічна діяльність за своєю суттю передбачає комунікацію влади із суб'єктами громадянського суспільства і наскільки вміло та переконливо влада буде доносити свої ідеї та думки до народу, настільки вотуму довіри вони можуть розраховувати. Ораторське мистецтво сьогодні має стати візитною карткою публічної особи, і така вимога прийняття на державну службу України щодо вільного володіння державної мови має бути доповнена вмінням застосовувати елементи ораторського мистецтва в професійній діяльності публічної особи.

Список використаних джерел:

1. Аристотель [Електронний ресурс] / Аристотель. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%E8%F2%E8%EA%E0>.
2. Ларошфуко Ф. [Електронний ресурс] / Ф. Ларошфуко. – Режим доступу : <http://www.aforismo.com.ua/authors/2912/20/>
3. Риторика : навч. посіб. / Г. І. Гамова, Л. С. Загребельна, Т. В. Ковальова та ін. ; за заг. ред. П. О. Редіна. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2002. – 80 с.
4. Сагач Г. М. Риторика / Г. М. Сагач. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – К., 2000. – С. 66.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. – К., 1976. – Т. 5. – С. 167.

А. С. ГУК

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОСТІР У ВИМІРАХ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ

Курс на європейську інтеграцію України перш за все визначає перспективні напрями гармонізації систем державного управління, створення об'єктивної ситуації для адаптації принципів Європейського адміністративного простору до умов України. З приводу цього варто зазначити, що ще на початку 1990-х рр. Суд Європейських Співтовариств закріпив новий порядок

наднаціональних правовідносин, зокрема, встановивши певні обмеження для країн – членів ЄС на користь наднаціональних інститутів права. У державах, заснованих на вільно-демократичному правопорядку, адміністративне право є детермінованим в основному через нормативне регулювання правовідносин між державною (публічною) владою і громадянином, а також через за-

безпечення гарантій індивідуального правового захисту. Ці аспекти є визначальними, оскільки права та інтереси громадян являють собою сенс існування вільно-демократичної держави.

Формування Європейського адміністративного простору зовсім не означає появу якогось занадто зарегламентованого наддержавного адміністративного органу. Йдеться про вироблення різних форм взаємодії національних держав Європи, зближенні їх законодавчих норм, пошук сучасних рішень конкретних політичних проблем. Ідея Європи як єдиного правового простору розрахована на тривалу історичну перспективу. Зберігаються відмінності в соціально-політичному устрої, правових системах і культурно-історичних традиціях. Але в той же час подальший розвиток інтеграційного руху передбачає розробку та кодифікацію загальноєвропейських правових норм, розростання інфраструктури договорів, угод, конвенцій, різних організаційних загальноєвропейських структур, що регулюють відносини між країнами-учасницями ОБСЄ у різних сферах політичного, економічного, гуманітарного життя. Цим і визначається актуальність ідеї європейського адміністративного простору.

Також слід згадати, що країни Центральної та Східної Європи, бажаючи вступити до ЄС, повинні провести у себе реформи державного управління, щоб відповідати Копенгагенським і Мадридським критеріям набуття членства в Європейському Союзі [1-2]. Програмою підтримки розвитку державного управління та менеджменту СІГМА встановлюється, що більшість сфер держави охоплюється або зачіпається так звані "acquis communautaire" (тобто сукупністю всіх нормативних актів ЄС). У різних сферах "acquis" цілі і зміст реформ досить ясні. Країни-кандидати повинні перенести законодавство ЄС у свої внутрішні правові системи, із наступним його застосуванням і виконанням [3].

"Acquis communautaire" не існує щодо стандартів горизонтальних систем управління або національного державного управління, вони існують у вигляді принципів верховенства закону, зокрема таких, як надійність, передбачуваність, підзвітність і прозорість, а також технічну та управлінську компетенцію, організаційні здібності та участь громадян. незважаючи на відсутність acquis communautaire. За допомогою даного консенсусу були створені принципи державного управління, що приймаються державами – чле-

нами ЄС, які мають різні правові традиції і різні системи управління. З часом дані принципи були визначені і оновлені за допомогою судової практики національних судів і згодом за допомогою судової практики Європейського Суду.

Загальні принципи державного управління держав – членів ЄС являють собою "Європейське адміністративний простір" (ЄАП), який включає набір загальних стандартів для дій у рамках державної адміністрації, що визначені в законі і застосовуються на практиці за допомогою процедур та механізмів підзвітності. Країни, які виявили бажання вступити до ЄС, повинні враховувати ці стандарти при розробці своїх систем державного управління. Хоча ЄАП не є узгодженою частиною "acquis communautaire", тим не менше, він має бути орієнтиром для реформ державного управління в країнах-кандидатах. У державах – членах ЄС ці стандарти, а також передбачені конституцією принципи зазвичай зводяться в адміністративні закони, наприклад, в адміністративно-процесуальні акти, акти про адміністративні процесі, акти про свободу інформації та акти про державну службу.

Загальна проблема розкриття змісту ЄАП через основні її принципи має істотне значення для галузі науки "Державне управління" і, перш за все, вона пов'язана з теоретичним обґрунтуванням пріоритетних напрямів політико-адміністративних перетворень в умовах європейської інтеграції України. Також зазначена проблема кореспондується з практичною стороною діяльності державних інституцій, адже надає можливість наочно продемонструвати наскільки існуюча в Україні система органів влади відповідає стандартам ефективності й результативності публічного врядування.

Список використаних джерел:

1. Дайнел Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції : наук.-попул. вид. / Д. Дайнел ; [пер. з англ.] – Д. : К.І.С., 2006. – 696 с.
2. The European Administrative Space: Governance in Diversity // Annual Conference of the European Group of Public Administration (EGPA), September 2002, the University of Potsdam [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-potsdam.de/egpa2002>.
3. Поняття "Європейський адміністративний простір" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ideas.repec.org/p/nsu/apasro/291.html>.

В. П. БАБИНЦЕВ

БЮРОКРАТИЯ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЕ СООБЩЕСТВО КАК СУБЪЕКТЫ ГРАЖДАНСКОГО ДИАЛОГА: ПРАКТИКА РОССИЙСКОГО ДИАЛОГА

В процессе гражданского диалога в современной России потенциально способны участвовать различные субъекты. Однако такой диалог может быть продуктивным только в том случае, если контрагенты обладают ресурсным потенциалом и признают право друг друга на формулировку повестки дня. В противном случае общественно-политический дискурс превращается в имитацию, что чаще всего и происходит в субъектах Российской Федерации, в которых государственная и муниципальная бюрократия обладает в настоящее время монополией на разработку и принятие решений, а ее формальные оппоненты (например, “оппозиционные” политические партии) выступают лишь в качестве статистов политико-управленческого процесса.

Практика показывает, что за исключением государственной и муниципальной бюрократии в регионах России реальным участником гражданского диалога может стать лишь интеллектуальное сообщество, представляющее собой на региональном уровне относительно небольшую группу людей, обладающих высокими интеллектуальными способностями, проявляющих социальную активность в сфере умственного труда и использующих свой интеллект в качестве ресурса, как для обеспечения жизненного успеха, так и для решения общественных проблем. Наиболее характерной чертой представителей этого сообщества является специфический способ освоения социальной реальности, в основе которого лежит осмысление ее преимущественно в форме понятийно-логических конструкций и использование для разработки и

реализации жизненных стратегий научно-обоснованных концепций. Границы интеллектуального сообщества всегда размыты, поскольку включение в него или – напротив – исключение не нуждаются в формальных актах, но опираются на взаимное признание или отказ в нем. Жестко не связана интеграция в интеллектуальное сообщество и с фактором преимущественного занятия умственным трудом, поскольку последний далеко не всегда носит интеллектуальный характер.

Интеллектуальная деятельность изначально не требует жесткой организации, построения иерархий. Ее субъекты тяготеют, скорее, к самоорганизации и саморегулированию; они в высшей мере автономны. Безусловно, постоянно предпринимаются попытки внешнего регулирования деятельности интеллектуалов. Но обычно они заканчиваются либо формированием упомянутого выше “околобюрократического” окружения и – в перспективе – деградацией и дискредитацией интеллектуального процесса, либо организаторы не достигают своих целей.

В российских регионах чаще всего реализуется первый вариант, поскольку интеллектуальное сообщество в них, как правило, исключительно сильно зависит от власти и не способно активно сопротивляться воздействию государственных и муниципальных структур. Эта зависимость является следствием комбинации многих причин, среди которых выделяются: недостаточная востребованность интеллектуальной деятельности и ограниченность возможностей ее ресурсного обеспечения; малочисленность имеющих внешнюю поддержку, признанных на федеральном и

міжнародному рівні наукових шкіл; дефіцит у регіональних інтелектуалів досвіду опору адміністративному тиску.

Проблема полягає в тому, що інтелектуальне суспільство займає в регіонах простір, являючись предметом особливих (і вповне природних) претензій адміністративно-управлінського апарату, більш або менш чітко розуміючого, що інтелектуальний ресурс є в даний час перспективним джерелом збільшення влади і матеріального благополуччя. Цей ресурс, з точки зору керівників, давно і неправомірно присвоєний тим, кого вони звикли називати інтелектуалами. Це є люди, не володіючи технологіями досягнення життєвого успіху і лише завдяки обставинам зберігаючи певний авторитет і вплив. Фактори, в минулому забезпечували інтелектуалам певну незалежність і навіть підтримку з боку бюрократії, сьогодні суттєво девальвовані, а тому можуть ігноруватися адміністраторами, які розраховують на присвоєння інтелектуального ресурсу (а таке присвоєння в силу заблудження про можливість створити його за аналогією з іншими видами ресурсів) додатково зміцнити свої позиції або, принаймні, забезпечити собі помітне переважання по відношенню до можливої інтелектуальної опозиції.

По-перше, це набуває все більш масовий характер процедура фабрикації квазіінтелектуальних статусів адміністративних працівників (в першу чергу чиновників) шляхом придбання наукових ступенів і звань. В досить рідких випадках це здійснюється за рахунок власних зусиль соискателя, в більшості представляє собою процес колективного творчеств спеціально найнятих для цього інтелектуалів. Варто зауважити, що розуміючим силам в державі і суспільстві до даних часів не вдалося протистояти практиці фабрикації.

По-друге, створення при адміністративних структурах власних псевдоінтелектуальних центрів, в яких привабливі управляються науковці і викладачі. В результаті формуються сервісні наукові корпорації, обслугову-

ючі інтереси замовників. Досить характерна така ситуація для регіональної соціології. Вона все більш стає типовою рисою професійної соціологічної діяльності. Сервільність особливо характерна для соціологів в регіонах, де обмежений попит на дослідження, а органи державної і – частково – муніципальної влади можуть виступати як надійний замовник, гарантуючий більш або менш гідну оплату праці вчених. Крім того на регіональному рівні зберігаються ефективно діючі механізми косвенного впливу влади на дослідників. Використовуючи їх, органи регіонального управління здатні досить легко забезпечити появу і публікацію компліментарного соціологічного матеріалу, частіше за все необхідного їм для організації виборчих кампаній і створення власного позитивного іміджу.

В-третьє, дискредитація незалежних наукових центрів і окремих вчених або, в "кращому випадку", створення бар'єрів для отримання ними доступу до інформації, що дозволяє здійснити аналіз соціальних процесів, особливо тих, що реалізуються в сфері управління. Для цього частіше за все застосовується практика контролю і неофіційної цензури, мотивована державними інтересами.

Незважаючи на це, ці і інші рішення і дії здійснюються в симуляції значень і беззастенливої ​​підміні вмісту форм, чітко фіксуємою на рівні здорового розуму, вони розглядаються як вповне достатні і обґрунтовані, оскільки відповідають загальній логіці бюрократичного мислення. Сучасна бюрократія створює і активно впроваджує в суспільне життя концепцію "трансраціоналізму", втілюючи її в практиці раціонального конструювання формальних систем при виключенні раціонально обґрунтованих значень.

Змістовна логіка інтелектуалів виявляється незначущою порівняно з опираючимися на цю концепцію способом життя і способом мислення адміністраторів. Крім того, вони просуваються "в масове свідомство" за допомогою широкого комплексу засобів інформації і пропаганди, забезпечуючи собі розуміння і підтримку.

Л. О. БЄЛОВА, В. О. МЕЛЬМАН

РОЛЬ МОЛОДІ В СОЦІАЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ “СУСПІЛЬСТВО-ВЛАДА”

Необхідним компонентом комплексного моніторингу характеру розвитку соціальних процесів у суспільстві є кількісний вимір якості життя. Ця соціологічна категорія, що виникла наприкінці 60-х рр. XX ст. як показник рівня задоволення матеріальних і культурних потреб людей, набула сьогодні більш загального змістовного значення.

Незважаючи на те, що сутність поняття “якості життя” залишається дискусійною, а набір індикаторів, що його характеризують, остаточно не визначеним, цей показник широко використовується в аналітичних дослідженнях рівня людського розвитку та людського капіталу.

Підвищення якості життя розглядається як важлива умова удосконалення всього способу життя людей і насамперед – зміцнення довіри населення до влади [1].

У країнах з розвиненою демократією роль громадського суспільства є вельми важливою. Запорукою ефективної комунікації виступають наступні фактори: самостійність сторін; довіра один до одного; добровільність та чітке розділення ролей; інформованість про діяльність іншої сторони на базі добровільного представлення даних; консолідація зусиль у вирішенні важливих питань; узгодженість дій та постійне врахування позицій іншої сторони; використання зусиль один одного для спільного вирішення проблем [2].

Саме довіра до влади і свідомо громадська відповідальність суспільства є, на нашу думку, запорукою визначення та зближення позицій учасників соціального діалогу. Рушійною силою діалогу в сучасних умовах може стати молодь, яка має найбільший ресурс професійної освіти, креативного мислення, здатності до інтеграції в традиційне суспільство не лише шляхом прийняття існуючих соціальних норм, а шляхом їх активної трансформації.

Важливо зазначити, що саме люди молодого віку, позбавлені стереотипів мислення та негативного досвіду в минулому, чутливо реагують на виклики часу. Саме сучасні молоді люди більшою мірою прагнуть задоволення своїх духовних потреб (пізнання, творчість, спілкування, трудова діяльність) [3]. Сутність духовних

потреб полягає в прагненні до самореалізації, яка, за даними різноманітних соціальних досліджень, притаманна переважно молоді і входить в трійку її життєвих пріоритетів.

Під час оновлення соціальної структури суспільства відбувається процес самореалізації особистості, який супроводжується активним включенням молоді в суспільні відносини, визначенням ціннісних орієнтирів, громадянських позицій, соціального та професійного статусу.

Процесу самореалізації молоді сприяє створення державою (владою) сприятливих умов для інтеграції молодого покоління в культуру сучасної цивілізації, реалізації її амбітних планів щодо забезпечення високої якості життя.

На жаль, ступінь потенційної, обґрунтованої в тому числі теоретично, та реальної активності молоді не збігаються.

Дослідження вектору та рівня потенційної активності молоді, які проведені нами серед студентської та працюючої молоді з вищою освітою дали змогу отримати результати, які на нашу думку, відображають деякі аспекти характеру соціального діалогу “Суспільство – влада” на сучасному етапі.

Дане дослідження було проведено шляхом анкетування, що містить як відкриті, так і закриті питання до студентів і працюючої молоді. Підтвердженням високого рівня потенційної активності сучасної молоді є той факт, що 79 % опитуваних засвідчили свій інтерес до громадянського життя країни (46 % – “так”, 33 % – “скоріше так”). І лише 21 % дало! негативну відповідь чи вагались відповісти на це питання.

Відповіді на питання щодо джерела інформації, якому довіряє молодь розподілилися наступним чином: до ЗМІ є довіра у 10 % опитаних, соціальним мережам довіряють – 36 %; викладачам – 22 %; батькам – 16 %; друзям – 11 %. Також серед інших варіантів відповідей 5 % молоді визнали відсутність довіри до будь-кого.

Соціальна ідентифікація як процес становлення особистості має особливе значення для молоді і відображає рівень її включення в систему соціальних взаємозв'язків, визначення пріоритетних проблем суспільства та готовності свідомо брати участь в їх розв'язанні.

Серед найважливіших проблем опитувані визначили наступні: корупція (70 %); проблеми економічного зростання (70 %); політична нестабільність (65 %); криза моралі та культури (42 %); алкогольна та наркозалежність (28 %); правова незахищеність (25 %).

Забезпечення та захист життєвих інтересів молоді, її головних потреб в самореалізації та самовдосконаленні потребує відповідних ресурсів, які, на думку опитуваних, мають наступну ієрархію: 80 % молоді вважають, що це міцне здоров'я; 86 % молоді вважають, що їм необхідна хороша освіта; 77 % сподіваються на особистісні якості і впевненість у своїх силах; 23 % – визначили, що потребують моральної підтримки.

Політична соціалізація молоді, яка відбувається в умовах трансформації суспільства зростання рівня політичної культури, визначає ступень готовності молодих людей до діалогу з політичними діячами. Так, 51 % молоді бажають, щоб політики їх почули; 25 % – відповіли “мені немає чого їм сказати” і “важко відповісти”, і тільки 7 % відповіли “ні”.

Монополізація владою соціальної активності молоді сприяє посиленню політичного нігілізму, розчаруванню та громадянської пасивності.

Таким чином, реалізація існуючого соціального потенціалу молоді в першу чергу її інтелектуального ядра, потребує розробки та реалізації державних програм активного включення молодих людей у процеси соціальних перетворень, які сприятимуть побудові соціального діалогу на підставі взаємної довіри та відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Соціологічна енциклопедія / [уклад. В. Г. Голубенко]. – К. : Академвидав, 2008. – 456 с.
2. Кондратьев Э. В. Связи с общественностью / Э. В. Кондратьев, Р. Н. Абрамов ; под общ. ред. С. Д. Резника. – Изд. 6-е, испр. и доп. – М. : Академический Проект, 2009. – С. 350–352.
3. Проценко Л. От социальной активности к социальной субъективности молодежи / Л. Проценко, Л. Сокурская // Социология та суспільство: взаємодія в умовах кризи. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – С. 451–453.

Ю. О. КУЦ

ЕТНОПОЛІТИЧНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ УСПІШНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ

Усепланетарність етнічного чинника конфліктів і порушення прав людини й нації ставлять проблему взаємозв'язку толерантності, взаєморозуміння і примусу, втручання міжнародного співтовариства. Толерантність – один з універсальних і найзначніших здобутків людства, вона є передумовою не лише врегулювання конфліктів, примирення суперечностей, а й основою ефективної саморегуляції суспільства, збереження його багатоманітності та динамічності [1]. Толерантність уможливлює суспільний консенсус, право народів на самовизначення та суверенність, права людини на інтелектуальну свободу, що є загально визначеними цінностями, на яких базується сучасний соціум.

Питання толерантності в усіх його вимірах, а надто в етнополітичному, є життєво важливим та, безумовно, актуальним для всіх країн у цілому, багатонаціональних зокрема. Вони чітко й ґрунтовно визначені Декларації принципів толерантності (1995 р.).

Толерантність – це передовсім визнання того, що всі ми як особистості, як представники різних соціальних груп, носії певної культури, відрізняємося один від одного. Вже самі ці відмінності є самодостатньою цінністю і потребують захисту. Вести соціальний діалог, залишаючись різними, – цю засадничу мету можна реалізувати за допомогою толерантності [2]. Толерантність є необхідною передумовою ефективних дій у досягненні суспільного консенсусу і творенні демократичної держави. Взаємна терпимість може забезпечити політичне та культурне підґрунтя успішному соціально-економічному розвитку країн Центрально-Східної Європи.

Професійна демократична влада неможлива без терпимості та дотримання норм права. Спроба створення етнічно однорідних держав, етнічні чистки, геноцид, насильство є насамперед ознаками неспроможності політичної влади, яка немає ніни права визнаватися світовим

співтовариством.. Толерантність є необхідною умовою реального самовизначення окремих людей та різних спільнот вважає Дж. Грей [1].

Актуальність і правомірність постановки проблеми “толерантність” зумовлена характерним для сучасності процесом наростання інтеграції. Остання знаходить вираження в тенденціях розвитку світової економіки і політики, в ліквідації протистояння двох світових політичних систем і відповідних воєнних блоків, деідеологізації, виникнення глобальних проблем і становлення планетарної свідомості, в зближенні науки, релігії і філософії. Звідси все більш значимим стає завдання пошуку шляхів і засобів входження в новий загальносвітовий простір, співвідношення одиничного, приватного із загальним цілим.

Під “сферою толерантності” ми розуміємо певну сферу у людських взаємовідносинах, в якій в даний історичний період існують механізми взаєморозуміння і взаємного обліку інтересів. Ці сфери можуть як складатися спонтанно, так і бути результатом цілеспрямованих зусиль. Вони можуть існувати або у вигляді світоглядних, релігійно-моральних потреб або у формі традицій, звичаїв.

Проголошуючи ідеї толерантності, людина має насамперед висувати відповідні вимоги до самої себе. Іншими словами, бути толерант-

ним означає стримувати власні прояви стосовно чогось або когось чужого чи відмінного завдяки проявам вольового акту. У цьому випадку толерантність перестає бути результатом байдужості, імітацією терпимості [3].

“Толерантність” є не тільки принципом встановлення суспільно-політичного консенсусу, але і невід’ємною властивістю людської природи й міжособистісних комунікацій. Вона з’являється разом з появою людського суспільства, але її ціннісні виявлення історичні і залежать від ряду факторів. Напрямок розвитку цієї властивості людської природи знаходять вираження в тенденції до універсалізації її сфер у соціумі.

Список використаних джерел:

1. Грей Джон. Поминки по Просвещению: Политика и культура на закате современности / Джон Грей ; пер. с англ. ; под общ. ред. Г. В. Каменской. – М. : Праксис, 2003. – 368 с.
2. Сприяння поширенню толерантності у поліетнічному суспільстві / [О. Майборода, Р. Чілачава, Т. Пилипенко та ін.]. – К. : Фонд «Європа XXI», 2002. – 312 с.
3. Стасюк Н. Толерантність як моральність особистості [Електронний ресурс] / Н. Стасюк. – Режим доступу : <http://pleyady.kiev.ua/index.php?go=Pages&in=view&id=216>.

В. В. ТОЛКОВАНОВ

КОНЦЕПЦІЯ “ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ” В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Сьогодні перед усіма європейськими країнами, у тому числі й перед Україною, стоять важливі завдання щодо забезпечення доброго врядування, зокрема на місцевому і регіональному рівнях.

Дослідженню концепції доброго врядування присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних науковців: З. Балабаєвої, О. Бейка, Е. Вигоди, Р. Герцога, А. Гука, Д. Джексона, А. Зарді, В. Кравченка, В. Куйбіди, В. Мамонової, Ж. Марку, П. Надолішнього, Г. Пітерса, Д. Попеску, В. Прошка, М. Пухтинського, Л. Сморгунова, Б. Шевчука, які акцентують увагу на окремих аспектах її формування, розвитку та імплементації.

Разом з тим, незважаючи на численні наукові розробки щодо загальних питань модернізації системи публічного управління, введення поняття “добре врядування”, визначення базових характеристик концепції “доброго врядування”, забезпечення підтримки широкими верствами населення політики “доброго врядування” практично залишаються поза увагою науковців. Зокрема, у вітчизняній державноуправлінській науці такі дослідження досі не здійснювалися цілеспрямовано та системно.

Ескалація різноманітних кризових явищ у сучасному світі яскраво свідчить про стихійний в цілому характер суспільного розвитку та

актуалізує проблему свідомого, гуманного та ефективного управління цим розвитком. Все це обумовлює необхідність дослідження питань забезпечення доброго врядування та інноваційних інструментів його впровадження.

Концепція “доброго врядування” витісняє популярну раніше концепцію “нового публічного менеджменту” або “публічного управління” з її односторонньою орієнтацією на ефективність. Вона наповнює концепцію державного управління гуманітарною та соціальною складовою; формує новий підхід до розуміння належного врядування, яке має тепер відповідати не лише вимогам ефективності, але й бути відкритим, доступним, підзвітним і підконтрольним, а отже – чутливим до вимог громадян та їх потреб. Разом з тим, концепція доброго врядування, визначаючи рамки ефективності і результативності, характеризує процес поєднання влади та обов'язків у суспільстві; визначає публічну політику та рішення щодо суспільного життя; включає взаємовідносини між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інституціями громадянського суспільства.

Концепція “доброго врядування” (“good governance”) пов'язана з питанням про те, яким чином суспільство може себе зорганізувати для того, аби гарантувати рівність можливостей та соціальну й економічну справедливість для усіх громадян. Добре врядування є цінністю саме по собі, а також водночас є ключовим засобом досягнення “Цілей тисячоліття”, визначеними ООН.

Розуміючи необхідність забезпечення доброго врядування не лише правовими, але й інституційними інструментами, європейські інституції (насамперед, Рада Європи та Європейський Союз) активно сприяють міжнародному співробітництву у цій сфері, тим самим дозволяючи окремим країнам вчитися і збагачуватися на досвіді інших, розробляти спільні підходи до розуміння та вирішення існуючих питань впровадження стандартів доброго врядування.

Враховуючи викладене, є доцільним продовжити наукові розробки питання впровадження доброго врядування на усіх рівнях публічного управління. Одночасно підвищення ефективності та якості наукових досліджень у галузі державного управління передбачає адекватне розуміння природи науки держав-

ного управління, її принципову відмінність від традиційних та суміжних галузей і типів знань, чітке усвідомлення її зв'язку із сучасними тенденціями розвитку наукового пізнання та викликами історії.

Список використаних джерел:

1. *Толкованов В.* Добре врядування та інструменти його забезпечення на місцевому і регіональному рівнях: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / В. Толкованов. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – 264 с.

2. *Толкованов В.* Європейська стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні: основні завдання, історія виникнення та досвід впровадження / В. Толкованов // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Одес. регіон. ін-ту держ. упр. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. – Вип. 3 (47). – С. 212–216.

3. *Толкованов В.* Діяльність Ради Європи щодо розробки та впровадження інноваційних інструментів розвитку місцевого самоврядування / В. Толкованов // Право та державне управління : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2011. – № 4. – С. 185–190.

4. *Толкованов В.* Стандарти та принципи доброго врядування на місцевому і регіональному рівнях як загальноєвропейська цінність [Електронний ресурс] / В. Толкованов // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид. – 2012. – № 12. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=565>.

5. *Толкованов В.* Європейські інструменти інституційної розбудови та досвід їх впровадження в Україні [Електронний ресурс] / В. Толкованов // Державне будівництво : електрон. наук. фах. вид. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2012. – № 2 – С. 1–14.

6. *Куйбіда В. С.* Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах : зб. / В. С. Куйбіда, В. В. Толкованов. – К. : Крамар, 2010. – 258 с.

7. *Tolkovanov V.* Public administration reform in Ukraine: main objectives, current status and problems to be solved / V. Tolkovanov // Public Policy and Economic Development : scientific and production journal. – Mykolayiv : Publisher Yemelyanova T. V., 2011. – № 2. – P. 5–12.

Т. В. БЄЛЬСЬКА

ГЛОБАЛЬНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ПРОВІДНИЙ АКТОР МІЖНАРОДНОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Глобальне громадянське суспільство визначається особливостями своїх позицій і можливостей. Воно є основним бенефіціаром стабільного світового економічного розвитку, що сприяє зростанню людського і соціального капіталу на глобальному та національному масштабі, реалізації політичних, соціальних та економічних прав громадян.

Інтереси глобального громадянського суспільства в контексті глобальної стабільності є необхідною умовою для його активної участі у вирішенні глобальних проблем. Інститути громадянського суспільства об'єднують соціально активних громадян здатних накопичувати позитивні інституційні ініціативи та пропозиції рішень, а також конкретні умови для реалізації відповідних проектів [3, с. 313–315]. Ці особливості глобального громадянського суспільства сприяють реформі глобальної фінансової системи, створенню збалансованої довгострокової стратегії розвитку.

Глобальне громадянське суспільство прагне формувати правила, які визначають той чи інший аспект соціального життя. Деякі елементи громадянського суспільства, які часто характеризуються як “соціальні рухи”, прагнуть радикальних перетворень існуючого порядку. Водночас громадянське суспільство також включає реформістські елементи, які прагнуть лише скромних змін існуючих механізмів управління та конформістських елементів, які прагнуть зміцнити встановлені правила. Дійсно, різні ініціативи громадянського суспільства показують поєднання радикальних, реформаторських і конформістських тенденцій.

Отже, можна стверджувати, що глобалізація сприяє створенню глобального громадянського суспільства, глобального управління, розвитку інститутів демократії, економічної стабільності у світі.

У сучасному глобальному світі громадянське суспільство може нести певні небезпеки. Відзначаючи неперевершені можливості глобального громадянського суспільства, слід звернути увагу на певні загрози, які виникли в сучасних умовах. До питання негативних впливів глобаль-

ного громадянського суспільства звертаються також Дж. Арквілл [2, с. 87–88], Ян Арт Шольте [4, с. 19–22]. Узагальнивши їх погляди та власне бачення проблеми, виділимо десять загроз глобального громадянського суспільства.

По-перше, діяльність глобального громадянського суспільства може не переслідувати демократичні цілі. Хоча термін “громадянське суспільство” асоціюється з ввічливістю і силою, громадські об'єднання можуть не сприяти просуванню демократії. Навпаки, елементи антигромадянських об'єднань можуть бути спрямовані на підрив демократії. Окремі деструктивні групи, зокрема расистів, ультра-націоналістів і релігійних фундаменталістів можуть прагнути придушити демократичні права інших. Таким чином, за певних умов, лобістські групи можуть підірвати демократичні процеси в державах.

По-друге, громадянське суспільство може не сприяти демократії в глобальному управлінні чи державній політиці національних держав, якщо здійснювані заходи непродумані або не виконуються. Наприклад, лідери не мають чітких цілей, або вони можуть мати слабке уявлення про методи роботи інститутів управління, або вони можуть нехтувати ключовими ідеями державної політики.

По-третє, демократія може постраждати, коли органи глобального чи національного управління погано підготовлені до сприйняття ідей громадянського суспільства. Керівні органи можуть не мати відповідної кваліфікації співробітників, які сприймуть ідеї громадянського суспільства.

По-четверте, входження представників громадянського суспільства в глобальне управління може мати негативні наслідки для демократії, коли цивільні громадяни стають управлінцями, втрачаючи раніше отриманий позитивний потенціал інакомислення. Зокрема, цивільні громадяни можуть некритично надавати управлінські послуги або взяти кошти за послугу.

По-п'яте, громадянське суспільство може підірвати демократію в глобальному управлінні, коли вона страждає від недостатнього представництва. В іншому випадку, громадянське сус-

пільство може відтворити або навіть збільшити нерівності і привілеї, пов'язані з класовою приналежністю, статтю, національністю, расою, релігією, міською та сільською місцевістю та інше.

По-шосте, громадянське суспільство у вирішенні конкретного питання може опиратися на надмірно вузьку соціальну базу. Зокрема, існує небезпека того, що громадянське суспільство в Південній Європі і колишніх комуністичних країнах повинне сприйняти західні стилі діяльності, оскільки національні НДО фінансуються фондами західних еліт.

По-сьоме, громадянська активність щодо глобального управління може постраждати від недемократичних методів. Вироблення політики в громадських організаціях може здійснюватись непрозоро для сторонніх – або навіть для деяких членів організації. У зв'язку з цим в останні роки з'явилося кілька кодексів поведінки для НДО [4, с. 19–22].

По-восьме, Дж. Арквілл, застерігає людство від негативного впливу соціальних рухів на основі інформаційних технологій – мережових воєн. Мережеві війни перетворюються на нову “столітню війну”, напевно, найтяжчу за всю історію, тому що нападник вперше став невидимим [2, с. 87–88]. Таким чином, новітня війна – це “війна ідей”, змагання інтелекту, які потребують не танків, не важкої артилерії, а навичок роботи з інтернет-ресурсами.

Дев'ята загроза пов'язана із захистом (державної, банківської, комерційної таємниці) інформації, тобто проблемою інформаційної безпеки. Важливим для інформаційної безпеки є досягнення стану захищеності, що стає можливим за умови створення відповідних інженерно-технічних організацій, які можуть захистити населення світу від реальних і потенційних загроз.

Десята загроза пов'язана з поняттям цифрової нерівності – різницею в доступі громадян до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших послуг за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій. Така розрізненість може стимулювати різні інформаційні небезпеки, починаючи від хакерських атак на приватні сайти і закінчуючи викраденням або оприлюдненням стратегічно важливих відомостей національного характеру.

Структурні компоненти глобалізованого світу – глобальне громадянське суспільство, глобальна держава, хоча й перебувають на початковій стадії формування, все більш впевнено стають провідними акторами міжнародного політичного процесу.

Список джерел та літератури:

1. *Афонін Е. А.* Глобальні трансформації та місце України в сучасній світовій системі координат [Електронний ресурс] / Е. А. Афонін, А. В. Суший // Реформування державної політики в Україні: теоретико-методологічні засади дослідження та впровадження : навч.-наук. вид. – К. ; Львів: НАДУ, 2012. – С. 81–94. – Режим доступу : <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Rebkalo-12.pdf>.

2. *Арквілл Дж.* Мережі і мережеві війни : майбутнє терору, злочинності та бойових дій / Дж. Арквілл, Д. Ронфельдт ; [пер. з англ. А. Іщенко ; ред. Д. Арквілл, Д. Ронфельдт]. – К. : ВД “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 352 с.

3. *Chandler David.* Building Global Civil Society 'From Below'? // Millennium : Journal of International Studies. – 2004. – P. 33, 313–340.

4. *Scholte Jan Aart.* Civil Society and Democracy in Global Governance / Department of Politics and International Studies, University of Warwick // CSGR Working Paper. – 2001. – 65/01, January.

М. Г. СЕРГІЄНКО
С. М. БОБРИЦЬКИЙ, І. М. КРИВУЛЬКІН

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ПОТЕНЦІЙНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ОБ'ЄКТІВ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Зростання кількості техногенних та природних аварій і катастроф в останні роки призводить до необхідності відпрацювання планів взаємодії та реагування

органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах різного призначення.

На цей час відсутні методологічні, теоретичні та інформаційні засади щодо організації взаємодії між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування при виникненні надзвичайних ситуацій (далі – НС).

Створення безпечних умов життєдіяльності громадян є одним з найважливіших завдань держави. Не останнім пунктом, який забезпечує виконання цього завдання, є охорона і оборона об'єктів державної важливості, що в умовах існування сучасного суспільства набуває особливого значення.

Політика запобігання НС включає такі обов'язкові елементи: ідентифікація можливих джерел НС, паспортизація і організація їх обліку, оцінка ризиків НС, розробка і впровадження державної системи управління ризиком НС, створення системи моніторингу ризиків, організація прогнозування і запобігання НС.

Для визначення та обліку основних джерел НС техногенного характеру відповідно до Закону України “Про страховий фонд документації України”, Постанови Кабінету Міністрів України № 642 від 16.05.2002 р. [1; 3] на Державний департамент страхового фонду документації (далі – Державний департамент СФД) покладено завдання створення та ведення Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів (далі – ПНО) України [2]. Протягом 2000 – 2013 рр. ним проведена ідентифікація і паспортизація більш 24 тис. ПНО.

Державним департаментом СФД були розроблені та впроваджені системи “Державний Реєстр потенційно небезпечних об'єктів” (далі – Реєстр ПНО) та “Інформаційна підсистема моніторингу стану потенційно небезпечних об'єктів” (далі – ПІМС ПНО).

Реєстр ПНО – є автоматизованою інформаційно-довідковою системою обліку та обробки інформації щодо потенційно небезпечних об'єктів.

Реєстр було створено з метою державного обліку ПНО та інформаційного забезпечення процесів підготовки управлінських рішень і виконання зобов'язань України згідно з міжнародними договорами щодо запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у тому числі транскордонного характеру, пов'язаних з функціонуванням небезпечних об'єктів.

Ведення Реєстру – це комплекс заходів, які забезпечують збір, накопичення та актуалізацію інформації щодо небезпечних об'єктів, адміністрування бази даних Реєстру, інформаційне обслуговування користувачів даними Реєстру, розроблення програмного забезпечення ведення Реєстру та інструктивних документів на створення, ведення та користування його даними.

На цей час Державний реєстр ПНО являє собою резервовану комп'ютерну базу даних про потенційно небезпечні об'єкти всіх форм власності незалежно від підпорядкування (підприємства, споруди, системи життєзабезпечення, транспортні системи та ін.) і є складовою частиною Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань НС (далі – УІАС НС). База даних реєстру постійно поповнюється та оновлюється. Програмне забезпечення Державного реєстру ПНО дозволяє здійснювати автоматичний пошук і добір інформації за більше ніж 40 параметрами, які включають назву об'єкта, територіальне розташування, категорію об'єкта, вид діяльності, техніко-економічні характеристики, вид і категорію безпеки, назви і кількості небезпечних речовин та матеріалів і ін., а також по комбінаціях або окремих частинах цих параметрів.

ПІМС ПНО стала системою позбавленою недоліків Реєстру ПНО.

ПІМС ПНО – це комплекс прикладних програмних засобів та заходів, які визначені Положенням про моніторинг ПНО та Регламентом моніторингу ПНО, призначений для:

- збирання, оброблення, збереження та передавання інформації, яка надходить від відповідальних осіб ПНО стосовно стану цих об'єктів;
- оперативного отримання даних про поточний стан потенційно небезпечних об'єктів та актуалізації інформації про ПНО, що містяться у Державному реєстрі ПНО;
- надання відповідних даних до суміжних підсистем УІАС НС для подальшого їх аналізу з метою виявлення небезпечних чинників ПНО та прогнозування розвитку НС;
- інформаційного забезпечення центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також відповідальних осіб ПНО.

Обидві системи впроваджені, працюють та успішно вирішують поставлені перед ними за-

дачі, але, виходячи з досліджень виникнення, поширення та розвитку комплексних надзвичайних ситуацій на об'єктовому рівні, як указувалось вище, постає одна з першочергових задач – створення галузевого (регіонального) реєстру потенційно уразливих об'єктів, з метою ведення державної статистики і організації взаємодії між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування при виникненні надзвичайних ситуацій на об'єктах різного призначення.

Але до бази даних Державного реєстру ПНО сьогодні занесені ще не усі об'єкти, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави [4]. Поки у реєстрі ще мало таких специфічних ПНО, як місця зберігання боєприпасів, ракетного палива і пестицидів (у тому числі і непридатних для користування), об'єктів поводження з радіоактивними та токсичними відходами, аварійних будівель та споруд, паспортизацію та облік яких повинні здійснювати різні міністерства та відомства. Частково необхідна інформація про ці об'єкти міститься в інших державних або галузевих реєстрах (Реєстр аварійно небезпечних виробничих будівель і споруд, Державний реєстр джерел іонізуючого випромінювання, Державний реєстр радіоактивних відходів, Державний кадастр сховищ радіоактивних відходів, Реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, Реєстр місць видалення відходів та інші), однак у разі загрози або виникнення НС ці відомості повинні бути доступні керівництву підрозділів МНС, пожежних і аварійно-рятувальних служб. Тому виникає проблема взаємодії та програмно-інформаційної сумісності різних реєстрів. Крім того, важливе значення має задача своєчасного відновлення інформації про ПНО у базі даних Державного реєстру ПНО та і в інших реєстрах.

Як приклад, можна розглянути об'єкти, які можуть взагалі становити потенційний інтерес для провокації на них НС. Проведемо їх умовну класифікацію:

За призначенням: об'єкти управління, об'єкти транспорту, об'єкти зв'язку, об'єкти системи життєзабезпечення, промислові об'єкти, об'єкти зберігання, об'єкти з масовим перебуванням людей, об'єкти національної культурно-історичної спадщини.

За можливими негативними наслідками від провокації НС: тривале або тимчасове по-

рушення системи державного управління; тривале або тимчасове порушення системи регіонального управління; тривале або тимчасове порушення функціонування систем життєзабезпечення; тривале або тимчасове порушення транспортного сполучення; тривале або тимчасове порушення виробничого циклу; надзвичайна ситуація рівня "В" і як наслідок загибель великої кількості людей; недієздатність (небездатність) підрозділів Збройних Сил України; втрата або пошкодження пам'яток національного культурно-історичного спадку; втрата або пошкодження релігійних святинь.

За можливими негативними впливами об'єктових НС та НС вищих рівнів: вибухопожежна небезпека; розлітання боєприпасів та осколків; радіаційна небезпека; хімічна небезпека; бактеріологічна небезпека; загроза затоплення; комплексна дія зазначених факторів.

У свою чергу, є розподіл споруд та об'єктів управління, розподіл споруд та об'єктів транспорту, споруд та об'єктів зв'язку, споруд та об'єктів систем життєзабезпечення, споруд та об'єктів зберігання, споруд та об'єктів з масовим перебуванням людей, споруд та об'єктів національної культурно-історичної спадщини тощо.

Як висновок слід зауважити про необхідність використовувати накопичену в Реєстрі ПНО та ІПМС ПНО базу даних для відпрацювання планів взаємодії та реагування органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування на виникнення надзвичайних ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про страховий фонд документації України" // ОВУ. – 2001. – № 16. – Ст. 696.
2. Закон України "Про об'єкти підвищеної безпеки" // ОВУ. – 2001. – № 7. – Ст. 268.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2002 р. № 642 "Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру документів страхового фонду документації" // ОВУ. – 2002. – № 21. – Ст. 1020.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2004 р. № 1734 "Про затвердження переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави" // ОВУ. – 2004. – № 52. – Ст. 3.

Г. Н. ГАЙДУКОВА

РОЛЬ ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО ОБЩЕСТВЕННОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В РАЗВИТИИ МУНИЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Развитие местных сообществ в России в настоящее время представляет собой результат сложного переплетения действий и интересов таких акторов, как региональная и муниципальная власть, бизнес-структуры и предприятия различного масштаба, население в целом и отдельные его группы, имеющие влияние на принятие управленческих решений. На современном этапе развития российского общества стабильное и эффективное функционирование местного самоуправления напрямую зависит от тесного и конструктивного взаимодействия муниципальных органов власти с населением. Степень эффективности такого взаимодействия зависит от уровня интегрированности территориального общественного самоуправления (ТОС) в систему управления муниципальным образованием, а именно, от активного участия местных сообществ в процессах управления муниципальным образованием и от прозрачности, компетентности, нормативно-правовой обеспеченности и инициативности органов местного самоуправления.

Специфика института местного самоуправления в России состоит в том, что оно имеет двойственную, а именно государственно-общественную природу [1]. Полноценный и эффективный институт местного самоуправления способен сформироваться только в условиях его поддержки, как со стороны государства, так и со стороны местного сообщества, проявляющего активность и ответственность за условия своего жизнеустройства на данной локальной территории. При этом роль государства заключается в создании системного и непротиворечивого законодательства, формировании адекватной финансово-экономической среды и необходимых институциональных предпосылок, содействующих проявлению потенциала самоуправления в местных сообществах как через деятельность органов муниципальной власти, так и посредством самоорганизации жителями.

Под территориальным общественным самоуправлением понимается самоорганизация граждан по месту их жительства на части территории

поселения для самостоятельного и под свою ответственность осуществления собственных инициатив по вопросам местного значения [2].

Территориальное общественное самоуправление как форма участия населения в осуществлении местного самоуправления имеет ряд специфических особенностей: возникает только там, где есть инициатива граждан; отличается многообразием своих уровней (от лестничной клетки до микрорайона или поселка); может существовать долгое время или исчезать, когда результат достигнут; может иметь или не иметь статус юридического лица и соответствующую атрибутику – название, устав, руководящий орган (совет микрорайона, квартальный комитет, старший дома или подъезда, староста сельской улицы и т.д.); может брать на себя несколько полномочий по решению вопросов местного значения, либо выполнять лишь одну функцию.

Отметим, что принадлежность института территориального общественного самоуправления к гражданскому обществу в отличие от органов местного самоуправления не подвергается сомнению всеми исследователями. Однако попытки реализации либерально-субсидиарной модели гражданского общества пока не привели к существенной перестройке массового политического сознания. Социологи, политологи, культурологи говорят о тенденции воспроизводства традиционной для России модели государственного управления. Субмуниципальные соседские сообщества, не говоря уже о неассоциированных гражданах, ограничиваются эпизодическим участием в формировании представительных муниципалитетов, отказываются от влияния на политику органов местного самоуправления. В том числе и через ТОС, в котором проблема эффективности участия граждан в управлении стоит достаточно остро. Поэтому социологический анализ форм и методов влияния граждан на решение местных проблем, оценка потребности, готовности и степени предполагаемой активности населения в рамках сложившихся институтов территориального общественного самоуправления имеет не только прикладной характер, но и

позволяет по-новому ставить методологические проблемы модернизации российского общества.

Появление новых проблем и задач, которые невозможно решить силами населения или отдельных управленческих структур, определяет необходимость интеграции территориального общественного самоуправления в систему управления муниципальным образованием. Главной из них является модернизация, то есть создание механизма устойчивого развития локальной территории; достижение сбалансированности интересов всех участников местного самоуправления без их ущемления; значительная экономия бюджетных, материальных и иных ресурсов; повышение эффективности взаимодействия ТОС с органами государственного управления и местного самоуправления; обеспечение новых возможностей развития территории, которые в совокупности обеспечивают современное качество жизни населения.

Анализ мероприятий, осуществляемых органами ТОС различных регионов России, показал, что, несмотря на незначительный масштаб решаемых ими вопросов, результаты их деятельности в своей совокупности способны благоприятно повлиять на социально-экономическую сферу и заметно улучшить условия жизни граждан. Необходимость ТОС и его интеграции в систему управления муниципалитетами определяется и тем, что основная часть решаемых ТОС задач по причине их адресного характера не может с такой же степенью эффективности и оперативности быть передана государственным и муниципальным органам власти. Вместе с

тем, очевидно, что даже при наличии высокого уровня заинтересованности в решении местных проблем население в настоящее время не способно реализовать местные инициативы, самостоятельно формируя органы территориального общественного самоуправления. Для этого ему необходима организационная и консультационная поддержка со стороны органов управления. Таким образом, роль органов управления должна состоять в формировании у населения самоуправленческой активности и создании условий для ее реализации в форме территориального общественного самоуправления. Это соответствует современному пониманию государственного управления, наиболее перспективной формой которого в настоящее время признается "организация самоорганизации" партнерских структур на договорной основе. В рамках этой тенденции органы ТОС могут рассматриваться как муниципально-общественные структуры по аналогии с государственно-общественными органами, перспективность которых признана в связи с развитием в Российской Федерации гражданского общества.

Список использованной литературы:

1. Трофимова И. Н. Институциональное развитие местного самоуправления в Российской Федерации / И. Н. Трофимова. – М., 2011.
2. Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации : федер. закон от 06.10.2003 г. № 131-ФЗ (в ред. от 03.11.2010 г. № 286-ФЗ) // Российская газета. – 2010. – 10 ноября. – Ст. 27.

Г. В. ДАУДОВА

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Розбудова демократичної та правової Української держави, створення для громадян умов реалізації своїх можливостей в суспільно-політичному та економічному житті країни потребує подальшого розвитку інформаційного простору країни та інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Практика застосування існуючих правових, економічних та організаційних засад здійснення державної

інформаційної політики свідчить про необхідність модернізації системи висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Як розпорядники інформації ці суб'єкти акцентують увагу на здійсненні своїх владних управлінських функцій. Така інформація носить публічний характер, і не задовольняє повною мірою суспільну інформаційну потребу громадян.

Взаємодія та зворотній зв'язок з громадськістю складає окреме питання в системі державної інформаційної політики, ігнорування якого є причиною виникнення серйозних негативних наслідків. З цих обставин, інформаційна діяльність повинна стати дієвим інструментом залучення громадян та громадських інституцій до досягнення злагоди і стабільності в суспільстві, вироблення певної стратегії розбудові державності, переосмислення державно-управлінських відносин, відкритості влади та довіри до неї, визначення оптимальної інформації, що позитивно впливає на ефективність управління.

Послідовна реалізація Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні передбачає розробку, впровадження та використання новітніх конкурентоспроможних інформаційно-телекомунікаційних технологій в усіх сферах суспільного життя. Інноваційний алгоритм побудови інформаційної інфраструктури, яка стосується подальших перетворень українського суспільства, вдосконалює спектр інформаційних послуг, які ґрунтуються на формуванні та впровадженні необхідних для цього "правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, технологічних, методичних умов розвитку інформаційного суспільства України з урахуванням світових тенденцій" [1].

Закладені підвалини регулювання інформаційних відносин визначають впровадження в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування базових компонентів європейської моделі відкритості та прозорості інформації, підвищення її якості та доступності для надання можливості людині, громадянину, інститутам громадського суспільства приймати участь в державних справах.

Стратегічна направленість цих інноваційних технологій розвитку інформаційного суспільства полягає в підвищенні результативності системи державного управління, орієнтованого на забезпечення конституційних прав та свобод людини, що розглядається через призму безпосередньої участі людини у процесах підготовки проєктів управлінських рішень органами державної влади, місцевого самоврядування, організацій та установ.

Аналіз сучасного стану побудови інформаційного суспільства в Україні дозволяє стверджувати, що:

– у процесі формування інформаційного суспільства та впровадження телекомуніка-

ційних технологій органами державної влади та органами місцевого самоврядування недостатньо використовуються нові форми "електронної демократії". Створення інформаційної індустрії для надання громадянам та підприємствам спектру якісних та різноманітних послуг в інтернет-просторі відбувається повільно. Внаслідок цього, інформаційна взаємодія суспільства й держави за принципом зворотного зв'язку залишається низькою;

– консерватизм з боку керівництва центральних та місцевих управлінських органів спричиняє нерівномірне забезпечення публічного доступу населення до інформаційних ресурсів регіонів та структурних підрозділів адміністрацій. Це порушує принцип рівного доступу громадян до всіх наявних джерел інформації, знижує ефективність зворотного зв'язку, поглиблює інформаційну нерівність між адміністративними територіями та різними верстами населення;

– глобалізація сучасних суспільно-політичних відносин посилює принцип системності, повноти та об'єктивності формування державної інформаційної політики, що вимагає дотримання національних інтересів країни. Але ступінь упровадження технологій електронного бізнесу, інформації окремих галузей економіки не відповідає потенціалу країни, що може привести до економічної, технологічної, ідейно-політичної залежності тощо;

– у системі державного управління відсутній механізм регулювання соціально-політичних та техніко-технологічних складових інформаційної політики. В межах своїх повноважень кожна державна інституція надає інформацію про свою діяльність у межах свого розуміння про її вплив на об'єкт. При цьому недостатня увага суб'єктів державної інформаційної політики до громадської думки й суспільного настрою, масової свідомості та інформаційних процесів може спричинити соціальну напруженість в суспільстві;

– забезпечення участі громадян в побудові інформаційного суспільства стримує недостатність знань, умінь і навичок з використання інформаційно-комунікаційних технологій кожною людиною. Рівень інформаційної грамотності населення залишається невисоким. У зв'язку з цим оцінка діяльності уряду, парламенту, інших державних та політичних інститутів у громадян формується в суперечливому потоці інформації, яка не дозволяє адекватно оцінювати економіч-

ну та соціальну політику, культурні традиції та моральні цінності населення.

Наявність зазначених прогалин потребує прийняття Концепції державної інформаційної політики щодо формування нових елементів суспільних відносин, притаманних інформаційному суспільству.

Підґрунтям побудови в Україні розвинутого інформаційного співтовариства та інфраструктури є вдосконалення законодавчої бази, яка передбачала б послідовне здійснення аналізу процесів розвитку інформаційної сфери та виявлення галузей, які не мають достатнього правового забезпечення, розробки нових нормативно-правових актів, які доповнюють і розвивають існуючі механізми доступу населення до суспільнозначущої інформації, формування та реалізацію програм, спрямова-

них на розвиток інформаційних ресурсів для різних категорій громадян, створення умов для забезпечення інформаційної грамотності всього населення країни тощо [3].

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” від 09.01.2007 р. № 537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>

2. Концепція національної інформаційної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sciptrb.gov.ua/>

3. Дзюндзюк В. Б. Інформація політика в Україні : опорний конспект лекцій / [уклад. В. Б. Дзюндзюк, Л. В. Хашиєва]. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2012. – 96 с.

**О. В. КУЛІНІЧ, С. Є. ІГНАТЬЄВ,
Д. С. ТКАЧОВ**

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Українське законодавство визначає *міжнародну технічну допомогу* (далі – МТД) як ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [2]. Починаючи з 1992 р., Україна отримує і використовує для підтримки реалізації реформ міжнародну технічну та фінансову допомогу, що надається міжнародними донорами. Так, за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі Україна, у 2013 р. отримала 539,56 млн дол. США (у 2012 р. – 485,21 млн). У 2013 р. у Харківській області впроваджувалося 17 проектів міжнародної технічної допомоги загальною вартістю близько 3,078 млн дол.

Виходячи зі звіту Світового Банку “Public Financial Management systems in Ukraine” [3], а також того факту, що Харківська область посіла І місце в рейтингу інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності в Україні, очікується підвищений інтерес до регіону з боку міжнародних програм технічної допомоги та іноземних кампаній. Для ефективного використання “вікна можливостей”, що відкрилося для Харківської

області, є необхідним створення та використання нового інструменту залучення й адміністрування міжнародних проектів і програм.

Найбільш ефективним для досягнення даної мети, на нашу думку, є об'єднання зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та вищих навчальних закладів.

Даний підхід покладений в основу Європейської стратегії економічного розвитку “Європа 2020”, прийнятою Європейською Комісією в 2010 р., що передбачає для досягнення загальних цілей сталого розвитку посилення внутрішніх зв'язків в, так званому, “трикутнику партнерства” (Суспільство – Наука – Влада) [1]. Така модель дозволяє “об'єднати зусилля всіх зацікавлених сторін у спільному залученні ресурсів (фінансових і технічних) для реалізації партнерських проектів”, – відзначив Єжи Бузек, президент Європейського Парламенту, під час обговорення “Європейської стратегії розвитку освіти” (Гельсінкі, 28.03.2011 р.).

На реалізацію даних стратегічних документів, виконуючи мету збільшення обсягу ресурсів, які направляються на загальні про-

грами і проекти, в Європі спостерігається тенденція створення спільних ресурсних центрів між місцевими органами публічної влади, університетами та великими компаніями.

Наприклад, Дрезденський технологічний університет у партнерстві з Адміністрацією землі Саксонія та групою компаній створив Дрезденський технологічний центр, який працює над розробкою спільних програм і проектів, а також пошуком фінансування для них. Подібні центри працюють у Вільному Університеті Берліна (разом з адміністрацією землі Берлін), Університетом Вільгельма Лейбніца (разом з адміністрацією землі Нижня Саксонія), а також в інших університетах ФРН.

Подібні ініціативи реалізуються й у Російській Федерації. Так, адміністрація Сибірського федерального округу і Томський політехнічний університет створили у 2010 р. спільний Центр проектного менеджменту. Адміністрація Нижегородської області та Національний дослідницький університет Нижегородський державний університет імені Н. І. Лобачевського у 2011 р. створили спільний Центр міжнародних програм і трансферу технологій.

З метою поглиблення міжнародного та міжрегіонального співробітництва у сфері міжнародної технічної допомоги в Харківській області, підвищення ефективності її використання та координації роботи у цьому напрямі 16 липня 2013 р. був підписаний Договір про співпрацю між Харківською обласною державною адміністрацією, Харківською обласною радою, Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна, Харківським національним університетом міського господарства імені О. М. Бекетова та Асоціацією органів місцевого самоврядування Харківської області щодо створення трьох регіональних центрів з питань реалізації міжнародних програм та регіонального розвитку.

Підписання даного договору стало основою для подальшої системної роботи щодо ефективного залучення, використання та моніторингу ресурсів міжнародної технічної допомоги на території Харківської області, а саме:

– створення Координаційної ради з питань реалізації міжнародних програм та регіонального розвитку, з представників усіх сторін-суб'єктів даного договору;

– створення на базі Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна “Регіонального центру міжнародних проектів і програм” (як

структурного підрозділу ХНУ ім. В. Н. Каразіна);

– створення на базі Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова “Центру регіонального розвитку” (як структурного підрозділу ХНУМГ ім. О. М. Бекетова);

– створення на базі “Асоціації органів місцевого самоврядування Харківської області”

“Центру розвитку місцевого самоврядування;

– визначення відповідальних осіб за координацію роботи із залучення МТД на рівні територіальних громад, формування мережі ресурсних центрів у всіх адміністративно-територіальних одиницях Харківської області.

Головними завданнями створених ресурсних центрів на сьогоднішній день є: активізація представників громад та їх навчання основам грантрайтингу й управління проектами, інформаційна і методична підтримка представників органів публічної влади, вищих навчальних закладів і громадських об'єднань у сфері залучення та використання МТД.

Треба підкреслити, що зазначений договір є відкритим для підписання й іншими суб'єктами, що створює додаткові можливості для регіону та забезпечує синергетичний ефект усім учасникам.

Очікуваними результатами реалізації даного договору є: збільшення загальних обсягів міжнародної технічної допомоги, що залучаються в рамках реалізації проектів, та підвищення ефективності їх використання; підвищення доступності громадськості та представників донорської спільноти до інформації про проекти (програми) міжнародної технічної допомоги та програми соціального і економічного розвитку області; розширення формату співпраці з фінансовими установами й організаціями донорами.

Список використаних джерел:

1. Європейська стратегія економічного розвитку “Європа 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

2. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 р. № 153 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п>.

3. Ukraine: Public Financial Management Performance Report. - The World Bank, 2012. – 95 p.

А. В. КАРПЕНКО

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Забезпечення високих і стійких темпів розвитку країни в напрямі формування інноваційної моделі економіки неможливе без партнерства державних органів влади з представниками приватного бізнесу, оскільки використання лише бюджетних коштів не дозволяє здійснити масштабні інноваційні проекти, що лежать в основі високої конкурентоспроможності країни. Дефіцит бюджету, скорочення трансфертів з державного бюджету, що спрямовуються на реалізацію інноваційних проектів, необхідність модернізації застарілих об'єктів призводять до пошуку позабюджетного фінансування, яке у світовій практиці здійснюється на основі механізмів державно-приватного партнерства (ДПП).

Відносини партнерства між державою і приватним капіталом хоча й набувають сьогодні в Україні певного поширення, проте відсутність узгодженого механізму їх функціонування та недостатньо сформоване інституціональне підґрунтя ДПП не дозволяє ефективно використовувати таку взаємодію для розвитку інноваційних процесів, не сприяє розбудові національної інноваційної системи. Разом з цим світова практика доводить, що ДПП є більш ефективною формою взаємодії влади та бізнесу у вирішенні інфраструктурних проблем, особливо на локальному рівні, ніж бюджетне фінансування і приватизація. Про це засвідчує досвід світових країн-лідерів в галузі ДПП – США, Великобританії, Франції, Німеччини, а також Іспанії, Італії, Греції, Ірландії, Австрії, де частка державних витрат на розвиток науки й технологій в межах ДПП постійно зростає [1].

ДПП як система відносин держави й бізнесу є характерною ознакою сучасної змішаної економіки, що широко використовується як інструмент економічного й соціального розвитку на міжнародних, національних, регіональних, місцевих рівнях. Крім того, ДПП є проявом конкретних проектів, що реалізовані спільно державними органами й приватними компаніями на базі об'єктів державної й муніципальної власності [2].

Розуміння важливості інновацій змусило світову спільноту розгортати моделі інновацій-

ного розвитку національних економік, створювати сприятливе для розвитку інноваційної діяльності середовище, формувати цивілізовані ринкові умови на ринку об'єктів інтелектуальної власності, концентрувати фінансові ресурси на пріоритетних напрямках науково-технічного розвитку. В Україні розбудова інноваційної моделі економіки проходить еволюційно та знаходиться відповідно лише на початковій стадії, оскільки в структурі фінансування інноваційної діяльності, частка держави залишається дуже низькою. При цьому інноваційний потенціал приватного сектора економіки також потребує партнерської підтримки держави, бо не використовується в повній мірі.

У науково-технічній та інноваційній сферах формалізація відносин в межах ДПП здійснюється у вигляді певних програм та підпрограм, спрямованих на вирішення окремих проблем, відповідно до визначених національних пріоритетів [1]. Їх реалізація припускає не тільки фінансове забезпечення проекту, а й створення та забезпечення функціонування відповідної інфраструктури.

У світовій практиці ДПП поширюється переважно в реальному секторі економіки, а в розвинутих країнах – також і у сфері соціальної інфраструктури (охорона здоров'я, освіта, туризм тощо). Це засвідчує, що первинним є становлення та поширення ДПП саме в реальному секторі і лише при певному економічному розвитку країни, здатне переміщуватись у соціальну площину. Однак поширення ДПП навіть в реальній економіці є підґрунтям активізації інноваційних процесів у даних напрямках, оскільки на етапі взаємодії є суттєвішими можливості та вірогідність створення інновацій, що виступатиме поштовхом до розширення інноваційної діяльності.

Розвиток ДПП в інноваційній діяльності можливий за дотримання взаємовигідних умов для його учасників. Привабливість такої взаємодії для держави полягає в залученні коштів приватного інвестора для реалізації функцій, які традиційно закріплені за державою, а іно-

ді і в передачі частини цих функцій своєму партнеру, за умови розподілу ризиків. Для приватного сектора стимулом є можливість одержання інноваційного надприбутку (доступ до державного фінансування, результатів досліджень і розробок державного сектора і його інфраструктури, інформації й устаткування; усунення ресурсних, часових і монополістичних обмежень для інноваційної діяльності; розширення можливостей здійснення інновацій), розподіл ризику, а також визнання, пошана та підтримка громади і суспільства.

Пріоритетним розмежуванням дій учасників ДПП в інноваційній сфері є: розробка технологій на основі власних досліджень та ринкове освоєння інновацій – приватний сектор; сприяння виробництву фундаментального знання й комплексу технологій стратегічного характеру, створення інфраструктури і сприятливих інституціональних умов для інноваційної діяльності приватних компаній – держава.

Розвиток ДПП в інноваційній сфері можливий за умови поширення та роз'яснення в суспільстві переваг та доцільності ДПП, оскільки існують значні перепони у сприйнятті та підтримці таких відносин: усталена думка, що механізму ДПП бракує гнучкості; профспілки непокоїть вплив специфіки механізмів ДПП на умови трудових відносин з працівниками; процедура укладання договорів ДПП може бути надто тривалою і витратною; неприйняття факту одержання прибутків приватним сектором; перекладання відповідальності на приватний сектор; фінансування приватного сектора переважно за рахунок державного сектора тощо.

Застосування ДПП в інноваційній сфері на сучасному етапі вимагає формування сприятливого середовища, яке б стимулювало до взаємної співпраці учасників: злаго-

джені дії всіх політичних сил; стабільне економічне середовище; наявність сприятливої законодавчої бази ДПП; прозорі закони про державні закупівлі; наявність у державному секторі необхідного експертного потенціалу та ресурсів; стандартизація переговорів і витрат на їх проведення, ціноутворення; регулярне укладання договорів ДПП, що формує упевненість учасників ринку; визначення та стимулювання співвідношення сил держави й бізнесу в активізації й фінансуванні інноваційної діяльності; максимальне поєднання ряду програм і проектів з метою досягнення системного ефекту; використання досвіду формування організаційного механізму ДПП.

Отже, за умови політичної підтримки ДПП, проголошення його пріоритету та популяризації ключової ролі у формуванні національної інноваційної системи та покращанні соціально-економічної ситуації в Україні неzapеречним буде розвиток ДПП і відповідні позитивні соціально-економічні ефекти в економіці країни.

Список використаних джерел:

1. *Папп Н. В.* Інструменти державно-приватного партнерства у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності / Н. В. Папп // Сталій розвиток економіки : всеукр. наук.-вироб. журн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_2/109.pdf.

2. *Варнавський В. Г.* Государственно-частное партнерство в России: проблемы становления [Електронний ресурс] / В. Г. Варнавський // Отечественные записки. – 2004. – № 6. – Режим доступу : <http://www.strana-oz.ru/2004/6/gosudarstvenno-chastnoe-partnerstvo-v-rossii-problemy-stanovleniya>.

О. В. КРАВЦОВ

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Формування громадянського суспільства є одним із найважливіших завдань для України. Перспективи сталого розвитку України визначаються постійним нарощуванням потенціалу його співпраці з громадянським суспільством.

Тому формування реально функціонуючого і здатного здійснювати необхідний контроль над владою громадянського суспільства виступає для нашої країни очевидним і невідкладним завданням. Актуальність вирішення даної пробле-

ми підсилюється сплеском соціально-політичної активності громадян. Відомі політичні події, акції протесту, свідчать про те, що в суспільстві сформувався досить вагомий потенціал громадянської участі, в тому числі з негативним відтінком. У цих умовах неефективність або відсутність діалогу влади і суспільства тільки підсилює політичний характер громадянської активності, його протестний потенціал, що призводить до наростання відцентрових тенденцій, порушення соціальної стабільності. У даному контексті актуалізується проблема ефективності комунікаційної взаємодії влади і суспільства.

Прийняття низки нормативно-правових актів щодо розвитку і підтримки громадянського суспільства в Україні [1-3] має провідне значення на сучасному етапі, оскільки створює умови та підстави для актуалізації цього питання на рівні найвищих органів державної влади.

Процес формування громадянського суспільства в сучасному суспільстві істотно залежить від інформаційного забезпечення державних інститутів, бізнесу, населення, громадських та політичних сил. Від достовірності та доступності інформації для суб'єктів економічного і політичного життя.

Унаслідок процесів глобалізації, інформаційної революції, економічної кризи, що відзначається багатьма фахівцями втратою взаємної довіри між людьми, зменшенням накопиченого раніше “соціального капіталу” традиційні ресурси взаємодії громадянського суспільства і держави, багато в чому втрачають свою актуальність.

Не в останню чергу це пов'язано із тими змінами, що відбулись у зв'язку із формуванням та популяризацією концепцій Web 2.0: “контент, що генерується користувачем” та “громадські медіа”, які стають генераторами соціальних перетворень у всіх сферах суспільного життя [4].

Соціальні мережі почали грати ключову роль у формуванні і функціонуванні громадянського суспільства впродовж останніх років, наприклад, під час виборів в Італії, Ірані у 2009 р., під час руху “Захопи Вол-Стріт” чи подій “Арабської весни”. Останні події в Україні теж свідчать про зростаючі можливості і вплив комунікаційних інтернет-технологій.

На жаль, держава досі не набула досвіду реальної інтерактивної взаємодії з суспільством, залишивши незатребуваним головний потенціал Інтернету – встановити зв'язки “кожного з кожним”.

Проте соціальна природа суспільства не терпить порожнечі. Незайнята і упущена партіями, політиками, органами влади ніша інтернет-комунікації заповнюється спонтанно цивільним мережевим співтовариством.

Як наслідок маємо громадянське мережеве суспільство, яке динамічно розвивається та акумулює енергію соціальної активності і монополізує важелі впливу.

Деякі дослідники вважають що до 2015 р. соціальні мережі та їх неформальні лідери будуть визначати політичний порядок дня життя Мережі, в якій незабаром може опинитися кожен другий житель нашої країни [3].

Треба зауважити, що, через глобальність сучасних засобів комунікації, в діалог держави і громадянського суспільства (в який залучені не тільки інституційні суб'єкти, актори або агенти політики (держава, політичні партії, політичні лідери, політтехнологи тощо), а й пересічні громадяни, громадські об'єднання та некомерційні організації “третього сектора”) можуть легко втрутитись інші суб'єкти впливу, і це, в умовах перманентного інформаційного протиборства [4-5], може мати дуже негативні наслідки для нашої держави.

Для вирішення цих проблем необхідно звернути особливу увагу на:

– удосконалення нормативно-правової бази (вже наголошувалось на необхідності розробки та прийняття закону “Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку особи, суспільства, держави”, який має вибудовувати правову основу взаємодії громадянина, суспільства і держави в умовах глобалізації та будувати інформаційного суспільства [7]);

– удосконалення організаційного, кадрового та методичного забезпечення структурних підрозділів органів виконавчої влади, відповідальних за реалізацію політики сприяння розвитку громадянського суспільства та взаємодії із громадськістю;

– створення сучасної, контрольованої державою, технологічної основи інформаційно-комунікаційного середовища для оперативної та інтенсивної взаємодії суспільства з державною владою;

– запровадження систематичних досліджень відповідних соціальних груп (споживачів інформаційних послуг) впливу сучасних інформаційно-комунікаційних та інтернет-технологій на розвиток громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996 [Електронний ресурс] / Сайт : Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п>.

2. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : Указ Президента України від 24.03.2012 р. № 212/2012 [Електронний ресурс] / Сайт : Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/212/2012>.

3. Про План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 342 [Електронний ресурс] / Сайт : Законодав-

ство України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/342/2013>.

4. Демартино А. Украинский web 2.0.15: угроза власти или надежда оппозиции? / А. Демартино // УП. – 2013. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2013/03/11/6985237>.

5. Шумка А. В. Інформаційно-мережева війна – нова форма міждержавного протидіяння початку XXI ст. / А. В. Шумка, П. П. Черник // Військово-науковий вісник Академії Сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного. – 2013. – Вип. 19. – С. 243–255.

6. Почепцов Г. Г. Інформаційні війни в закритих і відкритих системах / Г. Г. Почепцов. – 2013. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/19962>.

7. Чиж І. С. Право, громадянин, суспільство, держава в контексті глобальних інформаційних викликів / І. С. Чиж // Віче. – 2013. – № 18. – Режим доступу : <http://www.viche.info>.

Н. В. ЛУГОВЕНКО

РОЛЬ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Сьогодні існує багато наукових міркувань з питань соціалізації економіки. Досвід одних країн світу свідчить про доцільність підвищення ролі держави, конкретизації її функцій у реалізації соціальної політики, досвід інших провідних країн спрямований на ринковий підхід щодо аналогічних питань.

Одне залишається незаперечливим – роль державного регулювання соціальної орієнтації економіки зростає, особливо в сучасних умовах світової економічної кризи. Державне регулювання економіки, в тому числі, спрямовано на формування соціально забезпеченого суспільства.

Світовий досвід показує, що саме в рамках розв'язання соціально-політичних суперечностей та конфліктів може використовуватися соціальний діалог, який виступає одним з ефективних механізмів узгодження політичних та соціально-економічних інтересів різних соціальних груп і владних структур. Він здатний виступати інструментом впровадження соціальної політики держави. Міжнародна організація праці, визначає соціальний діалог як процес,

що включає всі типи переговорів, консультацій та обміну інформацією між представниками урядів, роботодавців та працівників з питань, що становлять взаємний інтерес і пов'язані з соціально-економічною політикою [4].

У Законі України “Про соціальний діалог в Україні”, соціальний діалог розглядається як “процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціально-економічної політики та регулювання соціально-трудових відносин” [1].

Отже, під соціальним діалогом слід розуміти процес, що включає всі типи переговорів, консультацій та обміну інформацією між роботодавцями, працівниками та державою, спрямований на успішне вирішення питань вдалого поєднання комплексу заходів державного та недержавного характеру, спрямованих на виявлення, задоволення і узгодження потреб та інтересів громадян,

соціальних груп, територіальних громад з активною громадянською позицією, зворотнім зв'язком, з відповідним ставленням кожного індивідуума до формування такого діалогу [2].

На нашу думку, сучасна роль інституту соціального діалогу полягає у правових, організаційних, регулятивно-контрольних заходів, фактично забезпечує процес відновлення економіки через опосередкований вплив на соціальні процеси. Тобто, вирішуючи головне завдання державного управління – управління економічними процесами, держава сприяє на суспільство, активізуючи в ньому дії щодо самозабезпечення, самопідтримки, самореалізації.

Роль соціального діалогу слід розглядати як паритет обох учасників – держави і індивідуума (в особі різних форм організації суспільства) з метою узгодження цілей соціального характеру суспільства із цілями держави щодо економічного зростання.

Вплив органів державної влади за допомогою різноманітних засобів на розвиток соціальних відносин, умови життя та праці населення країни має здійснюватись, виходячи із ролі самих учасників, тобто тих, хто намагається налагодити цей соціальний діалог. І, звичайно, ініціатором такого діалогу повинна бути не держава в особі реалізаторів соціальних послуг, а громадянське суспільство в особі окремих індивідуумів, що об'єднуються в різноманітні організаційні форми. Таке громадянське суспільство, якщо воно існує, як таке, само собою активізує процеси соціального діалогу. В іншому випадку система соціального захисту і соціальних гарантій як спосіб реалізації

соціальної політики призведе до загострення соціально-економічних (бюджетних) проблем.

Сучасна форма соціальної політики щодо питань зайнятості населення, оплати праці, врегулювання доходів населення і трудових відносин, на жаль, мають негативну тенденцію до зловживань, корупції, тіньової економіки, бідності, зневажливого ставлення до державних органів влади [3-4].

Соціальний діалог є індикатором зрілості суспільства, цінним демократичним засобом щодо вирішення соціальних проблем, формування консенсусу, а також сучасним і динамічним процесом, що має унікальний потенціал та широкі можливості в сприянні економічного прогресу.

Список використаних джерел:

1. Про соціальний діалог в Україні : Закон України // ВВР України. – 2011. – № 28. – Ст. 1.

2. Василькова В. В. Порядок и хаос в развитии социальных систем: (Синергетика и теория социальной самоорганизации) / В. В. Василькова. – СПб. : Лань, 1999. – 480 с.

3. Слагін В. П. Моделювання взаємовідносин головних суб'єктів соціальної держави в системному просторі інституціональних матриць / В. П. Слагін // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2012. – Вип. 1 (36). – 512 с.

4. Суїменко Є. І. Споживання як віддзеркалення реального рівня життя людей в сучасній Україні / Є. І. Суїменко, Т. О. Єфременко // Українське суспільство. 1992 – 2007. Динаміка соціальних змін / за ред. д.е.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. – К. : ІС НАНУ, 2007. – С. 220–233.

В. М. МОРОЗ

ВЗАЄМОЗОВ'ЯЗАННЯ І ВЗАЄМОВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ПРОТИРІЧ

Серед останніх науково-комунікативних заходів, тематика яких була спрямована на розв'язання проблематики взаємозобов'язань і взаємовідповідальності між державою та громадянським суспільством, слід виділити Міжнародну наукову конференцію “Восьмі юридичні читання: правові проблеми взаємодії влади і гро-

мадянського суспільства”. У вітальному слові до учасників конференції Н. Пархоменко звернула увагу на існування певних проблем у розвитку партнерських відносин між владою та суспільством. На думку вченого, основними перешкодами у взаємодії між громадянським суспільством та державою є: малий відсоток середнього класу;

зміна законодавства з огляду на зміну політичної ситуації; невиконання судових рішень; недовіра народу до органів влади [1]. У межах цієї публікації ми робимо спробу визначити деякі з теоретичних аспектів прояву порушеної проблематики.

По-перше, під взаємозобов'язаністю зазвичай розуміють дотримання сторонами (суб'єктами які укладають угоду або домовляються) зобов'язань по відношенню однієї до іншої. Тобто, суб'єкт угоди має певні обов'язки, виконання яких повинно забезпечити дотримання угоди. У якості учасників угоди, відповідно до проблематики порушеного питання, виступає держава та громадянське суспільство. Якщо до сутності першого учасника взаємовідносин питань не виникає, то сутність іншого учасника відповідних дій, потребує на уточнення. У науковій літературі існує порівняно велика кількість визначень цієї складної та багатогранної категорії, які різняться не лише за глибиною опрацювання відповідної дефініції, а і за напрямом розкриття її змісту. З огляду на обмеженість обсягу цієї публікації ми не будемо наводити результати порівняльного аналізу змісту окремих визначень, а лише звернемо увагу на основних суб'єктів громадянського суспільства, як потенційних агентів для укладення угоди з державою. На думку, О. Скаун, головною діючою особою громадянського суспільства є “автономна особистість”. Тобто, це суб'єкт який: усвідомлює себе вільним (як економічно так і політично) членом суспільства; усвідомлює відповідальність перед суспільством; який є захищеним законом від свавільних дій з боку держави [4, с. 78]. На переконання О. Зайчука, структурними елементами системи громадянського суспільства є “організації (політичні партії, громадські об'єднання, асоціації) та різні об'єднання (професійні, творчі, спортивні, конфесійні тощо), що охоплюють всі сфери суспільного життя і є своєрідним регулятором свободи людини” [5, с. 54]. Цілком очевидно, що ані “автономна особистість”, ані “різні об'єднання”, з огляду на відсутність відповідних повноважень не можуть виступати в якості основного актора, який може (має право) укладати угоду з державою. Скоріше за все ми можемо вести мову про права та обов'язки громадянина як суб'єкта громадянського суспільства та держави, які визначаються в Конституції. Виконання основного закону дер-

жавою і громадянином є основою для розбудови системи взаємозобов'язань, тобто права одного з акторів забезпечуються обов'язками іншого.

По-друге, під взаємовідповідальністю ми розуміємо особливий вид міжособистісних (міжсуб'єктних) відносин, сутність яких розкривається в контексті змісту принципів колективної відповідальності. Отже, за результат розвитку суспільства в цілому та його основних підсистем (політичної, економічної, духовної, соціальної) безпосередньо, несе відповідальність як держава, так і громадянське суспільство. Питання полягає у частці відповідальності кожного з суб'єктів за отриманий результат. Цікавим, відповідно до предмету нашої уваги, є визначення взаємовідповідальності яке було наведено у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 р. № 1035-р “Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства” (на цей час Розпорядження втратило чинність) саме в контексті визначення принципів взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства. Підвзаємовідповідальністю законодавець розуміє “усвідомлення органами виконавчої влади та інститутами спільної відповідальності за рівень їх взаємодії” [3]. Тобто, з одного боку, суб'єктами взаємовідповідальності виступають органи виконавчої влади, що вже порушує питання про причетність до відповідного процесу інших гілок влади, а з іншого – інститути спільної відповідальності. Якщо група перших суб'єктів може бути конкретизована, то склад іншої групи є більш абстрактним. Отже, питання полягає у необхідності персоналізації суб'єктів громадянського суспільства.

По-третє, проблематика взаємозобов'язаності та взаємовідповідальності між державою та громадянським суспільством досить тісно пов'язана з рівнем свободи (політичної, економічної та свободи совісті), адже коли мова йдеться про “взаємо” то суб'єкт втрачає певну частки своєї свободи, тобто відмовляється від неї на користь свободи іншого. Така дія вимагає балансу втрат та користі, які характеризують взаємовідносини між учасниками процесу. Тут мова йдеться не лише про довіру суб'єктів один до одного (довіряти щоб віддати), а скоріше за конкретний результат (віддавати щоб отримувати). У контексті змісту питання взаємозобов'язаності та

взаємовідповідальності між державою та “автономною особистістю”, як одного з основних суб'єктів громадянського суспільства, заслугове на увагу думка М. Фрідмана щодо відомої фрази Дж. Кеннеді, яка була оголошена під час інаугураційної промови: “Не питаєте, що може зробити для вас ваша країна, – питаєте, що я можу зробити для своєї країни” [7, с. 12]. На переконання М. Фрідмана, людина перш за все запитає: “Що я та мої співгромадяни можемо зробити за допомогою держави” для того, щоб нам легше було виконувати свої власні індивідуальні обов'язки, досягати індивідуальних цілей та, перш за все, захищати нашу свободу” [6, с. 26]. Тобто, держава виступає не лише засобом досягнення індивідуальної мети окремою людиною, а і своєрідним механізмом, за допомогою якого людина користується власне свободою. Цілком ймовірно, що вище наведений підхід може бути розглянутий в контексті так званого споживацького ставлення громадянина до держави, але мета держави, саме і полягає у “забезпеченні власним громадянам достатньо високого та зростаючого рівня життя” [2, с. 35]. Отже, прагнення “автономної особистості” до використання держави для полегшення виконання своїх індивідуальних обов'язків та досягнення індивідуальних цілей вже не може розглядатись як щось неприродне або егоїстичне. Питання полягає у ціні, яку “автономна особистість” готова заплатити за використання механізму держави. Саме в контексті питання ціни і якості послуги, що пропонується державою та бажанні суб'єктів громадянського суспільства отримати відповідну послугу, на нашу думку,

слід шукати діалектику взаємозобов'язань і взаємовідповідальності між відповідними акторами.

Список використаних джерел:

1. Губань Р. Міжнародна наукова конференція “Восьмі юридичні читання: правові проблеми взаємодії влади і громадянського суспільства” [Електронний ресурс] / Р. Губань // Юридичний журнал. – 2012. – № 11. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=3925>

2. Портер М. Международная конкуренция (Конкурентные преимущества стран) / М. Портер ; пер. с англ. ; под ред. В. Д. Щетинина. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

3. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 р. № 1035-р // Офіц. вісник України. – 2007. – № 89. – С. 89.

4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підруч. / О. Ф. Скакун. – К. : ЦУЛ, 2011. – 520 с.

5. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін. ; за ред. О. В. Зайчука та Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

6. Фрідман М. Капіталізм и свобода / Мильтон Фрідман ; пер. с англ. В. Козловского ; науч. ред. И. Пильщикова. – М. : Новое издательство, 2006. – 240 с.

7. Barnes J. A John F. Kennedy on Leadership: The Lessons And Legacy of a President / John A. Barnes. – N-Y. : American Management Association, 2007. – 228 p.

И. Э. НАДУТКИНА

ПРОБЛЕМА ЭТИКИ В ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ И ВОПРОС МОРАЛЬНОГО ВЫБОРА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧИНОВНИКА

Кадры государственного персонала должны быть сориентированы на деятельность правового государства и хорошо знать соответствующие отрасли права. Наряду с установками и ценностями политической культуры профессионального чиновника формируют требования правовой культуры.

Правовая культура – это глубокое знание и понимание права, высокоосознательное исполь-

зование его предписаний как осознанной необходимости и внутренней потребности.

В работе сотрудников органов власти и управления правовая культура особенно важна, ибо сопряжена с законностью в функционировании этих органов. Именно по тому, законно или незаконно поступают в каждом отдельном случае должностные лица, граждане судят о правовой культуре госслужбы.

Эффективность обеспечения прав и свобод граждан также свидетельствует об уровне правовой культуры работников органов госаппарата. Быстрое, правильное реагирование на жалобы, заявления есть свидетельство культуры и законности.

Правовая культура госаппарата наряду с отмеченными общими показателями характеризуется также комплексом специальных знаний, умений и навыков, позволяющих правильно и своевременно разрешать возникающие в процессе работы вопросы, давать оценку отдельным фактам в соответствии с нормами права, требованиями уставов, инструкций и приказов, тактически грамотно осуществлять борьбу с правонарушениями.

Проблема этики в государственном управлении связана с тем, что перед госслужащим возникает вопрос морального выбора в процессе его профессиональной деятельности.

Государственная служба представляет собой институт или подсистему государства, которые призваны обеспечить рациональность и эффективность последнего. От качества функционирования государственного аппарата зависит социально-экономическое и духовно-культурное развитие страны.

Эффективность функционирования государственного аппарата, в свою очередь, зависит от многих факторов, но одним из доминирующих является эффективность труда государственных служащих, содержание и особенности которого довольно таки специфичны и во многом отличаются от деятельности других сфер (интеллектуальный характер, технологическая насыщенность, информационное разнообразие, творческий характер, высокая степень ответственности, и т.д.).

В процессе профессиональной социализации важно иметь четкие представления о необходимых государственным служащим знаниях, умениях и навыках. Именно эти факторы являются важными показателями профессиональной культуры государственных служащих.

В последнее время всеобщепотребимым стало сочетание слов -административная этика. Понятие означает кодекс поведения государственных служащих, предписывающий им определенный тип нравственных отношений, которые представляются оптимальными с точки

зрения отправления ими своей профессиональной службы.

Административная этика как новое научно-педагогическое направление изучает влияние морали на работу госаппарата, ищет ответы на вопросы, что является правильным, а что ошибочным в поведении госслужащих, и что необходимо предпринять для формирования у них высоких моральных принципов.

При возникновении этических дилемм (например, этика выбора средства и цели) управленцы должны следовать трем принципам, таким как:

- максимальный социальный результат и удовлетворение интересов большинства людей;
- соблюдение прав, свобод и достоинства других лиц;
- справедливое распределение выгод и издержек среди различных групп и слоев общества.

В последнее время наряду с традиционными проблемами административной этики – коррупцией, неэтичным поведением, дискриминацией и другими подобными возникают новые, связанные с приватизацией, децентрализацией, информационными технологиями и т.д.

Вероятно, самая большая сложность описания культурной сферы, как социально-правового института, состоит в том, что она включает в себя не только поддающиеся рациональному описанию цели, приоритеты, стиль деятельности, нормы профессиональной этики, но также и стереотипы групповых мифов, верований, носящих едва ли не иррациональный характер и передающихся путем передачи из поколения в поколение.

Госслужба как социально-правовой институт имеет важное идеологическое значение. Она носитель государственнической идеологии. Главная идеологема госслужбы сводится к утверждению, что служба будет иметь место ровно столько, сколько будет существовать государство, ибо она является неотъемлемой чертой последнего. Подверженная воздействию права и преобразуемая под влиянием идеологии, госслужба в силу своей многофункциональности и поливалентности, – это фундамент государственного здания.

Организационная культура, как известно, проявляется, материализуется в организаци-

онном поведенні, отношениях госслужащих. Можно сказать, что организационное поведение – это определенный уровень гармонического сочетания профессионализма, исполнительности и нравственности госслужащих, проявляется в их поведении в коллективе, в системе управленческих отношений при обеспечении полномочий государственных органов в соответствии с действующим законодательством.

Интерес вызывает и дискурс о технологической культуре государственных служащих, так в определительной части. Она может быть определена как степень развития навыков и умений в узкопрофессиональной сфере, то есть с объектом труда, в качестве которого могут выступать: информация, документы, системы программного и информационного обеспечения и др. Также технологическая культура включает в себя более узкий аспект коммуникативной культуры – навыком общения с клиентами и сотрудниками.

Мы придерживаемся положения о том, что технологическая культура это поэтапное становление компетенции государственного

служащего с помощью регламентированных норм права, с целью преобразования и развития позитивного имиджа государственного служащего.

В тоже время отметим, что при анализе конкретных обстоятельств вполне правомерно рассуждение: если госслужащий знает законы, но не выполняет их, уровень его правосознания низкий. А это значит, что госслужащий, приблизившийся к низкому уровню правосознания, способен не только допускать, но и сам может умышленно нарушать законодательство, не способен подчиняться нравственному кодексу закона. В то же время пассивное отношение к нарушениям правовых норм свидетельствует о среднем уровне правосознания. Высокий уровень правосознания госслужащего подтверждается тем, что он не только знает конституционные основы правовой системы, государственное, административное, гражданское и трудовое право, но и использует право как инструмент социального управления, активного противодействия нарушению любых правовых норм в любых условиях.

Ю. Л. ОРЕЛ

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ З ТОЧКИ ЗОРУ МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Події кінця 2013 – початку 2014 рр. знаменують собою певний рубіж розвитку демократії в Україні. Дійсно, сам факт того, що відбувається, а саме: багатомісячні людні акції протесту як на центральному майдані, так й майже в усіх обласних і районних центрах країни; обрання “народних рад”, утворених з числа активістів, які користуються найбільшою повагою серед мешканців відповідної територіальної громади; переговори, що мають на меті пошук шляхів розв’язання політичної кризи, які відбуваються між Президентом України, лідерами опозиційних партій та за посередництва представників провідних країн світу – все це дає підстави констатувати, що вектор розвитку демократії в нашій країні в

цілому склався, а основним завданням на сьогодні постає наповнення її форм відповідним змістом. Але чи можна при цьому стверджувати, що ці події нарешті є проявом становлення в нашій країні інститутів громадянського суспільства? Спробуємо знайти відповідь, проаналізувавши, яким чином відбувався процес становлення громадянського суспільства в провідних країнах світу.

В першу чергу слід відзначити, що попри той факт, що універсальних моделей трансформації і модернізації суспільства вочевидь не існує, у світі є багато прикладів однотипності або схожості процесів, що відбувались у суспільстві, які врешті рещт призводили до появи певних моделей демократичного розви-

тку, які у подальшому стали використовувати й інші країни світу. Найяскравіший приклад – післявоєнний розвиток Західної Європи, демократична модернізація в якій відбувалась під досить жорстким тиском США. Проте, було б необґрунтовано стверджувати, що саме цей тиск став головним чинником трансформаційних процесів, тому як поряд з ним, у Західній Європі, знайшлися й інші фактори, які виступили в якості своєрідних “каталізаторів” на шляху до розбудови громадянського суспільства. Післявоєнна, так би мовити, “сприятливість” до демократизації суспільства у Західній Європі була значною мірою підготовлена периферійними структурами, в яких сторіччями нагромаджувався досвід демократичного розвитку, як у сфері ринкових відносин, так й у сферах створення механізмів суспільного самоврядування, панування “протестантської етики” у трудових відносинах та нарощування “волелюбного духу” плюралістичних відносин тощо. Більш того, саме ці основи були свого часу широко розвинені та набули конкретних форм безпосередньо в США, де зараз нараховується більше, ніж 100 тисяч структур громадянського суспільства, в яких налічується більш, ніж 8 млн. функціонерів, та які у своїй сукупності являють величезну соціально-політичну силу, яка не підпорядкована будь-якій одній особі або політичній партії, проте яка збуджує інтерес громадян до активної участі у розв’язанні нагальних проблем державного і суспільного устрою та протидіє будь-яким спробам узурпації влади з боку адміністративного апарату держави.

У той же час досвід найрозвиненіших держав Європи свідчить про те, що становлення і розвиток громадянського суспільства, що мало місце в цих країнах переважно у позадержавній сфері, жодним чином не означало ізольованості цього процесу від державно-правових інститутів, більш того – передбачало сталий та інтенсивний взаємозв’язок громадянського суспільства і держави. З цією метою в країнах Заходу було запроваджено систему представництва інтересів, основні учасники якої з боку громадянського суспільства – групи або об’єднання осіб за інтересами, а з боку держави – органи виконавчої влади. Крім того, було сформовано специфічні представництва – консультативні комітети і комісії, які стали функціонува-

ти при міністерствах, відомствах, навіть, при уряді, в роботі яких почали брати участь групи та об’єднання громадян за інтересами, які мали відповідну професійну спрямованість, а основним завданням таких інституцій – стало вироблення рекомендацій та пропозицій щодо відповідних державних рішень.

Таким чином, однотипність, в певному значенні цього слова, європейських і північноамериканських країн фактично дозволила створити загальну модель демократичного розвитку, засновану на однотипності економічної, політичної і духовної культури англосаксонського типу.

Певні особливості мали процеси демократичної трансформації у післявоєнній Японії та інших країнах цього регіону. Безперечно, процес демократизації тут також відбувався під прямим впливом і контролем США, проте швидке наближення розвитку даних країн до рівня демократичних, багато в чому визначалося не швидкістю адаптації народів цих країн до англосаксонської культури, а адаптацією відомих демократичних форм, породжених цією культурою, до нагромаджених національних цінностей, що мають першорядну значущість. Як тут не згадати, що ще в умовах попередньої імперської держави вони скупчувалися і проходили тривалі процеси становлення та “шліфування” на периферії суспільного життя, в той час, як початкові умови демократизації, такі як розвиток конкурентного середовища чи введення самоуправлінських начал, сприяли бурхливому переміщенню їх до центру суспільної системи. У сукупності, це призвело до того, що на досвіді Японії народився не просто симбіоз демократичного розвитку двох типів цивілізацій, а цілком самостійна гілка, яка у подальшому стала орієнтиром майже для всіх демократично налаштованих країн Далекого Сходу. Більш того, саме цей вектор розвитку обрала для себе й значна частина країн Азії та Африки, які спочатку накопичили майже полувіковий досвід трансформації на шляху розвитку ринкових відносин і демократизації, а зараз повільно інтегруються в сучасну цивілізацію, максимально використовуючи при цьому національну специфіку.

Отже, яким чином цей досвід становлення громадянського суспільства може бути корисним для України? В першу чергу, вихо-

дячи з того, що для нашої держави проблема взаємовідносин громадянського суспільства і влади у більшості випадків має суто практичний характер, необхідно забезпечити реалізацію всіх демократичних реформ, які є такими жаданими у суспільстві. Звичайно, що в такій ситуації розбудова України як правової, демократичної держави з дієвими інститутами громадянського суспільства повинна здійснюватися виключно за умов збереження миру, громадянської злагоди та належного виконання всіма зацікавленими сторонами норм чинного законодавства. Лише за таких умов можливе становлення в нашій державі громадянського суспільства, що має являти собою суспільство громадян, які є рівними у своїх правах та обов'язках, суспільство, що не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага, суспільство, яке є базисом держави, що захищає демократичні принципи

самоврядування всіх недержавних інституцій, які безпосередньо й формують громадянське суспільство. При цьому взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства має окреслювати різні способи організації людського співіснування, які обов'язково повинні ґрунтуватися на взаємоузгодженні інтересів окремих індивідів.

Таким чином, становлення громадянського суспільства, яке фактично вже утворилось і сьогодні має на меті забезпечення інтересів усіх громадян України, є однією з найважливіших умов подальшого просування України шляхом економічних, політичних і правових реформ, які передусім спрямовуватимуться на демократизацію громадського життя, захист прав і свобод кожної людини, що у сукупності має привести до визнання України у світі як правової й демократичної держави, де життя кожного її громадянина є найвищою цінністю.

Н. Г. СОРОКІНА

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Сучасні демократичні цінності відіграють провідну роль у питаннях узгодження інтересів громадян і суспільства, а їх гармонізація – визначальна умова формування громадянського суспільства. Демократична держава неможлива безрозвиненого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою. Проте рівень впливу громадськості на владні інститути залишається низьким, громадська думка недостатньо врахованою, а державно-управлінські рішення не завжди відповідають проблемам та очікуванням. Тому сьогодні, з метою оптимізації своєї діяльності, органам публічної влади необхідна підтримка громадськості, ефективний зворотний зв'язок між державою та суспільством.

Запровадження демократичних стандартів діяльності органів публічної влади у взаємодії з громадськістю, коли останні сприймаються не як пасивні суб'єкти політики й управлінських рішень, а як безпосередні, активні та зацікавлені сторони, є однією з передумов забезпечення

прав та свобод, законних інтересів громадян в Україні. Урахування громадської думки спроможне не лише підвищити ефективність публічного управління, але і покращити рівень довіри до органів публічної влади. Як свідчить практика, лише з налагодженням успішної комунікації публічних органів і громадськості, можна пов'язувати кардинальні зміни у сфері взаємодії “влада – суспільство”.

Аналізуючи сучасний стан взаємодії органів публічної влади з громадськістю неможливо не відмітити достатньо низький рівень політичної участі українців. Серед громадян України більш поширеними є ті форми громадсько-політичних практик, які пов'язані з передвиборчими кампаніями. Натомість протестні практики зумовлені причинами соціально-економічного характеру. Специфіка українського виборця як людини посткомуністичної епохи полягає в амбівалентності його свідомості та поведінки. З одного боку, спостерігається достатньо висока активність на виборах, що може пояснюватися

звичкою, покірливістю українського електорату, а з іншого – прагнення громадян проголосувати не “за”, а “проти” – служить негативним фактором [2, с. 99].

Якщо розглядати політичну участь залежно від рівня її інтенсивності, то участь громадян України в політичних процесах змінюється залежно від економічних та соціальних чинників: постійна та систематична участь виражається в період високої соціальної напруги (наприклад, період акцій так званої “Помаранчевої революції” та реалії сьогодення, де ми можемо спостерігати активну участь населення в “Євромайдані”); натомість її змінює епізодична політична участь, що має двояку природу: виникає або внаслідок незадоволення, або політичної стабільності.

Мова йде про те, що для забезпечення адекватної політичної участі необхідні соціально-культурні, світоглядні умови та передумови, оскільки саме вони визначають масштаби, рівень активності (пасивності) та форми залучення населення до державних і суспільних справ.

Серед науковців точаться дискусії щодо причин невисокого рівня зацікавленості громадян політичним життям. Існують свідчення, що рівень зацікавленості прямо пов'язаний з освітою. Вищий рівень освіченості показує краще розуміння громадянами своїх обов'язків та підвищує інтерес до державних справ.

Для підвищення ефективності взаємовідносин між органами публічної влади і громадськістю доцільним є виконання відповідних заходів. Основні кроки на цьому шляху такі:

- необхідність подальшого зміцнення громадянського суспільства;
- створення законодавчої основи для взаємодії з громадськістю, залучення її до процесу прийняття рішень органів влади центрального

рівня – Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України;

- упровадження та використання нових сучасних форм взаємодії, таких як омбудсмени та центри громадської активності, волонтерство, електронне урядування тощо;

- здійснення правової й інформаційної просвіти населення як необхідної умови для ефективної взаємодії органів публічної влади з громадськістю через зміцнення громадянського суспільства та демократії в країні;

- відкритість та прозорість бюджетного процесу як невід'ємна складова ефективної взаємодії;

- запровадження й використання критеріїв оцінки результативності діяльності органів влади та їх взаємодії з громадськістю тощо [1, с. 350].

Таким чином, якщо органи публічної влади України будуть використовувати запропоновані варіанти вирішення питань у відповідності з вимогами сучасності, це зможе дійсно підвищити прозорість та ефективність взаємодії цих органів з громадськістю. Залучення громадськості до публічного управління, до процесу прийняття рішень в цілому є запорукою успіху реалізації встановленої мети – побудови міцної демократії в країні.

Список використаних джерел:

1. *Бабінова О.* Взаємодія органів державного управління та місцевого самоврядування з громадськістю як предмет теоретичного аналізу / *О. Бабінова* // Вісник НАДУ. – 2006. – № 3. – С. 345–353.

2. *Штерн В.* Особливості політичної участі громадян у трансформаційних процесах сучасної України // *В. Штерн, Н. Криворучко* // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Політологія. – 2011. – № 4-5. – С. 98–103.

О. В. ЧЕРВЯКОВА

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВПЛИВИ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах світового розвитку процеси глобалізації мають суттєвий вплив на нього. У зв'язку з цим у сучасних стратегічних та державно-політичних документах

приділяється велика увага цьому впливу. В Україні розроблено низку стратегій (або їх проектів) суспільного розвитку за основними напрямками глобалізаційних впливів.

Серед глобалізаційних впливів, на нашу думку, найбільш суттєво на розвиток України впливають інноватизація суспільства (формування інноваційного суспільства), інформатизація суспільства (побудова інформаційного суспільства), активізація участі громадськості (формування громадянського суспільства), забезпечення стійкого розвитку (формування суспільства стійкого розвитку), інтеграційні процеси (євроінтеграція), демократизація суспільства, боротьба з корупцією.

Можна навести приклади реакції України й на інші глобалізаційні впливи (боротьба з тероризмом, з торгівлею людьми тощо), але вони значно менше проявляються у розвитку країни, ніж наведені вище, й у даній роботі не розглядаються.

Зазначені вище напрями укупі утворюють стратегічний вектор суспільного розвитку за основними напрямками глобалізаційного впливу, (зовнішній), на відміну від напрямів забезпечення його реалізації шляхом реакції України на ці глобалізаційні впливи. Останній (внутрішній) стратегічний вектор суспільного розвитку. Якщо маємо відставання внутрішнього вектору суспільного розвитку від зовнішнього, то це свідчить про запізнювану реакцію країни на зазначені глобалізаційні впливи.

Для визначення стратегічного вектору суспільного розвитку за основними напрямками глобалізаційного впливу визначимо стратегічні документи, що підтверджують реакцію України на основні напрями глобалізаційних впливів.

За напрямом формування інноваційного суспільства, на нашу думку, заслуговує на увагу проект Стратегії інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів, розроблений на виконання постанови Верховної Ради України “Про проведення парламентських слухань “Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів” від 17.02.2009 р. № 965-VI Комітетом Верховної Ради з питань науки і освіти, Центром досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України за участю інших наукових установ НАН України, а також центральних і місцевих органів державної влади [1].

За напрямом формування інформаційного суспільства. Цьому напрямку, на нашу думку,

керівництво країни приділяє чимало уваги. Так, у 2007 році був прийнятий Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” [3]. 15.05.2013 р. Кабінет Міністрів України на виконання міжнародних зобов'язань України за результатами роботи Всесвітніх самітів з питань інформаційного суспільства схвалив проєкт рішення Уряду “Про Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні” [4].

За напрямом формування суспільства стійкого (сталого) розвитку. У цьому напрямку теж зроблено чимало. У 2000 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 рр.”. Програмою передбачено формування єдиної територіальної системи природних ландшафтів у вигляді природних регіонів, екологічних коридорів і буферних зон. Національна екологічна мережа має включати елементи Всеєвропейської екомережі та сприяти збалансованому і невиснажливому використанню біоресурсів [5]. У контексті проблем становлення суспільства сталого розвитку являє інтерес Стратегія державної екологічної політики України на період до 2020 р., що виставлена на сайті Міністерства екології та природних ресурсів України. В ній визначено першопричини екологічних проблем (*вихідні умови реалізації*), визначено мету та принципи національної екологічної політики [6].

За напрямом формування громадянського суспільства. Указом Президента України від 24.03.2012 р. № 212/2012 було затверджено Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи з її реалізації. У стратегії виділено *вихідні умови* та низку проблем у цьому напрямку. Визначені мета (*ідея*), пріоритети, принципи, завдання та шляхи (*технології*) реалізації такої політики. Передбачено два етапи виконання стратегії: короткостроковий (створення умов) до 2015 р. та довгостроковий (створення розвинутого громадянського суспільства) до 2020 р. [7].

За напрямом європейської інтеграції. Цей напрям отримав розвиток шляхом прийняття Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженої Указом Президента України від 11.06.1998 р. № 615/1998 [8], а також у Стратегії економічного та соціального розвитку

України “Шляхом європейської інтеграції” на 2004 – 2015 роки”, затвердженої Указом Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004 [9].

Висновки. Шляхом розгляду низки вітчизняних стратегій розвитку та їх проєктів, що враховують ці впливи, визначено стратегічний вектор суспільного розвитку за основними напрямками глобалізаційних впливів. Цей вектор визначено як зовнішній, на відміну від стратегічних напрямів забезпечення його реалізації шляхом реакції України на ці глобалізаційні впливи. Останній визначено як внутрішній стратегічний вектор суспільного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів : проєкт / розробники : Комітет Верховної Ради з питань науки і освіти, Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України. – К. : ЦДНТП ім. Г. М. Доброва НАН України, 2009. – 87 с.

2. Стратегія розвитку України у період до 2020 року : проєкт / М-во економіки України, Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://polit.ua/documents/2010/02/26/stra2020.html>.

3. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V // ВВР України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

4. Схвалено проєкт стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпоряджен-

ня КМУ від 15.05.2013 р. № 386-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.

5. Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 рр. : Закон України від 17.05.2000 р. № 47 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1989-14>.

6. Стратегія державної екологічної політики України на період до 2020 року / Сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/index.php/ecopolit>.

7. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : Указ Президента України від 24.03.2012 р. № 212/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html>.

8. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу : затверджена Указом Президента України від 11.06.1998 р. № 615/1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article;jsessionid=526491E20C659BE3929D50228D66B8B2?art_id=47920&cat_id=46017.

9. Стратегія економічного та соціального розвитку України “Шляхом європейської інтеграції” на 2004 – 2015 роки / авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Нац. ін-т стратег. досліджень, Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

Н. В. ГРИГОРЕНКО

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Безпека – складне соціальне явище, багатопланове і багатогранне у своїх структурних складових і проявах, що відбиває суперечливі інтереси у відносинах різних соціальних, економічних і політичних суб'єктів. При цьому потреба в безпеці належить до числа базисних мотиваційних механізмів людської життєдіяльності. Ще Ш. Монтеск'є у своїй фундаментальній праці “Про дух законів”, виданій у 1748 р.,

зауважив, що безпека – перша форма свободи людини [1]. У наші дні, як пише відомий британський дослідник Ентоні Гідденс: “Як для дилетанта, так і для експерта постійним і неминучим у досвідом стає мислення в термінах ризику” [3, с. 32]. Це пов'язано з цілою низкою тенденцій, характерних для останніх тридцяти – сорока років: збільшення кількості техногенних і природних катастроф, загроза міжна-

родного тероризму та екстремізму, погіршення екологічної ситуації тощо. У цьому зв'язку особливу актуальність мають питання аналізу системи забезпечення цивільної безпеки, зокрема на регіональному рівні. Варто відзначити, що проблеми національної безпеки не залишаються поза увагою українських учених. Так, зокрема в Україні цим проблемам були присвячені роботи В. Білоуса, І. Бінька, О. Гончаренка, В. Горбуліна, О. Данільяна, О. Копана, В. Ліпкана, Н. Нижник, Г. Перепелиці, Г. Почепцова, Ю. Рижаренка, Г. Ситника, О. Труша та ін. Між тим, існуючим теоріям національної безпеки не дістає адекватних підходів до реагування на нові загрози і небезпеки, які, зокрема, виникають у галузі природних і техногенних катастроф на регіональному рівні. Особливої актуальності даній проблемі додає той факт, що на регіональному рівні заходи з підвищення рівня безпеки розробляються і здійснюються, в основному, спираючись на емпірично накопичений досвід, при цьому незадіяною залишається низка важливих ресурсів, зокрема самої громадськості.

Отже, для підвищення регіонального рівня цивільної безпеки, доцільним представляється вдосконалення організаційно-правового механізму, який включає в себе дві складові: правову та організаційну.

1. Правова складова. Варто відзначити, що в даний час в Україні в основному завершено формування нормативно-правової бази, що регламентує різні напрямки діяльності з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Разом з тим, основоположний Закон України "Про основи національної безпеки України", прийнятий у 2003 р. [2], хоча і був декілька разів відкорегований законодавцями, тим не менш, не відповідає сучасним вимогам і потребує перегляду з урахуванням зміни соціальних реалій (у тому числі з урахуванням тенденцій глобалізації, розвитку інформаційного суспільства та інформаційно-комунікативних технологій).

Так, зокрема, звертає на себе увагу:

1) декларативність багатьох положень про необхідність забезпечення національної безпеки без чіткого механізму реалізації цих положень;

2) відсутність у Законі уваги до регіональних проблем цивільної безпеки;

3) відсутність опису системи профілактики природних і техногенних катастроф;

4) ігнорування законодавцями необхідності залучення до вирішення проблем цивільної безпеки самої громадськості;

5) відсутність правових основ контролю та інформаційно-аналітичного забезпечення (моніторинг, реалізація, супровід, налагодження зворотного зв'язку, ідентифікація бажаного і реального результату) нормотворчої діяльності у сфері цивільної безпеки, яка здійснюється на регіональному рівні, зокрема органами місцевого самоврядування.

Крім зазначеного, повертає увагу таке:

– відсутність оновленої відповідно до викликів часу Концепції національної безпеки;

– невизначеність пріоритетності в прийнятті законодавчих актів, величезна кількість змін і доповнень, відсутність цілісної Державної програми розвитку законодавства у сфері цивільної безпеки;

– нестабільність і внутрішня суперечливість законодавчих актів і окремих норм щодо врегулювання тих чи інших питань, що належать до сфери цивільної безпеки;

– недооцінка питань, пов'язаних з практичною реалізацією прав і свобод людини і громадянина, що неприпустимо в сучасному демократичному суспільстві;

– відсутність чіткого розподілу повноважень між уповноваженими державними органами щодо забезпечення цивільної безпеки на регіональному рівні, зокрема, між органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Також нормативного врегулювання потребує питання забезпечення міжнародного партнерства із зарубіжними країнами з питань, а також створення належного нормативного підґрунтя для формування системи регіональної цивільної безпеки. Природні та техногенні катастрофи, які періодично відбуваються в державах, що межують з Україною (Росії, Угорщини, Румунії тощо), роблять актуальним питання розробки міжнародних актів, пов'язаних з оперативним інформуванням про надзвичайні ситуації, спільної діяльності з моніторингу та зменшення наслідків забруднення навколишнього середовища. Для цього представляється доцільною розробка модельних нормативних актів, які могли б бути покладені в основу відповідних міждержавних угод, в яких необхідно враховувати, зокрема інтереси прикордонних українських регіонів.

2. Організаційна складова. Варто відзначити, що під патронатом Державної служби з Надзвичайних ситуацій України сьогодні вибудована ціла система відтворення культури професійної діяльності, підготовки та професійної перепідготовки фахівців у сфері цивільної безпеки, до якої входять 24 навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в АР Крим та областях України. Між тим, в основному, вона зорієнтована на підготовку фахівців для органів виконавчої влади. У той же час у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій беруть участь органи місцевого самоврядування, більшість посадових осіб яких не включені в систему безперервної освіти в питаннях забезпечення цивільної безпеки.

Виникаючі протиріччя між рівнями професіоналізму знижують ефективність здійснення заходів щодо забезпечення регіональної цивільної безпеки. Відповідно виникає потреба у створенні ефективних механізмів професійної підготовки посадових осіб органів місцевого самоврядування, зокрема, що працюють на низовому (районному, селищному та сільському рівнях). Також необхідно відпрацювати механізми взаємодії під час природних і техногенних катастроф з громадськістю, зокрема представниками органів самоорганізації населення.

Важливим представляється і забезпечення вдосконалення системи експертних оцінок, прийнятих на регіональному та місцевому рівнях нормативних правових актів, на предмет їх відповідності інтересам регіональної цивільної безпеки і можливостям адекватного реагування

на загрози. Для виконання даного завдання доцільно залучати не тільки наукові організації, які підпорядковані Державній службі з питань Надзвичайних ситуацій, а й фахівців інших місцевих вищих навчальних закладів, а також незалежні дослідницькі громадські структури.

Таким чином, першочерговими заходами державної політики у сфері цивільної безпеки повинні стати:

- розробка та реалізація правових норм, пов'язаних з підвищенням ефективності функціонування організацій, що відповідають за громадську безпеку на регіональному та місцевому рівні;

- розвиток системи прогнозування та профілактики можливих катастроф і загроз цивільної безпеки;

- розвиток міжнародного співробітництва у сфері забезпечення регіональної цивільної безпеки;

- створення нових організаційних форм, спрямованих на залучення громадськості, у тому числі наукової, до вирішення проблем забезпечення цивільної безпеки на регіональному та місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. *Монтескьє Ш. Л.* О духе законов / Ш. Л. Монтескьє. – М. : Мысль. – 1999. – 673 с.
2. Про основи національної безпеки : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
3. *Giddens A.* Modernity and Self Identity. Self and Society in the Late Modern Age. Cambridge / A. Giddens. – 1991. – 256 p.

С. А. ШОВГЕНЯ

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ: РИСКИ СТОРОН, ДИАЛЕКТИКА ВЗАИМНЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ И ВЗАИМНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

С позиций гражданского общества вуз производит продукцию и услуги для разных категорий потребителей. В зависимости от конечного потребителя результатом образовательной деятельности вуза можно считать предоставляемые образовательные услуги, если потребителем является личность – студент, аспирант,

слушатель системы повышения квалификации, или выпускаемых специалистов, если потребителем является работодатель, государство или общество. Государство в этом процессе выступает в роли партнера, располагающего значительными ресурсами, одновременно является и организатором, регулятором институциональ-

ной основы инновационного обеспечения профессиональных учреждений, что придает ему высокое значение в организации инновационной деятельности учреждений профессионального образования. Таким образом, диалектика отношений государства, вуза, гражданского общества должна строиться на взаимных обязательствах и взаимной ответственности.

За основу современной образовательной политики с учетом факторов социального развития общества должно быть принято понимание образования как одного из важнейших институтов социализации. Подобный подход обеспечит стабильность функционирования общества, поскольку его опорой составят граждане, освоившие как профессиональные, так и общие социальные и личностные компетенции.

Рассматривая потребности общества в высшем образовании, отметим, что в качестве основной цели здесь должно рассматриваться стремление общества к саморазвитию, самосовершенствованию. В этом случае можно сформулировать следующие, как минимум, основные требования общества к высшему образованию: подготовка кадров высшей квалификации, способных решать творческие задачи, проводить фундаментальные и прикладные исследования, обеспечивающие прогресс во всех областях знаний и отраслях народного хозяйства; воспитание высокообразованных, культурно и нравственно развитых личностей, способных сохранить и обогатить национальную культуру; подготовка, совместно с системой здравоохранения, физически развитых и здоровых личностей путем физического воспитания студентов.

Государство, органы государственной власти, в цепи заинтересованных сторон, преследует свои цели. Так в цивилизованной, ориентированной, прежде всего, на своих граждан стране, должно стать повышение уровня жизни граждан. Поэтому государство заинтересовано в том, чтобы вузы подготовили высококвалифицированных специалистов, способных поставить экономику страны в один ряд с экономиками развитых стран и тем самым, если речь идет о государственных вузах и студентах, обучающихся на бюджетной основе, оправдать затраты бюджетных средств на их подготовку. При этом выпускники и качество их образования должны со-

ответствовать требованиям государственных образовательных стандартов.

Особо отметим, что вузам для достижения своей основной цели, а также удовлетворения требований других заинтересованных в качестве образования сторон необходимо: позаботиться о ресурсном обеспечении научно-образовательного процесса, т. е. привлечь талантливые, высококвалифицированные преподавательские кадры; обеспечить себя финансовыми средствами из разных источников, современной материально-технической базой, а также осуществить набор абитуриентов с высоким начальным потенциалом; создать условия для активного участия студентов в научно-практической, культурной, спортивной деятельности; установить связи с предприятиями для практической подготовки студентов и сформировать программы практической подготовки в самом вузе.

1. При достижении своих целей государство, общество, личность, вуз, работодатели и сталкиваются с различными трудностями и попадают в рискованные ситуации. Участвуя в дискурсе понятия “риск для инновационного развития вуза”, на основании авторского социологического исследования, считаем вполне уместным прокомментировать результаты полученного экспертного опроса (социологическое исследование “Риски инновационного развития в вузах: причины, динамика и способы преодоления” проведено “БелГУ” в 2013 г. (рук. – ст. преп. С. А. Шовгеня) среди экспертов методом анкетного опроса (N=56), где отвечая на вопрос “Что такое, по Вашему мнению, риск инновационного развития вуза?”, мнения распределились следующим образом: риск – это деятельность инновационного вуза, связанная с преодолением неопределенности в ситуации неизбежного выбора, в процессе которой имеется возможность оценить вероятность достижения желаемого результата, неудачи, отклонения от цели, содержащиеся в выбираемых альтернативах (35.71 %); риск – это деятельность инновационного вуза, направленная на привлекательную цель, достижение которой сопряжено с элементом опасности, угрозой потери или неуспеха (17.86 %); риск – это деятельность инновационного вуза, сопряженная с возможностью получения дополнительных доходов, полученных вследствие внедрения

новых разработок (14.29 %); риск – это деятельность инновационного вуза, сопряженная с опасностью возникновения различных потерь и убытков (12.50 %); риск – это деятельность инновационного вуза, сопряженная с действиями наудачу в надежде на счастливый исход (8.93 %); риск – это деятельность инновационного вуза, сопряженная с возможностью получения сверхдохода, получаемого в результате применения высокоэффективных технологий и изобретений с использованием интеллектуальных факторов производства и информационных ресурсов и т.д. (5.36 %); затрудняюсь ответить или не определились с ответом еще 5,36 % опрошенных респондентов.

По характеру государственного воздействия на научную и инновационную деятельность вузов различают методы прямого (бюджетное финансирование научной сферы, а также охватывает содержательную сторону инновационной деятельности) и косвенного регулирования (проводимые в рамках налоговой, кредитно-финансовой, амортизационной и внешнеэкономической политики). В качестве негативных сторон прямого государственного регулирования, как минимум, можно отметить: неуверенность в отношении кратко- и среднесрочной ориентации государственной политики, ограниченной бюджетными трудностями, состоянием конъюнктуры и др.; субъективный

подход к принятию решений со стороны чиновников, которые, как правило, не располагают достаточными знаниями о действительной потребности в средствах или не задействованы непосредственно в реализации своих решений; замедление исследовательского процесса в связи с бюрократическим характером оформления заявок; неприемлемость для частного бизнеса вмешательства государства в принятие решений о возможных инвестициях, в том числе в систему вузовского образования.

Для государства основные потенциальные риски возникают по вине системы высшего образования, остальные зависят от эффективности деятельности самого государства. Такими вполне можно считать: риск неэффективного использования бюджетных средств; риск недостаточного бюджетного финансирования для обеспечения качественной подготовки специалистов; риск несовершенства нормативной базы в области образования; риск несовершенства системы контроля качества высшего образования.

Ограничиваясь рамками подачи материала, отметим, что возможности снижения выявленных рисков, прежде всего, связаны с дополнительным сбором данных, оценкой величины и значимости каждого из рисков и только затем разработкой технологичной методики способов их устранения или снижения.

Ю. В. АФАНАСЬЕВА

ВЗАЄМОЗОВ'ЯЗАННЯ ТА ВЗАЄМОВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА СОЦІАЛЬНОГО ІНСТИТУТУ СІМ'І

За Основним Законом (ст. 1) Україна є соціальною державою [1]. Головним завданням соціальної держави – досягнення такого суспільного прогресу, який базується на закріплених правом принципах соціальної рівності, загальної солідарності та взаємної відповідальності.

Відповідальність є загальносоціологічною категорією, яка виражає свідоме ставлення особи до вимог суспільної необхідності, обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей. Відповідальність означає усвідомлення суті та значення діяльності, її наслідків для суспільства і соціального розвитку, вчинків осо-

би з погляду інтересів суспільства або певної групи [2].

У сучасній науці термін “відповідальність” частіше використовується з такими визначеннями як “особиста”, “цивільна”, “кримінальна”, “юридична”, “фінансова” та іншими залежно від галузі або науки, до якої вона відноситься.

Нещодавно в західній соціальній філософії з'являється поняття етики відповідальності, яка відтісняє на другий план етику свободи і справедливості. Таким чином, спершу йде відповідальність, а потім піднімаються питання свободи та справедливості. Таким чином, поняття

“відповідальність” набуло широкого використання в соціальній науці, його зміст розширився до поняття “соціальна відповідальність”.

Соціальна відповідальність визначається як дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм. У соціальній державі соціальна відповідальність являє собою особливий вид відносин між елементами суспільної системи (індивідами, групами, організаціями, інститутами) даних суб'єктів, що виражаються в здатності, брати на себе й реалізовувати соціальні зобов'язання стосовно себе або інших. Вона виступає у вигляді відносин між індивідами й соціальними групами, що мають різний доступ до суспільних ресурсів. Такі відносини звичайно носять стійкий і глибинний характер.

Соціальна відповідальність тісно пов'язана з соціальними зобов'язаннями. Суспільний суб'єкт стає суб'єктом соціальної відповідальності лише в тому випадку, коли він не тільки потенційно бере на себе соціальні зобов'язання, але й знаходить реальні можливості (тобто необхідні ресурси) для їхньої реалізації. При цьому статус суб'єкта соціальної відповідальності в його публічно-правовій формі може бути як офіційно закріплений, так і не закріплений взагалі.

До ланцюжка головних суб'єктів соціальної відповідальності в соціальній державі, куди входять держава, суспільство, індивід, на наш погляд, доцільно поставити ще одного суб'єкта – родину. Сім'я є осередком культурних традицій, норм та цінностей, які є важливими не лише для окремого індивіда, а й для країни в цілому. В сучасних умовах кризи політичної, економічної, культурної, в часи складних трансформацій, які зазнає сьогодні громадянське суспільство, сім'я стає унікальним інтегруючим початком, роль якої в становленні громадянського суспільства важко переоцінити.

Сім'я є відповідальною перед суспільством за виховання дітей в громадянському дусі, за надання і забезпечення їх належним рівнем освіти, що призведе до підвищення загального рівня людського капіталу країни, та за забезпечення та захист здоров'я власних дітей – майбутніх громадян своєї держави. Суспільство ж у свою чергу повинно підтримувати та сприяти розвиткові сім'ї з точки зору збереження її статусу та позитивного іміджу в суспільстві.

Якщо проаналізувати різні визначення соціальної держави, то можна знайти спільну рису, яка полягає в тому, що основний тягар соціальної відповідальності лежить на плечах держави. Це призводить до трактування держави як патерналістичної, яка своєю надмірною увагою та всебічним оком охоплює велику кількість об'єктів на базі “суб'єктно-об'єктних” відносин. Такий сценарій, з одного боку, не дає можливості розвиватися об'єктам, а з іншого – їх же розбещує і розвиває паразитичні настрої.

Так, можна говорити і про відношення держава – сім'я. За радянських часів родина, її світ, розвиток, були повністю регламентовані державою. Всі проблеми, які виникали всередині сім'ї, навіть форми спільного проживання, процес розлучення, надання дитині прізвища батька, активність репродуктивної функції, рівень фертильності та інші питання, диктувалися зверху та повністю контролювалися органами влади. Таким чином, держава перебрала усю відповідальність за сім'ю на себе, повністю вивільнивши батьків від зобов'язання та відповідальності за її розвиток та майбутнє.

Проте в умовах ринкової економіки відносини суб'єктів соціальної політики повинні бути докорінно зміненими. Держава має поділитися своїми владними повноваженнями з об'єктами соціальної політики, таким чином останні стають її повноправними суб'єктами. Саме це й відбувається зараз і з родиною. Держава намагається наділити родину та суспільство в цілому суб'єктним статусом для того, щоб новостворені суб'єкти політики перебрали на себе повноваження та відповідальність за саморозвиток, що визначається такими поняттями як “самозабезпеченність”, “самоорганізація”, “соціальний самозахист” тощо. Тобто відбувається поступовий перехід від патерналістичних до паритетних відносин між сім'єю та державою, переводячи їх на новий “суб'єктно-суб'єктний” рівень. В свою чергу зобов'язанням держави стає встановлення законодавчих обмежень своєї активності стосовно сім'ї, прийняття конкретних зобов'язань, спрямованих на забезпечення інтересів та розвитку родини, забезпечення необхідних умов та ресурсів для розвитку інституту сім'ї, особливо в умовах демогра-

фічної кризи, коли сім'я є головним суб'єктом репродуктивної функції, від якої залежить рівень демографічних показників країни, а також несення відповідальності перед сім'єю та цілим суспільством щодо невиконання своїх обов'язків та повноважень державними органами та посадовими особами.

А. С. КВАША

ЗМІНА ПАРАДИГМИ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ ДЕРЖАВИ

Суспільство постійно змінюється і розвивається. Досліджуючи еволюцію суспільства й порівнюючи різні її стадії, соціологи виявили низку закономірностей і тенденцій. Основними з них є дві: кожна наступна стадія (формація) є в кілька разів коротшою від попередньої – капіталістична від феодальної, феодальна від рабовласницької, рабовласницька від первісної; різні народи і нації навіть у межах однієї держави розвиваються з неоднаковою швидкістю.

Розглядаючи суспільство як самоорганізовану систему, що саморозвивається, слід підкреслити, що цей саморозвиток характеризується якісними змінами і певною спрямованістю. Поштовхом до появи складних суспільств було зародження такого соціального інституту, як держава.

Відповідно до різного розуміння причин суспільного розвитку різняться і способи його здійснення. Одні віддають перевагу реформам, тобто поступовим еволюційним змінам, частковим удосконаленням, які не зачіпають засад суспільного устрою, інші – революціям, які передбачають найрадикальнішу негайну зміну всіх сфер життєдіяльності суспільства і не обходяться без руйнацій, насильства, знищення, кровопролиття.

Людство постійно позбавляється застарілих форм суспільного життя і набуває нових, ефективніших зразків. Вихідним моментом в пусковому механізмі розвитку суспільства виступають потреби. Відповідно до ієрархії потреб А. Маслоу, основу складають матеріальні, перш за все економічні потреби, що визначають потреби духовні. Проте у XXI ст. такий підхід є досить примітивним і не врахо-

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – С. 40.
2. Українська радянська енциклопедія : в 12 т. / за ред. М. Бажана. – 2-ге вид. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1974–1985. – Т. 2. – С. 129.

ує умови формування суспільства громадян. Громадські потреби не обмежуються індивідуальними потребами.

Сьогодні соціальні системи порівнюються за такими критеріями, як рівень споживання матеріальних і духовних благ, якість продукції, рівень розвитку соціальної інфраструктури, характер функціонування інформаційних систем, зайнятість населення і можливість оперативної перекваліфікації, рівень розвитку культури, освіти, науки, виховання, взяті в системній єдності. Соціально-економічний розвиток тягне за собою поширення цінностей, які в свою чергу, сприяють становленню демократії [1, с. 334].

Масштабність процесів, що йдуть в країні не викликає сумнівів, і успіх справи багато в чому залежить від їх теоретичного забезпечення, від свідомості і організованості їх учасників. Саме практика як предметна матеріальна діяльність, що перетворює природу і суспільство з метою задоволення суспільних потреб, і становить ядро суспільного буття, основний спосіб існування і розвитку суспільства.

До останньої чверті XX ст. було поширеним розуміння суспільного розвитку як, переважно, розвитку економічного, такого, який забезпечує збільшення виробництва матеріальних благ і зростання прибутку. Але зі стародавніх часів існувала й інша думка: багатство, доходи не є кінцевою метою людини. Вони є лише засобом для чогось іншого, наприклад, для особистісного розвитку.

Наприкінці минулого століття сформувалася нова парадигма суспільного розвитку. Його метою визнається не нарощування виробництва матеріальних благ (суспільство спо-

живання), а надання людям можливості робити вільний вибір щодо професії, роботи, стилю життя – перш за все для збереження здоров'я, отримання доступу до знань, реалізації інтересів і т. ін. Один з авторів цієї ідеї, Амартія Сен, прямо пов'язує мету розвитку із забезпеченням свободи людини, її вільного вибору [3, с. 149].

Згідно з розробленою ним концепцією “розширення людського вибору” добробут має оцінюватися не за рівнем доходу на душу населення, а за можливостями людини вести таке життя, яке вона вважає прийнятним для себе. Прибуток розглядається не як мета, а як засіб розширення вибору людей у таких галузях як охорона здоров'я, освіта, культура, економічна чи громадська діяльність. Йдеться про розширення вибору людиною і мети, і стилю (образу) свого життя [2].

Новітня парадигма розвитку теорії громадянського суспільства має принципово плюралістичний та діалогічний характер. На відміну від попередніх епох, сформовані в її межах концепції громадянського суспільства не претендують на монопольне володіння іс-

тиною, вони, як правило відкриті до полеміки та взаємозбагачення з іншими концепціями.

В Україні, враховуючи її важкий тоталітарний спадок та кризовий соціально-економічний і політичний стан, розбудова громадянського суспільства відбувається в особливо складних умовах. Нагальна потреба у невідкладних політичних та соціально-економічних реформах, що відбуваються за умов посттоталітарної трансформації України, формуванні нової соціальної структури актуалізує необхідність їх фахового науково-аналітичного супроводу.

Список використаних джерел:

1. *Инглхарт Р.* Модернизация, культурные изменения и демократия: последовательность человеческого развития / Р. Инглхарт, К. Вельцель. – М. : Новое издательство, 2011. – 464 с.
2. *Сен А.* Развитие как свобода / А. Сен ; пер. с англ. под ред. и с послеслов. Р. М. Нуреева. – М. : Новое издательство, 2004. – 432 с.
3. Сталій розвиток суспільства: навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середя, Т. Тимочко. – 2 вид. – К., 2011. – 392 с.

П. В. КНИШ

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ЯК АТРИБУТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

З етимологічної точки зору поняття “транспарентність” (transparent або transparency), що виникло в середньовічній латині в XV ст., виражає стан “прозорості”, “ясності”, “явності”, “видимості” для людського сприйняття. У міжсуб'єктних стосунках індивідів транспарентність означає щирість, відвертість, відсутність обману. Іноді це поняття зв'язується із зором, спектрографією, оптикою, фотографією, архітектурою (транспарентність вікон), музикою (стосовно музичних інтонацій). Наприклад, австрійсько-американський композитор Ернст Кренек (1900–1991) серед інших опусів написав твір “Одинадцять транспаренцій” для оркестру. Пізніше, у зв'язку з широким поширенням телекомунікаційних систем, з'явилося поняття мережевої транспарентності, що позначає фізичну можливість сприйняття користувачем розподілу інформаційних ресурсів.

У Тлумачному словнику іншомовних слів Л. Крисіна поняття “транспарентність” пояснюється як щось, що не містить секретів і недомовок, “прозоріше для інших” [4, с. 854]. У словнику іноземних слів слово “транспарентність” фіксується в значенні “відсутність секретності, доступність будь-якої інформації, без яких-небудь обмежуючих стилістичних перешкод” [2, с. 651]. Іншими словами, не дивлячись на велику кількість підходів до розуміння транспарентності, в словниках і енциклопедіях закріплюється головне значення транспарентності – “відкритість, відсутність секретності”. У цьому і полягає соціокультурна сутність явища.

З точки зору культури стосунків влади і суспільства транспарентність – це “міра відкритості і схильності до коректування законів, інструкцій, угод, рівень підзвітності і відповідальності в державному управлінні” [7].

Відомий зарубіжний вчений Р. Мітчелл виокремив дві моделі транспарентності:

1. Транспарентність, орієнтована на ефективність (effectiveness-oriented). Вона, перш за все, характеризує загальні зусилля публічної влади, що використовуються для досягнення поставлених цілей. При такій моделі інформація, по-перше, допомагає з'ясувати, наскільки наближене суспільство до поставленої мети завдяки діям владних еліт; по-друге, виявити помилки, недоліки, що веде до корекції прийнятих рішень, аби добитися більшого успіху в майбутньому.

2. Транспарентність, орієнтована на згоду (compliance-oriented). Вона має на увазі розгляд і оцінку вкладу окремих соціальних акторів у виконання своїх зобов'язань перед населенням. При такій моделі інформація може використовуватися, зокрема, опозицією і деколи може бути спрямована на дискредитацію окремих індивідуальних або групових політичних суб'єктів [6].

У дисертаційному дослідженні Г. Пизіної транспарентність розглядається як базова характеристика виконавчої влади, що забезпечує розвиток демократії, громадянського суспільства шляхом відкритості виконавчої влади, процедури ухвалення політичних рішень і активізації суспільного контролю над діяльністю органів влади і управління [5]. Транспарентність – це системна якість демократичної політичної влади: якісна сукупність таких її характеристик, як гласність, відкритість, доступність, підконтрольність, підзвітність, безперервність зворотного зв'язку і комунікації, участь громадян в управлінні. У певних типах політичних систем транспарентність може бути і політичною метою з елементами ліберальної міфотворчості. Базовим фактором транспарентності виконавчої влади є доступ громадян до інформації про діяльність органів влади. Реалізація права на доступ до інформації органів влади передбачає активну позицію не лише громадян, а й держави, оскільки реалізація права громадян на доступ до інформації пов'язана не стільки з досягненням високого рівня інформаційного розвитку суспільства, скільки з досягненням певного рівня політичного розвитку, з подоланням державного бюрократизму, закритості влади.

Транспарентність є необхідною характеристикою сучасної публічної влади. Від-

критість влади сприяє розвитку демократії, громадянського суспільства та активізації суспільного контролю над діяльністю органів влади й управління.

Транспарентна взаємодія передбачає обмін інформацією, комунікативний процес, особливістю якого, з одного боку, є відкритість у наданні достовірної інформації, а з другого – готовність до її отримання й опрацювання.

Звичайно, не слід зводити транспарентну взаємодію тільки до взаємин між владою та окремими громадянами. Її варто розуміти й так: певні суспільні інституції, що тиснуть на владу, впливають на неї, спрямовують її дії [1].

Результати аналізу зарубіжних і вітчизняних досліджень засвідчують різноманітність підходів до трактування даного явища. Найчастіше як аналоги транспарентності розглядаються такі поняття, як “відкритість”, “прозорість”, “гласність”. Операціоналізація поняття “транспарентність” дозволяє зробити наступний висновок: відкритість, прозорість, гласність є складовими поняття “транспарентність”. Відкритість розуміється як готовність суб'єктів публічної влади до обміну інформацією; прозорість – як доступність інформації; гласність – як розподіл інформації, співпраця суб'єктів і об'єктів публічної влади. Будучи атрибутивними характеристиками транспарентності, ці поняття показують рух від наміру до конкретних дій публічної влади [3, с. 70–73].

Транспарентність – це не просто умова функціонування публічної влади, її неодмінний атрибут, це саме середовище, яке продукується управлінською системою демократичного типу і одночасно підтримує її існування. Саме наявність цього середовища дозволяє формувати культуру публічної влади, при якій активізуються механізми контролю громадськості за здійсненням органами влади їх повноважень.

Список використаних джерел:

1. Грищенко Н. Транспарентність влади : нема патрициїв – нема васалів / Н. Грищенко. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/982>.
2. Захаренко Е. Н. Новый словарь иностранных слов / Е. Н. Захаренко, Л. Н. Комарова, И. В. Нечаева. – М., 2003. – 784 с.
3. Захарова Т. В. Социокультурная сущность и значение транспарентности в разви-

тии демократической культуры публичной власти / Т. В. Захарова // Вестник Тамбовского университета. Серия : Гуманитарные науки. – 2011. – № 1. – С. 68–74.

4. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов / Л. П. Крысин. – М., 2003. – 858 с.

5. Пызина Г. В. Транспарентность исполнительной власти: сущность и механизмы реали-

зации в современной России : автореф. дис. ... к.полит.н. / Г. В. Пызина. – М., 2006. – 20 с.

6. Mitchell R. B. Sources of Transparency : Information Systems in International Regimes / R. B. Mitchell // International Studies Quarterly. – 1998. – V. 42. – № 1. – P. 110.

7. Webster's Online Dictionary. – Режим доступу : <http://www.websters-online-dictionary.org/definition/TRANSPARENCY>.

Л. С. КОНОВАЛОВ

УПРОВАДЖЕННЯ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ЯК НАПРЯМОК УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Одним з напрямків удосконалення державного фінансового контролю в Україні слід розглядати розробку і впровадження механізмів аудиту ефективності публічних коштів. Як показує міжнародний досвід, при проведенні внутрішнього та зовнішнього аудиту акцент робиться або на пошуку помилок, порушень, відхилень від законів і правил, ознак зловживань та нецільового використання, або на перевірці того, наскільки ефективно були витрачені кошти з урахуванням конкретних досягнутих результатів. У першому випадку мова йде про аудит правильності (фінансовий аудит), у другому – про аудит ефективності.

Якщо аудит правильності (фінансовий аудит) в Україні вже має свою історію і розвинену методологію, то аудит ефективності виник порівняно недавно. Так, теоретико-методологічні основи та практичні механізми реалізації державного аудиту ефективності є предметом досліджень Н. Рубан [1], Р. Рудніцької [2], І. Стефанюка [3], І. Чумакової [4] та ін. Однак упровадження аудиту ефективності в практику неминуче пов'язане зі складнощами і проблемами, зумовленими сучасною вітчизняною практикою управління державними фінансами. Однією з основних проблем є незакінченість реформи бюджетного процесу в частині впровадження бюджетування, орієнтованого на результат, на всіх рівнях бюджетної системи. Як наслідок, у багатьох випадках для проведення аудиту ефективності відсутня інформаційна база: звітність про результати діяльності, про досягнення поставлених цілей і завдань, відо-

мости про якість наданих державних послуг. Досвід зарубіжних країн показує, що аудит ефективності стає реальним інструментом тільки тоді, коли система бюджетування, орієнтованого на результат, вже діє, а в законі про бюджет представлені програми із заданими результатами використання бюджетних коштів.

Іншою проблемою є відсутність в Україні внутрішньо несуперечливої системи правового регулювання державного фінансового контролю. Зокрема, у бюджетному законодавстві дотепер немає чіткого визначення таких базових понять, як внутрішній контроль, внутрішній аудит, зовнішній аудит, внутрішній фінансовий аудит, аудит ефективності, незалежна експертна оцінка тощо. На державному, регіональному та місцевому рівнях діє безліч нормативних актів, які в тій чи іншій мірі зачіпають питання фінансового контролю, однак вони розроблялися і приймалися в різний час і не пов'язані єдиною концептуальною основою. Залишається невирішеним і питання про те, хто повинен займатися аудитом ефективності, координувати і регулювати його розвиток – тільки Рахункова палата України і контрольно-ревізійні органи в регіонах або також (при раціональному розподілі повноважень) інші органи в системі державного фінансового контролю, служби внутрішнього аудиту в органах виконавчої влади та незалежні аудитори.

Упровадження аудиту ефективності публічних коштів гальмується і в силу фрагментарності методичної бази. Хоча багато процедур аудиту ефективності можуть бути

запозичені з аудиту правильності, в цілому розробка його методології представляється набагато більш складним завданням. Перш за все, це стосується вибору та формування критеріїв оцінки ефективності для сектора державного управління, до якого незастосовні або мало-застосовні зрозумілі й універсальні критерії та показники комерційної діяльності (прибуток, рентабельність, капіталізація та ін.).

У даний час кадрову базу органів державного фінансового контролю складають фахівці, що мають великий досвід проведення контрольних заходів – перевірок, ревізій, інспекцій. Такий досвід є значущим, але не повною мірою відповідає завданням вдосконалення структури та механізмів державного фінансового контролю. В цілому система навчання і перепідготовки державних службовців з питань контролю та аудиту з урахуванням сучасних вимог відсутня.

Для того, щоб аудит ефективності зайняв належне місце в системі державного фінансового контролю в Україні, сприяв модернізації бюджетного процесу і підвищенню якості державного управління, необхідне дотримання ряду принципових умов для його подальшого розвитку, вирішення існуючих проблем і наближення до кращої міжнародної практики.

Перш за все, слід створити адекватну нормативну та методологічну основу для проведення аудиту ефективності, зокрема розробити єдину концепцію розвитку державного фінансового контролю в Україні або аналогічний документ і затвердити його на державному рівні. Потім буде потрібно внести зміни і доповнення до чинного законодавства, головним чином до Бюджетного кодексу. Крім того, потрібно розробити і затвердити з урахуванням кращої міжнародної практики загальні стандарти професійної етики аудиторів і контролерів у сфері публічних фінансів.

З метою вдосконалення інформаційної бази, обов'язковою для проведення аудиту ефективності, в Україні треба прискорити впровадження механізмів бюджетування, орієнтованого на результат, забезпечивши не тільки формування, але і застосування в бюджетному процесі доповідей про результати та основні напрямки діяльності або аналогічних документів, а також наявність повної і достовірної звітності (бюджетної, відомчої, статистичної). Крім того,

особливу увагу слід приділити створенню “бібліотеки кращої практики” – еталона в частині критеріїв і показників, що характеризують ефективність витрачання бюджетних коштів, у тому числі з різних напрямків витрат.

Важливу роль у вдосконаленні методології та практики державного фінансового контролю, впровадженні аудиту ефективності відіграє створення умов для підготовки та атестації аудиторів. У цьому зв'язку мають бути розроблені відповідні програми та методи навчання, а також порядок атестації фахівців з державного контролю та аудиту. Окрім іншого, необхідний комплексний підхід до підбору і розстановки відповідних фахівців, їх подальшої теоретичної та практичної професійної підготовки. На нашу думку, до проведення аудиту в секторі державного управління слід більш активно залучати незалежних аудиторів.

На закінчення необхідно особливо відзначити, що проведення аудиту ефективності досить витратний захід, який часто вимагає залучення додаткових ресурсів і організаційної підтримки. Тому в секторі державного управління аудит повинен складати частину управлінського процесу, а його результати повинні використовуватися для прийняття конкретних управлінських рішень щодо підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів і бути доступними для зацікавленої громадськості. Тільки в цьому випадку впровадження нового інструменту окупиться і забезпечить вдосконалення структури та механізмів державного фінансового контролю.

Список використаних джерел:

1. Рубан Н. І. Аудит ефективності бюджетних коштів / Н. І. Рубан // Фінанси України. – 2004. – № 1. – С. 138–143.
2. Рудніцька Р. Проблеми та перспективи запровадження аудиту ефективності в Україні / Р. Рудніцька // Ефективність державного управління. – 2010. – № 22. – С. 26–31.
3. Стефанюк І. Б. До нової якості бюджетного контролю через аудит ефективності / І. Б. Стефанюк // Фінансовий контроль. – 2003. – № 2 (15). – С. 10.
4. Чумакова І. Аудит ефективності: зарубіжний досвід та українські реалії / І. Чумакова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 1. – С. 56–62.

І. М. ЛОПАТЧЕНКО

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА ТА ЙОГО ПРОФІЛАКТИКА

Соціальне сирітство є надзвичайно складним явищем в суспільстві, що вимагає вивчення досліджуваного феномену з позицій різних наук, а особливо з позиції державного управління. Комплексний підхід відносно цієї проблеми дозволяє побачити соціальне сирітство як з боку самих сиріт, так із боку фахівців, що працюють в даній сфері. Розгляд проблематики з позиції державного управління надає можливість розглянути явище соціального сирітства на рівні глобальних зв'язків між органами державної влади і громадськими організаціями та партнерства між ними, а також на рівні окремо взятих особистостей (соціальних сиріт).

Проблема соціального сирітства в науці досить актуалізована, однак на теоретичному рівні недостатньо розробленим залишається питання впливу соціально-психологічних чинників групи ризику по соціальному сирітству та врахування особливостей їх профілактики в умовах партнерської взаємодії органів державної влади та громадськості. У більшості випадків це залишається прерогативою емпіричних досліджень, що лише фіксує увагу на проявах соціального сирітства.

Визначення соціального сирітства стало можливим завдяки результатам роботи зарубіжних та вітчизняних дослідників. Це праці Є. Волянської, О. Коваленко, О. Кошелевої, Л. Олексієвої, Г. Осадчої, І. Осіпової, А. Петрової, Л. Пірог, Г. Семі, Є. Соколової, О. Соловйової, В. Ослон та ін. (вивчення специфіки життя вуличних дітей, соціальні детермінанти підліткової агресії, виховні питання, соціальний захист). Соціально-психологічні особливості дітей-сиріт досліджували М. Буянов, С. Воскобойникова, Г. Мінковський, В. Оржеховська та ін. [1–7].

Як зазначають автори, соціальне сирітство є складним феноменом, в силу чого велика увага повинна приділятися заходам попередження даного явища. Це вказує на необхідність визначення чітких критеріїв, що дозволяють створити механізм профілактичних заходів з метою недопущення проявів найбільш серйозних наслідків [2; 4; 6-7].

Метою нашого дослідження було вивчення найбільш характерних соціально-психологічних рис, що притаманні як неповнолітнім, які складають групу ризику по соціальному сирітству, так і самим соціальним сиротам та профілактики соціального сирітства в умовах партнерської взаємодії органів державної влади та громадськості.

Рівень розвитку особистості, міра її зрілості визначається гармонійністю і віковою нормативністю адаптації, засвоєнням соціального досвіду, придбанням самостійності та відносної автономності в процесі індивідуального розвитку людини. Виходячи з цього, можна відмітити, що чинники, які ускладнюють профілактику соціального сирітства пов'язані як з особливостями зрілості суб'єктів соціального сирітства, так і з характеристиками соціального середовища, що їх оточує. До перших належать такі, як невідповідність підлітків до реального життя; екстремістський пошук особистої моделі життя, що призводить до порушення суспільних норм; протестна поведінка в силу невпевненості в майбутньому тощо. До других – сім'ї соціального ризику (68 %); конфлікти між вчителем, учнем і батьками (64 %); кримінальні контакти і міжособистісні конфлікти в середовищі однолітків (58 %) [4].

Дослідження І. Осіпової, що було присвячене саме впливу даних чинників на формування особистості дітей груп соціального ризику, створює основи для визначення можливих шляхів їх реабілітації. Розроблена схема дослідження включала вивчення характерологічних особливостей особистості, що впливають на адаптацію, а саме визначення акцентуації характеру, спрямованості агресії і способу її вираження; виявлення психологічних причин дезадаптації соціальних сиріт. Як показав аналіз результатів дослідження, 36,5 % респондентів мають високий рівень тривожності, 65,1 % – високий рівень агресії, у 57,1 % респондентів виявляється низький рівень мотивації до учбової діяльності. Отже, підлітки “групи ризику” характеризуються особливостями в соціалізації, сформованій в деструктивному середовищі [4].

Соціальні сиріти найбільш відображують особливості дітей груп ризику. Певні умови їх існування (заклади інтернатного типу) впливають на їх соціалізацію і формують у дитини особливий тип особистості, основними рисами якого є низька самооцінка, орієнтація на зовнішнє оточення і його вплив, нездатність розуміти і виражати свої почуття, переважання в поведінці найчастіше негативних емоцій та агресії у конфліктах.

Профілактика щодо ресоціалізації соціальних сиріт має бути спрямована, головним чином, на руйнування негативних або помилкових установок, уявлень, цінностей, мотивів, стереотипів поведінки і формування нових з метою досягнення самореалізації особистості в суспільстві. За допомогою корекційно-виховної роботи в умовах партнерської взаємодії органів влади і громадськості можливо вирішити соціально-особистісний конфлікт, що притаманний соціальним сиротам – “особистість – суспільство”, “особистість – соціальне середовище”, “особистість – група”, “особистість – особистість”.

Отже, дослідження чинників соціального сирітства в умовах партнерства між органами державної влади і громадськими організаціями надає можливість створення педагогічно доцільного середовища, що враховує особливості розвитку дитини і становлення дитини як суб'єкта соціального життя. Врахування можливостей, норм, цінностей середовища, а також орієнтування на соціально-психологічні особливості дитини надає можливість вивчати соціальне сирітство більш поглиблено – розглядати не проблему соціального сирітства у суспільстві, а саме суспільство у світі дитинства.

Список використаних джерел:

1. *Алексеева Л. С.* Насилие в семье: с чего начинается семейное неблагополучие / Л. С. Алексеева, А. Д. Кошелева, Е. Т. Соколова, Б. Ю. Шапиро. – М. : Наука, 2000. – 255 с.
2. *Коваленко Е. А.* Социальное сиротство как объект внимания общественных и государственных организаций / Е. А. Коваленко // *Методология, теория та практика социологического анализа современного общества* : зб. наук. пр. – Х. : Вид. центр Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2004. – С. 482–485.
3. *Ослон В. Н.* Жизнеустройство детей-сирот: профессиональная замещающая семья / В. Н. Ослон. – М. : Наука, 2006. – 368 с.
4. *Осипова И. И.* Социальное сиротство: теоретический анализ и практика преодоления : [монография] / И. И. Осипова. – Нижний Новгород : Изд-во НИСОЦ, 2009. – 208 с.
5. *Петрова А. В.* Социальное сиротство как фактор детской преступности в России во второй половине XIX – начале XX вв. / А. В. Петрова // *Преступность в России: история формирования и возможные перспективы* : материалы 40-й Всерос. заочной научн. конф. / под ред. С. Н. Полторака. – СПб. : Нестор, 2006. – С. 77–81.
6. *Семья Г. В.* Социально – психологические проблемы сиротства и стратегия помощи [Электронный ресурс] / Г. В. Семья. – Режим доступа : <http://www.dmp.mgopu.ru/data/1402.doc>.
7. *Соловьева О. В.* Социальная адаптация детей-сирот к рыночным условиям современного российского общества : автореф. дис. ... к.соц.н. : 19.00.07 / О. В. Соловьева ; Саратовский гос. ун-т. – Саратов, 2007. – 16 с.

І. М. МИХАЙЛИК

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ В ПИТАННЯХ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПЕДАГОГІВ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Пунктом 2 ст. 61 Закону України “Про освіту” передбачено зобов'язання держави щорічно спрямовувати на фінансування системи освіти не менше ніж 10 % національного доходу [2]. Із року в рік частка бюджетних асигнувань на фінансування освітянської галузі збільшується, але все ж таки є недостатньою. За даними

Міністерства освіти і науки України за період з 2008 по 2012 р. видатки бюджету на фінансування галузі збільшилися з 60,9 млрд грн до 99,1 млрд грн або на 63 % [1].

Це забезпечило можливість підвищення заробітної плати працівникам загальноосвітніх закладів освіти, збільшення доплат і над-

бавок за окремі види педагогічної роботи та їх своєчасну виплату.

Близько 75 % бюджету системи загальної середньої освіти спрямовується на виплату заробітної плати працівникам та нарахування єдиного соціального внеску. За період з 2001 по 2012 р. [1, с. 64], спостерігаємо зростання розмірів середнього посадового окладу та середньої заробітної плати вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. Так, у 2001 р. розмір середньої заробітної плати по галузі становив 194,00 грн, у 2005 р. – 797,00 грн, 2008-2009 рр. – 1704,00 грн, 2010 р. – 1906,00 грн, 2012 р. – 2953,00 грн. У досліджувані періоди відношення середньої заробітної плати до середнього посадового окладу становило у 2001 р. – 1,11, 2005 р. – 1,6, 2008-2009 рр. – 1,64, 2010 р. – 1,59 та у 2012 р. – 1,79.

Враховуючи той факт, що в Україні діє єдина тарифна сітка розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери, яка складається з 25 тарифних розрядів, і заробітна плата вчителів встановлюється на рівні 8-12 тарифних розрядів, то й середній посадовий оклад педагогічного працівника загальноосвітнього навчального закладу становить близько 1,5 середньої мінімальної заробітної плати.

Зростання реальної заробітної плати пов'язано із виплатою, починаючи з 1 січня 2001 р. надбавки за вислугу років вчителям у розмірі від 10 до 30 відсотків посадового окладу в залежності від стажу роботи відповідно до постанови Кабінету Міністрів України “Про реалізацію окремих положень частини першої статті 57 Закону України “Про освіту”, частини першої статті 25 Закону України “Про загальну середню освіту”, частини другої статті 18 і частини першої статті 22 Закону України “Про позашкільну освіту” від 31.01.2001 р. № 78. З огляду на те, що близько 10 % вчителів мають стаж роботи до 3 років, тобто не мають права на отримання надбавки за вислугу років, і більше 40 % – мають стаж роботи понад 20 років, тобто мають право на максимальну 30-відсоткову надбавку [1, с. 60], то їх середня заробітна плата відрізняється від посадового окладу на суму цієї надбавки.

Крім того, згідно з Інструкцією про порядок обчислення заробітної плати працівників

освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України “Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти” від 15.04.1993 р. № 102 педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів передбачені надбавки та доплати за окремі види педагогічної роботи, педагогічні звання тощо. Так, доплата за класне керівництво становить 20 % посадового окладу у 1 – 4 класах, 25 % – у 5 – 12 класах; за перевірку зошитів – від 10 до 20 % залежно від предмету [3], що викладається; за завідування навчальними кабінетами, майстернями, навчально-дослідними ділянками, проведення позакласної роботи з фізичного виховання, обслуговування обчислювальної техніки, завідування кабінетами зберігання зброї вчителям за погодженням з профспілковим комітетом встановлюється надбавка від 5 до 15 % залежно від виду роботи. Доплати за окремі види робіт у таких розмірах почали застосовуватись з 2007 р., що вплинуло на співвідношення середньої заробітної плати та середнього посадового окладу.

З метою підвищення престижності праці педагогічних працівників загальної середньої освіти постановою Кабінету Міністрів України “Про встановлення надбавки вчителям, вихователям загальноосвітніх навчальних закладів, викладачам і майстрам виробничого навчання професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації державної та комунальної форми власності, керівникам та заступникам керівників зазначених закладів, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників” від 05.10.2009 р. № 1130 з 1 січня 2010 р. введено вищезгадану надбавку у розмірі 20 % посадового окладу, що вплинуло на розмір середньої заробітної плати педагогів.

Підвищення середньої заробітної плати освітян в останні два роки пов'язано із 100 % виплатою всіх надбавок, доплат і підвищень педагогічним працівникам, а також “старінням” педагогічних кадрів. У 2011-2012 рр. більше ніж 52 % педагогів мають стаж роботи понад 20 років [1, с. 60], що передбачає виплату їм надбавки за вислугу років у розмірі 30 % посадового окладу. Крім того, із року в рік збільшується кількість педагогічних працівників, які отримують педагогічні звання “вчитель-методист” та “старший вчитель”, посадові

оклади яких відповідно підвищуються на 15 та 10 % посадового окладу. За даними статистичних спостережень, чисельність таких педагогічних працівників становить близько 25 % від загальної кількості педагогічних працівників системи загальної середньої освіти [1, с. 59].

Станом на 01.09.2011 р. кількість педагогічних працівників, які мають вищу кваліфікаційну категорію становить 41,1 % від їх загальної чисельності [1, с. 58], що збільшує витрати фонду заробітної плати в системі загальної середньої освіти.

Дослідивши основні складові середньої заробітної плати педагогів загальної середньої освіти та їх стаж роботи можемо зробити висновки щодо значного фінансового навантаження на місцеві бюджети фонду заробітної плати освітян та відповідальності держави з даного питання. Той факт, що видатки на оплату праці відносяться до захищених кодів економічної класифікації видатків, говорить про серйозність намірів держави у виконанні

своїх зобов'язань перед педагогічними працівниками. Систематичний перегляд розмірів додаткової оплати праці педагогічним працівникам за окремі види педагогічної роботи, підвищень заробітної плати за педагогічні звання, стаж роботи, престижність праці говорить про серйозність намірів держави в питаннях соціального захисту педагогів.

Список використаних джерел:

1. Загальна середня, дошкільна та професійно-технічна освіта: Інформаційні матеріали до підсумкової колегії: Стан готовності навчальних закладів до 2012/2013 навчального року та впровадження нових стандартів початкової освіти. – К., 2012. – 73 с.

2. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ.

3. Про затвердження Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 15.04.1993 р. № 102.

С. В. ПОПОВА

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ РИНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Соціальна спрямованість нового етапу інституційних та економічних перетворень в Україні вимагає детального розгляду питань, пов'язаних з інституціоналізацією ринку соціальних послуг, які відносяться до компетенції органів влади. При цьому зміна інституційної складової функціонування даної сфери є найважливішим кроком до досягнення нової якості розвитку відносин між владою і суспільством. У зв'язку з цим виникає питання співвідношення ринкових і державних основ у наданні соціальних послуг. При цьому серед представників різних наукових напрямів існує розуміння того, що сам інститут ринку соціальних послуг на початку третього тисячоліття потребує істотних змін, пов'язаних, насамперед, з глобалізацією та активним розвитком інформаційного суспільства.

Варто відзначити, що проблемі взаємодії державних інститутів і суспільства, зокрема

в контексті надання соціальних та управлінських послуг, приділяється велика увага в науці державного управління. Так, зокрема, дані питання активно розглядаються в працях таких вітчизняних авторів, як В. Авер'янов, В. Бакуменко, Н. Гнидюк, А. Гошко, В. Дзюндзюк, В. Долечек, Р. Калюжний, І. Коліушко, О. Крутій, О. Машков, Н. Мельтюхова, Н. Нижник, С. Сербогін, В. Солових, В. Цветков, Ю. Шаров та ін. Між тим, до теперішнього часу проблеми функціонування ринку соціальних послуг (виробництва, розподілу, обміну та споживання), їх роль у суспільному відтворенні недостатньо досліджені в якості самостійного об'єкта науки державного управління. Не відповідає значущості проблеми і увага науковців до дослідження інституціональних аспектів функціонування даного ринку.

Для сучасного соціально-економічного розвитку характерні два основних цивілізацій-

них тренда – прискорення інформаційного розвитку і глобалізація економічних і соціальних інститутів [5]. Наслідком цих світових трендів стало зміна сформованої ієрархії факторів виробництва у бік лідерства висококваліфікованого творчої праці, інтелекту людини, її здатності відтворювати нові продукти, що змінюють вигляд економіки. Цей вплив буде відображатися на ринку соціальних послуг через зростання обсягу надання соціальних послуг, спрямованих на соціальний захист населення, до накопичення людського капіталу. Він зробить великий вплив на соціалізацію економіки та суспільства, зміну системи державних пріоритетів. При цьому, слід погодитися, що проблеми глобалізації і негативно відбиваються на функціонуванні світового ринку соціальних послуг, приводячи до його нестабільного розвитку.

У таких умовах на перший план виходить соціальна функція держави і розуміння того, що державі необхідно посилювати свій вплив у соціально значущих сферах економіки, що мають позитивний соціальний ефект [4], що в цілому відповідає світовому тренду розвитку науки державного управління [2].

Соціальні послуги відносяться до суспільних благ, тобто ринок соціальних послуг діє в тій частині економічного простору, що відноситься до суспільного сектора економіки. Ринок соціальних послуг через свою “соціальність” має специфічні особливості у виробництві та наданні, цінах, зовнішніх ефектах. При цьому порівняння особливостей функціонування національного та регіонального ринків соціальних послуг доводить, що принципових відмінностей між регіональним і національним ринками соціальних послуг не існує, адже національний ринок соціальних послуг складається з регіональних та місцевих ринків соціальних послуг, а основним постачальником і ініціатором виробництва соціальних послуг на цих ринках виступає держава.

При цьому, аналіз наукових досліджень [1; 7] дозволяє зазначити, що в сучасних умовах можна виділити три основні види механізмів функціонування ринку соціальних послуг:

1) неринковий (інституційний) механізм надання гарантованого набору соціальних послуг на рівні держави та місцевого самоврядування (пріоритет інтересів держави);

2) ринковий механізм узгодження інтересів безпосередніх надавачів і споживачів з надання соціальних послуг (пріоритет “конкурентоздатних споживачів”);

3) змішаний механізм, що передбачає поєднання ринкового механізму, інституційного механізму (державного регулювання) і соціального партнерства (прагнення до узгодження інтересів всіх суб'єктів) [2].

У той же час варто відзначити, що ринок соціальних послуг знаходиться в постійному конфлікті інтересів, що виникають між його суб'єктами. Базою конфлікту економічних інтересів надавачів і споживачів на ринку соціальних послуг є система суперечностей, які існують на ринку: економічні інтереси окремого індивідуума, суспільства і держави нерівнозначні. Між тим, основою, яка об'єднує сегменти економічних інтересів суб'єктів ринку соціальних послуг, є зацікавленість у сталості соціально-економічного розвитку.

Збалансованість економічних інтересів суб'єктів ринку соціальних послуг виступає обґрунтуванням еволюційного вирішення питання реалізації інтересів усіх зацікавлених сторін саме за допомогою інституту соціального партнерства. Реалізація принципів соціального партнерства є бажаним варіантом і розумним способом цивілізованого вирішення суперечностей.

Систему відносин соціального партнерства на ринку соціальних послуг можна назвати “квадратизмом”, оскільки тут задіяні чотири основних суб'єкти: індивід (окремий споживач), суспільство (громадськість як колективний споживач), держава (в особі органів влади, які відповідають за надання послуг) і бізнес (який може виступати конкурентом держави у сфері надання послуг). Постійна взаємодія цих чотирьох суб'єктів в межах інституціоналізованого соціального партнерства приводить до формування соціального кластера, що складається з державних і недержавних організацій, суб'єктів регіонального розвитку і відносин між ними, об'єднаних спільною метою підвищення загального рівня розвитку і конкурентоспроможності кластера, досягнення конкретного економічного і соціального ефекту.

Такий кластер має конкретну націленість на вирішення економічних і соціальних за-

вдань за допомогою створюваних у середині нього кластерних механізмів. Їх проявом може виступити розроблена стратегія розвитку, програми, проекти тощо. Центральною ланкою кластера виступає асоціація, заснована на економічних і юридичних відносинах суб'єктів, що утворюють соціальний кластер.

Економічний зміст соціального кластера виражено у взаєминах господарюючих суб'єктів, з одного боку, органів влади – з другого, і громадськості (як соціальної складової) – з третього, з приводу надання соціальних послуг та отримання доходу. Впливаючи на споживання, інвестування та розподіл доходу, соціальний кластер впливає і на розподіл ресурсів всередині приватного сектора.

Таким чином, ринкове середовище сприяє максимальному використанню всіх соціальних та економічних ресурсів; а вирішення протиріччя між ринком і державою спирається на формування системи партнерських інститутів, структур, і відтворювальних механізмів, що ними створюються. Саме системність трансформує зв'язок ринку соціальних послуг та держави в конвергентні відносини, що мають як внутрішній, так і зовнішні ефекти. У рамках досягнення спільної мети соціального кластера стає можливим вийти не тільки на новий рівень надання певних послуг, а і на нову якість життя населення.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що при формуванні та функціонуванні ринку соціальних послуг не можна спиратися тільки на ринковий механізм, а потрібно актив-

но використовувати інститут соціального партнерства, який дозволяє органічно поєднати інтереси всіх суб'єктів соціально-економічного розвитку, зокрема, на регіональному рівні.

Список використаних джерел:

1. Батаева Н. С. Публичные услуги и функции государственного управления / [Н. С. Батаева, П. В. Крючкова, М. С. Потапенко и др.]. – М. : ТЕИС, 2002. – 160 с.
2. Мигин С. В. Властные полномочия и государственные услуги / С. В. Мигин // Общество и экономика. – 2009. – № 8. – С. 179–186.
3. Сморгунев Л. В. Сравнительный анализ политико-административных реформ: от нового государственного менеджмента к понятию governance / Л. В. Сморгунев // Политические исследования. – 2003. – № 4. – С. 50–58.
4. Шарков Ф. И. Основы социального государства / Ф. И. Шарков. – М. : Дашков и К, 2012. – 314 с.
5. Johnston J. An Australian Perspective on Global Public Administration Theory: “Westington” Influences, Antipodean Responses and Pragmatism? / Judy Johnston // Administrative Theory & Praxis. – 2004. – Vol. 26. – № 2. – P. 169–184.
6. Wachhaus A. Networks in Contemporary Public Administration: A Discourse Analysis / Aaron Wachhaus // Administrative Theory & Praxis. – 2009. – Vol. 31. – № 1. – P. 59–77.
7. Walsh K. Public Services and Market Mechanisms. Competition, contracting and New public management. University of Birmingham, 2000. – 321 p.

М. В. ТРЕТЯК

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ЯК ПРОЯВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У сучасній Україні досить популярне уявлення про соціальну відповідальність як синонім благодійності, що органічно вписується й у вітчизняні культурні традиції. По даним британської некомерційної організації САФ (Charity Aid Foundation), у 2013 р. Україна поліпшила інтегральні показники благодійності, піднявшись на 102 місце у світовому рейтингу добродійності [2]. Проте вітчизняний

бізнес воліє не афішувати свої витрати на благодійність. Серед причин цього експерти називають небажання “світити” свої прибутки перед податковими органами та колегами, а також острах профінансувати “не той” захід або організацію з погляду влади.

Необхідно зауважити, що і у бізнес-співтоваристві, і в політичних та експертних колах благодійна діяльність нерідко проти-

ставляється соціально відповідальній поведінці (ця думка поширена в колах, що дотримуються неоліберальних ідейно-політичних позицій).

У свою чергу, закордонні експерти вважають, що благодійність не заміняє й не вичерпує собою корпоративну соціальну відповідальність (далі – КСВ). На думку експерта “Price waterhouse Coopers” С. Рута, основною відмінністю КСВ від благодійності є “спрямованість соціальної відповідальності, в остаточному підсумку, на підвищення капіталізації бізнесу, а також урахування думок усіх зацікавлених сторін при прийнятті тих або інших рішень” [5]. Напрямки фінансування в рамках КСВ визначаються в ході досліджень, глибокого аналізу та періодично переглядаються залежно від досягнутих цілей і мінливих вимог зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Добродійність же в традиційному варіанті є справою добровільною, приватною і спрямована на вирішення конкретних завдань, обумовлених винятково спонсорами.

На наш погляд, можна погодитися з думкою дослідника С. Перегудова, який вважає, що немає серйозних підстав для протиставлення соціальної відповідальності та добродійності (враховуючи, що широкомовні благодійні акції дійсно можуть підмінювати соціальну відповідальність).

Звернемося до визначень основних категорій, що стосуються сфери добродійності. Згідно з класичним визначенням, добродійність – це надання безплатної допомоги. Або, на думку Д. Берлінгема, це “діяльність, за допомогою якої приватні ресурси добровільно поширюються їхніми власниками з метою сприяння нужденним (у широкому змісті слова) людям, для вирішення суспільних проблем, а також удосконалення умов громадянського життя” [1].

Корпоративна добродійність – це добровільна діяльність компанії по наданню безплатної допомоги нужденним або по підтримці суспільно вагомих проєктів, що не переслідують комерційних цілей. При цьому сфера вкладення коштів не має прямого зв'язку з основною діяльністю компанії.

Також варто додати, що в Україні сфера добродійності регулюється Законом Украї-

ни “Про благодійну діяльність та благодійні організації”, прийнятим у 2012 р. Добродійна діяльність у ньому визначається як добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара [4].

Що стосується *спонсорства*, то воно припускає підтримку проєктів у сферах, які працюють на імідж корпорації, роблять її пізнаваною. У результаті бізнес вбудовується в систему взаємодії із владою, інформаційним співтовариством і зі споживачами. Таким чином, корпоративне спонсорство – це надання компанією різних ресурсів для підтримки організацій або заходів, як правило, що носять публічний характер, в іміджевих або рекламних цілях.

Меценатство відрізняється від добродійності більш вузькою сферою діяльності: меценат надає підтримку лише проєктам в галузі освіти, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, науки і наукових досліджень [4].

На сучасному етапі розвитку українського бізнесу функції, які виконує меценатство – соціальна комунікація, формування соціальної свідомості й збереження культурної пам'яті – не втратили своєї актуальності.

Варто відзначити, що благодійні проєкти українського бізнесу досить часто реалізуються через створення благодійних фондів: як особистих (фонди Р. Ахметова, В. Пінчука, О. Фельдмана тощо), так і корпоративних. Особистих фондів останнім часом стає все більше. Якщо корпоративний фонд є свого роду продовженням бізнесу, інструментом іміджевої політики компанії, то приватний благодійний фонд відображає громадянську і людську позицію його засновника. Зазначимо, що саме такий варіант – “особисту” соціальну відповідальність, відповідальність власників і акціонерів компанії – визнавав “нешкідливою” для вільного суспільства і ринкової економіки М. Фрідман. Його позиція відносно соціальної відповідальності звучала приблизно так: “Прагнете приносити користь суспільству – робіть це за свій рахунок” [6].

Згідно з дослідженнями вітчизняних учених, у практиці українського бізнесу реалізуються такі форми добродійності: 1) *традиційна* – націлена на підтримку установ культури, церкви та незаможних верств населення; 2) *стратегічна* – покликана вносити певний вклад у добробут суспільства й одночасно служити інтересам самого бізнесу.

– *венчурна філантропія* – одна з інноваційних форм благодійної діяльності, у рамках якої шляхом партнерської взаємодії добродійника й реципієнта виникають життєздатні структури, здатні в майбутньому вирішувати соціальні проблеми самостійно, без фінансової допомоги ззовні. Дана форма благодійної діяльності виникла в США в середовищі підприємців Силіконової Долини. Вона пов'язана з використанням бізнес-технологій для вирішення соціальних проблем і одержання максимального суспільного ефекту. Проте в Україні прикладів такого підходу до добродійності – одиниці, і сам термін поки ще не одержав широкого поширення.

Список використаних джерел:

1. *Белокрыльцева А.* Бизнес. Благотворительность. Общественное мнение / А. Белокрыльцева, Д. Белокрыльцева, О. Суворова. – М. : Просветительский фонд-ДИАЛОГ, 2005.
2. Мировой рейтинг благотворительности: глобальные тенденции благотворительности / Charity Aid Foundation, 2013. – 40 с.
3. *Перегудов С. П.* Корпоративное гражданство как новая форма отношений бизнеса, общества и власти / С. П. Перегудов, И. С. Семененко – М., 2006. – С. 131.
4. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. №5073-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.
5. *Рут С.* Корпоративная социальная ответственность: и цель, и средство / С. Рут // Металлы Евразии. – 2004. - № 6.
6. *Friedman M.* The Social Responsibility of Business is to Increase its Profits / M. Friedman // The New York Times Magazine. – 1970. – September 13. – P. 32–33.

О. Я. КАПІНУС

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ

Формування інформаційного суспільства в Україні, використання інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток соціальних мереж, впровадження електронного врядування ускладнюють державне управління та змінюють характер взаємодії громадянського суспільства та держави.

Особливою ефективністю по силі своєї дії на людину відрізняються самоорганізуючі простори комп'ютерних інформаційно-символічних світів (віртуальні простори), які чинять вплив на окрему людину, співтовариства, суспільства і людство в цілому [2]. Сучасний етап інформаційного суспільства відкриває широкі перспективи розвитку людини, що допускає множинність реальностей, використовує інформаційно-культурні ресурси за допомогою різних технічних і технологічних форм, але при цьому усвідомлює свою

“відносну” включеність у ці реальності та визнає первинність реального буття у фізичному і соціокультурному просторі. З іншого боку, існує побоювання того, що комп'ютерні інформаційно-комунікативні середовища (у тому числі віртуальна реальність), що формуються за допомогою технічних засобів, з часом все більше підмінятимуть собою звичайну реальність, зменшуючи усвідомлення “відносності” включеності в них, все більше впливатимуть на формування особи і її ідентичність. І бурхливий розвиток віртуальних співтовариств є яскравим прикладом тому [2].

Громадянське суспільство в Україні поступово розвивається. Правда, якщо розвиток триватиме такими темпами, то на побудову нового суспільства піде не одне покоління громадян,— переконаний А. Биченко [1]. Одним із суттєвих показників розвиненості гро-

мадянського суспільства є наявність середнього класу. За результатами соціологічних опитувань у 2008 р. 50,7 % громадян України за рівнем доходів відносили себе до середнього класу. Водночас за додатковими психологічними та майновими ознаками дослідники визначили, що лише 17,6 % жителів України на сьогодні можна вважати представниками середнього класу [5]. Якщо розглядати середній клас не лише як економічну категорію, а як основного рушія демократичних перетворень в країні, залученого до громадської діяльності, то до даної категорії в Україні можна зарахувати лише 2,6 % громадян [5].

Неформальні, особисті за характером зв'язки між соціальними суб'єктами створюють приховану систему гнучких соціальних коаліцій, які обмінюються послугами, конкурують між собою та різняться обсягом привласнюваних благ, влади, привилеїв і престижу. Створена таким чином ієрархічна сукупність стосунків має значну інтегруючу силу і стабільність.

Для опису такого роду соціальної реальності протягом останніх десятиріч активно використовується концепція мережевого аналізу. В його основі лежить винятково плідна ідея про те, що соціальна структура може бути представлена у вигляді егоцентричних соціальних статей, тобто сукупності міжособових стосунків людей і соціальної підтримки, яку вони отримують від членів своєї мережі під час кризи і у повсякденному житті. Соціальна підтримка є джерелом ресурсів, які містять не лише емоційну підтримку, а й послуги, гроші, матеріальні речі, інформацію і багато інших компонентів соціального капіталу.

Соціальні мережі суттєво доповнюють такі традиційні одиниці соціологічного аналізу, як інститути чи групи, дають змогу отримати новий структурний зріз стійких моделей соціальної взаємодії [3]. Відповідно формується базова структура особистості (структура відповідно якій відбувається соціалізація людини в даному суспільстві і яка має свої культурні характеристики) та модальна особистість (найбільш поширений тип серед даного суспільства) [4].

Розвиток технічного прогресу, інноваційних технологій спричинили виникнення та

активізацію соціальних мереж, впровадження електронного врядування, електронної демократії. Це сприяє демократизації державного управління та суспільства загалом.

Соціальні мережі стали вагомим чинником впливу на розвиток державного управління та громадянського суспільства. Вони мають могутній інформаційний вплив на користувачів, перетворюючись на впливові інституції громадянського суспільства. На жаль, органи державного управління не достатньо використовують потенціал соціальних мереж для взаємодії органів держави і громадянського суспільства. Соціальні мережі сприятимуть переходу до суб'єкт-суб'єктної моделі державного управління.

Список використаних джерел:

1. Биченко А. Українське суспільство: “в шоці” чи “в шоколаді”? [Електронний ресурс] / А. Биченко. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1001.

2. Дзюндзюк В. Б. Віртуальні співтовариства: потенційна загроза для національної безпеки [Електронний ресурс] / В. Б. Дзюндзюк // Державне будівництво : [електрон. наук. фах. видання ХарПІДУ НАДУ]. – 2011. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/1/02.pdf>.

3. Захарченко М. В. Структура та зміст соціальних сітей зміни статусу зайнятості [Електронний ресурс] / М. В. Захарченко, Н. М. Харченко // Вісник Київського ун-ту. – 1995. – Вип. 1. – Серія : Соціологія. Психологія. Педагогіка. – Режим доступу : <http://www.kiis.com.ua/materials/articles/SocNet.pdf>.

4. Погоріла Н. Б. Довіра в Україні: регіональні відмінності [Електронний ресурс] / Н. Б. Погоріла. – Режим доступу : <http://www.socis.kiev.ua/ua/realizovaniproekty.html> (<http://www.socis.kiev.ua/ua/publications/dovira-v-ukrajini-rehionalni-vidminnosti-pohorila-n-b.html>).

5. Середній клас: 50,7 % українців вважають себе середнім класом. Справжня чисельність – від 17,6 % до 2,6 % : Соціологічне дослідження / Центр Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=117.

А. О. КОШКІН

ПОДОЛАННЯ ІНЦИДЕНТІВ – СПІЛЬНА СПРАВА ДЕРЖАВИ, ГРОМАДИ І ЛЮДИНИ

Протагорова сентенція “Людина є мірою всіх речей” дає напрям для пошуку найочевидніших шляхів порозуміння і діалогу між державою, громадськістю і людиною.

Існують такі точки дотику інтересів людини, держави і громадянського суспільства, в яких успішний діалог відбувається завжди, тому що мова йде саме про спільний інтерес. Однією з таких точок є попередження та подолання стихійних лих, техногенних аварій та ін., що за міжнародними стандартами має стати назву *інцидент*. Саме в умовах надзвичайних, екстремальних та загрозованих ситуацій узгоджена спрямованість дій державних органів, громадянських інституцій і, власне, громадян є і завжди буде вирішальним фактором успіху у справі подолання інциденту та пом'якшенні його наслідків

Новітня історія довела необхідність такої взаємодії, тому що успіх в цій справі можна отримати тільки в процесі діалогу, коли заздалегідь проведено розподіл обов'язків та зон відповідальності.

Є чималий досвід США, де з інцидентами, незалежно від їх походження, масштабу та виду загрози, першими у боротьбу вступають місцеві команди негайного реагування (CERT), що сформовані на волонтерських засадах. В ході ліквідації наслідків стихійних

лих громадські організації (клуби, гуртки, товариства та ін.) становляться місцями самоорганізації, такими “точками зборки” місцевих громад. Яскравим прикладом таких явищ є факт, що під час урагану Катріна єдиним оператором зв'язку для служби 911 та координації дій загонів рятувальників залишилась організація місцевих радіоаматорів (Ham Radio).

Для України, через відсутність сталих багаторічних традицій самоорганізації населення, саме держава, засобами діалогу та заохочення, може і повинна стати каталізатором створення таких інституцій громадянського суспільства.

На сьогодні можна констатувати, що нещодавнє протистояння між владою і окремими представниками громад показали організаційну слабкість і відсутність розуміння в державних органах необхідності повсякденної кропіткої роботи щодо пошуку реальних дій з розвитку позитивного державно-громадського діалогу в спільних інтересах.

Список використаних джерел:

1. Режим доступу : <http://training.fema.gov/IS/NIMS.aspx>.
2. Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/National_Incident_Management_System.
3. Режим доступу : <http://www.arrl.org/ares-el?issue=2005-09-22>.

В. М. ДРЕШПАК

МОДЕРНІЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ УПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Питання про необхідність оновлення моделей упровадження державної інформаційної політики України нині набуває актуальності з декількох причин. По-перше, сучасний етап модернізації інформаційної сфери України характеризується зміною її пріоритетів, що обумовлено глобальними процесами – на перші позиції виходять напрями, пов'язані з формуванням інформаційного суспільства, а також суспільно-політичними трансформаціями – загострюється питання про забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень. По-друге, відбувається постійне удосконалення правового регулювання інформаційної сфери, а також системи управління її галузями. По-третє, відчувається гостра потреба у розвитку конструктивного діалогу між усіма гравцями даної політики та нарізла необхідність перерозподілу повноважень між центральними та регіональними органами публічної влади щодо упровадження державної інформаційної політики на користь останніх.

За Е. Ведунгом, загалом можуть розглядатися вісім моделей упровадження державної політики: державні організації; нейтральні державні службовці; державні службовці, призначені за політичним принципом; муніципальні уряди; корпоративні угоди; використання професій; місцеві неприбуткові організації; приватні організації [1, с. 264–267].

Державні організації (урядові або контрольовані урядом) реалізують державну політику, покриваючи свої видатки за рахунок продажу послуг і забезпечуючи окупність інвестицій. Державні підприємства можуть уникати труднощів, пов'язаних з певними бюрократичними процедурами та, користуючись своїм особливим державним статусом, конкуренції.

Друга і третя моделі передбачають упровадження державної політики державними

службовцями, які працюють у певних державних установах. Відмінність між цими моделями – у способі призначення цих службовців, що для сучасної України нині фактично не є суттєвим. Спільне – у реалізації державної політики суто за бюджетні кошти в умовах чіткого дотримання бюрократичних процедур.

Четверта модель розглядає як суб'єкта впровадження державної політики органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Для ефективності цієї моделі необхідно, щоб державна політика відповідала інтересам певної територіальної громади в межах якої та (здебільшого) за рахунок ресурсів якої відбувається впровадження цієї державної політики.

Модель корпоративних угод має на увазі створення асоціацій профспілок, бізнес-організацій (наприклад, асоціація телерадіомовників, книговидавців або Інтернет-провайдерів) та інших корпоративних об'єднань для участі в реалізації певної державної політики. Для цієї моделі характерною є першочерговість корпоративних інтересів.

Модель використання професій передбачає залучення до впровадження державної політики окремих фахівців, які натомість отримують від держави особливі привілеї, наприклад, право ліцензування та самоврядування і захищений ринок. Так, фінансування урядом акторів, музикантів, художників, письменників, журналістів, яке здійснюється на основі рішень про розподіл фондів, прийнятих видатними представниками відповідної групи, є прикладом такої моделі упровадження державної політики.

Поширеною є модель реалізації державної політики місцевими неприбутковими організаціями, що, наприклад, постачають суспільні блага і послуги (наприклад, громадський інформаційний центр “Анти-СНІД”). У такий

спосіб держава повертає на свій бік громадських партнерів, чиї інтереси збігаються з певними напрямками державної політики.

Також для реалізації окремих напрямів державної політики уряди можуть укладати контракти на виконання певної державної програми з приватним бізнесом. Це допомагає економити бюджетні кошти і уникати роздування бюрократії. Але тут можуть виникнути труднощі зі звітністю та оцінюванням. За державний рахунок можуть отримуватися надприбутки. Програми можуть реалізовуватися не в тому напрямку, який передбачався при їх запуску. Приватні посередники можуть як сприяти, так і перешкоджати досягненню результатів. Тут вирішальним є їх розуміння і ставлення до даної державної політики. Важливим аспектом застосування двох останніх моделей є те, що використання неурядових посередників може надати державній політиці легітимності в очах адресатів і громадськості.

Кожна із описаних Е. Ведунгом моделей має свої “плюси” й “мінуси”, що обумовлено природою суб’єктів упровадження, їх місцем у суспільстві, специфікою цілей кожного тощо. Тому доцільно вести мову не про вибір якоїсь окремої моделі упровадження державної політики, а про окремі комбіновані моделі, що дозволять максимально використати наявні переваги і знівелювати виявлені недоліки.

З урахуванням описаних підходів для упровадження державної інформаційної політики України, на наш погляд, доцільно розглядати три основних типи моделей, які в умовах реалізації конкретних напрямів державної інформаційної політики можуть комбінуватися: державно-муніципальна (державні організації, державні службовці, муніципальні органи), змішана (корпоративні угоди, використання професій), приватна (неприбуткові організації, приватні організації). Також може йтися про такі комплексні моделі, як державно-муніципально-приватна, державно-муніципально-змішана та змішано-приватна.

Сучасні підходи до впровадження державної інформаційної політики України, за нашими оцінками, розглядають як прийнятні усі моделі, проте з виразним домінуванням державно-муніципальної та комплексної державно-муніципально-приватної (причому з приватного сектора в цій моделі пріоритет як партнерам віддається бізнесовим, а не громадським організаціям). Натомість дефіцит громадської довіри, особливо що стосується таких чутливих напрямів цієї державної політики, як забезпечення рівних можливостей щодо доступу до інформації та інформаційної діяльності, забезпечення відкритості і прозорості діяльності влади, обумовлюють потребу в модернізації композицій суб’єктів упровадження державної інформаційної політики України. Адже суб’єкт, який вважає дану політику непринятною, чужою, менше дбає про свою активнішу участь і залучення додаткових ресурсів, на відміну від тих, хто ставиться до цієї політики прихильно. Тому новим пріоритетам і умовам здійснення державної політики, мають відповідати такі моделі її впровадження, що найбільш відповідають поточному моменту часу.

На наш погляд, нині потрібно ширше використовувати такі моделі впровадження державної інформаційної політики України як: використання професій (те, що зараз набуває популярності у формі створення спільнот практиків) та неприбуткові організації (за умови розширення можливостей їх ресурсної підтримки з вітчизняних джерел). У такий спосіб оновиться, розшириться склад суб’єктів упровадження державної інформаційної політики, а взаємодія між ними набуде нових форм і змісту. Такий підхід сприятиме формуванню вкрай необхідного нині ресурсу суспільної підтримки та забезпечить ефективну реалізацію визначених напрямів цієї державної політики.

Список використаних джерел:

1. *Ведунг Е.* Оцінювання державної політики і програм / Е. Ведунг ; пер. з англ. В. Шультга. – К. : Всеувиито, 2003. – 350 с.

Т. О. БУТИРСЬКА

ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ЧИННИК ДОСЯГНЕННЯ СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ

Ситуація, в якій всі ми сьогодні перебуваємо, досить складна, і великою мірою тому, що її

практично немає з чим порівнювати. Зокрема, у структури нашого повсякденного існування

відбулося дуже потужне проникнення явищ, які раніше сприймалися традиційним суспільством як абстракція. Однак це не є проста експансія смислів і цінностей, оскільки ті процеси, які у ХХ ст. були ледве помітними, у ХХІ ст. почали стрімко розвиватися. Саме це в підсумку призвело до суттєвого розширення світової кризи, в епіцентрі якої перебуває держава. Водночас очевидна і неповнота нашого знання про державу, так само як і очевидні випадковості в нашому державному будівництві. Адже наше сьогоднішнє уявлення про державне будівництво ґрунтується не на природі держави, а на традиційному способі визначення держави за допомогою чого-небудь або у “зв’язку” з чим-небудь, у результаті чого держава розглядалася лише як знаряддя, засіб, інструмент або механізм для досягнення яких-небудь або чийх-небудь цілей.

Тому світова криза, яка за оцінкою І. Валлерстайна¹ існує від початку 60-х рр. минулого століття, має не стільки економічну природу, скільки світоглядну. Це криза того розуміння держави, яке функціонує на сучасному етапі. І, відповідно, виникає криза цього ставлення до державного будівництва, тому що держава і державне будівництво пов’язані між собою не за допомогою випадкового поєднання, а за допомогою єдності ідеї та причини. Отже, в корені кризи лежить протиріччя між теоретичною основою і практичним наповненням “державного”.

Що означає “державне”? Належить державі? Означає державу? Виступає простим прикметником або є іменником за змістом? Визначає предмет або само є предметом? Іншими словами – у чому сутність “державного”?

Сутність “державного” виражається в тому, що воно являє собою простір, що володіє своїм особливим, притаманним тільки йому, язиком і культурою, де йде реалізація індивідуального начала людини і її соціального начала. Під язиком нами розуміється спосіб вираження світоглядних понять, що характеризують цей соціум, його неповторне, властиве тільки йому, сприйняття буття. Простір “державного” утворює такі інститути буття як сім’я, культура, природа, побут, суспільство (суспільні відносини). При цьому відносини між людьми стають соціальними лише за умови, що ці відносини несуть в собі надособистісні смисли, що формуються культурою і моральністю.

¹ “Світова система перебуває у кризі... те саме стосується також аналітичних саморефлексивних структур цієї системи, тобто наук” [1].

Всередині відносин, в поліфонічному різноманітті державного, проговорюється – або ж, навпаки, замовчується – і сукупність демократичних канонів, однак опосередкованих не державою, а владою. Це показує, що неминуче в даній ситуації потрясіння призведе до необхідності перегляду, переосмислення сутності держави і що впливають з неї природно заданих функцій держави, дотримання яких має стати основним завданням органів державного управління, а від всіх софістичних методів влади, що спотворюють картину держави, слід відмовитися за непотрібністю внаслідок їх непридатності до загальнолюдських умов буття, нездатності дати адекватну відповідь на поставлені онтологічні питання.

Вищезазначене наводить нас на думку про те, що сьогодні перед нами знову постає питання про розуміння держави як форми буття, про роль державного будівництва як процесу здійснення людського буття, про значення державності для внутрішньої гармонії соціуму.

В доступному нам досвіді ми не знаходимо більш складного для людини об’єкта пізнання, ніж держава. Держава – це є конкретне місце абстрактного світу, де відбувається упорядкування буття, де вирішується проблема його опредмечування, це простір переходу теоретичного, ідеального, в предметне, матеріальне, це не узагальнене поняття світу, а виділене місцерозвитку людського буття. Особливістю даного місцерозвитку, його винятковою властивістю є те, що тут ми маємо справу одночасно і з державою як формою, і з державним будівництвом як її втіленням.

Держава як форма буття – це таке ж незмінно присутнє, перебуваюче у сфері людського і знімаюче людину у своїй надсферності поняття, як і саме буття, нескінченність, великість, неосяжність якого людині важко охопити.

Психологічно держава являє собою проекцію найбільш важливого, самого центрального з символічних образів колективного несвідомого – самості. З одного боку, символічний образ самості має смислове значення управителя внутрішнього світу, *sic*. – колективного несвідомого. Так, Плотін писав, що все так чи інакше сходить до єдності; кожна приватна річ необхідно містить свою внутрішню єдність, що визначає її самість [2, III. 8].

З іншого боку, самість виступає символом цілісності, і як символ цілісності є збігом протилежного. На підставі самості лежить те,

завдяки чому, наприклад, квітка не змінюється і залишається самим собою і в цвітінні, і в в'яненні. У сучасному горизонті “самість” також є поняттям філософії М. Хайдеггера, що позначає само-буття (буття), а на думку К. Нішитані все суще виявляє свою самість у порожнечі.²

Сама по собі природа самоті відображає і втілює в державному соціумі ту напругу “колективного” – державного будівництва, в процесі якого відбувається становлення держави як цілісного утворення.

Однак сьогодні, на жаль, в загальноєвропейському просторі присутні політичні ідеології, що виправдовують насильство, культивують образ ворога. Між тим цивілізаційна культура, досвід державного буття наочно свідчить, що ці ідеології виступають в якості активаторів джерел потенційної агресивності, існуючих в колективній психіці будь-якого державного соціуму. Слід чітко усвідомлювати, що своїми діями політики виробляють систематичне цілеспрямоване порушення руйнівних імпульсів психіки суспільства, виводячи тим самим колективне несвідоме з під контролю свідомості.

Інакше кажучи, необхідно враховувати здатність політичної ідеології призвести колективне несвідоме в стан божевілля: К. Г. Юнг попереджав, що індивід, який перебуває у владі деструктивних імпульсів несвідомого, підданий демонічній силі тяжіння до ненависті і зла³. Тому

² Учень М. Хайдеггера Кэйджи Нішитані у своїй книзі “Релігія і ніщо”, в якій як “бытийственное ничто” з’являється порожнеча, визначаючи природу порожнечі каже, що порожнеча – “це те, де все суще виявляє свою самість” [3].

³ 6 травня 2013 р. в Німеччині почався судовий процес над активістами неонацистської організації “Націонал-соціалістичне підпілля”, яких підозрюють у вбивстві десяти осіб, у тому числі одного грека і восьми турків, а також у підготовці замахів на 88 провідних німецьких політиків. У зв’язку з цим у німців спливає одна назва: “Націонал-демократична партія – Народний союз” (НДПН).

для політиків дуже важливо акцентуватися на активації позитивного потенціалу колективного несвідомого, поки ще не пізно це зробити.⁴ Державне будівництво – це не партійне будівництво, ці поняття в жодному разі не тотожні, і не можна підмінити одне іншим у масштабі держави.

Досвід наших відносин з Європейським союзом підтверджує, що чим вище внутрішня самодостатність держави, тим нижче для неї зовнішні ризики і тим більше гармонійні і стійкі її відносини із зовнішнім середовищем, зовнішнім світом. Тому ми як нація повинні відбутися не через євроінтеграцію, а через свою власну можливість втілення держави, ми не цінуємо саме цю можливість, яка може підтвердити наш потенціал і внутрішню силу, духовну силу – від цього шляху нікуди не можна піти, з нього не можна згорнути на легшу дорогу – вона тому і більш легка, що не своя. Просто тільки це означає, що якщо український соціум не здобуде морального, духовного стрижня, на якому втілюється держава, то абсолютно бай- дуже, куди, як і з ким ми будемо рухатися.

Список використаних джерел:

1. *Валлерстайн И.* Общественное развитие или развитие мировой системы? / И. Валлерстайн // Вопросы социологии. – 1992. – Т. 1. – № 1. – С. 87.

2. *Плотин.* Эннеады / Плотин ; пер. Т. Сидаш. – Спб. : Изд-во Олега Абышко, 2004-2005. – 2880 с.

3. *Nishitani K.* Religion and Nothingness / K. Nishitani. – Berkeley : Univ. of California Press, 1982. – P. 90–97.

⁴ 7 травня 2013 р., за підсумками триденної зустрічі в Будапешті, Всесвітній єврейський конгрес закликав європейські влади до рішучих дій проти проявів екстремізму. Зокрема, Конгрес закликав уряди європейських країн заборонити ультраправі партії, які представляють загрозу для добробуту національних меншин.

О. Б. КОРОТИЧ, Ія Олександрівна ДЕГТЯРЬОВА

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ДЖЕРЕЛО СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Здатність кожної регіональної соціально-економічної територіальної системи до подальшого розвитку визначається її конкурентоспроможністю, яку можна розглядати в контексті:

досягнутих у порівнянні з іншими регіонами результатів розвитку (за визначеними критеріями); залучення та ефективного використання матеріальних, фінансових, людських та

інформаційних ресурсів; темпів розвитку за останні роки; готовності активної частини населення до запровадження суспільно корисних інновацій; наявності заснованої на консенсусі політичної волі регіональної еліти (керівництво владних органів, впливові представники бізнесу, керівники партійних осередків та громадських організацій); налаштування громади регіону на докладання додаткових зусиль для піднесення на новий рівень здобутків у різних сферах суспільної життєдіяльності (економіка, соціальний захист населення, збереження та відновлення екосистеми, культура, мистецтво, виховання молоді, освіта тощо).

Синтез різних підходів дозволяє розглядати конкурентоспроможність регіону як інтегральну здатність регіону адекватно реагувати на зовнішні виклики й можливості, зберігати системну стійкість і забезпечувати сприятливі умови для економіки та життєдіяльності населення [1, с. 25]. Відомо, що первинними чинниками підвищення конкурентоспроможності регіону виступають економічні чинники і цій проблематиці на сьогодні присвячено багато наукових праць. Водночас більш складними для визначення й обрахування та більш глибинними є соціальні чинники. Вони є недостатньо дослідженими, хоча їх значення для конкурентоспроможності регіону та соціального консенсусу є беззаперечним.

У цьому контексті насамперед варто звернути увагу на те, що конкурентоспроможний регіон – це регіон з розвиненими господарською, фінансовою, транспортною, інформаційною та інноваційною системами, які створюються людьми, є сферою їх діяльності та об'єктом впливу. Люди об'єднуються в різного роду організації та соціальні групи для задоволення своїх потреб. Критерієм їх взаємодії є соціальний капітал – комплекс нематеріальних активів, що охоплюють недержавні і некомерційні суб'єкти соціального життя, мережу їх взаємозв'язків, цінності та норми, які вони використовують, а також різні види діяльності, що виконуються з власної ініціативи в рамках сформованої мережі зв'язків [5].

Необхідно зазначити, що соціальний капітал лише на початку ХХІ ст. став розглядатися як чинник територіального розвитку. Так, розвиток соціального капіталу є одним з 8 субіндексів Індексу процвітання країн (The Legatum Prosperity Index), що проводиться Legatum Institute (Бри-

танія). Згідно методології цього інституту соціальний капітал відображається рівнем допомоги незнайомим людям, пожертвуваннями, довірою до інших людей, перебуванням у шлюбі, пожертвуваннями, релігійністю та гостинністю, відвідуваннями інших людей [4].

Досліджуючи формування та забезпечення функціонування інноваційних мереж, які є невід'ємною ознакою найбільш конкурентоспроможних територій, професор М. Фромхолд-Ейзебіт (Австрія) доходить висновку про тісний зв'язок інноваційного розвитку і соціального капіталу. Він доводить, що інноваційне середовище і соціальний капітал є взаємозумовленими і необхідними факторами для економічного успіху, адже мережі передбачають ефективні комунікації на основі спільних інтересів. Мережа неофіційних соціальних відносин на певній території надає її учасникам відчуття згуртованості, що підвищує інноваційну здатність через колективні процеси навчання. Люди, об'єднані в мережі контактів, здатні підтримувати, надихати один одного, вони можуть об'єднувати свої ресурси і можливості, необхідні для прийняття нових рішень, перетворювати бізнес-ідеї в реальність. Наприклад, "ефективна комбінація професійних і приватних відносин може забезпечити безкоштовний доступ до стратегічно важливих новин чи послуг, які сприяють розвиткові" [3, с. 747–765].

За соціальним капіталом Україна у 2013 р. зі 142 досліджених країн у рейтингу процвітання країн (The Legatum Prosperity Index) знаходилася на 36-му місці, зберігаючи позиції попередніх років. При цьому вона випередила Росію (62 позиція), Чехію (46), Словаччину (47), Азербайджан (79) та ін. Цей свідчить про суттєвий потенціал Української держави до розвитку й конкурентоспроможності, тобто існують соціальні можливості й сили, що можуть бути використані в майбутньому для досягнення суспільно корисних результатів. Це означає, що наявні соціальні ресурси можуть бути задіяні й для розвитку економіки. Невипадково ефективність таких рушійних інструментів економічної конкурентоспроможності, як кластери, технопарки, наукові парки та ін., залежить від налагоджених взаємовідносин учасників.

Позитивним є те, що 20 % українців, згідно вище згаданого рейтингу, займаються волонтерською роботою, 28 % недавно пожертвували на благодійність, 80 % опитаних повідомили, що

мають родичів або друзів, на яких вони можуть розраховувати в разі необхідності. Однак лише 24 % довіряють іншим, що свідчить про потребу підвищення рівня соціальної згуртованості. Вважаємо, що поліпшення останнього показника напряму пов'язане з розвитком соціальних систем регіону та держави. Невипадково економічно розвинені держави, такі як Норвегія, Нова Зеландія, Швейцарія, Данія, Нідерланди та ін. мають найвищі показники соціального капіталу. Вважаємо, що для впливу на цей важливий чинник конкурентоспроможності і соціальної злагоди необхідні насамперед спеціальні інформаційні механізми, які б через вплив на невеликі спільноти – родини та друзів стимулювали довіру до суспільства загалом. Зрозуміло, що для цього необхідні такі умови, як етична поведінка та добросовісне виконання своїх обов'язків усіх суспільних інститутів. Значне місце у цьому процесі належить місцевим органам державного управління та місцевому самоврядуванню на чолі з обласними, районними, міськими, селищними та сільськими радами, що представляють інтереси відповідних громад і є ближчими до людей. Найбільшою складністю тут є те, щоб проводити довготривалу політику, адже так звані “м'які чинники”, до яких належить і соціальний капітал, досить складно й повільно піддається управлінському впливу.

Однією з причин недосягнення суспільного консенсусу є те, що органи публічної влади ще не ставлять собі за мету узгоджувати свою діяльність з глибинними потребами населення та не стимулюють належним чином соціальний капітал. Стримують відповідні процеси:

повільне оновлення форм і методів діяльності органів публічної влади, слабка матеріально-фінансова база місцевого самоврядування, а також низький рівень науково-методичного забезпечення політики суспільного розвитку тощо. Крім того, оскільки розвиток держави як системи вищого порядку залежить від конкурентоспроможності її регіонів, на державному рівні мають бути сформовані та введені в дію державні механізми, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності кожного регіону країни на основі їх соціального капіталу.

Список використаних джерел:

1. Дегтярьова І. О. Державні механізми підвищення конкурентоспроможності регіону : автореф. дис. ... д.держ.упр. : 25.00.02 / І. О. Дегтярьова ; НАДУ при Президентіві України. – К., 2013. – 36 с.

2. Дегтярьова І. О. Конкурентоспроможність регіону: стратегічні пріоритети та механізми державного управління : монографія / І. О. Дегтярьова. – К. : НАДУ, 2012. – 368 с.

3. Fromhold-Eisebith M. Innovative Milieu and Social Capital – Complementary or Redundant Concepts of Collaboration-based Regional Development? / M. Fromhold-Eisebith // European Planning Studies. – 2004. – Vol. 12. – № 6 (September). – P. 747–765.

4. The 2013 legatum prosperity index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legatum.com/external?http://www.prosperity.com>.

5. Summer camp 2008: розвиток соціального капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://times.ua/story/37323>.

О. М. КРУТІЙ

ПУБЛІЧНИЙ ДІАЛОГ: ВІД ФОРМИ СПІЛКУВАННЯ ДО МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ОСНОВИ СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ

Публічний діалог у науці державного управління аналізується в контексті політичного співробітництва, соціального партнерства, діалогових форм управління, діалогової природи демократії тощо. Діалог має місце на всіх рівнях взаємодії особистості та суспільства. Якщо мова йде про взаємодію окремих підструктур особистості, мається на увазі “внутрішній діалог”, результатом якого

є особистісна інтеграція, внутрішня гармонія та вирішення внутрішнього конфлікту. Взаємодія окремих особистостей є міжособистісним діалогом, який є фундаментом суспільної згоди. Виділяючи в якості суб'єктів взаємодії групи, організації, соціальні прошарки, партії, громадські організації, держави, можна говорити про міжгруповий, міжнаціональний та міждержавний публічний діалог.

Розглядаючи публічний діалог як механізм соціального партнерства та умову підвищення ефективності державного управління в цілому, перш за все доцільно проаналізувати особливості діалогової взаємодії не окремих особистостей, а соціальних груп як суб'єктів державного управління. Це можуть бути міжпартійні дискусії, експертні наради, підготовка угод між організаціями тощо. У такому діалозі існує колективна діалогічна взаємодія, де кожен із учасників діалогу висловлюється з різних аспектів проблеми з урахуванням позиції всієї групи. Характерним є те, що, коли предмет діалогу стосується широких соціальних мас, то в ньому присутньою є ще одна сторона – це громадськість. Такий діалог має свої відмінності й деякі автори вважають доцільним називати його публічним.

Однак попри зміні суб'єктів у різних видах діалогу, сутність цього феномену та основні закономірності його функціонування залишаються незмінними. При цьому необхідною умовою будь-якого діалогу є добровільність, рівноправність, відповідальність, активність, взаєморозуміння, взаємоповага, взаємовигідність, творчість.

Публічний діалог як форму спілкування можна розглядати у широкому або вузькому розумінні – від вербального контакту двох суб'єктів до будь-яких форм взаємодії – на раціонально-вербальному, емоційному, мотиваційному, рефлексивному чи творчому рівнях. У багатьох дослідженнях справа обмежується детальним аналізом раціонально-вербального рівня діалогу. Така редукція є епістемологічно некоректною, оскільки вказана взаємодія може здійснюватися не тільки за діалоговою стратегією, але й за будь-якою іншою – за авторитарною, маніпулятивною, конформістською, індиферентною тощо. Більш продуктивним є розуміння діалогу як взаємодії між двома індивідами чи колективними суб'єктами, що передбачає переважаючу спрямованість на співробітництво, неформальність здійснення актів взаємодії, достатню поінформованість обох суб'єктів, оволодіння ними технологіями паритетної взаємодії та децентрації, прагнення до самоврядності.

Публічний діалог як основа суспільного консенсусу в державному управлінні сприяє досягненню поставлених цілей з максимальною ефективністю і передбачає відповідальність влади за кінцеві результати. У традиційній мо-

делі державного управління, яка базується на адмініструванні, основний акцент робився на процесі здійснення влади, на виконанні правил та інструкцій, на дотриманні процедур, а не на результатах, що характерно для сучасної демократії, яка ґрунтується на публічному менеджменті у сфері державного управління і широкому застосування різних форм діалогової взаємодії між владою та громадськістю.

У сучасних умовах здійсненню державного управління на наукових засадах сприяє впровадження моделей публічного менеджменту, що передбачає виконання низки певних функцій, серед яких найбільш продуктивними для реалізації діалогу є розробка і впровадження організаційної стратегії, комунікативного менеджменту публічної організації, взаємодія з зовнішнім середовищем. У цьому випадку публічний діалог можна трактувати як конкретний варіант діяльності по управлінню державою, який здійснюється спільними зусиллями його учасників і спрямований на отримання взаємовигідного для них результату за допомогою гуманних засобів. При цьому під гуманними засобами розуміються інститут права та моральні норми, пріоритет договірних методів рішення спірних суспільних проблем над силовими.

Отже, публічний діалог відкриває реальні можливості переходу від традиційної влади – впливу до сучасної влади – взаємодії, пов'язаної з демократією як діалоговою формою державного управління. Однак для його повноцінного функціонування необхідно дотримання двох важливих умов. По-перше, діалогова форма взаємодії, і як форма спілкування і як основа суспільної взаємодії між різними соціальними групами, має місце тільки тоді, коли вона відповідає певним параметрам, а саме симетричність позицій партнерів, взаєморозуміння, автономність суб'єктів взаємодії та їх розвиток. По-друге, повинні бути створені як об'єктивні умови для реалізації діалогової форми взаємодії (органи та структури в системі державного управління як “майданчика” для ведення публічного діалогу) так і суб'єктивні (розвиток та підвищення внутрішньої культури діалогу суб'єктів суспільної взаємодії, їх спрямованості на співробітництво та компроміс).

Методологічною основою підвищення ефективності публічного діалогу є поєднання функціонування об'єктивних (організаційно-правових) і суб'єктивних (соціально-психоло-

гічних) механізмів діалогової взаємодії органів влади і громадськості, що надає можливе вдосконалення партнерських відносин між суб'єктами через створення гнучкої системи управління замість звичних бюрократичних процедур. Це потребує вдосконалення існуючої організаційної та нормативно-законодавчої бази, яка забезпечувала б структурні, функціональні та інші ресурсні компоненти взаємодії.

На сьогодні в системі органів влади існують певні елементи, здатні забезпечити організаційну основу для здійснення публічного діалогу. Але ці установи так і не сформували єдиної системи, яку можна було б визнати комплексним механізмом. Система цих органів не має єдності та не містить жодних механізмів узгодження чи координації діяльності. Виходячи з цього, трансформація у структурі та методології діяльності органів державної влади є умовою повноцінного застосування публічного діалогу та суспільного консенсусу в Україні.

Трансформація організаційно-інституційних аспектів у системі державного управління не буде мати дієвості без урахування суб'єктивного фактору, який передбачає, перш за все, наявність готовності до діалогу суб'єктів

взаємодії, яка за даними нашого дослідження має недостатній рівень. У контексті запропонованою нами концептуальної моделі, яка охоплює два боки розвитку діалогової взаємодії – діалогічних форм на рівні інституційної взаємодії органів державної влади й громадськості та такої ж взаємодії на міжособистісному рівні, суб'єктивний фактор є системоутворюючим. Виходячи з цього, є необхідність розробити програму по формуванню психологічної готовності суб'єктів до діалогової взаємодії.

Таким чином, завдяки дотриманню саме таких умов організації публічного діалогу кожний партнер у державному управлінні (як індивідуальний, так і колективний) має можливість розширити свій досвід, створюючи загальний фонд інформації, що збільшує вірогідність вирішення суспільно значущих проблем та конфліктів. Актуалізація спрямованості на співробітництво та взаємодію, децентрація сприймання та мислення партнерів публічного діалогу (особистостей, об'єднань, організацій, держав), відмова від монополії на власну позицію сприятиме генерації великої кількості варіантів рішення проблем та пошуку найефективнішого серед них, як необхідної умови суспільного консенсусу.

Т. М. ЛОЗИНСЬКА, Ю. С. МАЛЬКО

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

Процес децентралізації управління тісно пов'язаний із розвитком місцевих громад і їхньою готовністю взяти на себе відповідальність за стан місцевих справ. У цьому зв'язку занепокоєння викликає стан сільських громад, який характеризується погіршенням демографічного, освітнього, культурного, професійного тощо потенціалів. Соціальні зрушення, які спостерігаються останнім часом у сільській місцевості свідчать не просто про погіршення умов життя селян, які складають 31,1 % від загальної кількості населення України, а про соціальний та економічний занепад багатьох сільських населених пунктів.

Розв'язання проблемних питань місцевого значення як головна компетенція сільських органів місцевої влади не може бути успішним без визначення пріоритетів, що особливо важ-

ливо для сільських громад, обмежених у фінансових ресурсах. Це означає, що сільські органи місцевого самоврядування з усього різноманіття назрілих проблем повинні обирати ті, що потребують першочергового вирішення та мають стратегічне значення для розвитку громади.

Отже, виникає необхідність застосування стратегічного планування в управлінні сільським розвитком, у зв'язку з чим потрібно проводити навчання тих, хто буде задіяний у цьому процесі, насамперед, сільських голів.

Як покаже досвід, голови сільських рад досить скептично ставляться до складання документів стратегічного характеру та загалом до доцільності їх використання, що обумовлює відповідну якість цих документів. Так, більше половини програм економічного і соціального розвитку сільських населених пунктів Полтав-

ського району є коротким планом заходів, які треба виконати протягом року, без обґрунтування необхідності та доцільності здійснення саме цих заходів. Іншим типовим недоліком підготовки стратегічних планів на рівні сільських громад є відсутність конкретики (зміст заходу, термін виконання, вартість робіт, джерела фінансування тощо), що унеможливує моніторинг виконання планів.

З метою поліпшення обізнаності сільських голів Полтавського району щодо підготовки стратегічних документів, а саме місцевих стратегій розвитку та програм економічного і соціального розвитку, у 2013 р. в центрі підготовки та підвищення кваліфікації було проведено спеціальний семінар-навчання. Проведення такого роду заходів для представників органів місцевого самоврядування є нагальною необхідністю, зважаючи на важливість питання стратегічного планування та формулювання бачення майбутнього сільської громади.

Цей захід став передумовою до підготовки методики розробки стратегії сільської громади, в основу якої покладено низку принципів, головним серед яких, на нашу думку, є принцип партисипативності [2].

Методика включає алгоритм розробки стратегії та опис основних етапів процесу підготовки стратегічного документу від його ініціювання до затвердження документа на сесії відповідної ради.

Методика носить практичний характер та може бути використана сільською, селищною, міською радами при розробці стратегії.

Стратегія розвитку сільської громади має стати керівним документом, який розробляється як мінімум на період каденції сільського голови та включає стратегічні рішення щодо всіх сфер життєдіяльності громади з метою покращання умов життя селян. Стратегія також є обґрунтуванням та підтвердженням ефективності та доцільності використання коштів.

Останнім часом в Україні поширюється обговорення доцільності та можливості співпраці влади, громади та бізнесу (соціального партнерства), або ведення соціально відповідального бізнесу. Як правило, такий вид взаємодії встановлюється з великими компаніями, які частину отриманих прибутків вкладають в розвиток території своєї присутності. Зокрема в Полтавській області на засадах соціального

партнерства працюють компанії “Нібулон”, ТОВ “ДТЕК” та деякі інші.

Це означає, що ініціаторами розробки стратегій розвитку місцевих громад можуть виступати не лише відповідні ради, громадські активісти чи державні органи влади, а й представники бізнесу, для яких важливо сформуванню лояльності місцевого населення.

Основним принципом такого співробітництва є, насамперед, задоволення потреб жителів тієї місцевості, де розміщені промислові об’єкти відповідної бізнес-структури.

Основним завданням місцевої влади, зацікавленої в покращанні умов життя населення в межах соціального партнерства, є визначення спільно з усіма зацікавленими сторонами найгостріших проблем і пріоритетів розвитку. Звичайно, фінансова обмеженість є суттєвою перешкодою для розвитку, але й типовою є ситуація, коли при надходженні коштів (додаткового бюджетного фінансування, вкладень інвестора, міжнародної технічної допомоги тощо), виявляється, що пріоритетні проблеми не визначено, влада не переймається потребами населення, місцева громада залишається пасивною, не довіряє владі, а отже не схильна виступати співучасником процесу розробки та реалізації стратегії.

Досвід роботи компанії ДТЕК в Полтавській області, а також реалізація Проекту ЄС та Програми ООН “Місцевий розвиток, орієнтований на громаду” свідчить, що при належній організації процесу стратегічного планування та наполегливій роботі з громадою можна досягти намічених цілей.

Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що попри складність розробки стратегій місцевого розвитку, цей процес забезпечує системність управління на місцевому рівні, сприяє згуртованості громади та налагодженню консолідації між різними суспільними групами.

Список використаної літератури:

1. ДТЕК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtek.com/uk/home>.
2. Лозинська Т. М. Методика розробки стратегії розвитку сільської громади / Т. М. Лозинська, Ю. С. Малько, О. В. Дорофєєв, О. В. Іваніна. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 26 с.
3. Місцевий розвиток, орієнтований на громаду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cba.org.ua/ua>.

Ю. Г. МАШКАРОВ

ПАРТНЕРСТВО ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Результати застосування міжнародного досвіду свідчать, що цифрові технології стали рушійною силою соціально-економічного розвитку, забезпечили прискорений перехід до нового етапу розвитку – інформаційного суспільства [1].

Україна має власну історію розвитку базових засад інформаційного суспільства: діяльність всевітньо відомої школи кібернетики; розроблення концепції та програми інформатизації, концепції та стратегії електронного урядування, сформовано основні правові засади побудови інформаційного суспільства; створення інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, регіональних і загальнодержавних електронних інформаційно-аналітичних систем електронного урядування та систем електронної демократії.

Шляхом прийняття низки нормативно-правових актів регулюються суспільні відносини у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства, створення інформаційних електронних ресурсів, захисту прав інтелектуальної власності на такі ресурси, гарантій та механізму доступу до публічної інформації, розвитку відкритого уряду та інформаційної безпеки тощо.

Суб'єктами господарювання прискорено запроваджуються електронна економіка; сучасні інформаційно-комунікаційні технології та рішення щодо створення інформаційних ресурсів і запровадження електронних технологій для підвищення конкурентоспроможності економіці України.

Водночас рівень розбудови інформаційного суспільства в Україні не відповідає потенціалу та можливостям України. Основним чинником, які призвели до гальмування розвитку інформаційного суспільства в Україні, є [2]: відсутність дієвого механізму виконання завдань розвитку інформаційного суспільства; неефективність роботи відповідальних державних структур; зменшення обсягу фінансування на процеси інформатизації в державі; слабка координація дій усіх заінтересованих суб'єктів для забезпечення розвитку інформаційного суспільства.

У цих умовах необхідно: вдосконалити нормативно-правову базу до європейських

правових норм та стандартів; удосконалити інституціональний механізм для забезпечення прийняття системних державних рішень в інформаційній сфері; впроваджувати інтерактивний та трансакційний рівень функціонування Інтернет представленості органів самоврядування та державної влади; створення національних інноваційних структур для розроблення конкурентоспроможних вітчизняних інформаційно-аналітичних систем та ресурсів; забезпечення на національному та місцевому рівні ефективний механізм партнерства між урядом, бізнесом та громадськістю за процесами впровадження електронного урядування та електронної демократії; перехід до роботи з електронними документами з електронним цифровим підписом, забезпечення їх надійного та захищеного зберігання; впровадження електронного документообігу в системі державних органів та суспільстві з надійним захистом персональних даних; організація безперервного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування за питаннями комп'ютерної грамотності та оцінка їх інформаційної компетентності.

Особою актуальності в умовах розвитку інформаційного суспільства отримують питання, що пов'язані з інформаційною безпекою, а саме: пропаганда протиправної діяльності, вчинення злочинів, зокрема крадіжок, вимагань, шахрайства, припинення роботи державних інформаційних ресурсів тощо.

Вирішення цих питань базується на формуванні глобального партнерства в суспільстві, забезпечення співпраці держави з приватним сектором та громадськими організаціями у сфері широкого використання благ нових технологій, інформаційних продуктів та послуг. Головним завданням для держави є розроблення і запровадження механізмів перетворення інтелектуальних ресурсів нації, інтелектуального капіталу українського суспільства у виробництво матеріальних і духовних благ.

Усе більшого значення в даний час набувають програми, які будують свою діяльність на основі мережових принципів взаємодії. Надумку провідних дослідників соціально-економічних

процесів, пов'язаних з трансформацією соціальних інститутів сучасного суспільства і тенденцій глобалізації, розвиток соціальних мереж і систем, що функціонують на принципах самоорганізації, є одним з ключових факторів, що забезпечують прогрес сучасного суспільства.

Поширення інформаційно-комунікативних технологій має потенціал розвитку взаємодопомоги, і потрібні усвідомлені зусилля і консолідація основних сегментів суспільства – органів влади, бізнесу, науково-освітнього співтовариства, неурядових та міжнародних організацій. Сьогодні для осіб, що приймають управлінські рішення, будь це державні службовці, бізнесмени, лідери громадянського суспільства, керівники інвестиційних компаній та благодійних організацій, питання про розвиток інформаційного суспільства є актуальним завданням.

Тут на передній план виходить діяльність, спрямована на формування спільноти союзників, готових приймати стратегічні рішення, працювати заради майбутнього, причому навіть досить віддаленого.

В основу побудови інструментальних засобів підтримки соціального партнерства може бути покладено поняття дискурсу – форми комунікації, в ході якої висловлювання іншого ретельно перевіряються, розуміються, уточнюються, критикуються і, нарешті, до прийняття або відхилення. Дискурс організований комплексом правил: участь у ньому відкрито для будь-кого, здатного до мовлення; учасники рівноправні; прийнятна тільки одна сила – кращий аргумент, і забороняється будь який примус до згоди.

Одним із вдалих прикладів інструментальної реалізації засобів підтримки соціального партнерства є Web-портал bitrix24, який дозволяє в простій і зручній формі організувати дискурс в певному смисловому полі і націлений на комунікативну дію зі своєю прагматикою.

Іншим прикладом підтримки соціального партнерства може служити Портал знань “Ми розвиваємо електронне урядування” (www.egov.inf.ua) асоціації міст України, метою яко-

го є поширення досвіду впровадження систем електронного урядування.

Таким чином, дискурс як форма комунікативних дій у процесах соціальної самоорганізації може розглядатися як механізм досягнення взаєморозуміння його учасників і встановлення соціального партнерства. Однак реалізація дискурсивних практик надзвичайно скрутна, а при роботі в реальному масштабі часу підчас і неможлива без розробки спеціальних інструментальних програмних засобів, до числа яких можуть бути віднесені системи підтримки комунікативних дій, що базуються на онтологічному підході, успішно використаному при створенні інформаційно-логічних моделей в процесах управління соціальними системами [3].

З метою підвищення ефективності формування та здійснення соціального партнерства доцільні розробка і застосування в регіонах інтеграційних платформ на основі технологій Інтернет, онтології і технологій вирішення завдань у відкритій формі для створення проблемно-орієнтованих систем підтримки комунікативних дій громадян, органів влади та бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Декларація принципів. Построение информационного общества – глобальная задача в новом тысячелетии // Всемирная встреча на высшем уровне по вопросам информационного общества. – Режим доступа : http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0004!!MSW-R.doc.

2. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.

3. *Виттих В. А.* Онтологический подход к построению информационно-логических моделей в процессе управления социальных систем / В. А. Виттих // Вестник компьютерных и информационных технологий. – 2011. – № 5. – С. 45–53.

О. А. МЕЛЬНИЧЕНКО

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ

В умовах наростання політичної напруги і дестабілізації соціальної та економічної ситуації особливої актуальності набуває вико-

ристання соціального діалогу як “демократичного механізму узгодження інтересів членів соціуму задля збалансованого його розвитку”

[3, с. 62]. Чинна влада, “підключись про зміцнення громадянської злагоди на землі України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім і прийдешніми поколіннями” [2], має використовувати лише легітимні засоби для забезпечення дотримання принципів соціального діалогу.

Принципи соціального діалогу – “керівні правила, основні положення, норми поведінки, що відбивають найбільш загальні стійкі риси законів і закономірностей, яких необхідно додержуватися” [1, с. 11] – слід розділити на дві групи: загальні та специфічні.

До загальних належать принципи (“доцільності, адекватності, ефективності, збалансованості, передбачуваності, прозорості тощо” [4]), які стосуються як соціального діалогу, так і решти суспільних процесів.

Більш детально охарактеризуємо специфічні принципи соціального діалогу, а саме:

1. Залучення впливових осіб. Залежно від предмета, рівня та масштабів проблеми, яка має бути вирішена завдяки соціальному діалогу, до нього долучаються різні особи: публічні особи (як приклад, лідери влади та опозиції); патріотично налаштовані представники народу (частіша за все виконують функцію “масовки” та “гарматного м’яса”); “сірі кардинали” (представники вітчизняних та іноземних політико-економічних кланів); громадські організації; силові структури; радикальні угруповання та особи з девіантною поведінкою; політтехнологі тощо. Кожна з категорій осіб виконує свою “роль”, тим самим обумовлюючи “час” і “ціну” досягнення компромісу.

2. Пошук компромісу є демократичним принципом вирішення нагальних проблем. Однак небажання йти на поступки (навіть незначною групою осіб) може звести нанівець зусилля усіх учасників переговорного процесу.

3. Єдність чи дотичність цілей (але лише за наявності відповідного бажання) полегшують досягнення компромісу. При цьому найбільшою проблемою є відмінне тлумачення однакових ідей (наприклад, “європейських цінностей”) чи способів досягнення бажаної мети (добробут народу завдяки євроінтеграції, співпраці з Росією чи взаємовигідній співпраці з усіма країнами).

4. Неприпустимим є застосування адміністративних, силових чи інших засобів, через

які учасники соціального діалогу потерпають від втрати права на свободу слова. Нікому також не дозволено порушувати принцип толерантності як важливу умову зняття суспільної напруги та пошуку компромісу.

5. Жодна особа, чиї дії чи бездіяльність під час соціального діалогу є протиправними, не повинна уникнути відповідальності, інакше “презумпція безкарності” завдасть непоправної шкоди суспільству. Водночас, не можна допустити покарання невинних, а також небажаним є вибіркові покарання чи амністія.

6. Навряд чи когось силоміць змушують брати участь у соціальному діалозі. Однак якщо для одних – це свідомо та бажана подія, то для інших – лише виконання своїх посадових обов’язків. Відтак, міра добровільності участі обумовлена усвідомленою оцінкою можливих вигід і втрат від участі в цьому процесі чи ігноруванні його.

Отож, проведені дослідження дозволяють дійти таких висновків. До специфічних принципів соціального діалогу належать: відповідальність, добровільність участі, залучення впливових гравців, єдність чи дотичність цілей, пошук компромісу, свобода слова, толерантність. Важливо усвідомити таке: розбудова суспільних відносин неможлива без дотримання цих принципів усіма учасниками соціального діалогу, а забезпечення добробуту народу – без сталих темпів економічного розвитку національної економіки та зняття гострих протиріч у стосунках між різними верствами населення.

Список використаних джерел:

1. Державне управління і менеджмент : [навч. посіб.] / [кол. авт.]; за заг. ред. Г. С. Одінцової. – Х. : Вид-во ХарПІ УАДУ, 2002. – 492 с.
2. Конституція України : прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
3. Мельниченко О. А. Соціальний діалог: теоретичні засади / О. А. Мельниченко // Публічне управління: виклики XXI ст. : зб. тез XIII Міжнар. наук. конгресу, 21–22 березня 2013 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ, 2013. – С. 62–63.
4. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.

В. В. ОГНЕВА

ДИАЛОГ ВЛАСТИ И ОБЩЕСТВА В СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ: КАК ПОВЫСИТЬ ОТДАЧУ?

Ортега-и-Гассет мудро заметил: “Власть, способная управлять, никогда не покоилась ни на чем, кроме общественного мнения”. Следовательно, чтобы обеспечивать поддержку проводимой государственной политике, необходим реальный действенный диалог между властью и обществом, что требует совершенствования методологических подходов к изучению коммуникативной основы социальной коммуникации, в том числе между властными и гражданскими структурами.

Один из подходов, как известно, базируется на классической позитивистской методологии субъектно-объектных отношений и представлен концепциями информационного общества, структурного функционализма, компьютерной футурологии и др. [3, с. 48–52; 4, с. 95–110].

В управленческом аспекте данный подход предполагает жесткий контроль за поведением информационно – коммуникативной системы, в связи с чем он недостаточно эффективен. Неклассическая методология основывается на когнитивной модели субъектно-объектных отношений по поводу управляемого объекта, когда межлические интеракции рассматриваются сквозь призму реализации практических интересов и соответственно рационализации систем массовых коммуникаций [5, с. 28–35]. Постнеклассический подход исходит из субъектно-объектных отношений, где общество предстает как сеть коммуникаций [2]. При этом коммуникация выступает не как послушный объект управленческих решений, а как активная среда, где интеракции формируются через взаимосогласованные действия. К сожалению, недостаточная проработанность различных аспектов теории коммуникации пока не позволяет сформировать целостное представление о коммуникации как динамическом процессе.

Информационно-коммуникативная система в каждом государстве имеет свои характерные способы обмена информацией и создания коммуникаций. И в немалой степени от того, насколько органы государственной власти и управления способны поддерживать устойчивые контакты с некоммерческим сектором за-

висит потенциал их влияния в обществе. Без подобных контактов государство утрачивает способность выстраивать социальные связи и поддерживать социально-политические нормы. Разумеется, в публичной сфере складываются разные модели коммуникации, поскольку государственное управление обладает асимметричным характером в части взаимных обязательств и ответственности власти и населения. Возможен односторонний, директивный подход в коммуникативном общении. Однако публичная сфера может формировать и развитые обратные связи власти и общества.

В случае, когда политика понимается как процесс, при котором граждане аффилируются для обсуждения проблем, касающихся совместных действий с властью, возникает необходимость обращения к ресурсному потенциалу общества, его гражданским институтам. Такую цель преследуют проекты российской власти “Открытое правительство” и “Открытый регион”, предусматривающие, что гражданское общество, независимая экспертиза (сеть экспертных советов) способны взять на себя ряд функций системы государственного управления, среди которых диагностика имеющихся социальных проблем; экспертиза проектов управленческих решений, антиципация их последствий и предложение разумных альтернатив; контроль за исполнением принятых решений; участие в подготовке кадрового резерва, выработке соответствующих интегрированных целей и задач, разработке стратегии развития гражданского общества. В пилотном проекте “Открытый регион” в настоящее время участвуют 17 субъектов Российской Федерации, Открытое правительство представляют около 200 высококвалифицированных экспертов из числа известных ученых и практиков.

Следует отметить, к сожалению, что профессиональное сообщество проявляет скептицизм к экспертным площадкам, хотя они действуют не столь бюрократично по сравнению с академическими институтами или другими официальными аналитическими структурами, что крайне важно для получения оперативной

обратной связи [6]. В экспертных сообществах неравномерно представлены региональный и отраслевой интересы, что приводит к распылению ресурсов между множеством объединений. Тем не менее, открытость и публичность обсуждения проектов законов, уход от субъективизма, привлечение внимания к наиболее социально значимым вопросам, - все это внушает надежду на то, что власть, наконец, услышала общество. В то же время гармоничность отношений между ними будет во многом зависеть от взаимных обязательств и ответственности как власти, так и акторов гражданского общества.

В последнее время апробируются новые формы вовлечения граждан в государственное и муниципальное управление. Развиваются сервисы и приложения на базе современных коммуникационных средств, позволяющие гражданам сигнализировать о проблемах, предлагать пути их решения, отслеживать реакцию власти на эти проблемы. В диалоге с властью целесообразно было бы задействовать публичные слушания, общественные порталы, институт референдума, общественную правотворческую инициативу и др. Своевременной представляется постановка вопроса о принятии законов об общественном контроле, лоббистской деятельности, что сделало бы процедуры принятия решений органами государственной власти более прозрачными для общества.

Во взаимодействии власти и общества не оценимую роль играют СМИ – государственные и негосударственные. К сожалению, региональный мониторинг свидетельствует, что проблемой на местах остается минимизация критических выступлений в СМИ о деятельности органов государственной власти; имеет место необоснованное использование ими

средств массовой информации для повышения собственного имиджа. Яркой иллюстрацией слабой информационной открытости органов государственной власти является наличие фактов отказов в предоставлении информации журналистам [1, с. 137]. В связи с этим не случайным выглядит снижение доверия населения к СМИ, в первую очередь к государственным, что побуждает людей искать и находить альтернативную информацию, причем не всегда и не во всем достоверную, в социальных сетях. Выход видится в законодательном урегулировании проблем концентрации и монополизации средств массовой информации, разграничении отношений “владелец-учредитель-редакция”, уточнении статуса издателя, вещателя и собственника; определении границ возможного участия иностранных инвесторов в деятельности средств массовой информации.

Список использованной литературы:

1. Дзялошинский И. М. СМИ в системе доступа к информации: шума много, информации мало / И. М. Дзялошинский. – М., 2011.
2. Луман Н. Что такое коммуникация? / Н. Луман // Социологический журнал. – 1995. – № 3.
3. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М., 1999.
4. Уэбстер Ф. Теории информационного общества / Ф. Уэбстер. – М., 2004.
5. Хабермас Ю. Теория коммуникативного действия / Ю. Хабермас. – М., 1991. С. 28–35.
6. Широкое вовлечение экспертов и представителей общественности в систему принятия решений само нуждается в общественном обсуждении и профессиональной экспертизе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://большоеправительство.рф/blogs/post/1996>.

О. В. ОРЛОВ

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ – ШЛЯХ ДО СОЦІАЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ?

У прийнятому 2010 р. Законі “Про соціальний діалог в Україні” соціальний діалог визначається як “процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконав-

чої влади й органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин”. У його преамбулі зокрема зазначається: “Цей Закон визначає правові засади організації та порядку ведення соціального діалогу в Україні з метою

вироблення та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин та забезпечення підвищення рівня і якості життя громадян, соціальної стабільності в суспільстві”.

Здавалося б, а як же інакше? Чудові слова. Люди повинні домовлятися, діходити єдиної думки. Простий логічний ланцюг: суперечки – народження істини – обговорення – переговори – узгодження позицій – компроміс – консенсус.

Чому ж все це так часто не спрацьовує? Чому люди так часто не можуть домовитися? Чи не криється системне протиріччя в самій постановці питання. Чи правомірно ототожнювати діалог з переговорами? Наприклад, з переговорами політиків?

Що таке переговори? Це змагальний процес. Процес зіткнення позицій різних сторін, які відстоюють свої інтереси.

Усе існування людства пов'язане з боротьбою за ресурси, за їх виробництво і перерозподіл. Перерозподіл може відбуватись у два основних способи: захоплення (видобуток) і обмін. Саме процес обміну включає в себе переговори як необхідний інструмент такої дії.

З процесом захоплення все порівняно просто. Сила дає можливість присвоєння ресурсів. Незважаючи на всі супутні гасла, політична боротьба, врешті-решт, йде за різні види ресурсів. Заради захоплення ресурсів, починалися і велися більшість воєн. Не випадково прусський військовий теоретик генерал Карл фон Клаузевіц дав визначення війни як продовження політики із залученням інших засобів, а майже через 100 років В. Чернов не менш переконливо зауважив, що Ленін, безсумнівно, переробив би це формулювання і сказав би, що політика є продовженням війни, але вже в іншій формі. Війни, де переговори стають не менш ефективною зброєю, ніж танки та ракети.

Переговори – один з основних інструментів політики. Саме в ході переговорів виникають і руйнуються коаліції – структурується політичний простір суспільства. У ході переговорів стикаються думки і знаходяться компроміси. Переговори – інструмент політики, яка, за словами О. Бісмарка, є мистецтвом можливого. І переговори – це те поле бою, де це мистецтво виявляє себе.

Таким чином, переговори самі можуть стати джерелом ресурсів. Сутність цих ресурсів полягає у структуруванні – систематизації

суспільних відносин, у тому числі й міждержавних. Це не тільки вербування союзників, створення коаліцій, а й створення і вдосконалення правової бази, формування центрів сили – суб'єктів переговорного процесу. Переговори – мирне змагання зі своїми правилами та прийомами – дозволеними й забороненими. Переговори – відстоювання своєї позиції й спростування аргументів супротивника. Торгівля і компроміси, обмін одних ресурсів на інші, комбінаційні ходи і пастки ... Хто виграє на переговорах? Той, у кого більше ресурсів, і той, хто вміє ними краще розпоряджатися, адже вміння – це теж ресурс. Чи може на переговорах перемогти зло? Так, якщо на цих переговорах у зла виявилася перевага в ресурсах.

А істина? Правда (істина) – вона на боці великих батальйонів або – у сильного завжди безсилий винен (не правий). Вірно і зворотне твердження – сила у правді (проте як по-різному складні шляхи докази прямого і зворотного затвердження).

Переговори не ставлять метою переконати сторони в правоту однієї з них. Їх мета – досягнення такого компромісу, який хоча б мінімальною мірою задовольняв сторони на даний момент. Результати переговорів ніколи і нікого не влаштовують у повній мірі – вони приймаються вже з прицілом на можливість їх перегляду. Вони лише фіксують status quo на поточний історичний момент. Не випадково результати переговорів фіксуються в договорах. А самі документи з текстом договорів намагаються ретельно захистити не тільки підписами та печатками, а й навіть узяттям у заручники представників від сторін, що домовляються (сьогодні це частіш реалізується у вигляді оформлення заставних зобов'язань).

А діалог? Звертаючись до сутності діалогу в його сократівському розумінні, не можна не помітити його протиставлення софістиці. Діалог – шлях до знання, до істини через обговорення, обговорювання питання. Софістика – вміння перемагати в суперечці.

Для Сократа мета і вищий сенс філософського діалогу – у пошуку істини, прагненні до істини, в осягненні істини спільно зі співрозмовником.

Навпаки, софісти відстоюють діаметрально протилежний погляд на цілі діалогу. Для Горгія (героя діалогу Платона “Горгій”) філософський діалог – це, насамперед, боротьба

антагоністів, непримиренний конфлікт опонентів, суперечка... Тобто, вже у філософів давнини існувало розуміння того, що діалог – це не суперечка, не змагання самолюбств, а метод одночасно і пізнання, і виховання.

Подальший розвиток ідеї діалогу знаходимо в Л. Фейєрбаха, який вперше запропонував шукати людську сутність не в самій людині, а в його спілкуванні, в єдності людини з людиною. Тобто, на думку Л. Фейєрбаха, діалог є спосіб прояви людини соціального. Саме в діалозі формується система соціальних цінностей людини, відбувається його виховання.

Так що ж таке соціальний діалог? Це процес пошуку тих соціальних цінностей, навко-

ло яких можуть об'єднатися представники різних сторін. Це процес пошуку і формування спільного для різних соціальних груп розуміння справедливості. Це створення таких умов співмешкання, де може бути реалізована справедливість. І тільки через таке розуміння соціального діалогу всіма суб'єктами переговорного процесу, які представляють інтереси працівників, роботодавців, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин, може лежати шлях до суспільному консенсусу.

О. І. ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ

РЕІНЖИНІРИНГ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Створення ефективної системи державного управління є важливим чинником у проведенні соціально-економічних, політичних реформ, формування громадянського суспільства, забезпеченні відповідного рівня життя кожного громадянина нашої держави. У свою чергу система державного управління потребує проведення глобального реформування, спрямованого на досягнення поставлених завдань. Протягом останнього десятиліття здійснюються реформи в системі державного управління, системі державної служби. Однак, зазначені реформи здійснюються несистемно без визначення основних концептуальних засад.

Досвід проведення реформування системи державного управління впродовж останніх 10 років свідчить, що тенденції реформування рухаються до формування нової моделі державного менеджменту. Водночас, адже протягом існування незалежної України було здійснено понад 350 модернізацій системи державного управління, на сьогодні ця система не відповідає стратегічному курсу країни, основним пріоритетам розвитку, оскільки залишається неефективною, внутрішньо суперечливою, закритою і відірваною від основних потреб суспільства та громадянина.

Окремі вчені розглядають поняття “реінжиніринг” як: 1) реконструювання або створен-

ня нових бізнес-процесів з метою підвищення ефективності діяльності підприємства. Відмітною рисою цього підходу, порівняно з іншими методами процесного управління, є спрямованість на кардинальну зміну бізнес-процесів, а не на поступове їх поліпшення [1]; 2) проектування компанії відповідно до її процесів, в не згідно з спеціалізованими структурними підрозділами компанії [2]; 3) науково-практичний підхід до кардинального перепроєктування бізнес-процесів підприємства для стабілізації та росту його господарської діяльності за рахунок виявлення проблемних, “критичних зон” та вживання заходів по їх усуненню [3]; 4) сукупність методів і засобів, призначених для кардинального поліпшення основних показників діяльності підприємства шляхом моделювання, аналізу, перепроєктування вже існуючих бізнес-процесів [4, с. 103]; 5) інструмент, спеціально створений для здійснення масштабних змін в управлінні процесами, які не можуть бути забезпечені відомими методами удосконалення [6]; 6) рішучу, стрімку і глибоку “проривну” перебудову основ внутріфірмової організації та керування [5].

Таким чином, реінжиніринг бізнес-середовища пов'язують з процесами реструктуризації та базується на інженерному підході до процесу управління і передбачає спочатку

моделювання організації, а потім зміну існуючої моделі шляхом рішучого скасування нерационально функціонуючих ланок. Вся сутність реінжинірингу побудована на системі докорінних перетворень в організації. Водночас, реінжиніринг пов'язаний з трансформацією системи управління та її оптимізацією.

Водночас реінжиніринг адміністративних процесів – архітектурна побудова, створення державних установ (закладів, організацій) на основах інженерної науки шляхом проектування й управління державними процесами.

Основними функціями реінжинірингу адміністративних процесів є наступні: раціоналізація управлінських процесів; орієнтованість на надання адміністративних послуг населенню, що, у свою чергу, забезпечує якісне надання цих послуг; підвищення ролі рішень та ініціативи кожного працівника; зниження кількості осіб, які займаються контролем виконання рішень; забезпечення прискореного впровадження інноваційних управлінських технологій.

Основними етапами реінжинірингу адміністративних процесів повинні стати наступні. Перший етап: підготовчий етап, який включає: репозиціювання, зокрема визначення ролі, функцій закладу (установи, організації), проведення аудиту основних напрямів діяльності закладу, визначення ролі ресурсів (фінансових, кадрових, інформаційних, інтелектуальних тощо). Саме на цьому етапі визначається головна місія закладу (установи, організації). На першому етапі визначаються основні проблеми функціонування закладу (установи, організації), а також виявляється дублювання функцій.

Наступний (другий) етап – стратегічне планування реінжинірингу адміністративних процесів. На цьому етапі здійснюється відбір та оцінка процесів, реінжиніринг яких є найбільш доцільним та ефективним.

Третій етап – розробка проекту реінжинірингу адміністративних процесів, де визначається: перепроєктування обраних процесів; здійснюється розподіл зон відповідальності; визначається бюджет проекту; здійснюється обрання найкращого варіанту серед проектних концепцій. На цьому етапі здійснюється прогнозування майбутніх результатів. Прогнозування повинно передбачати визначення переліку основних внутрішніх процесів, осо-

бливостей використання ресурсного потенціалу, досягнення певного рівня ефективності.

Четвертий етап – це реалізація й контроль реінжинірингу адміністративних процесів. На цьому етапі необхідно передбачити етапи моніторингу реінжинірингу адміністративних процесів, відповідальність, звітування, корегування проектної концепції реінжинірингу адміністративних процесів. Крім того, саме на цьому етапі слід врахувати можливості здійснення реінжинірингу адміністративних процесів (ресурси, політична підтримка, реальна реалізація, ефективність та результативність).

Реалізація реінжинірингу адміністративних процесів надасть можливість раціонально та ефективно здійснювати реформування сучасної системи державного управління, планувати та оцінювати на кожному етапі результативність запроваджених реформ та корегувати процеси перебудови сучасних адміністративних процесів.

Список використаних джерел:

1. *Бабак О. А.* Реінжиніринг як сучасний інструмент інноваційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / О. А. Бабак. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_1/Babak.pdf.

2. *Блинов А. О.* Реинжиниринг бизнес-процессов / А. О. Блинов, О. С. Рудакова, В. Я. Захаров ; под ред. А. О. Блинова. – М. : Юнити-дана, 2010. – 343 с.

3. *Дворник М. А.* Реінжиніринг бізнес-процесів як інструмент управління туристичним підприємством в умовах кризи [Електронний ресурс] / М. А. Дворник. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prom/2011_2/Dvornik.pdf.

4. *Розкошна О. А.* Особливості формування системи реінжинірингу бізнес-процесів / О. А. Розкошна, М. Л. Гончарова // Академічний огляд. 2011. – № 1 (34). – С. 102–106.

5. *Шейн Л.* Реинжиниринг бизнес-процесов: модное лекарство? / Л. Шейн // Управление компанией. – 2002. – № 6. – С. 68–74.

6. *Яковенко С. І.* Реінжиніринг бізнес-процесів шляхом інформатизації управління на підприємствах України / С. І. Яковенко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 9 (39). – С. 45–53.

Л. М. ХИЖНЯК

САМООРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Пошуки нових технологій навчання і нового їх ресурсного забезпечення в процесі модернізації вищої школи України відсунули на другий план проблему готовності до модернізації системи управління вищою школою і досягнення суспільного консенсусу з питань освіти. Мова насамперед іде про здатність і готовність системи управління вирішувати проблеми вищої освіти в умовах визнання суб'єктності студентства, яке наразі всіляко залучається до управління вищою школою на рівних рівнях (як загальнонаціональному, так і регіональному та на рівні вищого навчального закладу). Разом із тим “стан і потенціал існуючих систем управління ВНЗ на регіональному та організаційному рівнях вивчені недостатньо. Крім цього, більшість досліджень спрямовані виключно на проектування процесу управління за відсутності доказових матеріалів досліджень вже існуючої системи, її опису і пояснення” [1, с. 258]. У цілому система управління освітою відчуває вплив нових викликів, відповіддю на які стають численні інновації в управлінні вищою школою [2]. Однак коли модернізація відбувається без достатнього урахування стратегічних цілей і закономірностей розвитку вищої школи як соціального інституту і соціальної підсистеми, складається парадоксальна ситуація, а саме: потреба в публічному управлінні вищою школою не підкріплюється технологічно, у т. ч. через розгортання самоорганізації студентів. Один з проявів громадської активності студентської молоді України – зростання числа студентських громадських організацій. За даними офіційної статистики на початок 2012 р. їх було 436, хоча вони нерівномірно розподілені по території країни насамперед внаслідок нерівномірного розподілу вищих навчальних закладів [3, с. 23].

Мета роботи – виявити роль самоорганізації студентів у розвитку публічного управління в сфері вищої школи.

Не дивлячись на важливість традицій й інерційності освіти як основи сталого розвитку суспільства [4], рухає суспільний розвиток вперед саме інноваційність, підкріплена науково обґрунтованим проектом модернізації суспільства і його окремих сфер, серед яких і сфера вищої освіти. Умовно виділяють три напрямки реалізації проекту модернізації. По-перше, проект може бути направлений на освітній простір в цілому (тоді в його орбіту потраплять інститути соціалізації, такі як сім'я, засоби масової комунікації, релігія і т.п.). По-друге, у разі націленості проекту модернізації на сферу освіти його об'єктом стає система управління освітою. По-третє, цільовою областю проекту може стати освітнє середовище, тобто зміни в системі освіти в конкретному навчальному закладі [5].

Враховуючи те, що діяльність самоврядних студентських структур насамперед передбачає активну участь у їх роботі студентів, в першу чергу необхідно звернути увагу на експертну оцінку проблем студентського самоврядування з боку лідерів студентського самоврядування. Як свідчать результати дослідження, проведеного за участю автора кафедрою прикладної соціології і соціальних комунікацій Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2013 р., експертне опитування керівного складу органів студентського самоврядування та старост академічних груп ВНЗ України, N=490), участь студентів через органи студентського самоврядування в модернізаційних процесах у вищій школі наразі вельми обмежена і не відповідає потребам, інтересам сучасної студентської молоді і завданням публічного управління вищою школою.

За даними експертів, найбільш успішно органами студентського самоврядування вирішуються питання, пов'язані з організацією дозвілля (73,2 %) і студентських конкурсів та олімпіад (68,7 %), а також з організацією студентських наукових об'єднань (63,8 %). Роз-

поділ відповідей експертів щодо того, які питання організації студентського життя можуть вирішуватися через органи студентського самоврядування і які питання вже сьогодні вирішуються ними у вищих навчальних закладах, дозволяє зробити такі висновки. Виявлено розбіжності в оцінках керівників органів студентського самоврядування і старост академічних груп щодо питання про напрями, які могли б успішно вирішуватися органами студентського самоврядування. Керівники органів студентського самоврядування порівняно зі старостами більшою мірою відстоюють можливість участі студентів у складанні розкладів і проведенні оцінки якості викладання (60,3 і 57 % у керівників проти 36,3 і 41,7 % у старост відповідно), тоді як старости академічних груп звертають більшу увагу на організацію вільного часу студентів (47,9 проти 43 %). При цьому керівники органів студентського самоврядування і старости по-різному оцінюють реальні успіхи органів студентського самоврядування в реалізації ключових напрямків своєї діяльності. Керівники органів студентського самоврядування стверджують, що вони практично по всіх напрямках діяльності домагаються успіхів, винятком є лише питання про коригування навчальних планів (18 % старост побачили успіхи, а серед керівного складу органів студентського самоврядування таких лише 15 %). Серед експертів-представників державних навчальних закладів зафіксована більша впевненість, ніж у приватних, що органи студентського самоврядування вже сьогодні успішно організовують вільний час студентів (75,4 проти 61,6 %), роботу студентських наукових об'єднань (65,8 проти 53,4 %), розподіл місць у гуртожитках (45,1 проти 20,5 %) а також розподіл стипендій (25,1 проти 6,8 %). З іншого боку, в приватних навчальних закладах частіше вказують на успіхи студентів у коригуванні навчальних планів (24,7 проти 17,5 %).

Відомо, що “модернізаційні процеси будь-якої соціальної, політичної, економічної та інших сфер життя суспільства завжди були і будуть піддані певним силам інерції в контексті об'єктивного процесу комунікативно-інформаційної боротьби між “консерваторами” і “прогресистами”. Найбільш інерційною є система освіти” [6, с. 97]. Звідси важливим

завданням публічного управління у сфері вищої школи має стати подолання інерції в процесах самоорганізації студентів, яка проявляється насамперед у тому, що самоорганізація студентства більшою мірою охоплює традиційні сфери діяльності і меншою мірою впливає на процес управління вищим навчальним закладом.

Отже, модернізація вищої школи виступає як цілеспрямована радикальна трансформація системи вищої освіти і охоплює як мікрорівень, змінюючи цінності й орієнтації людей у сфері освіти, так і інституційну основу вищої освіти. Ефективність реалізації проекту модернізації вищої школи України значною мірою визначається рівнем розвитку і якістю публічного управління в сфері освіти. Останнє передбачає використання в модернізаційних практиках самоорганізаційного потенціалу сучасного студентства, яке має власні самоврядні органи, здатні виступати елементом публічного управління, але недостатньо впливає на управління вищою школою на демократичних засадах.

Список використаних джерел:

1. *Елисеєва А. М.* Проблемы управления локальным образовательным пространством в контексте политики модернизации / А. М. Елисеєва // Вестник Института социологии. – 2010. – № 1. – С. 255–274.
2. *Сорокина Н. Д.* Управление новациями в вузах. Социологический анализ / Н. Д. Сорокина. – М. : Канон+, 2009. – 255 с.
3. Громадські організації в Україні у 2011 році : стат. бюл. / відп. за вип. І. Калачова / Державна служба статистики України. – К., 2012. – 157 с.
4. *Матвеева Н. А.* О соотношении инерционности и субъектности в образовании / Н. А. Матвеева // Социологические исследования. – 2002. – № 3. – С. 83–87.
5. *Асмолов А. Г.* Стратегия и методология социокультурной модернизации образования: проблемы, риски и перспективы [Электронный ресурс] / А. Г. Асмолов. – Режим доступа : <http://2020strategy.ru/g8/news>.
6. *Аникин Л.* Политика модернизации и информационное общество: социокультурный аспект / Л. Аникин, Ю. Тарский // Власть. – 2012. – № 6. – С. 94–98.

С. А. ПОПОВ

МОДЕЛЬ-ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

На теперішній час розроблено досить широкий спектр теоретико-методологічних і прикладних напрацювань, отримано певний досвід з питань масштабного впровадження державноуправлінських нововведень. Це свідчить про становлення і розвиток державноуправлінської інноватики як напряму знань про закономірності інноваційного розвитку соціального простору України, державного (публічного) управління, державноуправлінської інноваційної діяльності (далі – ДУІД), інноваційного процесу в органі влади та процесу масштабного впровадження нововведень в їх системі, а також щодо методології та принципів управління, здійснення та забезпечення інноваційного розвитку публічного сектору.

Для сьогодення України ДУІД є найактуальнішою, що зумовлено її ключовою роллю в інноваційному розвитку різних сфер українського суспільства відповідно до стратегічних пріоритетів, визначених Програмою економічних реформ 2010 – 2014 рр., завданнями Щорічних Національних планів 2011 – 2013 рр. щодо її впровадження. Проте на теперішній час інноваційні зміни, зокрема у системі державного управління (далі – СДУ), є стриманими, довготривалими, іноді невдалими, що зумовлено складністю й масштабністю перетворень, багатоманітними невизначеностями зовнішніх

та внутрішніх факторів. Зарубіжний досвід свідчить, що інноваційні зміни в СДУ тривають у середньому 10 років [1].

У контексті останнього загострюється питання про розробки підходу щодо обґрунтованого визначення напрямів удосконалення інноваційного розвитку (далі – ІР) СДУ. Поняття підхід “ситуаційний”, підхід “сценарний” [2, с. 453–455] узагальнено позначають певну сукупність найбільш придатних інструментів (методів, засобів) для вироблення ефективних рішень або формування прогнозних оцінок у конкретній ситуації. У даному дослідженні обґрунтоване формування напрямів удосконалення ІР СДУ можна забезпечити шляхом стратегічного аналізу його поточної (сьогоденної) ситуації, результати якого використати для прогнозування майбутнього стану цього об’єкту дослідження. Узагальнено стратегічна мета має віддзеркалити прогнозований стан ІР СДУ, а шляхи його досягнення мають забезпечити відповідно сформульовані напрями діяльності. Тобто інструментом забезпечення досягнення стратегічної мети можна розглядати інноваційну стратегію.

Найбільш ґрунтовно стратегічний аналіз сучасного стану ІР СДУ можна здійснити через використання методу SWOT-аналіз, на підставі результатів якого визначити стартові переваги і недоліки цієї системи (рисунок).

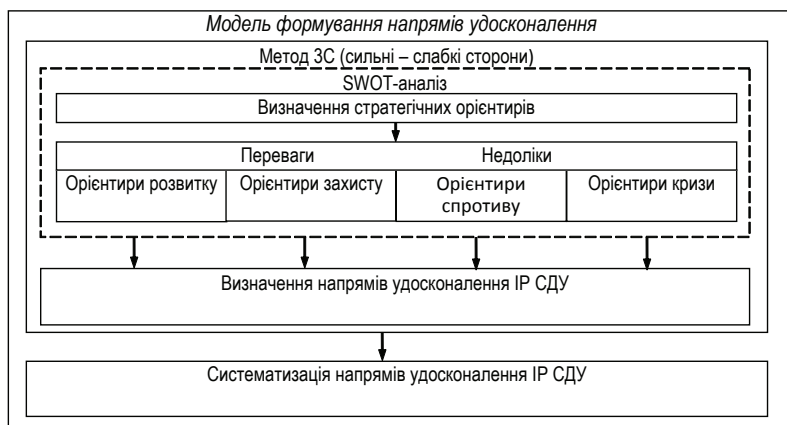


Рисунок. Підхід до формування напрямів удосконалення ІР СДУ

Автором, на підставі використання зазначеного інструменту, визначено стартові стратегічні орієнтири для ІР СДУ, які згруповано за наступними ознаками: стартові орієнтири розвитку, захисту, стримування та кризові [3, с. 22–27]. У подальшому, на підставі використання методу ЗС (сильні ↔ слабкі сторони) [4], необхідно (з позиції сильних та слабких сторін СДУ) здійснити співставлення змістів внутрішніх і зовнішніх факторів та сформулювати відповіді на наступні питання для: 1) *сильних сторін*: які сильні сторони сприяють розвитку за допомогою використання конкретно яких можливостей? Які сильні сторони сприяють захисту від загроз? 2) *слабких сторін*: які слабкі сторони можна виправити за допомогою конкретно яких сильних сторін? Які слабкі сторони можна компенсувати за допомогою використання конкретно яких можливостей? Які слабкі сторони можна виправити для зменшення конкретно яких загроз? Як виправити залишки слабких сторін для подолання загроз, що залишилися?

Сформульовані відповіді на ці питання дозволять визначити напрями удосконалення ІР СДУ, які відповідно згрупуються за напрямками: розвитку, захисту, спротиву і кризові. Послідовне застосування методів SWOT-аналіз і ЗС надали можливість встановити стратегічні зв'язки у координатах “стратегічний аналіз – напрями удосконалення”.

У подальшому використати метод систематизації сформульованих напрямів удосконалення ІР СДУ у координатах “підсистема забезпечення – напрями удосконалення – зацікавлені суб’єкти” (таблиця).

Список використаних джерел:

1. *Крылова Е. Г.* Формирование системы государственной службы Российской Федерации в контексте реализации концепции правового государства : автореф. дисс. ... д.юрид.н. : спец. 12.00.14 “Административное право ; Финансовое право ; Информационное право” [Электронный ресурс] / Е. Г. Крылова. – М., 2009. – 54 с. – Режим доступа : <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1325224>.
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. – Т. 2: Методологія державного управління. – К. : НАДУ, 2011. – 692 с.
3. *Попов С. А.* Визначення стратегічних орієнтирів інноваційного розвитку системи державного управління / С. А. Попов // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ / [голов. ред. М. М. Іжа]. – Вип. 4 (56). – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. – С. 22–27.
4. *Клиланд Д.* Стратегическое планирование и хозяйственная политика Европы / Д. Клиланд, У. Кинг ; [пер. с англ.] ; общ. ред. и предисл. Г. Б. Кочеткова. – М. : Мысль, 2010. – 399 с.

Таблиця

Напрями вдосконалення в координатах
“підсистема забезпечення – напрями удосконалення – зацікавлені суб’єкти”

Підсистема забезпечення	Напрями удосконалення	Зацікавлені суб’єкти
Організаційна	Ініціювання розробки Стратегії інноваційного розвитку СДУ; Ініціювання розробки Закону України “Про державно-управлінську інноваційну діяльність”, ін.	Кабінет Міністрів України
Правова	Узгодження та затвердження Стратегії інноваційного розвитку СДУ, розробленої КМУ; Узгодження та затвердження Закону України “Про державно-управлінську інноваційну діяльність”, ін.	Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України
Економічна
Інформаційна
Соціальна
Наукова	Розробка науково-методичних матеріалів та консалтинговий супровід нововведень, ін.	НАДУ при Президентові України
Освітня	Масштабна соціалізація інноваційних ідей у середовищі державної служби, ін.	Система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців

**О. В. АЛЬБОЩІЙ, О. А. ЯЩЕНКО,
В. О. МОГИЛКО**

СВОБОДА І ДЕМОКРАТІЯ У СТРУКТУРІ ЦИВІЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ключовими поняттями в усіх сферах життєдіяльності людини і суспільства завжди були, є і будуть різнопланові і багатоскладові суспільно - політичні терміни “свобода” і “демократія”. Вони в усі віки історії і в усіх соціальних прошарках населення є предметом думок, турбот, пристрасних поривів і практичних діянь індивіда чи спільноти. Про їх сутність і внутрішній змісті ведуться нескінченні філософські дискусії, наукові та самодіяльні полеміки, класово-політичні суперечки.

Тому про свободу, наприклад, як невід’ємну категорію земного буття людини, ми можемо розглядати в різних сенсах, у різноманітних масштабах і площинах виміру людської життєдіяльності. Поняття “свобода” застосовується при аналізі всіх різновидів взаємодії людини, суспільства і природи, як трьох головних суб’єктів земного буття, а також у всіх внутрішніх взаємозв’язках багатоскладової піраміди громадських міжлюдських відносин [1; 4].

Разом із тим для конкретності й цілеспрямованості всяким думкам і дискусіям про свободу і несвободу людського життя і діяльності, завжди необхідно дотримуватися до двох неодмінних передумов.

По-перше, необхідно чітко визначити сам предмет аналізу, дослідження або обговорення конкретної проблеми, позначивши при цьому реального суб’єкта-носія морально-правових відносин. Без цього всілякі міркування і тим більш гучні заяви про прагнення до свободи в сутності своїй є порожніми і безпредметними, часто використовуваними нещирими політиками-демагогами і філософами-софістами.

По-друге, сутнісна специфіка розглянутих категорій така, що вони постійно і нерозривно взаємопов’язані, а тому будь-яке розширення або обмеження волі одного суб’єкта веде за собою точно таке, але протилежно спрямовану дію для іншого суб’єкта [2].

Реалії суспільного життя свідчать про те, що людині ніколи не було і не буде дано абсолютної свободи в її діяннях, як не дано мож-

ливості існувати в статичному, застиглому і скам’янілому стані. Тому, згідно універсального закону загального руху, всяка людина, разом з усіма іншими біологічними суб’єктами, зобов’язана виконувати природою дані і суспільством доповнені закони і правила раціонального устрою земної життєдіяльності. Без цього людське життя втрачає свій зміст, цілеспрямованість і позбавляється самого сенсу.

На жаль, у реальній дійсності ми більше говоримо і сперечаємося про свободу, замовчуючи і забуваючи при цьому про щоденні і невідкладні, турботи і проблеми, що додають людині істинний зміст. У результаті, в багатьох випадках перекручуються фундаментальні основи соціально-політичної структури держави, деформуються найважливіші принципи людського світорозуміння, психології та моралі, руйнуються найцінніші культурно-історичні традиції багатьох країн і народів світу.

Стародавня і поки ще небагатьма засвоєна філософська мудрість видатного римського мислителя, письменника і політичного діяча Марка Тулія Цицерона (106 – 43 рр. до н.е.) говорить: “Живе вільно лише той, хто знаходить радість у виконанні свого обов’язку” [5].

У реальній дійсності справжню свободу осягають і відчувають тільки ті, хто осмислив її зовсім не простий, багатоскладовий сенс. Розсудливі люди послідовні у всіх своїх справах і думках, працюють, само-дисципліновані і сумлінні, спрямовують свою творчу енергію та інтелектуальний потенціал в русло щоденної, напруженої суспільно-корисної діяльності, відчуваючи принади заслуженої поваги і пошани. І навпаки, лихі любителі легкої свободи і шукачі легкої наживи за своїм фривольним бажанням заслужено пожинають гіркі плоди громадського осуду, зневаги.

Не менш складні проблеми виникають при визначенні категорій свободи і демократії в політичній сфері суспільного життя. З часу історичного виникнення суспільства сформувалася вертикаль нерівноправних соціальних відносин, постійно породжувались диктатор-

ські форми і методи державного управління, насильницьке обмеження політичних прав і свобод нижчих слоїв громадян. З тих давніх пір і донині прогресивні ідеї розкріпачення основної маси населення з пут соціально-політичної диктатури залишаються гостро актуальними і злободенними. Разом з еволюційними процесами ослаблення диктаторських режимів влади і поетапним переходом до демократичних форм управління помітно посилюється роль всіх соціальних верств населення в раціональному устрої держави і визначенні їх головних орієнтирів та перспективного розвитку [3; 6].

Найбільш відчутним досягненням в справі демократизації політичної сфери сучасного суспільства можна вважати надання всім категоріям громадян рівного права участі у виборах центральних і місцевих органів влади. У високорозвинених країнах створені соціальні інститути громадського контролю за діяльністю владних структур, зокрема, спеціальні комісії захисту прав і свобод людини, як особистості.

Такого роду прогресивні зрушення в структурі соціально-політичних відносин зміцнюють оптимізм і реальні надії на можливість створення основ цивілізованої побудови внутрішньодержавної та глобальної системи міжлюдських відносин, послідовний перехід до ненасильницького світу. На шляху грандіозних

історичних трансформацій простежуються два різновиди загальносвітових проблем. З одного боку, демократизація політичного життя несумісна з анахронічними диктаторськими режимами багатьох слаборозвинених країн, населення яких перебуває в гнітючому стані морально-інтелектуальної вбогості й відсталості.

З іншого боку, невизначеність понять політичної свободи і демократії тягне за собою неузгодженість дій політичних лідерів провідних країн світу, посилення небезпеки гегемонізму з боку економічно могутніх держав.

Список використаних джерел:

1. Прикладна онтологія : монографія / В. П. Бабич, В. О. Могилко, В. М. Онегіна. – Х. : Типографія Мадрид, 2013 – 290 с.
2. Сохань Л. В. Психологія и педагогіка життєтворчості : наук.-метод. посіб. / Л. В. Сохань, І. І. Ермаков [та ін.]. – К., 1996. – 791 с.
3. Сохань Л. В. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посіб. / Л. В. Сохань, І. І. Ермаков [та ін.]. – К., 1997. – 936 с.
4. Соціальна філософія / за ред. проф. В. Н. Лавриненко. – М., 1995.
5. Цицерон М. Т. Три трактата об ораторском искусстве / Марк Тулия Цицерон. – М., 1972.
6. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл ; пер. с англ. и нем. – М. : Прогрес, 1990.

Ю. В. БОКОВИКОВА

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Природокористування є невід'ємною складовою існування та розвитку людства (середовище, ресурс, засіб виробництва тощо). Сучасна антропогенна діяльність людини призвела до забруднення, вичерпання, а, в деяких випадках, знищення природних ресурсів, що демонструє невідповідність масштабів екологічних проблем та обмеженість уявлень про методи їх вирішення, свідчить про необхідність пошуків та побудови ефективних відносин в системі природокористування.

В Україні такі відносини будуються за принципами, визначеними в Законі України “Про охорону навколишнього середовища” (ст. 3) [1]. Ці принципи повністю відповідають

європейським, ставлять високі вимоги щодо охорони, збереження та відновлення природних ресурсів України. Проблема полягає у тому, що через недостатнє використання екологічнобезпечних технологій, правовий нігілізм, традиційне споживацьке відношення до природних ресурсів, нівелювання функції контролю за у сфері природокористування та інші причини, ці принципи порушуються. Сучасний тип суспільних відносин, має виключати можливість порушення стану навколишнього природного середовища та деградації завдяки вдосконаленню, доопрацюванню існуючих механізмів природокористування і стосунків між владою та суспільством.

На наш погляд, побудова більш ефективних відносин в сфері природокористування залежить від основних суб'єктів суспільних відносин. Головним суб'єктом є влада, що представлена державними органами на всіх управлінських рівнях та органами місцевого самоврядування, покликана гармонізувати інтереси держави, суспільства та бізнес-гравців у будь-якій сфері діяльності і у тому числі у природокористуванні. Причому влада має бути партнером при побудові відносин з будь-якими гравцями на ринку щодо вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища. Європейський досвід взаємодії свідчить про сталі відносини партнерства у випадку законодавчо визначених та практично закріплених з боку держави гарантій щодо екологічних інтересів соціуму. Сьогодні такі інтереси полягають не лише в охороні, збереженні та відтворенні природного середовища, а й ощадливому використанні з урахуванням потреб майбутніх поколінь, вирішенні питання якості життя. Побудова відносин можлива лише шляхом введення превентивних заходів щодо захисту навколишнього природного середовища, дії механізмів впливу та постійного моніторингу і контролю за його станом, екологізації інфраструктури на рівні країни за підтримки держави [2].

Окреме місце належить органам місцевого самоврядування, які покликані, зобов'язані і вимушені формувати і закріплювати взаємні впливи влади і громади одна на одну. Ради, їх виконавчі органи мають забезпечити: можливість прямої участі громадян через громадські слухання, громадські ініціативи, сходи громадян за місцем проживання у прийнятті управлінських рішень з питань природокористування; врахування та конкретизацію думок місцевих жителів щодо перспектив розвитку території; зв'язок з представниками громадянського суспільства, яких долучено до екологічно орієнтованого управління, прийняття та експертизи рішень.

Громадянське суспільство можна виокремити в якості самостійного суб'єкта суспільних відносин, який презентує інтереси, прагнення та намагання людей через громадські осередки. Сектор зору влади обмежений настільки, наскільки суспільство закрите. Тому для влади важливо розуміти всі соціальні ролі, щоб мати можливість продовжувати соціальний діалог задля вирішення суспільних проблем.

Важливим суб'єктом суспільних відносин у сфері природокористування є бізнесові та під-

приємницькі структури, основним інтересом яких є отримання економічного зиску від використання природних ресурсів. Держава визначає послідовність дій підприємств щодо поступового зниження тиску на навколишнє природне середовище, стимулює екологізацію виробництва, запроваджує політику впровадження новітніх технологій, отже, безпосередньо зачіпає інтереси даного суб'єкта. Тому побудова суспільних відносин між підприємництвом і державою має базуватись на принципах доступності та прозорості влади, що не допускають будь-якої дискримінації по відношенню до природокористувачів.

Влада має підтримувати екологічні ініціативи з боку підприємницьких структур. Прикладом таких ініціатив може бути екологічний аудит, що в європейських країнах проводиться компаніями добровільно для отримання сертифікату екологічного менеджменту та підвищення престижу компанії. В Україні причиною проведення екоаудиту є бажання отримати міжнародні кредитні ресурси, сертифікація по стандарту ISO 14 000, або ситуації, що визначені у Законі України "Про екологічний аудит" [3]. Підприємства, що пройшли процедуру аудиту, не афішують цей факт, адже не отримують завдяки цьому будь-яких преференцій від держави. Бізнесові та підприємницькі структури мають не тільки підкорятися, а й активно підтримувати екологічну політику, що можливо за умов економічного стимулювання з боку держави (пільгове кредитування екологічних проектів, програм тощо).

Велике значення має побудова відносин влади та бізнесу у рамках державно-приватного партнерства. Подібні угоди, дають можливість підприємцям отримати довгострокові гарантії з боку владних установ на ведення бізнесу, а владі, що працює на перспективу, долучити приватний капітал до вирішення питань місцевого значення, зробити місцевий бізнес односторонніми щодо розвитку інфраструктури, підвищення рівня та якості життя населення.

Забезпечення суспільного консенсусу у сфері природокористування можливо за умов: формування партнерських відносин між владою та суспільством, що базуються законодавчо визначених та практично закріплених гарантій щодо екологічних інтересів соціуму; забезпечення органами влади участі громадян у прийнятті управлінських рішень; залучення до вирішення екологічних питань

бізнесових та підприємницьких структур шляхом державного стимулювання.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України // ВВР України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

2. Голян В. А. Сбалансированное природопользование: паритет интересов государства и бизнеса [Электронный ресурс] / В. А. Голян. – Режим доступа : <http://vgolian.com>.

3. Про екологічний аудит : Закон України // ВВР України. – 2004. – № 45. – Ст. 500.

T. С. БОЛХОВИТИНА

ОБЩЕСТВЕННЫЙ МОНИТОРИНГ ИЗБИРАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В РОССИИ КАК УСЛОВИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕЗУЛЬТАТОВ ПОЛИТИЧЕСКОГО УЧАСТИЯ

Гражданское наблюдение на выборах распространено в большинстве стран современного мира и считается зарекомендовавшим себя инструментом соблюдения прозрачности выборного процесса. В России данная практика стала возможной во многом благодаря активности созданных в последний выборный период 2011-2012 гг. общественных организаций, таких как “Гражданин наблюдатель”, “РосВыборы”, “Лига избирателей”, “Союз наблюдателей России”, корпус наблюдателей “За чистые выборы” и т.д.

Социально значимая роль гражданского активизма на парламентских выборах и выборах Президента была отмечена Миссией по наблюдению за выборами ОБСЕ, в докладе которой отмечается, что “несмотря на то, что закон не предусматривает наблюдение за выборами организациями гражданского общества, наблюдатели от таких организаций были размещены на избирательных участках. Положительным является тот факт, что власти не препятствовали этим действиям. Различные группы наблюдателей и кандидаты сотрудничали и объединили свои усилия по мониторингу выборов с целью охватить как можно большую территорию страны и достичь максимальной эффективности” [2, с. 19]. Показательно, что данным организациям удалось заключить соглашения с кандидатами в президенты и политическими партиями для предоставления юридических возможностей по назначению наблюдателей [1, с. 78].

Трансформация практик гражданского наблюдения на выборах в России связана с тем, что общественные организации, рекрутировавшие наблюдателей, переняли давно известный

в мире опыт параллельного подсчета голосов (parallel vote tabulation). Общественным объединением “В защиту прав избирателей “Голос” были реализованы два проекта – “Сводный протокол” и “SMS-ЦИК”. В рамках первого собирались итоговые протоколы с результатами голосования на конкретных участковых избирательных комиссиях для дальнейшего их сравнения с опубликованными данными на сайте Центральной избирательной комиссии (ЦИК), во втором – при помощи SMS-сообщений наблюдатели отправляли результаты голосования с того избирательного участка, на котором они находились в день выборов, затем данные в оперативном режиме обрабатывались и обновлялись.

Опыт свидетельствует, что параллельный подсчет голосов и использование SMS-технологий позволяет сделать процесс наблюдения более эффективным благодаря облегченной форме сбора данных, отсутствию логистических барьеров при передаче информации, возможности сравнить официальные результаты с результатами от наблюдателей и тем самым оперативно обнаруживать и предавать гласности все выявленные нарушения.

В последние годы среди наблюдателей начал развиваться новый вид активности, называемый “электоральным туризмом”. Его суть состоит в том, что наиболее опытные наблюдатели (чаще всего из крупных городов) приезжают в субъект федерации или муниципалитет, где проводятся выборы, с целью наблюдения в день голосования. Это важно еще и потому, что опытные наблюдатели транслируют свой опыт местным активистам.

Другой новой формой политической активности на выборах в России становится деятельность, нацеленная на включение граждан, имеющих опыт наблюдателей, в состав участковых избирательных комиссий, что дает наблюдателям возможность полноценной реализации своих прав по контролю за ходом избирательного процесса. Это требует повышения их квалификационного уровня, организации обучающих курсов, которые ЦИК вполне мог бы организовывать совместно с общественными организациями. К сожалению, такого взаимодействия пока не достигнуто, в особенности на региональном уровне. В то же время организациями “Голос” и “Гражданин наблюдатель” были разработаны различные инструкции, справочники, даже “дорожные карты”, помогающие наблюдателям ориентироваться в деталях избирательного законодательства. Такие материалы до сих пор находятся в открытом доступе – любой человек, желающий стать наблюдателем, вполне может ими воспользоваться.

Повышение эффективности политического участия на выборах требует совершенствования методики общественного мониторинга проведения избирательной кампании. Необходимо, чтобы под общественным контролем находился процесс выдвижения кандидатов, сбор подписей, предвыборная агитация и многое другое. Именно в этих целях следует разрабатывать специальные сервисы для публичного размещения информации о месте и типе конкретного нарушения, например, “Карту нарушений”. В некоторых городах так и поступили. Непосредственно в день голосования организациями наблюдателей были созданы горячие телефонные линии, куда можно было сообщать о нарушениях, также была организована деятельность по контролю трансляций голосования и подсчета голосов с веб-камер. Кроме того, действовали специальные мобильные группы наблюдателей, которые в случае серьезных нарушений могли выехать на конкретный избирательный участок. В составе таких мобильных

групп находились известные публичные люди, журналисты, юристы, представители партий и кандидатов. Эта активность, однако, носила весьма ограниченный характер.

Что касается послевыборной активности, то следует указать на возросшее число поданных исков в суд по причине “фальсификации результатов выборов”, “отмены результатов выборов”, “признания недействительными итогов голосования” и т.д. [3, с. 15–20]

Таким образом, практика гражданского наблюдения на выборах в России претерпела значительные изменения в ходе последнего электорального цикла 2011–2012 гг. Ранее она носила более формализованный и незначительный по объему характер. В последнее время гражданские наблюдатели разработали и применили новые механизмы интегрального мониторинга, источником финансирования которого выступают собранные через Интернет денежные пожертвования. Такая трансформация практики гражданского наблюдения на выборах свидетельствует о высоком потенциале самоорганизации населения для защиты собственных прав и интересов, что требует от власти более эффективного избирательного законодательства, повышения уровня транспарентности избирательного процесса, расширения диалогичных отношений с институтами гражданского общества.

Список использованной литературы:

1. Выборы Президента России 4 марта 2012 года. Аналитический доклад [Электронный ресурс]. – М. : Голос, 2012. – Режим доступа : <http://www.golos.org/asset/6088>.
2. Российская Федерация, выборы Президента 4 марта 2012 г. Итоговый отчет Миссии по наблюдению за выборами ОБСЕ/БДИПЧ [Электронный ресурс]. – Варшава, 2012. – Режим доступа : <http://www.osce.org/ru/odhr/elections/90462>.
3. Скокова Ю. А. Трансформация практики гражданского наблюдения на выборах в России / Ю. А. Скокова // Гражданское общество в России и за рубежом. – 2013. – № 2.

В. П. КОЗУБ

ПРИНЦИП КОНСЕНСУСУ В СИСТЕМІ ВІДНОСИН ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасний період розвитку України постійно змушує вирішувати проблему пошуку кон-

сенсусу між різними економічними, соціальними, політичними силами стосовно основних

цінностей, які є базовими для розвитку демократії. Без такої згоди та забезпечення завдяки соціальної стабільності не може бути успішним здійснення радикальних структурних реформ у різних сферах українського суспільства.

Консенсус має історичні форми прояву залежно від рівня розвитку суспільства, консенсус у всіх своїх проявах (різновидах і формах) є важливим засобом управління конфліктом, однією із сучасних причин конфлікту й порушення консенсусу є неадекватність методів управління (менеджменту) організаційно-технологічній структурі соціальної системи, зміщення сучасних конфліктів з макро- на мезо- та мікрорівень призводить до зростання несвідомого як однієї з їх причин.

Вперше поняття консенсусу було введено в політичну практику О. Контом. Теорія консенсусу розроблялася А. Токвілем, який обґрунтував висновок про те, що суспільство існує лише тоді, коли велика частина людей має загальний погляд на різні проблеми, спільні звички. Пануючі в конкретному суспільстві цінності і ідеали визначають моделі поведінки індивіда. Спільність цих цінностей змушує індивіда пристосовуватися до позицій інших людей, тим самим досягається рівновага суспільної системи. У закінченій формі теорія консенсусу склалася в 1950 – 1960-і рр. в працях Т. Парсонса, Е. Дюркгейма та ін.

Дослідження і подальша розробка проблем суспільного консенсусу пов'язана із працями Г. Алмонда, М. Амстутца, К.-О. Апеля, Д. Аптера, С. Верби, Ю. Габермаса, Д. Горвіца, Р. Даля, В. Кульмана та ін.

Консенсус (від лат. *consensus* – згода) – метод прийняття управлінських рішень на основі загальної згоди і відсутність принципових заперечень у більшості зацікавлених осіб. Консенсус (від лат. *consentio* – спільність почуттів, думок, взаєморозуміння) – це угода значної більшості членів будь-якої спільноти щодо найбільш важливих принципів.

Принцип консенсусу є однією з основних засад демократичного врядування в сучасних умовах. Для сучасної політичної науки характерним є усвідомлення неповноцінності та неефективності згоди, не забезпеченої реальним комунікативним порозумінням. Можна виокремити наступні вимоги до політичного консенсусу сучасності: 1) принципова рівність та суб'єктність

учасників; 2) діалогічність обговорення предмету узгодження; 3) свідомий характер дискурсу, відсутність маніпуляції; 4) раціональність; 5) динамізм, перманентна підтверджуваність консенсусних домовленостей; 6) відкритість, максимальна публічність; 7) багаторівневність і взаємозв'язок консенсусних рівнів. Лише та згода вважається здатною успішно здійснювати свою суспільно-стабілізуючу функцію. Однак досягнення нової якості згоди закономірно вимагає вдосконалення, а відтак, і помітного ускладнення консенсусних механізмів [1].

Т. Парсонс розглядав політичне життя як процес координації. Завдяки консенсусу суспільство уникає потрясінь і, разом з тим, консенсусна основа, що забезпечує адекватне застосування механізмів впливу, необхідна для еволюційних зрушень у системі політичної влади. Політичний консенсус виступає складним феноменом, що володіє відповідною структурою і різноманітним змістом. Відомий американський політолог Дж. Сарті визначив три рівня політичного консенсусу: консенсус на рівні суспільства (основний консенсус); консенсус на рівні режиму (процедурний консенсус); консенсус на рівні політики. Перший рівень фіксує наявність або відсутність загальноприйнятої в суспільстві системи норм і цінностей. Другий визначає “правила гри”, вони звичайно фіксуються в конституціях, законодавчих документах. Третій рівень – процес обговорення і прийняття політичних рішень.

Технології досягнення політичного консенсусу є досить складними і залежать від багатьох факторів. Досягнення суспільного консенсусу (збігу в поглядах і діях суб'єктів політики) з тих чи інших питань є надзвичайно важливою проблемою для будь-якого суспільства. Треба знайти такі механізми його досягнення, які б запобігали гострій конфліктній стадії політичного процесу. Для цього необхідно постійно працювати у двох напрямках: удосконалювати механізми виявлення та кристалізації суспільних настроїв, соціальних настанов і потреб; створювати механізми запобігання перетворенню неантагоністичних суперечностей (конфліктів) в антагоністичні і відповідні суперечності (конфлікти) [2].

Сучасне громадянське суспільство використовує принцип консенсусу для вирішення складних політичних, економічних, расових, ет-

нічних, гендерних та інших питань. Але далі комунікації громадянське суспільство не заходить, бо практично неможливо задовольнити інтереси усіх груп, а тому доводиться застосовувати силові методи, щоб змусити усіх учасників виконувати певне рішення. На нашу думку, такий стан речей є цілком нормальним. Суспільство, яке називає себе громадянським, але звикло вирішувати всі проблеми виходячи із засад теорії конфлікту, не може в один момент стати прихильником консенсуального дискурсу. Враховуючи, що нинішнє суспільство перебуває у стані всезагальної кризи, неминучою є докорінна зміна ціннісних орієнтацій і нормативних систем, що визначають місце і роль людини у світі [3].

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що існує три основних різновиди консенсусу: внутрішній консенсус суб'єкта чи сторони конфлікту, консенсус механізму і консенсус розв'язання конфлікту. Перший з них є змінною розвитку конфлікту: чим вищий внутрішній консенсус усіх сторін конфлікту, тим швидше й успішніше можна розв'язати конфлікт (екстенсивність консенсусу). Другий є необхідним елементом механізму розвитку конфлікту, проявом зворотного зв'язку й засобом його управління. Третій є складовою розв'язання або локалізації конфлікту.

Слід відзначити, що в науковій літературі взаємозв'язок конфлікту і консенсусу й досі ви-

світлюється не належним чином. Більше того, категорія “консенсус” розглядається спорадично, систематичний аналіз її практично відсутній. Феномен соціального консенсусу в контексті механізму перебігу конфлікту не вивчався як його істотний елемент та як один з найважливіших засобів управління конфліктом.

Сьогодні можна стверджувати, що наприкінці XX ст. з'явився ще один “гарант” громадянського суспільства – консенсус. Громадянське суспільство має свою силу і владу. І саме його сила є однією із найважливіших умов демократії.

Список використаних джерел:

1. *Вознюк П. Ф.* Консенсус як принцип сучасної демократії: автореф. дис. ... к.політ.н. [Електронний ресурс] / П. Ф. Вознюк. – К., 2004. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/17515.html>.

2. *Бебик В. М.* Політологія для політика і громадянина : [монографія] / В. М. Бебик. – К. : МАУП, 2003. – 424 с.

3. *Корольчук Ю.* Громадянське суспільство: між конфліктом і консенсусом (крізь призму комунікативної філософії) [Електронний ресурс] / Ю. Корольчук // Незалежний культурологічний часопис “І”. Громадянське суспільство – Україна. – 2001. – № 21. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/korolchuk.htm>.

А. О. КУЗНЕЦОВ

ЧЕЛОВЕК И ВЛАСТЬ: К ИРРАЦИОНАЛЬНОМУ ОБОСНОВАНИЮ ПОЛИТИКИ

Мораль как продукт безнравственности, провозглашенная Ф. Ницше, в первую очередь основывается на идеи о том, что моральные ценности могли достигнуть своего апогея, опираясь исключительно на силы и аффекты безнравственного характера. Мировые социально-политические практики даже при их самом поверхностном рассмотрении выносят на первый план анализа иррациональность как внутреннюю структуру социального действия, которая зачастую имеет значительную автономию от теоретических и идеологических по-

ступатов действующих субъектов. Н. Бердяев в этой связи мудро подмечает: “Рационализм рассекает живое, непосредственное, первичное сознание и создает путем искусственного, условного противоположения субъекта и объекта вторичное, рационализированное сознание, в царстве которого протекает наша обыденная жизнь”. Раскрывая глубинные основы социальных революций, ученый приходит к выводу о том, что революция иррациональна по своей природе, она свидетельствует о господстве иррациональных сил в истории. Деятели

революції сознательно могут исповедовать самые рационалистические теории и во имя их делать революцию, но революция всегда является симптомом нарастания иррациональных сил. Связь политики с глубинными социально-психологическими пластами личности позволяет избавиться от догмата рационалистических клише в вопросах анализа латентных структур общественного сознания. Главным носителем иррациональных идейно-политических представлений является общество. Все это дает основания утверждать, что в любом обществе существует потенциальная возможность перехода к авторитарным формам политического устройства, что свидетельствует о наличии в них определенного запаса общечеловеческих ценностей иррационального порядка, способных в определенные моменты времени актуализироваться, служить социально-политической основой таких режимов.

Иррациональность политической культуры, ее сакральность и тотемность может быть продемонстрирована отдельными социальными фактами, опираясь на которые и будет реализована попытка верификации выдвинутой гипотезы:

1. *Вебер Макс*. В своем путешествии по Америке автор приводит несколько забавных зарисовок иррационального для европейца поведения. «В одно прекрасное воскресенье октября, – пишет Вебер, – я вместе с несколькими своими родственниками, фермерами из Бушвальда присутствовал в послеобеденные часы при обряде баптистского крещения, совершавшегося в пруду... В пруду по пояс в воде стоял проповедник в черном одеянии. В воду после различного рода церемоний по очереди входили человек десять обоего пола в праздничной одежде; они обещали следовать вере, затем погружались головой в воду – женщин проповедник поддерживал – выскакивали, отфыркивались и, дрожа, в мокрой одежде выходили на берег, их поздравляли, быстро закутывали в мокрые пледы и увозили домой».

Какое же удивление постигло ученого, когда среди принимавших обряд крещения он увидел своего знакомого банкира, имевшего совершенно другие религиозные установки. Впоследствии оказалось, что он пошел на данный шаг лишь для того, чтобы получить доверие прихожан и заполучить клиентуру всей округи.

Для американского общества принадлежность к секте – в противоположность принадлежности к церкви, которая дается человеку от рождения – является своего рода нравственным (прежде всего в деловом отношении) аттестатом личности. Секта в религиозно-этическом отношении получила легитимное право на инаугурацию и деклассирование. В данном случае речь идет о природе конвенциональности/иррациональности американской политики. Когда политика преимущественно формируется в личностно-социальной сфере, а не в плоскости деловой репутации.

2. *Бенедикт Рут*. В своей книге “Хризантема и меч. Модели японской культуры” автором была предпринята попытка опираясь на структурную антропологию объяснить иррациональность поведения японцев в период Второй мировой войны. Бенедикт отмечает, что даже в невоенных ситуациях японские власти признавали в буквальном смысле слова превосходство духа над материальными условиями жизни. Японское радио во время войны пошло еще дальше. В битве дух одолевал даже факт физической смерти. В одной радиопередаче рассказывалось о герое-летчике и чуде его победы над смертью: “После завершения воздушного боя японские самолеты небольшими группами по три-четыре самолета возвращались на свою базу. Капитан вернулся одним из первых. Выйдя из самолета, он встал на землю и посмотрел на небо в бинокль. Когда парни его возвращались, он вел им счет. Он был довольно бледен, но все же сохранял твердость духа. По возвращении последнего самолета подготовил рапорт и отправился в штаб. В штабе он зачитал рапорт командиру. Однако сразу же после этого он неожиданно упал на землю. Офицеры тотчас же бросились к нему на помощь, но, увы, он был мертв. При обследовании его тела установили, что оно уже остыло и что у капитана пулевое ранение грудной клетки, оказавшееся смертельным. Невозможно, чтобы тело только что умершего человека было холодным. Тем не менее, тело мертвого капитана было холодным как лед. Капитан, должно быть, был мертв уже давно, и рапортовал его дух. Такой чудесный факт стал возможен, очевидно, благодаря сильному чувству ответственности, которым обладал капитан”.

Для американцев, конечно, такого рода сообщение – жестокая сказка, но воспитанные японцы не смеялись над этой радиопередачей. Японские слушатели не воспринимали ее как небылицу. Прежде всего, они отмечали, что диктор правдиво сказал о подвиге капитана как о “чудесном факте”. А почему бы нет? Душу можно натренировать; очевидно, капитан был непревзойденным мастером самодисциплины. Если все японцы знают, что «укрошенный дух может сохраняться в течение тысячи лет, то почему не мог он несколько часов продержаться в теле капитана военно-воздушных сил, для которого ответственность стала основным законом всей его жизни? Японцы были уверены, что человек может специальными упражнениями совершенствовать свой дух. Капитан учился этому и потому достиг совершенства.

Социальная иерархия, стыд и семейные узы (ответственность) являются доминантами социального поведения японцев, иррационального с точки зрения представителей иных культур. Различия между японской и западноевропейскими формами управления – не столько в них самих, сколько в их функционировании. Японцы полагаются на старые, почитаемые ими обыкновения, сложившиеся в опыте их прошлой жизни и формализованные в их этической системе и в их этикете. Государство может надеяться на то, что при функционировании “Их Превосходительств” на своих “должных местах” к их прерогативам будут относиться с уважением не столько из одобрения их политики, сколько из-за признания в Японии ошибочным пограничье между прерогативами. На высшем политическом уровне “мнение народа” неуместно. Правительство просит только “народной поддержки”. Когда государство заявляет о своей собственной доле в сфере местных интересов, его юрисдикция принимается с уважением. Государство во всех своих внутривластных функциях не является неизбежным злом, как это в общем принято считать в Соединенных Штатах. На взгляд японцев, государство скорее следует считать высшим благом.

3. *Бочаров В. В.* Исследуя культуру африканских государств, он приходит к выводу о том, что иррациональные аспекты культуры предков нашли свое непосредственное воплощение в идеологиях развития современных африканских

государств. Отношение среднего африканца к власти, коренящегося в его ментальных структурах, определяет и такую характерную для политических культур государств этого континента черту как революционность. Эмоциональные переживания индивида, связанные с сакрализацией власти, необходимо включают в себя в качестве главного компонента страх. Страх же имеет амбивалентную природу. В нем можно выделить такие противоположные оттенки, как преклонение, благоговение и даже любовь, с одной стороны, с другой же – подозрительность, недоверие и ненависть. Так, накануне революции 1974 г. в Эфиопии в народе упорно ходили слухи, что причиной разразившейся в это время жесточайшей засухи является магическое бессилие императора Хайле Селассе, обусловленное его старостью. В качестве следующего примера архаичности африканского сознания автор приводит пример, что перед провозглашением независимости Того народу обещали, что с приходом свободы деньги в вольном доступе будут лежать на улицах, конечно, и этого чуда не произошло, и тоголезцы, которые еще не поняли, что национальный доход можно увеличить только повседневным трудом, стали посматривать на своего президента с некоторым недоверием.

Подобных примеров можно привести довольно много, однако будем следовать принципу Оккама и, в данном случае, ограничимся тремя социальными фактами. Целью этой публикации было показать, что рационалистический подход не всегда дает возможность раскрыть глубинные пласты общественного сознания (при этом я ни в коей мере не отрицаю, приемлемости рационального познания, скорее акцентирую на его дополняемости иррациональной составляющей).

Изучение архетипов культуры позволяет: во-первых, понять, что в основе такого политического явления как тоталитаризм лежат ментальные пласты любви, доверия и взаимопонимания, так же, как и в основе демократии спрятаны – жадность, недоверие и социальная доминация; во-вторых, поведенческие стереотипы, определяющие политическую сферу жизнедеятельности общества, в большей степени иррациональны и сакральны в своем проявлении; в-третьих, призываю ученое сообщество в сфере государственного управления оставаться учеными, а не становиться политиками.

І. А. МЕДВЕДЄВ, Л. П. ІВАШИНА

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ОСВІТИ І ТУРИЗМУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

На сьогоднішній день дуже важливе значення для розвитку держави має взаємодія освіти і туризму як гармонійне поєднання навчання і відпочинку особистості, суспільства, регіонального розвитку. Ці дві галузі є найбільш перспективними для українського суспільства та виступають визначальними чинниками його соціально-економічної і культурної складової. Освіта відображає інтелектуальну, виховну сторону суспільства, туризм у свою чергу дає можливість відпочити і поліпшити здоров'я кожної особистості. Освіта і туризм тісно взаємопов'язані, оскільки поліпшують добробут людей, забезпечують національні інтереси, зміцнюють авторитет Сумщини на державному рівні.

За роки незалежності на основі Конституції України в державі визначено нові пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, розпочато практичне реформування галузі згідно з Державною національною програмою “Освіта. Україна ХХІ століття” [1]. У зв'язку з цим актуальною стала проблема доступності якісної освіти для всіх громадян, постійного оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу. Доречно буде зазначити, що ці факти відносяться і до туризму, адже відпочинок повинен бути доступним для всіх верств населення. На нашу думку, великою проблемою є фінансування цих двох галузей, особливо у сільській місцевості, навчання і відпочинок дітей з особливими потребами. У період швидкого впровадження сучасних інформаційних технологій необхідно докорінно змінити і оновити матеріальну базу, впровадити інформаційні технології, запровадити нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти і туризму як взаємопов'язаних галузей. І для досягнення ефективної взаємодії освіти і туризму вищевказані проблеми вимагають першочергового розв'язання.

На початку ХХІ ст. швидка зміна технологій зумовлює зростання ролі освіти і туризму. Людство помітно змінює орієнтації, уподобання, що приводить до створення нових ви-

мог в розвитку суспільства, піднесення гідності особистості, її культури.

Сумська область має значний потенціал для розвитку як освітньої так і туристичної галузі. Сумщина має вигідне географічне положення, сприятливі умови для навчання, оздоровлення та відпочинку, унікальні історичні місця, кваліфікований персонал, наявну мережу навчальних закладів і туристичних об'єктів.

Усі ці об'єкти мають особливу природоохоронну, наукову, навчально-виховну та пізнавальну цінність і покликані забезпечити державну охорону унікальних природних місць, що являються осередками перебування чи зростання рідкісних, занесених до Червоної книги України, видів рослин і тварин [4].

В Сумській області проводиться активна наукова діяльність екологічного спрямування. Впроваджені і діють такі екологічні програми такі, як: “Регіональна програма “Полісся”, “Комплексна програма охорони навколишнього природного середовища до 2015 року” та ін.

Оздоровленням та задоволенням потреб у дозвіллі дітей займаються 28 дитячих оздоровчих таборів, 88 профільних таборів художньо-естетичного, спортивного, туристично-краєзнавчого еколого-натуралістичного спрямування. Крім постійних таборів створюються тимчасові пришкільні табори та табори відпочинку при дитячих поліклініках. Однак усі вони у більшості випадків потребують модернізації та покращення матеріальної бази. Свої послуги пропонують 5 баз відпочинку, 2 санаторії, 6 санаторіїв-профілакторіїв, сосновий спра-курорт “Буймерівка”, санаторій “Токарі” у Лебединському районі, санаторій “Олдиш у Сумському районі, літні оздоровчі табори” [5].

Взаємодія освіти і туризму проявляється у формуванні особистості українського народу, яка орієнтується в реальному і перспективному регіональному розвитку, збереженню і продовженню культурних традицій, виховання шанобливого ставлення української мови, вихованню людини, яка формує сучасний світогляд, творчі здібності.

Освіта утверджує українську національну ідею, сприяє розвитку культури українського народу, оскільки спрямована на формування національних цінностей і водночас сприяє оволодінню особистістю багатствами туристичної культури, вихованню поваги до пам'яток і музеїв.

Отже, не викликає заперечень той факт, що відбувається взаємовплив освіти на туризм та вплив у зворотному напрямку. Можна прогнозувати, що в подальшому, за сприятливих умов, на території Сумщини можна очікувати збільшення туристичних і освітніх об'єктів.

Таким чином, головною метою взаємодії освіти і туризму – створити умови для інтелектуального, творчого і культурного розвитку кожної особистості, формувати покоління, здатні вмійти поєднувати навчання і

відпочинок, створювати й розвивати освітні і туристичні цінності.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України. – Режим доступу : www.state-gov.sumy.ua.
2. Про туризм : Закон України станом на 09.02.2012 р. / Верхов. Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2012. – 32 с.
3. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми управління освітою / В. В. Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с.
4. Міністерство екології та природних ресурсів України. Природно-заповідний фонд Сумщини поповнився новими об'єктами. – 2010. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/content/article/6749>.
5. Сумська обласна державна адміністрація. – Режим доступу : www.state-gov.sumy.ua.

П. Є. МИНКО, А. О. СЕРЕНКО

ПОРТАЛ ЗНАТЬ “МИ РОЗВИВАЄМО ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ” ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ

Розвиток електронного урядування – стратегічний пріоритет України, який зазначено у планах дій Програми Президента України “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”, ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд”, Концепції розвитку електронного урядування, Стратегії розвитку інформаційного суспільства. З метою сприяння системним змінам, виробленню та впровадженню державної політики, запровадження нових механізмів та стандартів взаємодії уряду, громадянського суспільства та експертного середовища, становлення діалогу в грудні 2013 р. було створено Портал управління знаннями “Ми розвиваємо електронне урядування” – www.egov.inf.ua [1].

Портал управління знаннями “Ми розвиваємо електронне урядування” (далі Портал) – це інформаційно-технологічне рішення, що використовує технології та практики корпоративних порталів управління знаннями, що забезпечує взаємодію між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадського сектору України та експертним середовищем в сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Портал створено Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України спільно із Національним центром електронного урядування, Національною академією державного управління при Президенті України та Асоціацією “Міста електронного урядування України за підтримки Програми розвитку ООН в Україні на виконання Плану дій ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” [1].

Завдання щодо роботи Порталу: 1) створення системи збору інформації, виявлення та формалізації нових організаційних знань у сфері впровадження електронного урядування в Україні на державному та регіональних рівнях; 2) використання колективного інтелекту та колективного досвіду; 3) упровадження практик електронної демократії, електронних сервісів та електронних інструментів управління територіальною громадою; 4) забезпечення обміном знаннями, отримання існуючих та створення нових практик у сфері електронного урядування в Україні та міжнародному рівні; 5) забезпечення методологічної, освітньої підтримки користувачів у сфері впровадження інформаційних технологій та управління; 6) забезпечення форму-

ванню єдиних стандартів надання електронних адміністративних послуг; 7) створення маркетингового майданчика обміну технологічними рішеннями та кращими практиками [1].

Цільова аудиторія Порталу: органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадський сектор, експерти, ІТ розробники, технічні консультанти, представники науки, вищої освіти, студенти та слухачі курсів підвищення кваліфікації, міжнародна спільнота, спільнота країн СНД.

Сьогодні ми вже бачимо, що в українському суспільстві неможливо діяти або приймати важливі рішення без громадськості. Якщо це не робиться, то виникають конфлікти, незрозуміння, протидія. Портал є майданчиком для спільного обговорення проблем та шляхів їх вирішення в сфері розвитку електронного управління. Модуль міжсекторальної та міжрегіональної спільної роботи може допомогти в цьому.

Основні модулі Порталу: 1) “Система групової роботи”: забезпечує можливість спільного обговорення нормативно-правових актів та законодавчих ініціатив, відпрацювання проектів, заявок і програм тощо; 2) “Експертний клуб”: інтерактивний інструментарій роботи експертного середовища; 3) “Електронний кабінет міста”: віртуальний простір для кожного міста (села, селища, регіону); 4) “Біржа проектів”: маркетинговий майданчик для нових проектів та ідей від розробників, експертів; 5) “Оцінка електронної готовності України”: оприлюднення результатів Оцінки електронної готовності України станом на жовтень 2013 року, включаючи методологію, опитувальник та рейтингову модель оцінки готовності до впровадження електронного урядування в Україні; 6) “Національний конкурс кращих практик впровадження електронного урядування”: забезпечує он-лайн реєстрацію учасників конкурсу, он-лайн роботу членів журі та експертів, “оцінку громадськості” якості та практичності поданих практик, результати конкурсу; 7) “Депозитарій кращих практик”: актуальний класифікатор та опис практик, що впроваджені в Україні. Модуль розроблено за підтримки Міжнародного фонду “Відродження”; 8) “Електронна бібліотека”: відкритий доступ до документів і матеріалів, суспільно значимої інформації в сфері електронного урядування; 9) “Методологічний”: методологічна база впровадження електронного Урядування; 10) “Е-освіта”: дистанційне навчання “Електронне урядування” із отриманням сертифікатів.

Лекційний матеріал курсу розроблено за підтримки ОБСЄ – Організації з безпеки та співробітництва в Європі; 11) “Електронний журнал “Електронне урядування””: оперативне інформування цільових аудиторій Порталу про впровадження електронного урядування. Механізм передбачатиме також і функцію “громадянської журналістики”, тобто дописувачами журналу зможуть бути зацікавлені особи з популяризації власного досвіду. Електронний журнал матиме функцію автогенерації електронного бюлетеня із можливістю інформування органів влади, засобів масової інформації та громадськості.

Отже, Портал управління знаннями “Ми розвиваємо електронне урядування” – це виконання міжнародних зобов’язань України в рамках реалізації Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд” та результат спільної роботи і реального партнерства із провідними міжнародними структурами. Портал має сприяти впровадженню системних змін при формуванні та реалізації державної політики у сфері електронного урядування в Україні, а також забезпечити постійно діючий інтерактивний діалог між урядовими структурами, експертами та громадянським суспільством.

Україна отримала стратегічний та унікальний інструментарій для подальшого впровадження електронного урядування. Однією з цінностей Порталу є можливість підвищення компетентності громадян, громадських організацій та державних службовців в оволодінні технологіями електронного урядування [2].

Портал управління знаннями – це можливість вивчити практики впровадження електронного урядування на регіональних рівнях, використати позитивний досвід інших міст, отримати необхідну інформацію та експертні рекомендації для підвищення ефективності управління територією, взаємодії з громадою, розвитку електронних сервісів та електронної демократії.

Список використаних джерел:

1. Презентовано портал управління знаннями “Ми розвиваємо електронне урядування” / Національний центр електронного урядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nc.gov.ua/news/index.php?ID=889>.

2. Чи буде в Україні електронне урядування? / Національний центр електронного урядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nc.gov.ua/news/index.php?ID=902>.

Н. В. МИРНА

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТУ ЦІННОСТЕЙ В ОБ'ЄДНАНІЙ ЄВРОПІ

Сучасні політичні та економічні процеси у світі характеризуються все більшим впливом двох взаємопроникаючих тенденцій світового розвитку: глобалізації та регіоналізації. Особливої важливості регіоналізація набуває у зв'язку з процесами європейської інтеграції, що вимагає від країн-членів Європейського Союзу вироблення спільних підходів до регіонального розвитку, застосування відповідних механізмів формування та реалізації регіональної політики на загальноєвропейському та національному рівнях.

Прихильники ідеї єдиної Європи вважають, що в нинішньому вигляді держава-нація є явищем застарілим та таким, що не має сенсу. Поступове поглиблення інтеграційних процесів в Європі призвело до суттєвих змін щодо статусу та функцій центральної влади на рівні Європейського Союзу та країн-членів ЄС. З одного боку, інтеграційні процеси спонукають до передання значної частини суверенних повноважень на наднаціональний рівень, а з іншого – посилюють роль регіонів, надаючи їм статусу повноправного актора на міжнародній арені. Тож, на думку постмодерністів, держава-нація поступово зникає, передаючи свої функції та повноваження регіонам та транснаціональним компаніям.

Більш стриманою щодо ролі та статусу держави-нації є позиція дослідників, які вважають, що громадянам об'єднаної Європи, як і раніше, дорогі національні інтереси, перш за все політичні, тож, занадто радикальним є ставлення до традиційної національної держави як до минулого [2].

Наявність іноді протилежних підходів щодо оцінки впливу та наслідків процесу європейської інтеграції на країни-члени актуалізує дискусію щодо співвідношення загальноєвропейських ціннісних орієнтирів з прагненням регіонів тієї чи іншої країни до самоствердження, можливості забезпечення ними власної культурної та етнорелігійної самотності, протидії надмірної централізації влади.

Відповідаючи на доволі складне питання щодо сутності європейських цінностей як таких, слід звернутися до Лісабонського до-

говору, в якому зазначено, що Європейський Союз засновано на цінностях поваги людської гідності, волі, демократії, рівності, правової держави, так само як дотримання прав людини, у тому числі прав людей, що належать до меншості. Ці цінності є загальними для країн-членів у суспільстві, що характеризується плюралізмом, відсутністю дискримінації, терпимістю, справедливістю, солідарністю й рівністю між жінками та чоловіками.

Загальноприйнятні європейські цінності мають встановити та забезпечити почуття ідентифікації та прихильності громадян країн-членів ЄС до так званої європейської сукупності. Тому, як зазначає Жустін Лакруа, цінності мобілізуються для створення справжнього “почуття нас” в європейському масштабі [3].

З іншої точки зору, ідея збереження європейського співтовариства шляхом субстанціалізації європейської ідентичності викликає багато критичних зауважень та навіть побоювань, що нав'язування загальних цінностей громадянам, які цього не хочуть, може бути поштовхом для розпалювання конфлікту усередині суспільства.

Отже, можна припустити, що посилення регіоналізму в Європі та розробка регіональної політики ЄС, що активно запроваджується протягом останніх років, є своєрідною відповіддю європейців на “інтеграційний тиск” та прагненням знайти рівновагу між загальноєвропейським та особистим виміром ціннісних орієнтирів.

Свого часу регіональна політика західноєвропейських держав зароджувалась у формі заходів надзвичайного характеру, що практикувалися в часи економічних криз, а після воєнних років перетворилась на постійний чинник соціального та економічного розвитку: на зміну розрізним короткостроковим заходам прийшли грандіозні програми регіонального розвитку, розраховані на тривалий період часу.

Слід зазначити, що регіональна політика Європейського Союзу сьогодні – це діяльність, спрямована на закріплення свого соціального та політичного єднання, що має забезпечити скорочення диспропорцій соціально-економічного розвитку між різними регіонами. З іншого

боку – це система заходів, що закладає підґрунтя компромісу, оскільки цілком природним є те, що загальноєвропейські, національні та регіональні інтереси інколи не співпадають, а підчас й зовсім мають різні вектори спрямованості. Отже, регіональна політика має забезпечити максимально корисне узгодження цих інтересів шляхом використання відповідних інституційних, правових, фінансових та ін. механізмів.

П'ять ключових принципів, які покладено в основу європейської регіональної політики, а саме: принцип субсидіарності, децентралізації, партнерства, відкритості та залучення, надають можливість громадянам країн – членів ЄС приймати безпосередню участь в розробці та впровадженні як загальноєвропейської політики регіонального розвитку, так і забезпечити відстоювання власних інтересів та потреб регіону.

Роблячи висновок, можна зазначити, що, безумовно, кожна країна має свій особистий досвід щодо розвитку регіональних тенденцій, але спільним є позитивний вплив, який виявляється у внутрішній політичній стабільності,

розвитку демократії та наближення країн до європейських стандартів. Європейська раціоналізація демонструє можливість використання її механізмів як дієвих знарядь демократизації системи владних відносин через запровадження децентралізації, деконцентрації влади та принципу субсидіарності.

Список використаних джерел:

1. Бусыгина И. М. Концептуальные основы европейского регионализма / И. М. Бусыгина // Регионы и регионализм на Западе и в России. – М. : Институт Европы, 2001. – 271 с.

2. Бусыгина И. М. Настоящее и будущее “Европы регионов” / И. М. Бусыгина // Мировая экономика и международные отношения. – 1993. – № 9. – С. 79.

3. Лакруа Ж. Чи потребує Європа загальних цінностей? Важливість ліберальної парадигми для осмислення політичної ідентичності Європейського Союзу / Ж. Лакруа. – Режим доступу : http://rethinkingdemocracy.org.ua/themes/Lacroix_ukr.html.

В. В. НАКОНЕЧНИЙ

КОНСЕНСУСНІСТЬ СФЕРИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУТІВ

Ефективність управлінської діяльності в сучасну епоху обумовлюється різними чинниками. Одним із вагомих факторів, що впливає на формування оптимальної політики держави є феномен глобалізації, яка проявляється в різних сферах суспільного буття (економічній, політичній, соціокультурній тощо).

Сьогодні, на думку Ф. Фукуями, найбільш важливою проблемою світового співтовариства є побудова сильної держави. Адже слабкі держави зіштовхуються з масою проблем (СНІД, бідність, наркотики тощо) [2, с. 5]. Для сучасного державного управління одне з основних завдань полягає “у пом'якшенні державної влади, у спрямуванні її активності в сферу дотримання законності людьми, яким вона служить, та в регулюванні використання влади згідно закону” [2, с. 13].

Разом із тим слід зазначити, що створення сильної держави аж ніяк не означає зменшення чи обмеження її функцій. Ф. Фукуяма виділяв

пріоритетні функції на трьох рівнях (*мінімальні* функції; *проміжні* функції та *активні* функції) лише стосовно двох сфер впливу – “види протидії ринку” та “підвищення соціальної забезпеченості” [2, с. 22]. До *мінімальних* функцій відносяться наступні функції: забезпечення дійсної суспільної корисності; захист, закон і порядок; права власності; макроекономічне регулювання; суспільна охорона здоров'я; підвищення соціальної захищеності. *Проміжні* функції включають такі позиції: звернення до зовнішніх проявів; освіта, захист довкілля; регулювання монополій; боротьба з недостатнім рівнем освіченості; страхування, фінансове регулювання; соціальне страхування. До *активних* функцій відносяться: індустріальна політика; перерозподіл капіталу. Причому, вплив державних інститутів посилюється у такому напрямку здійснення функцій: від *мінімальних* через *проміжні* до *активних*.

Отже, сфера впливу держави на суспільство (коли на уряд покладаються різні функції)

має бути обмеженою. Але держава має бути сильною, тобто, бути здатною планувати та впроваджувати в життя певний політичний курс і забезпечувати підпорядкування законам. Відповідно, основою сили держави є, насамперед, дотримання законів. Крім того, на думку О. Кіндратець, ознакою сильної держави в сучасну епоху є її здатність захистити суверенітет в умовах глобалізації [1]. Показником сильної держави є також її спроможність зберегти політичну стабільність в умовах модернізації.

Відмінність між двома аспектами державності – обмежена сфера впливу держави та сильні ефективні державні інститути – дозволяє створити матрицю для розмежування ступеню державності в різних країнах (див. рисунок). Вісь *Y* – це сила державних інститутів, а вісь *X* – сфера впливу державних інститутів. США знаходиться в квадранті II, оскільки тут високий рівень сили державних інститутів (їхнє дотримання закону, строге впровадження запланованого політичного курсу тощо). Разом із тим сфера впливу державних інститутів у США (вісь *X*) строго обмежена.

Для СРСР був характерним високий рівень як сили державних інститутів, так і рівень сфери їхнього впливу на суспільне життя. Тобто, державою регулювалися іноді навіть суто приватні справи індивідів, що суттєво обмежувало свободу людини.

Сьогодні Україну стосовно означених характеристик державності та ефективності мож-

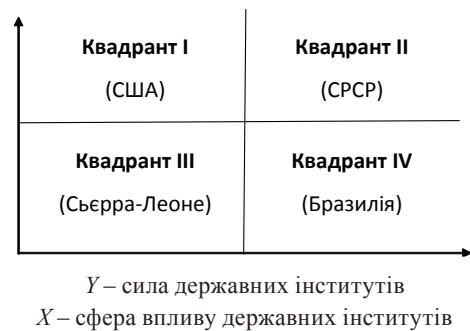


Рисунок. Державність та ефективність [2, с. 29]

на, на наш погляд, розмістити у квадранті IV, коли інститути держави видаються слабкими (насамперед через недотримання законів та стабільного політичного курсу), а рівень втручання держави в суспільні сфери надто високий.

Список використаних джерел:

1. *Кіндратець О.* Критерії визначення сильної держави [Електронний ресурс] / О. Кіндратець // Політичний менеджмент. – 2004. – № 2 (5). – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=24&c=281>.
2. *Фукуяма Ф.* Сильное государство: управление и мировой порядок в XXI веке / Ф. Фукуяма ; [пер. с англ. О. Э. Колесникова, Н. Г. Кротовской, В. С. Кулагинной-Ярцевой и др. ; под общ. ред. О. Э. Колесникова]. – М. : АСТ : АСТ МОСКВА : ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 220 с.

**Я. І. ОБІДИНА, Н. М. АТРОЩЕНКО,
Д. М. ПІНЧУК**

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

Розробка науково обґрунтованої державної кадрової політики є нагальною потребою українського суспільства, найважливішою передумовою зміцнення держави. Держава об'єктом свого впливу має всі кадри суспільства, всі людські ресурси. Однак об'єктом безпосереднього державного управління є особовий склад державної служби, кадри органів державної влади. Суттєво відмінні механізми управління службовцями від системи державного впливу (в тому числі опосередкованого) на кадри

виробничих, підприємницьких, фінансово-банківських структур.

Як свідчить історична практика, формування державної кадрової політики є досить складним, багатограним процесом. Він може бути результативним у разі дотримання певних вимог та умов, включає в себе послідовне здійснення низки науково-дослідних, організаційно-управлінських, політичних та законодавчих дій. Кадри є найбільш стабільним соціальним елементом суспільства й держави, носієм їх тра-

дицій та досвіду. Саме кадри зберігають ці якості навіть під час зміни суспільно-політичного устрою, зміни структур і устрою держави [4].

Підхід до кадрів державної служби здійснюється одночасно як до об'єкта і суб'єкта управління. Причому зазначимо, що обсяг правової й управлінської суб'єктності у чиновників різних рівнів неоднаковий [2, с. 78].

Крім того, діяльність кожного посадовця, що обіймає державну посаду, може бути спрямована як на внутрішній (підлеглі працівники, підвідомчі структури і дії), так і на зовнішній об'єкт (населення, нижчестоящі структури влади, підвідомчі державні організації). Звідси різне усвідомлення обсягу повноважень і відповідальності як кожного державного службовця, так і кожного державного органу [3, с. 182].

Важливим аспектом вивчення визначеної нами проблеми стало виявлення впливу як зовнішніх факторів (управлінські потреби держави, стратегія, розвиток соціально-економічних основ суспільства, та ін.), так і внутрішніх ресурсів і факторів розвитку кадрового корпусу державної служби (організації системи влади, усіх її галузей, пошуки оптимальніших структур і методів управління, зміцнення вертикалі влади, зміна функцій і компетенції державних органів, потреби, інтереси і можливості організації, інтереси і потреби працівника, пошук балансу інтересів службовця, державного органу, держави, суспільства й ін.). Кадрова система є підсистемою державного управління, адаптованою до ієрархії його структур і посадових осіб. Крім цього, вона виступає важливим носієм і засобом реалізації функцій держави. Тому оцінку наявного стану кадрів державних службовців та їхніх характеристик необхідно завжди співвідносити з призначенням кадрової системи в реалізації компетенції і повноважень державних органів і виявленням здатності кадрів найбільш ефективно здійснювати покладені на них функції і службові обов'язки [1, с. 10].

Серед кадрових процесів у державній службі, відповідно до суспільного поділу праці, виділяються такі процеси: становлення професіоналів, посадовий ріст, професійне навчання, оволодіння професією [6, с. 79].

Однак у наш час у державному управлінні домінують кадрові процеси, характерні для перехідних періодів держави і суспільства. Слід

відзначити, що процеси набули непередбаченого, нелінійного характеру, оскільки зростає роль випадкових впливів на кадровий корпус державної служби; усе ще висока плинність кадрів; службовці соціально незахищені; набула поширення корупція; при прийомі на державну службу і її проходженні переважають політичні, а не ділові підходи; протікання кадрових процесів відчутно залежить від волі посадових осіб державних органів, що діють часто всупереч не лише об'єктивній реальності та логіці, але й закону.

Кадрові процеси в сучасній державній службі України знаходяться, на нашу думку, поки в стадії підвищеної динаміки: вони характеризуються нестабільністю, стихійністю, неврівноваженістю, ростом впливу традицій і звичаїв, у тому числі вкрай консервативних, відсталих: “назначенство”, панування особистих стосунків у кадрових процесах, корупційність як форма “годівлі” за рахунок населення й ін.

Ми переконані, що успішнішому регулюванню кадрових процесів у державній службі сприяло б зміцнення правового і соціального статусу державних службовців, поліпшення професійної підготовки і перепідготовки державних службовців. Це можливо лише за умови створення спеціального регіонального органу управління державною службою, як це прийнято в країнах, де цей інститут держави є ефективним.

Список використаних джерел:

1. Про Комплексну програму підготовки державних службовців : Указ Президента України від 09.11.2000 р. № 1212/2000 // Президентський вісник. – 2000. – № 21. – С. 4–30.
2. Протасова Н. Г. Проблеми ефективності підвищення кваліфікації керівних кадрів : колективна монографія / Н. Г. Протасова, Н. В. Грицяк, В. О. Глушенко ; за заг. ред. І. В. Розпунтенка. – К. : К.І.С., 2003. – 224 с.
3. Надолішній П. Регіональна політика і кадри управлінців / П. Надолішній // Проблеми теорії і практики державного управління і місцевого самоврядування. – К., 1996. – С. 179–182.
4. Оболенський О. Ю. Державна кадрова політика у сфері державної служби [Електронний ресурс] / О. Ю. Оболенський. – Режим доступу : <http://books.br.com.ua/46329>.

С. В. ТАРАБАН

ІННОВАЦІЇ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Джерелом інновацій є і технологічні, й нетехнологічні знання. Нетехнологічні інновації тісно пов'язані з ноу-хау, навичками та умовами праці, притаманними для організації. У той час, коли суттєвих результатів можна досягти завдяки поліпшенню роботи державних, суспільних і приватних установ, створенню інфраструктури, зниженню макроекономічної нестабільності або покращанню людського капіталу, позитивний ефект, врешті-решт, не є настільки відчутним. Те саме стосується ефективності ринків праці, фінансів і товарів.

У довгостроковій перспективі рівень життя можливо суттєво підвищити виключно за рахунок технологічних інновацій. В основі зростання виробництва, який спостерігався в історії наших економік, – економічні прориви. 3-поміж них – індустріальна революція XVIII ст. і винахід парового двигуна, виробництво електроенергії і недавня цифрова революція, котра не лише трансформує способи виробництва, але й відкриває нові можливості відносно продуктів та послуг. Особливого значення набувають інновації для розвинених країн, які наближаються до меж пізнання. Можливість створення вартості лише за рахунок адаптації та інтеграції зовнішніх технологій у них є достатньо обмеженою.

Менш розвинені країни можуть підвищувати власну продуктивність, запозичуючи наявні технології або поетапно поліпшуючи інші сфери. Однак цього підходу не достатньо для підвищення продуктивності в тих країнах, які досягли інноваційної стадії розвитку.

У зв'язку із цим необхідним є сприятливе для інноваційної діяльності середовище, яке підтримує і державний, і приватний сектор. Зокрема, йдеться про достатній обсяг інвестицій у дослідження й розробки, особливо з боку бізнесу; наявність високоякісних науково-дослідних інститутів, які можуть створювати базу даних знань, необхідну для розробки нових технологій; співробітництво між університетами і бізнесом у галузі наукових досліджень, а також захист інтелектуальної власності сукупно із високим рівнем конкуренції та доступом до венчурного капіталу й фінансування. Враховуючи повільне відновлення економіки після

нешодавньої кризи й зростаючий фіскальний тиск, з якими стикнулися розвинені країни, досить важливо, щоб державні й приватні інституції не піддалися цим негативним чинникам і уникнули скорочення видатків на науково-дослідну діяльність, яка має критичне значення для стійкого розвитку в майбутньому [1].

З 2005 р. Всесвітній економічний форум аналізує конкурентоспроможність, використовуючи Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК) – комплексний інструмент оцінювання мікро- і макроекономічних показників національної конкурентоспроможності.

Інтенсивна конкуренція на глобальному ринку та існуючі можливості для бізнесу припускають активне застосування інноваційних походів, технологічних рішень та фінансових інструментів – “жорстких” чинників розвитку бізнесу. В Індексі глобальної конкурентоспроможності, що міститься у Звіті про конкурентоспроможність регіонів України за 2013 р., який щорічно публікується Фондом “Ефективне управління” [1-2], ці фактори, в основному, визначаються двома субіндексами конкурентоспроможності – підсилювачами ефективності, а також факторами розвитку і інноваційного потенціалу. Перший субіндекс більшою мірою відповідає економікам, орієнтованим на ефективність, і Україна нещодавно перейшла на цю стадію розвитку. Інший субіндекс більше відповідає економікам, орієнтованим на інновації, до чого врешті-решт слід прагнути будь-якій країні, в тому числі й в Україні [1].

Ще п'ять років тому позиції України за складовою інновації в Індексі глобальної конкурентоспроможності були близькі до того, щоб вважатися конкурентною перевагою (52-е місце в ІГК за 2008 р.). В останньому ІГК за 2013 р. в Україні вже 93-тя позиція, причому порівняно з попереднім роком відбулося падіння на 22 позиції. До того ж така негативна динаміка не є трендом для порівнюваних (колишніх соціалістичних і пострадянських) країн – наприклад, за останній рік результат Росії покращився на 7 позицій, а Казахстану (який тепер обійшов Україну) – на 19. У підсумку, відставання України від порівнюваних країн помітно

зросло, досягнувши 15 позицій порівняно з Росією, 28 – з Польщею, і 56 – з Чехією. Очевидно, що такий відрив збережеться і в найближчому майбутньому. При цьому слід зазначити, що у багатьох країнах СНД та Центральної і Східної Європи за складовою інновації погіршилися і бальні оцінки.

Низькі позиції України за інноваційними чинниками підтверджуються й іншими, незалежними від ВЕФ, оцінками. Так, в Global Innovation Index 2013 (складається Бізнес-школою INSEAD, Корнельським університетом (Школа менеджменту ім. С. Джонсона), за участю WIPO – Всесвітньої організації інтелектуальної власності) в Україні – 71-е місце з 142, що на 8 позицій нижче, ніж у 2012 р. [3]. Проте, така оцінка виводить Україну в число лідерів серед країн із середнім рівнем доходів. Ще в одному, альтернативному дослідженні – іншому Global Innovation Index (складається Boston Consulting Group разом з американською організацією National Association of Manufacturers), що оцінює здатності бізнесу стимулювати розвиток інновацій, в Україні 64-те місце зі 110 країн світу. В іншому індексі, Global Innovation Quotient (публікується інформанством Bloomberg на основі даних міжнародних організацій) в Україні 42-е місце з 96 країн, а за складовою продуктивності – лише 69-е) [1].

Різні оцінки інноваційності української економіки та бізнесу дозволяють сказати, що країна не входить до числа країн-лідерів, а за індексами, які оцінюють інноваційність власне бізнесу (від ВЕФ та від BCG) Україна не входить до першої півсотні країн, тобто не володіє відносними конкурентними перевагами в глобальному масштабі.

Аналіз складової інновацій в ІГК для України показує, що негативна динаміка значною мірою зумовлена погіршенням оцінок за якісними показниками: здатністю до інновацій

(100-е місце з 142 країн, втрата 42-х позицій), оцінкою витрат компаній на НДДКР (112-е місце, втрата 8 позицій), співпрацею бізнесу та університетів (77-е місце, мінус 8 позицій) і якістю науково-дослідних організацій (69-е місце, мінус 5 позицій). Також істотно погіршилися позиції за наявністю наукових та інженерних кадрів на 21 позицію, до 46-го місця, що, однак, поки ще можна вважати відносною конкурентною перевагою. Порівняно непоганий результат в Україні за показником кількості патентів (на душу населення) – 52-е місце у світі. Тим не менше, в цілому, Україна продовжує втрачати практично всі свої конкурентні переваги в інноваційній складовій Індексу глобальної конкурентоспроможності [1].

В умовах все більшої інтеграції глобальних ринків і досить швидкого поширення технологій, інновації стають одним з ключових драйверів економічного зростання і конкурентоспроможності національних економік. Для ефективного стимулювання інноваційного шляху розвитку потрібна активна співпраця бізнесу, наукового та університетського середовища, а також – у контексті розробки і впровадження інноваційної політики – держави. Поки що в Україні така співпраця розвивається повільно і малоефективно, що підтверджується результатами оцінок Індексу глобальної конкурентоспроможності і опитування керівників бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013 / Фонд “Ефективне управління”. – Режим доступу : <http://www.feg.org.ua>.
2. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2012 / Фонд “Ефективне управління”. – Режим доступу : <http://www.feg.org.ua>.
3. The Global Innovation Index 2013 / The Local Dynamics of Innovation. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org>.

В. М. ТЕРЕЩЕНКО

МОВА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Не секрет, що мовне питання в Україні належить до тих, які вважаються досить соціально гострими [5]. Причини такої ситуації

різні. Утім неупереджений аналіз проблеми дозволяє стверджувати, що серед головних причин такого стану речей можуть бути на-

звані, з одного боку, недостатньо конкретизоване законодавство стосовно окремих аспектів функціонування мов у нашій державі, а з іншого, – правова необізнаність значної частини українців у сфері своїх мовних прав та обов'язків як громадян держави Україна [3].

Одним із часткових аспектів актуалізованої проблеми є проблема мови (мов) викладання у вищих навчальних закладах (ВНЗ) й мовного режиму в межах функціонування ВНЗ. Наявність невирішених питань у цій площині очевидна, мабуть, для кожного учасника навчального процесу у вишах, особливо в тих, які територіально розташовані на Сході й Півдні України й частково в Центральній Україні: де-юре викладання в державних і муніципальних навчальних закладах освіти, де б вони не були розташовані, повинне передусім здійснюватися державною мовою й лише за певних умов – іншими мовами, де-факто ж більшість вишів використовують як основну мову навчального процесу російську, яка свого часу, ще за радянських часів, цілеспрямовано насаджувалася й адміністративно підтримувалася в Україні як мова науки й освіти.

У багатьох сучасних дослідженнях, присвячених мовній проблематиці в нашій державі, окреслена проблема вже порушувалася. З цього приводу цілковитою слушністю відзначається думка О. Коця, який у монографічній студії “Мовна політика в державотворчих процесах України” зазначає: “Аналіз мовної ситуації свідчить про зростання етнополітичної напруги навколо проблем реалізації конституційних вимог щодо розвитку й застосування мов в Україні, доводить, що головна причина занепокоєння – вкрай повільне впровадження владних управлінських рішень щодо української мови як державної в усі сфери суспільного життя, особливо в зросійщених регіонах Лівобережжя й Півдня, а саме: ... зрусифіковано вищу освіту й не спостерігається особливого прагнення владних структур активізувати процеси впровадження державної мови в навчально-виховний процес” [4, с. 201]. Про це саме, фактично, говорить й О. Калиновська в статті “Мовна ситуація у сфері освіти”. “Здекларований статус української мови у державних документах, – зауважує дослідниця, – не задовольняється повною мірою. Законодавче поле потребує вдосконалення і

створення дієвих механізмів для послідовного провадження державної мови в освітніх закладах (особливо вищих) [3, с. 233].

З огляду на сказане видається доцільним ще раз проаналізувати чинне вітчизняне законодавство щодо застосування мов у сфері національної вищої освіти й визначити, наскільки чітко в чинних нормативно-правових документах окреслюються мовні права й обов'язки учасників навчального процесу, і на підставі цього проаналізувати причини того, чому правові норми виявляються нефункціональними, та окреслити перспективи подолання такої ситуації.

На сьогодні основним нормативно-правовим актом, яким регулюється застосування мов у ВНЗ, є Закон України “Про вищу освіту” [1]. До 2011 р. в цьому Законі була доволі розмита норма, визначена ст. 5, яка вказувала, що навчання у ВНЗ здійснюється державною мовою, а у випадках, передбачених законодавством, може реалізуватися й мовами національних меншин. Після 2011 р. ця стаття подана в іншій редакції й звучить так: “Мова навчання у вищих навчальних закладах визначається ст. 20 Закону України “Про засади державної мовної політики” [1]. Зміна формулювання була зумовлена прийняттям Верховною Радою України Закону “Про засади державної мовної політики” [2], який консолідував положення багатьох інших нормативно-правових актів щодо функціонування мов в Україні, у тому числі й законодавства в галузі освіти.

Відповідно до цього Закону, “3. Потреба громадян у мові навчання визначається в обов'язковому порядку за заявами про мову навчання, які подаються учнями (для неповнолітніх – батьками або особами, які їх замінюють), студентами при вступі до державних і комунальних навчальних закладів, а також, у разі потреби, у будь-який час протягом навчання.

4. Державні і комунальні навчальні заклади у встановленому порядку створюють окремі класи, групи, в яких навчання ведеться іншою мовою, ніж у навчальному закладі в цілому, за наявності достатньої кількості відповідних заяв про мову навчання від учнів (для неповнолітніх – від батьків або осіб, які їх замінюють), студентів згідно із законодавством України про освіту” [2].

Наведені положення переконують у тому, що на сьогодні законодавство більш конкретизовано визначило принципи й процедури, за якими має вирішуватися питання про мову навчання / викладання у ВНЗ, ніж це було зроблено раніше Законом України “Про вищу освіту”.

Відповідно до вказаних положень право визначати мову навчання мають винятково громадяни, які отримують освітні послуги, вищі ж повинні в межах власних можливостей забезпечувати реалізацію цього права громадян. При цьому основною мовою навчання у ВНЗ, яка повинна використовуватися, так би мовити, “за мовчазною згодою сторін”, є державна, інші ж мови можуть бути використані лише в разі викладання навчальних дисциплін у тих групах, які визначені розпорядчим актом керівництва вишу як групи з іншою мовою навчання на підставі того, що студенти, включені до цих груп, у письмовій формі висловили бажання отримувати освітню послугу іншою, ніж державна, мовою. Таким чином, для навчання державною мовою студенту не треба ні до кого звертатися: освітні послуги державною мовою йому забезпечені автоматично. Натомість для навчання іншою, ніж державна, мовою студент має виявити своє бажання в письмовій формі у вигляд відповідної заяви до керівництва ВНЗ. Відштовхуючись від цього висновку, можна стверджувати, що будь-які спроби викладача використати доволі поширений в останні десятиріччя прийом визначення мови викладання свого курсу шляхом звернення до студентів під час першого заняття з питанням “Якою мовою ви хочете слухати курс?” і самостійно прийнятого на підставі відповідей студентів рішення читати курс недержавною мовою повинні бути кваліфіковані як самоуправство й порушення законодавства у вигляді перевищення повноважень.

Сказане переконує в тому, що на сьогодні проблема мови (мов) викладання у ВНЗ з правового погляду фактично врегульована (крім, можливо, питання з підготовкою кадрів для викладання дисциплін різними мовами), утім вона залишається проблемою з погляду практики. Навіть після набуття чинності Законом “Про засади державної мовної політики” керівники ВНЗ із різних причин продовжують під-

тримувати статус-кво, за яким кожен викладач, зокрема в тих регіонах, які вище згадувалися, на свій розсуд визначає, якою мовою йому читати той чи той навчальний курс. При цьому й найвищий державний орган у галузі освіти – Міністерство освіти і науки України – реалізує політику “мовчазної згоди” з такою ситуацією, не проводячи об’єктивного моніторингу з цього питання й не застосовуючи відповідних санкцій до керівників і викладачів ВНЗ, які порушують норми права, неналежно виконуючи свої обов’язки, а тим самим порушують права громадян на навчання мовою, яка їм зручна.

Є два виходи з цієї ситуації. Перший – держава в особі Міністерства освіти і науки України та підпорядкованих йому органів повинна почати провадити жорстку політику стосовно забезпечення реалізації вишами своїх обов’язків у сфері мови по відношенню до громадян. Другий – громадяни самі повинні почати боротися за дотримання їхніх мовних прав у галузі вищої освіти, а для цього та ж таки держава повинна створювати всі умови, щоб громадяни ще зі шкільної лави формувалися як правосвідомі й правоосвічені особистості, чого, на жаль, на сьогодні майже не робиться.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
2. Про засади державної мовної політики : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.
3. Калиновська О. Мовна ситуація у сфері освіти / О. Калиновська // Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. – К. : ВД “Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 196–234.
4. Куць О. М. Мовна політика в державотворчих процесах України : навч. посіб. / О. М. Куць. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004. – 275 с.
5. Лопушинський І. П. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти України: досвід, проблеми та перспективи : монографія / І. П. Лопушинський. – К.; Херсон : Олді-плюс, 2006. – 456 с.

В. М. ШАМРАЄВА

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ: РЕЗУЛЬТАТИ 2013 р. І ПЕРСПЕКТИВИ НА МАЙБУТНЄ

Важливим пріоритетом сучасної зовнішньої політики України є зміцнення її економічної складової з метою використання сприятливих міжнародних умов для подолання негативних наслідків світової економічної кризи. Актуальним у цій сфері є продовження просування українських товарів і послуг як на традиційні, так і нові ринки, зокрема до країн Близького Сходу, Латинської Америки, Азії та Африки.

Незважаючи на тимчасові труднощі європейська інтеграція залишається ключовим пріоритетом зовнішньої політики України, який передбачає проведення системних реформ в усіх сферах життя відповідно до норм та стандартів ЄС. Основним завданням на сьогодні залишається завершення процесу узгодження позицій сторін та підписання Угоди про асоціацію.

На двосторонньому рівні Україна прагне використовувати весь потенціал взаємодії, передовсім з стратегічними партнерами (перш за все Росією, США та європейськими країнами) на основі спільних інтересів, поглиблювати взаємовигідну співпрацю з державами-членами ЄС, розбудовувати дружні відносини з країнами-сусідами, а також з іншими державами світу на принципах взаємної вигоди, поваги до суверенітету і територіальної цілісності, з дотриманням норм міжнародного права. У даному напрямку активно використовуються інструменти двостороннього міждержавного співробітництва та механізми, що стають доступними в рамках міжнародних організацій та багатосторонніх форумів. У даній сфері Україна прагне досягнення конкретних практичних результатів, насамперед в економічній сфері, збільшення надходжень іноземних інвестицій, створення сприятливих міжнародних умов для реалізації вигідних для неї дво- і багатосторонніх проектів.

Російська Федерація завжди займала особливе місце в системі координат української зовнішньої політики. На сьогодні головною метою українсько-російського співробітництва залишається розвиток конструктивних, друж-

ніх відносин, виведення їх на рівень справжнього стратегічного партнерства. Взаємовигідна співпраця з РФ, в тому числі на регіональному та міжгалузевому рівні, створюватиме сприятливі умови для оздоровлення української економіки та відновлення її зростання.

Окремим напрямком українсько-російського співробітництва є і налагодження співробітництва в рамках прикордонних єврорегіонів у тому числі і регіону “Слобожанщина” до якого входять Харківська та Белгородська області.

Не менш важливим зовнішньополітичним партнером для України є і Сполучені Штати Америки, відносини з якими досягли рівня стратегічного партнерства, що стало значним досягненням вітчизняної дипломатії. У міждержавних відносинах України та Сполучених Штатів Америки наша держава налаштована на активну взаємодію та подальшого підтримання двосторонніх відносин на рівні стратегічного партнерства. Досягненню цієї мети має сприяти реалізація Хартії про стратегічне партнерство між двома країнами.

Пріоритетним напрямком співробітництва залишається реалізація українських проектів у рамках ініціативи Групи Восьми “Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї та матеріалів масового ураження”.

Важливою для України є співпраця з США у сфері енергетики, залучення американського досвіду та експертизи у сфері видобутку енергоносіїв та інвестицій в українську енергетику, зокрема у видобуток нафти й газу на шельфі Чорного моря; подальша співпраця з диверсифікації джерел постачання ядерного палива для українських АЕС та підвищення ядерної безпеки діючих енергоблоків, у тому числі перетворення Чорнобильської АЕС на екологічно безпечну систему.

Результатами двосторонньої співпраці є і політична підтримка США євроінтеграційного курсу України та співробітництва з НАТО, взаємодія з питань глобальної і регіональної безпеки.

Важливим фактором, що сприяє реалізації потенціалу співробітництва України і США, залишається українська громада (понад 900 тис. американців українського походження). У цьому зв'язку пріоритетним для України є зміцнення зв'язків з українською діаспорою США.

У рамках міжрегіонального співробітництва побратимські зв'язки встановлено між 23 містами двох країн.

Окрім інтенсивного розвитку двостороннього співробітництва Україна активно використовує для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей міжнародні організації. Так, у сфері забезпечення національної безпеки Україна як європейська позаблокова держава просуває свої інтереси, спираючись на норми та принципи міжнародного права, робить внесок у вдосконалення і розвиток європейської системи колективної безпеки, продовжує конструктивне співробітництво з НАТО та іншими військово-політичними структурами з усіх питань, що становлять взаємний інтерес, в тому числі щодо залучення експертної і ресурсної допомоги держав Альянсу для проведення необхідних реформ, передусім у рамках виконання річних національних програм співробітництва Україна-НАТО.

Постійним пріоритетом зовнішньої політики та сферою особливої уваги МЗС є захист і заохочення прав людини та співпраця у цій галузі з іншими країнами світу та в рамках

міжнародних організацій, захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном, створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її історичної свідомості, національної гідності українців, а також етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України усіх національностей.

З метою забезпечення своїх національних інтересів Україна проводить активну багатосторонню політику в універсальних та регіональних міжнародних організаціях. Її участь в ООН спрямована на відстоювання і просування інтересів держави у процесі прийняття світовою спільнотою тих рішень, які мають або можуть мати вплив на безпеку нашої країни, її успішний політичний, економічний та соціально-культурний розвиток. Діяльність у рамках ОБСЄ є важливим фактором зміцнення регіональної безпеки і стабільності в Європі. Участь у роботі Ради Європи є вагомим чинником інтеграції України у єдиний європейський правовий простір.

У рамках розвитку міжнародного культурно-гуманітарного співробітництва пріоритетним завданням МЗС є створення мережі культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України, які сприятимуть промоції культурного, освітнього та туристичного потенціалу, забезпеченню культурних, мовних та інформаційних потреб українців, які проживають за кордоном.

К. Б. БОРИСЕНКО

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ ОСВІТИ У ВНЗ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства і світової системи освіти зокрема увага зосереджена переважно на результатах впливу глобальних проблем людства на розвиток національних освітніх систем. Все зазначене впливає на особливості підготовки фахівців для сфери освіти в умовах ВНЗ.

Вплив глобальних тенденцій є тим локомотивом, який виведе освітній процес на новий якісний рівень, відповідний найбільш оптимістичному баченню майбутнього люд-

ства. У цьому контексті необхідно в першу чергу звернути увагу на роботи американських учених Р. Хенві і Дж. Боткіна [4].

Глобалізація, на думку П. Скотта (Великобританія) [3, с. 3-4], прямо стосується університетів як осередків науки і культури, адже робить особливо актуальним завданням поширення національних культур, сприяє стандартизації навчання (під впливом сучасних інформаційних технологій і появи глобальних дослідницьких мереж), а також обмежує бюджетні можливос-

ті розвинених країн, від яких залежить більша частина фінансування університетської освіти. На університети, зауважує вчений, чекає робота з адаптування до вимог епохи глобалізації.

Подібну до цієї точку зору висловлює Д. Деланті. Він підкреслює, що з огляду на зміни в суспільстві, культурі й знаннях сучасний університет повинен так само змінитися, знайти себе в нових реаліях, щоб гарантувати свою “конвертованість” [1]. Однак на відміну від П. Скотта він стверджує, що на рубежі ХХ-ХХІ ст. університет уже став глобальною установою, зайнятою в тристоронніх відносинах із урядовими й багатонаціональними корпораціями. П. Скотт і Д. Деланті розглядають глобалізацію як чинник упровадження в університети елементів ринкової економіки, що сьогодні змінює і національні, і світову системи вищої освіти.

Моделі глобальної освіти, які виникли в США у 70-і рр. минулого століття, виходять з уявлення про світ як про єдиний цілий, а про людство – як про величезну взаємозв'язану глобальну общину, де життєдіяльність і благополуччя кожної людини залежать від всіх інших людей. Ці моделі, що базуються на принципах глобалізму, холізму, гуманізму і міждисциплінарного підходу, певною мірою представляються як одне з напрямів інтеграції єдиного світового освітнього простору, що відкриває нові глобальні перспективи.

Отже, необхідно зауважити, що сучасність висуває нові виклики, які вимагають вирішення у науковому і практичному відношенні. Саме тому даній проблемі приділяють значну увагу українські та закордонні вчені М. Алле, А. Антонюк, О. Білорус, Ф. Браун, І. Валлерстайн, В. Воронкова, В. Геєць, С. Глазьев, Н. Гражевська, Б. Данилишин, Я. Жаліло, Г. Колін, П. Кругман, Д. Лук'яненко, Дж. Тамлісон, К. Омае, В. Мунтіян, Ю. Пахомов, А. Степаненко, Т. Фрідмен, Ф. Уебстер, Г. Штейн, Ф. Фукуяма та ін.

У документах Болонського процесу сказано, що “сьогодні країна знань – важливий фактор соціального розвитку, що може забезпечити всім її громадянам необхідний рівень компетентності для відповіді на виклик нового тисячоліття, допомогти усвідомити спільність цінностей і належність до єдиного соці-

ального і культурного простору. Роль освіти і співробітництва у цій сфері повсюдно визнається першорядною” [2, с. 19].

Слід розуміти, що глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У вужчому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, такого, що стосується всієї Землі. Основними наслідками глобалізації є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн. Це об'єктивний процес, який носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. В результаті глобалізації світ стає більш зв'язаним і залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається збільшення як кількості спільних для груп держав проблем, так і кількості та типів інтегрованих суб'єктів.

Недостатня обізнаність з питань глобальних проблем розвитку суспільства при підготовці фахівців сфери освіти створює проблему для подальшого вдосконалення компетентісного підходу майбутнього педагога.

Виходячи із цього корегування, потребують діючі навчальні плани і програми ВНЗ, що готують фахівців для сфери освіти. Наприклад, введення в програму педагогічних дисциплін тематики, яка пов'язана з вивченням глобальних процесів та явищ або взагалі курсу “Глобалізація освіти”.

Розглянемо це прикладі спеціальності “Географія”. Глобальна географія – вже широко визнаний в світі напрям, що швидко розвивається, вивчає просторовий прояв загальнопланетарних процесів і явищ. Часто глобальна географія асоціюється з відповідною гілкою глобалістики – вчення про глобальні проблеми людства: екологічною, кліматичною, демографічною, енергетичною, сировинною, продовольчою тощо. З нашої точки зору, доцільно в навчальних дисциплінах педагогічного спрямування, а саме “Педагогіка”, “Педагогічний менеджмент”, “Моніторинг та оцінювання якості освіти”, “Теорія та методологія географічних дисциплін”, “Шкільні програми та підручники з географії”, “Шкільна географія”, “Методика викладання географічних дисциплін” ввести такі теми: Глобалістика в системі сучасного наукового

знання; Тенденції в розвитку вищої освіти в умовах культурної та економічної глобалізації, її наслідків; Стратегії глобальних взаємодій; Глобалізація як посилення механізмів “природного” ринкового відбору, криза соціальної ідеї на глобальному світі тощо. Так як розвиток технологій буде відігравати центральну роль у подальшій модернізації сфери вищої освіти, питання доступності, якості та взаємозв'язку навчання набагато більш ефективно можна вирішувати за рахунок застосування більш уніфікованих, прогресивних, сучасних знань з урахуванням науково-технічного прогресу.

Культурна глобалізація вищої освіти є нерівномірним, суперечливим і складним явищем. Глобалізація вищої освіти веде до якісно іншої освіти – “космополітичного” університету, побудованого на культурних цінностях західного світу.

Таким чином, у процесі роботи ми дійшли висновку про необхідність суттєвого доопрацювання навчальних планів дисциплін у цьому напрямку та популяризація глобаль-

них процесів, які відбуваються у світі. Це значною мірою відкриє нові горизонти розвитку глобального знання, дасть можливість органічніше включити глобалістику в процеси міждисциплінарного синтезу і формування інтегративно-загальнонаукового знання в його глобальній перспективі.

Список використаних джерел:

1. Деланти Д. Новые модели университетов / Д. Деланти. – Режим доступу : <http://socio.tamp.ru/1.htm>.

2. Долженко О. Сорбонская и Болонская декларации: информация к размышлению / О. Долженко // *Alta mater*. – 2000. – № 6. – С. 19–20.

3. Скотт П. Глобализация и университет / П. Скотт // ВВШ “Alma Mater”. – 2000. – № 4. – С. 3–8.

4. Универсальная и глобальная история (эволюция Вселенной, Земли, жизни и общества). Хрестоматия, ежегодное издание / под ред. Л. Е. Гринина, И. В. Ильина, А. В. Коротаева. – Волгоград : Учитель, 2012. – С. 66–67.

О. О. ГАВРИЛОВА

ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Різні форми соціального діалогу працюють на різних рівнях: у секторі місцевих і регіональних органів самоврядування окремих держав, а також на європейському рівні. Це передбачає дискусії європейських соціальних партнерів, їх спільні заходи і переговори, а також наради між соціальними партнерами та органами ЄС.

Для здійснення конструктивного діалогу на міжнародному рівні необхідно володіння іноземною мовою. Тому Європейський Союз є ініціатором низки відповідних заходів, серед яких щорічний Європейський день мов, доступні мовні курси, пропаганда вивчення більше ніж однієї іноземної мови і вивчення мов в зрілому віці. Кожен учасник діалогу має бути здатний представляти країну на міжнародному рівні і захищати її інтереси в рамках міжнародного співробітництва. Ці люди повинні вміти вести переговори, використовувати європейські інформаційні ресурси, повинні

знати соціокультурні та політичні особливості європейських країн і добре володіти однією з європейських мов.

Соціальний діалог передбачає співпрацю як між державними інститутами, так і контакти між окремими громадянами, недержавними організаціями, окремими регіонами, тому знання іноземної мови необхідні управлінським кадрам усіх рівнів. Відповідним чином підготовлені кадри потрібні не тільки в центральних відомствах, але і на регіональному та місцевому рівні. З одного боку, це особи, яким належить безпосередньо брати участь у переговорах на міжнародному рівні, а пізніше працювати в межах європейської стратегії прийняття рішень. Друга група включає осіб, які рано чи пізно зазнають впливу європейського законодавства та політики. У першу групу входять не тільки дипломати, а й різного роду фахівці, яким належить працювати в

європейських інститутах. Друга група більш чисельна, сюди входять особи, які працюють на місцях. Вони зараз можуть ще не усвідомлювати своє майбутнє в достатній мірі, не бачити перспективи, згідно з європейською політикою. Менша група повинна володіти, принаймні, одним з основних робочих мов європейських інститутів і бажано ще однією іноземною мовою. Велика група може працювати з вже перекладеними документами, тим не менш, її представникам корисно знати хоча б один з основних європейських мов, щоб працювати в найбільш рухливих сферах європейської політики, мати справу з поки ще неофіційними пропозиціями, “недокументами”.

Таким чином, ми повинні готувати фахівців на перспективу, для тих умов, які ще не створені. Навчання повинно мати випереджачий характер.

Для цього ставиться завдання розробки нових навчальних програм, розширення міжнародного співробітництва у сфері мовної підготовки фахівців, зміщення акцентів з процесу викладання на процес навчання, а також переорієнтації цілей навчання, їх спрямованість на розвиток особистості, здатної самостійно вирішувати проблеми.

Якщо традиційно цілі навчання визначалися як формування умінь і навичок, під якими розуміються автоматизовані дії, то зараз треба вчити формулювати думки і висловлювати їх адекватно до конкретної ситуації.

Основні напрямки реформ обумовлені впровадженням в освітній процес світових стандартів освіти. Основний акцент повинен робитися на європейській спрямованості програми підготовки кадрів. Завдання полягає в тому, щоб розглянути і ретельно проаналізу-

вати європейський досвід та адаптувати його стосовно до українських норм, оскільки в нашій країні існують певні традиції навчання, які добре себе зарекомендували протягом багатьох років, і від яких навряд чи варто відмовлятися.

Автоматичне запозичення термінології та суті зарубіжних документів може призвести до появи нежиттєздатних документів, програм. Болонський процес не означає глобальну уніфікацію різних систем освіти, в тому числі й історично сформованих національних систем мовної освіти. Таким чином, має місце складний процес взаємозв'язку і взаємозалежності протилежних тенденцій: інтеграція в європейське співтовариство і розвиток національних систем підготовки кадрів.

Вивчення іноземної мови в європейському контексті виходить далеко за межі обов'язкової освіти. Навчання триває протягом усього життя. Тому кожен фахівець повинен усвідомлювати свої сильні і слабкі сторони як учня, повинен вміти визначати свої особисті потреби і цілі, а також вміти організувати шляхи їх досягнення з урахуванням своїх власних характеристик і здібностей, а також професійних потреб.

Рівень володіння іноземною мовою повинен бути достатнім для спілкування з різними соціальними партнерами на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. *Бориско Н. Ф.* Новые типовые программы по иностранным языкам для вузов и их особенности / Н. Ф. Бориско // *Иноземні мови.* – 2006. – № 3. – С. 3–9.

2. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. д.пед.н., проф. С. Ю. Ніколаєва.* – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

**Ю. М. ІНКОВСЬКА,
А. В. ЧЕРНОІВАНЕНКО**

ПОШУК СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ ЧЕРЕЗ ДОВІРУ ДО ВЛАДИ

Сучасна ситуація в державі характеризується зміною соціальних настроїв населення, втратою впевненості в майбутньому, падінням авторитету органів влади в суспільстві та розчаруванням населення діяльністю органів дер-

жавної влади. Змінити ситуацію на краще можливо шляхом підвищення довіри населення до державної влади, адже довіра громадян – це особливе джерело сили державної влади і, одночасно, показник її ефективності. Влада, яка

не користується підтримкою населення, не є життєздатною. Сьогодні складається суперечлива ситуація, коли сучасні умови реформування України пред'являють підвищені вимоги до ефективності державного управління, а реальна ефективність діяльності органів державної влади та державних службовців знаходиться на низькому рівні. Актуальність дослідження підтверджується відсутністю взаємної довіри між інститутами державної влади та населенням, що є дестабілізуючим фактором у соціально-економічній ситуації в державі та регіонах.

Метою роботи є дослідження довіри як необхідного механізму пошуку консенсусу між інститутами державної влади і населенням.

Довіра виступає регулюючим фактором соціальної діяльності. До проблем виникнення та функціонування довіри у соціумі в різні часи звертались такі мислителі як Дж. Локк, І. Кант, Е. Дюргейм. Довіра розглядалась ними в контексті аналізу договірної основи суспільних відносин. Цьому феномену було приділено достатньо уваги і у 80-х рр. ХХ ст. такими науковцями, як Е. Гідденс, С. Айзенштадт, Н. Луман, Ф. Фукуяма. Кожен з цих дослідників виділяли та намагались пояснити важливу роль довіри у суспільстві.

Довіра, згідно з працею Ф. Фукуяма, – ключова характеристика розвиненого людського суспільства, яка проявляється як на індивідуальному, так і на соціальному рівнях (довіра до суспільних інститутів і держави в цілому). Саме довіра визначає прогрес. Успіх та самореалізація даного суспільства залежить не тільки від ринкових принципів, але від “одного, розповсюдженого елемента культури – рівня довіри, яке існує у суспільстві” [5, с. 6]. За Т. Парсонсом, довіра є однією з умов, що забезпечують суспільну стабільність. Довіра виборців виступає як своєрідне кредитування політики [2, с. 24–26].

Фондом Демократичних ініціатив ім. І. Кучерива та соціологічною службою Центру Разумкова, було проведено загальнонаціональне опитування у травні 2013 р., в якому взяло участь 2010 респондентів з усіх регіонів України. Найбільше не викликає довіри у населення діяльність Верховної Ради 76,8 % до всіх опитаних (які зовсім не довіряють і переважно не довіряють); на суди, уряд України та міліцію не готові покластись 72,3, 71, 70 % респондентів відповідно. Політичні партії, Президент України та

банківська система замикають список інститутів, що викликають найменшу довіру населення і становить 69,2, 68,9 та 67,3 % відповідно до всіх опитаних. А переважно довіряють церкві – 70,1 %; ЗМІ України – 58,3 % і Збройним силам України – 48,6 % до всіх опитаних [4]. Підстав для такого низького рівня довіри є багато, серед них: низька ефективність економічної і соціальної політик попередніх і нинішнього уряду; непослідовність зовнішньополітичного курсу; проблеми у кадровій політиці, результатом якої стало зниження професіонального рівня та відповідальності державних службовців.

Низький рівень довіри впливає і на розвиток в Україні діалогових відносин. Тому завдання відновлення довіри до влади набуває особливого значення в сучасних умовах політичної кризи та спонукає до розвитку соціального діалогу в органах державної влади.

За результатами моніторингу Інституту соціології НАНУ, який проводився у липні 2013 р., скоріше незадоволеними вважають своє становище у суспільстві на теперішній час 50,5 % опитаних, 31,1 % опитаних завагались відповісти. Лише 11,1 % респондентів вважають, що в державі не така вже складна ситуація. Оцінюючи політичну ситуацію, 57,8 % респондентів вважають її напруженою і 19,3 % – критичною [3]. Наведені показники відображають загальний стан незадоволеності населення діяльністю владних інститутів.

Ситуація вимагає перенести взаємовідносини влади і громадськості на новий рівень – рівень партнерства, що передбачає об'єднання зусиль влади і громадськості у напрямку пошуку шляхів і ресурсів для вирішення важливих проблем суспільства. Як зазначає О. Крутій, діалогові моделі політичної участі є однією з поширених і ефективних форм соціальної взаємодії та розвитку політичної довіри [1].

Отже, підвищення рівня довіри між громадянами та органами державної влади – є стратегічно важливим завданням. Довіра є складним явищем, дослідження якого передбачає розгляд багатьох факторів. Одним із факторів низького рівня довіри громадян до владних інститутів є невиконання заявлених векторів розвитку держави і зниження якості державних послуг, які надають державні службовці. За таких умов зростає роль соціального діалогу, що може виступати як процес досягнення домовленостей та

прийняття узгоджених рішень серед учасників соціального діалогу, та підвищення ефективності державної соціальної політики. Це формує передумови для відновлення довіри до влади.

Список використаних джерел:

1. Крутій О. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадськості : [монографія] / О. Крутій. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008 – 236 с.

2. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс ; [пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева] ; под ред. М. С. Ковалевой. – М. : Аспект-Пресс, 1998. – 270 с.

3. Рівень довіри громадян до соціальних та державних інститутів [Електрон. ресурс]. Інформаційно-аналітичний центр Infolight, 2013. – Режим доступу : <http://infolight.org.ua/charts/riven-doviri-gromadyan-do-socialnih-ta-derzhavnih-institutiv>.

4. Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг [Електрон. ресурс]. – К. : Інститут соціології НАН України, 2013. – 556 с. – Режим доступу : http://i-soc.com.ua/uploads/Recenzya_GK.pdf.

5. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Ф. Фукуяма ; пер. с англ. – М. : ООО “Изд-во АСТ”, 2004. – 730 с.

Е. Е. МЕЗЕНЦЕВА

ПРОТИВОРЕЧІЯ СТРАТЕГІЧЕСКОГО УПРАВЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЕЙ

Важнейшим инструментом познания внутренней сущности особенностей процесса управления организацией выступает закон противоречия. В условиях современного экономического развития организаций изменяются и приоритеты управления. Значительное место в управленческом процессе занимает прогноз изменений внешней и внутренней среды организационного развития, противоречия управления, проектирование инструментов их разрешения на основе оптимизации взаимодействия субъекта и объекта управления.

Сущность данного процесса необходимо исследовать как единство и борьбу противоречивых сторон, благодаря которым происходит развитие, то есть процесс возникновения противоречий и их разрешение [3].

Стратегическое управление – система взаимосвязанных и корреляционных воздействий на объект управления, направленных на сбалансированное использование различного рода ресурсов внешней и внутренней среды и позволяющих обеспечивать антикризисный характер функционирования организации в долгосрочном периоде [6].

Стратегическое управление организацией выступает как система взаимодействий множества элементов, способствующих образованию противоречий внутри нее. Познание особенностей проявления этих противоречий, разработка

эффективных механизмов их разрешения требует их структурирования. Основопологающим противоречием развития современных систем управления выступает противоречие между объективной необходимостью придания публичного характера управлению и развитием отчуждения объекта управления от процесса разработки и реализации управленческих решений [2].

Принятие решений является важной частью любой управленческой деятельности. Оно является “центром”, вокруг которого вращается вся деловая жизнь организации. Принятие решений представляет собой сознательный выбор из имеющихся вариантов или альтернатив направления действий, сокращающих разрыв между настоящим и будущим желательным состоянием организации [1]. Следовательно, одно из противоречий стратегического управления организацией заключается в развитии отчуждения объекта управления от процесса принятия стратегических решений, административным, а зачастую единоличным их принятием узким кругом руководителей. В то же время современная парадигма управления определяет ведущим фактором его эффективности вовлеченность персонала в процесс принятия управленческих решений, креативную организационную культуру.

Степень публичности характера управления, как правило зависит от множества переменных, так или иначе связанных с информаци-

онной стороной управления. В данной области возникает противоречие между необходимостью информационной полноты, достоверности и транспарентности стратегического управления, и развитием “деформаций” (видоизменений и искажений) информации, снижающих ее достоверность и транспарентность. Его суть заключается в том, что в условиях децентрализации производства происходит уменьшение информационной структуры, вследствие чего в процессе деятельности организации происходит деформирование информации. Информация, поднимаясь по различным составляющим иерархической структуры управления, подвергается искажениям и видоизменениям, увеличивая рост противоречий. Основаниями видоизменения информации выступают ошибка, интерпретирующая оценку двух одинаковых событий неоднозначно в зависимости от ряда факторов; наличие негативных эмоций на происходящее событие; недостаточная компетенция объекта управления; страх перед руководителем; расплывчатость содержания информации.

Необходимо отметить, что помимо вышеуказанного на стандарты, своевременность и оценку информации, открытость ее передачи влияет национальная культура. Э. Холл выделяет высококонтекстуальные (Россия) и низкоконтекстуальные (США) культуры. Англия, Германия занимают промежуточное положение [4]. В культурах с высокой зависимостью от контекста информация передается быстрее, в закодированном виде и интерпретировать ее должен получатель. В низкоконтекстуальных культурах информация не шифруется и не подразумевает срочности.

Одно из ярких проявлений противоречия в управлении развитием организации заключается в отсутствии положительной связи между удовлетворенностью трудом и производительностью труда отдельно взятого работника [7]. Организация пытается постоянно повышать производительность труда сотрудников, что может вызвать отрицательные последствия, а возможно приведет к убыткам, в связи с механическим исполнением своей работы подчиненными.

Производным от основополагающего противоречия является противоречие между необходимостью объектов стратегического управления в справедливом соблюдении своих интересов, и необходимостью баланса между этими

потребностями и интересами и реальной возможностью эффективного удовлетворения потребностей и интересов объектов стратегического управления. Для субъекта и объекта управления характерно наличие различных противоречивых интересов, которые в той или иной степени осознаются и выражаются, приводя их к столкновению за возможность участвовать в процессе принятия и реализации социально значимых управленческих решений. Следующим производным выступает противоречие между объективным характером стратегического управления и субъективными способами его осуществления.

Заключительным противоречием стратегического управления организацией выступает область взаимоотношений в организации как между подразделениями, отделами компании, так и между работниками подразделений по уровням производства и управления, а также область межличностных и кросскультурных отношений, которые остаются сферой неопределенности по причине своего субъективизма. Принадлежность сотрудника организации к определенной культурной группе влияет на то, как он взаимодействует с другими людьми в условиях субординации, коллегиальности и конфликтов. Понимание культурной специфики организационного поведения помогает менеджеру делать правильный выбор технологий управления персоналом в организации.

Список использованной литературы:

1. *Виханский О. С.* Стратегическое управление / О. С. Виханский. – М. : Гардарика, 2002.
2. *Головко М. В.* Теневые отношения как форма развития основополагающего противоречия управления / М. В. Головко, В. Н. Некрасов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2011. – № 5.
3. *Мочерный С. В.* Методология экономической науки / С. В. Мочерный, Я. С. Ларина, В. В. Некрасова. – Ростов н/Д. : Изд-во СКАГС, 2010.
4. *Мясоедов С. П.* Основы кросскультурного менеджмента: как вести бизнес с представителями других стран и культур : учеб. пос. / С. П. Мясоедов. – М. : Дело, 2003.
5. *Некрасов В. Н.* Современные особенности публичного управления в России / В. Н. Некрасов, Д. А. Лимарева // Государственное

управление и местное самоуправление : тезисы XI Междунар. конгресса, 24 марта 2011 г. – X. : Изд-во ХарПИ НАДУ “Магистр”, 2011.

6. Пивоваров И. В. Кластерная стратегия повышения эффективности управления высшим учебным заведением : автореф. дисс. ...

канд. экон. наук : 08.00.05 / И. В. Пивоваров. – Ростов-н/Д., 2013.

7. Окрушко В. Я. Анализ противоречий управления развитием современными организациями / В. Я. Окрушко // Проблемы современной экономики. – 2011. – № 2 (38).

А. В. РАДИНСЬКА-КАЛІНІЧЕНКО

ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Тенденція ускладнення економічних та соціальних відносин у суспільстві обумовлює формування нових інститутів, серед яких посів своє місце інститут публічно-приватного партнерства як новий спосіб вирішення суспільно значущих та стратегічно важливих завдань.

Публічно-приватне партнерство визначається як інституціональне та організаційне об'єднання органів, організацій, установ публічної влади (на національному, галузевому, регіональному рівні) та приватного бізнесу, закріплені як на інституціональній так і на договірній основі відносини між державою, іншими суб'єктами публічного права (публічним партнером) і суб'єктами підприємницької діяльності (приватним партнером) на фіксований або необмежений період часу, в яких обидві сторони взаємодіють і співінвестують фінансові, майнові та інтелектуальні ресурси для досягнення конкретних цілей щодо реалізації суспільно значущих та стратегічно важливих проектів у різних сферах діяльності – від національних проектів, які забезпечують технологічне оновлення та модернізацію базових галузей реального сектора економіки України до надання суспільних послуг у масштабі всієї країни або окремих територій [1].

Згідно з інституціональною теорією Д. Норта інститути включають у себе всі форми обмежень, створених людьми для того щоб надати певну структуру людським взаємовідносинам. Інституціональні обмеження включають як заборони індивідам здійснювати певні дії, так іноді, вказівки, за яких умов окремим індивідам дозволені певні дії [2]. Згідно з цією теорією, існують формальні та неформальні правила функціонування інститутів. Формаль-

ні правила включають у себе політичні (і юридичні), економічні правила і контракти.

Отже, формальна система правил інституту публічно-приватного партнерства встановлена нормами конституційного, адміністративного, цивільного, господарського, фінансового, бюджетного, земельного і податкового, а в деяких випадках і міжнародного приватного права.

Причому, спираючись на вимоги законодавства, можна виділити наступні принципи здійснення взаємовідносин з публічно-приватного партнерства:

– оптимальне поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання економічних процесів;

– відповідальність держави перед суспільством за свою діяльність;

– рівноправність сторін-учасників взаємовідносин;

– свобода договору;

– судовий захист прав і інтересів сторін;

– обов'язковість виконання умов договору сторонами [3].

Неформальна система правил в цьому випадку бере свій початок з принципу відповідальності держави перед суспільством за свою діяльність, що є основою для створення системи зворотного зв'язку між органами державної влади, що уклали угоду, і цільовою групою, тобто частиною суспільства, на яку безпосередньо впливатиме укладення даної угоди.

Крім того, присутність соціального чинника у вищезазначених договірних відносинах вводить такий принцип, як “соціальна відповідальність бізнесу”, яка може проявлятися як

у формі благодійної діяльності на добровільних засадах, враховуючи закріплене господарським законодавством право суб'єкта підприємницької діяльності вільно розпоряджатися своїм прибутком, так і в формі здійснення соціального діалогу в обов'язковому порядку.

Засади здійснення соціального діалогу в Україні закріплені в однойменному законі, який визначає це поняття як – процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин, який здійснюється на принципах:

- законності та верховенства права;
- репрезентативності і правоможності сторін та їх представників;
- незалежності та рівноправності сторін;
- конструктивності та взаємодії;
- добровільності та прийняття реальних зобов'язань;
- взаємної поваги та пошуку компромісних рішень;
- обов'язковості розгляду пропозицій сторін;
- пріоритету узгоджувальних процедур;
- відкритості та гласності;
- обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей;
- відповідальності за виконання прийнятих зобов'язань [4].

Проте наявність соціального діалогу – лише одна із форм реалізації визначення “соціальна відповідальність бізнесу” згідно з тим, що він охоплює лише трудові та пов'язані з ними відносини.

Доречно також згадати про інститут соціального інвестування в місцеве суспільство, яке може бути виражено у наступних формах:

- рішення конкретної проблеми, що відображає реальні потреби населення;
- виділення та залучення ресурсів, спрямованих на стимулювання соціальної діяльності;
- стимулювання і мотивування власних структурних підрозділів і співробітників до

участі в соціальній діяльності;

- створення і фінансування інноваційних моделей і механізмів соціального інвестування;

- поширення апробованих соціальних проектів і моделей взаємодії в інших регіонах, а також публічна оцінка їх ефективності за допомогою соціальної звітності [5].

Завдання з організації соціального діалогу і формулювання потреб соціальної середовища необхідно покласти на публічного партнера і GR-менеджмент, функцією якого є побудова відносин між різноманітними суспільними групами і державною владою. При цьому важливим є дотримання принципу пріоритету переговорного процесу та врахування інтересів всіх учасників відносин, чому сприятиме створення і нормативне закріплення інституційних механізмів здійснення публічно-приватного партнерства.

Список використаних джерел:

1. Гусев В. О. Публічно-приватне партнерство у сфері інноваційної діяльності / В. О. Гусев // Проблемы и перспективы инновационного развития экономики : материалы XVI Междунар. науч.-практ. конф., Алушта, 10–15 сент. 2012 г. – Симферополь : ИТ “Ариал”, 2012. – С. 20–25.

2. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт ; пер. с англ. А. Н. Нестеренко ; предисл. и науч. ред. Б. З. Мильнера. – М. : Фонд экономической книги “Начала”, 1997. – С. 18. – (Современная институционально-эволюционная теория).

3. Сімсон О. Е. Правова модель приватно-публічного партнерства в інноваційній сфері : монографія / О. Е. Сімсон. – Х. : Право, 2013. – 448 с.

4. О социальном диалоге в Украине : Закон Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2862-17>.

5. GR-связи с государством: теория, практика и механизмы взаимодействия бизнеса и гражданского общества с государством : учеб. пос. / под ред. Л. В. Сморгунова и Л. Н. Тимофеевой. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2012. – С. 390–394.

О. И. АРХИПОВА

ПУБЛИЧНЫЙ АУДИТ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ

Построение демократического правового государства возможно только при формировании гражданского общества, способного осуществлять контроль за деятельностью органов государственной власти. Одной из форм общественного контроля за деятельностью государственных органов является публичный аудит [1]. Он предполагает вовлечение общества в процесс принятия управленческих решений, мониторинг деятельности властных структур.

Противоположность интересов субъекта и объекта управления, вступающих между собой в управленческие отношения, влечет за собой возникновение противоречия этих отношений. Основопологающим противоречием современного этапа управления является противоречие между объективной необходимостью усиления публичного характера управления и развитием отчуждения объектов управления от принятия управленческих решений [2].

С нашей точки зрения, государственное управление представляет собой осознанную, целенаправленную деятельность органов государственного управления (субъект управления) по эффективному использованию ресурсов государственной власти для достижения гармоничного и максимального развития уровня жизни общества. Как свидетельствуют отечественный опыт, одним из основных факторов, определяющих специфику государственного управления, выступает уровень коррупции, а также эффективность национальных моделей антикоррупционных практик, направленных на реализацию и защиту интересов граждан, социальных групп и общества в целом. Публичный аудит позволит сделать деятельность органов государственного управления по принятию и реализации решений транспарентной, прозрачной, гласной, открытой.

В настоящее время широкое применение информационных и коммуникационных технологий во всех сферах жизнедеятельности общества является реальной и необратимой тенденцией мирового развития. В рамках совершенствования системы государственного управления интернет открывает новые возможности для взаимодействия множества

акторов, в первую очередь – государства и населения. Одним из средств взаимодействия выступает электронное правительство (e-government) – одна из организационно-управленческих инноваций XXI в.

Одни авторы трактуют определение электронного правительства как информационное взаимодействие органов власти с гражданами и организациями с использованием ИКТ, сетевых технологий и интернета [3]. Другие – как концепцию осуществления государственного управления, присущую информационному обществу. Концепция основывается на возможностях информационно-телекоммуникационных технологий и ценностях открытого гражданского общества. Характеризуется направленностью на потребности граждан, экономической эффективностью, открытостью для общественного контроля и инициативы [4].

О востребованности инновационной модели развития государственного управления свидетельствует подготовленный министерством связи и массовых коммуникаций Российской Федерации аналитический отчет о работе Единого портала государственных услуг (ЕПГУ) в 2013 г. По итогам 2013 г. почти вдвое увеличилось количество зарегистрированных пользователей ЕПГУ (www.gosuslugi.ru) – до 7,1 млн (2012 г. – 3,7 млн) [6].

В целом управленческое решение и его практическая реализация – это интегрированный результат анализа, прогнозирования, планирования, обсуждения и организации, контроля исполнения и постановки новых задач [7].

Некоторые авторы считают, что управленческое решение – это искусство выбора одной из возможных альтернатив, осуществляемого субъектом управления с ориентацией на достижение заранее поставленной цели [8]. Г. Атаманчук управленческое решение определяет как “социальный акт, в котором в логической форме выражаются управляющие воздействия субъекта управления” [9].

При рассмотрении потенциальных моделей привлечения общественности при проведении публичного аудита в процесс принятия и реализации управленческих решений необходимо

рассмотреть этапы принятия управленческого решения органами государственной власти и выяснить степень возможного участия, а главные механизмы участия представителей общества в процессе принятия решений.

Для вышеуказанных целей предлагается создание электронного портала как инструмента повышения эффективности государственного управленческого решения, аккумулирующего аналитический информационный массив. Представители гражданского общества в данном алгоритме взаимодействия имеют право на формирование электронного обращения, содержащего информацию о наличии проблем и нарушений, требующих решения. На наш взгляд, структура портала, кроме вкладки “обращения граждан”, должна включать вкладки, соответствующие этапам принятия управленческого решения, в том числе: анализ проблемы; формирование критериев и ограничений; формирование альтернатив; оценка альтернатив; выбор решения и контроль за его реализацией [10].

При этом представители общественности имеют право на участие в публичных обсуждениях при прохождении первых трех этапов принятия управленческого решения. На последующих двух этапах принятия решения населением осуществляется контроль по срокам, затратам и результатам решения проблемы.

Таким образом, внедрение публичного аудита посредством использования информационно-коммуникационных технологий в процесс выработки, принятия и реализации управленческих решений органами государственного управления будет способствовать достижению компромиссного, рационального результата, удовлетворяющего интересы государства и общества.

Развитие публичного аудита как инструмента контроля и оценки результативности деятельности органов государственной власти

позволит обеспечить доступность информации для граждан и обеспечить максимальную транспарентность действий властных структур.

Список использованной литературы:

1. Некрасов В. Н. Публичный аудит в системе прокуратуры / В. Н. Некрасов, А. И. Морозова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2013. – № 4. – С. 58.

2. Некрасов В. Современные особенности публичного управления в России / В. Некрасов, Д. Лимарева // Государственное управление и местное самоуправление : тезисы XI Международ. научн. конгресса, 24 марта 2011 г. – Х. : Изд-во ХарПИ НАДУ “Магистр”, 2011. – С. 68.

3. Курносоев И. Н. Реализация концепции электронного правительства: новый этап / И. Н. Курносоев // Информационное общество. – 2004. – № 6. – С. 18.

4. Голубицкий А. Электронное правительство / А. Голубицкий, О. Шевчук. – К., 2002. – С. 56. – Режим доступа : <http://www.capri.ustu.ru/e-government/e-government.html>.

5. Минкомсвязь России. Количество зарегистрированных пользователей портала госуслуг за 2013 год увеличилось более чем вдвое [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://minsvyaz.ru/ru/news/index.php?id_4=44286.

6. Государственная служба. Энциклопедический словарь / под ред. В. К. Егорова. – М., 2008. – С. 381–383.

7. Глазунова Н. И. Государственное (административное) управление : учебник / Н. И. Глазунова. – М., 2006. – С. 398–399.

8. Атаманчук Г. В. Управление – фактор развития (размышления об управленческой деятельности) / Г. В. Атаманчук. – М., 2008. – С. 388.

9. Алексашин С. А. Государственное управленческое решение и его социально-правовое содержание / С. А. Алексашин // Право и управление в XXI веке. – 2010. – № 3. – С. 60.

С. В. БІЗІКІН

ІСТОРИЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

З’ясування гносеологічних коренів земельних відносин сприяє усвідомленню об’єктивної закономірності сучасних аграрних перетворень і є ключем до розуміння їх необхідності.

У зв’язку з цим важливим є розгляд історичних витоків земельних відносин в Україні [5]. Історично розвивалися й змінювалися земельні відносини разом із розвитком суспільства і

його продуктивних сил. Аналіз розвитку конкретного суспільного ладу дає змогу зрозуміти основи формування, еволюцію, причини і неминучість змін у земельних відносинах [2].

На початкових етапах розвитку суспільства земельні відносини змінювались еволюційно. У міру розвитку цивілізації відбувався прискорений їх розвиток шляхом проведення земельних реформ, у чому органи місцевого самоврядування завжди відігравали одну з основних ролей.

Значний внесок у справу вдосконалення управління місцевими радами земельними відносинами на різних етапах розвитку суспільства зробили такі вчені як С. Кульчицький [3], П. Саблук [1], А. Третяк [4] та ін. Їх теоретичними розробками, а також практичною реалізацією викладених ідей доведено, що тільки вільний селянин, який не зазнає будь-якого примусу або утиску чужої волі, який володіє землею і сам вибирає спосіб господарювання, зможе себе проявити повною мірою як справжній господар на землі. До цього селяни прагнули протягом всіх земельних реформ, які проводились починаючи з відміни кріпосного права 1861 року.

В I ст. до н.е. – I ст. н.е., після витіснення скіфів зі степів Північного Причорномор'я сарматами, на території сучасної України з'явилися племена Пшеворської та Зарубинецької археологічних культур. Ці племена розташовувалися на Волині, Подністров'ї, Поділлі та на Закарпатті [2].

Особливістю управління земельними ресурсами тих часів було всебічне врахування природних умов при організації розміщення поселень. Це супроводжувалось розширенням площі орних земель. Однак із зростанням кількості населення на теренах України почали ставитись і нові вимоги до системи управління земельними ресурсами. Скорочення площі орних земель на душу населення стало поштовхом для освоєння менш продуктивних земель. З початку VII ст. широкого поширення набули трипільні сівозміни. У системі управління земельними ресурсами протягом V – VII ст. значна увага приділялась формуванню сільських територіальних громад під назвою “верв”.

В основі відносин між людьми, у процесі використання земель лежало давнє звичаєве

право. Проте розвиток феодальних відносин, прийняття християнства і культурне зближення з Візантією зумовили запозичення візантійського права. На цей час припадає створення першої редакції “Правди Руської”, яку започаткував Ярослав Мудрий. У системі управління земельними ресурсами надзвичайно важливе місце належало справлянню податку за використання землі. Економічною основою оподаткування був розмір селянського землекористування.

Протягом другої половини XIV-XV ст. було уніфіковано правовий статус селян, в результаті чого їх стали називати “панськими”. Як результат цього, почало руйнуватись селянське землеволодіння, посилилась феодальна залежність селян, поширився процес їх закріпачення, почала складатись багатогалузева система господарства. У системі управління земельними ресурсами важливе значення мало містобудування, надання багатьом містам “магдебурзького права”, що, власне, забезпечувало громадянам більшу самостійність і незалежність від органів державної влади [2].

Наслідком визвольної боротьби українського народу проти польсько-шляхетського панування було утвердження так званої “козацької власності” на землю. Вона визначалась як корпоративна, оскільки належала корпорації козаків Війська Запорозького. Юридично це було затверджено під час Переяславської Ради у 1654 р.

На території української козацької держави було знищено велике й середнє феодальне землекористування. Переважаючою стала державна та козацька власність на землю, було запроваджено вільну купівлю, продаж і застава землі.

У 1861 р. була проведена реформа, основними принципами якої були: відміна кріпосного права на поміщицьких селян; селяни, які звільнялись з кріпосної залежності, були зобов'язані відбувати поміщику повинність у вигляді оброку і панщини; поміщик надавав у постійне користування селянам за певні повинності їхні садиби і відповідно до місцевих положень певну кількість землі та інших угідь; об'єднання розкріпачених селян у сільські общини; реформування земської системи (створення земських управ) [5]. Для полегшення купівлі землі селянами у 1882 р. засновується Селянський Позе-

мельний банк. Ця державна установа надавала позички не більше 500 крб. на домогосподаря строком на 24,5 або 34,5 роки. Але вже в 1905 р. з виходом Указу про розширення діяльності Селянського банку із купівлі землі для перепродажу її селянам умови кредитування стали більш сприятливими. У період з 1906 по 1916 рр. по всій Україні здійснили приватизацію 44 % усіх бажаних домогосподарів, а станом на 1917 р. лише 17 % селян (3,4 млн осіб) не завершили процесу приватизації, продовжуючи володіти землею на основі общинного права [3, с. 70]. Після здобуття влади більшовиками 8 листопада 1917 р. було проголошено Декрет про землю, яким скасовувалась приватна власність на землю і всі землі оголошувались загальнонародною власністю. Націоналізовані землі становили загальнонародний неподільний фонд, частина якого не підлягала розподілу.

Могутнім стимулом для піднесення сільського господарства було відновлення приватної власності на землю. Земельний кодекс, прийнятий 1922 р., гарантував довічне спадкове володіння землею тим, хто її обробляв, але водночас підтверджував, що земля є власністю держави.

Із набуттям Україною незалежності і започаткуванням ринкових трансформацій виникла об'єктивна необхідність у здійсненні земельної реформи за принципом “земля має належати тим, хто на ній працює”. У результаті відбулося становлення приватної власності

на землю, яка повинна була забезпечити найбільш раціональне та ефективне використання земель і створення конкурентоспроможного національного агропромислового комплексу.

Таким чином, історія земельних реформ свідчить, що їхня суть зводиться до змін у системі власності на землю і має приватновласницьке спрямування. Різниця лише в масштабах і глибині змін. Сьогодні ж подальший розвиток земельної реформи полягає у стимулюванні кооперування, вдосконаленні орендних відносин і поширенні заставних операцій.

Список використаних джерел:

1. Аграрна реформа в Україні / [П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко та ін.] ; за ред. П. І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.

2. Конотопцев О. С. Державне управління у сфері земельних відносин : метод. посіб. / О. С. Конотопцев. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2010. – 86 с.

3. Матеріали симпозиуму з проблем аграрної історії / НАН України ; Ін-т історії України / [С. В. Кульчицький, М. І. Бушин, А. Г. Морозов]. – К., 1996. – Ч. 1. – 95 с.

4. Новаковський Л. Я. Земельна реформа і землеустрій в Україні / Л. Я. Новаковський, А. М. Третяк, Д. С. Добряк. – К., 2001. – 138 с.

5. Шульга О. Історія розвитку земельних відносин в Україні / О. Шульга // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 4. – С. 124–134.

О. В. БУЧИНА

ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ УСЛУГАМИ

За годы административной реформы произошли кардинальные изменения в управлении и организации системой государственных услуг. Сегодня уже ни у кого не вызывает сомнения, что оптимизация процесса предоставления государственных и муниципальных услуг через создание сети МФЦ – это наиболее эффективный путь реализации модели “одного окна”. Это подтверждает и международный опыт. Подобные проекты с успехом реализованы в ряде стран, в частности Бразилии, Греции, Германии и др. [1, с. 64]. Поэтому

в настоящее время система государственных услуг в России находится на стадии развития, приобретая публичный характер управления.

Однако, имеют место ограничение информационной открытости, доступности, транспарентности в системе государственных услуг, развита коррупция и бюрократия. Недоверие общества и бизнеса чиновникам способствует обострению “основополагающего противоречия современного управления между объективной необходимостью усиления публичного характера управления и раз-

витиєм отчуждения объектов управления от принятия управленческих решений” [2, с. 70].

Механизм разрешения этого противоречия должен быть направлен на повышение качества услуг посредством развития законодательства о государственных и муниципальных услугах и внедрения инструментов публичного управления в систему государственных услуг.

Что касается развития законодательства, с целью увеличения публичного характера управления государственными услугами, было принято Постановление Правительства [3], в соответствии с которым, с 1 января 2014 г. утверждены прилагаемые Правила оценки гражданами качества предоставляемых государственных и муниципальных услуг с целью определения эффективности деятельности руководителей органов исполнительной власти.

Для этого создается специальный федеральный телефонный центр, терминальные устройства, интегрированные с электронной системой управления очередью, мнение можно высказать через интернет-портал.

Оценка будет проводиться по следующим критериям: время предоставления государственных услуг; время ожидания в очереди; вежливость и компетентность сотрудника, взаимодействующего с заявителем при предоставлении государственных услуг; комфортность условий в помещении, в котором предоставлены государственные услуги; доступность информации о порядке предоставления государственных услуг. Если показатель указанной оценки составляет менее 70 % значения, инициируется служебная проверка и впоследствии принятие решений о долгосрочном прекращении должностных обязанностей соответствующими руководителями.

Такой нормативный акт, несомненно, важен, но значительное число заявителей государственных услуг не имеют возможности пользоваться интернет-порталами, из-за отсутствия доступа к сети Интернет, вряд ли будут пользоваться терминалами неграмотные заявители и не распространена информация о телефонных центрах. Поэтому, при возникновении необходимости, разобраться в ситуации, заявитель не знает куда ему обратиться. Недоверие общества и бизнеса чиновникам,

незнание законных механизмов отстаивания своих прав и интересов, страх негативных последствий, отсутствие службы, куда можно обратиться за помощью при разрешении конфликтных ситуаций с государственными и муниципальными органами приводит к коррупции.

С целью разрешения этих проблем, необходимы меры поддержки граждан и бизнеса, активно реализующих право защиты публичных интересов при предоставлении государственных и муниципальных услуг. Такие “общественные омбудсмены” могли бы заниматься защитой прав граждан – получателей государственных услуг (муниципальных) как в результате использования процедур досудебного обжалования, так и в судах, в том числе подавать жалобы и иски от имени групп получателей услуг [4, с. 188].

В рамках данного направления представляется необходимым создание и внедрение публичного аудита как инструмента прокьюременты, основанного на принципах транспарентности, подотчётности и личной ответственности, равенства и справедливости.

Данная технология позволяет органам публичной власти принимать более эффективные управленческие решения с учётом мнений, требований, предложений населения через привлечение к решению затрагивающих его интересы задач путём предоставления возможности высказывать предложения, обсуждать и оценивать эти предложения.

Публичный аудит применяется и при использовании мнения граждан для совершенствования правовых актов. Данный инструмент позволяет осуществить переход от практики простого комментирования к активному привлечению граждан к прямой работе над текстом проектов нормативных документов. Публичный аудит является институциональной основой организационно и методически упорядоченной модели взаимодействия организации с инициативными пользователями Интернета. Реализация данной модели предполагает формирование и внедрение таких управленческих процессов, как формулирование тем (проблематизация) и определение условий обсуждения, привлечение и мотивация экспертов, отбор и фильтрация идей, документирование резуль-

татов обговорення з урахуванням їх практичного здійснення [5, с. 59].

При цьому цілеспрямовано закріпити повноваження таких “служб якості” – суспільних омбудсменів і публічного аудиту законодавчо. Вони ж могли б стати активними учасниками і координаторами суспільного моніторингу якості суспільних і муніципальних послуг.

Публічне управління суспільними послугами потребує розв’язання основного протиріччя між об’єктивною необхідністю посилення публічного характеру управління і розвитком відчуження об’єктів управління від прийняття управлінських рішень. Механізм розв’язання цього протиріччя – це підвищення якості послуг за допомогою розвитку суспільних інститутів, таких як “Суспільні омбудсмени” і інструментів публічного управління – публічного аудиту, діяльність яких повинна бути законодавчо закріплена.

В. В. ГЛУХА

МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЯК ПРОЦЕС ПОШУКУ СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ

Існуючі механізми оцінки динаміки розвитку депресивних регіонів України загалом ґрунтуються на трьох основних підходах:

– побудова рейтингів (комплексних оцінок) регіонального розвитку;

– використання методів дослідження нерівності в доходах (крива Лоренса, коефіцієнт Джині);

– використання будь-якого класичного індикатора з арсеналу математичної статистики, що застосовується для оцінки розкиду (розсіювання) компонент вектору від середнього значення – дисперсії, середньоквадратичного відхилення, коефіцієнту варіації та ін.

Припустимо, в якості критерію, що дозволяє зробити висновки щодо динаміки розвитку депресивних регіонів, коефіцієнт варіації (CV), зміна якого в часі характеризує збіль-

шення або зменшення розкиду регіональних показників від середнього значення для країни, а його динаміка дозволяє визначити тип регіонального розвитку [1].

Список використаної літератури:
1. Рудой В. В. Многофункциональные центра предоставления государственных и муниципальных услуг как инструмент повышения эффективности власти и общества / В. В. Рудой // Вестник СПбГУ. Сер. 6. – 2010. – Вып. 3. – С. 64–68.

2. Некрасов В. Н. Противоречия современного публичного управления : монография / В. Н. Некрасов, Д. А. Лимарева. – Ростов-н/Д. : Юри РАНХиГС при Президенте РФ, 2012. – 94 с.

3. Постановление Правительства РФ от 12 декабря 2012 г. № 1284. – Режим доступа : <http://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/70182224>.

4. Паршин М. В. Качество государственных и муниципальных услуг: на пути к сервисному государству / М. В. Паршин. – М. : Статут, 2013. – 272 с.

5. Некрасов В. Н. Публичный аудит в системе прокуратуры / В. Н. Некрасов, А. И. Морозова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2013. – № 4. – С. 58–62.

Під час дослідження для цілей аналізу визначимо п'ятнадцять основних компонентів – складових регіонального соціального розвитку, а також окремі індикатори (показники) за кожним з компонентів, виходячи з наявної статистичної інформації, що систематично оприлюднюється Державним комітетом статистики України, дозволяє досліджувати динаміку аналізованих процесів та здійснювати порівняння в регіональному розрізі. При цьому абсолютні показники за окремими складовими соціального розвитку повинні бути перераховані у відносні показники інтенсивності розвитку з урахуванням чисельності на-

селення регіонів України. Коефіцієнти варіації за обраними показниками розраховуються у двох варіантах: загалом для всієї сукупності регіонів України та без урахування впливу м. Києва, що дозволить, з одного боку, оцінити величину такого впливу, а з іншого – проаналізувати динаміку регіональних диспропорцій решти одиниць сукупності.

Загальна динаміка розвитку соціально-економічних процесів як на макрорівні, так і на рівні регіонів дозволяє виокремити два основних етапи: період загальноекономічної кризи (2008-2009 рр.) та період теперішнього розвитку. З урахуванням цього, статистичні дані за переважною більшістю показників, відібраних для аналізу динаміки досліджуваних процесів, взято за період 2011 – 2013 рр. [3].

Отримані результати аналізу свідчать, що високі та надвисокі рівні регіональних диспропорцій, асиметричний тип регіонального розвитку загалом є властивими показникам, які характеризують відтворення населення та рівень його доходів, динамічні характеристики ринку праці, а також ситуацію у сфері вищої освіти. При цьому значні диспропорції та асиметричність розвитку регіонів за показниками природного руху населення безпосередньо впливають на формування подібної динаміки регіонального розвитку за показниками сфери освіти, передусім, дошкільної (щодо кількості закладів) та шкільної (щодо чисельності учнів) [3].

Натомість, істотні міжрегіональні відмінності й асиметричність за показниками розвитку сфери вищої та професійної освіти, рівня доходів та міграційного руху населення, формуються під впливом тенденцій, притаманних сучасному національному ринку праці. З одного боку, вони зумовлені економічною кризою 2008-2009 рр. – спадом промислового виробництва, що позначився на обсягах підготовки кваліфікованих працівників та масштабах трудової міграції за межі країни.

З іншого боку, динаміка більшості показників ринку праці ілюструє його сьогоденні проблеми. Передусім, вони пов'язані з темпами економічного занепаду, що розпочався в країні з 2008 р., а також існуванням типового для більшості постсоціалістичних країн феномену “столичного максимуму” ділової активності. Визначені чинники здійснюють від-

чутний вплив на формування високих рівнів регіональних диспропорцій за показниками попиту на робочу силу та рівня доходів населення [1].

Тенденції за показниками безробіття свідчать про наявність проблем регіонального розвитку щодо консервації деформацій галузево-регіональної структури економіки – асиметричного розвитку за рівнем безробіття та високого рівня регіональних диспропорцій за показником працевлаштування незайнятих громадян.

Таким чином, динамічний розвиток економіки країни не супроводжується структурними змінами в регіонах, а отже, має екстенсивний характер, коли зростають традиційні потужні промислові центри та залишаються у стані стагнації регіони з більш низьким рівнем промислового потенціалу.

Стан сфери охорони здоров'я населення загалом визначається поглибленням диспропорцій регіонального розвитку, що є особливо значними для сільської медичної допомоги, санаторного лікування та оздоровлення, а також забезпечення соціальних умов для людей з особливими потребами. Позитивні тенденції до зменшення міжрегіональних відмінностей відзначаються лише за показниками розвитку дитячого відпочинку та чисельності інвалідів.

Збільшення регіональної асиметричності, за наявності середнього та вищого за середній рівня диспропорцій, є притаманним також показникам сфери культури та відпочинку, тенденція до зменшення рівня міжрегіональних відмінностей відзначається лише у розвитку мережі шляхів сполучення [2].

Не визначено динамічного покращання ситуації в регіонах за такою складовою сфери житлово-комунального господарства, як умови постійного проживання населення, що загалом є відносно однорідними для всій території країни і впродовж охоплюваного дослідження періоду істотних змін регіональної диференціації за обраними показниками зареєстровано не було.

Стан сфери екології та безпеки життєдіяльності населення свідчить про наявність загрозливих тенденцій щодо зростання техногенного навантаження на навколишнє середовище у промислових регіонах України, зумовлених

нарощуванням обсягів виробництва традиційних для економічного комплексу країни видів діяльності, що забезпечують сировинну орієнтацію експорту – металургійної, хімічної, нафтопереробної промисловості.

Саме цим пояснюється надвисокий рівень регіональних диспропорцій та асиметричний характер регіонального розвитку за показниками стану екологічної безпеки. Позитивним є зменшення регіональної асиметричності і міжрегіональних відмінностей на тлі загальної для країни в цілому тенденції до пошуку суспільного консенсусу.

Список використаних джерел:

1. Вакуленко В. М. Стратегічне планування на місцевому та регіональному рівнях : [навч. посіб.] / В. М. Вакуленко, В. В. Мамонова, Ю. П. Шаров. – Ужгород : Патент, 2004. – 198 с.

2. Епифанов А. А. Экономические основы регионализации управления в новых условиях хозяйствования / А. А. Епифанов. – Х. : Основа, 1993. – 76 с.

3. Оцінка диспропорцій та стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. – Режим доступу : <http://www.5ka.at.ua/...regioniv...referat/40-1-0-25875>

І. Г. ДОВГАЛЮК

“М’ЯКА ВЛАДА” ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ НА ТЕРИТОРІАЛЬНУ ГРОМАДУ

Потреби суспільства безпосередньо визначають цінності. У той же час суспільство визначає пріоритетність цінностей. На формування ціннісних орієнтацій суспільства впливають різні чинники.

Виявлення цих факторів і визначення ступеня їх впливу на різні сторони життя територіальної громади є необхідною умовою соціально-економічного розвитку суспільства. Різні чинники визначають поведінку представників суспільства, їх ціннісні орієнтації, погляди, традиції та ментальні риси.

В умовах переходу від однієї соціально-політичної системи до іншої існує необхідність теоретичного осмислення, всебічного аналізу та інтерпретації історичних фактів.

Увічнення історії дозволяє по-новому сформулювати соціальну місію меморіалу (пам’ятного знака), сконструювати концептуальну модель, яка в кінцевому результаті передбачить цільові орієнтири духовного життя суспільства.

Генеруючи новітні концепції та інтерпретації історичного процесу, актуалізуючи історичну пам’ять, державні установи та територіальні громади акумулюють і зберігають національну і світову історико-культурну спадщина, проводять фундаментальні та прикладні історичні дослідження, реалізують потужні експозиційно-виставкові проекти, за-

лишаючись суб’єктом культурного і духовного становлення української нації, впливають на формування національної ідеї, відіграють у суспільстві об’єднавчу роль [1].

Меморіальні колекції, пам’ятні знаки збираються для реалізації потреби у збереженні пам’яті, у створенні особливого предметно-просторового середовища з предметів-символів, що роблять сильний емоційний вплив. Слід акцентувати увагу на тому, що феномен пам’яті поєднує традицію, історичну свідомість, здійснює культурну ідентифікацію у процесах поточного і символічного “присвоювання” співтовариством життєвої дійсності [3, с. 117].

Конституювання пам’яті неоднорідне і необхідне для колективного або індивідуального ототожнення минулого. Відомий французький вчений Поль Рікер книгу “Пам’ять, історія, забуття” присвятив таємницям двотисячолітньої історії мнемотехніки європейської цивілізації. За П. Рікером, “в архівах колективної пам’яті накопичуються символічні рани, які вимагають загоєння”, це проявляється в урочистих ритуалах, похоронних церемоніях, вшануванні річниць та інших надіндивідуальних “втрат”, які можуть “згуртувати цілі нації” [3, с. 127].

П. Рікер частину своєї праці присвячує аналізу зовнішніх цільових маніпуляцій, які змінюють культурні, соціальні та суспільні

традиції вже не окремої особистості, а цілого співтовариства. Покинута і слабка колективна пам'ять піддається кожен раз сильним політичним та ідеологічним зловживанням, а П. Рікер розглядає процеси в площині тісних взаємовпливів пам'яті та ідентичності.

Символічні системи є не тільки засобом звільнення та творчого розвитку людини, але можуть служити і засобом поневолення і маніпулювання свідомістю людини, коли вони переростають у цінність. Символи є інструментами "м'якої влади" ("soft power") [5], яка має недавнє походження і зобов'язана, перш за все, Дж.Наю. Вона діє таким чином, що суб'єкт вільно і добровільно їй підпорядковується.

Словосполучення "м'яка влада" найкращим чином відповідає описуваному явищу, тому що йдеться про здатність змінювати поведінку інших людей, змушуючи їх опосередковано робити те, чого вони в іншому випадку не зробили б, тобто це категорія саме влади, а не сили чи моці.

Створення "привабливості" в якості необхідної умови здійснення "м'якої влади" являє собою не що інше, як лінгвістичне конструювання інтерпретації реальності [2].

Сила "м'якої влади" ("soft power"), діє так, що суб'єкт вільно і добровільно їй підпорядковується, сприймає її розпорядження як результат свого самостійного вибору. Інструментами впливу "м'якої влади" виступають привабливі ідеї та символи, візуальні і аудіальні образи. "М'яка сила" здійснює свій вплив на знаково-символічному та ідейно-ціннісному рівнях. Вона активізує стереотипи та цінності суспільного сприйняття, приводячи в дію архетипічні образи та колективні уявлення. "М'яка влада" використовує психологічно привабливі для суб'єкта інструменти впливу.

Своєрідне трактування "м'якої сили" міститься в комунікативній теорії влади Ю. Габермаса. Він виділяє два типи владної дії: стратегічну і комунікативну. У стратегічній дії одна сторона впливає на іншу або за допомогою загрози застосування санкцій, щоб примусити до взаємодії. Комунікативна ж дія передбачає такі інтеракції, в яких їх учасники узгоджують і координують плани своїх дій з метою досягнення згоди і визнання значущості позицій обох сторін.

Під комунікативними діями Ю. Габермаса має на увазі рівноправну участь сторін, при цьому комунікація здійснюється у формі особливого роду переговорного процесу, в основі якого лежить принцип досягнення консенсусу. Сукупність умов, що забезпечують в ході переговорів комунікативний консенсус, позначається поняттям "етика дискурсу" [6, с. 101].

Як зазначає Ю. Габермас: "згідно республіканських поглядів, формування громадської думки ґрунтується не на структурі ринкових процесів, а самобутній структурі публічної комунікації, орієнтованій на досягнення взаєморозуміння" [6, с. 388].

"М'яка влада" використовує стратегію спокуси, тобто стратегію зваблювання за допомогою приманки, що пропонує в якості предмета споживання ілюзію, яка зачаровує, в ілюзорну реальність якої занурюються з радісним задоволенням. У цьому джерело сили. Джерело м'якої сили спокуси – у володінні символічним простором. Спокуси, як зазначає Бодрійяр, пов'язана із захоплюючою силою образу [4, с. 181].

Ідеальною моделлю символічного простору є меморіальна діяльність. Церемонії поклоніння виступають подіями особливого роду – подіями спокуси, які в сучасному світі конкурують з подіями політичного і соціального характеру. У меморіях символи знаходять власну ідентичність.

Таким чином, меморіальна діяльність базується на основі символів. Символізм є інструментом проникнення у фундаментальні структури людської діяльності. Символи є одночасно засобом звільнення та творчого розвитку людини, але можуть служити і засобом поневолення і маніпулювання свідомістю людини. Символи – це інструменти "м'якої влади" ("soft power"). "М'яка влада" використовує стратегію зваблювання, в неї людина занурюється з радісним задоволенням.

Список використаних джерел:

1. Викулова В. П. Мемориальная деятельность библиотеки: организационно-управленческая концепция : монография / В. П. Викулова ; Департамент культуры г. Москвы, Центр, гор. б-ка – мемор. центр "Дом Гоголя" ; науч. ред. проф. В. К. Клюев ; авт. вступ. ст. М. Д. Афанасьев. – М. : ФАИР, 2009. – 320 с.

2. Панова Е. П. «Мягкая власть» как способ воздействия в мировой политике : автореф. дисс. ... канд. полит. наук: 23.00.04 / Елена Павловна Панова; МГИМО. – М., 2012. – 21 с.

3. Рикёр П. Память, история, забвение / П. Рикёр ; [пер. с франц. И. И. Блауберг, И. С. Вдовина, О. И. Мачульская, Г. М. Тавризян]. – М. : Изд-во гуманит. л-ры, 2004. – (Французская философия XX века).

4. Русакова О. Ф. Концепт “мягкой” силы (soft power) в современной политической философии / О. Ф. Русакова // Научный ежегод-

ник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. – 2010. – Вып. 10. – С. 173–192.

5. Фадеичева М. А. Политическая символика государств Юго-Восточной Азии как инструмент мягкой власти / М. А. Фадеичева // Политическая экспертиза : ПОЛИТЭК. – Т. 8. – 2012. – № 4. – С. 218–227.

6. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Ю. Хабермас ; пер. с нем. под ред. Д. В. Скляднева. – Изд. 2-е, стереотип. – СПб. : Наука, 2006. – 384 с.

О. М. ЛАЗЬКО

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН

Динаміка сучасних етнополітичних процесів на національному, регіональному і глобальному рівні, міжнародні зобов'язання України, зростання етнокультурної самосвідомості, як українського етносу, так і інших етнічних груп, вимагають удосконалення і конкретизації підходів політики держави відносно проблем етнічних громад.

Політика будь-якої сучасної держави, незалежно від форми правління, територіального пристрою, режиму, а також рівня соціального, культурного, політичного і економічного розвитку, в тій або іншій степені включає і національний аспект. Для позначення цього напрямку в науковий обіг введена категорія “етнополітика”.

При її формулюванні окрім усіх інших ідей і чинників, передусім до уваги беруться: 1) історичний досвід конкретної держави (позитивний і негативний) у вирішенні питань міжетнічного характеру; 2) поточна ситуація і інтереси держави в цілому. З одного боку, етнополітика, безумовно, внутрішня справа кожної держави. З іншого боку, в контексті глобалізації і інтеграції, держава вже не може не враховувати у своїй внутрішній політиці стандарти і орієнтири, вироблені міжнародним співтовариством.

По-перше, сьогодні навряд чи може викликати заперечення те, що в значному числі випадків саме ігнорування владою етнічної складової багатьох ситуацій, або невірний і непродуманий вибір методів і засобів регулюван-

ня виступають причиною невдоволення, нестабільності, політичних криз, озброєних зіткнень і, як наслідок, різних порушень прав людини.

По-друге, на тлі “універсалізації” всіх аспектів життя сучасного суспільства і держави можна спостерігати і цілком природну зворотну реакцію, що виражається в загостренні етнічних почуттів і спробах зберегти ідентичність, тобто з'являється і необхідність визнання, забезпечення і захисту не лише індивідуальних, але і колективних прав.

Виходячи з цих посилок, і в Європі, і у світі все більше уваги приділяється виробленню в тому або іншому вигляді таких загальних орієнтирів і стандартів, які набувають особливого значення для реалізації державної політики у сфері міжетнічних відносин.

Короткий енциклопедичний словник “Філософія політики” дає наступне визначення етнополітики: “етнополітика – різновид цілеспрямованої діяльності по регулюванню взаємовідносин між етносами, народами, що полягає в свідомому впливові її суб'єктів (державні установи, політичні партії, громадські організації) на міжнаціональні, етнонаціональні відносини” [1, с. 221-222].

Як зазначає українська дослідниця М. Пірен “теоретичне осмислення процесів демократизації етнічного життя в Україні для майбутніх фахівців управлінських та інших структур держави є нагальною потребою як для життєдіяльності поліетнічного україн-

ського суспільства, так і для правильного розуміння проблем з метою адекватного осмислення, керування цими процесами” [2, с. 7].

Ефективна державна політика у сфері міжетнічних відносин неможлива без здійснення цілеспрямованого впливу держави на цю сферу життя суспільства. Цей вплив часто називають державним управлінням.

Державне управління етнопонаціональними процесами – це цілеспрямований вплив владних структур на всю сукупність соціальних умов життєдіяльності етноспільнот, представників різних національностей етнічної сфери країни, спрямований на вирішення етнополітичних завдань [3, с. 6].

Державне управління в цій сфері виконує наступні основні функції:

1) визначення цілей та завдань програм діяльності відповідно до інтересів етнічних груп країни;

2) регулювання діяльності соціальних та політичних інститутів, суспільних груп, організацій національних спільнот та рухів;

3) інтеграція, тобто зближення етнопонаціональних спільнот на основі близькості їх корінних інтересів та цілей;

4) розробка цілей та завдань суспільства в контексті поліетнічності;

5) виховна функція, яка полягає в вихованні у громадян високої культури міжнаціонального спілкування, непримиренності до виявів ксенофобії, шовінізму, екстремізму тощо.

Важливим в аналізі міжетнічних відносин є визначення механізмів державного управління. До основних механізмів можна віднести наступні:

а) керувану систему як об’єкт управління етнопонаціональною сферою в цілому;

б) керівну систему – суб’єкт управління (державна, етноспільноти, їх об’єднання та рухи);

в) принципи, комплекс важелів, методів управління, системи нормативних актів, спрямованих на діяльність управлінської системи;

г) управлінський процес, його стадії, функції, оцінку ефективності [3, с. 6].

Становлення української державності, формування української політичної нації зумовлюють необхідність посилення уваги до державного управління, до проблеми “нація – держава”. Забезпечення прав національних меншин і розробка ефективної етнополітики є завданням не тільки загальнодержавного рівня влади, але і місцевих органів влади [4, с. 137].

Головна мета державного управління полягає в обґрунтуванні стратегічної мети розбудови національної держави, зміцненні конституційного ладу як конкретного виразу інтересів суспільства.

Список використаних джерел:

1. Філософія політики : короткий енциклопедичний словник / авт.-упоряд. : В. П. Андрущенко та ін. – К. : Знання України, 2002. – 870 с.

2. Пірен М. Етнополітика в Україні : соціо-психологічний аналіз : [навч. посіб.] / М. Пірен. – К. : Університет “Україна”, 2007. – 408 с.

3. Етнопонаціональні чинники державотворення : [монографія] / О. М. Куць, В. В. Лісничий, Ю. О. Куц ; керів. авт. кол. О. М. Куць – Х. : Вид-во ХарПІ УАДУ “Магістр”, 2002. – 102 с.

4. Сенюшкіна Т. Попередження та врегулювання етнічних конфліктів: державно-управлінський вимір (проблеми теорії, методології, практики) : [монографія] / Т. Сенюшкіна. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2005. – 368 с.

О. О. РАДЧЕНКО

ДЕЛЕГІТИМІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ЯК ГОЛОВНА ПЕРЕДУМОВА МАСОВИХ ПРОТЕСТІВ

Як свідчать останні події на Майдані та вулиці Грушевського в Києві, в умовах політичної модернізації, коли відбувається становлення та розвиток нових інституцій державної влади, особливого значення набуває проблема

їх легітимізації – наскільки нові інститути та притаманні їм процедури здійснення владних повноважень сприймаються громадянами, настільки вони відповідають провідним цінностям та потребам суспільства в цілому. Адже,

насамперед, суспільно-політична криза, що ледве не переросла у громадянську війну, у своєму підґрунті має високий рівень делегітимізації системи публічної влади в Україні на значній території держави.

Про можливість такого розвитку подій за умови продовження нарощування авторитарних тенденцій неодноразово попереджували науковці та аналітики, зокрема ще в 2012 р. І. Жаровська наголошувала, що “процес втрати легітимності практично завжди має вплив на стабільність базових засад державності як такої, що може проявитися в генеруванні загальносуспільних конфліктів, які, зрештою, вирішуватимуться у революційний спосіб” [1, с. 20].

Наукове пояснення зазначеному феномену дають сучасні класики політичної науки Ларрі Даймонд, Марк Платтнер та Френсіс Фукуяма, які визначають три основні стратегії, що здатні забезпечити легітимність (популярність) автократичних режимів у суспільстві: економічний популізм, антизахідний націоналізм та “утримання у наморднику” ЗМІ [5, с. 232]. Якщо інтерполювати ці теоретичні викладки на українські реалії останніх років, то стає очевидним, що, по-перше, деякими незрозумілими й відверто невдалими кроками В. Янукович і вертикаль державної влади в цілому не тільки не втримали вітчизняні ЗМІ під своїм контролем, але й примудрилися налаштувати їх проти себе. По-друге, ідеологічне несприйняття Партією регіонів націоналізму, поєднане з використанням В. Януковичем проєвропейської (отже, – прозахідної) риторики, унеможливило застосування владою інструменту антизахідного націоналізму. По-третє, уряд М. Азарова позиціонував себе як уряд раціональної політики, тому його економічний популізм хоча й мав місце, але незначний і без особливих успіхів.

Отже, всі три можливі стратегії легітимізації українська влада використати не змогла й на тлі розгортання прапора націоналізму опозицією, підтриманою українськими ЗМІ, швидко почали набирати оберти процеси делегітимізації, що й стало справжнім підґрунтям масових протестів і безладів. У внутрішній конфлікт майже одразу були залучені іноземні політичні актори, втручання яких, на переконання Є. Цокура, давно стало “помітною, невід’ємною та визначальною рисою українського державот-

ворення та легітимізаційних процесів. З огляду на слабкість внутрішньополітичного легітимізаційного потенціалу, українська еліта щоразу зверталася за консультаційною, а то і владно-легітимізаційною допомогою до закордонних “друзів та партнерів” [3, с. 166].

Треба віддати належне як українській владі, так і опозиції та суспільству в цілому: протистояння так і не переросло у громадянську війну, а поступово вирішується за столом переговорів шляхом поступків та пошуку компромісів. Проте постмайданні умови ставлять перед українським державотворенням нові надскладні завдання, найголовнішим з яких є подолання делегітимізації й відновлення легітимності системи державного управління та довіри суспільства до органів публічної влади. Адже якщо звернутися до теорії демократії, – зазначає Т. Кравченко, – “звучити поле науково-теоретичного пошуку і сконцентрувати увагу на вивченні виключно демократичних систем державної влади, то тоді одним із перших імперативів їх існування обов’язково визнається легітимність державної влади” [2, с. 70].

З теорії демократії випливають ще два принципових моменти. По-перше, демократія ніколи не встановлюється вуличними протестами, а запроваджується виключно мирними та вільними виборами, “коренем легітимності” держави та її політичної системи, що давно вже визначено як глобальний тренд сучасності [5, с. 138].

Другий момент найбільш яскраво означив Френсіс Фукуяма, виокремивши три обов’язкові стадії на шляху до демократії. Перша – наявність суспільної мобілізації на демократичне державотворення (політична мобілізація в Україні знаходиться на надзвичайно високому рівні). Друга – проведення вільних виборів, для чого демократично мобілізоване суспільство повинно організувати політичну партію середнього класу, оскільки громадянське суспільство, на переконання Фукуяма, не спроможне замінити політичні партії як засіб електоральної мобілізації (в Україні ж як провладні, так і провідні опозиційні партії є скоріше інструментами олігархії, аніж виразниками інтересів середнього класу). Третя стадія – формування демократичного обраних органів публічної влади, уряду “народної довіри”, здатного на адекватне суспільним сподіван-

ням надання державно-управлінських послуг та суспільних благ (станом на початок лютого 2014 р. ця умова також виглядає примарною через небажання лідерів опозиції очолити уряд і взяти участь у формуванні його повного складу – отже, взяти на себе політичну відповідальність за відновлення в Україні демократії).

Проблема полягає в тому, що, на думку С. Хантінгтона, демократичні активісти мобілізаційних рухів дуже часто не здатні впоратися з двома останніми завданнями, оскільки “студенти та молодь є поганими організаторами. Вони спроможні організувати демонстрації та протести, але організувати політичну партію, що зможе вийти на голосування на кожній виборчій дільниці країни – є за межами їх можливостей” [4, с. 82]. Неспроможність молоді у своїй масі до системних, продуманих стратегічних дій з демократичного урядування посилюється (й пояснюється) також відсутністю фахових знань з державного управління. Тому в нових історичних умовах постмайдану в Україні має посилитися роль і значення Національної академії державного управління при Президенті України як головного майданчика підготовки критичної маси активних громадян українського суспільства, здатних виконати поставлені перед державною глобальними викликами завдання, знаходити компроміси й

суспільний консенсус та відновити втрачену легітимність системи публічної влади.

Список використаних джерел:

1. *Жаровська І.* Генезис принципу легітимності державної влади та проблеми його впровадження у сучасному суспільстві / І. Жаровська // Європейські перспективи. – 2012. – № 4. – Ч. 1. – С. 19–23.

2. *Кравченко Т. А.* Легітимність як фактор сучасного державно-правового та управлінського розвитку / Т. А. Кравченко // Наукові праці МАУП. – 2013. – Вип. 1 (36). – С. 70–75.

3. *Цокур Є. Г.* Зовнішні джерела забезпечення легітимності політичної влади: світовий досвід та українські реалії / Є. Г. Цокур // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. – Сер. : Політологія. – 2010. – Т. 131. – Вип. 118. – С. 163–167.

4. *Diamond L.* Reconsidering the Transition Paradigm / Larry Diamond, Francis Fukuyama, Donald L. Horowitz, Marc F. Plattner // Journal of Democracy [National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Press]. – January 2014. – Vol. 25. – № 1. – P. 86–100.

5. *Diamond L.* Debates on Democratization // A Journal of Democracy Book / ed. by Larry Diamond, Marc F. Plattner, Philip J. Costopoulos. – The Johns Hopkins University Press, 2010. – 313 p.

Г. О. ФЕДОРОВ

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

На сьогодні поняття “кластер” має досить широке поширення в теорії і практиці світової науки. Попри наявність великої кількості публікацій, присвячених проблемі створення та функціонування кластерів, загальноприйнятого даного терміна немає. Різноманіття дефініювання поняття “кластер” у науці державного управління свідчить про відсутність єдиного, повного, загальноприйнятого визначення.

М. Портер під кластером як системою розуміє таке: “групи взаємопов’язаних компаній, спеціалізованих постачальників”, “система взаємопов’язаних фірм та організацій”, “форма мережі”. Як процес кластер являє со-

бою побудову і розвиток мереж комунікацій і взаємовідносин серед компаній кластеру [3].

Мережева організація являє собою сукупність спеціалізованих одиниць (фірм, підрозділів), діяльність яких координується системою горизонтальних і вертикальних зв’язків. Компанії, що входять у кластер, утворюють мережу взаємозв’язків і угод [5]. Сучасний закордонний досвід свідчить про те, що кластерний підхід у всьому світі визнається як надійний спосіб підвищення конкурентоздатності регіональних і національних економік.

Обов’язком кожної країни – члена ЄС є реалізація національної програми кластеризації

економіки. Вже повністю охоплені кластеризацією господарський комплекс Данії, Фінляндії, Норвегії, Швеції, економіки яких вважаються найбільш конкурентоздатними у світі. Ефективність кластеризації економіки підтверджена великою кількістю прикладів. Так, в економіці Швеції рівень продуктивності праці в кластерах вищий на 44 %, а зарплата вища на 29 %, ніж поза межами кластерів. У країнах Східної Європи також ідуть процеси кластеризації промисловості. Найбільш пристосованою до кластеризації економіки серед країн Східної Європи виявилась Угорщина. Зараз там функціонують 150 промислових кластерів, які об'єднують більш 2000 компаній. Промислові парки отримують деякі привілеї: інфраструктуру, знижений податок. Кластери Угорщини в 2009 р. забезпечили 57 % робочих місць, 40 % ВВП і 18 % експорту країни (за даними Міністерства національного розвитку і економіки Угорщини). Кластеризація промисловості в країнах Східної Європи підтримується спеціальною програмою ЄС, принципи якої – відкритість, прозорість, інноваційність. Країни, що розвиваються, за останні 20 років перейшли від політики протекціонізму, елементів соціалістичного централізованого планування до трансформації своїх економік на основі кластерів. Особливої уваги заслуговує досвід Індії, Китаю в піднесенні науково-технічного прогресу [4].

Досить цікавим у розвитку кластерів є досвід Франції. Франція є взірцем застосування кластерної політики як змістовного інструменту промислової політики, тісно ув'язаного з політикою регіонального розвитку. Ця політика відома як централізована загальнонаціональна політика, що реалізується на регіональному рівні та забезпечує ефективну співпрацю між різними рівнями реалізації політики.

Інтерес до кластерного інноваційного розвитку у другій половині ХХ ст. постійно зростає, поки не набув вибухового характеру і не охопив в 1980 – 1990 рр. спочатку Північну Америку і Європу, згодом і нові промислові країни. Цей інтерес був викликаний перш за все успіхами об'єднання компаній Силіконової Долини (штат Каліфорнія, США). У рамках кластеру “Силіконова Долина” лише за період з 1991 по 2001 рр. венчурні інвестиції збільшилися з 2 млрд дол. до 68,8 млрд дол.

В Європі за рівнем кластеризації особливо виділяються Італія і країни Балтійського регіону. Суттєва роль держави, яка надає допомогу індустріальним округам через забезпечення знижок на експорт, гарантійне покриття, залучення інвесторів, консалтинг.

Вагомою є роль Німеччини в розвитку кластеризації економіки. Пріоритет надається впровадженню високих технологій через консолідацію зусиль промисловості і наукових центрів. У Німеччині функціонують три кращі світові кластери високих технологій, що отримали почесну назву “Силіконова Долина ХХІ сторіччя” – це Мюнхен, Гамбург, Дрезден. Крім цього, в країні діють багато промислових кластерів, наприклад, автомобільні кластери в 10 землях. Особливої уваги заслуговує німецька програма створення і розвитку біотехнологічних кластерів на основі регіонального розміщення фірм. Фінансові ресурси промислові кластери отримують із федеральних і місцевих джерел.

У світовій практиці склалися наступні основні форми стимулювання малих інноваційних підприємств, у тому числі та у рамках кластерних промислових систем:

- пряме фінансування (субсидії, позики), які досягають 50 % видатків на створення нової продукції й технологій (Франція, США й інші країни);
- надання позичок, у тому числі без виплати відсотків (Швеція);
- цільові дотації на науково-дослідні розробки (практично у всіх розвинених країнах);
- створення фондів упровадження інновацій з обліком можливого комерційного ризику (Англія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди);
- безоплатні позички, що досягають 50 %, витрат на впровадження нововведень (Німеччина);
- зниження державних мит для індивідуальних винахідників (Австрія, Німеччина, США й ін.);
- відстрочка сплати мит або звільнення від них, якщо винахід стосується, економії енергії (Австрія);
- безкоштовне ведення діловодства за заявками індивідуальних винахідників, безкоштовні послуги патентних повірників, звільнення від сплати мит (Нідерланди, Німеччина) [2].

Світовий досвід кластеризації може стати в нагоді Україні – як для її подальшого економічного розвитку, так і по можливості максимального уникнення або мінімізації “тихої економічної колонізації”. Україна, як і більшість країн Європи, намагається досягнути економічного рівня Західної Європи й розвинених країн світу та обрала стратегію європейського розвитку. Вона має незначний, але власний досвід кластеризації окремих регіонів. У подальшому доцільно розглянути цей досвід, порівняти його з досвідом інших країн та спробувати визначити основні проблеми та окреслити можливості та перспективи кластеризації вітчизняної економіки [1].

Список використаних джерел:

1. Вишнякова І. Досвід становлення та розвитку кластерів в окремих країнах північної, східної і центральної Європи виробництва [Електронний ресурс] / І. Вишнякова. – Ре-

жим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vznu/eco/2011_1/184-193.pdf.

2. Кластери та інноваційний розвиток України [Електронний ресурс] / Український фонд підтримки підприємництва. – Режим доступу : http://ufpp.gov.ua/ckfinder/userfiles/files/lib_bissnes/klasterS.pdf.

3. Портер М. Конкуренция / М. Портер ; [пер. с англ.] – М. : ИД “Вильямс”, 2006. – 608 с.

4. Соколенко С. І. Ринкова економіка на основі виробничих кластерів [Електронний ресурс] / С. І. Соколенко. – Режим доступу : <http://ucluster.org/blog/2012/04/rinkova-ekonomika-na-osnovi-virobnichikh-klasteriv/>.

5. Терешин Е. М. Современная дефиниция понятия “кластер” и подходы к формализации этого явления [Электронний ресурс] / Е. М. Терешин, В. М. Володин // Экономика и управление. – 2010. – № 2. – Режим доступа : <http://ecsosman.hse.ru/data/2011/07/07/1267417943/38.pdf>.

С. А. ГОРБЛЮК

ДІАЛОГОВА ВЗАЄМОДІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Спеціальні правові режими економічної діяльності застосовуються у світі у формах спеціальних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, технологічних, індустріальних та наукових парків. Нехтування демократичними процедурами у запровадженні цих інструментів, недотримання принципів діалогової взаємодії у формуванні та зміні відповідної нормативно-правової бази, а також державних гарантій та визначених довгострокових умов щодо їх функціонування, негативно позначається не лише на ефективності економіки регіонів, а й відносин інституту держави та суспільства.

Упродовж останніх років відбувається переосмислення засад застосування спеціальних правових режимів економічної діяльності в Україні. Тривалий нормотворчий процес напрацювання шляхів їх ефективного застосування ознаменувався прийняттям у 2012 р. Закону України “Про індустріальні парки” [1], який визначає правові та організаційні засади

створення і функціонування індустріальних парків на території України з метою забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності територій, активізації інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць, розвитку сучасної виробничої та ринкової інфраструктури.

Ідея створення індустріальних парків знайшла підтримку з боку вітчизняних та іноземних інвесторів, органів влади, про що свідчить включення їх з 2007 року до програмних документів, зокрема програм соціально-економічного розвитку регіонів [2]. На сьогодні з ініціативами про створення індустріальних парків вийшли всі регіони України, при цьому в більшості областей ініціюється створення декількох індустріальних парків.

Розвиток індустріальних парків у регіонах України залежить від всебічного аналізу та ефективної взаємодії органів влади, територіальних громад та потенційних інвесторів. Дану взаємодію можна розглядати як діалогічну за

своєю природою, оскільки поняття “діалогова взаємодія” найбільш точно відображає сутність процесу реалізації спільних інтересів усіх зацікавлених суб’єктів через відповідні дії [3].

Діалогова взаємодія органів влади та потенційних інвесторів щодо створення індустріальних парків в ідеалі повинна мати характер партнерства, формою узгодження відповідних інтересів та можливостей, що зрештою спрямовані на розвиток територій, де планується розміщувати індустріальні парки, поліпшення умов життя людей.

Основні принципи діалогової взаємодії впливають із сутності та умов реалізації інвестиційного процесу, оскільки будь-який інвестор, без сумніву, зацікавлений у надійності та ефективності власних вкладень. Управління процесом створення індустріального парку повинно ґрунтуватися на всебічному аналізі інтересів і стратегічних орієнтирів діяльності інвесторів.

Вагому роль у діалоговій взаємодії відіграють ініціатори створення індустріального парку, а саме органи місцевої влади, які зацікавлені у стимулюванні інвестиційної активності на своїй території. Вони обізнані з її географічним, технологічним та інфраструктурним потенціалом й можуть компетентно створити бізнес-план індустріального парку.

Створення індустріального парку в регіоні повинно обумовлюватися такими основними факторами: наявність території для створюваного індустріального парку; наявність трудових ресурсів з необхідною професійною підготовкою; наявність сировинної бази для розвитку виробництва на довгострокову перспективу; вигідним географічним розташуванням та розвитком транспортної інфраструктури.

З метою активізації інвестиційної діяльності держава забезпечує підтримку діяльності індустріальних парків шляхом здійснення інженерної підготовки ділянки, забезпечення постачання газу, електричної та теплової енергії, води, функціонування системи водовідведення, проведення та налагодження транспортних комунікацій, розбудові прикладної інфраструктури (адміністративні будівлі, складські приміщення тощо).

Через діалогову взаємодію при створенні індустріального парку мають бути узгоджені потреби та очікування всіх суб’єктів. Адже

індустріальний парк – це, по суті, можливість у рамках одного проекту з’єднати соціальні завдання розвитку території та інтереси бізнесу. З точки зору держави, індустріальні парки – це спосіб поліпшення інвестиційного клімату та залучення прямих інвестицій у створення нових виробництв. На відміну від прямих субсидій, які часто освоюються недостатньо ефективно, пільги, надані резидентам парків, стають свого роду “розумними бюджетними інвестиціями”, оскільки надаються для допомоги приватному бізнесу, який довів свою спроможність.

Такі проекти вигідні підприємцям, адже індустріальний парк покликаний звільнити бізнес від невластивих функцій з будівництва інфраструктури і управління нею. Розміщення виробництва в рамках індустріального парку завдяки преференціям влади та зниженню витрат на створення інфраструктури значно заощадить реалізацію проекту. При цьому, ідеальним варіантом є той, коли на майданчику парку формується група резидентів взаємно зацікавлених у розвитку тих чи інших видів продукції, а отже й відповідного сектору економіки регіону.

Таким чином, головна об’єктивна передумова розвитку індустріальних парків у регіонах – це створення системи взаємовигідних стосунків, комплексу заходів щодо партнерства. Місцева влада повинна бути налаштована на підтримку потенційних інвесторів, їх участі в індустріальних парках. Замість директивної, позаекономічної системи диктату потрібно переходити до механізмів, які базуватимуться на принципах взаємовигоди, взаємозацікавленості, співробітництва. Саме такий шлях забезпечить успішність процесу створення та розвитку індустріальних парків. При цьому діалогова взаємодія органів влади, населення і бізнесу при реалізації політики розвитку індустріальних парків в регіонах України має стати тим каталізатором позитивних соціальних зрушень та стабільного розвитку. У перспективі впровадження даної форми спеціальних правових режимів економічної діяльності в регіонах України повинне забезпечити стимулювання промислового виробництва та інновацій, залучення інвестицій, збільшення зайнятості населення та підвищення рівня і якості їх життя.

Список використаних джерел:

1. Щодо заходів стимулювання створення та функціонування індустріальних парків в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1340>.
2. Про індустріальні парки : Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>.

3. Крутій О. М. Комплексний механізм діалогової взаємодії органів влади і громадськості [Електронний ресурс] / О. М. Крутій. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/4/01.pdf>.

О. Ю. КАПЛЕНКО

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Місцеве самоврядування уособлює владу народу на місцях. На всій території України налічується близько тридцяти тисяч міст, селищ, сіл. Тому місцеве самоврядування є важливою ланкою між державною владою та потребами суспільства в процесі регулювання всіх сфер діяльності територіальних громад. Місцеве самоврядування може регулювати суттєву частку суспільних справ і управляти, вільно вирішувати будь-яке питання, що входить у сферу їх компетенції, в інтересах населення певної територіальної громади. У межах повноважень воно має свої обов'язки і відповідає за всі сектори, а точніше за економічний, ресурсний, соціальний та інші. Також можна сказати, що місцеве самоврядування являє собою соціальну систему, призначену для оптимізації управлінських процесів, пов'язаних із забезпеченням життєдіяльності населення.

На сучасному етапі розвитку України як європейської держави невід'ємною є наявність такої системи місцевого самоврядування, за якої територіальні громади матимуть реальну можливість самостійно розв'язувати проблеми, що є актуальними на тій чи іншій території. Такий курс розвитку звертає увагу на домінування наступних факторів: максимальне залучення жителів територіальних громад до прийняття управлінських рішень; сприяння подальшому розвитку сучасних форм безпосередньої демократії на місцях; максимальна відкритість, відповідальність та підзвітність перед громадою; розроблення механізмів контролю за якістю надання населенню адміністративних послуг.

Ми переконані: реально зробити це можливим покликані сучасні комп'ютерні технології. Мова йде, зокрема, про налагодження

стабільно та постійно працюючої системи, яку ми найменували “Платформою демократії” (далі – Платформа). Мета Платформи полягає в децентралізації процесу прийняття рішень, створенні умов для безпосередньої участі громадян в обговоренні проблем місцевого значення, якості управління та фінансування суспільних проектів і програм.

Таким є сучасний варіант самоврядування у формі прямої комп'ютерної демократії, за якої між волею народу і її втіленням у рішення немає опосередкованих ланок, – народ сам бере участь в обговоренні і прийнятті рішень. Це процедура, засобом якої громадяни пропонують обговорити будь-яке питання або висувають ініціативу щодо референдумів, *демонстрацій, мітингів, звернень до владних структур усіх рівнів і до ЗМІ*. Так громадяни можуть впливати на владу. У подібній формі демократія може бути реалізована за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій різного рівня та призначення..

Нині поширення подібної практики в Україні обмежується територіальним фактором, тому ця Платформа має уявляти собою мобільний пункт, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання щодо діяльності органів місцевого самоврядування й розвитку територіальної громади, мати вільний доступ до дій/рішень місцевої влади, обмінюватися думками щодо діяльності місцевої влади та якості процесу надання адміністративних послуг. Це надасть можливість кожній людині повною мірою реалізувати своє право на участь у вирішенні питань місцевого значення, залучити свій інтелектуальний потенціал щодо суспільного розвитку та підвищення якості життя.

Платформа демократії територіально повинна бути розташована якомога ближче до місця проживання людини. Зокрема, це можна зробити за принципом розташування виборчих дільниць, що створюються під час місцевих виборів. Така дільниця повинна за короткий час надавати потрібну інформацію всім людям, які цього потребують.

Функціонування Платформи на засадах інформаційно-аналітичної системи, імовірно, буде пов'язано з низкою таких проблемних моментів, як: складність прийняття погоджених рішень; недостатня компетентність і емоційна невірноваженість народу; високий ступінь маніпульованості суспільною думкою з боку професійних політиків, що дозволяє перемогти на виборах не мудрим лідерам, а демагогам; значне поширення різних думок, що заважає виробленню продуктивних рішень.

Проте важливішою проблемою сьогодення територіальної громади є низький рівень громадянської активності, що виражається, у тому числі, в ухиленні виборців від голосування. Для її вирішення можна запропонувати введення бонусної системи у практику функціонування Платформи демократії за таким принципом: чим активніше громадянин бере участь в публічному діалозі влади та громади, надає конструктивні коментарі та пропозиції, тим більше отримує від влади стимулюючих балів, які можна обміняти на різного роду корисні речі чи послуги.

Слід додати, що, на жаль, комп'ютерна грамотність українців, особливо людей похилого віку (які, до речі, виявляють досить активну громадянську позицію), мешканців сільської місцевості, є досить низькою. За такої ситуації, корисною буде організація волонтерства молоді на підтримку Платформи демократії. Це сприятиме вихованню активності молодих людей у вирішенні питань місцевого значення, а також формуванню порозуміння між різними поколіннями.

Правові засади побудови Платформ демократії базуються перш за все на Конституції [1] і складаються із законів України “Про місцеве самоврядування в Україні” [2] та “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” [3].

Пропонується здійснювати організацію та впровадження Платформи демократії за рахунок державного та місцевих бюджетів у межах асигнувань, що передбачатимуться у відповідних бюджетах на відповідний рік.

Отже, впровадження Платформи вказує на істинність демократії, дає підстави вважати, що вона може стати фундаментом переходу від соціального діалогу до суспільного консенсусу та розвитку громадянського суспільства в Україні, сприятиме визначенню й зближенню позицій представників територіальної громади, досягненню спільних домовленостей та прийняттю узгоджених рішень населення й органів місцевого самоврядування, дозволить підвищити рівень політичної, інформаційної та комп'ютерної грамотності населення. За таких умов ми зможемо говорити про формування активної, небайдужої територіальної громади. Особливо слід наголосити на тому, що при розвитку нашої держави як демократичної, перенесення на перший план саме населення (територіальної громади) дозволить стати Україні на одну сходинку з іншими демократичними країнами світу.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України // ВВР України. – 1997. – № 24. – Ст.170.
3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України // ВВР України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

С. Г. КРАВЧЕНКО

ПАМ'ЯТКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ МАЛИХ ІСТОРИЧНИХ МІСТ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО ТА САМОВРЯДНОГО ПАРТНЕРСТВА

В Україні законодавча база щодо захисту традиційного характеру середовища населених місць, і в першу чергу збереження пам'яток

архітектури та історії національного значення, напрацьована достатньо повно. Це є складовою державної політики щодо охорони об'єктів

культурної спадщини та збереження традиційного середовища на урбанізованих територіях. Так, на виконання Закону України “Про охорону культурної спадщини” (ст. 32) [2] затверджено Список історичних міст України та Порядок визначення меж і режимів використання історичних ареалів населених місць та обмеження господарської діяльності на цих територіях [3].

Утім наразі не визначено реальний спосіб і не передбачено ресурсну базу для фінансування робіт щодо схоронення й (за можливостю) пристосування до експлуатації пам’яток архітектури та історії національного значення, що забезпечило б можливість подальшого існування таких будівель і споруд і збереження їх для наступних поколінь.

Порядок визначення меж і режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 р. № 318 [1]. Важливо, що дія цього Порядку поширюється виключно на міста, які занесені до Списку історичних населених місць України, затвердженого Кабінетом Міністрів України, а сам історичний ареал охоплює історично сформовану частину території населеного місця, яка зберегла старовинний вигляд, розпланування і характер забудови.

У той же час режими використання історичних ареалів визначаються їх історико-культурним потенціалом (кількістю, видами, типами і категоріями об’єктів культурної спадщини, загальною містобудівною структурою, наявністю чи відсутністю заповідників, а також установленими зонами охорони пам’яток). Порядок розглядає історичний ареал як спеціально виділену в населеному місці територію історико-культурного значення із затвердженими межами, яка повинна фіксуватися в усіх земельпорядних і містобудівних документах та розглядатися як специфічний об’єкт містобудівного проектування. Це означає, що такий документ є складовою містобудівної документації, без якої історичне місто не може розвиватися і взагалі, з юридичної точки зору, не може проводити ніяких змін у землекористуванні, тобто відчувувати або змінювати призначення землі, а зважаючи на те, що історичні міста можуть мати у своїх межах декілька історичних ареалів, це суттєво ускладнює розвиток таких міст.

Незважаючи на це, відповідальними за визначення меж і режимів використання історичних ареалів є Мінкультури, Мінрегіон та уповноважені ними органи охорони культурної спадщини, органи місцевого самоврядування, на територіях яких вони розташовані, котрі мають бути вмотивовані на збереження та використання таких об’єктів.

Проте, згідно з чинним законодавством, межі історичних ареалів мають бути визначені спеціальною науково-проектною документацією під час розроблення історико-архітектурних опорних планів цих населених місць, і підтвердити документально культурну спадщину населеного місця та історико-культурну цінність його території.

На час розробки Порядку (і це в ньому зазначено) передбачалось, що для кожного історичного ареалу визначаються режим використання та конкретні обмеження господарської діяльності на його території, які встановлюються Правилами охорони та використання історичних ареалів населених місць. Останні, у свою чергу, повинні були враховуватися під час розроблення місцевих правил забудови, що було першочерговим для міст, які включено до Списку історичних населених місць України, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Для історичних міст такі правила затверджувалися відповідними радами за погодженням з Мінкультури, Держбудом (на той час) або уповноваженими органами охорони культурної спадщини.

На жаль, на сьогодні такий вид місцевих нормативних документів, як місцеві правила забудови, що міг би досить ефективно врегулювати всі “законодавчі прогалини”, допущені центральними органами влади, на місцевому рівні скасовано як такий. З одного боку, це можна розглядати як спрощення дозвільного механізму для покращення інвестиційного клімату, а з іншого – як зменшення можливості впливу місцевої влади на розвиток територій та відсторонення місцевих еліт від реальної влади.

Виходячи із сучасних реалій, можна констатувати, що більшість пам’яток історії та архітектури національного значення сьогодні перебувають на балансі обласних чи міських рад. З тих чи інших причин, незважаючи на досить жорсткі законодавчі норми щодо їх збереження, ці ради часто-густо не знаходять

ні державних грошей, ні реальних приватних інвесторів для їх підтримки.

Нині органи державної влади та органи місцевого самоврядування не утворюють надійного тандему, який би опікувався цією проблематикою. Центральна влада, утворивши досить жорстке та, можна сказати, “правильне законодавство” у цій царині, не забезпечили відповідного фінансування, принаймні на передпроектні обстеження, проектні та відновлювальні роботи, що дозволило хоча б законсервувати такі об’єкти, які з часом зазнають значної руйнації й утворюють небезпеку для оточуючих, що само по собі створює велику проблему для місцевої влади.

Чинний порядок визначення меж і режимів використання історичних ареалів населених місць передбачає досить громіздку, але багато в чому необхідну процедуру, яку місцеві бюджети апріорі не можуть подужати. Особливо це характерно для територій малих історичних міст, які не мають достатньо бюджетоутворюючих підприємств та відповідно їх фінансові можливості значно обмежені й часто з натугою забезпечують найнеобхідніші, так звані “захищені статті”.

Як результат маємо досить непогане законодавство, в яке закладено безліч необхідних норм, креатив яких не знаходить свого продовження у механізмі їх реалізації. Це призводить до того, що відповідно історичні та архітектурні пам’ятки з кожним днем наближаються “до точки неповернення”, коли врятувати їх буде не лише економічно не вигідно, але й практично неможливо просто з

технічної точки зору. Багато таких пам’яток зараз знаходяться на цій межі або вже пройшли її.

Підсумовуючи, можна констатувати, що для вирішення зазначених питань на державному рівні необхідно оптимізувати державну політику щодо вирішення питань охорони об’єктів культурної спадщини, збереження традиційного середовища на урбанізованих територіях, законодавчо мотивувати державні та самоврядні органи, причетні до вирішення цих питань, на партнерські відносини з урахуванням інструментів самоорганізації населення. Це передбачає використання безпосередніх контактів з представниками громади, які повсякденно контактують з елементами об’єктів культурної спадщини та безпосередньо зацікавлені в їхньому збереженні, безпечному технічному стані та пристосуванні до використання. Усе це вимагає подальшого дослідження та запровадження нових підходів і способів реабілітації урбанізованих територій.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 318 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 12. – Ст. 587.
2. Про охорону культурної спадщини : Закон України // ВВР України. – 2000. – № 39.
3. Порядок визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території історичних ареалів населених місць [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318-2002-п>.

В. О. СУРНІН

МЕХАНІЗМИ СИСТЕМИ СТРИМУВАНЬ ТА ПРОТИВАГ У РОЗПОДІЛІ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ ГІЛКАМИ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Становлення України як правової держави з усталеними демократичними цінностями європейського зразка потребує певного історичного часу та чіткого визначення місця гілок влади в державному управлінні. Останнім часом все гостріше піднімаються питання вдосконалення системи розподілу балансу і противаг гілок влади та розмежування повно-

важень між ними. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування шляхів забезпечення в нових умовах самостійності гілок влади і шляхів їх співробітництва, ліквідації дисбалансів, що виникають у середині державного механізму, та запобігання претензій будь-якої з гілок влади на пріоритет у відносинах з іншими гілками.

З часу виникнення демократії як форми суспільного врядування існує загальна згода стосовно того, що структура державних органів має будуватися на принципі розподілу гілок влади. У Конституції України він закріплений як один з основних принципів організації та функціонування державної влади. Його значення полягає у збалансуванні державно-владних повноважень між органами державної влади, запобіганні зосередженню всієї повноти влади у віданні одного з них (законодавчо-представницького, виконавчо-розпорядчого, судового) і забезпечення тим самим дієвої системи стримувань і противаг [1, с. 4].

Серед проблем, які сьогодні виходять на перший план у контексті становлення та розвитку вітчизняної науки державного управління, можна виділити питання, пов'язані із забезпеченням та реалізацією фундаментальних принципів поділу гілок влади, які визначають не лише цілі та цінності суспільного розвитку в Україні, а й вказують на конкретні механізми, які сприяють розв'язанню складних ситуацій, що виникають в процесі державотворчого процесу.

Тривалий час проблема застосування системи стримувань і противаг як реалізації принципу розподілу державної влади у вітчизняній науці комплексно не розглядалась, а досліджувалися лише її окремі аспекти. Обумовлено це тим, що значний період часу (радянської доби) наука була заідеологізованою і принцип розподілу влади, а отже, система стримувань і противаг взагалі всіляко заперечувались. Але з набуттям незалежності та прийняттям низки законів, а згодом і Конституції України в 1996 р., було закріплено фундаментальні принципи розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову (ст. 6 Основного Закону України). Головним завданням і призначенням цієї системи є забезпечення політичної стабільності й безперервності функціонування державної влади, узгодження дій усіх гілок влади та недопущення кризи в діяльності державного механізму.

Суб'єктами системи стримувань і противаг за Конституцією України є три гілки влади: законодавча – Верховна Рада України, виконавча – Кабінет Міністрів України, судова – Конституційний і Верховний Суд України та інші суди, а також Президент України, який є Главою держави та виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суве-

ренітету, територіальної цілісності, дотриманням прав та свобод громадян і Конституції України, Верховним Головнокомандувачем Збройних сил України у разі військових дій та має вплив на підконтрольний йому орган – Адміністрацію Президента України, що є постійно діючим органом, утвореним для здійснення його повноважень. Механізми системи стримувань і противаг у розподілі гілок влади виражаються в Україні через повноваження цих органів, що включають суворо визначені на законодавчому рівні взаємні обмеження.

Конституція України передбачає механізми системи “стримувань і противаг” у державі: право “вето” Президента на законопроект, прийнятий Верховною Радою; імпічмент Президента з боку Верховної Ради, що призводить до його усунення з поста; прийняття Верховною Радою резолюції недовіри Кабінету Міністрів, яка має наслідком його відставку; участь Верховної Ради у формуванні Конституційного Суду (призначення третини складу); контроль Конституційного Суду за відповідністю Конституції законів та інших правових актів Верховної Ради, Президента, Кабінету Міністрів, Верховної Ради Автономної Республіки Крим; парламентський контроль Уповноваженим Верховної Ради з прав людини (омбудсманом) за дотриманням конституційних прав і свобод людини та ін.

У політико-правовій практиці сучасних демократичних країн світу доктрина поділу влади реалізована через формування механізмів стримувань і противаг та балансу владних повноважень гілок влади. Саме ця система механізмів забезпечує демократичний принцип і правовий характер держави і є запорукою ефективності її функціонування. Принцип реалізації системи стримувань і противаг пов'язується з необхідністю не лише запобігти надмірній концентрації влади, а й забезпечити стабільність і сталість діяльності державних інститутів, слугувати ліпшої їх організації та злагодженості діяльності, подоланню можливого протистояння всередині державного механізму.

Список використаних джерел:

1. Система стримувань і противаг у сфері державно-управлінських відносин: наук.-метод. рек. / [В. А. Ребкала, В. А. Шахов, Е. А. Афонін та ін.] ; за заг. ред. В. А. Ребкала, М. М. Логунової, В. А. Шахова. – К. : НАДУ, 2008. – 72 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Авраменко Т. П.* докторант кафедри управління охороною суспільного здоров'я НАДУ, к.держупр., м. Київ
- Ажажа М. А.* доцент кафедри менеджменту організацій Запорізької держаної інженерної академії, к.держупр., м. Запоріжжя
- Александров О. В.* аспірант кафедри політичної аналітики та прогнозування НАДУ, м. Київ
- Альбоцій О. В.* заступник начальника кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, полковник служби цивільного захисту України, к.військ.н., доц., м. Харків
- Амосов О. Ю.* перший заступник директора Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (далі – ХарРІ НАДУ), заслужений діяч науки і техніки України, д.е.н., проф., м. Харків
- Амосова Л. В.* доцент кафедри іноземних мов ХарРІ НАДУ, к.пед.н., доц., м. Харків
- Андрєєв С. О.* докторант кафедри національної безпеки НАДУ, к.держупр., м. Київ
- Архипова О. И.* аспірант Южно-Российского института – филиала ФГБОУ ВПО “Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации”, г. Ростов-на-Дону (Российская Федерация)
- Астапова Т. О.* доцент кафедри іноземних мов ХарРІ НАДУ, к.держупр., доц., м. Харків
- Атроценко Н. М.* ст. викл. кафедри державного управління та педагогічного менеджменту Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
- Афанасьєва Ю. В.* аспірант кафедри політології та філософії ХарРІ НАДУ, м. Харків
- Бабенко А. Г.* завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці Дніпропетровської державної фінансової академії, д.е.н., проф., м. Дніпропетровськ
- Бабинцев В. П.* заведуючий кафедрой социальных технологий Белгородского государственного национального исследовательского университета (НИУ “БелГУ”), д.филос.н., проф., г. Белгород (Российская Федерация)
- Барило О. Г.* ст. науковий співробітник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.т.н., м. Київ
- Барка Мохаммед Зайн* директор дослідницької групи з економіки публічних фінансів, професор факультету економіки та адміністрування Тлемсенського університету, д.е.н., проф., м. Тлемсен (Алжир)
- Безуглий О. В.* доцент кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарРІ НАДУ, к.держупр., м. Харків
- Белец Ж. А.* аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, м. Херсон
- Белай С. В.* начальник науково-організаційного відділу Академії внутрішніх військ МВС України, к.військ.н., с.н.с., м. Харків
- Белова Л. О.* професор кафедри управління проектами в міському господарстві і будівництві Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, д.соц.н., проф., м. Харків
- Бельська Т. В.* докторант кафедри державної політики та управління політичними процесами НАДУ, к.держупр., м. Київ
- Бізікін С. В.* здобувач кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарРІ НАДУ, м. Харків
- Білоконь М. В.* аспірант кафедри політології та філософії ХарРІ НАДУ, м. Харків
- Бобрицький С. М.* директор Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії, к.т.н., м. Харків
- Бобровська О. Ю.* завідувач кафедри економіки та регіональної економічної політики ДРІДУ НАДУ, д.держупр., проф., м. Дніпропетровськ
- Бовдуй С. С.* аспірант кафедри політології та філософії ХарРІ НАДУ, м. Харків
- Богачев Р. М.* заступник Міністра охорони здоров'я України – керівник апарату, к.філос.н., доц., м. Київ

- Боковикова Ю. В.* доцент кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., доц., м. Харків
- Болховитина Т. С.* заведуюча кафедрою менеджмента, государственного и муниципального управления Брянского филиала Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, к.полит.н., г. Брянск (Российская Федерация)
- Бондаревська К. В.* доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Дніпропетровської державної фінансової академії, к.е.н., м. Дніпропетровськ
- Борисенко К. Б.* ст. викл. кафедри фізичної географії та картографії геолого-географічного факультета Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, м. Харків
- Бутирська Т. О.* професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, д.держ.упр., доц., м. Івано-Франківськ
- Бучина О. В.* аспірант Южно-Российского института – филиала ФГБОУ ВПО “Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации”, г. Ростов-на-Дону (Российская Федерация)
- Ватковська М. Г.* проректор з наднових систем навчання та комунікації Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, к.філос.н., м. Дніпропетровськ
- Вацьковські К.С.* завідувач кафедри інформатичних систем Варшавського технологічного університету “Варшавська політехніка”, д.е.н, проф., м. Варшава (Республіка Польща)
- Вітренко-Хрустальова Т. М.* здобувач кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Воронкова В. Г.* завідувач кафедри менеджменту організації Запорізької державної інженерної академії, д.філос.н., проф., м.Запоріжжя
- Гавкалова Н. Л.* завідувач кафедри публічного адміністрування та регіональної економіки Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця, д.е.н., проф., м. Харків
- Гаврилова О. О.* ст. викл. кафедри іноземних мов ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Газарян С. В.* професор кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Гайдукова Г. Н.* доцент кафедри соціальних технологій Белгородского государственного национального исследовательского института, к.соц.н., доц., г. Белгород (Российская Федерация)
- Гамова Г. І.* професор кафедри української мови ХарПІ НАДУ, д.філол.н., доц., м. Харків
- Гербеда С. В.* заступник Голови Національної служби посередництва і примирення, заслужений економіст України, к.держ.упр., м. Київ
- Глуха В. В.* аспірант кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Гнатенко А. І.* аспірант кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Горблюк С. А.* слухач спеціальності “Регіональне управління” Інституту державної служби та місцевого самоврядування НАДУ, м. Київ
- Гордієнко Л. Ю.* доцент кафедри публічного адміністрування та регіональної економіки Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця, к.е.н., доц., м. Харків
- Григоренко Н. В.* викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Грицько Р. Ю.* докторант ЛРІДУ НАДУ, к.мед.н., доц., м. Львів
- Гук А. С.* асистент кафедри менеджменту організації Запорізької державної інженерної академії, м. Запоріжжя
- Даудова Г. В.* доцент кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Дегтярьова Ірина* докторант кафедри права та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ, к.філол.н., м. Дніпропетровськ
- Олександрівна Дегтярьова Ія* доцент кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом НАДУ, к.держ.упр., м. Київ
- Олександрівна Дзюндзюк Б. В.* аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Дикинов А. Х.* ведучий научний співробітник Інституту інформатики и проблем регионального управления Кабардино-Балкарского Научного Центра Российской Академии Наук, д.э.н., проф., г. Нальчик (Российская Федерация)
- Дикинова А. А.* аспірант, мнс Інституту інформатики и проблем регионального управления Кабардино-Балкарского Научного Центра Российской Академии Наук, г. Нальчик (Российская Федерация)
- Довгалюк І. Г.* здобувач кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, м. Харків

- Долотенко Є. В.* аспірант Класичного приватного університету м. Запоріжжя; асистент кафедри державного управління ДУ “Кримський державний медичний університет ім. С. І. Гергівського”, м. Сімферополь
- Древаль Ю. Д.* професор кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., доц., м. Харків
- Дрештак В. М.* завідувач кафедри інформаційних технологій та інформаційних систем ДРІДУ НАДУ, д.держ.упр., доц., м. Дніпропетровськ
- Єльчанинов Д. Б.* доцент кафедри інформатики та інтелектуальної власності Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”, к.т.н., доц., м. Харків
- Жадан О. В.* професор кафедри управління персоналом та економіки праці ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., доц., м. Харків
- Загайнова Л. І.* провідний науковий співробітник – вчений секретар Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ, к.ф.-м.н., с.н.с., м. Київ
- Загребельна Л. С.* доцент кафедри української мови ХарПІ НАДУ, к.філол.н., доц., м. Харків
- Загребельна Н. В.* здобувач кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Закоморна К. О.* доцент кафедри державного будівництва Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, к.ю.н., доц., м. Харків
- Захаров В. М.* директор інститута управління Белгородского государственного национального исследовательского университета (НИУ “БелГУ”), к.соц.н., проф., г. Белгород (Российская Федерация)
- Зузанкевич П.* заступник начальника сектора управління освіти і видавництва, Національний банк Польщі, магістр юридичних наук (Польща)
- Івашина Л. П.* ст. викл. кафедри державного управління та педагогічного менеджменту Сумського ОППО; здобувач кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Ігнат'єв С. Є.* директор Регіонального центру міжнародних проєктів і програм Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, к.геогр.н., м. Харків
- Іжа М. М.* директор ОРІДУ НАДУ, завідувач кафедри регіональної політики та публічного адміністрування, д.політ.н., доц., м. Одеса
- Інковська Ю. М.* ст. викл. кафедри стратегічного менеджменту Приватного навчального закладу “Вищий навчальний заклад “Міжрегіональна академія управління персоналом”, м. Харків
- Камок Т. В.* заступник начальника загального відділу ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Капінус О. Я.* слухач ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Капленко О. Ю.* студент факультету соціально-економічного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Капустін І. В.* завідувач Центру моніторингу якості освіти КВНЗ “Харківська академія неперервної освіти”, м. Харків
- Карпенко А. В.* доцент кафедри управління персоналом і економіки праці Запорізького національного технічного університету, к.е.н., доц., м. Запоріжжя
- Кваша А. С.* аспірант кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Кириї С. Л.* доцент кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Кібкало В. В.* аспірант кафедри економічної та фінансової політики ОРІДУ НАДУ, м. Одеса
- Книш П. В.* здобувач кафедри державного управління та місцевого самоврядування ІФНТУНГ, м. Івано-Франківськ
- Коваленко М. М.* доцент кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, к.е.н., м. Харків
- Ковальчук В. Г.* доцент кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, к.е.н., м. Харків
- Козуб В. П.* доцент кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, к.і.н., доц., м. Харків
- Козюра І. В.* начальник відділу місцевого самоврядування та регіональної політики Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ, к.і.н., м. Київ
- Коленов О. М.* ст. викладач кафедри пожежної та рятувальної підготовки Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Кондаков К. Г.* аспірант кафедри державного управління та землевпорядкування Класичного приватного університету, м. Запоріжжя
- Коновалов Л. С.* аспірант кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Коняєв Є. А.* здобувач кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Король А. В.* аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування ЛРІДУ НАДУ, м. Львів
- Коротич О. Б.* професор кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Кошкін А. О.* аспірант кафедри права та європейської інтеграції ХарПІ НАДУ, м. Харків

- Кравцов О. В.* докторант, доцент кафедри інформаційних технологій та інформаційних систем ДРІДУ НАДУ, к.х.н., доц., м. Дніпропетровськ
- Кравченко С. Г.* начальник відділу з питань містобудування та архітектури виконкому Люботинської міської ради, доцент кафедри урбаністики Харківського національного університету будівництва та архітектури імені О. М. Бекетова, к.держ.упр., м. Харків
- Кравченко Т. А.* професор кафедри державного управління та земельного кадастру Класичного приватного університету, к.держ.упр., доц., м. Запоріжжя
- Крестьянинова Е. Н.* преподаватель кафедры менеджмента Южно-Российского института ФГБОУ ВПО “Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации”, Ростов-на-Дону (Российская Федерация)
- Кривулькін І. М.* заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного, проектно-конструкторського та технологічного інституту мікрографії, к.ф.-м.н., м. Харків
- Крутії О. М.* професор кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Крюков А. І.* профессор кафедры политологии и философии ХарПИ НАГУ, д.гос.упр., проф., г. Харьков
- Кузнецов А. О.* начальник управления координации научных исследований и информационно-аналитической работы, доцент кафедры государственного управления ХарПИ НАГУ, к.гос.упр., г. Харьков
- Кулініч О. В.* докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Кутьков В. П.* здобувач кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Куц Ю. О.* завідувач кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Кучерява К. Я.* ст. викл. кафедри управління персоналом та економіки праці ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Лазько О. М.* здобувач кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Ландсман В. А.* директор ХарПІ НАДУ, заслужений працівник освіти України, к.пед.н., м. Харків
- Линник Р. В.* здобувач кафедри права та європейської інтеграції ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Лобойченко В. В.* голова Чугуївської районної державної адміністрації, здобувач кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Лозинська Т. М.* професор кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Лопатченко І. М.* аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Луговенко Н. В.* доцент кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., доц., м. Харків
- Лунячек В. Е.* завідувач сектора вечірньої форми навчання факультету підготовки магістрів державного управління ХарПІ НАДУ, д.пед.н., доц., м. Харків
- Мазурик Марцин* головний юрист відділу стратегії і дерегуляції Міністерства юстиції Республіки Польща, к.ю.н. (Республіка Польща)
- Майстро С. В.* професор кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Малько Ю. С.* аспірант кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Мартиненко В. О.* доцент кафедри менеджменту ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”, к.держ.упр., доц., м. Суми
- Машкаров Ю. Г.* професор кафедри інформаційних технологій і систем управління ХарПІ НАДУ, д.ф.-м.н., проф., м. Харків
- Медведєв І. А.* ректор Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, член-кореспондент Академії педагогічних та соціальних наук (м. Москва, Російська Федерация), к.держ.упр., доц., м. Суми
- Мезенцева Е. Е.* преподаватель кафедры менеджмента Южно-Российского института ФГБОУ ВПО “Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации”, Ростов-на-Дону (Российская Федерация)
- Мелихова Б. С.* преподаватель кафедры менеджмента ФГБОУ ВПО “Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации”, Ростов-на-Дону (Российская Федерация)
- Меляков А. В.* докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, к.і.н., доц., м. Харків

- Мельман В. О.* доцент кафедри управління проектами в міському господарстві і будівництві Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова, к.т.н., доц., м. Харків
- Мельникова К. І.* професор кафедри управління персоналом та економіки праці ХарПІ НАДУ, к.е.н., проф., м. Харків
- Мельниченко О. А.* професор кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Минко П. Є.* доцент кафедри інформаційних технологій і систем управління, декан факультету соціально-економічного управління ХарПІ НАДУ, к.ф.-м.н., доц., м. Харків
- Мирна Н. В.* доцент кафедри права та європейської інтеграції ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Михайлик І. М.* здобувач кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Мишко А. М.* аспірант кафедри економічної політики НАДУ, м. Київ
- Мілева Т. С.* ст. викладач кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Мозилко В. О.* доцент кафедри менеджменту та адміністрування Національного фармацевтичного університету, к.е.н., доц., м. Харків
- Мороз В. М.* професор кафедри автоматичних систем безпеки та інформаційних технологій Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., доц., м. Харків
- Морозова Н. Г.* здобувач кафедри соціальної і гуманітарної політики НАДУ, м. Київ
- Надуткіна І. Э.* професор кафедри соціальних технологій інститута управління Белгородського державного національного дослідницького університета (НИУ "БелГУ"), к.соц.н., доц., г. Белгород (Российская Федерация)
- Надюк З. О.* професор кафедри кадрової політики і державної служби ЛРІДУ НАДУ, д.держ.упр., доц., м.Львів
- Наконечний В. В.* доцент кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ, к.політ.н., м. Харків
- Нарожний С. М.* слухач ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Негода А. С.* здобувач Донецького державного університету управління, методист Донецького індустріально-педагогічного технікуму, м. Донецьк
- Неділько А. І.* здобувач кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Некрасов В. Н.* заведуючий кафедрою менеджмента ФГБОУ ВПО "Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации", д.э.н., проф., г. Ростов-на-Дону (Российская Федерация)
- Немченко О. А.* ст. преподаватель кафедры социальных технологий Белгородского государственного национального исследовательского университета (НИУ "БелГУ"), к.э.н., г. Белгород (Российская Федерация)
- Нестеряк Ю. В.* докторант кафедри інформаційної політики та технологій НАДУ, к.філол.н., м. Київ
- Нікулін К. О.* слухач ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Новикова І. П.* ассистент кафедры социальной работы и педагогики профессиональной деятельности Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, г. Орел (Российская Федерация)
- Носик О. А.* заступник начальника відділу кадрів ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Обідіна Я. І.* доцент кафедри державного управління та педагогічного менеджменту Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, к.е.н., м. Суми
- Огнева В. В.* профессор кафедры менеджмента, государственного и муниципального управления Брянского филиала Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, д.полит.н., проф., г. Брянск (Российская Федерация)
- Оленцевич Н. В.* доцент кафедри економічної теорії і державного управління ДВНЗ "Донецький національний технічний університет", к.е.н., доц., м. Донецьк
- Олефіренко С. В.* аспірант кафедри державного управління та місцевого самоврядування ЛРІДУ НАДУ, м. Львів
- Олешко О. М.* аспірант кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Орел Ю. Л.* доцент кафедри управління персоналом та економіки праці ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Орлов О. В.* завідувач кафедри інформаційних технологій і систем управління ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., доц., м. Харків

- Парамонов А. О.* аспірант кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, член-кореспондент Інженерної академії України, заслужений будівельник України, перший заступник міського голови, м. Харків
- Пархоменко-Куцевіл О. І.* заступник віце-президента НАДУ, д.держ.упр., м. Київ
- Пастух К. В.* аспірант кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Піддубна В. В.* доцент кафедри української мови ХарПІ НАДУ, к.філол.н., доц., м. Харків
- Пінчук Д. М.* ст. викл. кафедри державного управління та педагогічного менеджменту Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Суми
- Полковниченко Д. Ю.* викладач кафедри Управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків
- Попов С. А.* заступник директора з наукової роботи ОРІДУ НАДУ, к.т.н., доц., м. Одеса
- Попова С. В.* здобувач кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Поступна О. В.* доцент кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., доц., м. Харків
- Потеряйко С. П.* провідний науковий співробітник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.військ.н., доц., м. Київ
- Радинська-Калініченко А. В.* ст. викл. кафедри економіки та менеджменту Першого українського морського інституту, м. Севастополь
- Радченко О. В.* професор кафедри державної служби, адміністрування та управління Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, д.держ.упр., проф., м. Луганськ
- Радченко О. О.* аспірант кафедри соціальної та гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Редін П. О.* завідувач кафедри української мови ХарПІ НАДУ, к.філол.н., доц., м. Харків
- Ромазанов О. С.* аспірант кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Романенко К. М.* доцент кафедри управління загальноосвітніми навчальними закладами Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, к.ю.н., доц., м. Дніпропетровськ
- Руденко О. М.* директор інституту післядипломної освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України, д.держ.упр., доц., м. Київ
- Савченко С. В.* завідувач сектора супроводження діяльності вченої та спеціалізованих вчених рад науково-організаційного відділу Національного інституту стратегічних досліджень, м. Київ
- Салієнко О. О.* викладач кафедри соціальних та правових дисциплін Академії внутрішніх військ МВС України, здобувач кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Сапа Н. В.* асистент кафедри менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії, м. Запоріжжя
- Сапрыка В. А.* доцент кафедри соціальних технологій Белгородского государственного национального исследовательского университета (НИУ "БелГУ"), к.соц.н., доц., г. Белгород (Российская Федерация)
- Селютіна Н. Ф.* доцент кафедри соціології управління Донецького державного університету управління, к.держ.упр., доц., м. Донецьк
- Сергєєв М. А.* прокурор прокуратури Дзержинського району м. Харкова, юрист 3-го класу, м. Харків
- Сергєєва Л. М.* доцент кафедри права та європейської інтеграції ХарПІ НАДУ, к.держ. упр., доц., м. Харків
- Сергієнко М. Г.* доцент кафедри права та європейської інтеграції ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Серенко А. О.* доцент кафедри інформаційних технологій і систем управління ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Сичова В. В.* професор кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, д.держ.упр., проф., м. Харків
- Смірнова О. М.* ст. викл. кафедри профілактики пожеж та безпеки життєдіяльності населення Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, м. Київ
- Соболь Р. Г.* доцент кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., доц., м. Харків
- Сорокіна Н. Г.* доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ, к.держ.упр., м. Дніпропетровськ
- Соснін О. В.* професор кафедри управління суспільним розвитком НАДУ, д.політ.н., проф., м. Київ
- Степаненко С. В.* доцент кафедри економічної теорії НУДПСУ, докторант Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ, к.держ.упр., м. Київ
- Степанко О. В.* здобувач кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, м. Харків

- Сурнін В. О.* аспірант ЛНУ імені Тараса Шевченка, м. Луганськ
- Тарабан С. В.* заступник начальника управління аналітики, прогнозування та зведення інформації – начальник відділу прогнозування та зведення інформації Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської ОДА, к.держ.упр., м. Харків
- Тарасенко Т. М.* доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ, к.держ.упр., м. Дніпропетровськ
- Терещенко В. М.* доцент кафедри української мови ХарПІ НАДУ, к.філол.н., доц., м. Харків
- Терещенко Д. А.* доцент кафедри менеджменту Харківського національного університету будівництва та архітектури, к.держ.упр., м. Харків
- Тищенко В. О.* учений секретар Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.держ.упр., доц., м. Київ
- Ткаченко Л. П.* доцент кафедри української мови ХарПІ НАДУ, к.пед.н., доц., м. Харків
- Ткачов Д. С.* заступник директора Департаменту – начальник управління зовнішньоекономічних зв'язків та міжнародних відносин Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської ОДА, м. Харків
- Толкованов В. В.* директор Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ, д.держ.упр., м. Київ
- Торгало Т. О.* аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Третьяк М. В.* здобувач кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Федоров Г. О.* здобувач кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Федчишин С. А.* асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, к.ю.н., м. Харків
- Фінкільштейн О. В.* аспірант кафедри управління Сумського державного університету, м. Суми
- Фоміцька Н. В.* професор кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., доц., м. Харків
- Фурсін О. О.* доцент кафедри менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії, к.держ.упр., м. Запоріжжя
- Хижняк Л. М.* професор кафедри соціальної і гуманітарної політики ХарПІ НАДУ, д.соц.н., проф., м. Харків
- Хірамагомедов М. Г.* здобувач кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Хлебнікова А. А.* аспірант кафедри менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії, м. Запоріжжя
- Чала Н. Д.* завідувач кафедри факультету соціальних наук та соціальних технологій Національного університету “Кієво-Могилянська академія”, к.е.н., доц., м. Київ
- Чеботарьова І. О.* здобувач кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків
- Червякова О. В.* докторант кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Черноіваненко А. В.* фахівець відділу організації наукових досліджень ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Чорнорук А. М.* аспірант кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Шамраєва В. М.* доцент кафедри права та європейської інтеграції ХарПІ НАДУ, к.і.н., доц., м. Харків
- Шевченко О. М.* аспірант кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Шовгеня С. А.* старший преподаватель кафедри управління персоналом інституту управління Белгородского государственного национального исследовательского университета (НИУ “БелГУ”), г. Белгород (Российская Федерация)
- Шульга І. Л.* здобувач кафедри політичної аналітики і прогнозування НАДУ, головний спеціаліст відділу реалізації пільг та моніторингу програм соціального захисту інвалідів управління по роботі з інвалідами департаменту по роботі з інвалідами та ветеранами Державної служби з питань інвалідів та ветеранів України, м. Київ
- Щегорцова В. М.* доцент кафедри державного управління ХарПІ НАДУ, к.держ.упр., м. Харків
- Юр'єва О. І.* аспірант кафедри економічної теорії та фінансів ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Яцкін В. І.* аспірант кафедри політології та філософії ХарПІ НАДУ, м. Харків
- Яценко О. А.* викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, лейтенант служби цивільного захисту України, к.е.н., м. Харків
- Яцук Л. П.* аспірант кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом НАДУ, м. Київ

Наукове видання

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ XXI СТОЛІТТЯ:
ВІД СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ
ДО СУСПІЛЬНОГО КОНСЕНСУСУ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
ДО XIV МІЖНАРОДНОГО
НАУКОВОГО КОНГРЕСУ**

Відповідальний за випуск к.держ.упр. А. О. Кузнецов

Редактор	<i>М. М. Сорокун</i>
Коректор	<i>Т. В. Кузнякова</i>
Технічні редактори	<i>В. В. Богатова, К. І. Кохно</i>
Дизайн обкладинки	<i>К. І. Кохно</i>

Підписано до друку 14.02.2014. Формат 70x100 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура тип Таймс. Друк офсетний. Умов. друк. арк. 26,77. Обл.-вид. арк. 31,2. Тираж 200 прим.

Видавництво Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України “Магістр”.
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 1654 від 19.01.2004 р.
61001, м. Харків, просп. Московський, 75, тел. (057) 732-32-55,
електронна адреса: nauka@kbuara.kharkov.ua, ond41@ukr.net

Віддруковано з оригінал-макета в ТОВ “Оберіг”.
61140, м. Харків, просп. Гагаріна, 62, к. 97.

Викладені в тезах думки та пропозиції не обов’язково збігаються з точкою зору редакційної колегії. Відповідальність за достовірність інформації в тезах, точність назв, прізвищ і цитат несуть автори. Видавництво зберігає право на незначну літературну редакцію текстів та скорочення зі збереженням авторського стилю. Надані матеріали не повертаються і не можуть бути надруковані в інших наукових журналах. У випадках виявлення плагіату відповідальність несуть автори наданих матеріалів.

**Запрошуємо опублікувати наукові статті
у фахових збірниках наукових праць Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України.**

Наукове фахове видання “**Актуальні проблеми державного управління**” (свідоцтва про державну реєстрацію серії КВ № 2971 від 25.11.1997 р., КВ № 15528-4100ПР від 06.07.2009 р.). Включене до переліку фахових видань з **державного управління**. Зареєстроване в Міжнародному центрі періодичних видань (м. Париж, Франція) – ISSN 1684-8489. Періодичність – **2 випуски на рік**. Головний редактор – д.філос.н., проф. *В. В. Корженко*.

Наукове фахове видання “**Теорія та практика державного управління**” (свідоцтва про державну реєстрацію серії ХК № 1031 від 26.12.2003 р., КВ № 15527-4099 ПР від 09.07.2009 р.). Включене до переліку наукових фахових видань з **державного управління та економічних наук**. Зареєстроване в Міжнародному центрі періодичних видань (м. Париж, Франція) – ISSN 1727-6667. Періодичність – **4 випуски на рік**. Головний редактор – д.е.н., проф., заслужений діяч науки і техніки України *О. Ю. Амосов*.

Електронне наукове фахове видання “**Державне будівництво**”. Включене до переліку наукових фахових видань з державного управління. Зареєстроване в Міжнародному центрі періодичних видань (м. Париж, Франція) – ISSN 1992-2337. Періодичність – **2 випуски на рік**. Головний редактор – к.пед.н., заслужений працівник освіти України *В. А. Ландсман*.

Програмна мета видань: сприяння розвитку галузі науки “Державне управління”, обмін досвідом із проблем державного управління та місцевого самоврядування (економічні, правові, політичні, соціологічні, філософські, освітянські, соціальні).

Шановні автори! З умовами подачі матеріалів, а також із змістом всіх наукових фахових видань можна ознайомитись на офіційному сайті нашого Інституту: www.kbuara.kharkov.ua/ (головна сторінка, праворуч – банер з написом “Фахові видання он-лайн”).

Запрошуємо до співпраці!